

รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน

ปริญาพนธ์

ของ

อุมาริ หล่อสมฤดี

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษาทุญ์บัณฑิต สาขาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร

พฤษภาคม 2545

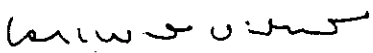
ลิขสิทธิ์เป็นของ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ปริญญานิพนธ์
เรื่อง

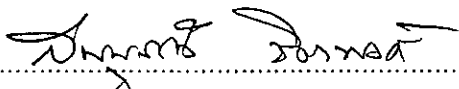
รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน

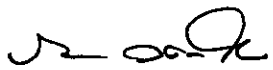
ของ
นางอุมาพร หล่อสมฤดี

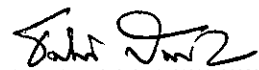
ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษาดุริยางค์บัณฑิต วิชาเอกการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

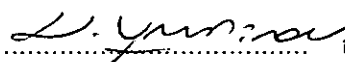

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร. นภาพร หะวานนท์)
วันที่ 7..... เดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2545

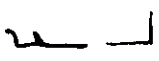
คณะกรรมการสอบปริญญานิพนธ์

..... ประธาน
(รองศาสตราจารย์ ดร. สมบูรณ์ ชิตพงศ์)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. วิชัย วงษ์ใหญ่)

..... กรรมการ
(อาจารย์ ดร. ชุตักดิ์ ชัมภลขิต)

..... กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม
(อาจารย์ ดร. มนัส บุญประกอบ)

..... กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม
(อาจารย์ ดร. บุญลือ ทองอยู่)

ปริญญาพนธ์ฉบับนี้ได้รับทุนอุดหนุน
จาก
ทุนงบประมาณแผ่นดิน

ประกาศคุณูปการ

การทำ “ปริญญานิพนธ์” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษาคุณูปภัณทิต เป็นบทเรียนบทหนึ่งของการทดสอบความพากเพียร มุ่งมั่นของบุคคลในการศึกษาหาความรู้ คงมีข้อบทเรียน บทสุดท้ายเพียงเพื่อจบการศึกษาเท่านั้น แต่เป็นกระบวนการให้บุคคลรู้จักการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ประสบการณ์จากการทำปริญญานิพนธ์ครั้งนี้เป็นสิ่งที่ดีและมีคุณค่าอย่างยิ่งต่อผู้วิจัย

หัวข้อการทำปริญญานิพนธ์ได้รับการชี้แนะจากรองศาสตราจารย์ ดร. สมบูรณ์ ชิตพงศ์ รองศาสตราจารย์ ดร. วิชัย วงษ์ใหญ่ และ อาจารย์ ดร. ชูศักดิ์ ชัมภลิต ซึ่งอาจารย์ทั้ง 3 ท่าน มีส่วนอย่างมากที่ทำให้ผู้วิจัย ได้เข้าใจและมองเห็นแนวทางในการทำปริญญานิพนธ์ รวมทั้งช่วยดูแลเนื้อหาสาระ เสนอแนะการดำเนินงาน ในแต่ละขั้นตอน จนทำให้การวิจัยลุล่วงไปด้วยดี ผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงในความเป็น “ครู” ของ อาจารย์ทั้ง 3 ท่าน มา ณ ที่นี้ด้วย

ขอขอบพระคุณกรรมการสอบปริญญานิพนธ์ อาจารย์ ดร. มนัส บุญประกอบ และอาจารย์ ดร. บุญลือ ทองอยู่ ที่ท่านได้ให้ข้อเสนอแนะที่มีคุณค่าและเป็นประโยชน์ต่อการสร้างสรรค์ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

การวิจัยครั้งนี้ได้รับความร่วมมืออย่างดียิ่งจาก คุณทิพย์วิภา เทวศิลา อาจารย์ใหญ่โรงเรียนวัด สำโรง อ. บางกรวย จ. นนทบุรี อาจารย์ทุกท่านของโรงเรียนวัดสำโรง รวมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ซึ่งได้แก่ ผู้ปกครอง คนในชุมชนและนักเรียน จนทำให้การวิจัยครั้งนี้ประสบความสำเร็จ ทั้งในแง่ที่โรงเรียนได้ “หลักสูตร โรงเรียน” ซึ่งสามารถนำไปใช้จัดการเรียนการสอนให้กับนักเรียนได้ และได้ “รูปแบบการพัฒนาหลักสูตร โรงเรียน” ซึ่งจะเป็นประโยชน์สำหรับการขยายผลในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานอื่น ๆ ต่อไป รวมทั้งผู้มีส่วนร่วม ในการพิจารณารูปแบบซึ่งได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญ ผู้บริหารโรงเรียน ครู อาจารย์ทุกท่าน จนทำให้ผู้วิจัยสามารถ นำรูปแบบและคู่มือไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ผู้วิจัยระลึกถึงพระคุณครูอาจารย์ทุกท่านที่ประสิทธิ์ประสาทความรู้ คุณธรรม จริยธรรม ให้ตลอด ช่วงเวลาที่ศึกษา เพื่อน ๆ สาขาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร รุ่น 13 ทุกคนที่เป็นกำลังใจ และเป็น กัลยาณมิตร เจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒทุกคนที่ช่วยอำนวยความสะดวก เพื่อนร่วมงานที่ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติคือ คุณวาสนา อธิรัตน์ปัญญา ที่ช่วยเก็บข้อมูลและร่วมปฏิบัติการ วิจัยร่วมกับผู้วิจัย ตลอดระยะเวลาที่ปฏิบัติงานภาคสนาม คุณพรพนิต ชาตินันท์ ช่วยวิเคราะห์ข้อมูล คุณอุคเรนทร์ สุขนวล คุณสมศรี กิจชนะพาณิชย์ คุณสถาพร บุตรชัยงาม คุณรุ่งตะวัน หอเจริญ ช่วย เสนอแนะด้านวิชาการและแนวคิดต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ คุณสมพร ยิ้มย่อง มีส่วนช่วยจัดพิมพ์เอกสาร ทุกอย่างตลอดช่วงเวลาที่ศึกษา

ด้วยความสำนึกในพระคุณของผู้ให้ชีวิตคือ “คุณพ่อ คุณแม่” ผู้ล่วงลับ และสามี คือ คุณเล็ก หล่อสมฤดี รวมทั้งลูกสาว ด.ญ. ลลิตา หล่อสมฤดี ที่ให้การสนับสนุนและเป็นกำลังใจตลอดมา

บุคคลทั้งที่เอ่ยนามและไม่ได้เอ่ยนามมานั้น มีส่วนช่วยให้การวิจัยครั้งนี้สำเร็จลงได้ด้วยดี ผู้วิจัย ขอขอบพระคุณอีกครั้งมา ณ ที่นี้

อุมพร หล่อสมฤดี

สารบัญ

บทที่		หน้า
1	บทนำ.....	1
	ภูมิหลัง.....	1
	ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	10
	ความสำคัญของการวิจัย.....	11
	ขอบเขตของการวิจัย.....	11
	นิยามศัพท์เฉพาะ.....	11
2	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	13
	ความหมายของหลักสูตร.....	13
	ระดับการพัฒนาหลักสูตร.....	14
	ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน.....	19
	แนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน.....	20
	สถานการณ์การปฏิรูปหลักสูตรโรงเรียนในประเทศต่าง ๆ.....	25
	การปฏิรูปหลักสูตรของสหราชอาณาจักร.....	28
	การปฏิรูปหลักสูตรของฮ่องกง.....	30
	การปฏิรูปหลักสูตรของสหรัฐอเมริกา.....	31
	การปฏิรูปหลักสูตรของออสเตรเลีย.....	32
	การปฏิรูปหลักสูตรของญี่ปุ่น.....	33
	รูปแบบที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน.....	33
	รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรจากแนวคิดต่างประเทศ.....	33
	รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของไทย.....	48
	ยุทธศาสตร์และปัญหาการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน.....	64
	การพัฒนาครู.....	73
	แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาครู.....	73
	ความจำเป็นในการพัฒนาครู.....	74
	การพัฒนาครูประจำการที่ใช้โรงเรียนเป็นฐาน.....	77
	การพัฒนาประสิทธิภาพครู.....	79
	งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตร.....	89
	กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	92
3	วิธีดำเนินการวิจัย.....	99
	ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาและพัฒนาโครงสร้างรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน.....	102
	ขั้นตอนที่ 2 การประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบ.....	104
	ขั้นตอนที่ 3 การปรับปรุงรูปแบบและการรับรองรูปแบบ.....	110

สารบัญ(ต่อ)

บทที่	หน้า
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	114
ผลการศึกษาและพัฒนาโครงร่างรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน	114
ผลการประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบ	120
ผลการปรับปรุงรูปแบบและการรับรองรูปแบบ	169
5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	174
สรุปผลการวิจัย	175
อภิปรายผล	178
ข้อเสนอแนะ	186
บรรณานุกรม	188
ภาคผนวก	196
ภาคผนวก ก เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล	197
ภาคผนวก ข คู่มือการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน	209
ภาคผนวก ค การพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนวัดสำโรง	242
ประวัติย่อผู้วิจัย	322

บัญชีตาราง

ตาราง		หน้า
1	การปฏิรูปหลักสูตรในประเทศต่าง ๆ	26
2	ยุทธศาสตร์การเปลี่ยนแปลงสำหรับการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนของฮ่องกง	66
3	ยุทธศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่าง 3 องค์ประกอบหรือมากกว่า	84
4	รูปแบบประสิทธิภาพครูในบริบทของโรงเรียน	85
5	แสดงขั้นตอนการศึกษาวิจัยตามวัตถุประสงค์และคำถามการวิจัย	99
6	กำหนดการปฏิบัติการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน	105
7	ความคิดเห็นของครูที่มีต่อรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน	118
8	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน	119
9	ผลการประเมินตนเองของครูเกี่ยวกับความสามารถในการพัฒนาหลักสูตร โรงเรียน	148
10	ความคิดเห็นของครูที่มีต่อรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน	149
11	บทบาทของครูและพฤติกรรมบ่งชี้ในการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน	151
12	ความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับความจำเป็นและปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนา หลักสูตรโรงเรียน	153
13	บทบาทของผู้บริหารและพฤติกรรมบ่งชี้ในการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน	155
14	ความคิดเห็นของผู้บริหารเกี่ยวกับความจำเป็นและความสำคัญของ การพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน	158
15	ความคิดเห็นของผู้เข้ารับการอบรมเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน	172

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของไทเลอร์	34
2 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดของทาบา.....	37
3 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรและการสอนของทาบา.....	39
4 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดของเชย์เลอร์ อเล็กซานเดอร์ และเลวิส.....	41
5 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดของโอลิวา.....	43
6 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดของสก็ลเบิร์ก	46
7 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดของวอล์คเกอร์.....	48
8 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของกรมวิชาการ	55
9 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของกรมการศึกษานอกโรงเรียน.....	58
10 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของจิตพิพย์ เชื้อรัตนพงษ์.....	62
11 ประสิทธิภาพของครูในชั้นเรียน.....	81
12 กรอบแนวคิดในการวิจัยรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน	98
13 แสดงขั้นตอนการดำเนินการวิจัย.....	101
14 เขตพื้นที่บริการของโรงเรียนวัดสำโรง	121
15 อาคาร 2 โรงเรียนวัดสำโรง	121
16 สนามเด็กเล่นโรงเรียนวัดสำโรง	122
17 เด็กอนุบาลร้องเพลง "ขนมอบ"	160

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

จุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษา คือ ต้องการพัฒนาคนให้เจริญงอกงาม ทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคม สามารถดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกับคนในสังคม รวมทั้งสร้างความเจริญให้กับสังคมที่อยู่อาศัยได้ เหมือนดังเช่นที่ ไอวาน อิลลิช (สันต์ สิงห์ภักดี และ สันติสุข โสภณสิริ. 2537 : 5) ให้ความหมายการศึกษาว่าเป็นกระบวนการปลูกฝังโน้มน้าวจิตใจของแต่ละคนให้ดีขึ้น เพื่อรู้จักศักยภาพที่แท้ของตน แล้วนำมาประกอบสัมมาชีพ เพื่อประโยชน์ของตนเองและผู้อื่นให้เกิดความยุติธรรมในสังคม โดยมุ่งที่ความงาม ความดี และความจริง สอดคล้องกับแนวคิดของพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) (2541 : 188) ที่กล่าวถึงการพัฒนาที่ยั่งยืน ว่าต้องให้การศึกษาเพื่อพัฒนาคนให้ครบทั้งพฤติกรรม จิตใจ และปัญญา ในด้านพฤติกรรม ได้แก่ วินัย การทำมาหาเลี้ยงชีพ และวิธีปฏิบัติในการผลิต เสพ บริโภค แบ่งปัน และอยู่ร่วมกับสิ่งแวดล้อม ด้านจิตใจ ได้แก่ คุณธรรม ความรู้สึก แรงจูงใจ และสภาพจิตใจ เช่น ความสุข ความพอใจ ความสดชื่นเบิกบาน ด้านปัญญาหรือปรีชาญาณ เป็นความรู้ เข้าใจเหตุผล การเข้าถึงความจริง ความเชื่อถือ ทศนคติ ค่านิยม แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาของไอวาน อิลลิช และแนวคิดของพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) รวมทั้งแนวคิดของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2540 : 3) ที่กล่าวว่า การศึกษาเป็นรากฐานสำคัญในการสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าให้กับสังคม เนื่องจากการศึกษาเป็นกระบวนการที่ช่วยให้คนได้พัฒนาตนเองในด้านต่างๆ ตลอดช่วงชีวิต แต่จากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในศตวรรษที่ 21 ที่มีการติดต่อสื่อสาร การเผยแพร่ข้อมูลต่าง ๆ อย่างไม่เคยมีมาก่อน ฉะนั้น การศึกษาจึงจำเป็นต้องรับภาระหน้าที่สำคัญ 2 ประการ นั่นก็คือ การศึกษาจะต้องถ่ายทอดความรู้ที่เพิ่มขึ้นและวิวัฒนาการอยู่ตลอดเวลา รวมทั้งปรับวิธีดำเนินงานให้สอดคล้องกับยุคสมัยแห่งความใฝ่รู้ เพื่อให้การถ่ายทอดเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและกว้างขวาง เพราะสิ่งเหล่านี้ล้วนก่อให้เกิดทักษะที่จำเป็นสำหรับอนาคต ในขณะเดียวกัน การศึกษาต้องแสวงหาและกำหนดหลักการต่าง ๆ อีกด้วย หลักการเหล่านี้ช่วยให้คนทั่วไปไม่ล้าหลังข้อมูลที่มีอยู่เป็นจำนวนมากซึ่งล้นเหลือไปทั่วทุกหนทุกแห่ง การศึกษามีจุดประสงค์พัฒนาปัจเจกชนและชุมชน การให้การศึกษาเปรียบเหมือนการให้เข็มทิศเพื่อช่วยให้เดินทางไปด้วยตัวเองได้ การจัดการศึกษาด้วยวิธีการดั้งเดิม ซึ่งมุ่งในเรื่องปริมาณและอาศัยความรู้เป็นหลัก ย่อมไม่เหมาะสมอีกต่อไป ต้องสอนทุกคนให้พร้อมที่จะเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อเป็นการเพิ่มพูนทั้งความรู้ ทักษะ และเจตคติของตน ตลอดจนรู้จักปรับตัวไปตามกระแสต่าง ๆ ในโลกซึ่งยุ่งยาก ซับซ้อน และแปรผันอยู่ตลอดเวลา รวมทั้งทุกคนต่างต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน

การดำเนินการเพื่อให้ประสบผลสำเร็จควรจะมีการจัดการศึกษาโดยอาศัยวิธีเรียนรู้ใน 4 แบบ ซึ่งดำเนินไปตลอดชีวิต วิธีเรียนรู้ดังกล่าวก็คือ เสาหลักแห่งองค์ความรู้นั่นเอง ซึ่งได้แก่ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 1997 : 106-107)

1. การเรียนรู้เพื่อรู้ เป็นการผสมผสานความรู้ทั่วไปที่กว้างขวางเพียงพอเข้ากับโอกาส ศึกษาบางวิชาอย่างละเอียดลึกซึ้ง การเรียนรู้หมายถึงรวมถึงการฝึกฝนในวิธีเรียนรู้เพื่อตักตวงประโยชน์จากการศึกษาไปจนตลอดชีวิต

2. การเรียนรู้เพื่อปฏิบัติได้จริง ไม่เพียงแต่มีความชำนาญทางด้านวิชาชีพเท่านั้น แต่ต้องสามารถรับมือกับสถานการณ์ต่าง ๆ และปฏิบัติงานเป็นหมู่คณะ เป็นการเรียนรู้โดยอาศัยประสบการณ์ต่าง ๆ ทางสังคม

และในการประกอบอาชีพ ซึ่งอาจเป็นการเรียนรู้ในระบบโรงเรียน จากสภาพในท้องถิ่นหรือประเทศนั้นๆ หรืออาจเป็นการเรียนรู้ในระบบโรงเรียน โดยใช้หลักสูตรซึ่งประกอบด้วยการเรียนในภาคทฤษฎีสลับกับการฝึกปฏิบัติงาน

3. การเรียนรู้เพื่อที่จะอยู่ร่วมกัน ด้วยการสอนให้เข้าใจผู้อื่น และตระหนักดีว่ามนุษย์เราต้องพึ่งพาอาศัยกัน ดำเนินโครงการร่วมกันและเรียนรู้วิถีแก้ปัญหาข้อขัดแย้งต่าง ๆ โดยใช้ให้เห็นว่าความหลากหลาย ความเข้าใจอันดีต่อกัน และสันติภาพนั้นล้ำค่าและคู่ควรแก่การหวงแหน

4. การเรียนรู้เพื่อชีวิต สามารถปรับปรุงบุคลิกภาพของตนได้ดีขึ้น ดำเนินงานต่าง ๆ โดยอิสระเสรียิ่งขึ้น มีดุลยพินิจ และความรับผิดชอบต่อตนเองมากขึ้น เกี่ยวกับเรื่องนี้ในการจัดการศึกษาต้องไม่ละเลยศักยภาพในด้านใดด้านหนึ่ง ได้แก่ ความจำ การใช้เหตุผล ความซาบซึ้งในสุนทรียภาพ สมรรถนะทางร่างกาย และทักษะในการติดต่อสื่อสารกับผู้อื่น

จากเป้าหมายการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ที่ต้องการพัฒนาให้ทุกคนมีศักยภาพในการเรียนรู้ การเปลี่ยนแปลงแนวคิดในการจัดการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การศึกษาขั้นพื้นฐานจึงจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะเป็นก้าวแรกที่รัฐต้องจัดให้กับทุกคนในชาติ เพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับการศึกษาและการเรียนรู้ในอนาคตต่อไป เมื่อพิจารณาถึงการศึกษาขั้นพื้นฐาน (Basic education) ซึ่งเป็นคำที่มีความหมายหลากหลาย องค์การยูเนสโกได้ให้คำนิยามการศึกษาขั้นพื้นฐานไว้ว่า เป็นการศึกษาสำหรับคนทุกเพศทุกวัย ให้มีโอกาสดูแลเรียนรู้ทั่วไปที่เป็นประโยชน์แก่ชีวิต ปลูกฝังให้เกิดความอยากรู้ อยากรู้ มีทักษะในการเรียนรู้ด้วยตนเอง รู้จักถาม สังเกต วิเคราะห์ ตระหนักว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน มีความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2541) และแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2535 ได้กล่าวไว้ในหมวดที่ 3 แผนนโยบายการศึกษาว่า “รัฐพึงเร่งรัดและขยายการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อปวงชนอย่างทั่วถึง เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนให้สูงขึ้น” และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้ระบุในมาตรา 43 ว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไม่น้อยกว่าสิบสองปี ที่รัฐจะต้องจัดให้ทั่วถึงและมีคุณภาพ โดยไม่เก็บค่าเล่าเรียน...” นอกจากนั้น ที่ประชุมโลกว่าด้วยการศึกษาเพื่อปวงชน (World Conference on Education for All : WCEFA) หรือปฏิญญาแห่งจอมเทียน ซึ่งจัดขึ้นที่จอมเทียน ประเทศไทย เมื่อปี 1990 ใช้คำว่า “การตอบสนองความต้องการทางการเรียนรู้ขั้นพื้นฐาน” (Meeting basic learning needs) มากกว่าการใช้ “การศึกษาขั้นพื้นฐาน” (Basic education) อย่างไรก็ตาม ต่อมาคำว่า “ความจำเป็นการเรียนรู้ขั้นพื้นฐาน” (Basic learning needs) กับคำว่า “การศึกษาขั้นพื้นฐาน” ก็ได้มีการนำไปใช้แทนกันอยู่บ่อย ๆ และในการประชุมครั้งนั้น ได้มีการให้นิยามศัพท์ 2 คำ ดังนี้ ความจำเป็นการเรียนรู้ขั้นพื้นฐาน (Basic learning needs) หมายถึง ความรู้ ทักษะ เจตคติ และค่านิยมที่จำเป็นสำหรับบุคคลเพื่อความอยู่รอด ปรับปรุงคุณภาพชีวิต และการเรียนรู้ต่อเนื่อง การศึกษาขั้นพื้นฐาน (Basic education) หมายถึง การศึกษาที่มุ่งตอบสนองความจำเป็นการเรียนรู้ขั้นพื้นฐาน รวมถึงการเรียนการสอนในระดับต้น ซึ่งเป็นพื้นฐานให้แก่การเรียนรู้ขั้นต่อไป เช่น การศึกษาสำหรับเด็กวัยเริ่มต้น การศึกษาระดับประถม การสอนให้รู้หนังสือ ทักษะความรู้ทั่วไป ทักษะเพื่อการดำรงชีวิตสำหรับเยาวชนและผู้ใหญ่ ในบางประเทศ การศึกษาขั้นพื้นฐานยังขยายขอบเขตไปถึงระดับมัธยมศึกษา ดังนั้น จึงเห็นได้ว่าการศึกษาขั้นพื้นฐานมิได้มีความหมายจำกัดอยู่เฉพาะการศึกษาขั้นประถมศึกษา ซึ่งเป็นการศึกษาขั้นต้นเท่านั้น แต่ยังครอบคลุมการศึกษาขั้นมัธยมศึกษา ซึ่งบุคคลส่วนใหญ่มีโอกาสได้เข้าเรียนด้วย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2541 : 3-4)

ในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานต้องสนองตอบต่อความจำเป็นขั้นพื้นฐานของคน ความจำเป็นดังกล่าวประกอบด้วยสิ่งจำเป็นแก่การเรียนรู้ เช่น การรู้หนังสือ การแสดงออกทางวาจา การคิดเลข และการแก้ปัญหา

และเนื้อหาของการเรียนรู้ขั้นพื้นฐาน เช่น ความรู้ ทักษะ ค่านิยม และเจตคติ ที่มนุษย์จำเป็นต้องมีเพื่อความอยู่รอด พัฒนาศักยภาพของตนอย่างเต็มที่ ปรับปรุงคุณภาพชีวิตของตน ตัดสินใจโดยอาศัยข้อมูลที่เพียงพอ และเรียนรู้อยู่เสมอ การศึกษาขั้นพื้นฐานจึงเป็นการศึกษาที่ช่วยปูพื้นฐานที่มั่นคงสำหรับการเรียนรู้ในอนาคต และให้ทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตที่สร้างสรรค์ในสังคม สอดคล้องกับความมุ่งหมายและหลักการของการจัดการศึกษาในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่กำหนดไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ซึ่งหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. 2544 : 4-5) ก็ได้กำหนดหลักการและจุดหมายที่เป็นไปตามข้อกำหนดในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ดังนี้

หลักการ

1. เป็นการศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพของชาติ มุ่งเน้นความเป็นไทยควบคู่กับความเป็นสากล
2. เป็นการศึกษาเพื่อปวงชน ที่ประชาชนทุกคนจะได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน โดยสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
3. ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาและเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด สามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ
4. เป็นหลักสูตรที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งด้านสาระ เวลา และการจัดการเรียนรู้
5. เป็นหลักสูตรที่จัดการศึกษาได้ทุกรูปแบบครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถเทียบโอนผลการเรียนรู้ และประสบการณ์

จุดหมาย

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข และมีความเป็นไทย มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ จึงกำหนดจุดหมายซึ่งถือเป็นมาตรฐานการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ดังต่อไปนี้

1. เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยในตนเอง ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ มีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมอันพึงประสงค์
2. มีความคิดสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน รักการอ่าน รักการเขียน และรักการค้นคว้า
3. มีความรู้อันเป็นสากล รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงและความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการ มีทักษะและศักยภาพในการจัดการ การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยี ปรับวิธีการคิด วิธีการทำงานได้เหมาะสมกับสถานการณ์
4. มีทักษะและกระบวนการ โดยเฉพาะทางคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ทักษะการคิด การสร้างปัญหา และทักษะในการดำเนินชีวิต
5. รักการออกกำลังกาย ดูแลตนเองให้มีสุขภาพและบุคลิกภาพที่ดี
6. มีประสิทธิภาพในการผลิตและการบริโภค มีค่านิยมเป็นผู้ผลิตมากกว่าเป็นผู้บริโภค
7. เข้าใจในประวัติศาสตร์ของชาติไทย ภูมิใจในความเป็นไทย เป็นพลเมืองดี ยึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

8. มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภาษาไทย ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี กีฬา ภูมิปัญญาไทย ทรัพยากรธรรมชาติและพัฒนาสังแวดล้อม

9. รักประเทศชาติและท้องถิ่น มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามให้สังคม

จุดหมายของการจัดการศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เป็นไปตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ในมาตรา 27 ที่กำหนดให้ “คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ การดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อ ให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรตามวัตถุประสงค์ในวรรคหนึ่ง ในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ” เห็นได้ว่าจุดหมายในส่วนของหลักสูตรแกนกลางที่จัดทำโดยกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ เป็นไปอย่างกว้าง ๆ เพื่อเป็นแนวทางสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจะได้นำไปจัดทำสาระของหลักสูตรในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม สำหรับใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษานั้น ๆ ต่อไป นับเป็นกฎหมายที่สถานศึกษาต้องปฏิบัติตาม และในพระราชบัญญัติฉบับนี้ มาตรา 39 ได้กำหนดให้มีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา ด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไปไปยังคณะกรรมการ และสำนักงานการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาโดยตรง การกำหนดเช่นนี้แสดงให้เห็นว่ารัฐเองก็ตระหนักถึงปัญหาและผลกระทบที่ได้รับจากการบริหารงานแบบรวมอำนาจไว้ที่ส่วนกลาง ซึ่งเห็นได้จากรายงานการปฏิรูประบบบริหารการศึกษาในกระทรวงศึกษาธิการ (คณะกรรมการปฏิรูประบบบริหารการศึกษา 2542 : 24) ที่กล่าวถึงปัญหาการบริหารการศึกษาในกระทรวงศึกษาธิการ ว่าทุกกรมมีการรวมศูนย์อำนาจไว้ที่ส่วนกลางทั้งสิ้น แม้สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติซึ่งบริหารงานตามพระราชบัญญัติคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ที่ได้มีการแบ่งอำนาจไว้เป็นขั้นตอนคือ อำเภอ จังหวัด และส่วนกลาง แต่งานและการตัดสินใจที่สำคัญบางส่วนยังอยู่ที่ส่วนกลาง ระบบดังกล่าวก่อให้เกิดความล่าช้าในการอนุมัติอนุญาต ขาดความเป็นอิสระในการคิด การตัดสินใจในระดับล่าง และระดับปฏิบัติของหน่วยงานในพื้นที่และสถานศึกษา รวมทั้งในสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด สำนักงานศึกษาธิการอำเภอ ซึ่งเป็นหน่วยงานส่วนภูมิภาค ถึงแม้ได้มีการมอบและแบ่งอำนาจไปยังสถานศึกษาและหน่วยงานในจังหวัดและเขตการศึกษา ก็ยังไม่อาจทำให้การบริหารและตัดสินใจของหน่วยงานดังกล่าวทำได้สอดคล้องกับความจำเป็น และความเร่งด่วนในการแก้ปัญหาและตอบสนองตามความต้องการของนักเรียนและประชาชน หรือชุมชนในพื้นที่ได้อย่างเหมาะสม นอกจากนั้น คณะกรรมการปฏิรูประบบบริหารการศึกษาในกระทรวงศึกษาธิการ (2542 : 25-26) ยังพบว่าการมอบอำนาจหรือแบ่งอำนาจไปยังระดับจังหวัดและสถานศึกษา ส่วนใหญ่เป็นเรื่องของการบริหารงานตามระเบียบ แบบแผน การบริหารการเงิน และการบริหารงานบุคคล มีการมอบอำนาจในเรื่องของนโยบาย แผนงาน และวิชาการเป็นส่วนน้อย คือมีเพียงร้อยละ 0.4 ของลักษณะงานที่มอบอำนาจไปทั้งหมด ในภาพรวมเห็นว่าการมอบอำนาจค่อนข้างมาก แต่มิได้เป็นการมอบแบบเบ็ดเสร็จ ยังมีการวางกรอบและกฎเกณฑ์ประกอบ ผู้รับมอบอำนาจยังไม่มั่นใจว่าได้รับความไว้วางใจให้ปฏิบัติงานตามอำนาจอย่างแท้จริง การรวมศูนย์อำนาจไว้ที่ส่วนกลางไม่เพียงก่อให้เกิดความด้อยประสิทธิภาพและการตัดสินใจที่ไม่ตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนเท่านั้น แต่ทำให้สิ้นเปลืองงบประมาณและทรัพยากร อันเนื่องมาจากการจัดสรรที่ไม่สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการที่แท้จริง รวมทั้งการปฏิบัติที่มีขั้นตอนมากมาย เป็นเหตุสำคัญของการหย่อนประสิทธิภาพและประสิทธิผลของระบบการศึกษา สำหรับปัญหาในด้านหลักสูตรและการเรียนการสอนก็มีการ

กำหนดและควบคุมจากส่วนกลางสูงมาก แม้มีความพยายามให้สถานศึกษาและหน่วยงานในพื้นที่พัฒนาหลักสูตรในท้องถิ่น ก็ไม่เกิดผลเท่าที่ควร ทั้งนี้เนื่องจากกรอบหลักสูตรและการประเมินผลเป็นสาเหตุสำคัญในการสกัดกั้นการตัดสินใจ และการดำเนินงานด้านการจัดการเรียนการสอนที่เป็นประโยชน์โดยตรงต่อนักเรียนและชุมชน รวมทั้งความวิตกกังวลของสถานศึกษาและครูผู้สอนที่เกรงว่าจะไม่สามารถดำเนินการได้ครบตามระเบียบและกฎเกณฑ์ดังกล่าว อีกทั้งรูปแบบการจัดการเรียนการสอนของครูที่ยังยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง ไม่ส่งเสริมศักยภาพและความแตกต่างระหว่างบุคคลของนักเรียน นอกจากนี้ ระบบรวมศูนย์ในเรื่องการจัดสรรทรัพยากรเพื่อการเรียนการสอน รวมทั้งการควบคุม จัดสรร และกำหนดคุณลักษณะจากส่วนกลางก็เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้สถานศึกษามีอาจจัดรายวิชาที่สนองความต้องการของนักเรียนและความต้องการของชุมชนได้ และจากการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ (2544 : 1) พบว่าการกำหนดหลักสูตรจากส่วนกลางไม่สะท้อนสภาพความต้องการที่แท้จริงของสถานศึกษาและท้องถิ่น สอดคล้องกับการศึกษาของพัชนี ประพันธ์ และ ขจรจิต ไหลสกุล (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2543 : 89 อ้างอิงจาก พัทณี ประพันธ์, 2537 และ ขจรจิต ไหลสกุล, 2538) ที่พบว่าปัญหาในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นก็คือ การขาดบุคลากรดำเนินการ ขาดความร่วมมือและสนับสนุน ขาดวิทยากร ขาดความรู้ ขาดการเก็บรวบรวมข้อมูลให้เป็นปัจจุบัน ครูไม่ปรับหลักสูตรสอนตามหลักสูตรแกนกลาง ไม่ปรับปรุงสื่อ เอกสารการปรับหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นมีไม่เพียงพอ ครูไม่มีความรู้และขาดทักษะในการดำเนินการ

จากสภาพและปัญหาการจัดการศึกษาที่ไม่สอดคล้องกับสภาพและปัญหาของชุมชน โรงเรียนและครูยังยึดถือหลักสูตรจากหน่วยงานส่วนกลางมาใช้สอนนักเรียน เนื่องจากมีความสะดวกและประหยัดเวลา เพราะมีเอกสารและคู่มือครูประกอบไว้พร้อม ครูทำหน้าที่เพียงนำเรื่องราวในเอกสารมาถ่ายทอดให้นักเรียน และทำการประเมินผลตามแนวทางที่กำหนดไว้ ครูจึงเป็นเพียงผู้ใช้ (User) หลักสูตร ผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียนก็คือนักเรียนได้เรียนรู้ในสิ่งที่เกี่ยวข้องกับตัวเองและชุมชนที่ตัวเองอาศัยอยู่น้อยหรืออาจไม่เกี่ยวข้อง ทำให้การเรียนรู้เป็นเรื่องไม่สนุก เพราะประโยชน์ในการนำไปใช้ในชีวิตประจำวันมีไม่มาก อีกทั้งยังไม่สอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ อย่างเช่น ทฤษฎีการเรียนรู้ปญญานิยม ซึ่งนักการศึกษาที่สำคัญคือ เพียเจท์ (Piaget) ที่เชื่อว่าการเรียนรู้เกิดจากการที่ผู้เรียนเป็นผู้ริเริ่ม เป็นผู้กระทำที่มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งเร้าหรือสิ่งที่ต้องเรียนรู้ ผู้เรียนต้องเป็นผู้ลงมือกระทำ เมื่อเกิดการเรียนรู้ก็เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในโครงสร้างสติปัญญา (Cognitive structure) ของผู้เรียน ฉะนั้น ผู้สอนมีหน้าที่จัดสิ่งแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้ ให้โอกาสผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม และในการสอนควรเริ่มจากประสบการณ์ที่ผู้เรียนคุ้นเคยหรือประสบการณ์ใกล้เคียงไปหาประสบการณ์ที่ไกลตัว เช่นเดียวกับแนวคิดของ บรูเนอร์ (Bruner, 1971) ที่เชื่อว่าการเรียนรู้เกิดขึ้นก็ต่อเมื่อผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม และสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งที่พบใหม่กับประสบการณ์เดิมเกิดเป็นความหมายใหม่ ซึ่งแนวคิดของบรูเนอร์สอดคล้องกับแนวคิดของออสซูเบล (Joyce and Weil, 1996 : 267) ที่มองว่าการเรียนรู้ที่มีความหมาย คือ การเรียนรู้ที่สามารถเชื่อมโยงความรู้ใหม่ให้เข้ากับความรู้เดิมที่มีอยู่ในโครงสร้างทางสติปัญญาของผู้เรียน และอีกแนวคิดหนึ่งคือ แนวคิดของกลุ่มคอนสตรัคติวิซึม (Constructivism) ซึ่งพัฒนามาจากแนวคิดของเพียเจท์ (Piaget, 1977) เคลลี (Kelly, 1991) ที่มองว่า การเรียนรู้ของแต่ละบุคคลเกิดขึ้นจากการที่บุคคลได้สร้างความหมายที่มีต่อโลกด้วยตัวเอง โลกไม่ได้สร้างความหมายขึ้นมา ดังนั้นบุคคลควรเป็นผู้สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ไม่ใช่เป็นความรู้ที่คนใดคนหนึ่งเป็นผู้สร้างให้ ครูทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกและสนับสนุนให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ การเรียนรู้ที่ดีที่สุดคือ การเรียนรู้ในสิ่งที่เกี่ยวข้อง และสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2540 : 134) และจากแนวคิดของเฉิน (Chen, H.L.S. 2000 : 3) ที่มองว่าโรงเรียนเป็นที่ที่ดีที่สุดในการออกแบบหลักสูตร เนื่องจาก

เป็นสถานที่ผู้เรียนและครูมีปฏิสัมพันธ์กัน หลักสูตรโรงเรียนมีผลโดยตรงต่อนักเรียน และมีส่วนร่วมในการนำนวัตกรรมใหม่ ๆ มาใช้ในการศึกษา นโยบายที่จะให้โรงเรียนพัฒนาหลักสูตรเป็นการเปลี่ยนจากการสั่งการจากหน่วยงานกลางมายังหน่วยปฏิบัติ (Top-down) มาเป็นการจัดทำจากหน่วยปฏิบัติขึ้นไป (Bottom-up) ทุกโรงเรียนเป็นแกนในการปฏิรูปการศึกษา ครูทุกคนเป็นนักออกแบบหลักสูตร (Curriculum designer) และเมื่อพิจารณาถึงระดับของการพัฒนาหลักสูตรพบว่า สภาพัฒนาหลักสูตรของฮ่องกง (Curriculum Development Council, 2000 : 12) กล่าวไว้ในรายงาน “Learning to Learn : The Way Forward in Curriculum Development” ถึงการพัฒนาหลักสูตรว่ามีอยู่ 2 ระดับ คือ การพัฒนาจากส่วนกลางและการพัฒนาจากโรงเรียน (Central development and school-based development) เนื่องจากหลักสูตรที่พัฒนาจากส่วนกลางไม่สามารถนำไปใช้อย่างเหมาะสมกับนักเรียนทุกคนได้ จำเป็นที่โรงเรียนต้องพัฒนาหลักสูตรเองภายใต้กรอบทิศทางกว้าง ๆ ที่กำหนดโดยรัฐบาลเกี่ยวกับเป้าหมายการศึกษา รัฐบาลมีหน้าที่รับผิดชอบในการให้การสนับสนุนโรงเรียนสู่ความเป็นมืออาชีพ สิ่งที่มีคุณค่าต่อการพัฒนาของแต่ละโรงเรียนนำไปสู่การกำหนดนโยบายและขยายไปสู่โรงเรียนอื่น ๆ ความสัมพันธ์ระหว่างนโยบายส่วนกลางและการพัฒนาที่ดำเนินการโดยโรงเรียนดำเนินไปในลักษณะที่เป็นหุ้นส่วนกันมากกว่าการดำเนินการที่แยกออกจากกันในลักษณะการสั่งการจากเบื้องบนสู่ระดับล่าง และจากระดับล่างไปสู่เบื้องบน ซึ่งลักษณะเช่นนี้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ในมาตรา 27 ที่กำหนดไว้อย่างชัดเจนเกี่ยวกับบทบาทของการพัฒนาหลักสูตรว่ามีอยู่ 2 ระดับ คือ

1. ระดับชาติ เป็นหลักสูตรแกนกลางที่กำหนดให้คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ การดำรงชีวิต การประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อ

2. ระดับโรงเรียนหรือสถานศึกษา เป็นหลักสูตรที่กำหนดให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรที่สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลาง ในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดทำหลักสูตรโรงเรียนคือ การให้โรงเรียนมีกระบวนการในการตัดสินใจ (School-based curriculum decision making) เนื่องจากโรงเรียนอยู่ใกล้ชิดกับชุมชน ผู้เรียน ดังนั้น หลักสูตรที่โรงเรียนจัดทำจึงมีลักษณะเป็นของตนเอง ยืดหยุ่น และหลากหลาย มีการนำบุคลากรทรัพยากรที่เป็นประโยชน์จากชุมชนมาใช้ ทั้งนี้ต้องอิงอยู่กับหลักสูตรแกนกลาง ซึ่ง ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539 : 107) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรแกนกลางและหลักสูตรโรงเรียน ดังนี้ หลักสูตรแกนกลาง หมายถึง มวลประสบการณ์ที่หน่วยงานซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบจัดการศึกษาในส่วนกลางจัดให้แก่ผู้เรียน เพื่อให้ทุกคนได้เรียนรู้ในสิ่งที่เหมือนกันในระดับเดียวกัน และเพื่อเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติไว้ เช่น หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) และหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) รวมทั้งหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ซึ่งอยู่ในระหว่างการนำร่องใช้หลักสูตร ส่วนหลักสูตรโรงเรียนหรือหลักสูตรระดับท้องถิ่น หมายถึง มวลประสบการณ์ที่สถานศึกษาหรือหน่วยงานและบุคคลในท้องถิ่นจัดให้แก่ผู้เรียนตามสภาพและความต้องการของท้องถิ่นนั้น ๆ นอกจากนั้น ยังได้กล่าวถึงเหตุผลและความจำเป็นที่ต้องมีการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน คือ (ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์, 2539 : 109-110)

1. หลักสูตรแกนกลางได้กำหนดจุดหมาย เนื้อหาสาระ และกิจกรรมอย่างกว้าง ๆ เพื่อให้ทุกคนได้เรียนรู้ ทำให้กระบวนการเรียนการสอนมุ่งเนื้อหาสาระและประสบการณ์ที่เป็นหลักการทั่ว ๆ ไป ไม่สามารถ

ประมวลรายละเอียดเกี่ยวกับสาระความรู้ตามสภาพแวดล้อม สังคม เศรษฐกิจ ปัญหาและความต้องการของท้องถิ่นในแต่ละแห่งได้หมด จึงต้องให้สถานศึกษาพัฒนาหลักสูตรเพื่อตอบสนองความต้องการของท้องถิ่น

2. การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง และวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีมีผลกระทบโดยตรงต่อธรรมชาติและชีวิตของคนไทยทั้งในเมืองและชนบท หลักสูตรโรงเรียนจะช่วยปรับสภาพของผู้เรียนให้สามารถรับการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะผลกระทบที่เกิดขึ้นกับท้องถิ่น เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้และประสบการณ์ไปพัฒนาตน ครอบครัว และท้องถิ่น ตลอดจนดำเนินชีวิตในท้องถิ่นได้อย่างมีความสุข

3. การเรียนรู้ที่ดีควรเรียนรู้จากสิ่งใกล้ตัวไปยังสิ่งที่ไกลตัว หลักสูตรโรงเรียนจะทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ชีวิตจริงตามสภาพเศรษฐกิจ สังคมของท้องถิ่นตน แทนที่จะเรียนรู้เรื่องไกลตัว นอกจากนั้น ยังปลูกฝังให้ผู้เรียนมีความรักผูกพันและภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตน

4. หลักสูตรแกนกลางไม่สามารถนำเอาทรัพยากรท้องถิ่น โดยเฉพาะภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ประโยชน์ได้ แต่หลักสูตรโรงเรียนสามารถนำสิ่งเหล่านี้มาใช้ในการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนได้รู้จักและเกิดความรักผูกพัน และสามารถใช้ทรัพยากรท้องถิ่นในการประกอบอาชีพได้

การพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนมีความหมายต่าง ๆ กัน เช่น สกิลเบ็ก (Skilbeck, 1984 : 2) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน หมายถึง การวางแผน การออกแบบ การนำไปใช้ และการประเมินผล การกำหนดการเรียนรู้ของนักเรียนดำเนินการโดยสถาบันที่นักเรียนเป็นสมาชิกอยู่ เน้นการตัดสินใจร่วมกันระหว่างครูและนักเรียน เป็นการพัฒนามาจากภายในสถาบันนั่นเอง ไม่ใช่สั่งกำหนดจากภายนอก ส่วนแฮร์ริสัน (Marsh and others, 1990 : 48 ; citing Harrison, 1981. *Reconceptualizing School-Based Curriculum Development*.) ให้ความหมายว่า (1) เป็นแผนที่กำหนดไว้ ซึ่งสามารถปรับเปลี่ยนแก้ไขได้ (2) เป็นสิ่งที่นำไปปฏิบัติได้จริงและมีผลเกิดขึ้นกับบุคคลที่เกี่ยวข้องจริง (3) เป็นสิ่งที่แต่ละคนรับรู้เกี่ยวกับประสบการณ์ผลที่ได้รับ ที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้รับทราบ ซึ่งทั้ง 3 ข้อมีปฏิสัมพันธ์กันในลักษณะชุดของหลักสูตรที่ไปด้วยกัน ทำให้มีการประเมินผลและการตัดสินใจเกี่ยวกับหลักสูตรเป็นไปอย่างต่อเนื่อง และหลักสูตรได้รับการพัฒนาต่อไปเรื่อย ๆ เพื่อให้ได้หลักสูตรที่สอดคล้องกับสภาพความต้องการของผู้เรียนมากขึ้น เอ็กเกิลสตัน (Eggleston, 1980 : 7) ได้ให้ความหมายว่า เป็นยุทธวิธีที่ทำให้หลักสูตรมีความเหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการจำเป็นของนักเรียนแต่ละบุคคลในโรงเรียนใดโรงเรียนหนึ่ง หรือส่วนใดส่วนหนึ่งของโรงเรียน มีการอภิปราย วางแผน ทดลองใช้และประเมินผลร่วมกัน เป็นกระบวนการที่ทำให้มีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรต่าง ๆ ในโรงเรียน เช่น บุคลากร อาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ อย่างมีแผน สะท้อนให้เห็นประโยชน์และพันธกิจร่วมกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน สอดคล้องกับความต้องการของนักเรียน ครูได้แสดงศักยภาพอย่างเต็มที่ และที่สำคัญมากที่สุดคือเป็นหลักสูตรที่โรงเรียนได้รับประโยชน์ และโรงเรียนเองเป็นผู้ทำให้เกิดสัมฤทธิ์ผลมากกว่าเป็นเพียงเจ้าของหลักสูตร กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2543 : 86-87) ให้ความหมายว่า การพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน คือ การให้โรงเรียนมีกระบวนการตัดสินใจในการจัดการศึกษาของโรงเรียน ครูทุกคนมีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาหลักสูตรในระดับห้องเรียนภายในกรอบที่ส่วนกลางกำหนด ครูมีส่วนร่วมตัดสินใจเรื่องที่สำคัญ สภาพพัฒนาหลักสูตรของฮ่องกง (Curriculum Development Council, 2000 : 17) กล่าวว่า หลักสูตรโรงเรียนคือประสบการณ์การเรียนรู้ที่ประกอบด้วยสิ่งที่ต้องการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ และสภาพแวดล้อมทางสังคมที่นักเรียนจำเป็นต้องเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษา จุดเน้นที่สำคัญคือ นักเรียนสามารถเรียนรู้วิธีเรียน (Learn how to learn)

จากความหมายของการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน กล่าวได้ว่า การพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนเป็นการวางแผน การออกแบบ การนำไปใช้ และการประเมินผล การกำหนดการเรียนรู้ของนักเรียนเป็นสิ่งที่นำไปปฏิบัติได้จริงและมีผลที่เกิดขึ้นกับบุคคลที่เกี่ยวข้องจริง เป็นกระบวนการที่ทำให้มีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรต่าง ๆ ในโรงเรียน เช่น บุคลากร อาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ อย่างมีแผน สอดคล้องกับความต้องการของนักเรียน ครู ได้แสดงศักยภาพอย่างเต็มที่ โรงเรียนเป็นผู้ทำให้เกิดสัมฤทธิ์ผลมากกว่าเป็นเพียงเจ้าของหลักสูตร

การพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนเท่าที่ผ่านมามักไม่ประสบความสำเร็จเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน เนื่องจากสาเหตุหลายประการ ประการสำคัญก็คือครูขาดความรู้และทักษะในการพัฒนาหลักสูตร เหมือนดังที่โคเฮน (สุริยา เหมตะศิลป์, 2537 : 9 ; อ้างอิงจาก Cohen, 1985. *The International Encyclopedia of Education*. p. 1158) กล่าวถึงเงื่อนไขที่ทำให้การจัดทำหลักสูตรโรงเรียนประสบความสำเร็จ ดังนี้

1. ต้องมีการมอบอำนาจจากส่วนกลางไปยังระดับโรงเรียนในท้องถิ่น ในลักษณะการกระจายอำนาจ
2. บุคลากรในโรงเรียนมีความยินดีในการมีส่วนร่วมตัดสินใจเกี่ยวกับหลักสูตรโรงเรียน และบุคคลเหล่านั้นมีทักษะในการวินิจฉัยความจำเป็นของนักเรียน

3. บุคลากรมีความสามารถเพียงพอในการรับผิดชอบงาน การตัดสินใจเกี่ยวกับหลักสูตร

เงื่อนไขดังกล่าวสอดคล้องกับแนวทางการปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ที่กำหนดให้มีการกระจายอำนาจการบริหารไปยังสถานศึกษา ให้สถานศึกษามีอำนาจในการตัดสินใจในเรื่องต่างๆ ได้เอง ซึ่งแนวทางที่กำหนดไว้มีดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543 : 3 ; อ้างอิงจาก กระทรวงศึกษาธิการ, 2539)

1. ยึดโรงเรียนเป็นศูนย์กลางในการตัดสินใจ (School – based decision making) เป็นแนวคิดที่มุ่งให้โรงเรียนมีอิสระในการตัดสินใจด้วยตนเอง โดยยึดประโยชน์ที่จะเกิดกับผู้เรียนเป็นสำคัญ

2. การมีส่วนร่วมและการร่วมคิดร่วมทำ (Participation and collaboration) การศึกษาเป็นเรื่องของสาธารณชน มิใช่การรับผิดชอบของใครแต่ฝ่ายเดียวอีกต่อไป

3. การกระจายอำนาจ (Decentralization) เป็นการคืนอำนาจการจัดการศึกษาให้กับผู้ใกล้ชิดเด็ก ได้แก่ โรงเรียน ผู้บริหารการศึกษา ครูและชุมชน เป็นความเชื่อว่าผู้มีส่วนได้เสียต่อการศึกษาหรือผู้ที่อยู่ใกล้ชิดเด็กสามารถจัดการศึกษาได้ดีที่สุด ตรงตามความต้องการของผู้เรียนและชุมชน อำนาจการตัดสินใจควรอยู่ในระดับปฏิบัติ คือ สถานศึกษา

4. การกิจที่ตรวจสอบได้ (Accountability) ต้องมีการกำหนดหน้าที่ ความรับผิดชอบและการกิจของผู้บริหาร ครู อาจารย์ บุคลากรทางการศึกษาและชุมชนอย่างชัดเจน และการกิจเหล่านี้ต้องสามารถตรวจสอบความสำเร็จได้ เพื่อเป็นหลักประกันคุณภาพการศึกษาให้เกิดขึ้นอย่างแท้จริง

แนวทางการปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการดังที่กล่าวมาข้างต้น เป็นการกระจายอำนาจการตัดสินใจไปยังสถานศึกษาในเรื่องของการบริหารและการจัดการศึกษา ซึ่งรวมทั้งการตัดสินใจในหลักสูตรโรงเรียนเองได้ เมื่อเป็นเช่นนี้ บุคลากรในโรงเรียนจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนบทบาทจากที่เคยเป็นผู้ใช้หลักสูตรมาเป็นนักพัฒนาหลักสูตร การเตรียมบุคลากรในโรงเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งครู จะต้องมีการเตรียมความพร้อมเกี่ยวกับทักษะความรู้ในการพัฒนาหลักสูตร กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีส่วนรับผิดชอบในเรื่องนี้ ได้ยอมรับถึงความไม่พร้อมของบุคลากร โดยกล่าวว่า ถึงแม้ว่ามีครูในบางโรงเรียนที่มีการปรับเนื้อหาบางส่วนให้เกี่ยวข้องกับท้องถิ่น เพื่อให้ให้นักเรียนได้เรียนรู้ แต่ก็ยังไม่มีการเขียนแผนพัฒนาเป็น

หลักสูตรและแผนการสอนที่ชัดเจน (सानปฏิรูป, 2543 : 18-19) และจากรายงานการวิจัยและพัฒนาระบบการประเมินผลภายในของสถานศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2543 : IV) ซึ่งสำรวจสภาพการดำเนินงานด้านการประเมินผลภายในของสถานศึกษา จำนวน 30 แห่ง จาก 6 สังกัด ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กรมสามัญศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กรมอาชีวศึกษา สำนักงานการศึกษาท้องถิ่น สำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร จากการศึกษาพบว่า สถานศึกษาที่มีหลักสูตรและเนื้อหาสาระที่สอดคล้องกับท้องถิ่นและผู้เรียน มีเพียงร้อยละ 27 เท่านั้น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2543 : 296) แสดงให้เห็นว่าสถานศึกษาอีกจำนวนประมาณร้อยละ 73 ที่ยังไม่มีหลักสูตรและเนื้อหาสาระที่สอดคล้องกับท้องถิ่น / ดังนั้น ถ้าจะให้โรงเรียนสามารถจัดทำหลักสูตรใช้เอง จำเป็นต้องมีการพัฒนาครู อาจารย์ ให้มีความรู้ ความเข้าใจ มีทักษะเพียงพอที่จะนำไปใช้ในการจัดทำหลักสูตรโรงเรียน ซึ่งส่งผลต่อการเรียนรู้ของนักเรียนที่สอดคล้องกับสภาพและปัญหาของชุมชนมากขึ้น การพัฒนาครูเท่าที่ผ่านมา เนื่องจากมีข้อจำกัดของงบประมาณและเวลาของการปฏิบัติงานจึงใช้การฝึกอบรมหรือสัมมนา ประชุมปฏิบัติการ โดยมีระยะเวลาสั้น ๆ ตั้งแต่ 3-5 วันเป็นต้นไป ถึง 1 เดือน แม้ว่าจะทำให้ครูได้รับความรู้เกี่ยวกับวิธีการใหม่ ๆ ทางการศึกษา ได้พบเพื่อนครูและเปลี่ยนบรรยากาศจำเจจากงานประจำได้บ้าง แต่ปัญหาที่พบจากการฝึกอบรมครูด้วยการให้ครูมาเข้าชั้นเรียนดังที่กล่าวมาข้างต้นก็คือ ครูต้องทิ้งการสอนในชั้นเรียนเพื่อมาเข้ารับการฝึกอบรม และยังดึงเอาครูออกมาจากวิธีการทำงานของครู มาเข้าสู่ระบบใหม่ กระบวนการใหม่ที่ผู้ฝึกอบรมเป็นผู้กำหนดขึ้น ซึ่งไม่เชื่อมโยงหรือสัมพันธ์กับชีวิตจริงในการปฏิบัติงานของครู ทำให้การฝึกอบรมไม่ได้อะไรตามที่คาดหวัง (พลสันต์ โพธิ์ศรีทอง. 2541 : 11-12) สอดคล้องกับแนวคิดในการพัฒนาครูของประเทศอังกฤษ ที่โรงเรียนต่าง ๆ ในประเทศอังกฤษเริ่มตระหนักว่า การฝึกอบรมบุคลากรประจำการของโรงเรียนควรจัดทำให้มีขึ้นในโรงเรียนดีกว่าไปจัดนอกโรงเรียน ซึ่ง เอ็กเกิลสตัน (Eggleston. 1980 : 6-7) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการให้โรงเรียนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาหลักสูตร ซึ่งจะมีผลดีก็ต่อเมื่อครูมีทรัพยากรเพียงพอ ได้รับการสนับสนุน การฝึกอบรม และมีความมั่นใจว่าสามารถนำหลักสูตรไปใช้ให้บังเกิดผล เพราะครูเป็นผู้ที่รู้จักและเข้าใจนักเรียนแต่ละบุคคลเป็นอย่างดี ทำให้การจัดการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น การพัฒนาหลักสูตรและการพัฒนาครูเป็นเรื่องที่ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ถ้าต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในโรงเรียน โรงเรียนต้องเป็นผู้เริ่มต้น และมีการเปลี่ยนแปลงไปทีละน้อย การพัฒนาหลักสูตรเกิดจากความต้องการของโรงเรียน ครูและนักเรียน เพื่อใช้เป็นแผนงานกำหนดกิจกรรมต่าง ๆ ให้เกิดขึ้นภายในโรงเรียน แต่ทั้งนี้ต้องอิงอยู่กับหลักสูตรแกนกลาง มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเพื่อให้เข้ากับสถานการณ์ภายในโรงเรียนและบริบทที่เป็นสภาพแวดล้อมของโรงเรียนนั่นเอง นอกจากโรงเรียนต้องวางแผนเพื่อเตรียมตัวสำหรับการพัฒนาหลักสูตรแล้ว ครูในฐานะที่มีบทบาทสำคัญซึ่งนำการเปลี่ยนแปลง การเตรียมครูให้พร้อมสำหรับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน ดังเช่นที่ มาร์ชและคนอื่น ๆ (Marsh and others. 1990 : 43) กล่าวไว้ว่า ต้องมีการเตรียมการในด้านต่าง ๆ คือ (1) ปรับความคิดใหม่ รวมทั้งการพัฒนาครูเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาหลักสูตร ครูจำเป็นต้องได้รับการฝึกทักษะที่จำเป็น เพื่อให้มีบทบาทเป็นผู้นำด้านหลักสูตร โดยไม่จำเป็นต้องพึ่งพามุคผลภายนอก (2) กระบวนการพัฒนาหลักสูตรไม่ใช่เพียงการผลิตเอกสาร แต่ต้องให้ครูรู้จักการไตร่ตรองการวิพากษ์ในประเด็นต่าง ๆ (3) กระบวนการพัฒนาหลักสูตรต้องนำมาพิจารณาในลักษณะกิจกรรมที่มีความต่อเนื่อง ใช้เวลา และเกิดจากการปฏิบัติในชั้นเรียน (4) กระบวนการพัฒนาหลักสูตรต้องนำมาพิจารณาในลักษณะของกิจกรรมที่ต้องอาศัยทักษะ (Skill-based activity) (5) ครูต้องยอมรับบทบาทของนักพัฒนาหลักสูตร เป็นงานในด้านวิชาชีพของตัวเอง ไม่ใช่งานที่เพิ่มขึ้นมา

จากความจำเป็นและปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยเห็นว่าการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับทุกโรงเรียน เนื่องจากภายใต้ข้อกำหนดในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 27 วรรคหนึ่ง ที่กำหนดให้ “คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ การดำรงชีวิต การประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อ และในมาตรา 27 วรรคสอง กำหนดให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรตามวัตถุประสงค์ ในวรรคหนึ่ง ในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ซึ่งสาระของหลักสูตรได้แก่ เนื้อหาและกระบวนการที่ใช้เป็นสื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. 2544 : 14) ประกอบด้วย องค์ความรู้ ทักษะหรือกระบวนการการเรียนรู้และคุณลักษณะหรือค่านิยม คุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียน แบ่งออกเป็น 8 กลุ่ม คือ (1) ภาษาไทย (2) คณิตศาสตร์ (3) วิทยาศาสตร์ (4) สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม (5) สุขศึกษาและพลศึกษา (6) ศิลป (7) การงานอาชีพและเทคโนโลยี (8) ภาษาต่างประเทศ (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. 2544 : 5) ดังนั้น โรงเรียนจึงต้องทำหน้าที่เป็นผู้ที่พัฒนาหลักสูตรตามข้อกำหนดในมาตรา 27 วรรคสอง แต่เท่าที่ผ่านมามีโรงเรียนจำนวนน้อย คือเพียงร้อยละ 27 ที่มีหลักสูตรและเนื้อหาสาระที่สอดคล้องกับท้องถิ่นและผู้เรียน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2543 : 296) นอกจากนั้น ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. 2544 : 1) ได้กล่าวถึงข้อจำกัดของการใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ว่ามีการใช้หลักสูตรมานานกว่า 10 ปี และการกำหนดหลักสูตรจากส่วนกลางไม่สะท้อนสภาพความต้องการที่แท้จริงของสถานศึกษาและท้องถิ่น ดังนั้น เพื่อให้โรงเรียนมีแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนที่ชัดเจน และสามารถนำไปปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ได้ ผู้วิจัยจึงได้มีแนวคิดในการวิจัยรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน เพื่อเป็นแนวทางสำหรับให้โรงเรียนนำไปใช้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งโรงเรียนระดับประถมศึกษา ซึ่งทำหน้าที่จัดการศึกษาให้กับเยาวชนทุกคนให้มีความรู้พื้นฐาน ซึ่งประกอบด้วย ความรู้ ทักษะ เจตคติ ค่านิยม ที่ทุกคนจำเป็นต้องมีเพื่อเป็นพื้นฐานมั่นคงสำหรับการเรียนรู้ในอนาคต การวิจัยครั้งนี้จึงอยู่บนพื้นฐานข้อดกลมเบื้องต้น ว่าด้วยภาระกิจของโรงเรียนที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 27 วรรคสอง ที่กำหนดให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ และเป็นการวิจัยที่มุ่งให้ครูเป็นผู้พัฒนาหลักสูตร ซึ่งผลจากการวิจัยครั้งนี้ทำให้ได้รูปแบบและแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน อันจะทำให้การจัดการเรียนการสอนมีความสอดคล้องและเชื่อมโยงกับผู้เรียนมากขึ้น ด้วยความหวังว่าคุณภาพการศึกษาของเด็กไทยในอนาคตจะมีทั้งความรู้ที่เป็นสากล ควบคู่กับความรู้ที่เป็นท้องถิ่นชุมชน และสามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์กับประเทศชาติได้

ความมุ่งหมายของการวิจัย

เพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน โดยมีจุดมุ่งหมายย่อย 3 ประการ คือ

1. เพื่อศึกษาและพัฒนาโครงสร้างรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน
2. เพื่อประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบด้วยการนำไปใช้ในสถานการณ์จริง
3. เพื่อปรับปรุงรูปแบบและรับรองรูปแบบ

ความสำคัญของการวิจัย

1. ได้รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนที่สามารถนำไปขยายผลในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานได้อันสอดคล้องกับบทบาทหน้าที่ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 มาตรา 27 วรรคสอง ที่กำหนดให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานทำหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ

2. ผลจากการวิจัยครั้งนี้ทำให้ทราบข้อดี ข้อจำกัด ที่เป็นปัญหาอุปสรรคในการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน ซึ่งเป็นข้อค้นพบที่เป็นประโยชน์สำหรับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน

3. ผลจากการวิจัยทำให้ได้โรงเรียนและครูต้นแบบที่มีความรู้และทักษะในการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน และสามารถขยายผลไปยังโรงเรียนและครูคนอื่น ๆ ได้ นับเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างเครือข่าย (Network) ที่เป็นประโยชน์ต่อไปในอนาคต

4. ผลจากการวิจัยในครั้งนี้ส่งผลต่อโรงเรียนคือ นอกจากครูมีความรู้และทักษะในการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนแล้ว นักเรียนก็ได้รับความรู้จากหลักสูตรที่ครูพัฒนาขึ้น และโรงเรียนสามารถนำหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้ต่อไปในอนาคต นับเป็นการวิจัยและพัฒนาหลักสูตรที่อยู่บนพื้นฐานของการพัฒนาที่ยั่งยืน

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนมีขอบเขตของการวิจัย ดังนี้

1. การศึกษาและพัฒนาโครงร่างรูปแบบ ได้จากการสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการพัฒนาหลักสูตร รวมทั้งการศึกษาความคิดเห็นจากครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและการศึกษาจำนวน 170 คน และความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร จำนวน 6 คน

2. การประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบ ดำเนินการในโรงเรียนวัดสำโรง อ. บางกรวย จ. นนทบุรี เป็นโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติแห่งชาติ มีครูจำนวน 7 คน นักเรียนจำนวน 124 คน ดำเนินการในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2544

3. การรับรองรูปแบบได้จากการศึกษาความคิดเห็นของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จากโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาบุรีรัมย์ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน จำนวน 120 คน

นิยามศัพท์เฉพาะ

รูปแบบ หมายถึง แบบแผนหรือขั้นตอนการดำเนินการ

การพัฒนา หมายถึง การดำเนินการหรือการทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดให้ดีขึ้น หรือการปรับปรุงสิ่งที่มีอยู่แล้วให้ดียิ่งขึ้น

หลักสูตร หมายถึง แผนประสบการณ์หรือแผนการจัดการเรียนการสอนที่โรงเรียนจัดให้แก่ผู้เรียน ซึ่งประกอบด้วย จุดประสงค์ เนื้อหาสาระ การจัดการเรียนการสอน กิจกรรม และสื่อต่าง ๆ รวมทั้งการวัดและประเมินผล

การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การดำเนินการเพื่อให้ได้มาซึ่งแผนประสบการณ์ หรือแผนการจัดการเรียนการสอนที่โรงเรียนจัดให้แก่ผู้เรียน ซึ่งประกอบด้วย จุดประสงค์ เนื้อหาสาระ การจัดการเรียนการสอน กิจกรรมและสื่อต่าง ๆ รวมทั้งวิธีการวัดและประเมินผล

หลักสูตรโรงเรียน หมายถึง แผนประสบการณ์หรือแผนการจัดการเรียนการสอนที่เกิดจากการตัดสินใจร่วมกันระหว่างบุคลากรของโรงเรียน เพื่อกำหนดการเรียนรู้ของนักเรียนที่ประกอบด้วยจุดประสงค์ เนื้อหาสาระ การจัดการเรียนการสอน กิจกรรมและสื่อต่าง ๆ รวมทั้งการวัดและประเมินผล

การพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน หมายถึง การดำเนินการเพื่อให้ได้มาซึ่งแผนประสบการณ์หรือแผนการจัดการเรียนการสอน ที่เกิดจากการตัดสินใจร่วมกันระหว่างบุคลากรของโรงเรียนเพื่อกำหนดการเรียนรู้ของนักเรียนที่ประกอบด้วย จุดประสงค์ เนื้อหาสาระ การจัดการเรียนการสอน กิจกรรมและสื่อต่าง ๆ รวมทั้งการวัดและประเมินผล

รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน หมายถึง แบบแผนหรือขั้นตอนการดำเนินการเพื่อให้ได้มาซึ่งแผนประสบการณ์หรือแผนการจัดการเรียนการสอน ที่เกิดจากการตัดสินใจร่วมกันระหว่างบุคลากรของโรงเรียนเพื่อกำหนดการเรียนรู้ของนักเรียน ซึ่งประกอบด้วย จุดประสงค์ เนื้อหาสาระ การจัดการเรียนการสอน กิจกรรมและสื่อต่าง ๆ รวมทั้งการวัดและประเมินผล

ผู้มีส่วนร่วม หมายถึง บุคลากรที่ดำเนินการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน ประกอบด้วย บุคลากรภายในโรงเรียน ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน ครู นักเรียน และบุคลากรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้ที่อาศัยในและนอกชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่

การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่บุคคลให้ข้อมูล ให้การสนับสนุน ให้ความคิดเห็น รวมทั้งการตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินการใด ๆ ที่ส่งผลต่อบุคคลนั้น

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนในครั้งนี้มีเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นำเสนอตามลำดับดังนี้

1. ความหมายของหลักสูตร
 2. ระดับการพัฒนาหลักสูตร
 3. ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน
 4. แนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน
 5. สถานการณ์การปฏิรูปหลักสูตรโรงเรียนในประเทศต่าง ๆ
 6. รูปแบบที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน
 - 6.1 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดต่างประเทศ
 - 6.1.1 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดของไทเลอร์
 - 6.1.2 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดของทาบ
 - 6.1.3 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดของเชย์เลอร์ อเล็กซานเดอร์ และเลวิส
 - 6.1.4 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดของโอลิวา
 - 6.1.5 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดของมัลคอล์ม สกิลเบ็ก
 - 6.1.6 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดของวอล์คเกอร์
 - 6.2 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของไทย
 - 6.2.1 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของกรมวิชาการ
 - 6.2.2 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของกรมการศึกษานอกโรงเรียน
 - 6.2.3 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของจิตพิสัย เชื้อรัตนพงษ์
 7. ยุทธศาสตร์และปัญหาการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน
 8. การพัฒนาครู
 9. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตร
 10. กรอบแนวคิดในการวิจัย
- รายละเอียดในแต่ละหัวข้อมียังต่อไปนี

1. ความหมายของหลักสูตร

หลักสูตร (Curriculum) มีความหมายต่าง ๆ กัน เช่น คอลลินส์ (Collins. 1987 : 348) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ว่า คือรายวิชาที่สอนในสถานศึกษา ส่วน กู๊ด (Good. 1973 : 157) ให้ความหมายว่า หลักสูตรคือกลุ่มรายวิชาที่จัดไว้เพื่อสำหรับการจบการศึกษา หรือเพื่อรับใบประกาศความรู้ในวิชานั้น ๆ

ทาบ (Taba. 1962 : 10-11) กล่าวว่า “หลักสูตรคือแผนจัดการเรียนรู้ซึ่งมีจุดมุ่งหมาย เนื้อหา การจัดการเรียนการสอน และการประเมินผล”

อาร์ม บัวศรี (2531 : 6) “หลักสูตร คือ แผนซึ่งได้ออกแบบจัดทำขึ้นเพื่อแสดงจุดมุ่งหมาย การจัดการเนื้อหาสาระ กิจกรรม และมวลประสบการณ์ในแต่ละโปรแกรมการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนมีพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ตามจุดประสงค์ที่ได้กำหนดไว้”

เซเลอร์ และอเล็กซานเดอร์ (Saylor and Alexander. 1974 : 6) “หลักสูตร คือ แผนที่จัดการเรียนรู้ให้แก่กลุ่มบุคคลโดยเฉพาะ เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ โดยมีโรงเรียนเป็นผู้รับผิดชอบ”

เนกลีย์และอีแวนส์ (Neagley, R. L. and Evans, N. D. 1967 : 2) กล่าวว่า “หลักสูตร คือ ประสบการณ์ที่โรงเรียนกำหนดขึ้นเพื่อช่วยให้นักเรียนได้บรรลุเป้าหมายตามความสามารถของนักเรียน”

กล่าวได้ว่า หลักสูตร คือ แผนประสบการณ์หรือแผนการจัดการเรียนการสอนที่โรงเรียนจัดให้แก่ผู้เรียน ซึ่งประกอบด้วย จุดประสงค์ เนื้อหาสาระ การจัดการเรียนการสอน กิจกรรมและสื่อต่าง ๆ รวมทั้งการวัดและประเมินผล เพื่อให้ผู้เรียนบรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

2. ระดับการพัฒนาหลักสูตร

สภาพนาหลักสูตรของอองกง (Curriculum Development Council. 2000 : 12) ได้กล่าวไว้ในรายงาน Learning to Learn : The Way Forward in Curriculum Development” ถึงการพัฒนาหลักสูตรว่า มีการพัฒนาจาก 2 ส่วนคือ การพัฒนาจากส่วนกลางและการพัฒนาโดยโรงเรียน (Central development and school-based development) เนื่องจากหลักสูตรที่พัฒนาจากส่วนกลางไม่สามารถนำไปใช้อย่างเหมาะสมกับนักเรียนทุกคนได้ จำเป็นที่โรงเรียนต้องพัฒนาหลักสูตรเองภายใต้กรอบทิศทางกว้าง ๆ ที่กำหนดโดยรัฐบาลเกี่ยวกับเป้าหมายการศึกษา รัฐบาลมีหน้าที่รับผิดชอบในการให้การสนับสนุนโรงเรียนสู่ความเป็นมืออาชีพ สิ่งที่มีคุณค่าต่อการพัฒนาของแต่ละโรงเรียนนำไปสู่การกำหนดนโยบายและขยายไปสู่โรงเรียนอื่น ๆ ความสัมพันธ์ระหว่างนโยบายส่วนกลางและการพัฒนาที่ดำเนินการโดยโรงเรียน มีลักษณะเป็นหุ้นส่วนกันมากกว่าเป็นความสัมพันธ์ที่แยกจากกันในลักษณะการสั่งการจากเบื้องบนสู่ระดับล่าง (Top-down) และจากระดับล่างสู่เบื้องบน (Bottom-up) สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ในมาตรา 27 ที่กำหนดระดับของการพัฒนาหลักสูตรไว้อย่างชัดเจน ว่ามีอยู่ 2 ระดับ คือ

1. ระดับชาติ เป็นหลักสูตรแกนกลางที่กำหนดให้คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ การดำรงชีวิต การประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อ

2. ระดับโรงเรียนหรือสถานศึกษา เป็นหลักสูตรที่กำหนดให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรที่สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ

หลักสูตรระดับชาติหรือหลักสูตรแกนกลาง มีความหมายดังที่ โจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539 : 107) ให้ไว้ว่าหมายถึง มวลประสบการณ์ที่หน่วยงานซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบจัดการศึกษาในส่วนกลางจัดให้แก่ผู้เรียน เพื่อให้ทุกคนได้เรียนรู้ในสิ่งที่เหมือนกัน ในระดับเดียวกัน และเพื่อเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติไว้ เช่น หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) และหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับ

ปรับปรุง พ.ศ. 2533) รวมทั้งหลักสูตรที่ประกาศใช้ในปีพุทธศักราช 2544 คือ หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

กรมการศึกษานอกโรงเรียน (2541 : 2) ให้ความหมายหลักสูตรแกนกลางว่าเป็นหลักสูตรที่สร้างขึ้นจากส่วนกลาง เพื่อให้ผู้เรียนทุกคนได้เรียน จุดมุ่งหมายกำหนดเป็นภาพกว้างที่ต้องการให้ผู้ผ่านหลักสูตรได้เรียนรู้สิ่งที่จำเป็นในการดำเนินชีวิต เนื้อหาที่กำหนดเป็นเนื้อหากว้าง ๆ เป็นพื้นฐานของการศึกษาในวิชาเฉพาะต่อไป โดยคำนึงถึงความจำเป็นที่ทุกคนต้องเรียนเป็นพื้นฐานต่อไป

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543 : 17-20) ได้กล่าวถึงหลักสูตรแกนกลางของสหราชอาณาจักรว่า เป็นหลักสูตรที่กำหนดแนวทางเพื่อให้โรงเรียนจัดอันดับความต้องการระดับท้องถิ่นและระดับชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพ ให้ความมั่นใจแก่นักเรียนทุกคน ไม่ว่าจะเป็นภูมิหลังทางสังคม วัฒนธรรม เชื้อชาติ เพศ มีความสามารถหรือด้อยความสามารถ ให้ได้สิทธิในการเรียนรู้วิชาต่าง ๆ พร้อมพัฒนาความรู้ ความเข้าใจ ทักษะและเจตคติให้เต็มตามศักยภาพ รวมทั้งกำหนดมาตรฐานเกี่ยวกับการเรียนรู้ที่ชัดเจน สำหรับนำไปปฏิบัติในทุกรายวิชา เพื่อช่วยในการติดตามเปรียบเทียบผลการปฏิบัติงานระหว่างบุคคล กลุ่มคน และโรงเรียน นอกนั้นยังช่วยให้แนวทางให้การศึกษาของชาติมีความเชื่อมโยงกัน เพื่อส่งเสริมความต่อเนื่องของหลักสูตร และมีความยืดหยุ่นเพียงพอที่ประกันความก้าวหน้าในการเรียนรู้ของนักเรียน เอื้ออำนวยต่อการถ่ายโอนนักเรียนระหว่างโรงเรียนและขั้นตอนของการศึกษา และจัดวางรากฐานการเรียนรู้ตลอดชีวิต

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2540 : 78-79) กล่าวถึงหลักสูตรแกนกลางของประเทศญี่ปุ่น (Course of study) ว่ามีลักษณะเป็นแนวปฏิบัติ (Guideline) อย่างกว้าง ๆ สำหรับโรงเรียนทั้งประเทศ ทั้งนี้เพื่อเปิดโอกาสให้โรงเรียนจัดทำหลักสูตรที่เหมาะสมกับสภาพความต้องการของแต่ละโรงเรียน แต่ละท้องถิ่น

หลักสูตรแกนกลางดำเนินการโดยกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งปัจจุบันในระดับประถมศึกษา คือ หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) และเมื่อมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้มีข้อกำหนดเกี่ยวกับหลักสูตรแกนกลางไว้ในมาตรา 27 วรรคแรก ที่กำหนดให้คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ การดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพ ตลอดจนการศึกษาต่อ และในวรรคที่สอง ให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรตามวัตถุประสงค์ในวรรคหนึ่ง ในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ จากมาตรา 27 ที่ได้กำหนดให้มีหลักสูตรแกนกลาง ซึ่งคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นผู้จัดทำหลักสูตรในส่วนนี้ และในขณะที่ดำเนินการวิจัย ยังไม่มีคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ จึงเป็นผู้จัดทำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ตามคำสั่งกระทรวงศึกษาธิการ ที่ วก 1166/ 2544 ลงวันที่ 2 พฤศจิกายน 2544 เรื่อง ให้ใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2545 โดยมีเงื่อนไขและเวลาการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ดังนี้

ปีการศึกษา 2546 ให้ใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 และ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และ 4

ปีการศึกษา 2547 ให้ใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 และ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และ 5 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และ 2 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 และ 5

ปีการศึกษา 2548 ให้ใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ทุกชั้นเรียน

ทั้งนี้ ให้เริ่มใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในโรงเรียนนาร่องและโรงเรียนเครือข่ายที่กระทรวงศึกษาธิการประกาศรายชื่อในชั้นเรียนที่เป็นไปตามลำดับข้างต้น ตั้งแต่ปีการศึกษา 2544 เป็นต้นไป

เหตุผลสำคัญที่นำมาสู่การปรับปรุงหลักสูตรของชาติดังที่กล่าวไว้ในความนำของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. 2544 : 1) คือ ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการด้านต่าง ๆ ของโลกยุคโลกาภิวัตน์ มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจของทุกประเทศรวมทั้งประเทศไทยด้วย จึงมีความจำเป็นต้องปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาของชาติ ซึ่งถือเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา เพื่อสร้างคนไทยให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพพร้อมที่จะแข่งขันและร่วมมืออย่างสร้างสรรค์ในเวทีโลก นอกจากนี้ ยังพบว่าหลักสูตรที่ใช้อยู่ในปัจจุบันนานกว่า 10 ปี มีข้อจำกัดบางประการ เช่น (1) การกำหนดหลักสูตรจากส่วนกลางไม่สามารถสะท้อนสภาพความต้องการที่แท้จริงของสถานศึกษาและท้องถิ่น (2) การนำหลักสูตรไปใช้ยังไม่สามารถสร้างพื้นฐานการคิด สร้างวิธีการเรียนรู้ให้คนไทยมีทักษะในการจัดการและทักษะในการดำเนินชีวิต สามารถเผชิญปัญหาสังคมและเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้อย่างมีประสิทธิภาพ

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ซึ่งเป็นหลักสูตรแกนกลางได้กำหนดโครงสร้างสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ไว้ดังนี้ (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. 2544 : 4-7, 12)

โครงสร้าง

เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปตามหลักการ จุดหมายและมาตรฐานการเรียนรู้ ที่กำหนดไว้ให้สถานศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้องมีแนวปฏิบัติในการจัดหลักสูตรสถานศึกษา จึงได้กำหนดโครงสร้างของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้

1. ระดับช่วงชั้น

กำหนดหลักสูตรเป็น 4 ช่วงชั้น ตามระดับพัฒนาการของผู้เรียนดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1	ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3
ช่วงชั้นที่ 2	ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6
ช่วงชั้นที่ 3	ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3
ช่วงชั้นที่ 4	ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6

2. สาระการเรียนรู้

กำหนดสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตร ซึ่งประกอบด้วยองค์ความรู้ ทักษะหรือกระบวนการเรียนรู้ และคุณลักษณะหรือค่านิยม คุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียน เป็น 8 กลุ่ม ดังนี้

2.1 ภาษาไทย

2.2 คณิตศาสตร์

2.3 วิทยาศาสตร์

2.4 สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

2.5 สุขศึกษาและพลศึกษา

2.6 ศิลปะ

2.7 การงานอาชีพและเทคโนโลยี

2.8 ภาษาต่างประเทศ

สาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มนี้เป็นพื้นฐานสำคัญที่ผู้เรียนทุกคนต้องเรียนรู้ โดยอาจจัดเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มแรก ประกอบด้วย ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เป็นสาระการเรียนรู้ที่สถานศึกษาต้องใช้เป็นหลักในการจัดการเรียนการสอนเพื่อสร้างพื้นฐานการคิด และเป็นกลยุทธิ์ในการแก้ปัญหาและวิกฤตของชาติ กลุ่มที่สอง ประกอบด้วย สุขศึกษาและพลศึกษา ศิลปะ การงานอาชีพและเทคโนโลยี และภาษาต่างประเทศ เป็นสาระการเรียนรู้ที่เสริมสร้างพื้นฐานความเป็นมนุษย์ และสร้างศักยภาพในการคิดและการทำงานอย่างสร้างสรรค์

เรื่องสิ่งแวดล้อมศึกษา หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ไว้ในสาระการเรียนรู้กลุ่มต่าง ๆ โดยเฉพาะ กลุ่มวิทยาศาสตร์ กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม กลุ่มสุขศึกษาและพลศึกษา

กลุ่มภาษาต่างประเทศ กำหนดให้เรียนภาษาอังกฤษทุกช่วงชั้น ส่วนภาษาต่างประเทศอื่น ๆ สามารถเลือกจัดการเรียนรู้ได้ตามความเหมาะสม

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดสาระการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มไว้เฉพาะส่วนที่จำเป็นในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนทุกคนเท่านั้น สำหรับส่วนที่ตอบสนองความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียนแต่ละคนนั้นสถานศึกษาสามารถกำหนดเพิ่มขึ้นได้ ให้สอดคล้องและสนองตอบศักยภาพของผู้เรียนแต่ละคน

3. กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

เป็นกิจกรรมที่จัดให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสามารถของตนเองตามศักยภาพ มุ่งเน้นเพิ่มเติมจากกิจกรรมที่ได้จัดให้เรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่ม การเข้าร่วมและปฏิบัติกิจกรรมที่เหมาะสมร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุขกับกิจกรรมที่เลือกด้วยตนเองตามความถนัดและความสนใจอย่างแท้จริง การพัฒนาที่สำคัญได้แก่ การพัฒนาองค์รวมของความเป็นมนุษย์ให้ครบทุกด้าน ทั้งร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม โดยอาจจัดเป็นแนวทางหนึ่งที่จะสนองนโยบายในการสร้างเยาวชนของชาติให้เป็นผู้มีศีลธรรม จริยธรรม มีระเบียบวินัย และมีคุณภาพ เพื่อพัฒนาองค์รวมของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกของการทำประโยชน์เพื่อสังคม ซึ่งสถานศึกษาจะต้องดำเนินการอย่างมีเป้าหมาย มีรูปแบบและวิธีการที่เหมาะสม กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนแบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ

3.1 กิจกรรมแนะแนว เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาความสามารถของผู้เรียนให้เหมาะสมตามความแตกต่างระหว่างบุคคล สามารถค้นพบและพัฒนาศักยภาพของตน เสริมสร้างทักษะชีวิต วุฒิภาวะทางอารมณ์ การเรียนรู้ในเชิงพหุปัญญา และการสร้างสัมพันธภาพที่ดี ซึ่งผู้สอนทุกคนต้องทำหน้าที่แนะแนวให้คำปรึกษาด้านชีวิต การศึกษาต่อและการพัฒนาตนเองสู่โลกอาชีพและการมีงานทำ

3.2 กิจกรรมนักเรียน เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนเป็นผู้ปฏิบัติด้วยตนเองอย่างครบวงจร ตั้งแต่ศึกษา วิเคราะห์ วางแผน ปฏิบัติตามแผน ประเมิน และปรับปรุงการทำงาน โดยเน้นการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม เช่น ลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด และผู้นำเพื่อประโยชน์ เป็นต้น

4. มาตรฐานการเรียนรู้

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่มที่เป็นข้อกำหนดคุณภาพผู้เรียนด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการ คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมของแต่ละกลุ่มเพื่อใช้เป็นจุดมุ่งหมายในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ซึ่งกำหนดเป็น 2 ลักษณะ คือ

4.1 มาตรฐานการเรียนรู้การศึกษาขั้นพื้นฐาน

เป็นมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ เมื่อผู้เรียนเรียนจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน

4.2 มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น

เป็นมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ เมื่อผู้เรียนเรียนจบในแต่ละช่วงชั้น คือ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และ 6 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และ 6

มาตรฐานการเรียนรู้ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดไว้เฉพาะมาตรฐานการเรียนรู้ที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนทุกคนเท่านั้น สำหรับมาตรฐานการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ตลอดจนมาตรฐานการเรียนรู้ที่เข้มข้นตามความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียน ให้สถานศึกษาพัฒนาเพิ่มเติมได้

5. เวลาเรียน

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดเวลาในการจัดการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนไว้ดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 มีเวลาเรียนประมาณปีละ 800-1,000 ชั่วโมง
โดยเฉลี่ยวันละ 4-5 ชั่วโมง

ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 มีเวลาเรียนประมาณปีละ 800-1,000 ชั่วโมง
โดยเฉลี่ยวันละ 4-5 ชั่วโมง

ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 มีเวลาเรียนประมาณปีละ 1,000-1,200 ชั่วโมง
โดยเฉลี่ยวันละ 4-5 ชั่วโมง

ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 มีเวลาเรียนปีละไม่น้อยกว่า 1,200 ชั่วโมง
โดยเฉลี่ยวันละไม่น้อยกว่า 6 ชั่วโมง

สาระและมาตรฐานการเรียนรู้

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดสาระและมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเกณฑ์ในการกำหนดคุณภาพของผู้เรียนเมื่อเรียนจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งกำหนดไว้เฉพาะส่วนที่จำเป็นสำหรับเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตให้มีคุณภาพ สำหรับสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ตามความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียน สถานศึกษาสามารถพัฒนาเพิ่มเติมได้

จากหลักการ จุดหมาย โครงสร้าง สาระและมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ดังที่กล่าวมาข้างต้น เป็นหลักสูตรแกนกลางซึ่งต้องนำมาใช้แทนหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) แต่ในขณะที่ดำเนินการวิจัย (เดือนพฤษภาคม -

ตุลาคม 2544) หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ยังไม่ได้มีการประกาศใช้ ดังนั้น การวิจัยครั้งนี้จึงยังคงใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) เป็นหลักสูตรแกนกลาง ส่วนการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนที่สอดคล้องกับมาตรา 27 วรรคสอง ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่กำหนดให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรแกนกลาง ในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ซึ่งรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนได้จากการศึกษาความหมาย เงื่อนไขพื้นฐานที่ทำให้มีการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน แนวคิด รวมทั้งรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรจากเอกสารของต่างประเทศ และรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของประเทศไทย เพื่อเป็นแนวทางสำหรับกำหนดรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3. ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน

สกีลเบ็ก (Skillbeck. 1984 : 2) ให้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน ว่าหมายถึง การวางแผน การออกแบบ การนำไปใช้ และการประเมินผล การกำหนดการเรียนรู้ของนักเรียนดำเนินการโดยสถานศึกษา เน้นการตัดสินใจร่วมกันระหว่างบุคลากรภายในสถานศึกษา ไม่ใช่กำหนดจากบุคคลภายนอก

เอ็กเกิลสตัน (Eggleston. 1980 : 7) ได้ให้ความหมายการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนว่า เป็นการพัฒนาหลักสูตรให้มีความสอดคล้องกับสภาพและความต้องการของนักเรียนในแต่ละโรงเรียน โดยมีการวางแผน นำไปใช้ และประเมินผลร่วมกัน มีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรของโรงเรียน เช่น บุคลากร อาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ เป็นพันธกิจร่วมกันระหว่างโรงเรียนและชุมชน ครูได้แสดงศักยภาพอย่างเต็มที่ เป็นหลักสูตรที่โรงเรียนได้รับประโยชน์ โรงเรียนเป็นผู้ทำให้เกิดสัมฤทธิ์ผลมากกว่าเป็นเพียงเจ้าของหลักสูตร

แมร์ริสัน (Marsh and others. 1990 : 48 ; citing Harrison. 1981.) ให้ความหมายการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนว่า (1) เป็นแผนงานที่สามารถปรับเปลี่ยนได้ (2) เป็นสิ่งที่นำไปปฏิบัติได้จริงและมีผลเกิดขึ้นกับบุคคลที่เกี่ยวข้องจริง (3) เป็นประสบการณ์ที่ผู้เกี่ยวข้องได้รับทราบ ทั้ง 3 ข้อมีความเกี่ยวข้องกัน เพื่อให้หลักสูตรได้รับการพัฒนาให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของผู้เรียนมากขึ้น

เบรดี (สุริยา เหมตะศิลป. 2537 : 125 ; อ้างอิงจาก Brady. 1987 : 9. ; citing Curriculum Development Centre. 1977) ได้กล่าวถึงความหมายการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนของศูนย์พัฒนาหลักสูตรของออสเตรเลียว่า (1) เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของครูในการตัดสินใจเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร และการนำหลักสูตรไปใช้ (2) อาจจะเกี่ยวข้องเพียงบางส่วนของโรงเรียนมากกว่าที่จะเกี่ยวข้องกันทั้งโรงเรียน (3) เป็นการเลือกหรือการดัดแปลงมากกว่าการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ (4) เป็นการกระจายความรับผิดชอบในการตัดสินใจเกี่ยวกับหลักสูตรไปยังโรงเรียน มากกว่าเป็นการตัดสินใจระหว่างส่วนกลางกับโรงเรียน (5) เป็นกระบวนการที่ต่อเนื่อง ไม่หยุดนิ่ง ซึ่งเกี่ยวข้องกับทั้งครูและนักเรียนและชุมชน (6) เกี่ยวข้องกับความจำเป็นที่มีโครงสร้างสนับสนุนอย่างหลากหลาย (7) เป็นการเปลี่ยนแปลงบทบาทครู

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2543 : 86-87) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน ว่าคือการให้โรงเรียนมีอำนาจในการตัดสินใจในการจัดการการศึกษาภายในโรงเรียนของตนได้มากขึ้น ครูทุกคนมีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาหลักสูตร ต้องพัฒนาหลักสูตรระดับห้องเรียนของตนและอยู่ภายในกรอบที่ส่วนกลางกำหนด คณะกรรมการโรงเรียนจะเป็นผู้พิจารณาอนุมัติหลักสูตร โดยที่คณะกรรมการโรงเรียนกำหนดโครงสร้างและจุดหมายของหลักสูตร โรงเรียนอนุมัติหลักสูตรที่สร้างขึ้นเอง การเลือกใช้หลักสูตรจะ

ไม่มีหลักสูตรใดโดยเฉพาะ ผู้บริหารโรงเรียนมีอำนาจในการวินิจฉัยตัดสินใจสั่งการเรื่องต่าง ๆ ผู้บริหารมีอำนาจในการเปลี่ยนแปลงบุคลากรภายในโรงเรียน ครูมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเรื่องที่สำคัญ มีหน่วยงานภายนอก เช่น ศูนย์พัฒนาหลักสูตรทำหน้าที่ส่งเสริมการศึกษา สนับสนุนหลักสูตรโรงเรียน มีหน่วยงานภายนอกตรวจสอบคุณภาพมาตรฐาน

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2544 : 28-29) ได้กล่าวถึงการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน ว่าคือพันธกิจหรือภาระหน้าที่ที่สถานศึกษาและชุมชนร่วมกันในการพัฒนาผู้เรียนให้เหมาะสมกับยุคสมัย โดยกำหนดเป็นวิสัยทัศน์ เป้าหมาย มาตรฐานการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ และผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง เพื่อให้ครูทุกคนนำไปออกแบบการเรียนการสอน มีการวางแผนร่วมกันทั้งสถานศึกษา เป็นหลักสูตรที่ครอบคลุมภารงานการจัดการศึกษาทุกด้านของสถานศึกษา

การพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนในความหมายต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า การพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน คือ การดำเนินการเพื่อให้ได้มาซึ่งแผนประสบการณ์หรือแผนการจัดการเรียนการสอนที่เกิดจากการตัดสินใจร่วมกันระหว่างบุคลากรของโรงเรียน เพื่อกำหนดการเรียนรู้ของนักเรียนที่ประกอบด้วยจุดประสงค์ เนื้อหาสาระ การจัดการเรียนการสอน กิจกรรมและสื่อต่าง ๆ รวมทั้งการวัดและประเมินผล

4. แนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน เป็นแนวคิดภายใต้พื้นฐานของการบริหารงานที่ใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School-based management - SBM) ซึ่งเป็นแนวคิดที่มุ่งให้สถานศึกษามีอิสระและมีความคล่องตัวในการบริหารงานด้านวิชาการ ด้านการเงิน ด้านการบริหารงานบุคคลและการบริหารทั่วไป เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ โดยมีความเชื่อว่าการตัดสินใจที่ดีที่สุดเกิดจากการตัดสินใจของคณะบุคคลที่อยู่ใกล้ชิด และมีส่วนเกี่ยวข้องกับนักเรียนมากที่สุด (Wohlsletter, 1995 : 22-25) แนวคิดนี้เริ่มในประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งมีแบบของการบริหารจัดการแตกต่างกันไปตามมลรัฐ และในระหว่างปี พ.ศ. 2503-2522 วงการศึกษาของสหรัฐอเมริกาได้มีการปรับปรุงการดำเนินงานทางการศึกษาเพื่อให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยนำความคิดจากความสำเร็จของการพัฒนาองค์การทางอุตสาหกรรมที่ทำการให้มีประสิทธิภาพในการทำงาน ส่งผลให้การปฏิบัติงานมีคุณภาพ สร้างผลกำไร และสร้างความพึงพอใจแก่ลูกค้าและผู้เกี่ยวข้อง ดังนั้น แนวทางที่จะทำให้อุณหภูมิการศึกษาดีขึ้น ต้องปรับปรุงและพัฒนาองค์การการบริหารโรงเรียนเสียใหม่ มีการกระจายอำนาจบริหารและการจัดการศึกษาไปยังโรงเรียนให้มากขึ้น มีการนำวิธีการบริหารงบประมาณด้วยตนเอง (Self-budgeting school) การพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน (School-based curriculum development) การพัฒนาบุคลากรโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School-based staff development) และการให้คำปรึกษานักเรียนโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School-based student counseling) เข้ามาใช้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543 : 12 ; อ้างอิงจาก Passmore, 1988.)

สำหรับประเทศอังกฤษได้มีแนวคิดเกี่ยวกับการให้อำนาจการตัดสินใจเกี่ยวกับการพัฒนาการศึกษา กลับมายังโรงเรียน เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2513-2522 หรือประมาณ 20 กว่าปีมานี้ โดยที่โรงเรียนต่าง ๆ ในประเทศอังกฤษเริ่มตระหนักว่า การฝึกลบรบบุคลากรประจำการของโรงเรียนควรจัดให้มีขึ้นในโรงเรียนเอง ดีกว่าที่ไปจัดนอกโรงเรียน ความเคลื่อนไหวที่จะเปลี่ยนแปลง การฝึกลบรบบุคลากร การใช้ทรัพยากรของโรงเรียน รวมทั้งการพัฒนาหลักสูตรด้วยโรงเรียนเอง ซึ่งความคิดในการพัฒนาครู การใช้ทรัพยากรและการพัฒนาหลักสูตรที่ดำเนินการโดยโรงเรียน ซึ่งเอ็กเกิลสตัน (Eggleston, 1980 : 6-7) ได้กล่าวถึงรายงานของ

สภาโรงเรียนที่ให้ความสำคัญของความคิดที่ให้โรงเรียนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาหลักสูตร เชื่อว่าการปรับปรุงหลักสูตรระดับมัธยมศึกษาต้องอยู่บนพื้นฐานของการยอมรับบทบาทของครูว่าเป็นบุคลากรหลักของการพัฒนาหลักสูตร ซึ่งมีผลดีเมื่อครูมีทรัพยากรเพียงพอ ได้รับการสนับสนุน การฝึกอบรม และมีความมั่นใจว่าสามารถนำหลักสูตรไปใช้ให้เกิดผล เพราะครูรู้จักนักเรียนรายบุคคลเป็นอย่างดี ทำให้การจัดการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น การพัฒนาหลักสูตรและการพัฒนาครูเป็นเรื่องที่ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ดังนั้น สภาโรงเรียนอยากให้มีการศึกษาอบรมครูประจำการในโรงเรียน และมีการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนเพื่อให้ครูได้ทำหน้าที่อย่างเต็มศักยภาพ การพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนเริ่มเข้ามามีบทบาทอย่างมาก เมื่อประมาณปี 2523-2532 เมื่อตระหนักว่าถ้าต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในโรงเรียน โรงเรียนต้องเป็นผู้เริ่มต้น และมีการเปลี่ยนแปลงไปที่ละน้อย การพัฒนาหลักสูตรเกิดจากความต้องการของโรงเรียน ครูและนักเรียนเพื่อใช้เป็นแผนงานกำหนดกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายในโรงเรียน เช่น การจัดการเรียนการสอน การประเมินผลเกี่ยวกับความรู้ ค่านิยม ทักษะ และบทบาท นำมาสู่การพัฒนาหลักสูตร และการจัดการเรียนการสอน แม้จะเป็นหลักสูตรที่โรงเรียนพัฒนาขึ้นก็ยังอิงอยู่กับหลักสูตรเดิม มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเพื่อให้เข้ากับสถานการณ์ภายในโรงเรียน และบริบทที่เป็นสภาพแวดล้อมของโรงเรียนนั่นเอง

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนได้มองถึงความเปลี่ยนแปลงบทบาทภารกิจของโรงเรียนที่ต้องตอบสนองต่อสิ่งแวดล้อมทางสังคม วัฒนธรรม จุดประสงค์ทางการศึกษา ดังนั้น การปฏิบัติการเกี่ยวกับหลักสูตรของโรงเรียน จึงไม่ใช่เป็นเพียงสิ่งที่เกิดขึ้นเฉพาะภายในโรงเรียนเท่านั้น แต่รวมถึงชุมชนที่อยู่รอบโรงเรียนด้วย ดังนั้น โรงเรียนจำเป็นต้องวางแผน กำหนดโครงสร้างใหม่ดังต่อไปนี้ (Skilbeck, 1984 : 205-206)

1. จัดองค์การภายในโรงเรียน ให้พร้อมรองรับการเปลี่ยนแปลงของระบบการศึกษา และสภาวะแวดล้อมทางสังคม
2. มีบทบาทในการพัฒนาและการสร้างสรรค์ มีการกำหนดกรอบการดำเนินงานในการพัฒนาหลักสูตร และการประเมินผลหลักสูตร
3. เลือกวิธีที่เหมาะสมและประหยัด กำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบเกี่ยวกับหลักสูตรระหว่างผู้มีส่วนร่วม เช่น พ่อแม่ ผู้ปกครอง ชุมชน นักเรียน ครู กับคณะกรรมการการศึกษาของชุมชนกับตัวแทนระดับชาติ
4. ส่งเสริมศักยภาพของโรงเรียน มีการติดต่อสื่อสารทำความเข้าใจกับชุมชน ซึ่งอาจไม่ยอมรับว่าหลักสูตรเป็นหน้าที่ของโรงเรียนแต่เพียงฝ่ายเดียว เนื่องจากที่ผ่านมาโรงเรียนถูกมองว่าไม่มีพลังเพียงพอในการพัฒนาหลักสูตร ดังนั้น โรงเรียนควรได้รับการสนับสนุนให้มีอำนาจในการตัดสินใจเกี่ยวกับหลักสูตรให้มากขึ้น ทั้งนี้ต้องอิงหลักสูตรแกนกลาง

นอกจากโรงเรียนต้องวางแผนและกำหนดโครงสร้างเพื่อเตรียมตัวสำหรับการพัฒนาหลักสูตรแล้วครูในฐานะที่มีบทบาทสำคัญซึ่งนำการเปลี่ยนแปลง เพื่อเป็นการเตรียมครูให้พร้อมในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน ซึ่งการเตรียมการดังกล่าวมีดังนี้ (Marsh and others, 1990 : 43)

1. ปรับความคิดใหม่ รวมทั้งพัฒนาครูให้มีความรู้และทักษะในการการพัฒนาหลักสูตร เพื่อให้มีบทบาทเป็นผู้นำด้านหลักสูตรโดยไม่จำเป็นต้องพึ่งพาบุคคลภายนอก
2. กระบวนการพัฒนาไม่ใช่เพียงการผลิตเอกสาร แต่ต้องให้ครูรู้จักการใช้เหตุผลในการพัฒนา เช่น เด็กควรเรียนรู้อะไร ครูควรปรับปรุงตัวเองอย่างไร

3. กระบวนการพัฒนาหลักสูตร ต้องพิจารณาในด้านความต่อเนื่อง ใช้เวลา และการนำไปใช้ในชั้นเรียน ดังนั้น การพัฒนาหลักสูตรต้องนำมาพิจารณาให้ครบวงจร

4. กระบวนการพัฒนาหลักสูตรต้องพิจารณาในลักษณะของการดำเนินงานที่ต้องอาศัยทักษะ (Skill-based activity) ซึ่งประกอบด้วย การกำหนดนโยบาย การสร้างทางเลือกและความเป็นผู้นำ

5. ครูต้องยอมรับบทบาทของนักพัฒนาหลักสูตร เป็นงานในวิชาชีพ ไม่ใช่งานที่เพิ่มขึ้นมา

นอกจากนั้น ยังมีแนวคิดการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนในไต้หวัน (Chen, H. L. S., 2000 : 1-3) เริ่มจากการปฏิรูปการศึกษาในไต้หวัน ซึ่งมีการปฏิรูปการจัดทำหลักสูตรโรงเรียนด้วยวัตถุประสงค์เพื่อต้องการให้มีการปฏิรูปแบบรากหญ้า (Grass root educational reformers) เพื่อให้ผู้เรียนเป็นอิสระจากการสอนที่ครูเป็นศูนย์กลาง จากตำรา และจากการอิงการสอน เป็นการนำความคิดมาจากกลุ่มมนุษยนิยม (Humanism) ทฤษฎีพหุปัญญา (The theory of multiple intelligences) ทฤษฎีวิพากษ์ (Critical theory) และคอนสตรัคติวิซึม (Constructivism) มาจัดทำเป็น "Curriculum Guidelines for Nine-Year Compulsory Education" เพื่อนำมาสู่การปฏิรูปหลักสูตร มีจุดเน้นที่การบูรณาการและการประเมินผลที่หลากหลาย พยายามให้มีการสอนเป็นทีม และการเรียนรู้แบบร่วมมือ และนำไปสู่การพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน มีเป้าหมายอิงความสัมพันธ์ของบุคคลกับความสัมพันธ์ทางสังคม แทนที่จะใช้เหตุผลทางวิชาการ เหมือนแผนการปฏิรูปแบบเก่าซึ่งเริ่มต้นจากการปฏิรูปวิชาครูในหลาย ๆ ลักษณะ ส่วนการนำหลักสูตรโรงเรียนไปใช้ก็ได้นำไปตีความมากมายใน 20 ปีที่ผ่านมา นักวิชาการศึกษาจำนวนหนึ่งให้ความสนใจกับการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน (Marsh, 1992 ; Sabar, 1985 ; Skilbeck, 1988.) ซึ่งให้ความสนใจเกี่ยวกับการศึกษาในเรื่องการตัดสินใจและการปฏิบัติ (Decisions and actions) ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน จากการวิจัยแสดงให้เห็นว่า การพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนไม่เพียงแต่เป็น "ศาสตร์ของการปฏิบัติ" (Action science) ในระดับปฏิบัติ แต่ต้องเป็นปรัชญาของการกระทำ (Philosophy of action) ในระดับการรับรู้

เฉิน (Chen, H.L.S. 2000 : 3) กล่าวว่า โดยพื้นฐานแล้วความคิดในการจัดทำหลักสูตรโรงเรียนก็คือโรงเรียนเป็นที่ที่ดีที่สุดในการออกแบบหลักสูตร เพราะเป็นสถานที่ที่ผู้เรียนและครูมีปฏิสัมพันธ์กัน เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงการกระทำและมีผลโดยตรงต่อโรงเรียน และมีส่วนร่วมในการนำนวัตกรรมใหม่ ๆ มาใช้ในการศึกษา เพราะเป็นที่ประจักษ์แล้วว่า การใช้หลักสูตรแกนกลางเป็นสิ่งที่เปราะบาง เพราะไม่ได้คำนึงถึงความแตกต่างของโรงเรียน นโยบายที่จะให้โรงเรียนพัฒนาหลักสูตร เป็นการเปลี่ยนจากการสั่งการจากหน่วยงานกลางมายังหน่วยปฏิบัติ (Top-down) มาเป็นการจัดทำจากหน่วยปฏิบัติขึ้นไป (Bottom-up) ซึ่งเป็นความคิดเช่นเดียวกับการให้โรงเรียนบริหารจัดการเอง (School-based management) และเป็นความคิดที่นำมาจากประเทศทางตะวันตก ดังนั้น การนำมาใช้จะต้องนำมาปรับให้เหมาะสม ด้วยหวังว่าทุกโรงเรียนจะเป็นแกนในการปฏิรูปการศึกษา ครูทุกคนเป็นนักออกแบบหลักสูตร (Curriculum designer) และทุกห้องเรียนเป็นห้องปฏิบัติการเกี่ยวกับหลักสูตรใหม่ ๆ มีแนวคิดหลักอยู่ 4 แนวคิด ภายใต้การปฏิรูปหลักสูตรโรงเรียนในไต้หวัน ดังนี้

1. เป็นการกระจายอำนาจในการจัดการเกี่ยวกับหลักสูตรขึ้นใหม่
2. ให้อำนาจในการกำหนดทรัพยากรต่าง ๆ เพิ่มแรงจูงใจสำหรับผู้บริหารและครูในการลงมือปฏิบัติ
3. ปรับกระบวนการตัดสินใจเกี่ยวกับหลักสูตร เพื่อความมั่นใจในการแบ่งความรับผิดชอบและความเป็นเจ้าของในการตัดสินใจเกี่ยวกับหลักสูตร
4. เข้าถึงความเป็นมืออาชีพ ครูมีอำนาจในตน (Empower) ที่เป็นมืออาชีพ

จากการศึกษาของสุริยา เหมตะศิลป (2537 : 141-145) ได้กล่าวถึงเงื่อนไขที่ทำให้มีการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนจากโครงการของ OECD/CERI (Organization for Economic Co-operation and Development : Centre for Educational Research and Innovation) ซึ่ง สกิลเบ็ก (Skilbeck) ได้มีส่วนร่วมอย่างใกล้ชิดในโครงการ และได้สรุปถึงการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนว่าเกิดขึ้นจากเงื่อนไข ดังนี้ (Skilbeck, 1984 : 13-15)

1. การเรียกร้องของโรงเรียนเพื่อให้มีอำนาจมากขึ้นในการสร้างหลักสูตร เป็นการเคลื่อนไหวในสังคมสมัยใหม่ เพื่อมีส่วนร่วมในการควบคุมและจัดการ ให้การตัดสินใจในเรื่องที่เกี่ยวข้องโดยตรง ได้รับการคาดหวังให้จัดเตรียมความเป็นผู้นำให้น้อยที่สุดต่อสมาชิกของโรงเรียนเอง ซึ่งประกอบด้วย นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชนท้องถิ่น

2. นโยบายหลักสูตรที่สร้างมาจากส่วนกลางโดยท้องถิ่นไม่มีส่วนร่วม หรือการออกกฎหมาย หรือสั่งให้เปลี่ยนแปลงในเนื้อหาของหลักสูตรและการจัดองค์การได้ทำให้เกิดความไม่พอใจหรือการต่อต้าน เนื่องจากการขาดทรัพยากรหรือออกแบบไว้ไม่ครอบคลุมนวัตกรรมต่างๆ

3. โรงเรียนเป็นสถาบันทางสังคม ประกอบด้วย บุคคลที่มีความสัมพันธ์กันเป็นองค์กรที่มีชีวิต จำเป็นต้องจัดระบบการบริหารงานตามจุดประสงค์ขององค์กร เพื่อให้เด็กมีสัมฤทธิ์ผลทางการศึกษาที่ดีที่สุด โรงเรียนมีความสัมพันธ์เชิงซ้อนกับสิ่งแวดล้อม ไม่ใช่ลักษณะความสัมพันธ์ทางเดียว มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในเรื่องความคิด บุคลากร และทรัพยากร ต่างได้รับอิทธิพลซึ่งกันและกัน การดำเนินกิจกรรมของโรงเรียน รวมทั้งการตอบสนองต่อสิ่งแวดล้อมต้องมีความเป็นอิสระ มีโอกาส มีศักยภาพและทรัพยากร คงไม่สามารถคาดหวังให้โรงเรียนเป็นศูนย์กลางของการศึกษาที่มีประสิทธิภาพถ้าโรงเรียนไม่มีบทบาทในการตัดสินใจ และกำหนดทิศทางของตัวเอง หลักสูตรเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของการจัดการเรียนการสอน ความมีชีวิตชีวา ความแข็งแกร่งทางการศึกษาของโรงเรียน และความสำเร็จในการกิจทางการศึกษาของโรงเรียน ขึ้นอยู่กับการควบคุมหลักสูตรอย่างสมเหตุสมผลของโรงเรียนเอง

4. เนื้อหาของหลักสูตร ประกอบด้วย ประสบการณ์การเรียนรู้ที่ได้มีการวางแผน สนับสนุนทางด้านทรัพยากร จัดวางโครงสร้าง จัดระเบียบ และจัดประสบการณ์ ตลอดจนมีการวัดผล และประเมินผลไว้ ประสบการณ์การเรียนรู้เหล่านี้ต้องร่างออกแบบเป็นแผนภูมิ โดยเริ่มจากทรัพยากรพื้นฐาน เนื้อหาของประสบการณ์ที่เรียกว่าวัฒนธรรม โครงสร้างของความรู้ที่เรียกว่าวิชาต่าง ๆ และแนวของเรื่อง หัวข้อเรื่องในชีวิตประจำวัน ในการร่างทำแผนภูมิประสบการณ์เหล่านี้ต้องให้สัมพันธ์กับความต้องการของผู้เรียนแต่ละคน และสิ่งนี้จำเป็นต้องมีความรู้อย่างดีและรู้จักผู้เรียนทั้งเป็นรายบุคคลและเป็นกลุ่ม การวางแผนและการออกแบบหลักสูตรสำหรับกลุ่มนักเรียนในสถาบันที่เฉพาะหรือมีความพิเศษออกไป เป็นสิ่งที่โรงเรียนเองสามารถทำได้ เพราะการสร้างกำหนดการหรือรายวิชาเฉพาะ และการสอนรวมทั้งการเรียนรู้ในกำหนดการหรือรายวิชาเฉพาะนั้น เป็นภารกิจเกี่ยวกับหลักสูตรที่สำคัญของโรงเรียน

5. ความจำเป็นที่ต้องมีการดัดแปลง การแก้ไข และการปรับในเรื่องเกี่ยวกับ แผน กำหนดการ และแบบแผนสำหรับหลักสูตร เพื่อให้เหมาะกับสภาพการณ์ที่ไม่ได้คาดหมาย หรือเหตุการณ์เฉพาะหน้าของการสอนและการเรียนรู้ อย่างน้อยที่สุดโรงเรียนควรอยู่ในฐานะที่จะดัดแปลงหลักสูตรให้เข้ากับสถานการณ์ของท้องถิ่นได้ เพราะว่าการเรียนรู้กิจกรรมของกลุ่มและกิจกรรมรายบุคคลมีอยู่หลากหลาย การใช้ประโยชน์ที่ต่างกันของทรัพยากร เครื่องมือ และอื่น ๆ ความยืดหยุ่นในการจัดการกับหลักสูตรเป็นเรื่องสำคัญสำหรับประสิทธิภาพในการจัดองค์การของโรงเรียน สิ่งเหล่านี้เป็นบทบาทของโรงเรียนเกี่ยวกับหลักสูตร บทบาท

ดังกล่าวสามารถจะดำเนินการไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อโรงเรียนมีอิสระและมีโอกาส ในรูปแบบของความรับผิดชอบที่ได้รับการมอบหมายหรือแต่งตั้ง เพื่อที่จะออกแบบและสร้างหลักสูตร พอๆ กับที่มีโอกาสเปลี่ยนแปลงและแก้ไขหลักสูตร

6. บทบาทของครูในฐานะบุคคลทางวิชาชีพที่มีอิสระและรับผิดชอบไม่สามารถที่จะทำให้สำเร็จได้ ถ้าไม่มีการมีส่วนร่วมโดยตรงในส่วนที่สำคัญของหลักสูตร รวมทั้งการวางแผนหลักสูตร การออกแบบหลักสูตร และการประเมินผลหลักสูตร การรู้จักตนเองของครู การตั้งใจ และการต้องการสัมฤทธิ์ผล รวมกับการตัดสินใจเกี่ยวกับหลักสูตร เป็นสาระสำคัญของวิถีชีวิตทางวิชาชีพของครู

7. การมองย้อนไปในอดีต อาจเห็นว่าโรงเรียนในปัจจุบันนี้เป็นสถานที่มั่นคงและคงที่สำหรับการพัฒนาหลักสูตร มากกว่าหน่วยงานทางการวิจัยและพัฒนาในระดับภูมิภาค (เขต) ระดับรัฐ และระดับชาติ โรงเรียนมีทรัพยากรที่มีประโยชน์ที่สุดสำหรับการพัฒนาหลักสูตร โดยเชิงโครงสร้าง โรงเรียนมีความมั่นคงมีเสถียรภาพในฐานะชุมชนโรงเรียนเกิดขึ้นด้วย คุณสมบัติของความรู้ความชำนาญและความเป็นวิชาชีพ และโรงเรียนสามารถระดมทรัพยากรต่าง ๆ มาใช้ได้

นอกจากเงื่อนไขพื้นฐานที่ทำให้มีการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนตามความคิดของสก็อตเบิร์กดังกล่าวมาข้างต้นแล้ว ในภูมิภาคเอเชีย เช่น ฮองกง ก็มีการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน ซึ่งฮองกงมองว่าการพัฒนาหลักสูตรเป็นทางเลือกที่จำเป็น ถ้าฮองกงต้องการเติบโตในระดับโลกของภูมิภาคเอเชีย และได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน ดังเช่นที่สภาพัฒนาหลักสูตรของฮองกง (Curriculum Development Council, 2000 : 12-14) ได้กล่าวไว้ในรายงาน "Learning to Learn : The Way Forward in Curriculum Development" ว่าการพัฒนาหลักสูตรต้องคำนึงถึงความสมดุลด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. ความเป็นโลกาภิวัตน์และความเป็นท้องถิ่น (Globalization and localization) ในขณะที่อยู่ในกระแสโลกาภิวัตน์ต้องปรับสิ่งต่าง ๆ ที่ดีที่สุดให้เข้ากับบริบทของท้องถิ่น นักเรียนต้องมีความสามารถในการเรียนรู้และครูสามารถสอนอยู่บนพื้นฐานของความเข้มแข็งและความอ่อนแอระหว่างวัฒนธรรมท้องถิ่นและสภาพแวดล้อม

2. การพัฒนาจากส่วนกลางและการพัฒนาโดยโรงเรียน (Central development and school-based development) หลักสูตรที่พัฒนาจากส่วนกลางไม่สามารถนำไปใช้อย่างเหมาะสมกับนักเรียนทุกคนได้ จำเป็นที่โรงเรียนต้องพัฒนาหลักสูตรเองภายใต้กรอบทิศทางกว้าง ๆ ที่กำหนดโดยรัฐบาลเกี่ยวกับเป้าหมายการศึกษา รัฐบาลมีหน้าที่รับผิดชอบในการให้การสนับสนุนโรงเรียนสู่ความเป็นมืออาชีพ สิ่งที่มีคุณค่าต่อการพัฒนาของแต่ละโรงเรียนนำไปสู่การกำหนดนโยบาย และขยายไปสู่โรงเรียนอื่น ๆ ความสัมพันธ์ระหว่างนโยบายส่วนกลางและการพัฒนาที่ดำเนินการโดยโรงเรียน ความเป็นไปในลักษณะหุ้นส่วนกันมากกว่าเป็นไปในลักษณะบนสู่ล่าง (Top-down) และล่างสู่บน (Bottom-up) ที่แยกจากกัน

3. การพัฒนาเชี่ยวชาญเฉพาะทางกับการพัฒนาทั้งตัวบุคคล (Specialist development and whole-person development) การพัฒนาทักษะการเรียนรู้ทั่วไป เช่น ทักษะการคิดวิเคราะห์เทคโนโลยีข่าวสาร เป็นการเรียนกว้าง ๆ จำเป็นสำหรับนักเรียน เพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับการพัฒนาทั้งตัวบุคคลใน 9 ปีแรกของการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อการเรียนรู้ในระดับสูงขึ้น ดังนั้น การเรียนรู้เฉพาะทางในวิชาต่าง ๆ จึงไม่มีความจำเป็น แต่ถ้าเป็นระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย นักเรียนต้องมีโอกาสเรียนรู้ในวิชาเฉพาะมากขึ้น เช่น เคมี ประวัติศาสตร์ จีน และเศรษฐกิจ เป็นการพัฒนาศักยภาพและความสนใจเพื่อการศึกษาต่อภายหลัง

4. ความเหมือนกัน ความหลากหลาย และยืดหยุ่น (Uniformity, diversity and flexibility) ขณะที่มีการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เรียนรู้กว้าง ๆ หลากหลายและยืดหยุ่นในการปฏิบัติ ต้องให้นักเรียนได้เรียนรู้สิ่งที่เหมาะสมและพัฒนาคุณค่าต่าง ๆ ไปด้วย

5. ความร่วมมือและการแข่งขัน (Co-operation and competition) ขณะที่มีความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ครูและนักเรียน เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ การแข่งขันในการสอบยังฝังอยู่ในวัฒนธรรมของคนจีน การเรียนรู้เพื่อทำงานหนักและเพื่อความเป็นเลิศ

6. การถ่ายทอดความรู้และการสร้างสรรค์ความรู้ (Knowledge transmission and knowledge creation) ทั้งการถ่ายทอดความรู้และการสร้างสรรค์ความรู้เป็นสิ่งจำเป็นในการเรียนรู้ ขณะที่การถ่ายทอดความรู้ในห้องเรียนของจีนประสบความสำเร็จ การสร้างสรรค์ความรู้ต้องเป็นสิ่งที่สามารถผนวกเข้าไปในโครงสร้างของประสบการณ์การเรียนรู้ของนักเรียนได้

7. ประเมินการเลือกและประเมินการเรียนรู้ (Assessment for selection and assessment for learning) ทรายใบที่ระบบการศึกษาทำหน้าที่คัดเลือก ต้องทำให้เกิดความพอดีในการประเมินสิ่งที่เลือกและประเมินเพื่อช่วยเหลือให้นักเรียนเรียนรู้ในระดับโรงเรียนโดยเฉพาะ สิ่งสำคัญคือ ไม่มีการแข่งขันรูปแบบใดที่ดีที่สุด

8. ความเร่งด่วนและความเป็นไปได้ (Urgency and feasibility) ในขณะที่ต้องการเห็นผลกระทบที่เกิดกับนักเรียนในการเรียนรู้ ต้องระมัดระวังเกี่ยวกับการวัด (Measure) ที่ต้องคำนึงถึงองค์ประกอบต่าง ๆ เช่น ความพร้อมของครู สมรรถนะของครู สภาพของโรงเรียน ทรัพยากร เหล่านี้เป็นต้น การจัดลำดับความสำคัญและยุทธศาสตร์ที่ช่วยให้นักเรียนได้เรียนรู้ในวิถีทางของตนเอง ต้องขยายวงกว้างขึ้นและนำมาปรับใช้กับความจำเป็นที่จะเกิดขึ้นในสังคม

5. สถานการณ์การปฏิรูปหลักสูตรโรงเรียนในประเทศต่าง ๆ

ในฐานะที่หลักสูตรเป็นแผนสำหรับการจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน ดังนั้น หลักสูตรที่ดีจึงมีความยืดหยุ่นไม่คงที่ ปรับเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนไป เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในสิ่งที่ทันต่อเหตุการณ์เข้ากับยุคสมัย เมื่อพิจารณาถึงหลักสูตรในประเทศต่าง ๆ พบว่ามีการปฏิรูปหลักสูตรเพื่อให้เข้ากับสถานการณ์ที่เปลี่ยนไป แต่เนื่องจากระดับของการพัฒนาหลักสูตรดังที่กล่าวมาข้างต้นแล้วว่ามีระดับหลัก ๆ อยู่ 2 ระดับ คือ ระดับชาติ และระดับโรงเรียน ดังนั้น การปฏิรูปหลักสูตรจึงมีผลกระทบทั้ง 2 ระดับ ซึ่งจากรายงานของสภาพัฒนาหลักสูตรของฮ่องกง (Curriculum Development Council, 2000 : 70-71) ได้กล่าวถึงการปฏิรูปหลักสูตรแกนกลางและหลักสูตรโรงเรียนในประเทศต่าง ๆ ดังตาราง 1 ดังนี้

ตาราง 1 การปฏิรูปหลักสูตรในประเทศต่าง ๆ

สถานที่	การปฏิรูปหลักสูตร		ลักษณะของการปฏิรูป
ฮอนดารีโอ	เอกสาร “ความเป็นเลิศทางการศึกษา” ซึ่งพิมพ์ในปี 2539 ได้นำมาปรับโครงสร้างใหม่	ปรับปรุงหลักสูตรระดับอนุบาลถึงเกรด 12 (grad 12) สมบูรณ์ในปี 2543	ปรับโครงสร้างกำหนดการเรียนรู้ในชั้นมัธยมศึกษา จาก 5 ปี ลดเหลือ 4 ปี
นิวซีแลนด์	ทบทวนหลักสูตรทั้งหมดเริ่มในปี 2534	การเรียนรู้ที่จำเป็น 7 เนื้อหาได้รับการจัดพิมพ์และนำไปใช้ในปี 2545	- การพัฒนาหลักสูตรแกนกลางฉบับใหม่ของนิวซีแลนด์ และมีการนำไปใช้ - ปรับวัตถุประสงค์ในด้านสัมฤทธิ์ผลไปตามมาตรฐานช่วงชั้นตามหลักสูตรแกนกลาง - จัดพิมพ์และนำไปใช้ตั้งแต่ปี 2535-2545
เซี่ยงไฮ้	รายงานของรัฐในปี 2531 ซึ่งเริ่มต้นการปฏิรูปหลักสูตรและทรัพยากรในการจัดการเรียนการสอนระดับประถมและมัธยมศึกษา	เซี่ยงไฮ้เริ่มต้นปฏิรูปหลักสูตรระดับประถมและมัธยมศึกษาเสร็จสิ้นในปี 2542	- พัฒนาหลักสูตรในด้าน (1) หลักสูตรที่เป็นวิชาพื้นฐาน (2) หลักสูตรที่เป็นวิชาเลือก - สนับสนุนงานวิจัยพัฒนาหลักสูตรในการจัดการเรียนการสอน - กำหนดให้มีการประเมินผลแบบใหม่คือประกอบด้วย การประเมินโดยครูและประเมินโดยนักเรียน
สิงคโปร์	รายงานจากคณะบุคคลภายนอกในปี 2539 เกี่ยวกับหลักสูตรโรงเรียนว่าเป็นแสงสว่างที่จำเป็นสำหรับอนาคต	เชื่อมโยงกับโครงการประเมินผลนักเรียน ซึ่งจะเริ่มในปี 2544	- ลดเนื้อหาหลักสูตรจากเดิมที่มีมากกว่า 30% และครูเป็นศูนย์กลางของการจัดการเรียนการสอนให้เป็น 20% - เชื่อมโยงกับโครงการพัฒนาหลักสูตรในระดับมัธยมศึกษาและวิทยาลัย - ให้อำนาจโรงเรียนในการใช้แบบเรียนและหนังสือประกอบการเรียน - ให้มีคำถามแบบปลายเปิดในการสอบ และมีการวัดผลหลาย ๆ รูปแบบ
ไทย	ตั้งคณะกรรมการปฏิรูปการศึกษา ในปี 2537	- พัฒนาหลักสูตรบูรณาการ 9 ปี สิ้นสุดปี 2541 - นำหลักสูตรที่พัฒนาไปใช้ในโรงเรียนประถมและมัธยม ในปี 2544	- พัฒนาหลักสูตรและนำหลักสูตรบูรณาการไปใช้ - แนะนำเนื้อหาการเรียนรู้ในกลุ่มวิชาแทนที่เนื้อหารายวิชา 80% เป็นการสอนในด้านพื้นฐาน และ 20% เป็นเวลาที่ยืดหยุ่นในการสอน - เน้นคุณภาพการสอนแบบมืออาชีพ - ช่วยให้นักเรียนทุกคนมีความสามารถขั้นพื้นฐานที่จำเป็น

ตาราง 1 (ต่อ)

สถานที่	การปฏิรูปหลักสูตร	ลักษณะของการปฏิรูป
สหราชอาณาจักร	- รายงาน "ความเป็นเลิศของโรงเรียน" จัดพิมพ์ในปี 2540 - ทบทวนหลักสูตรแห่งชาติ ในปี 2543	- ใช้ทรัพยากรทางการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ - ทบทวนกำหนดการศึกษา - ยืดหยุ่นให้ครูใช้การตัดสินใจที่เป็นมืออาชีพในการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับผู้เรียน - หลักสูตรแกนกลางไม่สามารถสนองต่อการเรียนรู้ - หลักสูตรแกนกลางไม่ได้จัดสรรเวลาให้สำหรับวิชาที่มีลักษณะเฉพาะสำหรับโรงเรียนเพื่อตัดสินใจเอง - โรงเรียนไม่ต้องการสอนวิชาที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลาง
ออสเตรเลียตะวันตก	"รายงานการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนในออสเตรเลียตะวันตก : วิธีการและกระบวนการ" จัดพิมพ์ในปี 2538 - ปี 2542 เป็นปีแรกของการนำกรอบหลักสูตรไปใช้ - กรอบหลักสูตรนำไปใช้เต็มรูปแบบในทุกโรงเรียน ปี 2547	- ข้อสรุปเกี่ยวกับความจำเป็น ทิศทางของหลักสูตร - วัสดุ อุปกรณ์ ที่สนับสนุนการจัดทำหลักสูตร - การพัฒนาครูมืออาชีพ ควบคู่ไปกับการเปลี่ยนแปลงหลักสูตร

จากตารางข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ประเทศต่าง ๆ เริ่มตระหนักถึงความสำคัญของการปฏิรูปหลักสูตรให้สอดคล้องกับสถานการณ์ของประเทศมากขึ้น ประเด็นสำคัญของการปฏิรูปหลักสูตรของประเทศต่าง ๆ ก็คือ

1. หลักสูตรเดิมที่เป็นหลักสูตรแกนกลางไม่เหมาะสมกับสภาพปัจจุบัน จึงได้ปรับให้เหมาะสมมากขึ้น เช่น ออสเตรเลีย มีการปรับเวลาเรียนในชั้นมัธยมศึกษาจากเดิมที่เรียน 5 ปี มาเป็น 4 ปี ส่วนนิวซีแลนด์ปรับวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ และกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละช่วงชั้น สำหรับเชียงใหม่ มีการปฏิรูปหลักสูตรเกี่ยวกับวิชาที่เป็นพื้นฐานและวิชาเลือก จุดเน้นที่สำคัญคือ ปฏิรูปการประเมินผลให้มีการประเมินผลแบบใหม่ คือ มีทั้งการประเมินโดยครูและนักเรียนประเมินตนเอง ส่วนไทเป มีการพัฒนาหลักสูตรจากรายวิชาเป็นการบูรณาการวิชาต่าง ๆ เข้าด้วยกัน

2. หลักสูตรโรงเรียนเริ่มเข้ามามีบทบาท เริ่มจากสิงคโปร์ที่ให้อำนาจโรงเรียนในการตัดสินใจใช้แบบเรียนและหนังสือประกอบการเรียนได้เอง รวมทั้งการปฏิรูปการวัดผลที่มีคำถามปลายเปิดมากขึ้น

3. ประเทศสหราชอาณาจักรและออสเตรเลียได้เน้น “หลักสูตรโรงเรียน” โดยมองว่าหลักสูตรแกนกลางไม่สามารถสนองตอบต่อผู้เรียน ดังนั้น จึงให้อำนาจโรงเรียนในการตัดสินใจกำหนดเนื้อหาสาระการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับผู้เรียน ซึ่งการที่โรงเรียนสามารถพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนได้เองจำเป็นต้องมีการพัฒนาครูควบคู่ไปกับการผลักดันให้มีการเปลี่ยนแปลงหลักสูตร นอกจากนี้ ยังมีสถานการณ์การปฏิรูปหลักสูตรโรงเรียนในประเทศต่าง ๆ มีดังนี้

5.1 การปฏิรูปหลักสูตรของสหราชอาณาจักร

จากรายงานของกระทรวงการศึกษาและการจ้างงานของสหราชอาณาจักรเกี่ยวกับการปรับปรุงหลักสูตรแกนกลาง (The revised national curriculum for 2000 what has changed?) (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543 : (2) - (4)) ว่าที่ผ่านมาโรงเรียนในสหราชอาณาจักรจัดทำหลักสูตรของตนเอง ต่อมาจึงได้กำหนดให้มีหลักสูตรแกนกลางขึ้น เพื่อให้ประชาชนมั่นใจว่าโรงเรียนจัดการศึกษาให้ได้มาตรฐาน โดยมีการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ ๆ ได้แก่ โครงสร้าง และรูปแบบการเรียนการสอน ในด้านโครงสร้างของหลักสูตรมีการเปลี่ยนแปลงรายวิชาต่าง ๆ ให้มีรายวิชาใหม่ ๆ มากขึ้น ส่วนในด้านรูปแบบการเรียนการสอนมีลักษณะเป็นโปรแกรมการศึกษา (Program of study) ซึ่งครอบคลุมทั้งด้านความรู้ ทักษะ ความเข้าใจ และความกว้างของข้อบังคับในการเรียนเพื่อให้หลักสูตรมีความยืดหยุ่นมากขึ้น และนักเรียนสามารถใช้ความรู้ความสามารถได้อย่างเต็มที่และนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

หลักสูตรโรงเรียนและหลักสูตรแกนกลางของสหราชอาณาจักรแตกต่างกันในด้านวัตถุประสงค์ ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543 : 13-20)

1. หลักสูตรโรงเรียน (School curriculum) หลักสูตรโรงเรียนของสหราชอาณาจักร ประกอบด้วยการเรียนรู้ทั้งมวล และประสบการณ์อื่นที่โรงเรียนแต่ละแห่งวางแผนเพื่อนักเรียนของตน ด้วยความเชื่อในการศึกษาว่าทั้งบ้านและโรงเรียนเป็นวิถีทางแห่งการพัฒนาตัวร่างกาย จิตใจ สังคม วัฒนธรรม จริยธรรม และจิตวิญญาณ และความผาสุกของแต่ละคน การศึกษายังเป็นวิถีทางสู่ความเสมอภาคในโอกาสสำหรับมวลชน การมีระบอบประชาธิปไตยที่ยุติธรรมและสมบูรณ์ มีเศรษฐกิจเชิงผลิต และมีการพัฒนาที่ยั่งยืน การศึกษาควรสะท้อนค่านิยมของตน ที่มุ่งไปสู่จุดหมายปลายทางเหล่านี้ พร้อมทั้งค่านิยมในตนเอง ครอบครัวยุค และเครือญาติกลุ่มที่ตนสังกัด สังคมที่หลากหลาย และสภาพแวดล้อมที่ตนอาศัย การศึกษาควรต่อยอดในพันธสัญญาถึงคุณค่าของสังคม ความยุติธรรม ความซื่อสัตย์ ความไว้วางใจ และความสำนึกในหน้าที่ในเวลาเดียวกัน การศึกษาต้องสามารถสนองตอบในทางสร้างสรรค์ต่อโอกาสและสิ่งท้าทายของโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้องเตรียมตัวในบทบาทของปัจเจกชน พ่อแม่ คนงาน และพลเมือง ให้เข้าร่วมในการเปลี่ยนแปลงด้านวัฒนธรรม สังคม และเศรษฐกิจ รวมถึงเศรษฐกิจและสังคมในยุคโลกาภิวัตน์ ด้วยรูปแบบใหม่ของการทำงานและการใช้เวลาว่าง และพร้อมด้วยเทคโนโลยีสื่อสารขยายตัวอย่างรวดเร็ว ถ้าโรงเรียนต้องสนองตอบค่านิยมและวัตถุประสงค์เหล่านี้อย่างมีประสิทธิภาพ โรงเรียนจะต้องทำงานร่วมกับครอบครัวและชุมชนท้องถิ่น รวมถึงองค์กรทางศาสนาและกลุ่มอาสาสมัคร องค์กรและหน่วยงานธุรกิจท้องถิ่น ในการแสวงหาสัมฤทธิ์ผลตามวัตถุประสงค์ 2 ประการ คือ

1.1 มุ่งจัดสรรโอกาสให้นักเรียนทั้งหมดเรียนรู้และบรรลุผลสัมฤทธิ์ หลักสูตรของโรงเรียนควรพัฒนาความเพลิดเพลิน และพันธสัญญาต่อการเรียนรู้ เป็นวิธีสร้างกำลังใจและเร้าใจให้นักเรียนทุกคนก้าวหน้าไปได้มากที่สุด และมีความรู้สูงสุด หลักสูตรควรเสริมสร้างความเข้มแข็ง ความสนใจ และประสบการณ์

ให้นักเรียน และพัฒนาความมั่นใจในสมรรถวิสัยของนักเรียน ให้เรียนและทำงานอย่างเป็นอิสระและร่วมใจกัน หลักสูตรควรให้ทักษะการเรียนรู้สำคัญในการอ่านออกเขียนได้ ทักษะการคิดเลข ข้อมูลสารสนเทศและเทคโนโลยีสื่อสาร ส่งเสริมจิตใจที่อยากรู้อยากเห็น และมีสมรรถวิสัยการคิดอย่างมีเหตุผลของนักเรียน หลักสูตรของโรงเรียนควรช่วยพัฒนาการด้านความรู้สึกรู้การมีเอกลักษณ์จากการมีความรู้ และความเข้าใจในมรดกตกทอดทางสังคม วัฒนธรรม จริยธรรม และจิตวิญญาณของสังคมชาวอังกฤษที่หลากหลาย และของชีวิตในท้องถิ่น ในชาติ ในยุโรป ในเครือจักรภพอังกฤษและในโลก หลักสูตรควรส่งเสริมนักเรียนให้ซาบซึ้งในแรงดลใจ และสัมฤทธิ์ผลของมนุษย์ในสาขาสังคม เทคโนโลยี วิทยาศาสตร์ และสุนทรียภาพ และมีการสนองตอบส่วนตนต่อประสบการณ์และความคิดทั้งหลายอย่างทันทีทันใด ด้วยการจัดสรรบริบทที่หลากหลาย และเพียงพอสำหรับนักเรียน ในการให้ได้มาซึ่งความรู้ พัฒนาและใช้ความรู้ ความเข้าใจ และทักษะอย่างกว้างขวาง หลักสูตรจึงควรทำให้นักเรียนสามารถคิดสร้างสรรค์และวิเคราะห์วิจารณ์ แก้ปัญหาและทำสิ่งต่างๆ ให้ดีขึ้น นักเรียนมีโอกาสในการสร้างสรรค์ ใช้นวัตกรรม มีความคิดริเริ่ม กล้าได้กล้าเสีย และมีความสามารถในการเป็นผู้นำเพื่อเตรียมพร้อมสู่ชีวิตอนาคตในฐานะแรงงานและพลเมืองของชาติ หลักสูตรควรพัฒนาทักษะด้านร่างกายและส่งเสริมให้นักเรียนตระหนักในความสำคัญของการดำรงชีวิตที่มีสุขภาพดี ดูแลรักษาตนเอง และผู้อื่นให้ปลอดภัย

1.2 มุ่งส่งเสริมการพัฒนาด้านจิตวิญญาณ จริยธรรม สังคม และวัฒนธรรมของนักเรียน และเตรียมนักเรียนทั้งหมดให้พร้อมเพื่อใช้โอกาส มีความรับผิดชอบ และมีประสบการณ์ของชีวิต หลักสูตรของโรงเรียนควรส่งเสริมการพัฒนาด้านจิตวิญญาณ จริยธรรม สังคม และวัฒนธรรมของนักเรียน และโดยเฉพาะพัฒนาหลักการในการจำแนกแหว่งถูกและผิด หลักสูตรควรพัฒนาความรู้ความเข้าใจและความซาบซึ้งในความเชื่อของตน ความเชื่อและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ว่ามีอิทธิพลต่อปัจเจกชนและสังคมอย่างไร หลักสูตรของโรงเรียนควรสืบทอดค่านิยมที่ยืนนาน พัฒนาหลักคุณธรรมและความเป็นอิสระของนักเรียน และช่วยให้นักเรียนเป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบ เป็นประชากรที่เอื้ออาทร สามารถช่วยการพัฒนาสังคมที่เป็นธรรมยิ่งขึ้น หลักสูตรควรส่งเสริมโอกาสที่เสมอภาค และสามารถทำให้นักเรียนกล้าคัดค้านลัทธิการแบ่งแยก และการสร้างกฎตายตัว หลักสูตรควรพัฒนาความรู้สึกระวัง และความเข้าใจ ตลอดจนยอมรับนับถือในสภาพแวดล้อมที่ตนดำรงชีวิตอยู่ และยึดมั่นในพันธสัญญาต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนทั้งในระดับส่วนตน ระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และระดับโลก หลักสูตรของโรงเรียนควรสร้างให้นักเรียนพร้อมในการเป็นผู้บริโภคที่ใช้พิจารณาญาณแบบมีข้อมูล และสามารถตัดสินใจแบบอิสระ และทั้งเข้าใจในความรับผิดชอบและสิทธิของตน

นอกจากนั้น หลักสูตรของโรงเรียนควรส่งเสริมความนิยมและเคารพในตนเองของนักเรียน ให้มีความเพียบพร้อมทางอารมณ์ และช่วยให้นักเรียนวางแผนและดำรงความสัมพันธ์ที่มีคุณค่า และพึงพอใจทั้งส่วนตนและผู้อื่น ทั้งที่บ้านและที่โรงเรียน ที่ทำงานและในชุมชน หลักสูตรควรพัฒนาความสามารถให้มีสัมพันธกับผู้อื่นและทำงานเพื่อประโยชน์ส่วนรวม หลักสูตรของโรงเรียนควรทำให้นักเรียนสามารถสนองตอบต่อโอกาส สิ่งท้าทาย และความรับผิดชอบในทางที่ดี ในการจัดการต่อความเสี่ยงและรับมือต่อการเปลี่ยนแปลง นักเรียนควรได้รับการเตรียมให้ศึกษา รับการฝึกอบรม และการจ้างงานในขั้นต่อไป เพื่อให้พร้อมที่จะตัดสินใจเลือกโดยอาศัยข้อมูลข่าวสารในระหว่างที่อยู่ในโรงเรียนและตลอดชีวิต ทำให้นักเรียนซาบซึ้งในผลพวงแห่งความสำเร็จของชีวิตและสังคมนอกโรงเรียน รวมถึงการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ การเข้าร่วมงาน และการจ้างงานของชุมชน

2. หลักสูตรแกนกลาง (National curriculum) จากวัตถุประสงค์ 2 ประการของหลักสูตรโรงเรียน ดังที่กล่าวมาข้างต้น กฎหมายกำหนดให้รัฐมนตรี องค์กรท้องถิ่น คณะกรรมการโรงเรียน และครูใหญ่ ปฏิบัติหน้าที่ให้บรรลุข้อกำหนดดังกล่าว รัฐมนตรีรับผิดชอบในการวางแผนทางระดับชาติซึ่งรวมหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาด้านศาสนาและข้อกำหนดตามกฎหมายอื่น ๆ แนวทางหลักสูตรจะสามารถทำให้โรงเรียนจัดอันดับ ความต้องการระดับท้องถิ่นและระดับชาติอย่างมีประสิทธิภาพ ตรงตามความต้องการด้านการเรียนรู้ของนักเรียนทุกคน และพัฒนาคุณลักษณะและภาวะวิสัยที่โดดเด่นเป็นรากฐานของชุมชนท้องถิ่น ซึ่งหลักสูตรแกนกลางมีวัตถุประสงค์ดังนี้

2.1 เพื่อสร้างสิทธิการเรียนรู้ หลักสูตรแกนกลางให้ความมั่นใจแก่นักเรียนทุกคน ไม่ว่า นักเรียนนั้นจะมีภูมิหลังทางสังคม วัฒนธรรม เชื้อชาติ เพศ มีความสามารถหรือด้อยความสามารถอย่างไร ให้ได้มีสิทธิในการเรียนรู้วิชาสาขาต่าง ๆ พร้อมพัฒนาความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ และเจตคติ จำเป็นต่อการ เติบโตให้ตนเอง และการพัฒนาความเป็นพลเมืองที่รับผิดชอบจริงจัง

2.2 เพื่อสร้างมาตรฐาน หลักสูตรแกนกลางทำให้ความคาดหวังในการเรียนรู้และความสำเร็จ บังเกิดผลชัดเจนสำหรับนักเรียน พ่อแม่ ครู กรรมการโรงเรียน นายจ้างและสาธารณชน และสร้างมาตรฐาน ชาติสำหรับการปฏิบัติงานของนักเรียนทั้งหมด ทุกรายวิชาที่รวมอยู่ในหลักสูตรมาตรฐานเหล่านี้สามารถใช้ ทำเป้าประสงค์ในการปรับปรุง วัดความก้าวหน้าตามเป้าหมายเหล่านั้น และติดตามเปรียบเทียบผลการปฏิบัติงาน ระหว่างบุคคล กลุ่มคน และโรงเรียน

2.3 เพื่อส่งเสริมความต่อเนื่องและความสอดคล้อง หลักสูตรแกนกลาง ช่วยให้แนวทางการให้การศึกษาของชาติมีความเชื่อมโยงกันเพื่อส่งเสริมความต่อเนื่องของหลักสูตร และมีความยืดหยุ่น เพียงพอที่ประกันความก้าวหน้าในการเรียนรู้ของนักเรียน เอื้ออำนวยต่อการถ่ายโอนนักเรียนระหว่างโรงเรียน และขั้นตอนของการศึกษา และจัดวางรากฐานการเรียนรู้ตลอดชีวิต

2.4 เพื่อส่งเสริมความเข้าใจของสาธารณชน หลักสูตรแกนกลางทำให้สาธารณชนมีความ เข้าใจและความมั่นใจในการปฏิบัติงานของโรงเรียนเพิ่มขึ้น รวมทั้งการเรียนรู้และผลสัมฤทธิ์ที่บังเกิดจากการ ศึกษาภาคบังคับ โดยวางพื้นฐานร่วมกันเพื่อให้มีการอภิปรายถึงปัญหาการศึกษาระหว่างกลุ่มชนต่าง ๆ ทั้ง บุคคลธรรมดา และอาชีพต่าง ๆ ตลอดจนนักเรียน พ่อแม่ ครู คณะกรรมการโรงเรียนและนายจ้าง

5.2 การปฏิรูปหลักสูตรของฮ่องกง

ฮ่องกงมีการปฏิรูปหลักสูตรดังที่กล่าวไว้ในเอกสารเรื่อง “A Holistic Review of the Hong Kong School Curriculum Proposed Reforms” (2000 : 3-4) ซึ่งเริ่มต้นจากการทบทวนหลักสูตรที่มีอยู่เดิม จากการตอบคำถามพื้นฐานใน 4 ข้อ คือ

1. อะไรเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อการเรียนรู้
2. นักเรียนเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพได้อย่างไร
3. อะไรเป็นสิ่งที่ได้เรียนรู้จากหลักสูตรในอดีต
4. อะไรคือสิ่งที่ต้องการปฏิรูป

สภาพพัฒนาหลักสูตรของฮ่องกงเชื่อว่าคนในยุคต่อไปจะเรียนรู้ได้ดีกว่าคนในยุคปัจจุบัน การปฏิรูปหลักสูตรจำเป็นต้องคำนึงถึงคุณค่าในสิ่งต่อไปนี้

1. เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และพัฒนาตามความสนใจของนักเรียน
2. เชื้อในความสามารถเรียนรู้ได้ของนักเรียน ให้โอกาสนักเรียนเท่าเทียมกันในการเรียนรู้
3. มีหลักสูตรที่หลากหลายและยืดหยุ่นที่เหมาะสมกับความจำเป็นของนักเรียน และแตกต่างไปตามบริบทของโรงเรียน

4. การพัฒนาหลักสูตรต้องอาศัยความร่วมมือและมีส่วนร่วมจากทุกส่วนของสังคม

การพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนของฮ่องกง (Curriculum Development Council, 2000 : 47) ได้ดำเนินการมาตั้งแต่ปลายพุทธศักราช 2523 เป็นต้นมา ซึ่งเป็นความพยายามให้โรงเรียนปรับกระบวนการจัดการเรียนการสอน ด้วยการปรับหลักสูตรที่กำหนดโดยสภาพัฒนาหลักสูตรของฮ่องกงให้เข้ากับเนื้อหาที่นักเรียนควรได้รับ ซึ่งทำให้มีความหลากหลายในด้านวัสดุอุปกรณ์ และวิธีการจัดการเรียนการสอน โดยมีงบประมาณสนับสนุนสำหรับการปรับปรุงคุณภาพการศึกษา การทำเช่นนี้มีได้หมายความว่าปล่อยให้โรงเรียนพัฒนาเองโดยปราศจากความช่วยเหลือและสนับสนุน สภาพัฒนาหลักสูตรเป็นผู้กำหนดทิศทางของหลักสูตร ในขณะที่เปิดกว้างให้โรงเรียนสามารถกำหนดเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนเพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้ ดังนั้น ธรรมชาติของหลักสูตรที่พัฒนาโดยโรงเรียนของฮ่องกงจึงเป็นการนำวัตถุประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้ของศูนย์พัฒนาหลักสูตรมาปรับให้เข้ากับโรงเรียนและครู

เป้าหมายหลักสูตรโรงเรียนของฮ่องกง (The aim of the school curriculum) ตามที่สภาพัฒนาหลักสูตร (Curriculum Development Council, 2000 : 17) กล่าวไว้ว่า หลักสูตรโรงเรียนสำหรับศตวรรษที่ 21 ของฮ่องกง คือประสบการณ์การเรียนรู้ที่ประกอบด้วยสิ่งที่ต้องการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ และสภาพแวดล้อมทางสังคม ซึ่งจำเป็นสำหรับให้นักเรียนได้เรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษาของฮ่องกง สภาพัฒนาหลักสูตรของฮ่องกงได้กำหนดภาพรวมของเป้าหมายหลักสูตรโรงเรียน ดังนี้

1. หลักสูตรโรงเรียนต้องจัดเพื่อให้นักเรียนทุกคนได้รับประสบการณ์การเรียนรู้ที่จำเป็นสำหรับการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งประกอบด้วย คุณธรรม จริยธรรม ความสามารถทางสติปัญญา ร่างกาย อารมณ์ สังคม ตามศักยภาพของแต่ละบุคคล เพื่อให้นักเรียนมีความรับผิดชอบในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคม ประเทศชาติ และสังคมโลกได้
2. หลักสูตรโรงเรียนต้องช่วยให้นักเรียนสามารถเรียนรู้วิธีเรียน (Learn how to learn) รวมทั้งค่านิยม ทักษะชีวิตที่มีต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต สามารถพัฒนาทักษะและสร้างความรู้ได้ด้วยตนเอง ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาตัวเองสำหรับโลกในศตวรรษที่ 21
3. คุณภาพของหลักสูตรในศตวรรษที่ 21 ต้องกำหนดทิศทางสำหรับการเรียนการสอนที่ยืดหยุ่น ซึ่งสามารถนำไปปรับใช้กับความเปลี่ยนแปลงและความต้องการของนักเรียนและโรงเรียนได้

5.3 การปฏิรูปหลักสูตรของสหรัฐอเมริกา

สหรัฐอเมริกามีการปฏิรูปหลักสูตรโดยได้กล่าวถึงหลักสูตรอนาคตสำหรับประเทศอเมริกา (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2543 : 85 ; อ้างอิงจาก Doll, 1992 : 20-21) ด้วยการนำทฤษฎีต่าง ๆ 5 ทฤษฎี เป็นแนวทางให้โรงเรียนปฏิบัติดังนี้คือ 1) ทฤษฎีตัวเลือกอิสระ ทุกโรงเรียนต้องเป็นเสมือนแม่เหล็กที่จะดึงดูดผู้ปกครองและผู้เรียนให้มาสนใจ ผู้เรียนมีอิสระที่จะเลือกโรงเรียนด้วยตนเอง ครูมีอิสระที่จะสอนและย้ายโรงเรียนได้ หลักสูตรขึ้นอยู่กับผู้เรียน 2) ทฤษฎี Big Buck โรงเรียนเหมือนโรงงานอุตสาหกรรม

เริ่มการสอนด้วย 3R พัฒนาทักษะทางสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งทักษะการทำงาน โรงเรียนเป็นเครื่องมือ เหตุผลในการปรับปรุงโรงเรียนเพื่อเพิ่มผลผลิตอย่างประหยัด และให้ผู้เรียนมีคุณภาพพอที่จะแข่งขันกับ ประเทศอื่น ๆ ได้ 3) ทฤษฎี More เพียงแต่ทำให้ดีขึ้น ผู้เรียนจะเรียนรู้ได้สูงสุด ในทางปฏิบัติหมายถึง ใช้แบบทดสอบที่ครูสร้างขึ้นหรือแบบทดสอบมาตรฐานให้มากขึ้น มีการประเมินครูและการทำงานของครูให้ มากขึ้น ใช้เวลาให้มากกับการปรับปรุงการทำงานของครู หลักสูตร จัดระบบโรงเรียน ต้องสนับสนุนและ เข้าไปดูแลพฤติกรรมของครู ใช้คอมพิวเตอร์ เพื่อเพิ่มผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน ขณะที่ระบบการเรียนการสอน คงเหมือนเดิม 4) ทฤษฎี Empowerment เน้นความสามารถของนักวางแผนหลักสูตร ครู ผู้เรียน ผู้ปกครอง ประชาชนในท้องถิ่น การปรับสภาพแวดล้อม บรรยากาศ เป็นสิ่งจำเป็น การเข้าใจความแตกต่างระหว่าง บุคคล เช่น พรสวรรค์ ความพิการ การปรับตัวไม่ได้ ข้อจำกัดทางสติปัญญา ความแตกต่างทางวัฒนธรรม จึงต้องพัฒนาหลักสูตรให้เหมาะสมกับความต้องการของผู้เรียนแต่ละประเภท จึงไม่ใช้แบบทดสอบแบบเดิม 5) ทฤษฎีการจัดการศึกษาให้สมดุล เน้นหลักสูตรสมดุลสำหรับผู้เรียนแต่ละคน การศึกษาเป็นเครื่องมือที่สำคัญ มีคุณค่า ครูได้รับการคาดหวังให้ช่วยผู้เรียนดีเลิศ โดยคำนึงพื้นฐานจิตใจ เพศ คุณลักษณะอื่น ๆ เปลี่ยน โครงสร้างระบบโรงเรียน ผู้เรียนได้เรียนทุกอย่างอย่างสมดุล

ตัวอย่างการปฏิรูปหลักสูตรของประเทศสหรัฐอเมริกา คือ การปฏิรูปหลักสูตรวิทยาศาสตร์ศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2543 : 98-99) ซึ่งปัจจุบันยังใช้การสอนตามตำรา ครูมีบทบาท เป็นเพียงช่างเทคนิคทางการศึกษา (Educational technician) มีหน้าที่นำเสนอสิ่งที่กล่าวถึงในตำรา และ วัดผลตามที่รัฐกำหนด การเรียนการสอนแบบนี้มีข้อเสีย 2 ประการ คือ เป็นการจำกัดโอกาสที่เด็กจะได้ เลือกเรียนรู้ในหัวข้อและรูปแบบที่ตนสนใจและถนัด และเป็นการปิดกั้นไม่ให้ครูใช้ความรู้ความสามารถ ประสิทธิภาพ และวิจรรณญาณของตนในการตัดสินใจเกี่ยวกับการสอน การปฏิรูปวิทยาศาสตร์ศึกษาจึง กำหนดเป้าหมายของการเรียนการสอนในแต่ละระดับไว้อย่างกว้าง ๆ เพื่อเปิดโอกาสให้ครูและนักเรียนได้ เลือกมากขึ้น โดยที่ในโรงเรียนประถมศึกษาใช้การสอนเนื้อหาที่มีลักษณะบูรณาการสิ่งที่อยู่ใกล้ตัว เน้นการ ประยุกต์ใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในชีวิตประจำวัน รวมไปถึงผลกระทบต่องสังคมและสิ่งแวดล้อม ส่วน หลักสูตรมัธยมศึกษาเน้นให้ครูในท้องถิ่นเป็นผู้จัดทำหลักสูตรร่วมกับนักวิชาการในวิชาชีพนั้น ๆ โดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนแบบสืบเสาะ ให้นักเรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียน และปรับปรุงวิธีวัดผลให้มีความ หลากหลายรูปแบบมากยิ่งขึ้น นับว่าหลักสูตรวิทยาศาสตร์ศึกษาของอเมริกาเน้นความเป็นท้องถิ่น และเปิด โอกาสให้ครูได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนที่สอดคล้องกับผู้เรียนเพิ่มขึ้น

5.4 การปฏิรูปหลักสูตรของออสเตรเลีย

การปฏิรูปการศึกษาของประเทศออสเตรเลีย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2540 : 44-45, 100-102) ที่มีผลต่อการปฏิรูปการศึกษาในระดับโรงเรียน เกิดขึ้นเนื่องจาก 1) โครงสร้าง องค์การทางการศึกษาของแต่ละรัฐ และเขตการปกครองตนเองแตกต่างกัน ไม่มีมาตรฐานหรือกฎเกณฑ์เดียวกัน 2) สัดส่วนผู้สำเร็จชั้นมัธยมศึกษา หรือได้รับการศึกษาในระดับอุดมศึกษาอยู่ในระดับต่ำคือ ประมาณร้อยละ 57 3) นโยบายของรัฐบาลเปลี่ยนแปลงโดยลงบนประมาณด้านการศึกษาลง แต่ละรัฐมีการเปลี่ยนแปลงหลักสูตร อย่างรวดเร็ว ก่อให้เกิดผลกระทบต่อการผลิตหนังสือเรียน สื่อการเรียนการสอน และอื่น ๆ ครูประถมศึกษา ส่วนใหญ่ไม่ใช้หนังสือเรียน แต่ผลิตวัสดุการเรียนการสอนใช้เอง ด้วยเหตุผลว่า สื่อการเรียนการสอนที่ผลิต และจำหน่ายไม่ตรงตามหลักสูตรที่กำหนดไว้ในแต่ละรัฐ 4) ชุมชนมีอุปสงค์เพิ่มขึ้น ที่ให้โรงเรียนสนองตอบ ต่อความต้องการจำเป็นของนักเรียนมากขึ้นกว่าเดิม และต้องการคุณภาพการศึกษาที่สูงขึ้น

สำหรับหลักสูตรของโรงเรียนในอนาคตจัดทำขึ้นตามบริบทของจำนวนการเรียนรู้ตามเนื้อหาหลักต่าง ๆ ที่ออกแบบมาเพื่อสนับสนุนครูและส่งเสริมโอกาสเพื่อความสำเร็จของนักเรียนอย่างเต็มตามศักยภาพ ซึ่งครอบคลุมถึง (1) กรอบนโยบายหลักสูตรกลางที่ชัดเจนและเห็นชอบร่วมกัน กรอบงานหลักสูตรและมาตรฐานที่จัดทำขึ้นและปรับปรุงแก้ไขตามผลการวิจัยที่นำไปสู่การปฏิบัติที่ดีที่สุดในระดับนานาชาติ (2) การพัฒนาโรงเรียนเกี่ยวกับโปรแกรมหลักสูตรภายในกรอบนโยบาย ซึ่งได้รับการสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ที่มีอย่างเพียงพอ เทคโนโลยี การพัฒนาวิชาชีพ และการฝึกอบรมที่เป็นไปตามการปฏิบัติที่ดีที่สุดในระดับนานาชาติ (3) การส่งเสริมให้มีความยืดหยุ่นในระดับโรงเรียน เพื่อให้แน่ใจว่าทรัพยากรทั้งหมดสามารถจัดการเพื่อให้บรรลุความต้องการจำเป็นสูงสุดของนักเรียนในชุมชนนั้น ๆ

5.5 การปฏิรูปหลักสูตรของญี่ปุ่น

การปฏิรูปการศึกษาในประเทศญี่ปุ่น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2540 : 78-79) ในส่วนที่เกี่ยวกับการปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยกระทรวงการศึกษา วิทยาศาสตร์ การกีฬา และวัฒนธรรมของญี่ปุ่น ได้กำหนดให้สภาหลักสูตร (The Curriculum Council) มีหน้าที่จัดทำหลักสูตรแกนกลาง (Course of study) สำหรับโรงเรียนทั่วประเทศ โดยที่หลักสูตรแกนกลางมีลักษณะเป็นแนวปฏิบัติ (Guideline) อย่างกว้าง ๆ เพื่อเปิดโอกาสให้โรงเรียนจัดทำหลักสูตรที่เหมาะสมกับสภาพความต้องการของแต่ละโรงเรียน และแต่ละท้องถิ่น ตลอดจนระดับของพัฒนาการทางจิตใจ ร่างกาย และลักษณะส่วนตัวในด้านต่าง ๆ ของเด็กด้วย

สรุป จากสถานการณ์การปฏิรูปหลักสูตรของประเทศต่าง ๆ พบว่า ประเทศต่าง ๆ ให้ความสำคัญกับการปฏิรูปหลักสูตรโรงเรียน เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพความต้องการของแต่ละโรงเรียนและแต่ละท้องถิ่น สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ที่ให้โรงเรียนพัฒนาหลักสูตรเอง ดังนั้น รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรที่โรงเรียนสามารถดำเนินการได้เองจึงมีความสำคัญเพื่อเป็นแนวทางให้โรงเรียนนำไปปฏิบัติ อันทำให้ได้หลักสูตรที่มีคุณภาพและส่งผลต่อการเรียนรู้ของนักเรียน ซึ่งรูปแบบที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน มีรายละเอียดในหัวข้อที่ 6

6. รูปแบบที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน

รูปแบบในการพัฒนาหลักสูตรเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็น เนื่องจากรูปแบบหลักสูตรเปรียบเสมือนพิมพ์เขียว (Blue print) ที่ใช้เป็นแนวทางดำเนินการจัดการศึกษา การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบในการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน ดังนั้น รูปแบบต่าง ๆ ในการพัฒนาหลักสูตรจากผู้เชี่ยวชาญทางด้านหลักสูตร นักวิชาการจึงมีความสำคัญเพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับการวิจัยครั้งนี้ รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรที่สำคัญมีดังนี้

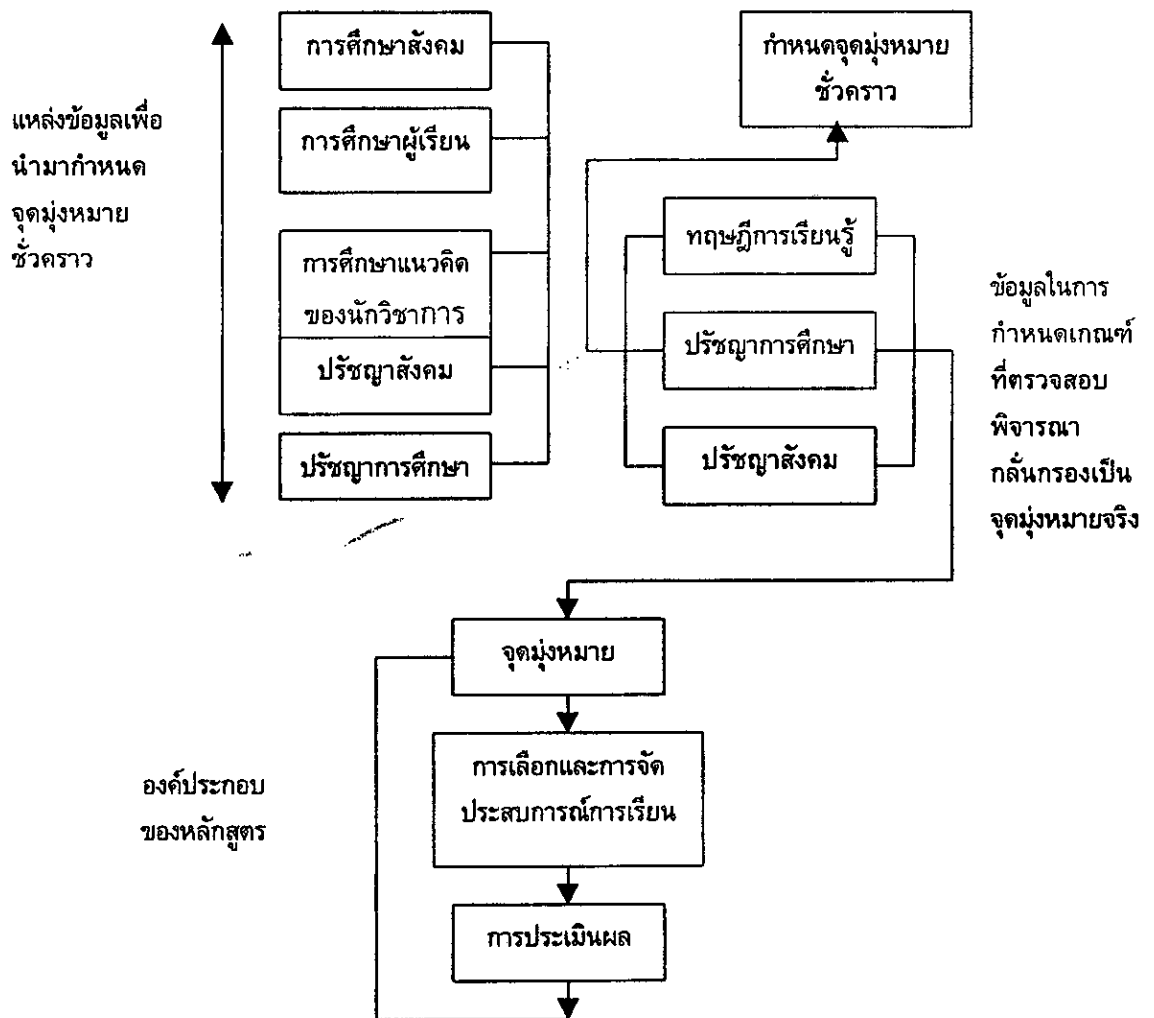
6.1 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรจากแนวคิดต่างประเทศ

6.1.1 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดของไทเลอร์ (Ralph W. Tyler)

ไทเลอร์ได้นำเสนอแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรและการสอน ซึ่งก็คือหลักการและเหตุผลในการพัฒนาหลักสูตร (Tyler rationale) ว่าในการพัฒนาหลักสูตรและการสอน ต้องตอบคำถามพื้นฐานที่สำคัญ 4 ประการ คือ (Tyler. 1949 : 3)

1. จุดมุ่งหมายทางการศึกษา (Educational purposes) อะไรบ้างที่โรงเรียนต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้
2. ประสบการณ์ทางการศึกษา (Educational experiences) อะไรบ้างที่โรงเรียนจะต้องจัดให้ เพื่อช่วยให้บรรลุจุดมุ่งหมาย
3. จะจัดประสบการณ์ทางการศึกษาอย่างไรจึงจะทำให้การสอนมีประสิทธิภาพ
4. ประเมินประสิทธิภาพของการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ได้อย่างไร จึงจะทราบได้ว่าผู้เรียนได้บรรลุจุดมุ่งหมายทางการศึกษา

ไทเลอร์ได้วางรูปแบบโครงสร้างของหลักสูตรโดยใช้วิธีการและเป้าหมายปลายทาง (Means and ends approach) ดังนี้ (วิชัย วงษ์ใหญ่. 2537 : 10-11)

ภาพประกอบ 1 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของไทเลอร์
(วิชัย วงษ์ใหญ่. 2537 : 11)

จากภาพประกอบ 1 เห็นได้ว่า ในการกำหนดจุดมุ่งหมายนั้น ในขั้นแรกต้องกำหนดเป็นจุดมุ่งหมายชั่วคราวก่อน โดยต้องนำบริบทที่เกี่ยวข้อง เช่น บริบททางด้านสังคม ด้วยการนำสิ่งที่สังคมคาดหวังว่าต้องการให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะอย่างไร และมีการศึกษาตัวผู้เรียน เช่น ความต้องการ ความสนใจ ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว เป็นต้น นอกจากนั้น ยังต้องศึกษาแนวคิดของนักวิชาการ (วิชย วงษ์ใหญ่, 2537 : 12) ความเชื่อค่านิยมของสังคมเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องศึกษาวิเคราะห์ให้ชัดเจน เพราะการศึกษาสังคม ค่านิยมชนบประเพณี วัฒนธรรมจะให้คำตอบว่า สังคมต้องการจัดการศึกษาเพื่ออะไร และจะจัดการศึกษาสำหรับใคร สิ่งเหล่านี้ช่วยให้แสวงหาคำตอบที่ชัดเจนในการกำหนดเป้าหมายหรือทิศทางของการศึกษา

การพัฒนาหลักสูตรและการเสนอของไทเลอร์ มีลักษณะสำคัญคือ (วิชย วงษ์ใหญ่, 12-14)

1. จุดมุ่งหมาย เป็นตัวกำหนดควบคุมการเลือกและจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ดังนั้น การกำหนดจุดมุ่งหมายจึงมี 2 ขั้นตอน คือ ตอนแรกเป็นการกำหนดจุดมุ่งหมายชั่วคราว แล้วจึงหาวิธีการและเกณฑ์จากทฤษฎีการเรียนรู้ ปรัชญาการศึกษาและปรัชญาสังคมมากลั่นกรองจุดมุ่งหมายชั่วคราว เพื่อให้ได้มาเป็นจุดมุ่งหมายที่แท้จริงของหลักสูตร พื้นฐานทางจิตวิทยาและปรัชญาในการพัฒนาหลักสูตรจะเข้ามามีบทบาทและช่วยในการตรวจสอบเพื่อความชัดเจนของการกำหนดจุดมุ่งหมายขั้นนี้เพื่อตอบคำถามและหาความชัดเจนว่าการจัดหลักสูตรเพื่อตอบสนองใคร ตอบสนองผู้เรียนหรือสังคม

2. การเลือกและจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่คาดหวังว่าจะให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ การจัดกิจกรรมทั้งในการเรียนการสอนและส่วนเสริมหลักสูตรนั้นมีอะไร ทั้งนี้ก็เพื่อให้กระบวนการเรียนการสอนดำเนินไปเพื่อตอบสนองจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ ไทเลอร์ได้เสนอเกณฑ์ในการพิจารณาเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ไว้ดังนี้

- 2.1 ผู้เรียนควรมีโอกาสฝึกพฤติกรรมและเรียนรู้เนื้อหาตามที่ระบุไว้ในจุดมุ่งหมาย
- 2.2 กิจกรรมและประสบการณ์นั้นทำให้ผู้เรียนพอใจปฏิบัติตามพฤติกรรมที่ได้ระบุไว้

ในจุดมุ่งหมาย

- 2.3 กิจกรรมและประสบการณ์นั้นอยู่ในข่ายความพอใจที่พึงปฏิบัติได้
- 2.4 กิจกรรมและประสบการณ์หลาย ๆ ด้านของการเรียนรู้ อาจนำไปสู่จุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้เพียงข้อเดียวก็ได้

2.5 กิจกรรมและประสบการณ์เรียนรู้เพียงหนึ่งอย่างอาจตอบสนองจุดมุ่งหมายหลาย ๆ ข้อได้

3. การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ว่าต้องคำนึงถึงความสัมพันธ์ในด้านเวลาต่อเวลา และเนื้อหาต่อเนื้อหา เรียกว่าเป็นความสัมพันธ์แบบแนวตั้ง (Vertical) กับแนวนอน (Horizontal) ซึ่งมีเกณฑ์ในการจัดดังนี้

3.1 ความต่อเนื่อง (Continuity) หมายถึง ความสัมพันธ์ในแนวตั้งของส่วนองค์ประกอบหลักของตัวหลักสูตรจากระดับหนึ่งไปยังอีกระดับหนึ่งที่สูงขึ้นไป เช่น ในวิชาทักษะ ต้องเปิดโอกาสให้มีการฝึกทักษะในกิจกรรมและประสบการณ์บ่อย ๆ และต่อเนื่องกัน

3.2 การจัดช่วงลำดับ (Sequence) หมายถึง ความสัมพันธ์แนวตั้งของส่วนองค์ประกอบหลักของตัวหลักสูตรจากสิ่งที่เกิดขึ้นก่อนไปสู่สิ่งที่เกิดขึ้นภายหลัง หรือจากสิ่งที่มีความง่ายไปสู่สิ่งที่มีความยาก ดังนั้น การจัดกิจกรรมและประสบการณ์ให้มีการเรียงลำดับก่อนหลังเพื่อให้ได้เรียนเนื้อหาที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น

3.3 บูรณาการ (Integration) หมายถึง ความสัมพันธ์กันในแนวนอนขององค์ประกอบหลักของตัวหลักสูตร จากหัวข้อเนื้อหาหนึ่งไปยังอีกหัวข้อเนื้อหาหนึ่งของรายวิชา หรือจากรายวิชาหนึ่งไปยังอีกรายวิชาอื่น ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกัน การจัดประสบการณ์จึงควรเป็นในลักษณะที่ช่วยให้ผู้เรียนได้เพิ่มพูนความคิดเห็นและได้แสดงพฤติกรรมที่สอดคล้องกัน เนื้อหาที่เรียนเป็นการเพิ่มความสามารถทั้งหมดของผู้เรียนที่จะได้ใช้ประสบการณ์ได้ในสถานการณ์ต่าง ๆ กัน ประสบการณ์การเรียนรู้จึงเป็นแบบแผนของปฏิสัมพันธ์ (Interaction) ระหว่างผู้เรียนกับสถานการณ์ที่แวดล้อม

4. การประเมินผล เพื่อตรวจสอบว่าการจัดการเรียนการสอนได้บรรลุตามจุดมุ่งหมายตามที่กำหนดไว้หรือไม่ สมควรมีการปรับแก้ในส่วใดบ้าง พิจารณาจากสิ่งต่อไปนี้

4.1 กำหนดจุดมุ่งหมายที่จะวัดและพฤติกรรมที่คาดหวัง

4.2 วัดและวิเคราะห์สถานการณ์ที่ทำให้เกิดพฤติกรรมเหล่านั้น

4.3 ศึกษาสำรวจข้อมูลเพื่อสร้างเครื่องมือวัดพฤติกรรมเหล่านั้นได้อย่างเหมาะสม

4.4 ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยใช้เกณฑ์ในการพิจารณาดังนี้

1) ความเป็นปรนัย (Objectivity)

2) ความเชื่อมั่นได้ (Reliability)

3) ความเที่ยงตรง (Validity)

4.5 การพิจารณาผลการประเมินให้เป็นประโยชน์เพื่ออธิบายผลการเรียนรู้เป็นรายบุคคลหรือเป็นกลุ่ม การอธิบายถึงส่วนดีของหลักสูตรหรือสิ่งที่ต้องปรับแก้เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงหลักสูตรให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น

6.1.2 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดของทาบ (Taba)

แนวคิดของทาบในการพัฒนาหลักสูตรใช้วิธีแบบรากหญ้า (Grass – roots approach) มีความเชื่อว่าหลักสูตรควรได้รับการออกแบบโดยครูผู้สอนมากกว่าที่พัฒนาจากองค์กรที่อยู่ระดับสูงขึ้นไป ประกอบด้วยขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้ (Taba. 1962 : 456 – 459)

1. วิเคราะห์ความต้องการ (Diagnosis of needs) ใช้วิธีสำรวจสภาพปัญหา ความต้องการ และความจำเป็นของผู้เรียนและของสังคม

2. กำหนดจุดมุ่งหมาย (Formulation of objectives) ด้วยข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ความต้องการ

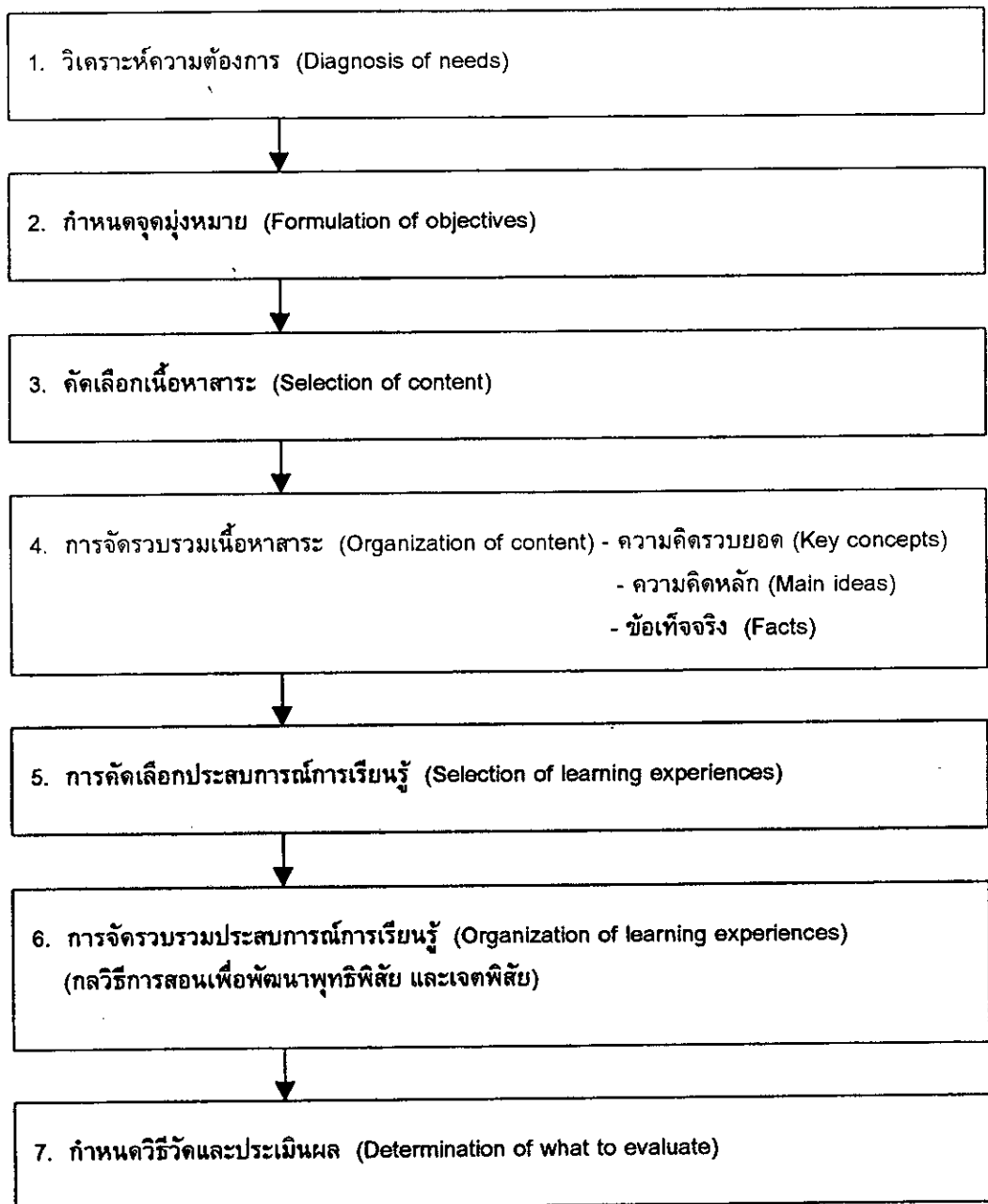
3. คัดเลือกเนื้อหาสาระ (Selection of content) เมื่อกำหนดจุดมุ่งหมายแล้วก็ต้องเลือกเนื้อหาสาระ ซึ่งสอดคล้องกับจุดมุ่งหมาย และต้องคำนึงถึงพัฒนาการของผู้เรียนด้วย

4. การจัดรวบรวมเนื้อหาสาระ (Organization of content) เนื้อหาสาระที่รวบรวมต้องคำนึงถึงความยากง่ายและความต่อเนื่อง รวมทั้งจัดให้เหมาะสมกับพัฒนาการและความสนใจของผู้เรียน

5. การคัดเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ (Selection of learning experiences) การคัดเลือกประสบการณ์เรียนรู้ให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายและเนื้อหาวิชา

6. การจัดรวบรวมประสบการณ์การเรียนรู้ (Organization of learning experiences) การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ควรคำนึงถึงความต่อเนื่องของเนื้อหาสาระ

7. กำหนดวิธีวัดและประเมินผล (Determination of what to evaluate and the ways and means of doing it) มีการประเมินเพื่อตรวจสอบว่าประสบการณ์การเรียนรู้ที่จัดให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ และกำหนดวิธีการประเมินรวมทั้งเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินด้วย ดังภาพประกอบ 2 ดังนี้

ภาพประกอบ 2 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดของทาบ
(Taba. 1962 : 456-459)

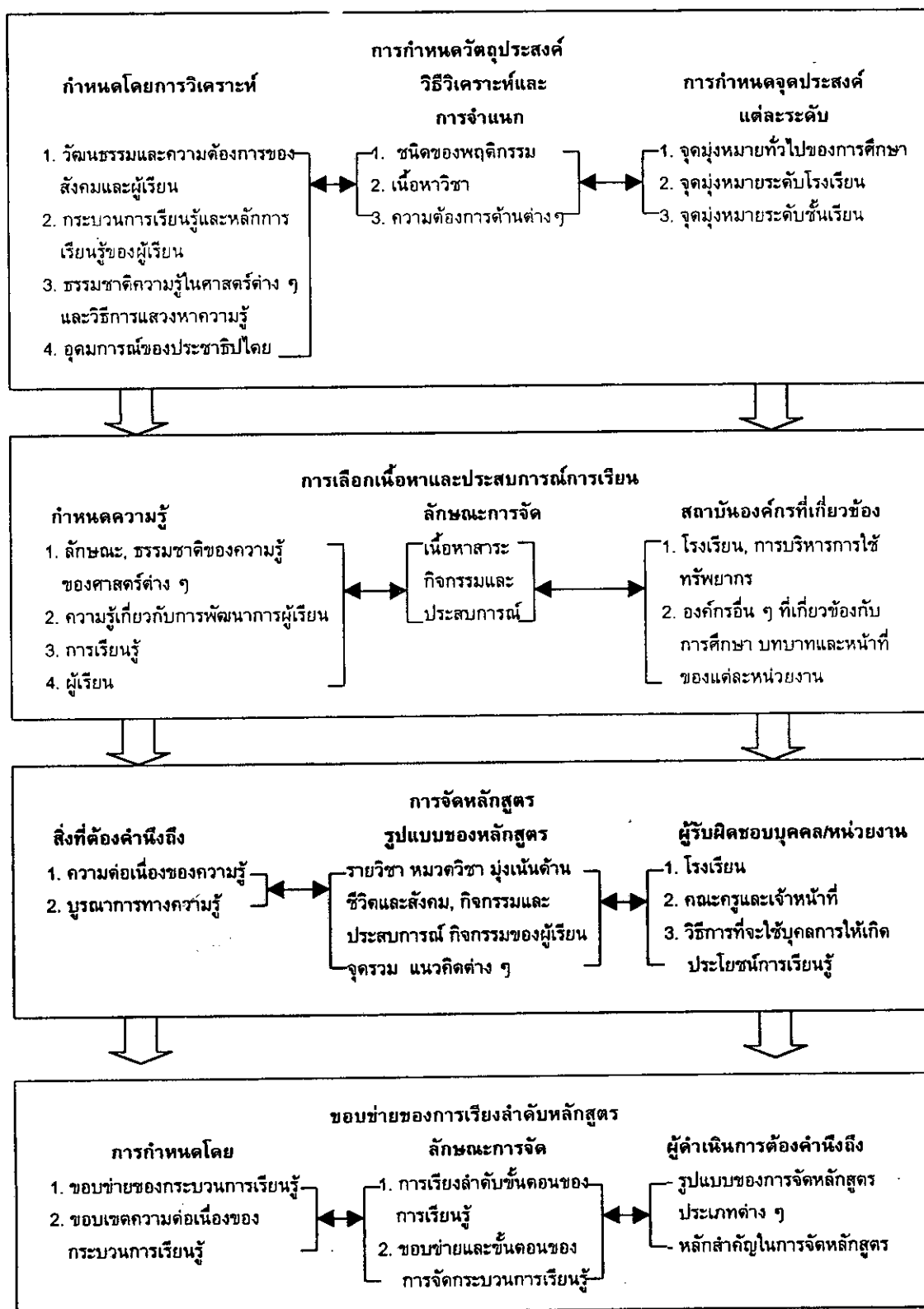
การพัฒนาหลักสูตรจากแนวคิดของทาบจะเริ่มที่จุดใดจุดหนึ่งก่อนก็ได้ แต่เมื่อเริ่มที่จุดใดแล้วจะต้องทำการศึกษาให้ครบกระบวนการทั้ง 7 ขั้นตอน จุดเด่นในแนวคิดของทาบคือเรื่องยุทธวิธีการสอน (Teaching strategies) และประสบการณ์การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ต้องคำนึงถึง มีอยู่ 2 ประการ คือ (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2537 : 15-16)

1. ยุทธวิธีการสอนและประสบการณ์เรียนรู้ เป็นเครื่องกำหนดสถานการณ์ เงื่อนไขการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแต่ละครั้งมีวัตถุประสงค์เกี่ยวกับการเรียนรู้ ที่เกิดขึ้นเป็นผลผลิต ดังนั้น การจัดรูปแบบของการเรียนการสอนต้องแสดงลำดับขั้นตอนของการเรียนรู้ด้วย

2. ยุทธวิธีการสอนเป็นสิ่งที่หลอมรวมหลายสิ่งหลายอย่างเข้ามาไว้ด้วยกัน การพิจารณาตัดสินใจเกี่ยวกับยุทธวิธีการสอนควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้ คือ

2.1 การจัดเนื้อหา ต้องกำหนดให้ชัดเจนว่ารายวิชานั้น ๆ มุ่งให้ผู้เรียนเรียนรู้แบบใด กว้างหรือลึกมากน้อยเพียงใด และได้เรียงลำดับเนื้อหาวิชาไว้อย่างไร การกำหนดโครงสร้างได้กระทำชัดเจน สอดคล้องกับโครงสร้างในระดับใด เพราะแต่ละระดับมีจุดประสงค์เนื้อหาสาระที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน

2.2 หน่วยการเรียนรู้ สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่บ่งชี้ถึงการวัดและประเมินได้ชัดเจน มีรายละเอียดและมีความยืดหยุ่นเพื่อเปิดโอกาสให้ครูและนักเรียนมีส่วนร่วมในการวางแผนการเรียนและทำกิจกรรมตามความต้องการและความสนใจ การตรวจสอบความรู้พื้นฐานของผู้เรียนจะช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในการพัฒนากระบวนการเรียนได้เป็นลำดับขั้นตอนเพื่อนำไปสู่ข้อค้นพบ ข้อสรุปที่เป็นหลักการที่มุ่งเน้นความคาดหวังเกี่ยวกับการเรียนรู้ที่จะเกิดขึ้นกับผู้เรียน และการกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ดังภาพประกอบ 3 ดังนี้

ภาพประกอบ 3 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรและการสอนของทาบา (A model for curriculum design)
(วิชัย วงษ์ใหญ่. 2537 : 17)

6.1.3 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดของเชย์เลอร์ อเล็กซานเดอร์ และเลวิส (J. Galen Saylor and William M. Alexander and Arthur J. Lewis)

แนวคิดของเชย์เลอร์และอเล็กซานเดอร์ และเลวิส ประกอบด้วย กระบวนการพัฒนาหลักสูตรที่สำคัญ 4 ขั้นตอน คือ (ใจพิพย์ เชื้อรัตนพงษ์. 2539 : 20-22 ; อ้างอิงจาก Saylor and Alexander. 1974 ; Saylor, Alexander and Lewis. 1981)

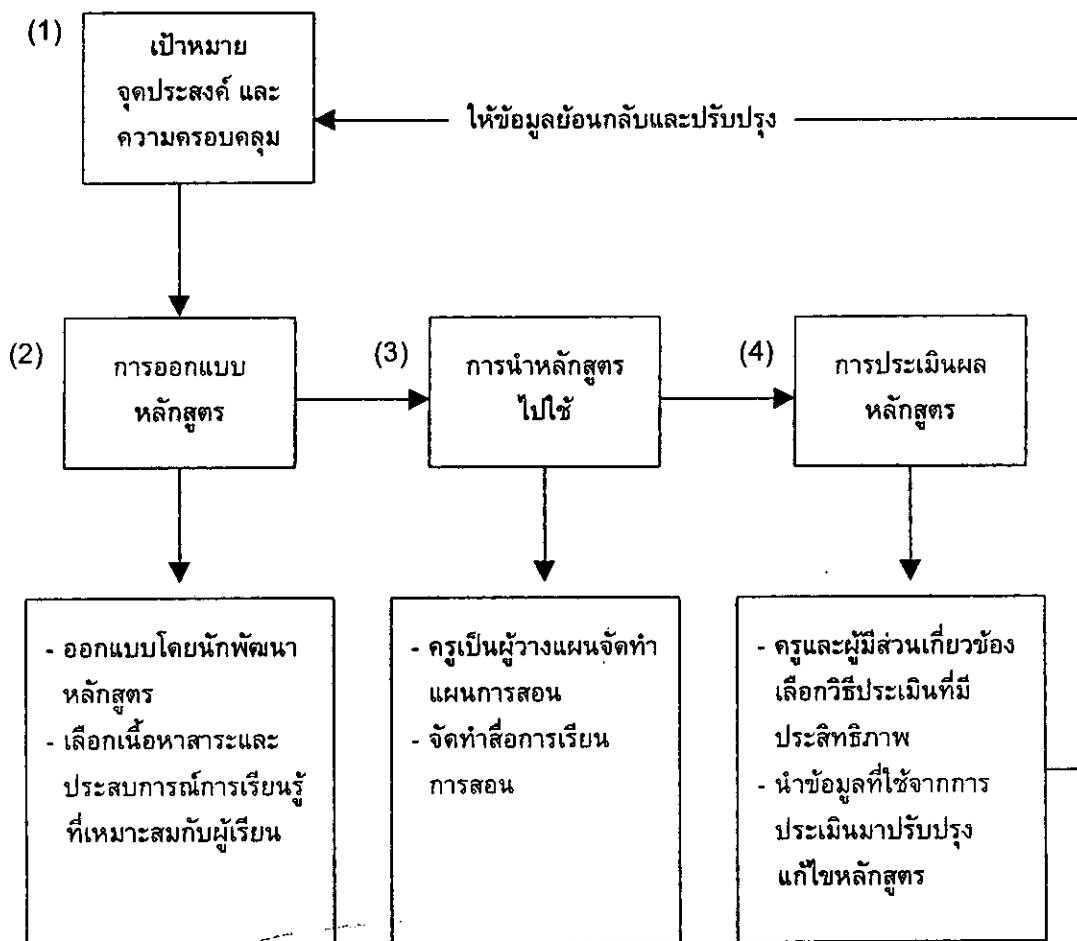
1. เป้าหมาย วัตถุประสงค์ และความครอบคลุม (Goals, objectives and domains) หลักสูตรต้องประกอบด้วย เป้าหมาย วัตถุประสงค์ และในแต่ละเป้าหมายควรบ่งบอกถึงความครอบคลุมของหลักสูตร (Curriculum domain) ที่สำคัญได้แก่ พัฒนาการส่วนบุคคล มนุษยสัมพันธ์ ทักษะการเรียนรู้ที่ต่อเนื่อง และความชำนาญเฉพาะด้าน ซึ่งกำหนดจากความเป็นโลกาภิวัตน์ ความต้องการของสังคมที่อยู่อาศัย กฎหมาย ขอบบังคับ เป็นต้น

2. การออกแบบหลักสูตร (Curriculum design) คือ การวางแผนเพื่อตัดสินใจเกี่ยวกับการเลือกและจัดเนื้อหาสาระ การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่สอดคล้องกับเป้าหมาย วัตถุประสงค์ โดยคำนึงถึงปรัชญา ความต้องการของสังคมและผู้เรียนมาพิจารณาด้วย

3. การนำหลักสูตรไปใช้ (Curriculum implementation) ครูต้องเป็นผู้วางแผนและวางแผนการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบต่าง ๆ (Instructional plans) รวมทั้งการจัดทำสื่อการเรียนการสอน เช่น ตำรา แบบเรียน วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในสิ่งที่ครูตั้งเป้าหมายไว้

4. การประเมินผลหลักสูตร (Curriculum evaluation) ครูและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องร่วมกันตัดสินใจเพื่อเลือกวิธีการประเมินผลที่สามารถประเมินได้ว่า หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นได้ผลตามความมุ่งหมาย การประเมินผลหลักสูตรจะเป็นข้อมูลสำคัญที่บอกผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้ว่าควรปรับปรุงหลักสูตรในจุดใด เพื่อประกอบการตัดสินใจในการวางแผนการใช้หลักสูตรในอนาคต

รูปแบบของการพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดของเชย์เลอร์ อเล็กซานเดอร์ และเลวิส แสดงดังภาพประกอบ 4 ดังนี้

ภาพประกอบ 4/รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดของเชย์เลอร์ อเล็กซานเดอร์ และเลวิส
(ใจทิพย์-เชอร์ตันพงษ์. 2539 : 20-22 ; อ้างอิงจาก Saylor and Alexander. 1974 ;
Saylor, Alexander and Lewis. 1981)

6.1.4 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดของโอลิวา (Oliva)

โอลิวา (สูนีย์ เหมะประสิทธิ์. 2537 : 53-55 ; อ้างอิงจาก Oliva. 1992. *Developing the Curriculum*, p. 172) ได้พัฒนารูปแบบการพัฒนาหลักสูตรที่เข้าใจง่าย ครอบคลุมและเป็นระบบ โดยมีองค์ประกอบที่สำคัญ 12 ขั้นตอน คือ

1. จุดหมายของการศึกษา (Aims of education) และหลักการทางปรัชญาและจิตวิทยาจากการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นของสังคมและของผู้เรียน
2. วิเคราะห์ความต้องการจำเป็นของชุมชนที่สถานศึกษานั้น ๆ ตั้งอยู่ ความต้องการจำเป็นของผู้เรียนในชุมชน และเนื้อหาวิชาที่จำเป็นเพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอน
3. เป้าหมายของหลักสูตร (Curriculum goals) โดยอาศัยข้อมูลจากขั้นที่ 1 และ 2

4. จุดประสงค์ของหลักสูตร (Curriculum objectives) โดยอาศัยข้อมูลจากขั้นที่ 1, 2 และ 3 แตกต่างจากขั้นที่ 3 คือมีลักษณะเฉพาะเจาะจงเพื่อนำไปสู่การประยุกต์ใช้หลักสูตร และการกำหนดโครงสร้างหลักสูตร

5. รวบรวมและนำหลักสูตรไปใช้ (Organization and implementation of the curriculum) เป็นขั้นของการกำหนดโครงสร้างหลักสูตร

6. กำหนดเป้าหมายของการสอน (Instructional goals) ของแต่ละระดับ

7. กำหนดจุดประสงค์ของการจัดการเรียนการสอน (Instructional objectives) ในแต่ละรายวิชา

8. เลือกยุทธวิธีในการสอน (Selection of strategies) เป็นขั้นที่ผู้สอนเลือกยุทธวิธีที่เหมาะสมกับผู้เรียน

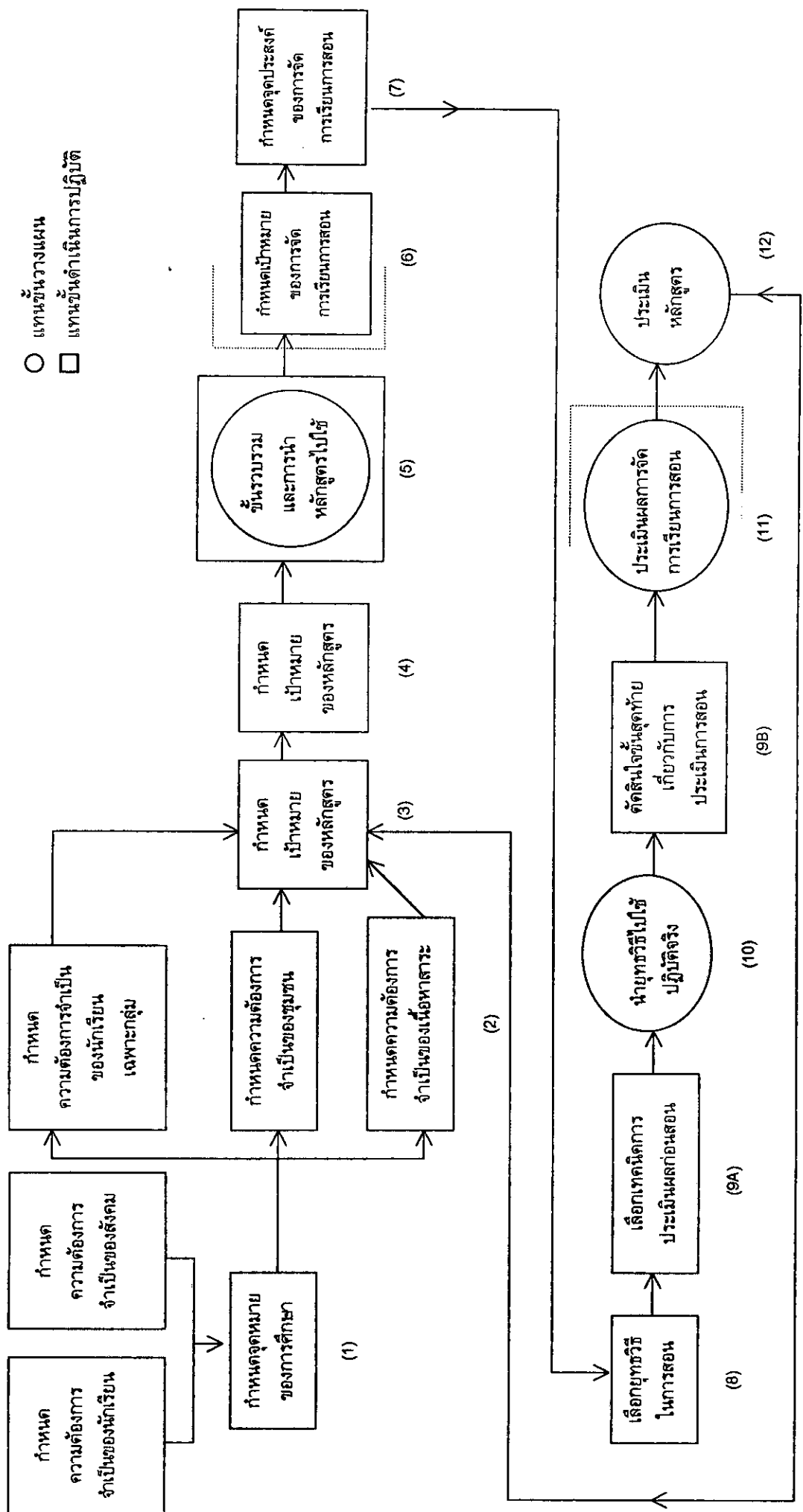
9. เลือกเทคนิควิธีการประเมินผลก่อนที่นำไปสอนจริง คือ 9A (Preliminary selection of evaluation techniques) และกำหนดวิธีการประเมินผลหลังจากกิจกรรมการเรียนการสอนสิ้นสุด คือ 9B (Final selection of evaluation techniques)

10. นำยุทธวิธีไปใช้ปฏิบัติจริง (Implementation of strategies) เป็นขั้นของการใช้วิธีการที่กำหนดในขั้นที่ 8

11. ประเมินผลการจัดการเรียนการสอน (Evaluation of instruction) เป็นขั้นที่เมื่อการดำเนินการจัดการเรียนการสอนเสร็จสิ้น ก็มีการประเมินผลตามที่ได้เลือกหรือกำหนดวิธีการประเมินในขั้นที่ 9

12. ประเมินหลักสูตร (Evaluation of curriculum) เป็นขั้นสุดท้ายที่ทำให้วงจรครบถ้วน การประเมินผลที่มีใช้ประเมินผู้เรียนและผู้สอน แต่เป็นการประเมินหลักสูตรที่จัดทำขึ้น

รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดของโอลิวาแสดงไว้ในภาพประกอบ 5 ดังนี้

ภาพประกอบ 5 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดของโอลิวา (สไนป์ เหมะประสิทธิ์. 2537 : 55 ; อ้างอิงจาก Oliva. 1992. Developing the Curriculum. p. 172)

6.1.5 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดของมัลคอล์ม สกิลเบ็ก

สกิลเบ็ก (Skilbeck, 1984 : 230-239 ; ลิทธิชัย เทวธีระรัตน์, 2543 : 43) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบของหลักสูตรในลักษณะที่เป็นพลวัตร จุดเด่นก็คือ การวิเคราะห์สถานการณ์ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญในการพัฒนาหลักสูตร ทั้งนี้ สกิลเบ็กเชื่อว่าสถานการณ์เป็นองค์ประกอบสำคัญในการกำหนดความแตกต่างของหลักสูตร เพราะไม่สามารถคาดการณ์สิ่งที่เกิดขึ้นภายหน้าได้ การกำหนดวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ไว้ก่อนมีการสำรวจสถานการณ์จริงจึงขาดความน่าเชื่อถือ ดังนั้น การพัฒนาหลักสูตรโดยโรงเรียนเป็นผู้พัฒนาหลักสูตรเอง (School-based curriculum development หรือ SBCE) เป็นวิธีที่สามารถนำไปปฏิบัติให้สอดคล้องกับความเป็นจริงได้ การวิเคราะห์องค์ประกอบต่าง ๆ ที่เป็นปรากฏการณ์ของสังคมแต่ละแห่งซึ่งมีความแตกต่างกัน ทำให้ไม่สามารถเจาะจงใช้รูปแบบหลักสูตรที่เป็นแบบเดียวกันได้ ดังนั้น รูปแบบหลักสูตรจึงเป็นพลวัตร แนวคิดการพัฒนาหลักสูตรของสกิลเบ็ก ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวิเคราะห์สถานการณ์ (Analyse the situation) คือ การวิเคราะห์ปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับหลักสูตร ซึ่งส่งผลถึงโรงเรียนให้มีการพัฒนาหลักสูตรให้นำไปปฏิบัติได้จริงและบังเกิดผลให้นักเรียนได้เรียนรู้ ซึ่งปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงประกอบด้วย ปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายใน

ก. ปัจจัยภายนอก ได้แก่

1. การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ความคาดหวังของผู้ปกครอง ความต้องการของนายจ้าง ความต้องการของสังคม ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ใหญ่กับเด็ก และอุดมคติของสังคม
2. การเปลี่ยนแปลงระบบการศึกษาและหลักสูตร ซึ่งประกอบด้วย นโยบายการศึกษาระบบการสอน อำนาจในการตัดสินใจของท้องถิ่น ผู้จบการศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการของสังคม เป็นต้น
3. การเปลี่ยนแปลงเนื้อหาวิชา การจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับยุคสมัย
4. การเพิ่มศักยภาพของครูอาจารย์ ในการจัดการเรียนการสอนให้เหมาะกับยุคสมัย
5. การนำทรัพยากรมาใช้ในโรงเรียน เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอน

ข. ปัจจัยภายใน ได้แก่

1. เจตคติ ความสามารถและความต้องการทางการศึกษาของนักเรียน
2. ค่านิยม เจตคติ ทักษะ ประสบการณ์ของครู ที่เป็นจุดเด่นและจุดด้อยของการจัดการเรียนการสอน
3. ความคาดหวังของโรงเรียน โครงสร้างการบริหารงาน การกระจายอำนาจ การบริหารการศึกษา วิธีการจัดประสบการณ์ให้นักเรียน แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของนักเรียน บรรทัดฐานทางสังคม การจัดการกับการเปลี่ยนแปลงที่ไม่พึงประสงค์
4. วัสดุอุปกรณ์ ทรัพยากร งบประมาณ แผนงาน และศักยภาพในการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียน
5. การยอมรับและการรับรู้ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการนำหลักสูตรมาใช้

ขั้นตอนที่ 2 การกำหนดวัตถุประสงค์ (Define objectives) การวิเคราะห์สถานการณ์ในขั้นตอนที่ 1 เพื่อนำไปกำหนดวัตถุประสงค์ ซึ่งการกำหนดวัตถุประสงค์ปรับเปลี่ยนไปตามปัจจัยภายนอกและภายใน สะท้อนความเป็นจริงของสถานการณ์ที่เป็นอยู่ สอดคล้องกับค่านิยม ทิศทางที่กำหนด รวมทั้งผลลัพธ์

ที่คาดหวังจากการจัดการศึกษา การกำหนดวัตถุประสงค์ควรเขียนในลักษณะการเรียนรู้ที่คาดหวังจากนักเรียน และกระบวนการจัดการเรียนการสอนของครูที่ทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ ซึ่งการกำหนดวัตถุประสงค์ประกอบด้วย วัตถุประสงค์ทั่วไปกับวัตถุประสงค์เฉพาะ ในการกำหนดวัตถุประสงค์ต้องเกิดจากการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น นักเรียน ครู ผู้ปกครอง ชุมชน และนักวิชาการ เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 3 การออกแบบการจัดการเรียนการสอน (Design the teaching-learning programme) เป็นการออกแบบการเรียนการสอนต้องให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษา โรงเรียนต้องตอบคำถามพื้นฐาน เช่น จะสอนอะไร และนักเรียนจะเรียนรู้อะไร ซึ่งต้องศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับรายวิชาที่นำมาจัดการเรียนการสอน การกำหนดแผนการสอนและการเรียนรู้เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

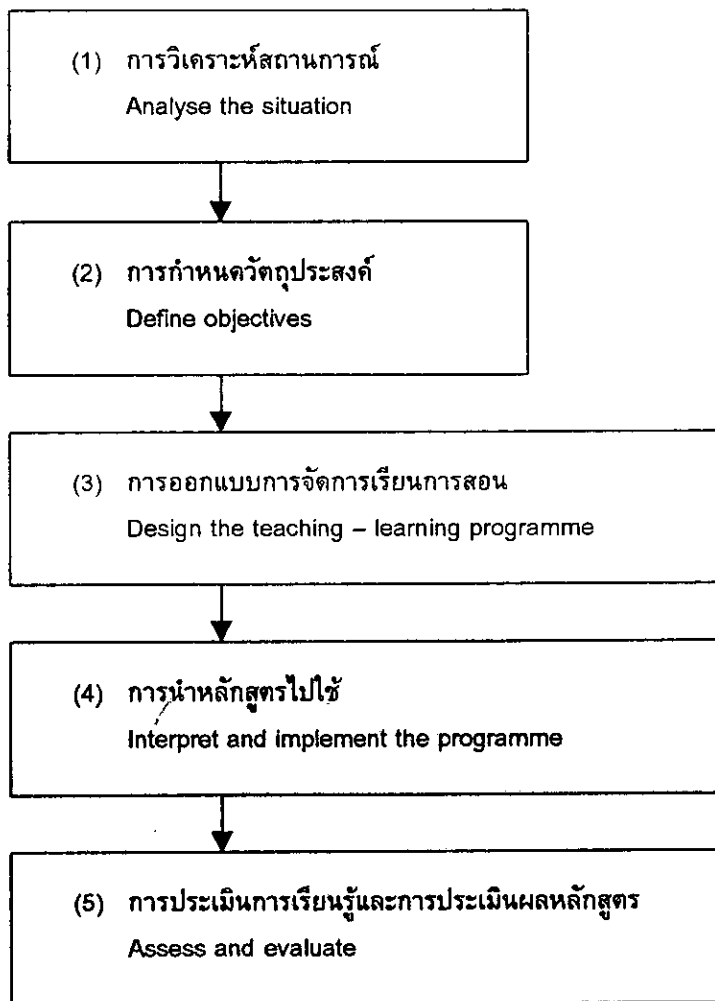
- 3.1 ข้อมูลพื้นฐานหรือทิศทางของหลักสูตรที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลาง เป็นวิชาบังคับหรือวิชาเลือกตามความสนใจ
- 3.2 การจัดกลุ่มและการบูรณาการของสาระวิชาต่าง ๆ
- 3.3 การจัดกลุ่มนักเรียน ซึ่งอาจจัดตามความสนใจของนักเรียน จัดให้เด็กเก่งและไม่เก่งเรียนด้วยกัน หรือจัดให้เด็กที่มีความสนใจต่างกันเรียนด้วยกัน
- 3.4 ความสัมพันธ์ของวิชาต่าง ๆ กับเป้าหมายของหลักสูตร
- 3.5 การเรียงลำดับของเนื้อหาการสอน
- 3.6 สถานที่ ทรัพยากร อุปกรณ์และเครื่องมือต่าง ๆ
- 3.7 ออกแบบวิธีการจัดการเรียนการสอน
- 3.8 แต่งตั้งคณะทำงาน
- 3.9 จัดทำตารางและกิจกรรมในการปฏิบัติงาน

ขั้นตอนที่ 4 การนำหลักสูตรไปใช้ (Interpret and implement the programme) การวางแผนและการออกแบบหลักสูตรก็เพื่อให้หลักสูตรนั้นนำไปสู่การปฏิบัติให้บังเกิดผลตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ซึ่งดูจากผลการประเมินผลลัพธ์สุดท้ายว่าการเรียนการสอนเป็นไปตามความต้องการหรือไม่ ไม่มีแผนงานใดที่มีความพร้อมมากที่สุด และรับรองคุณภาพได้ ดังนั้น ครูต้องมีจิตสำนึกในความเป็นมืออาชีพที่ต้องติดตามควบคุม ดูแล และประเมินผลอย่างสม่ำเสมอ เพื่อพิจารณาว่าสิ่งที่ออกแบบและดำเนินการอยู่มีประโยชน์คุ้มค่า การพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนจากบุคคลใดบุคคลหนึ่ง เช่น ผู้บริหารโรงเรียน หัวหน้าภาค อาจไม่ประสบความสำเร็จเนื่องจากปัญหาการขาดการเอาใจใส่จากครู ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ดังนั้น การพัฒนาหลักสูตรที่ทำให้เกิดการยอมรับ และนำไปใช้ได้จริง ๆ ต้องดำเนินการโดยผู้ที่อยู่ในโรงเรียน ซึ่งก็คือ ครูนั่นเอง ครูเป็นผู้ที่ใกล้ชิดและทราบข้อมูลเกี่ยวกับความสนใจ ความต้องการของนักเรียนเป็นอย่างดี ดังนั้นการปฏิบัติเพื่อพัฒนาหลักสูตร ต้องเหมาะสมและสอดคล้องกับศักยภาพของครู การนำไปใช้ขึ้นอยู่กับครู ครูต้องเป็นบุคลากรหลักในการออกแบบและการนำไปใช้ นั่นคือ ครูต้องเป็นผู้พัฒนาหลักสูตรด้วยตนเอง ดีกว่ารูปแบบการพัฒนาหลักสูตรที่บุคคลอื่นเป็นผู้จัดทำ

ขั้นตอนที่ 5 การประเมินการเรียนรู้และการประเมินผลหลักสูตร (Assess and evaluate) การประเมินการเรียนรู้ (Assessment) เป็นการตัดสินคุณค่าในศักยภาพการเรียนรู้และการปฏิบัติของผู้เรียน ส่วนการประเมินผล (Evaluation) หมายถึง การรวบรวมหลักฐานเพื่อนำมาตัดสินคุณค่าเกี่ยวกับหลักสูตร ซึ่งประกอบด้วย การวางแผน การออกแบบ การนำไปใช้ รวมทั้งผลการปฏิบัติหรือผลการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งการประเมินการปฏิบัติของผู้เรียนเป็นการกำหนดเกณฑ์ที่ผู้เรียนต้องบรรลุ เช่น การกำหนด

ชิ้นงาน การสังเกต การบันทึกการทำงาน การสอน การรายงานผล การประเมินการเรียนรู้ของผู้เรียนต้องมีแนวทางที่หลากหลายเพื่อให้ครอบคลุม รวมทั้งเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องทุกครั้ง ดังนั้น การประเมินจึงไม่ใช่กิจกรรมที่กระทำรอบคอบครั้งเดียว แต่เป็นการประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียน รวมทั้งผู้ออกแบบหลักสูตรด้วยการกระทำเช่นนี้เป็นวงจรต่อเนื่องกันไปเรื่อย ๆ เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงผู้เรียนและหลักสูตรให้ดียิ่งขึ้น

รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดของสกีลเบ็ก แสดงดังภาพประกอบ 6 ดังนี้

ภาพประกอบ 6 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดของสกีลเบ็ก
(Skilbeck. 1984 : 230-239)

6.1.6 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดของวอล์คเกอร์ (Decker Walker)

เดคเกอร์ วอล์คเกอร์ (Decker Walker) ปฏิเสธแนวคิดการพัฒนาหลักสูตรด้วยการกำหนดสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับหลักสูตรด้วยการอธิบายเชิงเหตุผลโดยปราศจากการค้นคว้าหาข้อเท็จจริงมาก่อน วิธีการของวอล์คเกอร์เป็นวิธีการศึกษาแบบประจักษ์นิยม (Epiricism) หรือเป็นวิธีการศึกษาแบบธรรมชาติ (Naturalistic model) ซึ่งเป็นวิธีการที่เป็นการแสวงหาข้อเท็จจริงจากปรากฏการณ์ทางสังคม และผ่านกระบวนการ

การพิจารณาไตร่ตรองอย่างเหมาะสมก่อนการตัดสินใจออกแบบหลักสูตร ส่วนผลการพิจารณาจะออกมาเช่นไร ก็ยอมรับตามสภาพการณ์ซึ่งเป็นวิถีคล้ายการเติบโตของสิ่งต่าง ๆ ในธรรมชาติ (สิทธิชัย เทวธีระรัตน์. 2543 : 38 ; อ้างอิงจาก Marsh. 1986. *Curriculum : An Analytical Introduction*. p. 53-57)

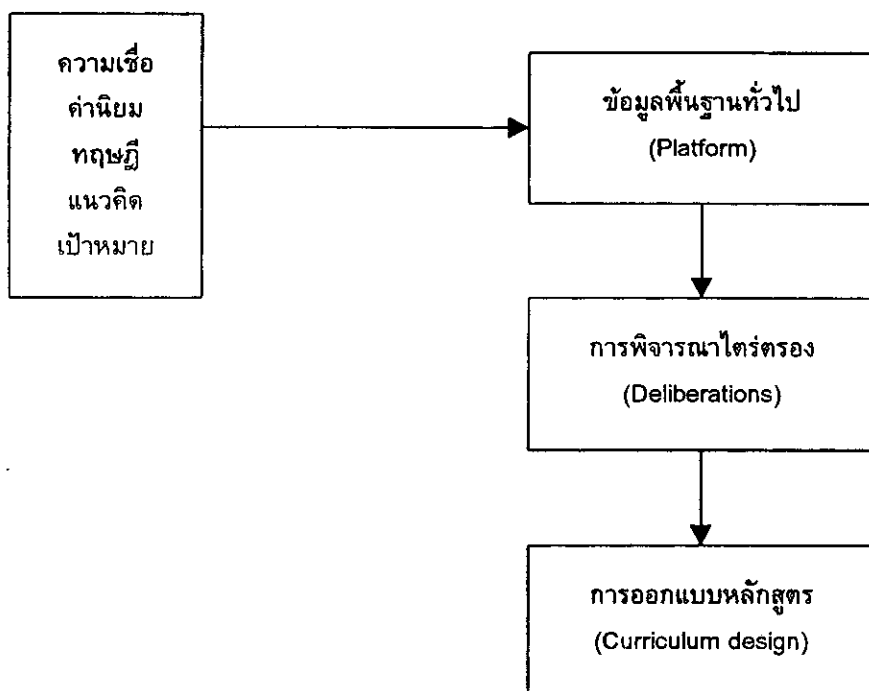
รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดของวอล์คเกอร์ แบ่งกระบวนการพัฒนาหลักสูตร ออกเป็น 3 ขั้นตอน คือ (สิทธิชัย เทวธีระรัตน์. 2543 : 39-40 ; อ้างอิงจาก Walker. 1971. *Curriculum Theory Network*. p. 58-59)

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ซึ่งได้มาจากการศึกษาเชิงประจักษ์ที่ได้จากมุมมองต่าง ๆ ความเชื่อ ค่านิยม ทฤษฎี แนวคิด เป้าหมาย เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการพิจารณาสร้างหลักสูตรต่อไปในอนาคต ทั้งนี้ มีความจำเป็นที่จะต้องวิเคราะห์ปัญหาต่าง ๆ ไว้อย่างละเอียด ซึ่งเป็นประโยชน์ในการดำเนินการขั้นตอนต่อไป

ขั้นตอนที่ 2 การพิจารณาไตร่ตรอง (Deliberations) ซึ่งเป็นการนำข้อมูลพื้นฐานทั่วไปที่ได้จากการวิเคราะห์ปัญหาต่าง ๆ มาเข้าสู่กระบวนการปรึกษาหารือ การอภิปราย การวิพากษ์วิจารณ์ เพื่อพิจารณาทางเลือกต่าง ๆ ก่อนที่จะออกแบบหลักสูตร โดยการถ่วงน้ำหนักทางเลือกต่าง ๆ (Weight alternatives) ในทุก ๆ ด้านอย่างเป็นรูปธรรม ทั้งในเชิงต้นทุน ค่าใช้จ่าย และประโยชน์ที่ได้รับมา การพิจารณาทางเลือกนี้จะก่อให้เกิดความไม่แน่ใจว่าเป็นทางเลือกที่ดีที่สุด ดังนั้นจึงสามารถที่จะยอมรับหรือปฏิเสธได้อย่างเต็มที่ก่อนการกำหนดทิศทางที่ถูกต้องในการออกแบบหลักสูตรต่อไป

ขั้นตอนที่ 3 การออกแบบหลักสูตร (Curriculum design) เป็นการวินิจฉัยเกี่ยวกับสาระสำคัญของหลักสูตรก่อน โดยคำนึงถึงองค์ประกอบอย่างรอบด้านของกระบวนการพัฒนาหลักสูตร ซึ่งไม่กำหนดรูปแบบหลักสูตรไว้อย่างตายตัว แต่ใช้การแสวงหาความเหมาะสมที่สอดคล้องกับความเป็นจริงของสถานการณ์ เป็นการเลือกที่ผ่านการกลั่นกรองมาแล้ว และมีความชัดเจนในองค์ประกอบต่าง ๆ โดยสามารถชี้เฉพาะเจาะจงความต้องการหลักสูตรของชุมชนได้อย่างชัดเจนมากกว่า รูปแบบของหลักสูตรเชิงวัตถุประสงค์ การออกแบบหลักสูตรเชิงพลวัตเป็นการพัฒนาความเชื่อมโยงจากข้อมูล พื้นฐาน โดยนำตัวแปรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องมาสู่กระบวนการพิจารณาไตร่ตรองอย่างรอบคอบ (Deliberations) ซึ่งเป็นการเลือกวิธีการที่ดีที่สุด จากนั้นเริ่มต้นก้าวไปสู่จุดสุดท้ายคือ การออกแบบหลักสูตรที่มีลักษณะเฉพาะเจาะจง

รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดของวอล์คเกอร์ แสดงดังภาพประกอบ 7 ดังนี้

ภาพประกอบ 7 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดของวอลด์เกอร์
(ลิทธิชัย เทวธีระรัตน์. 2543 : 40 ; อ้างอิงจาก Walker. 1971. *Curriculum Theory Network*. p. 58-59)

6.2 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของไทย

การพัฒนาหลักสูตรเพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอนขั้นพื้นฐาน เท่าที่ผ่านมาเป็นหน้าที่ของหน่วยงานระดับนโยบาย โดยกรมวิชาการ เป็นผู้พัฒนาหลักสูตรแกนกลางหรือหลักสูตรระดับชาติ รวมทั้งเป็นผู้จัดทำเนื้อหาสาระแบบเรียน สื่อรายวิชาต่าง ๆ ให้โรงเรียนใช้เหมือนกันทั่วประเทศ แม้ว่าในคู่มือหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2533) เปิดโอกาสให้โรงเรียนพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนได้เอง แต่ก็มีโรงเรียนจำนวนน้อยมากคือประมาณร้อยละ 27 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2543 : 296) ที่มีหลักสูตรสอดคล้องกับท้องถิ่นและผู้เรียน ดังนั้น การศึกษารูปแบบการพัฒนาหลักสูตรที่มุ่งส่งเสริมให้สถานศึกษาสามารถพัฒนาหลักสูตรได้เองในบริบทของประเทศไทย จากแนวคิดของหน่วยงานต่าง ๆ ซึ่งมีส่วนสำคัญในการกำหนดรูปแบบ รวมทั้งแนวคิดของนักวิชาการ อันนำไปสู่การสังเคราะห์เป็นรูปแบบสำหรับการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนในครั้งนี้ มีดังต่อไปนี้

6.2.1 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของกรมวิชาการ

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2539 : 2-35) ได้กำหนดให้โรงเรียนสามารถพัฒนาหลักสูตรเองได้ภายใต้แนวทางการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ซึ่งมีรูปแบบการดำเนินงานพัฒนาหลักสูตร 4 ลักษณะดังต่อไปนี้

1. การพัฒนาหลักสูตรโดยการปรับกิจกรรมการเรียนการสอน
2. การพัฒนาหลักสูตรโดยการปรับรายละเอียดของเนื้อหา

3. การพัฒนาหลักสูตรโดยการพัฒนาคำอธิบายการเรียนการสอน

4. การพัฒนาหลักสูตรโดยการจัดทำวิชา/รายวิชา เพิ่มเติมขึ้นมาใหม่

1. การพัฒนาหลักสูตรโดยการปรับปรุงกิจกรรมการเรียนการสอน

การพัฒนาหลักสูตรโดยการปรับปรุงกิจกรรมการเรียนการสอน โดยศึกษาจากคำอธิบายหรือคำอธิบายรายวิชาที่กำหนด ซึ่งประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ คือ

1.1 กิจกรรม ได้แก่ ส่วนที่ระบุถึงแนวการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ต้องจัดให้แก่ผู้เรียนสังเกตได้จากคำว่า ศึกษา ค้นคว้า ทดลอง สำรวจ ฝึก ปฏิบัติ วิเคราะห์ อภิปราย ฯลฯ

1.2 เนื้อหา ได้แก่ ส่วนที่ระบุถึงหัวข้อหรือขอบข่ายของเนื้อหาที่จะนำมาให้ผู้เรียนเรียนหรือฝึกเพื่อให้บรรลุผลตามจุดประสงค์

1.3 จุดประสงค์ ได้แก่ ส่วนที่ระบุถึงพฤติกรรมที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน หลังจากที่ได้เรียนรู้หรือฝึกทักษะตามที่ได้ระบุไปแล้วใน 1.1 และ 1.2 พฤติกรรมที่ต้องการให้เกิดขึ้นประกอบด้วย ส่วนที่เป็นความรู้ ทักษะ เจตคติ และกระบวนการ

ผลที่ได้จากการศึกษา วิเคราะห์ คำอธิบาย หรือคำอธิบายรายวิชานี้ ช่วยทำให้ผู้สอนมองเห็นภาพงานสอนของเนื้อหาหรือรายวิชาดังกล่าวได้ชัดเจนขึ้น ว่าต้องจัดกิจกรรม การเรียนการสอนวิธีใด มีขอบข่ายเนื้อหาที่ต้องเรียนรู้หรือฝึกทักษะอะไรบ้าง และประการสุดท้ายต้องการให้ผู้เรียนมีหรือเกิดพฤติกรรมทั้งในด้านความรู้ ทักษะ เจตคติ รวมทั้งการจัดการอะไรบ้าง กิจกรรมต่าง ๆ ที่วิเคราะห์ออกมานี้ หลักสูตรกำหนดไว้กว้าง ๆ เป็นหน้าที่ของโรงเรียนที่ต้องพิจารณาว่ากิจกรรมดังกล่าวควรจัดโดยวิธีใด จัดอย่างไรให้เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น เนื้อหาและตัวผู้เรียน เช่น

กิจกรรม “ศึกษา” สามารถจะจัดรูปแบบหรือวิธีการ “ศึกษา” ได้หลายวิธี เช่น

- ฟังคำอธิบายจากครู
- ค้นคว้าจากห้องสมุดของโรงเรียน
- ค้นคว้าจากแหล่งวิทยาการอื่น ๆ
- เชิญผู้ทรงคุณวุฒิในท้องถิ่นมาบรรยาย
- ออกไปสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เกี่ยวข้องในท้องถิ่น
- ออกไปสำรวจสภาพจริงในพื้นที่
- สังเกตสิ่งแวดลอมรอบข้าง
- ออกไปทัศนศึกษา
- รวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ
- นำหรือพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้
- วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ เช่น ความสัมพันธ์ด้านความเหมือนและแตกต่าง สิ่งที่เป็นเหตุและผล

ฯลฯ

เห็นได้ว่า กิจกรรมการ “ศึกษา” นั้น โรงเรียนสามารถ “ศึกษา” ตามที่กำหนดได้ด้วยวิธีการต่าง ๆ หลายวิธี และแต่ละวิธีมีขั้นตอนของการปฏิบัติที่ต่างกันอย่างออกไป ไม่ว่าโรงเรียนต้องตัดสินใจเลือกหรือปรับกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นลักษณะใดก็ตาม กิจกรรมที่จัดนั้นต้องเป็นกิจกรรมที่ทำให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติและได้เรียนรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นของตนเองได้มากที่สุด ต้องจัดให้สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาที่ได้จากการวางแผนอย่างมียุทธศาสตร์ของโรงเรียน ที่สำคัญต้องไม่ ทำให้จุดประสงค์การเรียนรู้เปลี่ยนแปลงไป

2. การพัฒนาหลักสูตรโดยการปรับรายละเอียดของเนื้อหา

การพัฒนาหลักสูตรลักษณะนี้ เป็นการดำเนินการต่อเนื่องจากที่โรงเรียนได้วิเคราะห์เนื้อหา/คำอธิบายรายวิชามาแล้ว โรงเรียนต้องนำเอาผลการวิเคราะห์ในส่วนที่เป็นเนื้อหาวิเคราะห์ต่อไปอีกว่า จากหัวข้อหรือขอบข่ายเนื้อหาที่หลักสูตรกำหนดไว้ในแต่ละหัวข้อนั้น ควรมีการเพิ่มเติมรายละเอียดเนื้อหาอะไรอีกบ้าง ทั้งนี้โดยพิจารณาตามความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพความต้องการของท้องถิ่นและคาบเวลาที่มียู่ เห็นได้ว่าการพัฒนาหลักสูตรโดยการปรับรายละเอียดเนื้อหา โรงเรียนสามารถพิจารณากำหนดรายละเอียดเนื้อหาเพิ่มเติมให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นได้อย่างเต็มที่ โดยต้องไม่ทำให้จุดประสงค์การเรียนรู้เปลี่ยนไป และต้องคำนึงถึงความเหมาะสมของเวลาและผู้เรียนด้วย การพัฒนาหลักสูตรในลักษณะนี้ โรงเรียนสามารถดำเนินการได้เอง

3. การพัฒนาหลักสูตรโดยการพัฒนาสื่อการเรียนการสอน

การพัฒนาหลักสูตรในลักษณะของการพัฒนาสื่อการเรียนการสอน ด้วยการเลือก ปรับปรุง หรือจัดทำสื่อการเรียนการสอนขึ้นใหม่ มีลักษณะดังนี้

3.1 ประเภทของสื่อการเรียนการสอน จำแนกประเภทตามลักษณะของสื่อการเรียนการสอน ได้ ดังนี้

3.1.1 หนังสือเรียน เป็นหนังสือที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดให้ใช้สำหรับการเรียน มีสาระตรงตามที่ระบุไว้ในหลักสูตรอย่างถูกต้อง อาจมีลักษณะเป็นเล่ม เป็นแผ่น หรือเป็นชุดก็ได้

3.1.2 คู่มือครู แผนการสอน แนวการสอน หรือเอกสารอื่น ๆ ที่จัดทำขึ้นเพื่อช่วยครู ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแต่ละรายวิชาให้เป็นไปตามจุดประสงค์ของหลักสูตร

3.1.3 หนังสือเสริมประสบการณ์ เป็นหนังสือที่จัดทำขึ้น โดยคำนึงถึงประโยชน์ในด้านการศึกษาหาความรู้ของตนเอง ความสนุกสนานเพลิดเพลิน ความซาบซึ้งในคุณค่าของภาษา การเสริมสร้างทักษะและนิสัยรักการอ่าน การเพิ่มพูนความรู้ ความเข้าใจในสิ่งที่เรียนรู้ตามหลักสูตรให้กว้างขวางขึ้น หนังสือประเภทนี้โรงเรียนควรจัดหาไว้บริการครูและนักเรียนในโรงเรียน

หนังสือเสริมประสบการณ์จำแนกออกเป็น 4 ประเภท คือ

1) หนังสืออ่านนอกเวลา เป็นหนังสือที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดให้ใช้ในการเรียนวิชาใดวิชาหนึ่งตามหลักสูตรนอกเหนือจากหนังสือเรียนสำหรับให้นักเรียนอ่านนอกเวลาเรียน โดยถือว่ากิจกรรม การเรียนเกี่ยวกับหนังสือนี้เป็นส่วนหนึ่งของการเรียนตามหลักสูตร

2) หนังสืออ่านเพิ่มเติม เป็นหนังสือที่มีสาระอิงหลักสูตร สำหรับให้นักเรียนอ่านเพื่อศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมด้วยตนเอง ตามความเหมาะสมกับวัยและความสามารถในการอ่านของแต่ละบุคคล หนังสือประเภทนี้เคยเรียกว่าหนังสืออ่านประกอบ

3) หนังสืออุเทศ เป็นหนังสือสำหรับใช้ค้นคว้าอ้างอิงเกี่ยวกับเรียน โดยมี การเรียนเรียงเชิงวิชาการ

4) หนังสือส่งเสริมการอ่าน เป็นหนังสือที่จัดทำขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เน้นไป ในทางส่งเสริมให้ผู้อ่านเกิดทักษะในการอ่าน และมีนิสัยรักการอ่านมากยิ่งขึ้น อาจเป็นหนังสือสารคดี นวนิยาย นิทาน ฯลฯ ที่มีลักษณะไม่ขัดต่อวัฒนธรรม ประเพณีและศีลธรรมอันดีงาม ให้ความรู้ มีคติและสาระ ประโยชน์

3.1.4 แบบฝึกหัด เป็นสื่อการเรียนสำหรับให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติ เพื่อช่วยเสริมให้เกิด ทักษะและความแตกฉานในบทเรียน

3.1.5 สื่อการเรียนการสอนอื่น ๆ เช่น สื่อประสม วิดีทัศน์ แถบบันทึกเสียง ภาพพลิก แผ่นภาพ เป็นต้น

สื่อการเรียนการสอนดังกล่าวข้างต้น โรงเรียนสามารถเลือกใช้ ปรับปรุง หรือจัดทำขึ้น เพื่อใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้ตามความเหมาะสม

3.2 การเลือกใช้สื่อการเรียนการสอน

เนื่องจากสื่อการเรียนการสอนมีหลายประเภทตามที่กล่าวมาแล้วข้างต้น และสื่อการเรียน การสอนแต่ละประเภทก็มีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างกันออกไป อีกทั้งสื่อการเรียนการสอนที่ผลิตจากส่วนกลาง ก็มักจะให้เนื้อหาทั่ว ๆ ไป ซึ่งไม่เจาะจงเฉพาะท้องถิ่นใดท้องถิ่นหนึ่ง ฉะนั้น โรงเรียนจึงควรเลือกใช้สื่อการเรียน การสอนให้เหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่นตน โดยมีขั้นตอนดังนี้

3.2.1 วิเคราะห์หลักสูตร โดยวิเคราะห์จุดประสงค์ คำอธิบาย/คำอธิบายรายวิชา และ คาบเวลาเรียน ที่ปรากฏในหลักสูตรว่า วิชา/รายวิชานั้นมุ่งให้ผู้เรียนเกิดความรู้ เจตคติ ค่านิยม ทักษะและ การปฏิบัติอย่างไร มีขอบข่ายเนื้อหาเพียงใด และมีคาบเวลาเรียนเท่าไร เพื่อนำมากำหนดสื่อการเรียน การสอนอย่างเหมาะสม และมีประสิทธิภาพ

3.2.2 สำรวจ รวบรวมสื่อการเรียนการสอน ที่มีเนื้อหาสาระเกี่ยวข้องกับหรือสอดคล้อง กับจุดประสงค์และคำอธิบาย/คำอธิบายรายวิชา จากแหล่งต่าง ๆ เช่น ห้องสมุด สถาบันการศึกษาในท้องถิ่น ร้านจำหน่ายหนังสือ ฯลฯ เพื่อนำมาศึกษาวิเคราะห์ความเหมาะสมและความสอดคล้องกับหลักสูตร

3.2.3 วิเคราะห์สื่อการเรียนการสอน ที่ได้จากการสำรวจและรวบรวมไว้ตามข้อ 3.2.2 เพื่อพิจารณาว่าสื่อการเรียนการสอนดังกล่าวสามารถนำมาใช้ประกอบการเรียนการสอนตามหลักสูตรได้หรือไม่ เพียงใด

3.3 การปรับปรุงสื่อการเรียนการสอน

โรงเรียนอาจปรับปรุงสื่อการเรียนการสอนทั้งหนังสือเรียน คู่มือครู แผนการสอน แนวการสอน หนังสือเสริมประสบการณ์ ให้ครอบคลุมเนื้อหาที่ปรับรายละเอียด หรือให้เป็นปัจจุบันได้

3.4 การจัดทำสื่อการเรียนการสอน

เมื่อโรงเรียนได้วิเคราะห์สื่อการเรียนการสอนเพื่อเลือกใช้ให้เหมาะสมกับสภาพของ ท้องถิ่น แล้วพบว่ามีความจำเป็นที่โรงเรียนจะต้องจัดทำสื่อการเรียนการสอนขึ้นใหม่ เพื่อให้สามารถนำมา ใช้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เช่น หนังสือเรียน คู่มือครู แผนการสอน หนังสือเสริม ประสบการณ์ แบบฝึกหัด สื่อการเรียนการสอนอื่น ๆ เป็นต้น

4. การพัฒนาหลักสูตรโดยการจัดทำวิชา/รายวิชา เพิ่มเติมขึ้นมาใหม่

แนวการจัดทำวิชา / รายวิชาเพิ่มเติม

การพัฒนาหลักสูตรลักษณะนี้เป็นการจัดทำวิชาหรือรายวิชาขึ้นมาใหม่ หลังจากที่ได้ศึกษาแล้วพบว่า สิ่งที่ต้องการพัฒนานั้นไม่มีปรากฏอยู่ในหลักสูตรของกลุ่มประสบการณ์หรือรายวิชา/กลุ่มวิชาใดๆ ในหลักสูตรแกนกลาง การพัฒนาหลักสูตรโดยการจัดทำวิชา/รายวิชาขึ้นมาใหม่นี้ ควรดำเนินการในรูปแบบของคณะทำงาน โดยมีขั้นตอนการจัดทำดังนี้

1. ศึกษาจุดหมายของหลักสูตร จุดประสงค์และโครงสร้าง เนื้อหาของกลุ่มประสบการณ์/กลุ่มวิชา/รายวิชาต่างๆ จากหลักสูตรแกนกลาง เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานประกอบการพิจารณาจัดทำและเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการซ้ำซ้อนกับเนื้อหาที่มีอยู่

2. นำเอาผลการศึกษาผลการวิเคราะห์สภาพที่ควรจะเป็น ของการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของท้องถิ่น ที่ได้จากการวางแผนอย่างมียุทธศาสตร์ มาใช้เป็นข้อมูลในการกำหนดจุดประสงค์และเนื้อหา

3. กำหนดจุดประสงค์ของวิชา/รายวิชาที่จะดำเนินการจัดทำขึ้นใหม่ โดย

3.1 วิเคราะห์จากปัญหา/ความต้องการของท้องถิ่น สำหรับกำหนดสภาพที่ต้องการให้เกิดกับผู้เรียน โดยระบุปัญหา/ความต้องการของท้องถิ่น ซึ่งได้แก่สิ่งที่ต้องการให้รู้ พฤติกรรมที่ต้องการให้เกิดและเงื่อนไขต่าง ๆ (ถ้ามี)

3.2 กำหนดจุดประสงค์ให้ครอบคลุมกับสภาพที่ต้องการให้เกิดกับผู้เรียน (ความรู้ ทักษะ เจตคติ และกระบวนการ) รวมทั้งสอดคล้องกับจุดประสงค์ของกลุ่มวิชา/กลุ่มประสบการณ์ด้วย ซึ่งลักษณะของจุดประสงค์ที่ดีต้องบอกสภาพที่ต้องการให้เกิดกับผู้เรียนเมื่อเรียนจบรายวิชานั้น ไม่ใช่การดำเนินงานหรือกิจกรรม

4. กำหนดเนื้อหา โดยการวิเคราะห์จากจุดประสงค์ ซึ่งระบุค่าหลักของจุดประสงค์รายวิชานั้น ซึ่งประกอบด้วย ส่วนที่เป็นความรู้ (สิ่งที่ให้เรียนรู้/ศึกษา) และส่วนที่เป็นทักษะ (สิ่งที่ต้องการฝึก) เนื้อหาที่กำหนดนี้ต้อง

4.1 สอดคล้องกับจุดประสงค์รายวิชา

4.2 ประกอบด้วยส่วนที่เป็นความรู้และทักษะ

4.3 เหมาะสมกับวัยและพื้นความรู้ของผู้เรียน

4.4 เหมาะสมกับคาบเวลา

4.5 ไม่ขัดต่อความมั่นคงของชาติ ระบบการปกครองตามหลักประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข และไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดี

5. กำหนดคาบเวลาเรียนสำหรับคำอธิบายหรือรายวิชาที่จัดทำขึ้นใหม่ ในการกำหนดคาบเวลาต้องเป็นไปตามเงื่อนไข เช่น ระดับประถมศึกษา จำนวนคาบเวลาเรียนที่กำหนดนั้นต้องไม่ทำให้คาบเวลาเรียนสำหรับกลุ่มประสบการณ์/หน่วยย่อยที่มีอยู่เปลี่ยนแปลงไป

6. เขียนคำอธิบาย/คำอธิบายรายวิชา ให้เป็นไปตามรูปแบบที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแม่บท โดยระบุแนวการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เนื้อหาและจุดประสงค์การเรียนรู้ของรายวิชา ตามแบบฟอร์มที่กำหนด

7. จัดทำเอกสารชี้แจงรายละเอียดประกอบการจัดทำวิชาหรือรายวิชาที่จัดทำขึ้นใหม่ ตามแบบฟอร์มที่กำหนด โดยให้มีรายละเอียดเนื้อหา ประกอบด้วย

- 7.1 เหตุผลความจำเป็น
- 7.2 จุดประสงค์ (ของวิชา/รายวิชาที่จัดทำ)
- 7.3 ขอบข่ายเนื้อหา
- 7.4 แนวการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
- 7.5 สื่อการเรียนการสอนที่สามารถนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน
- 7.6 แนวการวัดผลประเมินผล

ฯลฯ

8. ในการเสนอขออนุมัติ ให้ส่งเอกสารในข้อ 6 และ 7 ให้แก่หน่วยงานที่ทำหน้าที่พิจารณาอนุมัติ เมื่อได้รับอนุมัติและกระทรวงศึกษาธิการประกาศให้ใช้คำอธิบาย/คำอธิบายรายวิชาดังกล่าวแล้ว จึงนำเอาคำอธิบายหรือรายวิชาดังกล่าวมาจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน และต้องไม่ลืมว่า เนื้อหารายวิชาที่จัดทำขึ้นมาใหม่ต้องไม่เป็นเนื้อหาที่ซ้ำซ้อนกับเนื้อหาที่มีอยู่แล้วในหลักสูตรแม่บท เนื้อหาในกลุ่มประสบการณ์/รายวิชา/กลุ่มวิชาเดียวกันหรือต่างกลุ่มกันก็ตาม ดังนั้น ต้องตรวจสอบรายละเอียดของเนื้อหาก่อนลงมือพัฒนา

สำหรับเกณฑ์ที่ใช้ในการพิจารณาอนุมัติคำอธิบาย/คำอธิบายรายวิชาที่จัดทำ ประกอบด้วย เกณฑ์ต่าง ๆ ดังนี้คือ

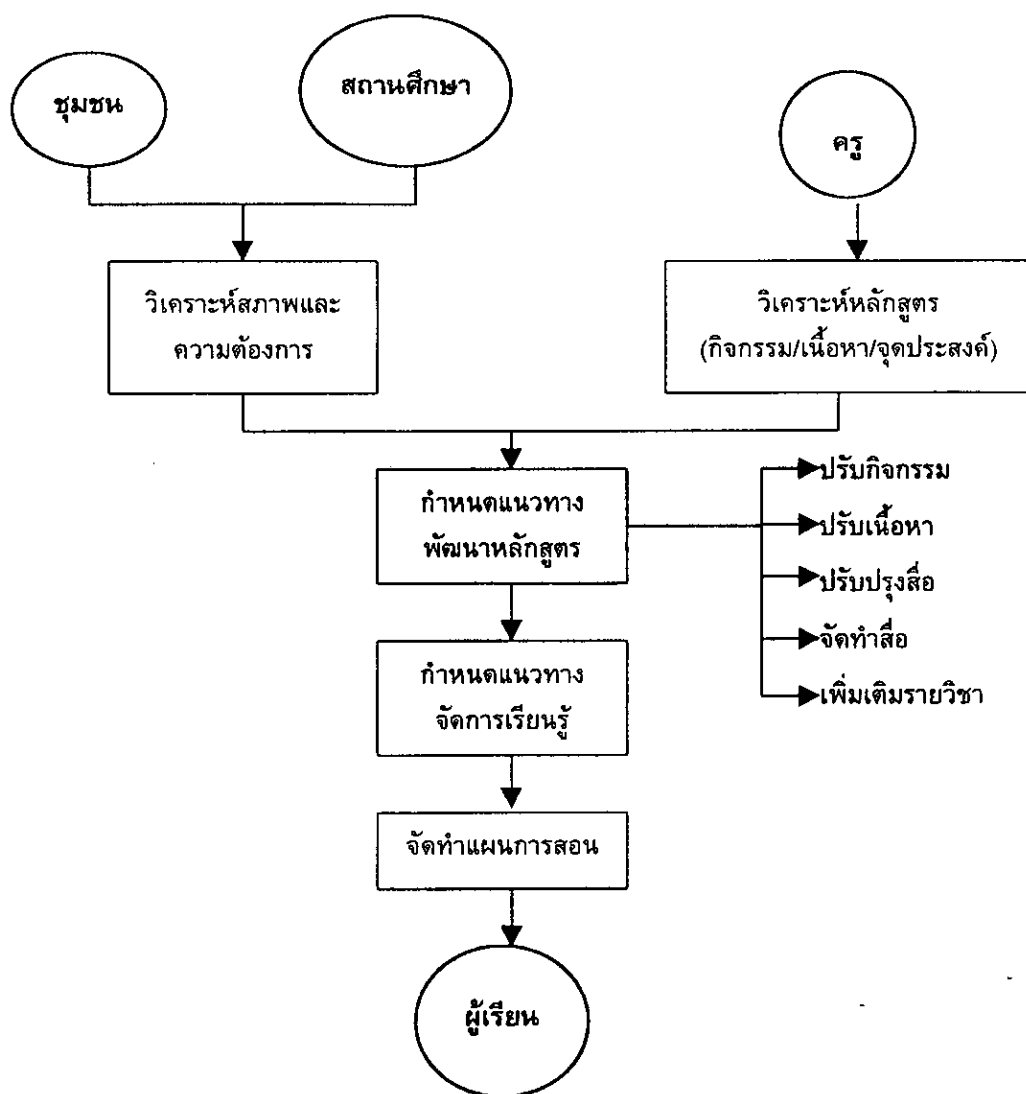
1. สอดคล้องและสอดคล้องกับหลักการ จุดหมาย และโครงสร้างของหลักสูตร
2. เป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างความรู้ในแต่ละกลุ่มประสบการณ์หรือกลุ่มวิชาตามที่โครงสร้างหลักสูตรทั้ง 3 ระดับ กำหนดไว้
3. สอดคล้องและสนองต่อสภาพเศรษฐกิจ สังคม และความต้องการของท้องถิ่นอย่างแท้จริง
4. มีความสมบูรณ์และความพร้อมเพียงในการนำไปใช้จัดการเรียนการสอน ทั้งในด้านปัจจัย กระบวนการ ผลผลิตและผลกระทบ
5. เป็นผลผลิตจากการนำข้อมูลในระดับท้องถิ่นมาพัฒนาการเรียนการสอน ทั้งในด้านหลักสูตร สื่อการเรียนการสอน และเทคนิควิธีการสอน
6. ไม่เป็นเนื้อหาวิชา/รายวิชาที่ซ้ำซ้อนกับเนื้อหาวิชาหรือรายวิชาที่มีในหลักสูตรแกนกลาง
7. ไม่มีเนื้อหาที่กล่าวโดยตรงหรือพาดพิงในลักษณะที่ลบหลู่สถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ไม่ขัดต่อหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตย ไม่ขัดกับหลักศีลธรรมอันดี และไม่กระทบกระเทือนต่อความมั่นคงของประเทศ
8. มีรูปแบบและวิธีการเขียนสอดคล้อง และเป็นไปตามที่หลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการกำหนด

จากรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรด้วยการปรับกิจกรรม ปรับเนื้อหา ปรับปรุงสื่อ และเพิ่มเติมรายวิชาดังที่กล่าวมาแล้ว กรมวิชาการได้กำหนดขั้นตอนการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่น และปรับรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรด้วยการเพิ่มกิจกรรม การจัดทำสื่อใหม่เพิ่มเติมขึ้นมา ซึ่งขั้นตอนในการพัฒนาหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่น (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2543 : 4-6) มีดังนี้

1. ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานในเรื่องต่าง ๆ เช่น
 - 1.1 ด้านการศึกษา
 - 1.2 ด้านเศรษฐกิจ
 - 1.3 ด้านสังคมวัฒนธรรม
 - 1.4 ด้านสิ่งแวดล้อม
 - 1.5 ด้านการสื่อสาร / คมนาคม
 - 1.6 ด้านประชากร
2. ศึกษาวิเคราะห์หลักสูตรในด้านต่าง ๆ ดังนี้
 - 2.1 หลักการ จุดหมาย และโครงสร้าง
 - 2.2 จุดประสงค์และคำอธิบายรายวิชา
3. วางแผนและจัดทำหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่นในลักษณะต่าง ๆ เช่น
 - 3.1 การปรับปรุงกรรมการเรียนการสอน
 - 3.2 การปรับรายละเอียดเนื้อหา
 - 3.3 ปรับปรุง และ/หรือ เลือกใช้สื่อการเรียนการสอน
 - 3.4 จัดทำสื่อการเรียนขึ้นใหม่
 - 3.5 จัดทำคำอธิบายและรายวิชาเพิ่มเติม
4. กำหนดแนวทางจัดการเรียนรู้
5. จัดทำแผนการสอน

การพัฒนาหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่นในลักษณะที่ 3.1 – 3.4 สถานศึกษาไม่จำเป็นต้องขออนุมัติ/ขออนุญาตจากกระทรวงศึกษาธิการ สถานศึกษาสามารถดำเนินการพัฒนาและนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน

สำหรับการพัฒนาหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่นในลักษณะที่ 3.5 การจัดทำคำอธิบายและรายวิชาเพิ่มเติม เมื่อสถานศึกษาได้ดำเนินการจัดทำคำอธิบาย หรือคำอธิบายรายวิชาขึ้นมาใหม่แล้ว สถานศึกษาจะต้องดำเนินการเสนอให้กระทรวงศึกษาธิการ หรือผู้ที่ได้รับการอนุมัติและกระทรวงศึกษาธิการ ประกาศให้ใช้ได้แล้ว จึงจะสามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษาได้ ดังภาพประกอบ 8 ดังนี้

ภาพประกอบ 8 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของกรมวิชาการ
(กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. 2543 : 6)

6.2.2 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของกรมการศึกษานอกโรงเรียน

กรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ (2541 : 2) เปิดโอกาสให้สถานศึกษาพัฒนาหลักสูตรได้เอง โดยพัฒนา “หลักสูตรท้องถิ่น” และให้ความหมายว่า เป็นหลักสูตรที่สร้างขึ้นจากสภาพปัญหาและความต้องการของผู้เรียนหรือสร้างจากหลักสูตรแกนกลางที่ปรับให้เข้ากับสภาพชีวิตจริงของผู้เรียนตามท้องถิ่นต่าง ๆ หรือสร้างจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันที่มีผลกระทบต่อผู้เรียน หลักสูตรท้องถิ่นมีความสอดคล้อง ‘เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นนั้น ๆ เน้นการเรียนรู้ชีวิตของตนเอง ปรับตนเองให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของวิทยาการ การใช้เทคโนโลยีและข่าวสารข้อมูลในการเรียนรู้ต่าง ๆ ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามสภาพชีวิตจริงของตนเอง สามารถนำเอาความรู้ไปใช้ในการพัฒนาตนเอง พัฒนาอาชีพ พัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัวและท้องถิ่นได้

รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของกรมการศึกษานอกโรงเรียนที่นำหลักสูตรแกนกลางมาปรับให้เข้ากับสภาพของผู้เรียน ซึ่งแตกต่างกันไปตามท้องถิ่นต่าง ๆ มีขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลางที่สัมพันธ์กับสภาพปัญหาของชุมชน

การวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลาง ครูและผู้เรียนต้องร่วมกันศึกษาหลักสูตรแกนกลาง ที่กรมการศึกษานอกโรงเรียนสร้างขึ้น กำหนดหมวดวิชาต่าง ๆ ที่ผู้เรียนแต่ละระดับต้องเรียน เนื้อหาหลักสูตรแกนกลางที่กำหนดเป็นเนื้อหาหลักทั่วไปตามหลักทฤษฎีของหมวดวิชานั้น ๆ ศึกษารายละเอียดของแต่ละหมวดวิชา วิเคราะห์หัวข้อเนื้อหา ดังนี้

1.1 ศึกษาหลักสูตรแกนกลางในระดับที่นำมาจัดการเรียนการสอน (ประถม ม.ต้น ม.ปลาย) ทุกหมวดวิชา

1.2 วิเคราะห์หัวข้อเนื้อหาที่ต้องพัฒนาเป็นหลักสูตรท้องถิ่นตามสภาพปัญหาของชุมชน ที่สำรวจมาแล้ว และสอดคล้องกับวิถีชีวิตของท้องถิ่น

1.3 พิจารณาหัวข้อเนื้อหาในหมวดวิชาอื่นที่เกี่ยวข้องนำมาจัดหมวดหมู่ด้วยกัน ในลักษณะบูรณาการเนื้อหา

ขั้นตอนที่ 2 การจัดหมวดหมู่สภาพปัญหาและความต้องการที่ส่งผลต่อผู้เรียน

นำสภาพปัญหาและความต้องการที่สำรวจและวิเคราะห์แล้วมาพิจารณาร่วมกับหัวข้อเนื้อหา หมวดวิชาใดวิชาหนึ่งตามหลักสูตรที่กำหนดเป็นหมวดวิชาแกนในการพัฒนาเป็นหลักสูตรโรงเรียน แล้วจัดหมวดหมู่ของเนื้อหาที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ หลังจากนั้นจัดลำดับความสำคัญตามสภาพปัญหาของท้องถิ่นที่พบ

ขั้นตอนที่ 3 การเขียนแผนการสอน โดยดำเนินการดังนี้

3.1 การกำหนดหัวข้อปัญหา (Theme) หัวข้อเนื้อหาของการเรียนการสอน

3.2 การเขียนสาระสำคัญ (Concept) เป็นบทสรุปใจความสำคัญของเรื่อง เน้นความคิดรวบยอด หลักการ ทักษะหรือลักษณะนิสัยที่ต้องการปลูกฝังให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน

3.3 การกำหนดขอบเขตเนื้อหา ให้ระบุว่าหัวข้อเนื้อหานั้นครอบคลุมและสัมพันธ์กับวิชาใด

3.4 การกำหนดจุดประสงค์ทั่วไปหรือจุดประสงค์ปลายทาง เป็นจุดประสงค์ที่คาดว่าผู้เรียนจะมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างไร หรือเกิดการเปลี่ยนแปลงด้านความรู้ ทักษะ และทัศนคติอย่างไร เมื่อเรียนจบเรื่องนั้นแล้ว

3.5 การกำหนดจุดประสงค์เฉพาะหรือจุดประสงค์นำทาง เป็นการกำหนดเป้าหมายของการเรียนการสอนในแต่ละหัวข้อเรื่องที่ปรารถนาให้เกิดกับผู้เรียน นิยมเขียนในลักษณะของจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม

3.6 การกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอน ให้กำหนดกิจกรรมตามขั้นตอนของทฤษฎีเชิงระบบ (System approach)

3.7 สื่อการเรียนการสอน ต้องระบุให้ชัดเจนว่าในการเรียนการสอนแต่ละหัวข้อเนื้อหาต้องใช้สื่ออุปกรณ์อะไรบ้าง และสามารถจัดหาจากที่ใด โดยวิธีใด ต้องระบุเป็นรายชื่อตามจุดประสงค์

3.8 การประเมินผล เป็นการเขียนแนวทางการประเมินผลของการปฏิบัติกิจกรรมแต่ละขั้นตอนตามจุดประสงค์ที่กำหนด โดยให้ผู้เรียนรวบรวมผลงานไว้ นำเสนอครูประจำกลุ่ม โดยการพรรณนางานที่รวบรวมไว้ เกี่ยวกับอะไร มีจุดมุ่งหมายอย่างไร ผู้เรียนมีความรู้สึกละเอียดต่อการรวบรวมผลงาน และมีแนวคิด มีการพัฒนาอะไรต่อไป มีความพอใจกับชิ้นงานมากน้อยเพียงใด

ขั้นตอนที่ 4 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

ครูและผู้เรียนร่วมกันพัฒนาโดยมีสถานศึกษาอำนวยความสะดวกและกำกับดูแลเพื่อให้ เกิดการเรียนรู้ตามสภาพจริง ซึ่งสถานศึกษาโดยศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนจังหวัด เป็นผู้อนุมัติหลักสูตรที่ ครูและผู้เรียนร่วมกันพัฒนาขึ้นตามความต้องการทางนโยบายของรัฐ ความต้องการทางการศึกษาและความ ต้องการในการพัฒนาตนเองของผู้เรียน โดยมีวิธีดำเนินการตามลำดับ ดังนี้

4.1 ครูนำหลักสูตรท้องถิ่นที่พัฒนาแล้ว นำเสนอศูนย์บริการการศึกษาออกโรงเรียน อำเภอ เพื่อนำเสนอศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนจังหวัดเป็นรายภาคเรียน แต่ในกรณีไม่ต้องขออนุมัติใหม่ หรือในกรณีหลักสูตรวิชาชีพให้นำเสนอเป็นคราว ๆ ไป ที่พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นจากหลักสูตรแกนกลาง

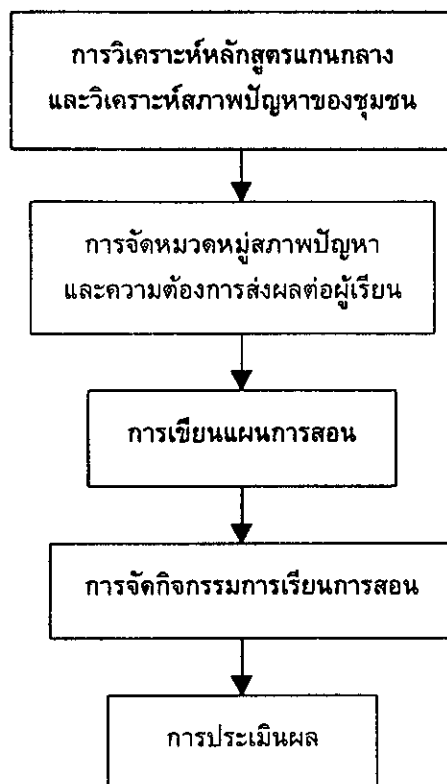
4.2 ครูและผู้เรียนร่วมกันกำหนดระยะเวลาในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ตามสภาพความเป็นไปได้ โดยให้ความสำคัญกับกระบวนการหาความรู้ (Input) กระบวนการนำความรู้ที่ได้รับไปปรับ/ ประยุกต์ใช้ (Process) และกระบวนการแสดงผลของความรู้หรือการเรียนรู้ที่สามารถประยุกต์ใช้กับชีวิต (Output)

4.3 จัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามกระบวนการ โดยยึดวิธีของทฤษฎีเชิงระบบ (Systems approach : I-P-O)

ขั้นตอนที่ 5 การประเมินผล

การประเมินผลเน้นการประเมินตามสภาพที่แท้จริง (Authentic assessment) ซึ่ง ประเมินอิงความสามารถและการพัฒนาของผู้เรียนมุ่งเน้นความก้าวหน้า การเปลี่ยนแปลงที่เป็นชีวิตจริงของ ผู้เรียนแต่ละคนสะท้อนให้เห็นสภาพของงานและสิ่งที่ผู้เรียนได้ปฏิบัติ โดยผู้เรียนเป็นผู้สร้างคำตอบด้าน การแสดง การสร้างสรรค์ผลผลิตของงานเป็นการประเมินผลงานของผู้เรียนที่ได้ทำจริง ปฏิบัติจริง ในแต่ละ ขั้นตอนของกระบวนการเรียน หรือกระบวนการรวบรวมเหตุการณ์ ข้อมูลที่ผู้เรียนทำได้แล้วแปลความหมาย ของข้อมูลหรือเหตุการณ์ แล้วตัดสินใจจากข้อมูลพื้นฐานเหล่านั้น ในทางปฏิบัตินิยมใช้วิธีการประเมินจากแฟ้ม สะสมงาน (Portfolio) ซึ่งเป็นหลักฐานแสดงความสามารถ ความก้าวหน้าของผู้เรียน จากการรวบรวมข้อมูล ผลผลิต การแสดงออก การประเมินจากสภาพจริง ในงานที่มีความหมายและมีเกณฑ์มาตรฐานที่ชัดเจน จะสะท้อนถึงความสามารถ การถ่ายทอดความรู้ที่ได้รับ โครงสร้างและประมวลความรู้ ความคิดในขั้นสูง รวมทั้งคุณภาพของการแสดงออกและผลผลิตที่มีคุณภาพ

สรุปรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของกรมการศึกษานอกโรงเรียน ดังภาพประกอบ 9 ดังนี้

ภาพประกอบ 9 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของกรมการศึกษานอกโรงเรียน
(กรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ. 2541 : 29)

6.2.3 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์

นอกจากรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของกรมวิชาการและกรมการศึกษานอกโรงเรียนแล้ว ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539 : 124-135) ยังได้กล่าวถึงกระบวนการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นในส่วนเกี่ยวกับการพัฒนารายวิชาใหม่ขึ้นมา มีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การจัดตั้งคณะทำงาน

การจัดตั้งคณะทำงาน โดยคัดเลือกจากบุคคลที่มีความรู้ความสามารถในด้านเนื้อหาวิชา ด้านการสอน ด้านสภาพของท้องถิ่น และด้านการพัฒนาหลักสูตร ซึ่งได้แก่

- 1.1 ครูหรือผู้สอน ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญในการสอน และมีความรู้ความเข้าใจในหลักสูตรแกนกลางเป็นอย่างดี อันได้แก่ ครูวิชาการโรงเรียน ครูวิชาการกลุ่มประสบการณ์ และครูผู้สอน เป็นต้น
- 1.2 ผู้บริหารโรงเรียน ซึ่งเป็นผู้ที่สามารถให้คำแนะนำ และให้ความรู้ในด้านหลักสูตรและการสอน
- 1.3 ศึกษาพิเศษ ซึ่งเป็นผู้ที่ให้คำแนะนำและสนับสนุนการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น
- 1.4 วิทยากรท้องถิ่นหรือประชาชนที่มีความรู้ในด้านเนื้อหาวิชา ด้านสภาพปัญหาและความต้องการของสังคมในท้องถิ่นนั้น ๆ

1.5 นักวิชาการ ซึ่งได้แก่ อาจารย์จากวิทยาลัยครู หรือมหาวิทยาลัย

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน

ดำเนินการดังต่อไปนี้

2.1 ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับสภาพและความต้องการของชุมชน เพื่อให้หลักสูตรที่จัดทำขึ้นเหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงและความต้องการของท้องถิ่น การศึกษาสภาพและความต้องการของชุมชนอาจศึกษาในหลาย ๆ ด้าน เช่น การศึกษา เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ประเพณี การประกอบอาชีพทั้งในปัจจุบันและอนาคต ความคาดหวังของชุมชน เป็นต้น ข้อมูลเหล่านี้มีประโยชน์ต่อการพัฒนาหลักสูตรเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งสามารถกระทำได้โดยการศึกษาข้อมูลจากเอกสารที่เป็นข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Sources) ได้แก่ ข้อมูลที่มีผู้สำรวจ ศึกษา รวบรวมไว้เป็นเอกสาร สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้เลย ได้แก่ ข้อมูล จปฐ กชช 2 ค จากหน่วยงานต่าง ๆ ที่จัดเก็บและรวบรวมไว้แล้ว นอกจากนั้น ยังศึกษาจากการสำรวจชุมชน เป็นข้อมูลที่เป็นข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Sources) คือ สำรวจด้วยตนเอง เก็บรวบรวมข้อมูลโดยตรงจากชุมชน เป็นข้อมูลที่สำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะแสดงถึงสภาพที่แท้จริงของชุมชน

2.2 สำรวจสภาพและความต้องการของผู้เรียน เพื่อให้หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นสอดคล้องกับพัฒนาการทางด้านร่างกาย สติปัญญา และจิตใจ รวมทั้งสอดคล้องกับความสนใจและความต้องการของผู้เรียนด้วย ข้อมูลเหล่านี้สามารถศึกษาได้จากผู้เรียน ครู ผู้ปกครอง ซึ่งอาจใช้วิธีการพูดคุยกับนักเรียนและผู้ปกครอง และสังเกตนักเรียน

2.3 ศึกษาทำความเข้าใจในหลักสูตรแกนกลาง คณะทำงานต้องศึกษาให้เข้าใจเกี่ยวกับปรัชญา หลักการ จุดหมาย จุดประสงค์ และโครงสร้างเนื้อหาของกลุ่มประสบการณ์/กลุ่มวิชาและหลักสูตรแม่บท การจัดการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน การวัดผลและประเมินผลหลักสูตร และอื่น ๆ เพื่อพิจารณาว่ามีส่วนใดที่หลักสูตรเปิดโอกาสให้ท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วม

2.4 วิเคราะห์ศักยภาพของโรงเรียน เป็นการศึกษาสภาพโดยทั่วไปของโรงเรียนในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านบุคลากร การบริหาร วัสดุอุปกรณ์ ความร่วมมือระหว่างบุคลากรภายในโรงเรียน ความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนหรือท้องถิ่น ฯลฯ ผลจากการวิเคราะห์ทำให้ทราบว่าโรงเรียนมีจุดเด่นหรือความพร้อมในเรื่องใดมากที่สุด และมีจุดด้อยหรือความขาดแคลนในเรื่องใดบ้าง เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการพิจารณาตัดสินใจในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น เพราะหากโรงเรียนมีความพร้อมมากเพียงใด ก็ส่งผลให้การดำเนินงานของโรงเรียนในการนำหลักสูตรไปปฏิบัติได้เพียงนั้น ข้อมูลเหล่านี้สามารถรวบรวมได้จากการสำรวจภายในโรงเรียน ศึกษาจากครู ผู้บริหาร และสถิติของโรงเรียน

ขั้นตอนที่ 3 การกำหนดจุดประสงค์ของหลักสูตร

จุดประสงค์ หมายถึง สิ่งที่มุ่งหวังให้ผู้เรียนได้บรรลุผลหลังจากที่เรียนรายวิชานั้น ๆ แล้ว ในการกำหนดจุดประสงค์ของหลักสูตรรายวิชา ควรศึกษาจากสภาพ ปัญหา และความต้องการของท้องถิ่น และผู้เรียน จุดประสงค์ในระดับกลุ่มวิชาหรือกลุ่มประสบการณ์ของรายวิชานั้น ๆ เพื่อกำหนดสภาพที่ต้องการให้เกิดกับผู้เรียนเมื่อเรียนจบรายวิชาแล้ว นอกจากนี้ ในการกำหนดจุดประสงค์ควรสอดคล้องกับจุดประสงค์ของกลุ่มวิชา/กลุ่มประสบการณ์ เขียนด้วยภาษาที่ชัดเจนและกระชับรัด และเป็นจุดประสงค์ที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง

ขั้นตอนที่ 4 การกำหนดเนื้อหา

นำจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ในขั้นตอนที่ 3 มาวิเคราะห์ แล้วกำหนดเนื้อหาสาระของรายวิชาอย่างกว้าง ๆ ให้สอดคล้องกับจุดประสงค์รายวิชาดังกล่าว และครอบคลุมส่วนที่เป็นทั้งความรู้และทักษะด้วย ซึ่งในส่วนนี้สามารถปรับเปลี่ยนเนื้อหาให้เหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่น ในการกำหนดเนื้อหานั้นควรกำหนดให้เหมาะสมกับวัยและพื้นความรู้เดิมของผู้เรียน มีความต่อเนื่องกับรายวิชาในชั้นต้น และรายวิชาต่าง ๆ ในกลุ่มวิชาเดียวกันมีความถูกต้องทันสมัย น่าสนใจ และเหมาะสมกับคาบเวลา คือ ไม่มากหรือน้อยจนเกินไปจนกระทั่งไม่สามารถสอนได้ครบหรือสอนได้ทันตามที่ระบุไว้

ขั้นตอนที่ 5 การกำหนดกิจกรรม

ควรกำหนดกิจกรรมให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์การเรียนรู้ โดยพิจารณาจากจุดประสงค์แต่ละข้อ กิจกรรมที่กำหนดไม่ควรมากหรือน้อยเกินไป เน้นทักษะกระบวนการ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้กระทำกิจกรรมโดยครูผู้สอนเป็นผู้ประสานกิจกรรมและชี้แนะ

ขั้นตอนที่ 6 การกำหนดคาบเวลาเรียน

การกำหนดคาบเวลาเรียนของรายวิชา มักถือเอาโครงสร้างของหลักสูตรและปริมาณของเนื้อหาที่ผู้เรียนต้องเรียนเป็นเครื่องกำหนด ในระดับประถมศึกษา จำนวนคาบเวลาเรียนที่กำหนดนั้นต้องไม่ทำให้คาบเวลาเรียนสำหรับกลุ่มประสบการณ์หน่วยย่อยที่มีอยู่เปลี่ยนแปลงไป

ขั้นตอนที่ 7 การกำหนดเกณฑ์การวัดและประเมินผล

เกณฑ์การวัดและประเมินผลในรายวิชาที่จัดทำขึ้นใหม่ สิ่งที่ต้องระบุคือ รายวิชานี้มีการวัดและประเมินผลแบบใด เช่น ก่อนเรียน ระหว่างเรียน และ/หรือเมื่อจบหลักสูตร เครื่องมือที่ใช้วัดผลมีอะไรบ้าง เช่น การสังเกต การซักถาม การให้ตอบแบบสอบถาม หรือทำแบบทดสอบ เป็นต้น และมีเกณฑ์ในการประเมินอะไร รวมทั้งมีการตัดสินผลว่าผู้เรียนผ่านหรือไม่ผ่าน หรืออยู่ในระดับคุณภาพ/เกรดใด

ขั้นตอนที่ 8 การจัดทำเอกสารหลักสูตร

การจัดทำเอกสารหลักสูตร เช่น แผนการสอน คู่มือครู หนังสืออ่านเพิ่มเติม และสื่อต่าง ๆ เพื่อให้ผู้ใช้หลักสูตรหรือครูผู้สอนสามารถนำหลักสูตรไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพ ในการจัดทำแผนการสอนแต่ละเรื่องควรประกอบด้วยส่วนสำคัญดังนี้คือ (1) ชื่อแผนการสอนและระยะเวลาเรียนในแผนการสอนนั้น ๆ (2) จุดประสงค์การเรียนรู้ (3) เนื้อหาสาระที่สำคัญ (4) กิจกรรม การเรียนการสอน (5) สื่อและวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ (6) การวัดและประเมินผล

ขั้นตอนที่ 9 การตรวจสอบคุณภาพและการทดลองใช้หลักสูตร

การตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรและวัสดุหลักสูตรต่าง ๆ เพื่อนำผลมาปรับปรุงข้อบกพร่องก่อนนำไปใช้จริง ต้องกำหนดเป็นแผนอย่างมีขั้นตอนและระบบ มีการประชุมพิจารณาร่วมกันหรือให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบว่าองค์ประกอบต่าง ๆ ของหลักสูตร เช่น จุดประสงค์ เนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน คาบเวลาเรียน วิธีการวัดและประเมินผล มีความสอดคล้องกันหรือไม่ อย่างไร วัสดุหลักสูตร เช่น แผนการสอน สื่อการเรียนการสอนต่าง ๆ มีความสอดคล้องกับหลักสูตรหรือไม่ ภาษาที่ใช้มีความแจ่มชัดเพียงใด ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ก่อนนำหลักสูตรไปใช้จริง

ขั้นตอนที่ 10 การเสนอขออนุมัติใช้หลักสูตร

เสนอต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตามลำดับชั้นเพื่อขออนุมัติการใช้หลักสูตร

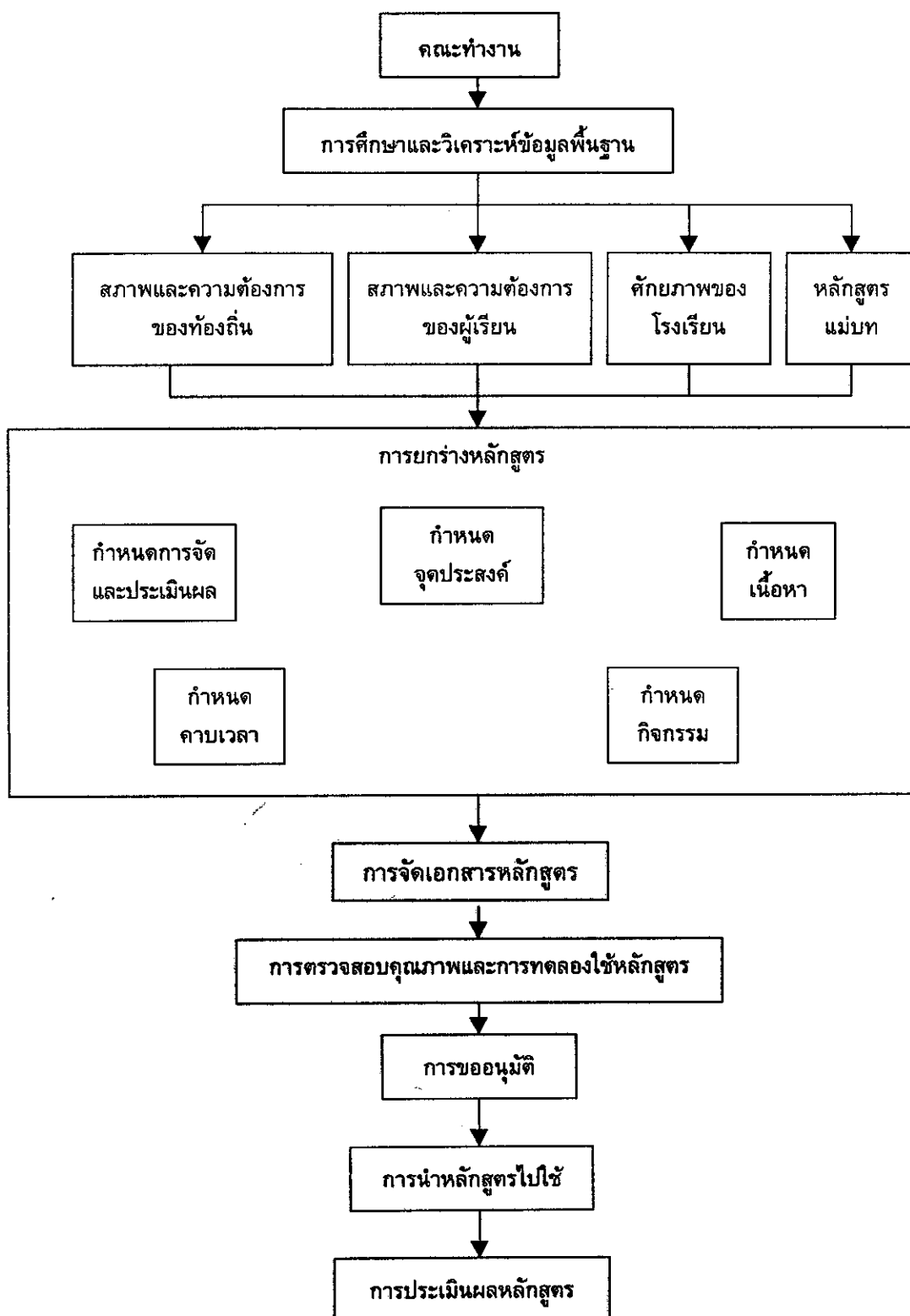
ขั้นตอนที่ 11 การนำหลักสูตรไปใช้

มีการวางแผนการใช้หลักสูตร โดยอบรมครูเกี่ยวกับวิธีการใช้หลักสูตร เพราะถึงแม้ว่ามีคู่มือครูในการใช้หลักสูตร หรือเอกสารประกอบหลักสูตรอื่น ๆ แต่อาจเข้าใจไม่ตรงกัน การจัดการอบรมควรจัดในรูปการประชุมเชิงปฏิบัติการ และควรคำนึงถึงจำนวนผู้เข้ารับการอบรม งบประมาณที่ต้องใช้ วัสดุหลักสูตร วิทยากร สถานที่ที่ใช้ฝึกอบรม เป็นต้น เมื่อการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการสิ้นสุดลงแล้ว ผู้บริหารหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายต้องนิเทศติดตามผลการใช้หลักสูตรของครูด้วย เพื่อให้การสอนเป็นไปตามจุดประสงค์ของหลักสูตร

ขั้นตอนที่ 12 การประเมินผลหลักสูตร

เมื่อครูได้นำหลักสูตรไปใช้ในโรงเรียนระยะหนึ่งแล้ว โรงเรียนควรพิจารณาให้คุณค่าของหลักสูตรว่าเป็นอย่างไร ให้ผลตรงตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ มีส่วนใดที่ต้องปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้หลักสูตรมีคุณภาพดียิ่งขึ้น วัตถุประสงค์ของการประเมินผลหลักสูตร คือ เพื่อดูว่าหลักสูตรเมื่อนำไปปฏิบัติจริงได้ผลเพียงใด บรรลุจุดประสงค์หรือไม่ เพื่อหาทางปรับปรุงหลักสูตร และเพื่อช่วยการตัดสินใจว่าควรใช้หลักสูตรนี้ต่อไปอีกหรือไม่

จาก 12 ขั้นตอน กล่าวได้ว่าขั้นตอนที่ 1-2 เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน ขั้นตอนที่ 3-7 เป็นการวางแผนและยกร่างหลักสูตร ขั้นตอนที่ 8-11 เป็นการนำหลักสูตรไปใช้ และขั้นตอนที่ 12 เป็นการประเมินผลหลักสูตร ดังภาพประกอบ 10 ดังนี้

ภาพประกอบ 10 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของ โจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์
(โจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์. 2539 : 135)

รูปแบบที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน ซึ่งมีผู้นำเสนอในรูปแบบต่าง ๆ กัน กล่าวโดยสรุปดังนี้

ผู้เสนอ	รูปแบบ / สาระ
ไทเลอร์	หลักการและเหตุผลของการพัฒนาหลักสูตร ต้องคำถามพื้นฐานที่สำคัญ 4 ประการ คือ จุดมุ่งหมาย ประสพการณ์ การจัดประสพการณ์การเรียนรู้ และประเมินอย่างไรจึงทราบว่าผู้เรียนบรรลุจุดมุ่งหมาย
ทาบ	การพัฒนาหลักสูตรแบบรากหญ้า (Grass-roots approach) หลักสูตรควรได้รับการออกแบบโดยครูผู้สอนมากกว่าพัฒนาจากองค์กรที่อยู่สูงขึ้นไป โดยมีขั้นตอนในการพัฒนาหลักสูตร 7 ขั้นตอน คือ (1) วิเคราะห์ความต้องการ (2) กำหนดจุดมุ่งหมาย (3) คัดเลือกเนื้อหา (4) การจัดรวบรวมเนื้อหาสาระ (5) การคัดเลือกประสพการณ์การเรียนรู้ (6) การจัดรวบรวมประสพการณ์การเรียนรู้ (7) กำหนดวิธีวัดและประเมินผล
เชย์เลอร์ อเล็กซานเดอร์ และเลวิส	การพัฒนาหลักสูตร ประกอบด้วย กระบวนการพัฒนาหลักสูตรที่สำคัญ 4 ขั้นตอน คือ (1) วัตถุประสงค์ของหลักสูตร (2) การออกแบบหลักสูตร (3) การนำหลักสูตรไปใช้ (4) การประเมินผลหลักสูตร
โอลิวา	การพัฒนาหลักสูตรมีองค์ประกอบที่สำคัญ 12 ขั้นตอน คือ (1) จุดหมายของการศึกษา (2) ความต้องการจำเป็นของผู้เรียนและชุมชน (3) เป้าหมายหลักสูตร (4) จุดประสงค์หลักสูตร (5) นำหลักสูตรไปใช้ (6) เป้าหมายการจัดการเรียนการสอนแต่ละระดับ (7) จุดประสงค์การจัดการเรียนแต่ละรายวิชา (8) เลือกยุทธวิธีในการสอน (9) เลือกเทคนิควิธีการประเมินผล ก่อนนำไปสอนจริง (10) นำยุทธวิธีไปปฏิบัติจริง (11) ประเมินผลการจัดการเรียนการสอน (12) ประเมินผลหลักสูตร
สกลเบ็ก	การพัฒนาหลักสูตรที่เป็นพลวัตร ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ (1) การวิเคราะห์สถานการณ์ (2) การกำหนดวัตถุประสงค์ (3) การออกแบบการจัดการเรียนการสอน (4) การนำหลักสูตรไปใช้ (5) การประเมินการเรียนรู้ และการประเมินผลหลักสูตร
วอล์คเกอร์	การพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดเชิงประจักษ์นิยม ประกอบด้วยขั้นตอน 3 ขั้นตอน คือ (1) การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน (2) การพิจารณาไตร่ตรอง (3) การออกแบบหลักสูตร

ผู้เสนอ	รูปแบบ / สาระ
กรมวิชาการ	การพัฒนาหลักสูตรประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ (1) ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน (2) ศึกษาวิเคราะห์หลักสูตร (3) วางแผนและจัดทำหลักสูตร (4) การกำหนดแนวทางจัดการเรียนรู้ (5) จัดทำแผนการสอน
กรมการศึกษานอกโรงเรียน	การพัฒนาหลักสูตรประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ (1) การวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลาง (2) การจัดหมวดหมู่สภาพปัญหาและความต้องการที่ส่งผลต่อผู้เรียน (3) การเขียนแผนการสอน (4) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน (5) การประเมินผลผู้เรียน
ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์	การพัฒนาหลักสูตรประกอบด้วย 12 ขั้นตอน คือ (1) การจัดตั้งคณะทำงาน (2) การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน (3) การกำหนดจุดประสงค์ (4) การกำหนดเนื้อหา (5) การกำหนดกิจกรรม (6) การกำหนดคาบเวลาเรียน (7) การกำหนดเกณฑ์การวัดและประเมินผล (8) การจัดทำเอกสารหลักสูตร (9) การตรวจสอบคุณภาพและการทดลองใช้หลักสูตร (10) การเสนอขออนุมัติใช้หลักสูตร (11) การนำหลักสูตรไปใช้ (1) การประเมินผลหลักสูตร

7. ยุทธศาสตร์และปัญหาการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน

การกำหนดรูปแบบและขั้นตอนต่างๆ ในการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน เป็นเพียงการนำทฤษฎีหลักสูตรมาใช้เพื่อให้โรงเรียนดำเนินการตามขั้นตอนเหล่านั้น แต่สิ่งสำคัญยิ่งกว่าก็คือ ทำอย่างไรจึงให้โรงเรียนนำรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติได้ ดังเช่นที่สภาพัฒนาหลักสูตรของฮ่องกง (Curriculum Development Council, 2000 : 22-23) กล่าวไว้ว่า การปฏิรูปที่สำคัญคือ ต้องสนับสนุนให้โรงเรียนและครูก้าวสู่ความเป็นมืออาชีพ ยุทธศาสตร์ที่ใช้แตกต่างกันไปตามสถานการณ์ที่แตกต่างกัน คงไม่มียุทธศาสตร์ใดที่มีพลังมากที่สุด การพัฒนาต้องใช้ยุทธศาสตร์หลาย ๆ ยุทธศาสตร์ ซึ่งกำหนดเป็นแผนสำหรับปี 2543 ถึง 2548 เพื่อการสนับสนุนโรงเรียนและครู ยุทธศาสตร์ที่สำคัญได้แก่

1. การสนับสนุนทางด้านวัสดุอุปกรณ์ ซึ่งประกอบด้วย

1.1 มีแนวทางเกี่ยวกับหลักสูตรในแต่ละวิชาที่จำเป็น นำมาทบทวนใหม่/แนวทางสำหรับวิชาใหม่ และการวางแผนสำหรับสิ่งอื่น ๆ

1.2 มีคลังที่เก็บวัสดุอุปกรณ์ทางการสอน การเรียนรู้ การวัดและประเมินสำหรับนำไปใช้ในการพัฒนาหลักสูตรและการทำโครงการวิจัยในโรงเรียน

1.3 มีตัวอย่างเครื่องมือสำหรับวางแผนพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน

1.4 มีข้อมูลจัดเก็บไว้ที่หน่วยงานกลางเกี่ยวกับการเรียนรู้ในภาพกว้าง

1.5 ตำราที่ใช้ศึกษา

1.6 สิ่งพิมพ์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งได้แก่ ผลงานวิจัยและจดหมายข่าว

2. โปรแกรมพัฒนาครู

2.1 มีโปรแกรมพัฒนาครูประจำการอย่างหลากหลาย รวมทั้งบุคลากรหลักที่สำคัญตามความจำเป็นของการเปลี่ยนแปลงหลักสูตร วัตถุประสงค์และความต้องการของโรงเรียน ครูสามารถเลือกศึกษาในสิ่งที่ตนเองต้องการได้

2.2 สิ่งสำคัญ 2 อย่างสำหรับโปรแกรมการพัฒนาความเป็นมืออาชีพต้องประกอบด้วย

2.2.1 ความรู้ที่จำเป็นสำหรับครู ซึ่งได้แก่ การคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล แรงจูงใจ ทักษะความคิดอย่างมีวิจารณญาณ หลักสูตร และการวัดประเมินผล การศึกษาสำหรับผู้ที่มีความสามารถพิเศษ ฯลฯ

2.2.2 เนื้อหาเฉพาะที่ต้องการพัฒนาหลักสูตรใหม่

2.3 มี Web-based ที่ครูสามารถเข้าไปหาความรู้ได้

2.4 มีโปรแกรมเฉพาะสำหรับช่วยเหลือ พัฒนาครูในโรงเรียน

2.5 หลักสูตรฝึกอบรมที่ได้รับการรับรองและการยอมรับสำหรับครู เพื่อให้ครูมีส่วนร่วมในการทำวิจัยและพัฒนาโครงการต่าง ๆ

3. มีการฝึกอบรมที่เข้มข้นสำหรับอาจารย์ใหญ่และหัวหน้าหมวดวิชา ในเนื้อหาเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน และความเป็นผู้นำในการจัดการเรียนการสอน

4. มีข้อตกลงร่วมกันระหว่างสภาพัฒนาหลักสูตรและสถาบันผลิตครู เพื่อให้นักเรียนในรุ่นที่เข้าใหม่ มีสมรรถนะตามความต้องการของโรงเรียนในยุคใหม่

5. ผู้เชี่ยวชาญในห้องดินและผู้เชี่ยวชาญระดับนานาชาติ ควรให้คำแนะนำเกี่ยวกับยุทธศาสตร์ ดังที่กล่าวมาข้างต้น เพื่อให้มีความเหมาะสมมากขึ้น

6. ให้โรงเรียนมีอิสระและยืดหยุ่น ในด้านงบประมาณ การบริหารจัดการ และการกำหนดบุคลากร เพื่อให้มีเวลาเพิ่มขึ้น และมีพื้นที่สำหรับการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรและปรับปรุงการเรียนการสอน

ตัวอย่างที่น่าเสนอต่อไปนี้เป็นการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนระดับประถมศึกษาของฮ่องกง ซึ่งเป็นโรงเรียนขนาดกลาง ตั้งอยู่ในเขตชุมชนต่ำกว่าระดับกลาง นักเรียนมีความสามารถระดับต่ำ กระบวนการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรเริ่มในปี พ.ศ. 2540 และใช้ระยะเวลาในการพัฒนาซึ่งนำมาสู่การเปลี่ยนแปลงวิธีการจัดการเรียนการสอน ยุทธศาสตร์การเปลี่ยนแปลงแบ่งออกเป็น 4 ระยะ ดังแสดงในตาราง 2 ดังนี้ (Curriculum Development Council. 2000 : 74-75)

ตาราง 2 ยุทธศาสตร์การเปลี่ยนแปลงสำหรับการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนของฮ่องกง

ระยะเวลา	ยุทธศาสตร์การเปลี่ยนแปลง	เหตุผลสำหรับการเปลี่ยนแปลง	ประสบการณ์ที่ได้รับ/ สิ่งที่ได้รับการปรับปรุง
2540 – 2541 ระยะเตรียมการ	1. วางแผนความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน นัดพบปะ 4 ครั้ง ใน 1 เทอม 2. ให้อิสระในการปรับแต่งหลักสูตร ตลอดจนการไม่ใช้ตำราเรียน โดยคำนึง ถึงความสามารถของนักเรียน 3. เสนอแนะยุทธศาสตร์การจัดการเรียน การสอน พร้อมทั้งวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ	1. ได้การสอนที่มีประสิทธิภาพ 2. การวางแผนร่วมกันเป็นสิ่งสำคัญ ที่ทำให้เกิดการปรับปรุงการสอน	1. เพิ่มความตระหนักและความพร้อม ให้กับอาจารย์ใหญ่และครู ในการ พัฒนาหลักสูตรโรงเรียน 2. องค์กรมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น 3. ปรับปรุงการเรียนรู้ของนักเรียน ในหลักสูตรที่เลือกไว้
2541 – 2542 ระยะแนะนำ	1. ร่วมกันพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนสำหรับ ชั้นประถม 3 ในวิชาภาษาจีนและ ภาษาอังกฤษ 2. วางแผนร่วมมือกันอย่างเป็นระบบ ในการพบปะ ภายใต้การสนับสนุนของ นักพัฒนาหลักสูตร 3. จุดเน้นคือปรับแต่งและเลือกหลักสูตร ให้สอดคล้องกับความจำเป็นของนักเรียน 4. การสนับสนุนในด้านวัสดุอุปกรณ์ ในการพัฒนาการเรียนการสอน	1. เน้นความร่วมมืออย่างเป็นระบบ ระหว่างครู เพื่อพัฒนาหลักสูตร 2. การพัฒนาครู มีความจำเป็น อย่างมาก เพื่อนำไปสู่การ เปลี่ยนแปลงหลักสูตร	1. เปลี่ยนจากการใช้ตำราเป็นตัวแทน ในการสอนมาเป็นการสอนที่มี ปฏิริยาโต้ตอบมากขึ้น 2. พัฒนาสมรรถนะของครูในการ พัฒนาหลักสูตรและการเรียนรู้ ของนักเรียน 3. ผู้บริหารให้การสนับสนุนและเห็น ความจำเป็นในการจัดสรรเวลา สำหรับความร่วมมือกัน
2542 - 2543 ระยะพัฒนา	1. นำไปสู่ชุมชน ผู้ทำงานในชุมชน ผู้ที่ร่วมกิจกรรมหลักสูตรสำหรับนักเรียน ในวันศุกร์บ้าง และจัดเวลาสำหรับ วางแผนร่วมกันระหว่างครู 2. จุดเน้นเปลี่ยนจากการปรับแต่ง หลักสูตรมาเป็นการพัฒนาใน 3 วิชาหลัก 3. กิจกรรมที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ในด้าน จิตพิสัย มาจากทั้งภายในและภายนอก ห้องเรียน	1. การสนับสนุนในด้านการบริหาร ซึ่งพิจารณาจากความร่วมมือของ ครูในการปรับปรุงโรงเรียน 2. ยอมรับความสำคัญของความ เชื่อมโยง ความซับซ้อนของ กระบวนการที่เป็นพลวัต (Dynamic) ของการเรียนรู้ ทั้งนักเรียนและครู 3. หลักสูตรโรงเรียนได้รับการออกแบบ ประกอบด้วยค่านิยม ทศนคติ สำหรับส่งเสริมความคิดและแรงจูงใจ ของผู้เรียน	1. นักเรียนได้รับการพัฒนาในด้าน ความคิดเกี่ยวกับตัวเองและ แรงจูงใจเกี่ยวกับความสามารถ ในการสื่อสาร ทักษะความคิด ระดับสูง ความร่วมมือ
2543 - 2544 ระยะนำไปใช้ ในสถานศึกษา	1. การพัฒนาหลักสูตรกระทำทั้งโรงเรียน 2. จุดเน้นคือการเรียนรู้วิธีเรียน 3. เน้นการอ่าน การพัฒนา IT และกิจกรรม ร่วมในหลักสูตร 4. ปรับโครงสร้างการพบปะกันระหว่างครู ให้พบกันทุกวัน เพื่ออภิปรายเกี่ยวกับ สิ่งที่จัดการเรียนการสอน 5. วันศุกร์บ้างจัดไว้สำหรับการพัฒนาครู 6. นำวิจัยปฏิบัติมาใช้ในการเรียนรู้	1. กำหนดความสามารถในการเรียน อย่างอิสระ ตามความสามารถ ในการเรียนรู้ของตนเอง 2. ความเชื่อ บทบาทของสถาบัน ที่ร่วมกันแบ่งปัน ให้การสนับสนุน และสะท้อน (Reflection) ผลการ ปฏิบัติ 3. กิจกรรมการวิจัย เป็นเครื่องมือ ในการเก็บรวบรวมหลักฐานต่าง ๆ ซึ่งนำมาสู่การตัดสินใจ	1. การวางแผนการทำงานร่วมกัน และการสอนได้รับการนำไปใช้ ทั้งโรงเรียน 2. วัฒนธรรมการวิจัยและการพัฒนา เริ่มปรากฏให้เห็น

ข้อสังเกต ระยะของการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรในโรงเรียนนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมในการเรียนการสอน การเรียนรู้ของนักเรียนเป็นเป้าหมายหลักของการพัฒนาหลักสูตร การพัฒนาครู และความร่วมมือเป็นกระบวนการสำคัญในการทำงาน อาจารย์ใหญ่ ผู้ประสานงานหลักสูตร (Curriculum coordinators) และครูที่อุทิศตัวเป็นผู้นำที่สำคัญในการพัฒนาหลักสูตรที่มีประสิทธิภาพ นวัตกรรมของการเรียนการสอนในห้องเรียน (Classroom-based innovation) ต้องใช้เวลาและยุทธศาสตร์การวางแผนในระยะยาว ที่สะท้อนให้เห็นการเปลี่ยนแปลงในโรงเรียนทั่วไปได้

นอกจากฮ่องกงแล้ว ในประเทศไต้หวัน ซึ่งเฉินและชุง (Chen & Chung, 2000 : 4-7) ได้รายงานการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนของไต้หวัน เกี่ยวกับปัญหาและความเป็นไปได้ของการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนของประเทศไต้หวัน จากงานวิจัยระดับลึก (In-depth study) มีระยะเวลาในการศึกษา 2 ปี คือ ระหว่างเดือนมกราคม 2542 ถึงมกราคม 2544 โดยในระยะแรกศึกษาถึงปัญหาและเงื่อนไขของการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนที่นำไปใช้ปฏิบัติในโรงเรียน และในระยะที่สอง ศึกษาการนำหลักสูตรโรงเรียนไปใช้ และการประเมินผลแผนการปฏิบัติงาน งานวิจัยนี้ใช้การสัมภาษณ์ผู้บริหารและครูในโรงเรียนเมืองไทเป 12 โรงเรียน เป็นโรงเรียนประถมศึกษา 6 โรงเรียน และมีมัธยมศึกษาตอนต้น 6 โรงเรียน จำนวนผู้บริหารและครู รวม 30 คน ข้อค้นพบจากการวิจัยพบว่า ทั้ง 12 โรงเรียน ให้ข้อมูลที่แสดงให้เห็นถึงปัญหาและการนำหลักสูตรโรงเรียนไปใช้ รวมทั้งต้องการความช่วยเหลือในการทดลองนำร่องในการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน ซึ่งการศึกษาทั้ง 12 โรงเรียนพบว่า มีรูปแบบและมุมมองที่แตกต่างกัน ดังนี้

1. ระดับการเปลี่ยนแปลง	โรงเรียนประถม (n = 6)	โรงเรียนมัธยม (n = 6)
ทั้งโรงเรียน	0	0
ระดับเนื้อหา	2	1
ระดับชั้น	1	0
ครู 1 คน	1	1
ครูกลุ่มเล็ก ๆ	1	1
เตรียมแผนงานเพื่อเปลี่ยนแปลง	1	1
ไม่มีการเปลี่ยนแปลง	0	2

2. รูปแบบการปฏิบัติ ส่วนมากเปลี่ยนแปลงเนื้อหา มีเพียงโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น 1 โรงเรียน และประถมศึกษา 1 โรงเรียน ที่มีหลักสูตรใหม่ โรงเรียนส่วนใหญ่มีภาพที่ไม่ชัดเจนในการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน

3. บทบาทความเป็นผู้นำ โรงเรียนส่วนใหญ่เริ่มต้นพัฒนาหลักสูตรจากนโยบายของครูใหญ่ มี 1 โรงเรียนเริ่มต้นก่อนที่มีหลักสูตรชาติ เกือบทั้งหมดผู้บริหารเป็นผู้ควบคุม มีเพียง 1 โรงเรียนที่ครูเป็นผู้ควบคุม

4. การวางแผน ทิศทางและกิจกรรมส่วนใหญ่ได้รับการวางแผนจากผู้บริหาร มีบ้างจากครู ที่ได้รับความช่วยเหลือจากผู้เชี่ยวชาญภายนอก แต่มีเพียงเล็กน้อย

ปัญหาที่เกิดจากการนำหลักสูตรโรงเรียนไปใช้ จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารและการแสดงความคิดเห็นระหว่างผู้บริหารและครู พบว่าปัญหามีดังนี้

1. ปัญหาที่เกิดจากทั้งผู้บริหารและครู

1.1 การขาดวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนเกี่ยวกับภาพการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน ผู้บริหารส่วนใหญ่และครูสับสนกับภาพของการพัฒนาหลักสูตรแบบใหม่ ตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตรชาติ คือ ไม่ทราบว่าจะต้องกำหนดเป้าหมายและทิศทางของหลักสูตรโรงเรียนอย่างไร กลัวว่าทำไปผิดทาง จึงต้องการคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญหรืออาจารย์จากมหาวิทยาลัย

1.2 การขาดความเชื่อมั่นในความเป็นมืออาชีพเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน ผู้บริหารส่วนใหญ่และครู ไม่มั่นใจในระดับ (Degree) และเรื่องที่สามารถตัดสินใจในการพัฒนาหลักสูตรของตนเอง แม้จะมีการตัดสินใจร่วมกันในการพัฒนาหลักสูตร แต่ก็ไม่แน่ใจว่าเป็นการตัดสินใจที่ถูกต้อง

1.3 มีความกังวลใจเกี่ยวกับผลกระทบที่เกิดกับนักเรียนและผู้ปกครอง ผู้บริหารส่วนใหญ่และครู มีความกังวลใจว่าหลักสูตรโรงเรียน ทำให้นักเรียนมีความสามารถต่ำลง เมื่อไปเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ซึ่งมีผลต่อการสอบเข้ามหาวิทยาลัย เพราะว่าผู้ปกครองส่วนใหญ่สนใจผลการเรียนของนักเรียนมาก เป็นการยากที่ทำให้ผู้ปกครองเข้าใจและยอมรับหลักสูตรการสอนและการประเมินผลที่เป็นอีกทางเลือกหนึ่ง

2. ปัญหาที่เกิดจากการรับรู้ของผู้บริหารโรงเรียน

2.1 ผู้บริหารมองว่าขาดความตั้งใจ ขาดความสามารถ และขาดทักษะเฉพาะในการพัฒนาหลักสูตร เพราะครูส่วนมากไม่ได้เรียนเกี่ยวกับการออกแบบหลักสูตรขณะที่เรียนในวิทยาลัย/มหาวิทยาลัย และไม่มีประสบการณ์ในการพัฒนาหลักสูตร รวมทั้งการประเมิน ดังนั้น จึงไม่มีแรงจูงใจให้ครูมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน และเป็นการยากที่ทำให้ครูใช้เวลาพิเศษและทุ่มเทพลังในการพัฒนาหลักสูตร

2.2 การขาดความไว้วางใจและขาดพลังอำนาจที่แท้จริง ผู้บริหารส่วนมากรู้สึกว่าพลังอำนาจและความรู้สึกเป็นเจ้าของยังเป็นสิ่งที่อยู่ห่างไกล ถ้าผู้บริหารเหล่านี้ยังนำไปเกี่ยวพันกับนโยบาย เช่น คนและงบประมาณ ก็เป็นการยากที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเพื่อให้เกิดความเป็นจริง

2.3 การขาดกลไกการประเมินผลและให้ข้อมูลย้อนกลับ ขณะที่มีการพัฒนาหลักสูตรจำเป็นต้องมีการประเมินผล การกำหนดวัตถุประสงค์ที่เป็นเกณฑ์ของการประเมินหลักสูตรว่าต้องทำอะไรและทำอย่างไร ใครเป็นผู้ประเมิน และประเมินอย่างไร ผู้บริหารส่วนมากรู้สึกว่าความจำเป็นทำให้มีการประเมินภายในและประเมินภายนอกเท่านั้นยังไม่เพียงพอ ต้องให้ครูใหญ่มีอิสระในการเป็นผู้ให้คำแนะนำการจัดการเรียนการสอน เพื่อนำไปสู่การกำหนดเป็นหลักสูตรโรงเรียน

3. ปัญหาที่เกิดจากการรับรู้ของครู

3.1 ผู้บริหารไม่สนับสนุน มีครูบางส่วนสนใจและพยายามพัฒนาหลักสูตรในระดับชั้นเรียน แต่รู้สึกว่าผู้บริหารขาดการสนับสนุนที่เพียงพอในด้านวัสดุ อุปกรณ์ที่จำเป็น เวลาและสถานที่ รวมทั้งข่าวสารต่าง ๆ การฝึกอบรมหรือการฝึกปฏิบัติการ

3.2 การขาดความเห็นชอบและการมีส่วนร่วมในการสอนเป็นทีม ครูส่วนใหญ่ใช้การสอนด้วยตนเอง และไม่ใช้การทำงานร่วมกับครูคนอื่น ๆ บางเวลารู้สึกเป็นการยากในการสื่อสารกับผู้อื่นเพื่อให้ความเห็นร่วมกัน ดังนั้น จึงต้องการให้ผู้เชี่ยวชาญภายนอกเข้ามาเพื่อช่วยในการตัดสินใจ รวมทั้งความรู้สึกว่าเป็นการยากในการร่วมรับผิดชอบการสอน การบริหารจัดการ และการประเมินผล

4. ข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนและนำไปปฏิบัติได้ ขึ้นอยู่กับสิ่งต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

4.1 การปฏิรูปหลักสูตรระดับชาติ ต้องกำหนดการปฏิวัติอย่างกว้าง ๆ เพื่อให้โรงเรียนปฏิบัติ ในปี 2544 ที่ต้องการบริบทและบรรยากาศ เพื่อผลักดันให้นักปฏิบัติให้ความสนใจอย่างจริงจังเกี่ยวกับการปฏิรูปนวัตกรรมและหลักสูตร

4.2 ปลุกจิตสำนึกของการพัฒนาหลักสูตร และความตระหนักในการจัดการเรียนการสอน เนื่องจากการปฏิรูปการศึกษาและการปฏิรูปหลักสูตรในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา ครูได้รับรู้ถึงบทบาทการสอนและการวิพากษ์ถึงแบบเรียนและวัสดุอุปกรณ์ที่ครูใช้อยู่ ให้ถือว่าจุดนั้นเป็นการเตรียมการสำหรับการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน

4.3 การเปลี่ยนแปลงค่านิยมทางสังคมและการเมือง การเติบโตอย่างรวดเร็วทางเศรษฐกิจและการพัฒนาการเมืองระดับโลก กระตุ้นให้การปฏิรูปการศึกษาเกิดขึ้นในระดับรากหญ้า (Grass root) ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระดับหลักสูตร พ่อแม่ได้รับการเชื่อเชิญเข้ามาเป็นผู้พัฒนาหลักสูตรและการปฏิบัติการเรียนการสอน สิ่งเหล่านี้มีส่วนสนับสนุนให้ครูนำความคิดใหม่ๆ มาใช้ในการจัดการเรียนการสอน

ปัญหาในการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนของประเทศออสเตรเลีย (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. 2543? : 90) มีดังนี้

1. การสนับสนุนจากส่วนกลาง ขาดการเตรียมความพร้อมในการวางแผนให้โรงเรียน ขาดการสนับสนุนที่เป็นระบบ โดยเฉพาะข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ ขาดการกระตุ้นให้ครูร่วมมือกันพัฒนาหลักสูตร ต้องศึกษาความต้องการของชุมชน วิเคราะห์สภาพปัญหา

2. การกำหนดมาตรฐาน มาตรฐานทางการศึกษาเป็นเรื่องที่ถกเถียงและตกลงกันไม่ได้ แต่มีความพยายามที่จะให้ครูสามารถควบคุมการใช้หลักสูตรด้วยตนเองได้

3. ความชำนาญการ มีปัญหาเรื่องความชำนาญการของครูในการพัฒนาหลักสูตรให้ครบทุกขั้นตอน แม้ว่าได้รับการฝึกอบรม แต่เป็นเพียงความรู้ขั้นต้น ครูส่วนมากขาดประสบการณ์และความรู้ทางทฤษฎี ทำให้เกิดความสับสนในการพัฒนากระบวนการทำหลักสูตรอย่างเหมาะสม

4. การมีส่วนร่วม โรงเรียนขาดการกระตุ้นให้ครูมีส่วนร่วม โดยเฉพาะในโรงเรียนที่ผู้บริหารขาดความรอบรู้ในเนื้อหาวิชา ผู้บริหารต้องทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายในโรงเรียน และอำนวยความสะดวกให้ครูทุกคนเข้าร่วมพัฒนาหลักสูตร การทำให้ครูมีเวลาว่างจากงานประจำมีส่วนต่อการพัฒนาหลักสูตร รวมทั้งให้คณะทำงานมีเสถียรภาพมั่นคง ช่วงระยะเวลาการพัฒนาหลักสูตรเป็นสิ่งจำเป็น เพราะทำให้เกิดความต่อเนื่องและสนใจทำงานต่อไป

5. การประเมิน โดยทั่วไปความสำเร็จของการพัฒนาหลักสูตรเริ่มต้นด้วยทัศนคติที่ดีของผู้บริหาร คณะครูที่มีต่อการประเมินผลส่งผลให้ทราบข้อมูลเพื่อการปรับปรุงพัฒนาต่อไป

โคเฮิน (สุริยา เหมะตีสลป. 2537 : 9 ; อ้างอิงจาก Cohen. *The International Encyclopedia of Education*. p.1158) ได้กล่าวถึงยุทธศาสตร์ของการปฏิรูปหลักสูตรโรงเรียนว่า การที่โรงเรียนประสบความสำเร็จในการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนนั้น มีเงื่อนไขที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

1. ต้องมีการมอบอำนาจจากส่วนกลางไปยังระดับโรงเรียนในท้องถิ่น ในลักษณะการกระจายอำนาจ

2. บุคลากรในโรงเรียนมีความยินดี และมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับหลักสูตรของโรงเรียน และบุคลากรเหล่านั้นมีทักษะในการวินิจฉัยความจำเป็นของนักเรียน

3. มีบุคลากรที่มีความสามารถพอเพียงและรับผิดชอบงานการตัดสินใจเกี่ยวกับหลักสูตร

4. มีการเตรียมการสนับสนุนโรงเรียนในรูปแบบเหล่านี้ คือ

(ก) เตรียมการด้านความเป็นผู้นำทางด้านหลักสูตร จากผู้บริหารโรงเรียน จากสมาชิกทำงานคนอื่น ๆ หรือจากที่ปรึกษาทางด้านหลักสูตร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ที่ปรึกษาด้านกระบวนการทำงาน การปฏิบัติในลักษณะผู้อำนวยการความสะอาด ปรับปรุงการสื่อสารและการพัฒนายุทธศาสตร์ที่จำเป็น

(ข) เตรียมการด้านทรัพยากร รวมทั้งเวลาและวัสดุที่ครูจำเป็นต้องใช้

(ค) โครงสร้างขององค์กรภายในโรงเรียนที่เอื้อหรือสนับสนุนงานการตัดสินใจ เกี่ยวกับหลักสูตรของโรงเรียน

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2543 : 91, 101) ได้กล่าวถึง เงื่อนไขที่ทำให้การพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนได้ผลดีและเกิดประสิทธิภาพสูงสุดก็คือ การที่ประชาชนให้ความไว้วางใจในอำนาจการตัดสินใจสั่งการของโรงเรียน ทำให้โรงเรียนสามารถเปลี่ยนแปลงหลักสูตรได้อย่างอิสระ นอกจากนั้น การพัฒนาหลักสูตรต้องดำเนินการโดยครูทุกคนในโรงเรียน และครูทุกคนมีส่วนร่วมในการสร้างหลักสูตร เพราะครูรู้ว่าหลักสูตรนั้นเหมาะสมกับสภาพที่เป็นจริงหรือไม่ เพื่อนำมาปรับปรุงให้ทันสมัยและเหมาะสมอยู่เสมอ ถ้าครูทุกคนไม่มีโอกาสมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร ครูก็หันกลับไปใช้หลักสูตรและวิธีการสอนแบบเดิม ๆ

จากยุทธศาสตร์และปัญหาการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วม (Participation) ของครู ผู้บริหาร และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ว่าเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้การพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนเกิดผลดีและมีประสิทธิภาพสูงสุด ซึ่งหลักการและแนวคิดของการมีส่วนร่วม มีดังต่อไปนี้

การมีส่วนร่วม (Participation)

หลักการเบื้องต้น

การมีส่วนร่วมมีหลักการเบื้องต้นที่สำคัญคือ การตัดสินใจใด ๆ ก็ตาม ที่ส่งผลกระทบต่อบุคคลใด บุคคลเหล่านั้นควรเป็นผู้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจนั้น โดยหลักการนี้ การมีส่วนร่วมจะตั้งอยู่บนพื้นฐานความคิดที่ว่าบุคคลแต่ละคนย่อมทราบดีว่า ตนต้องการอะไร เพราะฉะนั้น การที่เหตุการณ์ใดก็ตามจะส่งผลกระทบต่อบุคคลใด บุคคลนั้นย่อมทราบดีว่าเขาต้องการหรือไม่ต้องการอะไร และอะไรบางอย่างที่จะเกิดขึ้นกับตนเอง ดังนั้น เพื่อความยุติธรรม บุคคลนั้นควรจะต้องมีสิทธิในการกำหนดให้เหตุการณ์นั้นเป็นไปอย่างที่เขาต้องการ เพื่อให้ผลที่ตามมาเป็นไปตามที่เขาต้องการและกำหนดไว้ การที่จะให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างจริงจังจึงต้องเกี่ยวข้องกับการได้รับอำนาจที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ที่จะส่งผลกระทบต่อชีวิตของเขา (ศิริกาญจน์ โกสุมภ์. 2543 : 14) นอกจากนั้น การพัฒนาโดยการมีส่วนร่วม ต้องเน้นให้ผู้เกี่ยวข้องทั้งหมดร่วมกันค้นหาปัญหา หาวิธีการแก้ไข วางแผนงาน ตัดสินใจ และลงมือปฏิบัติ ซึ่งเป็นการใช้อำนาจที่แท้จริงในการพัฒนาตนเอง (ศิริกาญจน์ โกสุมภ์. 2543 : 15)

แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม (ชูชาติ พ่วงสมจิตร. 2540 : 56-57 ; อ้างอิงจาก Cohen and Uphoff. 1977. *Rural Development Participation*. p. 7-26) ได้กล่าวถึงโครงสร้างพื้นฐานของการมีส่วนร่วมว่าจำแนกออกเป็น 3 มิติ ได้แก่

1. มีส่วนร่วมในเรื่องอะไร ซึ่งแบ่งออกเป็น

- 1.1 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ
- 1.2 การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ
- 1.3 การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์
- 1.4 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

2. ใครที่เข้ามามีส่วนร่วม ได้จำแนกกลุ่มบุคคลออกเป็น 4 กลุ่มใหญ่ ได้แก่

- 2.1 ผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชน (Local residents or local people)
- 2.2 ผู้นำชุมชน (Local leaders)
- 2.3 เจ้าหน้าที่ของรัฐ (Government personnel)
- 2.4 คนต่างชาติ (Foreign personnel)

กลุ่มคนทั้ง 4 กลุ่มนี้ มีคุณลักษณะต่าง ๆ กัน คุณลักษณะเหล่านี้ล้วนเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมทั้งสิ้น ซึ่งต้องการพิจารณาถึง เพศ อายุ สถานภาพของครอบครัว การศึกษา อาชีพ รายได้ ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน เหล่านี้เป็นต้น

3. การมีส่วนร่วมเกิดขึ้นได้อย่างไร ซึ่ง โคเฮนและอัฟฮอฟ ได้เสนอประเด็นในการพิจารณาใน 4 ประเด็น คือ (ชูชาติ พ่วงสมจิตร. 2540 : 57 ; อ้างอิงจาก Cohen and Uphoff. 1977. *Rural Development Participation*. p. 86-111)

3.1 พื้นฐานของการมีส่วนร่วม พิจารณาเกี่ยวกับแรงที่กระทำให้เกิดการมีส่วนร่วมมาจากเมืองบนหรือเมืองล่าง แรงที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมมาจากที่ใด

3.2 รูปแบบการมีส่วนร่วม พิจารณาเกี่ยวกับรูปแบบขององค์กร การมีส่วนร่วมโดยตรงหรือโดยอ้อม

3.3 ขอบเขตของการมีส่วนร่วม พิจารณาเกี่ยวกับระยะเวลาที่เข้ามามีส่วนร่วมและช่วงของกิจกรรม

3.4 ประสิทธิผลของการมีส่วนร่วม พิจารณาเกี่ยวกับการให้อำนาจแก่ผู้เข้ามามีส่วนร่วม ปฏิสัมพันธ์ของคุณลักษณะต่าง ๆ ของสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม

นอกจาก 3 มิติ ของการมีส่วนร่วมนี้แล้ว โคเฮน และอัฟฮอฟ ยังได้กล่าวถึงบริบท (Context) ของการมีส่วนร่วมว่า คงไม่มีใครสามารถวัดการมีส่วนร่วมได้ โดยปราศจากการพิจารณาถึงความ เป็นจริงของเงื่อนไขต่าง ๆ ที่ห้อมล้อมการมีส่วนร่วมนั้นอยู่โดยบริบทดังกล่าวนี้ โคเฮนและอัฟฮอฟ จำแนก ออกเป็น 2 ส่วนใหญ่ ๆ คือ (ชูชาติ พ่วงสมจิตร. 2540 : 58-59)

1. คุณลักษณะของโครงการที่กระทบต่อการมีส่วนร่วม ได้แก่

1.1 ผลกระทบของสิ่งนำเข้าสู่โครงการ (Entry effects) ได้แก่

- ความซับซ้อนของเทคโนโลยีที่ใช้ในโครงการ เช่น โครงการที่ใช้เทคโนโลยีที่ ซับซ้อนมากจะเป็นข้อจำกัดในการเข้ามามีส่วนร่วมของบางคน

- ทรัพยากรที่ต้องการของโครงการ เช่น โครงการเงินกู้ที่ให้โอกาสเฉพาะผู้มีที่ดิน มาค้าประกันการกู้เงิน

1.2 ผลกระทบของประโยชน์จากโครงการ (Benefit effects) ได้แก่

- ผลประโยชน์ที่สามารถสัมผัสได้หรือผลประโยชน์ที่มีตัวตนให้สัมผัสได้ (Tangibility) เช่น โครงการชลประทานที่สามารถแจกจ่ายน้ำให้กับเกษตรกรได้ใช้ประโยชน์อย่างรวดเร็ว จะดูเหมือนว่าเป็นสิ่งที่ประเมินได้ง่ายกว่าโครงการที่ออกแบบอย่างดีจนมั่นใจได้ว่าจะสามารถแจกจ่ายน้ำให้ได้แม้ในปีที่แห้งแล้ง (แต่ต้องรอคอยนาน)
- ความเป็นไปได้ของผลประโยชน์ที่จะได้รับ (Probability) เช่น โครงการที่แนะนำให้ปลูกพืชชนิดใหม่แต่มีความเสี่ยงสูง (ผลประโยชน์สูง) ย่อมจะประเมินผลได้ยากกว่าโครงการที่แนะนำให้ปลูกพืชชนิดที่มีความเสี่ยงต่ำ (ผลประโยชน์ไม่สูงนัก)
- ผลประโยชน์ที่ได้รับทันที (Immediacy) เช่น โครงการอาหารที่ใช้วิธีการแจกอาหารเพิ่มขึ้น ย่อมจะประเมินได้ง่ายกว่าการแนะนำพืชชนิดใหม่ที่ให้คุณค่าทางอาหารมากกว่า (แต่ในปริมาณที่เท่าเดิม)
- การกระจายผลประโยชน์ (Distribution) เช่น การให้บริการคลินิกเคลื่อนที่ซึ่งประชาชนสามารถใช้บริการได้ง่าย ย่อมประเมินได้ง่ายกว่าการให้บริการที่เป็นสากล แต่ยากที่จะเข้าใช้บริการได้

1.3 ผลกระทบของการออกแบบ (Design effects) ได้แก่

- การเชื่อมโยงโครงการ (Programme linkages) เช่น โครงการพัฒนาชนบทแบบเบ็ดเสร็จ ซึ่งมีหลายโครงการผสมผสานกัน ย่อมประเมินได้ยากกว่าโครงการที่มีกิจกรรมและวัตถุประสงค์เดียว
- ความยืดหยุ่นของโครงการ (Programme flexibility) เช่น โครงการก่อสร้างถนนจากฟาร์มไปสู่ตลาด ที่ได้มีการเตรียมวางแผนไว้อย่างละเอียดและค่อนข้างแน่นอนตายตัว ย่อมประเมินได้ง่ายกว่าโครงการที่ยืดหยุ่นและต้องคำนึงถึงความต้องการของท้องถิ่น ได้แก่ ความต้องการเกี่ยวกับประเภทของถนน สถานที่ที่จะสร้าง รวมถึงวิธีการดำเนินการเพื่อให้ท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการ อย่างไรก็ตามโครงการที่มีความยืดหยุ่นมากก็ย่อมแสดงถึงการมีส่วนร่วมมากด้วยเช่นกัน
- ความสามารถในการเข้าถึงได้ในแง่บริหาร (Administrative accessibility) ตัวอย่าง เช่น การมีส่วนร่วมในโครงการปรับปรุงการศึกษาของท้องถิ่น ซึ่งการปรับปรุงดังกล่าวมีผู้รับผิดชอบในการตัดสินใจหลายฝ่าย ทั้งจากรัฐบาลกลางและท้องถิ่น การประเมินในเรื่องนี้ย่อมยากกว่าโครงการที่มีฝ่ายบริหารเข้ามาแทรกแซงน้อยกว่า หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า ปริมาณการมีส่วนร่วมจะมากหรือน้อยนั้น ขึ้นอยู่กับโครงสร้างของการบริหารโครงการ
- ความครอบคลุมในแง่บริหาร (Administrative coverage) ตัวอย่างเช่น กรณีที่มีคณะทำงาน (Staff) ไม่เพียงพอ ทำให้การให้บริการและการติดต่อกับผู้เข้ามามีส่วนร่วมทำได้อย่างจำกัด หรือมีการติดต่ออย่างผิวเผิน การดำเนินงานเช่นนี้ย่อมเป็นข้อขัดขวางต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน

2. ผลกระทบของสิ่งแวดล้อมต่อกิจกรรมการมีส่วนร่วม (Task environment) ได้แก่

- ปัจจัยด้านกายภาพและชีวภาพ (Physical and biological factors)
- ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ (Economic factors)
- ปัจจัยด้านการเมือง (Political factors)
- ปัจจัยด้านสังคม (Social factors)
- ปัจจัยด้านวัฒนธรรม (Cultural factors)

- ปัจจัยด้านประวัติความเป็นมา (Historical factors)

โดยสรุปแล้ว กรอบในการพิจารณาการมีส่วนร่วมของโคเฮนและอัทซอพฟ์ จากมิติ 3 มิติ คือ พิจารณาว่า กิจกรรมการมีส่วนร่วมนั้นทำอะไรบ้าง ใครเป็นผู้ทำ และทำด้วยวิธีการอย่างไร นอกจากนี้ ยังพิจารณาถึงบริบทของการมีส่วนร่วมด้วย ซึ่งได้แก่ คุณลักษณะของโครงการที่กระทบต่อการมีส่วนร่วม กับสภาพแวดล้อมที่กระทบต่อการมีส่วนร่วม จึงนับว่า โคเฮนและอัทซอพฟ์ ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมไว้อย่างเป็นระบบและครอบคลุมเป็นอย่างมาก

สรุป ยุทธศาสตร์สำคัญที่ทำให้มีการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนคือ ต้องให้ผู้บริหารและครูเห็นความสำคัญ และมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร ตระหนักและรับรู้ถึงบทบาทของโรงเรียนที่ต้องเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ครูต้องได้รับการพัฒนาให้มีความรู้และทักษะอย่างเพียงพอในการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน ซึ่งแนวคิดในการพัฒนาครูมีรายละเอียดพอเป็นสังเขปดังนี้

8. การพัฒนาครู

8.1 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาครู

การพัฒนาบุคคลมีจุดมุ่งหมายเพื่อเพิ่มพูนความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skill) และทัศนคติ (Attitude) เพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม (Behavioral change) ในการปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับสภาพการทำงานขององค์กรทั้งในปัจจุบันและอนาคต (อรุณ รักธรรม. 2540 : 24) การพัฒนาบุคคลสามารถกระทำได้ด้วยการฝึกอบรม (Training) การศึกษา (Education) และการพัฒนา (Development) ซึ่งทั้ง 3 คำมีความหมายดังนี้ (Wart, M. V., Cayer, N. J., Cook, S., 1993 : 18-19)

การฝึกอบรม (Training) มีเป้าหมายอยู่ที่ทักษะซึ่งต้องการนำไปใช้ในทันทีทันใด การฝึกอบรมขึ้นอยู่กับทักษะในงานที่ต้องการทำเป็นหลัก มุ่งยกระดับความสามารถในการทำงาน ซึ่งรวมถึงทักษะพื้นฐานที่ใช้ในการสื่อสาร ทักษะการใช้คอมพิวเตอร์ และการพัฒนาในระดับบริหาร การจัดการ และการให้คำแนะนำ ใช้เวลาในการฝึกอบรมสั้นกว่าการศึกษา และเน้นเป้าหมายที่ผลผลิต

การศึกษา (Education) จุดเน้นของการศึกษาคือ ให้ความรู้และทักษะทั่วไปในสาขาที่เกี่ยวข้องมากกว่าเน้นเฉพาะงาน เป็นการเตรียมเรื่องงานในอนาคต แตกต่างจากงานปัจจุบัน ใช้เวลานานกว่าการฝึกอบรม

การพัฒนา (Development) เน้นเป้าหมายทั้งผู้เรียนและสิ่งที่ต้องการเรียนรู้ คือ รวมทั้งกระบวนการฝึกอบรมและการให้การศึกษาต้องการให้ผู้เรียนเข้าถึงงานด้วยวิธีการที่หลากหลาย มากกว่าสอนเทคนิคเฉพาะ การพัฒนามีเป้าหมายที่ต้องการเปลี่ยนจากงานเฉพาะทางที่ได้จากการฝึกอบรมและสาขาของงานเฉพาะที่ได้จากการศึกษามาเป็นงานที่บุคคลนั้นรับผิดชอบ มีความสนใจที่เพิ่มขึ้น การพัฒนารวมถึงการทุ่มเทความสนใจในการวางแผนของชีวิตกับความสนใจใฝ่รู้ของบุคคล

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาครู (Teacher development) กระบวนการพัฒนาครูก็คือ การให้ครูได้เรียนรู้ซึ่งนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการพัฒนาหลักสูตร เพราะในความหมายของการเรียนรู้ (Learning) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม (Behaviors) อันเป็นผลเนื่องมาจากการประสบการณ์ของการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม บุคคลจะเกิดการเรียนรู้ได้มากหรือน้อยขึ้นอยู่กับ การรับรู้ของบุคคลและยังขึ้นอยู่กับประสบการณ์ของผู้เรียน การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ง่ายถ้าสิ่งที่เรียนมีความหมายต่อผู้เรียน เหมาะกับวัย

วุฒิภาวะ และเกิดประโยชน์ต่อผู้เรียน เมื่อบุคคลเกิดการเรียนรู้ในเรื่องใดแล้ว อาจแสดงให้เห็นปรากฏออกมาเป็นการกระทำ (Performance) ซึ่งพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปของบุคคลสามารถสังเกตเห็นได้จากพฤติกรรมภายนอก และพฤติกรรมภายในที่มองไม่เห็น และการเปลี่ยนแปลงนี้รวมถึงการเปลี่ยนแปลงปริมาณหรือคุณภาพของพฤติกรรมด้านความรู้ ความคิด อารมณ์ ความรู้สึก และทักษะการปฏิบัติ (สมหวัง จุฑาธนะ. 2535 : 2 ; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2543 : 44-45)

8.2 ความจำเป็นในการพัฒนาครู

จากเป้าหมายของการพัฒนาประเทศในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 - 2544) ที่เน้นการพัฒนาคน ซึ่งมีปรัชญาพื้นฐานมาจากความคิดที่ว่า คนเป็นจุดเริ่มต้นของกิจกรรมทุกชนิด ถ้าคนมีคุณภาพดีก็ส่งผลให้ระบบอื่น ๆ ดี ตามไปด้วยการสร้างคนให้มีคุณภาพดี ผู้ที่มีบทบาทมากที่สุดคือครู ซึ่งครูที่ดีนั้น จากการศึกษาของแอนเดอร์สัน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2542 : 29) อธิบายว่า ครูดีนั้นมุ่งไปที่พฤติกรรมของครู (Teacher behavior) และสิ่งที่ครูปฏิบัติ (Teacher practice) ครูที่ดีต้องมีความแจ่มชัดในเรื่องเป้าหมายที่ดี (Delineate goal) หรือผลลัพธ์ที่สนใจ (Intended outcomes) ครูต้องมีความสามารถในการคัดเลือกและพัฒนาหลักสูตรให้เชื่อมโยงกับเป้าหมายหรือผลลัพธ์ที่สนใจ ครูต้องมีความสามารถถ่ายทอดได้ถูกต้อง พฤติกรรมของครูเป็นสิ่งที่เห็นได้จากสิ่งที่ครูทำในห้องเรียน เช่น การอธิบาย การตั้งคำถาม การชี้แนะ การให้คำแนะนำ การยกย่อง ความพยายามในการถ่ายทอดสิ่งที่หลักสูตรต้องการให้นักเรียน โดยใช่วิธีการเชื่อมโยงอย่างมีเหตุผล และง่ายต่อการสร้างผลลัพธ์ที่มีคุณค่าแก่ผู้เรียน นอกจากนั้น สตรีเวน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2542 : 29-31) ได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ครู ซึ่งถือเป็นหน้าที่และความสามารถขั้นต่ำที่ครูต้องทำ ได้แก่

1. ครูควรมีความรู้ในเนื้อหาวิชา เป็นความสามารถของครูที่มีความรู้ในเนื้อหาวิชาเฉพาะที่ตนเองรับผิดชอบในการสอน พิจารณาได้จากการศึกษาของครูในสาขาวิชานั้น ๆ โดยเป็นการศึกษาในระบบหรือการที่ครูเข้ารับการอบรมเพิ่มเติมในภายหลังก็ได้ นอกจากนี้ ครูควรมีความรู้ในวิชาอื่น ๆ ที่อยู่ในหลักสูตรด้วย เพื่อช่วยให้ครูทำการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น
2. ครูควรมีทักษะการสอน ซึ่งประกอบด้วยทักษะที่สำคัญหลายประการที่เกี่ยวกับการสื่อสาร ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทักษะการจัดการกระบวนการเรียนการสอน การควบคุมชั้นเรียนและนักเรียน การกระตุ้นให้นักเรียนมีความพยายามในการศึกษา เพื่อเสาะหาความก้าวหน้าอยู่เสมอ และการจัดการในกรณีที่มีเหตุการณ์ฉุกเฉินร้ายแรงเกิดขึ้น ในส่วนของครูเองก็ต้องเพิ่มทักษะการสร้างและพัฒนาวิชาโดยมีการวางแผนรายวิชา การคัดเลือกและการสร้างและพัฒนาวิชาโดยมีการวางแผนรายวิชา การคัดเลือกและการสร้างสรรค์วัสดุอุปกรณ์และใช้แหล่งทรัพยากรที่มีประโยชน์จากท้องถิ่น การใช้สื่อ และผู้เชี่ยวชาญให้เป็นประโยชน์ต่อการสอนในวิชาของตน อีกทั้งต้องมีทักษะในการประเมินในเรื่องวิชาการสอน วัสดุอุปกรณ์ หลักสูตรที่ครูรับผิดชอบ
3. ครูควรมีทักษะการประเมิน ที่สำคัญคือ ความรู้เกี่ยวกับการประเมินนักเรียน การสร้างและบริหารการสอบ การให้เกรด การจัดลำดับ การให้คะแนน ทั้งในรายละเอียดของกระบวนการและการแสดงผลการประเมินได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ตลอดจนแนวปฏิบัติในการรายงานผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน ความรู้เกี่ยวกับการรายงานผลสัมฤทธิ์ต่อนักเรียน ผู้บริหาร และผู้ปกครอง หรือบุคคลอื่น ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

4. ครูต้องเป็นผู้ที่แสดงตนได้ว่าเป็นผู้ที่มีลักษณะของผู้ที่มีความเป็นวิชาชีพครู ได้แก่ ความมีจริยธรรมในวิชาชีพ ความมีทัศนคติที่ดีในวิชาชีพ มีความรู้ในหน้าที่ของครู มีความสามารถในการพัฒนาวิชาชีพ และการให้บริการในวิชาชีพแก่เพื่อนครูหรือผู้ร่วมงานหรือผู้ที่ริเริ่มปฏิบัติงาน ครูควรมีการวิจัยการสอนที่ตนเองทำอยู่ รู้จักสภาพหรือบริบทของโรงเรียนและชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่

5. ครูควรมีหน้าที่ในการให้บริการอื่น ๆ แก่โรงเรียน อาทิเช่น การเข้าร่วมเป็นกรรมการหรือการแสดงความคิดเห็นต่อกิจการหรือนโยบายของโรงเรียนหรือช่วยในกิจกรรมของนักเรียน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับโอกาสและความเหมาะสม

จากหน้าที่ครูดังที่กล่าวมาข้างต้น แสดงให้เห็นว่า ครูต้องมีความรู้ในการพัฒนาหลักสูตรและมีความรู้ในเนื้อหาวิชา ทักษะการสอน ทักษะการประเมิน และเป็นครูอาชีพ นอกจากนี้ ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ให้ความหมายของ “ครู” ว่าหมายถึง บุคลากรวิชาชีพซึ่งทำหน้าที่หลักทางด้านการเรียนการสอน และการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยวิธีการต่าง ๆ ในสถานศึกษาทั้งของรัฐและเอกชน ส่วนในร่างกรอบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2541 (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. 2541 : 52) ได้กล่าวถึงบทบาทครูในฐานะผู้สอนว่าคือผู้จัดการ ต้องวางแผนการจัดการเรียนการสอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้ แนะนำ ช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้ ช่วยพัฒนาผู้เรียน ช่วยตกแต่งความรู้ของผู้เรียนให้สมบูรณ์ ให้เรียนอย่างมีความสุข มีอิสรภาพ ให้ความรัก ให้ความมั่นคง ให้ข้อมูลย้อนกลับ จัดทรัพยากรการเรียนรู้และสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมทางการเรียนรู้ มีหน้าที่พัฒนาผู้เรียน ดังนั้น ต้องรู้จักและเข้าใจผู้เรียนเป็นอย่างดี มีความรู้สึกซึ่งในสาระการเรียนรู้ที่สอน มีความเชื่อมั่นในคุณค่าของสาระการเรียนรู้ที่รับผิดชอบ มียุทธศาสตร์การสอนที่จะพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพ รักการสอน ปลุกฝังให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ สนับสนุนให้ผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้และมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงสุด เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการเรียนการสอน พัฒนาตนเองไปสู่ความเป็นครูมืออาชีพ และปฏิบัติตนให้เป็นต้นแบบที่ดีแก่ผู้เรียน ทั้งในด้านความประพฤติและการเรียนรู้ จากบทบาทหน้าที่ของครูดังที่กล่าวมาข้างต้น และในอนาคตหลังจากปี พ.ศ. 2545 ครูต้องได้รับการประเมินจากหน่วยงานภายนอกสถานศึกษา ซึ่งกำหนดอยู่ในมาตราฐานที่ 22 ของมาตรฐานการศึกษาเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอกของการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2543 : 28) คือ ครูมีความสามารถในการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และได้กำหนดตัวบ่งชี้คือ

(1) ครูรู้เป้าหมายของหลักสูตรและเป้าหมายการจัดการศึกษา

(2) ครูมีความรู้ความสามารถในการพัฒนาหลักสูตร จัดทำแผนและกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

(3) ครูมีความรู้ความสามารถในการประเมินผลการเรียนการสอน และการนำผลการประเมินมาใช้พัฒนาคุณภาพ

จากข้อกำหนดมาตรฐานการศึกษาสำหรับการประเมินภายนอกดังกล่าวข้างต้น จำเป็นที่ครูต้องมีความรู้และสามารถพัฒนาหลักสูตรได้ ประกอบกับในมาตรา 52 ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่กำหนดให้มีระบบ กระบวนการผลิต การพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาให้มีคุณภาพและมาตรฐานที่เหมาะสมกับการเป็นวิชาชีพชั้นสูง โดยการกำกับและประสานให้สถาบันที่ทำหน้าที่ผลิตและพัฒนาครู คณาจารย์ รวมทั้งบุคลากรทางการศึกษาให้มีความพร้อมและมีความเข้มแข็งในการเตรียมบุคลากรใหม่ และการพัฒนาบุคลากรประจำการอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ ในมาตรา 53 ยังกำหนดให้มี

องค์การวิชาชีพครู เป็นองค์กรอิสระภายใต้การบริหารของสภาวิชาชีพในกำกับของกระทรวง มีอำนาจหน้าที่ กำหนดมาตรฐานวิชาชีพ ออก และเพิกถอนใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ กำกับดูแลการปฏิบัติตามมาตรฐาน และจรรยาบรรณของวิชาชีพ รวมทั้งการพัฒนาวิชาชีพครู และให้ครูต้องมีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพตามที่ กฎหมายกำหนด และจากการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2542 : 247-252) ที่กล่าว ถึงการปฏิรูปการฝึกหัดครูและการพัฒนาครูประจำการ โดยมุ่งให้วิชาชีพครูเป็นวิชาชีพชั้นสูงเพื่อฟื้นฟูความ เชื่อมั่นของประชาชนและเพื่อสร้างจิตสำนึกของความเป็นครู พัฒนาความรู้ ความสามารถ ทั้งทางวิชาชีพ และวิชาการให้ได้มาตรฐานสูง และยกฐานะวิชาชีพครูให้สูงขึ้น โดยการเปลี่ยนแปลงกระบวนการผลิตและ การใช้ ตลอดจนการพัฒนาครูและบุคลากรประจำการอย่างต่อเนื่อง นำมาซึ่งความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน ค่าตอบแทน และขวัญกำลังใจแก่ครู ตามเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนด ดังนั้น การประเมินและการพัฒนาครู พิจารณาจากสิ่งต่อไปนี้

1. แฟ้มสะสมงาน (Portfolio) ครูต้องลงมือพัฒนางานตามสภาวะปกติจนเกิดผลดี ผู้เรียน เกิดคุณภาพโดยรอบด้าน เป็นคุณภาพที่ทำให้ผู้เรียนมีความสามารถสูงถึงขั้นคิดวิเคราะห์ ตัดสินประเมินค่า สามารถยึดติดเป็นนิสัย นำผลการพัฒนาไปใช้ได้ แล้วรวบรวมกระบวนการพัฒนาผลที่เกิดขึ้น จัดทำเป็น แฟ้มสะสมงาน หรือแฟ้มพัฒนางาน

2. การอบรมและการลาศึกษาต่อ การพิจารณารูปแบบของการจัดอบรมครูประจำการ ตั้งอยู่บนพื้นฐานสำคัญ 2 ประการ คือ

2.1 รูปแบบที่พิจารณาจากฐานของความมุ่งหมาย (Objective-based) แบ่งเป็น 3 ลักษณะ คือ

ลักษณะที่ 1 การฝึกอบรมเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพการทำงานของครู ได้แก่ การฝึกอบรม ด้านเนื้อหาและวิธีการสอนตามลักษณะวิชาหรือตามระดับชั้น และการอบรมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหาร และบริการ

ลักษณะที่ 2 การฝึกอบรมเพื่อพัฒนาความรู้ความสามารถในวิชาชีพครู เช่น การฝึกอบรม เพื่อเพิ่มวิทยฐานะ การฝึกอบรมเพื่อความรู้ความเชี่ยวชาญในด้านการสอน เป็นต้น

ลักษณะที่ 3 การฝึกอบรมเพื่อแก้ปัญหาสำคัญทางการศึกษาของชาติ เช่น การอบรม เพื่อแก้ปัญหาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำในบางวิชา อันเป็นผลมาจากการประเมินในระดับภูมิภาคหรือระดับ ชาติ การอบรมเพื่อผลักดันนโยบายทางการศึกษาที่สำคัญ เป็นต้น

2.2 รูปแบบที่พิจารณาจากฐานของพฤติกรรม (Performance-based) คำนึงถึงบทบาทของ ผู้เข้ารับการอบรมและผู้ให้การอบรม แบ่งเป็น 3 ลักษณะ คือ

ลักษณะที่ 1 การฝึกอบรมที่เน้นวิทยากรเป็นศูนย์กลาง วิทยากรเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ ผู้เข้ารับการอบรมเป็นผู้รับ

ลักษณะที่ 2 การฝึกอบรมที่เน้นสื่อเป็นศูนย์กลาง เช่น การเรียนโดยสื่อประเภทต่างๆ

ลักษณะที่ 3 การฝึกอบรมที่เน้นผู้เข้ารับการอบรมเป็นศูนย์กลาง เน้นให้ผู้รับการอบรม เป็นผู้กระทำ ผู้ให้การอบรมเป็นผู้มีบทบาทสนับสนุนและช่วยเหลือ

3. พิจารณาความประพฤติ ศีลธรรมและจรรยาบรรณ อาชีพครูต้องยึดมั่นในคุณธรรม เป็นหลัก เพราะว่าครูเป็น “แม่พิมพ์ของชาติ” ดังนั้น ความประพฤติ ศีลธรรมและจรรยาบรรณจึงมีความสำคัญ ในการประเมินผลการพัฒนาครู

สิ่งที่กล่าวมาข้างต้นเป็นแนวทาง มาตรการที่ครูต้องปฏิบัติตาม เนื่องจากเป็นข้อกำหนดทางกฎหมาย และการติดตามดูแลจากองค์กรวิชาชีพครู ที่ครูต้องได้รับการพัฒนาเพื่อให้ก้าวไปสู่ความเป็นครูมืออาชีพ และสิ่งสำคัญที่เป็นตัวบ่งชี้ตัวหนึ่งคือ ครูต้องมีความรู้และความสามารถในการพัฒนาหลักสูตร รวมทั้งการประเมินผลการเรียนการสอนและนำผลการประเมินมาใช้ในการพัฒนาคุณภาพ ซึ่งความพยายามที่จะพัฒนาคุณภาพการศึกษาควรเริ่มต้นด้วยการพัฒนาคุณภาพการสอนของครูให้อยู่ในระดับที่เหมาะสมก่อน ถ้าหากจะให้ครูปฏิบัติงานให้ได้มาตรฐานตามความต้องการแล้ว รัฐควรพัฒนาคุณภาพครูทั้ง 3 ด้าน ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2543 : 2-3)

1) ความรู้และทักษะที่เกี่ยวข้อง นอกเหนือไปจากความรู้ในวิชาที่สอนและทักษะในการสอนแล้ว ความรู้และทักษะที่เกี่ยวข้องนั้นต้องรวมถึงทักษะการประเมินตนเอง ทักษะการแก้ปัญหา ตลอดจนความเข้าใจในพลวัตของระบบสังคมและบทบาทของการศึกษาในการพัฒนาประเทศ

2) บุคลิกภาพอันเหมาะสม เช่น ความมีพลัง ความจริงจัง กำลังใจสูง และมีแรงจูงใจสูง ซึ่งเป็นปัจจัยที่ทำให้ความรู้และทักษะที่กล่าวข้างต้นแล้ว สามารถนำมาใช้ได้อย่างเต็มที่และอย่างมีประสิทธิภาพ

3) โอกาสที่จะประยุกต์ใช้ความรู้และทักษะในลักษณะที่ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด ถ้าหากปราศจากโอกาสอย่างนี้แล้ว แรงจูงใจก็จะถูกสกัด การพัฒนาความรู้และทักษะของครู โดยปราศจากโอกาสประยุกต์ อาจจะทำให้เกิดความท้อแท้ได้

8.3 การพัฒนาครูประจำการที่ใช้โรงเรียนเป็นฐาน

จากการสำรวจทัศนคติต่อการจัดการศึกษาในปัจจุบัน เมื่อเดือนสิงหาคม 2540 โดยความร่วมมือของสวนดุสิตโพล กับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ พบว่าครูที่ได้รับการพัฒนาจากการฝึกอบรมเพื่อเพิ่มพูนความรู้มีเพียงร้อยละ 47 เท่านั้น ส่วนใหญ่อยู่ในลักษณะของการฝึกอบรมหรือมาร่วมสัมมนา ประชุมปฏิบัติการ สอดคล้องกับการศึกษาของ พลสันต์ โพธิ์ศรีทอง (2541 : 11-14) ที่พบว่า การที่ครูประจำการซึ่งมีอยู่ประมาณห้าแสนกว่าคน ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไป ได้รับการพัฒนาโดยการศึกษาฝึกอบรมมีน้อย เนื่องจากข้อจำกัดของงบประมาณและเวลาของการปฏิบัติงาน การพัฒนาฝึกอบรมเท่าที่ดำเนินการอยู่ โดยกรมเจ้าสังกัดมีน้อยมาก กิจกรรมพัฒนาฝึกอบรมครูประจำการที่กรมเจ้าสังกัดหรือสถาบันอุดมศึกษาร่วมกับกรมเจ้าสังกัดดำเนินการอยู่ คือ การให้ครูเข้ามาฝึกอบรมหรือมาร่วมสัมมนา ประชุมปฏิบัติการ หลักสูตรตั้งแต่ 3-5 วัน ถึง 1 เดือน ครูประจำการก็ได้รับวิธีการใหม่ ๆ ทางการศึกษา ได้พบเพื่อนครูและเปลี่ยนบรรยากาศจำเจจากงานประจำได้บ้าง แต่ปัญหาที่พบจากการฝึกอบรมครู ด้วยการให้ครูมาเข้าชั้นเรียนดังกล่าวแล้วนี้ ก็คือครูต้องทิ้งการสอนในชั้นเรียนจากโรงเรียนมาเข้ารับการฝึกอบรม ทำให้นักเรียนไม่ได้รับการสอนจากครูเต็มตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรในระดับชั้นนั้น ๆ ดังนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องแสวงหารูปแบบของการพัฒนาครูประจำการที่สามารถพัฒนาครูไปพร้อม ๆ กับครูได้ปฏิบัติหน้าที่ครู คือ การสอนนักเรียนของตนไปด้วย นอกจากนั้นยังพบว่ากระบวนการพัฒนาครูประจำการที่ทำกันอยู่ เป็นการดึงเอาครูประจำการนั้น ๆ ออกมาจากวิถีชีวิตการทำงานของครู มาเข้าสู่ระบบใหม่ กระบวนการใหม่ที่ผู้ฝึกอบรมกำหนดขึ้น โดยระบบใหม่ที่กำหนดขึ้นมาฝึกอบรมนั้น ไม่เชื่อมโยงหรือสัมพันธ์กับชีวิตจริงในการปฏิบัติงานของครู ทำให้ครูประจำการเกิดความรู้สึกไม่เป็นอิสระ ไม่เป็นสุข ไม่เห็นคุณค่า และความจำเป็นของการฝึกอบรม ทำให้การพัฒนาครูประจำการไม่ได้ผลตามที่คาดหวัง แนวทางการพัฒนาครูประจำการที่สามารถพัฒนาครูไปพร้อม ๆ กับครูได้ปฏิบัติหน้าที่ครูในการสอนนักเรียนของตนไปด้วย และผลของการพัฒนายัง

ส่งผลให้เกิดต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนโดยตรง และประการสำคัญ การพัฒนาและฝึกอบรมครูประจำการนั้น ไม่ได้ตั้งครูประจำการออกมาจากวิถีชีวิตการทำงานของครู ซึ่งแนวคิดและกระบวนการพัฒนาครูยุคใหม่เป็นดังนี้ (พลสันต์ โพธิ์ศรีทอง. 2541 : 12-14)

1. แนวคิดพื้นฐานของการพัฒนาครูประจำการยุคใหม่

1.1 พัฒนาครูประจำการโดยยึดภารกิจของครูที่ปฏิบัติในโรงเรียนเป็นฐานของพัฒนา (พัฒนาสิ่งที่เป็วิถีชีวิตการทำงานของครู)

1.2 นำเอาภารกิจ วิธีการทำงาน กระบวนการทำงาน ตลอดจนเป้าหมายการปฏิบัติงานของครูมาเป็นเนื้อหาสาระ กระบวนการ และกิจกรรมในการพัฒนาครูประจำการ ด้วยการนำเอาเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาใช้ในกระบวนการพัฒนา

1.3 เป้าหมายของการพัฒนาครูประจำการ นอกจากให้ครูได้พัฒนาอย่างสัมฤทธิ์ผลแล้ว การพัฒนาส่งผลให้เกิดต่อการเรียนรู้ของนักเรียนโดยตรง และพร้อมกันนั้นการพัฒนานี้จะต้องเกิดผลกระทบในทางบวกต่อโรงเรียน และชุมชนด้วย

1.4 การพัฒนาครูประจำการต้องไม่นำครูออกมาจากวิถีชีวิต หรือวัฒนธรรมการปฏิบัติงานประจำของครู เพื่อให้นักเรียนได้รับการเรียนเต็มตามหลักสูตรไปพร้อม ๆ กับตัวครูได้รับการพัฒนา

1.5 การพัฒนาครูประจำการยุคใหม่ ต้องทำให้ครูรู้สึกว่ามีศรัทธา มีความสุข มีส่วนร่วม ได้ใช้ความคิดวิเคราะห์ เป็นศูนย์กลาง เป็นคนสำคัญ ได้ลงมือปฏิบัติจริง และเห็นคุณค่าของการทำกิจกรรม

2. กระบวนการพัฒนาครูประจำการที่ใช้โรงเรียนเป็นฐาน และมุ่งผลให้เกิดต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนโดยตรง คือ การพัฒนาครูประจำการด้วยกระบวนการเรียนรู้ 5 กระบวนการ และหวังผลให้ครูนำเอากระบวนการเหล่านี้ไปใช้ในการเรียนการสอนของตนเอง ได้แก่ กระบวนการเรียนรู้อย่างมีความสุข ประกอบด้วยการสร้างศรัทธาและฉันทะ การเรียนรู้จากธรรมชาติ และกลมกลืนกับวิถีชีวิต กระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม กระบวนการเรียนรู้ด้วยการฝึกคิดวิเคราะห์ กระบวนการเรียนรู้ด้วยการพัฒนาสุนทรีย์ภาพ กระบวนการเรียนรู้ด้วยการพัฒนาลักษณะนิสัย องค์ประกอบของกระบวนการเรียนการสอนที่ต้องพัฒนาครูประจำการให้เกิดจิตสำนึก และนำไปใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ของครูในโรงเรียนในชั้นเรียนที่ครูรับผิดชอบ ได้แก่

2.1 ปฏิรูปวิธีเรียนรู้ของผู้เรียน โดยเปลี่ยนจากครูเป็นศูนย์กลางมาเป็นการใช้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self learning) หรือเรียนรู้จากสื่อนวัตกรรม เครือข่ายการเรียนรู้ต่างๆ ให้มากขึ้น

2.2 ปรับพฤติกรรมการสอนของครูให้สอดคล้องกับวิธีการเรียนรู้แบบใหม่ของผู้เรียน

2.3 พัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยี เครื่องมือ ตลอดจนเครือข่ายการเรียนรู้ให้ส่งเสริมวิธีการเรียนรู้ของผู้เรียน

2.4 สร้างสรรค์บรรยากาศการเรียนการสอนที่เป็นอิสระ เป็นสุขทั้งผู้เรียนผู้สอน

2.5 ปรับรื้อกระบวนการบริหารจัดการให้เอื้อต่อการจัดการกระบวนการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และประเมินผลตามสภาพที่สอดคล้องกับชีวิตจริงของผู้เรียน

3. ยุทธศาสตร์การพัฒนาครูประจำการที่ใช้โรงเรียนเป็นฐาน และมุ่งผลให้เกิดต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนโดยตรง ได้แก่

3.1 ครูประจำการพัฒนาตนเองด้วยกระบวนการวิจัยชั้นเรียน (Classroom action research) ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ลงมือปฏิบัติจริงด้วยตนเอง วัดและประเมินผลสอดคล้องกับสภาพชีวิตจริง (Authentic assessment)

3.2 ครูประจำการเรียนรู้และร่วมทำงานกับครูผู้เชี่ยวชาญ (Master teacher) เน้นครูผู้เชี่ยวชาญในโรงเรียนเดียวกัน กลุ่มโรงเรียนเดียวกัน ตำบล อำเภอหรือจังหวัดเดียวกัน

3.3 จัดบทบาทและภาระหน้าที่ใหม่ ๆ ให้กับครูประจำการได้ปฏิบัติและรับผิดชอบ โดยอาศัยกิจกรรมครูพี่เลี้ยง ครูที่ปรึกษา ครูที่ทำหน้าที่ประเมินผลงานนักเรียน (Student portfolio) และการประเมินเพื่อนครูด้วยกัน (Peer evaluation) เป็นต้น

3.4 การนำครูประจำการมาเข้ารับการฝึกอบรมในรูปแบบครูกลายเป็นนักเรียน โดยเน้นกิจกรรมและกระบวนการ 5 กระบวนการที่กล่าวแล้ว และต้องเน้นการให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางปฏิบัติจริง วัดและประเมินผลที่สอดคล้องกับสภาพชีวิตจริงเสมอ

3.5 ครูประจำการพัฒนาตนเองด้วยเครือข่ายบุคคล เครือข่ายที่เป็นองค์กรหรือสถานที่ และเครือข่ายระบบที่กำหนดขึ้นเป็นยุทธศาสตร์ที่นิยมมากในระบบการพัฒนาครูยุคใหม่ ทำได้สะดวก ประหยัด และมีประสิทธิภาพดี

4. ตีชนิยามวัดความสำเร็จของการพัฒนาครูประจำการที่ใช้โรงเรียนเป็นฐานและมุ่งผลให้เกิดต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนโดยตรง ได้แก่

4.1 ครูประจำการได้รับการพัฒนาให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ครูได้อย่างดี โดยเฉพาะในการจัดการเรียนการสอน

4.2 การเรียนรู้ของผู้เรียนสัมฤทธิ์ผลและพัฒนาก้าวหน้าอย่างเห็นได้ชัด

4.3 โรงเรียนได้รับการพัฒนาในภาพรวม และเห็นได้ชัดในเรื่องการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ เป็นที่ยอมรับของผู้ปกครอง ชุมชน และสังคม

8.4 การพัฒนาประสิทธิภาพครู

เจิ้ง (Cheng, Y.C., 1998 : 1-10) ได้กล่าวถึงประสิทธิภาพครูในศตวรรษที่ 21 ว่า จากการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของข้อมูลข่าวสารระหว่างปี 2522-2533 ความเป็นโลกาภิวัตน์ การแข่งขันกันในเรื่องการค้า การเกิดมลภาวะของโลกนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก เช่นเดียวกับประเทศทางตะวันตก ในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วนี้ โรงเรียนและครูต้องเผชิญหน้ากับปัญหาใหม่ ๆ มากมาย ทั้งจากภายในและภายนอก ดังนั้น การกำหนดเป้าหมายของโรงเรียนกลายเป็นสิ่งที่ไม่แน่นอน และซับซ้อนมากกว่าเดิม ภาระงานทางการศึกษาเป็นสิ่งที่ต้องการมากขึ้น เพราะเป็นที่คาดหวังจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างหลากหลาย ในศตวรรษที่ 21 นี้ โรงเรียนต้องมีส่วนร่วมสนับสนุนการพัฒนาบุคคล ชุมชน สังคม และความสัมพันธ์ระหว่างนานาชาติ และได้รับการคาดหวังว่าจะทำหน้าที่ใหม่ให้กับสังคม การเมือง วัฒนธรรม และการศึกษา ดังนั้นครูในศตวรรษใหม่นี้ต้องปรับบทบาทภาระหน้าที่เพิ่มมากขึ้น เช่น การเป็นนักพัฒนาหลักสูตร (Curriculum developer) เป็นพี่เลี้ยง เป็นผู้พัฒนาบุคคล ผู้อำนวยการความสะอาด เป็นนักวิจัย ทำหน้าที่ตัดสินใจ เหล่านี้เป็นต้น ครูต้องพัฒนาตนเองเพื่อความเป็นมืออาชีพ ปรับปรุงตัวเองให้เข้ากับความรู้นใหม่ ๆ มีสมรรถนะใหม่ และทัศนคติใหม่ เป็นเรื่องปกติกับการยอมรับว่าครูเป็นองค์ประกอบสำคัญ

สำหรับความสำเร็จของโรงเรียน ในการให้การศึกษาใน 2 ทศวรรษที่ผ่านมา ผู้วางนโยบาย สถาบันฝึกหัดครู และโรงเรียน มีการพัฒนาครูในด้านทักษะปฏิบัติ มีการใช้ทรัพยากรจำนวนมาก เพื่อต้องการให้มีการปฏิรูป การศึกษา แต่ภาคปฏิบัติของนักเรียนยังคงลดต่ำลงอย่างมีนัยสำคัญอย่างเช่นที่ย่องกงเป็นต้น และยังมี ประเทศที่กำลังพัฒนาประเทศอื่น ๆ ด้วย ประชาชนเริ่มรับรู้ข้อจำกัดของการพัฒนาครูในรูปแบบเดิม รวมทั้ง มาตรฐานการศึกษาในโรงเรียนด้วย จากเดิมที่เห็นว่าการพัฒนาครูเกี่ยวข้องกับระดับบุคคล มาเป็นความ เชื่อมโยงระหว่างบุคคล องค์กร และบริบทที่แวดล้อมด้วย ดังนั้นการพัฒนาครูจำเป็นต้องคำนึงถึงบทบาท ของครูในวงกว้างขึ้น0ทั้งหน้าที่ในการสอน การบริหารโรงเรียน การเปลี่ยนแปลงของหลักสูตร นวัตกรรมทาง การศึกษา การศึกษาของครู การร่วมงานกับผู้ปกครองและให้บริการชุมชนด้วย การพัฒนาครูในศตวรรษใหม่มี แนวทางใน 3 ลักษณะดังนี้ คือ

1. ประสิทธิภาพครูในชั้นเรียน
2. ประสิทธิภาพครูในโรงเรียน
3. ประสิทธิภาพครูในฐานะที่โรงเรียนทำหน้าที่ในหลายระดับ

รายละเอียดในแต่ละลักษณะมีดังนี้

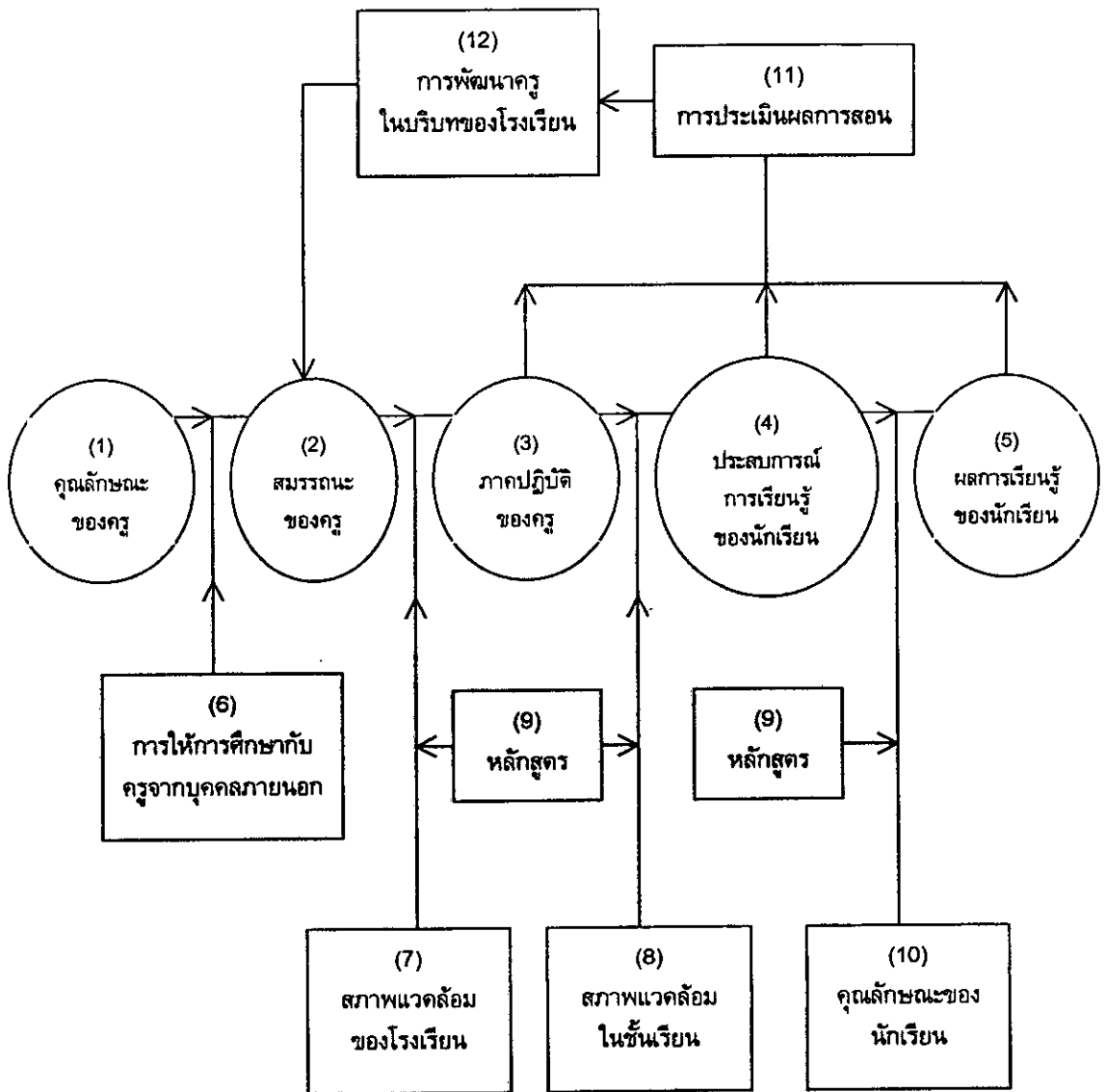
1. ประสิทธิภาพครูในชั้นเรียน ในลักษณะเช่นนี้มองว่าครูมีประสิทธิภาพในชั้นเรียนที่ทำให้ ความรู้กับนักเรียน ดังนั้น การให้ความรู้จึงให้วิธีการสอนเพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้ ซึ่งประสิทธิภาพของครู มีองค์ประกอบ ดังนี้

1. คุณลักษณะของครู เช่น ความรู้เดิม ความสามารถ ความเชื่อ ที่ครูได้รับจากสถาบัน ฝึกหัดครู
2. สมรรถนะของครู เช่น ความรู้ ความสามารถ และความเชื่อ ที่นำมาใช้ในสภาพแวดล้อมที่ เป็นจริง หลังจากสำเร็จการศึกษาจากสถาบันฝึกหัดครู
3. ภาคปฏิบัติของครู เช่น พฤติกรรมของครูเปลี่ยนไป เมื่อสภาพแวดล้อมในการสอน เปลี่ยนแปลงไป
4. ประสบการณ์การเรียนรู้ของนักเรียน เช่น ประสบการณ์จากการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่าง ครูกับนักเรียน ในขณะที่มีการเรียนการสอน
5. ผลการเรียนรู้ของนักเรียน เช่น ความก้าวหน้าของนักเรียนตามที่กำหนดไว้ในเป้าหมาย ของการจัดการศึกษา
6. การให้การศึกษากับครูจากบุคคลภายนอก เช่น การฝึกอบรมจากสถาบันฝึกหัดครู เพื่อให้ครูมีสมรรถนะเพิ่มขึ้น
7. สภาพแวดล้อมของโรงเรียน รวมถึงโครงสร้างของโรงเรียน การบริหารจัดการ วัฒนธรรม สิ่งอำนวยความสะดวกในการสอน ทรัพยากร และเป้าหมายของโรงเรียน
8. สภาพแวดล้อมในชั้นเรียน รวมถึงจำนวนชั้นเรียนที่มีอยู่ รวมทั้งองค์ประกอบต่าง ๆ ความสามารถของนักเรียน บรรยากาศในชั้นเรียน ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน
9. หลักสูตร เช่น แผนการสอนของครู และเนื้อหาที่ใช้สอน เป็นต้น
10. คุณลักษณะของนักเรียน เช่น ประสบการณ์เดิมของนักเรียนแต่ละคน ความสามารถ ทางกายภาพและทางปัญญา รูปแบบการเรียนรู้ และคุณลักษณะส่วนตัวอื่น ๆ

11. การประเมินผลการสอน เช่น การติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงานจากการสอน และประสบการณ์เรียนรู้ของนักเรียน รวมทั้งผลผลิตสุดท้าย

12. การพัฒนาครูในบริบทของโรงเรียน เช่น การฝึกอบรมหรือกิจกรรมการพัฒนาบุคลากรของโรงเรียนที่ดำเนินการในโรงเรียน ซึ่งมีผลต่อการประเมินผลการสอนของครู

ทั้งหมดที่กล่าวมาข้างต้น แสดงให้เห็นความเชื่อมโยงในแต่ละองค์ประกอบดังนี้

ภาพประกอบ 11 ประสิทธิภาพของครูในชั้นเรียน (Cheng. Y. C., 1998 : 5)

รูปแบบที่กล่าวถึงข้างต้นมีข้อตกลงเบื้องต้นว่า ความสัมพันธ์เชิงเหตุผลขององค์ประกอบต่าง ๆ เกี่ยวกับประสิทธิภาพของครู ดังนี้ (1) ผลการเรียนรู้ของนักเรียนเป็นผลผลิตของปฏิสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะของหลักสูตร ประสบการณ์การเรียนรู้ของนักเรียนและคุณลักษณะของแต่ละบุคคล (2) ประสบการณ์การเรียนรู้ของนักเรียนมาจากการปฏิบัติของครู คุณลักษณะของหลักสูตรและสิ่งแวดล้อมของโรงเรียน (3) การปฏิบัติของครูได้รับการตัดสินจาก ปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะของครู คุณลักษณะของหลักสูตร และสภาพแวดล้อมของโรงเรียน (4) การที่ครูได้รับการศึกษาจากบุคคลภายนอก การศึกษาของครูที่ใช้โรงเรียนเป็นฐานหรืออยู่ในบริบทของโรงเรียน และความรู้เดิมของครูส่งผลถึงสมรรถนะของครู (5) การประเมินผลการสอนอยู่บนฐานของข้อมูลที่ได้จากการปฏิบัติของครู ประสบการณ์การเรียนรู้ของนักเรียน และผลจากการเรียนรู้ที่สามารถนำมาสนับสนุนการพัฒนาสมรรถนะของครูและทีมงานได้ ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่ต้องค้นหาองค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์ เพื่อนำมาสู่ข้อสรุปว่าผลการเรียนรู้ของนักเรียนขึ้นอยู่กับอะไร และรูปแบบการให้การศึกษาครูโดยบุคคลภายนอก และการพัฒนาครูที่อยู่ในบริบทของโรงเรียน (School-based) สามารถทำให้เกิดความแตกต่างในผลการเรียนรู้ของนักเรียนได้ ในแง่ของทฤษฎีมีอยู่ 4 ยุทธศาสตร์ เพื่อค้นหาคำตอบเหล่านี้

1. ยุทธศาสตร์ 1 องค์ประกอบ (The single component strategy)

2. ยุทธศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่าง 2 องค์ประกอบ (The relationship between two components strategy)

3. ยุทธศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่าง 3 องค์ประกอบ หรือมากกว่า (The relationship between three or more components strategy)

4. ยุทธศาสตร์โลก (Global strategy)

1. ยุทธศาสตร์ 1 องค์ประกอบ (The single component strategy)

ในยุทธศาสตร์นี้ศึกษาเฉพาะองค์ประกอบเดียวเกี่ยวกับประสิทธิภาพของครู นักวิจัยได้ศึกษาตัวแปรที่สำคัญ ดังนี้

1. สมรรถนะของครู (Teacher competence) ได้แก่ ทักษะทางภาษา ความรู้ในวิชาครู ทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ความรู้ในเนื้อหาวิชา จริยธรรมและความรู้ด้านกฎหมาย เป็นต้น

2. การปฏิบัติของครู (Teacher performance) เช่น ลักษณะการสอน ทักษะในการสอน ยุทธศาสตร์การสอน พฤติกรรม การใช้ทรัพยากรต่าง ๆ รูปแบบการจัดชั้นเรียน และความเป็นผู้นำ

3. ประสบการณ์การเรียนรู้ของนักเรียน (Student learning experience) พฤติกรรมในการเรียน ยุทธศาสตร์ในการเรียน ประสบการณ์เดิม ความรู้สึกตอบสนองต่อการเรียน สภาพทางร่างกาย

4. ผลจากการเรียนรู้ของนักเรียน (Student learning outcome) เช่น ผลสัมฤทธิ์ทางด้านวิชาการ ความสามารถในการอ่าน เขียน และพัฒนาศักยภาพในการเรียนรู้ มีความรู้ในเรื่องคอมพิวเตอร์ มีพัฒนาการทางด้านจริยธรรม ความเป็นพลเมือง มีทักษะและแรงจูงใจในการเรียนรู้ต่อไปในอนาคต

5. คุณลักษณะของหลักสูตร (Curriculum characteristics) เช่น เป้าหมายการศึกษา ภาระงานในการเรียนการสอน ตำราแบบเรียน ข้อกำหนดรายวิชา การออกแบบหลักสูตร สื่อที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน และวัสดุต่าง ๆ

6. การประเมินผลการสอน (Teaching evaluation) เช่น การสังเกตในชั้นเรียน การประเมินสัมฤทธิผลของนักเรียน ครูประเมินผลด้วยตนเอง แฟ้มสะสมการสอน และการประเมินโดยนักเรียน

7. สภาพแวดล้อมในชั้นเรียนสำหรับการเรียนการสอน (Classroom environment for teaching and learning) เช่น บรรยากาศในชั้นเรียน ความหลากหลายในชั้นเรียนที่มีทั้งเด็กเก่งและอ่อน สิ่งสนับสนุนในการเรียนการสอน เครื่องใช้ และสภาวะทางกายภาพ

8. สภาพแวดล้อมของโรงเรียนในการเรียนและการสอน (Organization environment for teaching and learning) เช่น ความเป็นผู้นำด้านการจัดการเรียนการสอน การวางแผนงาน การสนับสนุนจากกลุ่ม การพัฒนาทีมงานในเรื่องของการเรียนการสอนและการพัฒนาวิชาชีพ การบริหารจัดการหลักสูตร ภาพอนาคตของโรงเรียนและเป้าหมาย การนำนโยบายที่วางไว้เป็นไปสู่การปฏิบัติ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล วัฒนธรรมของโรงเรียน และสภาพแวดล้อมทางกายภาพของโรงเรียน

9. คุณลักษณะของครูที่มีอยู่ (Pre-existing teacher characteristics) เช่น คุณสมบัตินทางวิชาการ ประสบการณ์การทำงาน บุคลิกภาพ ความคิดเกี่ยวกับตนเอง ความเชื่อและคุณค่าในด้านการศึกษา และสังคม อายุ

10. คุณลักษณะของนักเรียนที่มีอยู่ (Pre-existing student characteristics) เช่น ประสบการณ์เดิม ความสามารถทางวิชาการ บุคลิกภาพ รูปแบบการเรียนรู้

11. การพัฒนาคณะทำงาน/การให้การศึกษาแก่ครูในบริบทของโรงเรียน (School - based teacher education / staff development) เช่น การประชุมปฏิบัติการ การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การสอนแบบร่วมมือ การสอนแนะโดยกลุ่มเพื่อนครู ผลสะท้อนในการสอน

12. ครูได้รับการศึกษาจากบุคคลภายนอก (External teacher education) เช่น เป้าหมาย วัตถุประสงค์ วิธีการ เนื้อหา การออกแบบรายวิชา องค์การ ความเกี่ยวข้องของแผนงาน และคุณภาพของการสอน

2. ยุทธศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่าง 2 องค์ประกอบ (The relationship between two components strategy) มีความสัมพันธ์อยู่ 10 แบบ ดังนี้

1. สมรรถนะของครู พิจารณาได้จากการปฏิบัติของครู ประสบการณ์การเรียนรู้ของนักเรียน และผลการเรียนรู้ของนักเรียน

2. การปฏิบัติของครู พิจารณาจากประสบการณ์การเรียนรู้ของนักเรียนและผลการเรียนรู้ของนักเรียน

3. ประสบการณ์การเรียนรู้ของนักเรียน พิจารณาจากผลการเรียนรู้ของนักเรียน

4. คุณลักษณะของหลักสูตร พิจารณาจากการปฏิบัติของครู ประสบการณ์การเรียนรู้ของนักเรียน และผลการเรียนรู้ของนักเรียน

5. คุณลักษณะของนักเรียน พิจารณาจากผลการเรียนรู้ของนักเรียน

6. สภาพแวดล้อมของชั้นเรียน พิจารณาจากประสบการณ์การเรียนรู้ของนักเรียน

7. สภาพแวดล้อมของโรงเรียน พิจารณาจากการปฏิบัติของครู

8. การประเมินผลการสอน/การให้การศึกษาแก่ครูในบริบทของโรงเรียน พิจารณาจากสมรรถนะของครู

9. การให้การศึกษากับครูจากบุคคลภายนอก พิจารณาจากสมรรถนะของครู

10. คุณลักษณะของครู พิจารณาจากสมรรถนะของครู

นักวิจัยใช้ยุทธศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่าง 2 องค์ประกอบ เพื่อตีความและทำนายผลของการจัดกระทำตัวแปรหรือองค์ประกอบต่าง ๆ ในการเรียนการสอน และใช้เพื่อนำไปวางแผนพัฒนาครูและคณะทำงานด้วย

3. ยุทธศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่าง 3 องค์ประกอบ หรือมากกว่า (The relationship between three or more components strategy)

แนวคิดการวิจัยที่นำ 3 องค์ประกอบหรือมากกว่า เพื่อดูประสิทธิภาพของครู มีการจับคู่ที่สามารถเป็นไปได้เป็นจำนวนมาก แต่นำเสนอเฉพาะประเด็นที่น่าสนใจ เกี่ยวกับสาเหตุในด้านสมรรถนะของครู (Teacher competence) การปฏิบัติของครู (Teacher performance) ประสิทธิภาพการเรียนรู้และผลการเรียนรู้ของนักเรียน ดังตาราง 3 ดังนี้

ตาราง 3 ยุทธศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่าง 3 องค์ประกอบหรือมากกว่า

ความสัมพันธ์ระหว่างผลของ 2 องค์ประกอบหรือมากกว่า			มีผลต่อ 1 องค์ประกอบ
1. ประสิทธิภาพการเรียนรู้ของนักเรียน	คุณลักษณะของหลักสูตร	คุณลักษณะของนักเรียน	ผลการเรียนรู้ของนักเรียน
2. การปฏิบัติของครู	คุณลักษณะของหลักสูตร	สภาพแวดล้อมของชั้นเรียน	ประสิทธิภาพการเรียนรู้ของนักเรียน
3. สภาพแวดล้อมของโรงเรียน	สมรรถนะของครู	คุณลักษณะของหลักสูตร	การปฏิบัติของครู
4. การที่ครูได้รับการศึกษาจากบุคคลภายนอก	คุณลักษณะของครู	การพัฒนาคณะทำงานในบริบทของโรงเรียน	สมรรถนะของครู

จากตาราง 3 ในข้อ 1 ที่องค์ประกอบอย่างน้อย 2 องค์ประกอบ หรือมากกว่า ได้แก่ ประสิทธิภาพการเรียนรู้ของนักเรียน คุณลักษณะของหลักสูตร และคุณลักษณะของนักเรียน ร่วมกันส่งผลต่อผลการเรียนรู้ของนักเรียน เป็นต้น หรือในตารางข้อ 3 ที่องค์ประกอบในด้านสภาพแวดล้อมของโรงเรียน สมรรถนะของครู และคุณลักษณะของหลักสูตร ร่วมกันส่งผลต่อการปฏิบัติของครู ดังนั้นเป็นต้น

4. ยุทธศาสตร์โลก (Global strategy) เป็นยุทธศาสตร์ที่กว้าง ซึ่งต้องพิจารณาถึงองค์ประกอบทั้งหมดที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของครู นักวิจัยต้องใช้วิธีการที่หลากหลาย ซับซ้อน ในการเก็บข้อมูล และการวิเคราะห์ทั้งในด้านคุณภาพ (Qualitative) และด้านปริมาณ (Quantitative) ด้วยการใช้แผนภาพ (Profile to map) เกี่ยวกับคุณลักษณะของห้องเรียนที่มีประสิทธิภาพและห้องเรียนที่ไม่มีประสิทธิภาพในหลายมิติ หรือตัวบ่งชี้กระบวนการในชั้นเรียนที่เป็นไปได้มากที่สุด เพื่อมากำหนดวิธีการวิจัย

จาก 4 ยุทธศาสตร์ที่กล่าวถึงข้างต้น ยุทธศาสตร์ที่อยู่ในระดับต่ำสุดคือ 1 องค์ประกอบ และยุทธศาสตร์สูงสุดคือ ยุทธศาสตร์โลก ซึ่งเป้าหมายในการนำเสนอครั้งนี้คือ ยุทธศาสตร์ 2 องค์ประกอบ หรือมากกว่า ทั้งนี้เพื่อต้องการให้คำนึงถึงองค์ประกอบต่าง ๆ ว่ามีความสัมพันธ์กัน ไม่ใช่พิจารณาจากเพียง องค์ประกอบเดียว เพื่อบอกถึงประสิทธิภาพของครูในการสอนและการเรียนรู้ในชั้นเรียน เพื่อต้องการให้นำ ข้อมูลเหล่านี้มาจัดโครงการให้การศึกษาและพัฒนาครูให้มีความเหมาะสมต่อไป

2. ประสิทธิภาพครูในโรงเรียน

ตามที่ได้กล่าวถึงในตอนต้นว่า ครูไม่ได้ปฏิบัติงานเฉพาะในชั้นเรียนเท่านั้น แต่ยังอยู่ใน บริบทของโรงเรียนด้วย จึงมีความจำเป็นที่ต้องทำความเข้าใจและคำนึงถึงสภาพโรงเรียนที่ครูปฏิบัติหน้าที่อยู่ เพื่อให้การศึกษาและการพัฒนาครูนำไปสู่ความเป็นวิชาชีพ ภายใต้บริบทโรงเรียนที่ครูปฏิบัติงานอย่างแท้จริง เชิง (Cheng. 1998 : 111-112) จึงได้นำรูปแบบการพัฒนาครูให้มีประสิทธิภาพจากแนวคิดของคาเมรอน (Cameron. 1984 : 235-285) เชิง (Cheng. 1990 : 47-61, 1996b : 54-71) เชิงและแทม (Cheng & Tam. 1997 : 22-31) มาเสนอออกเป็น 7 รูปแบบ ซึ่งในแต่ละรูปแบบได้นำเสนอองค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์ อย่างใกล้ชิดกับการปฏิบัติงานของครูในบริบทของโรงเรียน สรุปได้ดังตาราง 4 ต่อไปนี้

ตาราง 4 รูปแบบประสิทธิภาพครูในบริบทของโรงเรียน

รูปแบบ ประสิทธิภาพครู	ประสิทธิภาพของครู ขึ้นอยู่กับ	สถานะที่ทำให้รูปแบบ มีประโยชน์	ตัวอย่างการประเมิน และติดตามผล
1. รูปแบบเป้าหมาย และภาระงาน Goal and task model	การบรรลุเป้าหมาย ที่วางไว้และภาระงานที่ มอบหมายไปในทิศทาง เดียวกับเป้าหมายของ โรงเรียน	- เป้าหมายและภาระงาน ชัดเจน ได้รับความเห็น ชอบภายในเวลาที่ กำหนดและสามารถวัดได้ - มีทรัพยากรต่าง ๆ สนับสนุนให้บรรลุตาม เป้าหมายและภาระงาน	- ผลสัมฤทธิ์ของการสอน ตามวัตถุประสงค์และ ภาระงานตามมาตรฐาน การปฏิบัติงาน - การปฏิบัติของนักเรียน และผลการเรียนรู้ของ นักเรียน
2. รูปแบบการใช้ ประโยชน์จาก ทรัพยากร Resource utilization model	นำทรัพยากรมาเป็นสิ่ง กำหนดเพื่อเป็นปัจจัย นำเข้าสำหรับกระบวนการ ทำงาน	- กระบวนการปฏิบัติงาน และผลผลิตชัดเจน ที่บอกถึงความสัมพันธ์ ระหว่างทรัพยากรที่ใช้ ในการปฏิบัติงาน - ทรัพยากรมีใช้อย่างจำกัด ที่ทำให้บรรลุเป้าหมาย และภาระงาน	- จัดการและใช้ประโยชน์ จากทรัพยากรสำหรับการ ปฏิบัติงาน - กำหนดการใช้ทรัพยากร ที่เป็นของหายาก เมื่อ จำเป็นเท่านั้น

ตาราง 4 (ต่อ)

รูปแบบ ประสิทธิภาพครู	ประสิทธิภาพของครู ขึ้นอยู่กับ	สถานะที่ทำให้รูปแบบ มีประโยชน์	ตัวอย่างการประเมิน และติดตามผล
3. รูปแบบกระบวนการ ทำงาน Working process model	กระบวนการทำงานและ การสอนเป็นไปด้วยดี	มีความสัมพันธ์ที่ชัดเจน ระหว่างกระบวนการสอน กับเป้าหมายที่วางไว้ หรือ ผลผลิตทางการศึกษา	รูปแบบการสอน พฤติกรรม บรรยากาศในชั้นเรียน การมีส่วนร่วมในการ ตัดสินใจ ความสัมพันธ์ ในงานระหว่างบุคคลอื่น ในโรงเรียน
4. รูปแบบความพึงพอใจ ในองค์ประกอบของ โรงเรียน School constituencies satisfaction model	พึงพอใจกับความสำคัญ ของโรงเรียน ทั้งด้าน ความต้องการและความ คาดหวัง	ความต้องการในองค์- ประกอบต่าง ๆ ของ โรงเรียนไปกันได้ และ ไม่สามารถเพิกเฉยได้	พึงพอใจในนักเรียน ผู้ปกครอง ครู และการ บริหารของโรงเรียน
5. รูปแบบที่ตรวจสอบ ได้ Accountability model	แสดงหลักฐานเพื่อการ ตรวจสอบได้	ความต้องการสำหรับ การตรวจสอบทั้งภายใน และภายนอก	สมรรถนะส่วนบุคคลและ หลักฐานของการตรวจสอบ
6. รูปแบบที่ไม่คำนึงถึง ปัญหา Absence of problems model	ไม่คำนึงถึงปัญหาที่เป็น อุปสรรคในการทำงาน และการสอน	ไม่คำนึงถึงเกณฑ์ของ ประสิทธิภาพครูส่วนใหญ่ แต่คำนึงถึงยุทธศาสตร์ ที่ใช้ในการปรับปรุงให้ดีขึ้น	ไม่คำนึงถึงจุดอ่อน ปัญหา และข้อวิพากษ์ต่าง ๆ
7. รูปแบบการเรียนรู้ อย่างต่อเนื่อง Continuous learning model	การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และสามารถนำมาใช้ อย่างวิเคราะห์ได้	ครูมีความรู้และสมรรถนะ ที่สามารถวิเคราะห์และ สะท้อนให้เห็นได้	ความรู้และสมรรถนะของ ครู

จากตาราง 4 เป็นแนวคิดเกี่ยวกับประสิทธิภาพของครูใน 7 รูปแบบ เป็นแนวคิดที่แตกต่างไปจากแนวคิดเดิม (Traditional paradigm) ซึ่งมีจุดเน้นที่กระบวนการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียน ดังนั้นการวิจัยใหม่ ๆ นำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ใหม่เพื่อนำไปใช้ในการให้การศึกษาและพัฒนาครูได้ การนำรูปแบบทั้ง 7 รูปแบบไปใช้ มีรายละเอียดดังนี้

1. รูปแบบเป้าหมายและการงาน (Goal and task model) มีจุดเน้นสำคัญอยู่ที่การบรรลุเป้าหมายในแผนงานที่วางไว้และการงานที่ครูได้รับมอบหมาย แสดงให้เห็นถึงประสิทธิภาพของครู ซึ่งเป้าหมายและการงานของครูแตกต่างกันไปตามบริบทและเวลาที่ต่างกัน ดังนั้นเกณฑ์การวัดประสิทธิภาพครูต้องต่างกันด้วย ซึ่งเกี่ยวข้องและสำคัญอย่างยิ่งต่อการกำหนดเป้าหมายและการงาน ทั้งของครูและโรงเรียน ในบริบทที่เฉพาะเจาะจง และช่วงเวลาของการปฏิบัติงานเป็นสิ่งสำคัญสำหรับคำถามการวิจัยในการศึกษาประสิทธิภาพของครู ความเหมาะสมและนำไปปฏิบัติได้ พร้อมทั้งตัวบ่งชี้และมาตรฐานที่บอกถึงความสำเร็จของเป้าหมายในแผนงานและการงาน สิ่งที่ต้องคำนึงถึงในการประเมินประสิทธิภาพของครู องค์ประกอบหลายประเภทของโรงเรียนหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ความคาดหวังของบุคคลต่อการปฏิบัติงานของครูมีอย่างหลากหลาย และครูไม่สามารถทำได้ในสภาพจริงภายใต้เวลาที่จำกัด ซึ่งรวมถึงทรัพยากรที่จำกัดด้วย การตรวจสอบประสิทธิภาพครูจำเป็นต้องกำหนดเป้าหมายและการงานของครูให้ชัดเจน ได้รับความเห็นชอบจากทุกคน กำหนดเวลาและการวัดที่ชัดเจน รวมทั้งการสนับสนุนในด้านทรัพยากรต่าง ๆ ที่ทำให้ครูได้รับรู้ถึงเป้าหมายและการงานในบริบทและช่วงเวลาที่กำหนดก็เป็นสิ่งจำเป็น การบอกว่าครูมีประสิทธิภาพหรือไม่จำเป็นต้องทราบถึงคุณลักษณะของครู เช่น บุคลิกภาพ ทัศนคติ ทักษะและความรู้เป็นสิ่งสำคัญเพื่อนำมากำหนดเป้าหมายและการงาน ต้องเข้าใจถึงการที่ครูต้องนำเป้าหมายและการงานนั้นไปปรับปรุงให้เหมาะสมกับภาระกิจของโรงเรียน และครูได้รับทัศนคติ ทักษะ และความรู้ที่จำเป็นสำหรับนำไปปฏิบัติตามแผนที่วางไว้ให้บรรลุผล เพื่อนำมากำหนดเป็นโครงการสำหรับพัฒนาคณะทำงานให้มีประสิทธิภาพต่อไป

2. รูปแบบการใช้ประโยชน์จากทรัพยากร (Resource utilization model) ไม่ว่าในช่องว่างหรือส่วนใดของโลก เวลา ทรัพยากรมนุษย์ พื้นที่ สิ่งอำนวยความสะดวก และวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ เป็นสิ่งที่มีจำกัดให้ครูได้ใช้เพื่อบรรลุถึงเป้าหมายตามรูปแบบการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรนี้ ครูต้องเข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างทรัพยากรต่าง ๆ กับกระบวนการทำงานของครูว่าสมรรถนะและความรู้อะไรเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการจัดการ การใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ให้มีประสิทธิภาพในการสอนและการทำงาน ครูต้องรวบรวมทรัพยากรทั้งจากภายในและภายนอกเพื่อสนับสนุนการทำหน้าที่ คำถามนี้นำไปสู่ความรู้สำหรับการพัฒนาครูให้มีประสิทธิภาพได้

3. รูปแบบกระบวนการทำงาน (Working process model) การศึกษามักได้รับการรับรู้ในฐานะที่เป็นกระบวนการที่รวมถึงการสอน การเรียน และกิจกรรมต่าง ๆ ในโรงเรียน ซึ่งเป็นประโยชน์สำหรับนักเรียน กระบวนการสอนและการทำงานของครู เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการศึกษา ซึ่งเป็นประเด็นสำหรับการวิจัยประสิทธิภาพของครู เพราะว่าครูมีบทบาทหลายอย่างในโรงเรียน การกำหนดคุณลักษณะและองค์ประกอบการสอนของครู กระบวนการทำงานเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการวิจัย ประสิทธิภาพของครู ตัวบ่งชี้และมาตรฐานสำหรับประเมินและติดตามการสอนของครู รวมทั้งการทำงานเกี่ยวข้องกับประสบการณ์ทางการศึกษาและผลการเรียนรู้ของนักเรียน

คุณลักษณะและสมรรถนะของครูที่ทำให้การทำงานราบรื่น และเกี่ยวข้องกับมาตรฐานการปฏิบัติ ครูสามารถพัฒนาคุณลักษณะและสมรรถนะเหล่านี้ได้อย่างไร เป็นคำถามที่นำไปสู่การกำหนดโครงการพัฒนาครูในการสอนและการทำงานต่อไป

4. รูปแบบความพึงพอใจในองค์ประกอบของโรงเรียน (School constituencies satisfaction model) การวิจัยสำหรับรูปแบบนี้ต้องคำนึงถึงองค์ประกอบสำคัญของโรงเรียน บุคคลที่มีอิทธิพลต่อการทำ

หน้าที่ของโรงเรียนและการทำงานของครู รวมทั้งความต้องการและความคาดหวังของบุคคลเหล่านี้ นำไปสู่การพัฒนาโรงเรียนซึ่งเกี่ยวข้องกับการวางแผนในด้านเป้าหมายและการะงาน องค์ประกอบของโรงเรียนมีมากมายหลากหลาย การเข้าใจถึงธรรมชาติของความต้องการและคาดหวัง เป็นสิ่งจำเป็นก่อนนำไปสู่ความเข้าใจในตัวครู ถ้าความต้องการและความคาดหวังเกิดขัดแย้งหรือแข่งขันกัน สิ่งเหล่านี้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการให้การศึกษาแก่นักเรียนอย่างไร เป็นสิ่งที่นักวิจัยต้องให้ความสนใจ การเข้าใจในกระบวนการที่บอกถึงความพึงพอใจของครูที่มีต่อองค์ประกอบต่าง ๆ ของโรงเรียน ในบริบทที่ต่างกันช่วยในการพัฒนาครู ดังนั้น การเข้าถึงว่าครูให้ความหมายขององค์ประกอบหลักของโรงเรียนและยอมรับความต้องการและความคาดหวังอย่างไร สมรรถนะของครูคืออะไรที่จำเป็นต้องกำหนดและนำไปสู่ความพึงพอใจและความคาดหวังในหลายๆ องค์ประกอบ ครูวางแผนการทำงานอย่างไร เพื่อค้นพบความต้องการและความคาดหวังเหล่านี้ ครูใช้ข้อสันนิษฐานและแก้ไขปัญหาคือความขัดแย้งระหว่างความต้องการที่หลากหลายในองค์ประกอบที่แตกต่างกันได้อย่างไร

5. รูปแบบที่ตรวจสอบได้ (Accountability model) รูปแบบนี้กำหนดขึ้นจากข้อตกลงเบื้องต้นว่ามีข้อกำหนดทางกฎหมายและการรับรู้สาธารณะเป็นองค์ประกอบหลักของประสิทธิภาพครู ในทัศนะของรูปแบบนี้มีคำถามพื้นฐานว่า อะไรคือศักยภาพที่กำหนดไว้ในกฎหมายและสาธารณชนรับรู้เกี่ยวกับการทำงานของครูและการปฏิบัติงานของโรงเรียน อะไรคือระบบการตรวจสอบจากภายในและภายนอกโรงเรียน มาตราฐานการปฏิบัติงานของครูคืออะไร สิ่งเหล่านี้เกี่ยวกับข้อสัมพันธ์กับการตรวจสอบในวิชาชีพอย่างไร อย่างไรก็ตาม ครูมืออาชีพในทัศนะเดิมก็มีการวิพากษ์ว่าการตรวจสอบถึงความเป็นมืออาชีพได้อย่างไร เพราะความเป็นครูมืออาชีพเกี่ยวข้องกับทัศนคติที่มีต่องาน ผลการศึกษาของนักเรียนและองค์ประกอบของโรงเรียน ทั้งนี้เป็นกรณีศึกษาจากครูและโรงเรียนในฮ่องกง ดังนั้น การฝึกอบรมอย่างไรจึงนำไปสู่ความเป็นครูมืออาชีพ สิ่งที่เป็นคุณสมบัติที่นำไปสู่คุณภาพการศึกษาและครูที่ตรวจสอบได้ และอะไรคือสิ่งที่ต้องคำนึงถึง ความรู้และทักษะในอาชีพของครู เป็นสิ่งสำคัญที่นำมากำหนดเป็นสิ่งที่ต้องนำมาตรวจสอบครู ความเป็นมืออาชีพของครูเพื่อช่วยในการพัฒนาครู จำเป็นต้องคำนึงถึงความรู้ ทัศนคติ และทักษะ เพื่อให้สามารถแน่ใจว่าสามารถตรวจสอบได้ ทั้งในระดับบุคคลและกลุ่มได้

6. รูปแบบที่ไม่คำนึงถึงปัญหา (Absence of problems model) รูปแบบนี้ตั้งอยู่บนข้อตกลงว่าไม่นำปัญหาเป็นเกณฑ์และตัวบ่งชี้ประสิทธิภาพครู ซึ่งรูปแบบเก่ามักชอบใช้โดยระบบราชการในระดับของโรงเรียน เพื่อติดตามผลประสิทธิภาพของครู งานวิจัยต้องแสดงให้เห็นถึงปัญหาหลักและสิ่งที่เป็นอุปสรรค รวมถึงสาเหตุและผลของสิ่งเหล่านี้ในการทำงานประจำวันของครู ชีวิตในโรงเรียนจากหลายๆ ทัศนะ หลังจากนั้นจึงพัฒนาตัวบ่งชี้หลักและมาตรฐานซึ่งสามารถใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลกับปัญหาของครู ความจริงหรือศักยภาพกลายเป็นประเด็นหลักสำหรับการศึกษาทั้งในระดับนโยบายและระดับใกล้เคียง งานวิจัยต้องมีจุดเน้นในประเด็นที่นำไปสู่การพัฒนาครูอาชีพในด้านความรู้และสมรรถนะของครู หลีกเลี่ยงหรือป้องกันปัญหาที่เกิดขึ้นในกระบวนการทำงานและการสอน ครูในฐานะส่วนบุคคลและกลุ่มจะป้องกันและจัดการกับปัญหาเหล่านั้นได้อย่างไร ตามลักษณะทางจิตวิทยาแล้ว ครูมีแนวโน้มหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้ากับปัญหาในการทำงาน จึงสร้างกลไกในการปกป้องตัวเอง (Self-defensive mechanism) ซึ่งกลไกเหล่านี้ซ่อนเร้นอยู่ภายใต้การเรียนรู้ของครูและปรับปรุงการปฏิบัติงาน คำถามที่งานวิจัยต้องค้นหาอีกคือ อะไรคือกลไกการปกป้องตัวเองของครูที่นำมาใช้ เมื่อครูพบกับปัญหาในการทำงานและกลไกเหล่านั้นถูกนำมาใช้ได้อย่างไร การตอบคำถามเหล่านั้นทำให้สามารถกำหนดความรู้และทักษะที่ครูต้องการมาใช้ป้องกันและแก้ไขปัญหาคือ

7. รูปแบบการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง (Continuous learning model) ผลกระทบที่เพิ่มขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม ครูจำเป็นต้องมีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและสามารถปรับให้เหมาะสมกับสภาพการทำงานของครูอย่างมีประสิทธิภาพ ในทัศนะนี้ การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางการศึกษามีอิทธิพลต่อการทำงานของครูเป็นประเด็นที่เป็นจุดเน้นของการวิจัยประสิทธิภาพครูในบริบทของโรงเรียน คำถามการวิจัย เช่น สภาพแวดล้อมทางการศึกษาเปลี่ยนแปลงน้อยและเร็วแค่ไหน การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้มีอิทธิพลและเกี่ยวข้องกับงานของครูอย่างไร และการพัฒนาโรงเรียนโดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านทรัพยากรที่นำเข้า การออกแบบหลักสูตรและเนื้อหาการจัดการเรียนการสอน และเทคโนโลยีการจัดการ กระบวนการทางการศึกษา ข้อกำหนดทางกฎหมาย และการสนับสนุนจากชุมชนเป็นอย่างไร อะไรเป็นสิ่งที่จำเป็นที่ครูต้องนำมาปรับให้เข้ากับการปฏิบัติงานของครู การกำหนดเป้าหมายและการปฏิบัติของครูนำมาใช้ได้เพียงใด และโรงเรียนสะท้อนให้เห็นความจำเป็นของการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องของครู นำมาปรับและพัฒนาสำหรับนำมาใช้ได้เพียงใด รูปแบบนี้พัฒนาครูในด้านการปฏิบัติในสภาพแวดล้อมที่กำลังเปลี่ยนแปลง และขึ้นอยู่กับครูว่าต้องการความรู้และสมรรถนะในการวิเคราะห์และสะท้อนต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม และสามารถปรับให้ใช้ได้ต่อไป คำถามการวิจัยก็คือ อะไรคือความรู้และสมรรถนะที่จำเป็นและสำคัญในการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมโรงเรียน และมีความเข้าใจเกี่ยวกับ ครูมีประสิทธิภาพการทำงานในชีวิตประจำวันได้อย่างไร ครูได้รับประโยชน์ในการเพิ่มประสิทธิภาพจากโครงการภายนอกและโครงการพัฒนาที่งานในบริบทของโรงเรียน (School-based staff development programs) ซึ่งออกแบบกิจกรรมสำหรับการพัฒนาครู

ทั้ง 7 รูปแบบดังที่กล่าวมาข้างต้น เป็นรูปแบบของการพัฒนาประสิทธิภาพครูมีความแตกต่างในการกำหนดสมรรถนะและความรู้ที่ให้กับครู เพื่อให้ครูปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพในบริบทของโรงเรียน ซึ่งแตกต่างจากความคิดเก่าที่เน้นเฉพาะบทบาทการจัดการเรียนการสอนของครูในชั้นเรียนเท่านั้น ถ้าเรายอมรับในคุณค่าว่าครูต้องมีประสิทธิภาพในบริบทของโรงเรียน ความรู้ใหม่ ๆ ที่ใช้เป็นฐานสำหรับงานอาชีพครูที่กล่าวถึงข้างต้น จะกลายเป็นสิ่งจำเป็นในอนาคตอันใกล้

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาครูในครั้งนี้ใช้แนวคิดการพัฒนาครูในโรงเรียนให้มีความรู้ และทักษะในการพัฒนาหลักสูตร ซึ่งสอดคล้องกับรูปแบบที่ 7 ที่เป็นรูปแบบการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เนื่องจากพิจารณาเห็นว่าการพัฒนาครูภายใต้บริบทจริงของโรงเรียนที่ครูทำการสอนอยู่ ทำให้ครู ผู้บริหารโรงเรียน รวมทั้งนักเรียนได้รับผลจากการดำเนินการในครั้งนี้ ได้เห็นความเปลี่ยนแปลงที่คาดว่าจะเกิดขึ้นกับบุคคลที่เกี่ยวข้องที่สำคัญครูมีความรู้และทักษะในการพัฒนาหลักสูตร มีความมั่นใจ สามารถพัฒนาหลักสูตรภายใต้บริบทโรงเรียนที่ครูทำการสอนอยู่จริง

9. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตร

การพัฒนาหลักสูตรที่มีการนำระเบียบวิจัยและพัฒนา (Research and development) มาใช้ มีการดำเนินการในลักษณะดังต่อไปนี้

รัตนะ บัวสนธ์ (2535) วิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน เพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น : กรณีศึกษาชุมชนแห่งหนึ่งในเขตภาคกลางตอนล่าง มีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวิจัยด้วยการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การสังเกต เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาหลักสูตรด้วยการนำข้อมูลที่ได้จากขั้นตอนที่ 1 ร่วมกับการวิเคราะห์เอกสาร และรวบรวมความคิดเห็นจากบุคคลในชุมชนมาพัฒนาหลักสูตรฉบับโครงร่าง แล้วนำไปให้ชุมชนและผู้เชี่ยวชาญภายนอกตรวจสอบ

ขั้นตอนที่ 3 การวิจัยทดลองใช้หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นกับกลุ่มตัวอย่าง เพื่อพิจารณาผลที่เกิดขึ้นจากกระบวนการทดลองใช้หลักสูตร

ขั้นตอนที่ 4 ประเมินผลการใช้หลักสูตรว่าเป็นไปตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้หรือไม่

กอบกิจ ตันท์เจริญรัตน์ (2536) วิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมบุคลากรทางสุขภาพ เพื่อเสริมสร้างสุขภาพของผู้สูงอายุ มีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐานสำหรับสร้างหลักสูตร เป็นการสำรวจเพื่อให้ได้ข้อมูลที่สอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริงของผู้สูงอายุและบุคลากรทางสุขภาพ โดยแบ่งการศึกษาออกเป็น 3 ชั้น คือ การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ และผู้เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาหลักสูตรจำลอง เป็นการสร้างหลักสูตรจำลองให้สอดคล้องกับข้อมูลพื้นฐาน แบ่งการดำเนินงานออกเป็น 3 ขั้นตอน คือ การสร้างโครงร่างหลักสูตร การประเมินโครงร่างหลักสูตร และการพัฒนาโครงร่างหลักสูตร

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้หลักสูตร เป็นการประเมินหาประสิทธิภาพของหลักสูตร โดยทำการทดลองกับกลุ่มตัวอย่าง

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินผลและการปรับปรุงหลักสูตร เป็นการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรหลังการทดลองใช้เพื่อให้ได้หลักสูตรที่สมบูรณ์

สุริยา เหมตะติลป (2537) วิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพในการพัฒนาหลักสูตรแบบมีฐานมาจากกระตึบโรงเรียน สำหรับครูโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยมีขั้นตอนดำเนินการดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานด้วยการวิเคราะห์สถานการณ์ เพื่อกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

ขั้นตอนที่ 2 การวางแผนออกแบบหลักสูตร กำหนดเป็นกรอบความคิดของหลักสูตร กำหนดจุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ รูปแบบและตัวบ่งชี้ประสิทธิผลของหลักสูตรด้วยการศึกษาทฤษฎีงานวิจัย

ขั้นตอนที่ 3 การพัฒนาต้นแบบของหลักสูตร ด้วยการเยี่ยมมนิเทศโรงเรียน สัมภาษณ์ และให้ครูตอบแบบสอบถาม นำมาพัฒนารูปแบบหลักสูตร

ขั้นตอนที่ 4 การตรวจสอบคุณภาพ นำต้นแบบหลักสูตรไปให้โรงเรียนตรวจสอบ และพิจารณาความเป็นไปได้ของหลักสูตร

ขั้นตอนที่ 5 ประเมินผลการทดลองใช้หลักสูตร เพื่อประเมินประสิทธิผลของหลักสูตร แล้วนำมาแก้ไขเพื่อเผยแพร่ต่อไป

ชาติริ มณีโกศล (2539) วิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรการวิจัยปฏิบัติการสำหรับครูประถมศึกษา โดยมีขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพการณ์ก่อนการพัฒนาหลักสูตร เป็นการดำเนินการเพื่อศึกษาวิเคราะห์ และเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นต่อการพัฒนาหลักสูตร ด้วยการศึกษารัษฎการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา แนวโน้มของการจัดการศึกษา ตลอดจน ความต้องการของกลุ่มผู้เรียน

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาโครงร่างหลักสูตร เป็นการนำข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้จากการวิเคราะห์ และเก็บรวบรวม ตามขั้นตอนการศึกษาสภาพการณ์ก่อนการพัฒนาหลักสูตรมาใช้เพื่อกำหนดรายละเอียดในแต่ละองค์ประกอบของหลักสูตร

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินโครงร่างหลักสูตร เป็นการตรวจสอบรายละเอียดในแต่ละองค์ประกอบของหลักสูตร ว่ามีความเหมาะสมและสอดคล้องกันหรือไม่ อย่างไร ทั้งนี้ อาศัยความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญ กลุ่มผู้พัฒนาหลักสูตร และครูผู้ใช้หลักสูตร จากนั้นนำข้อมูลที่ได้ไปปรับปรุง แก้ไขโครงร่างหลักสูตรให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขั้นตอนที่ 4 การนำหลักสูตรไปใช้ เป็นการนำหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นไปทดลองใช้เพื่อตรวจสอบและประเมินประสิทธิภาพของหลักสูตร กับข้าราชการครูในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ขั้นตอนที่ 5 การประเมินผลการทดลองใช้หลักสูตร เป็นการตรวจสอบผลการทดลองใช้หลักสูตร ทั้งระหว่าง การทดลองและหลังการทดลอง ข้อมูลที่เก็บรวบรวมระหว่างการทดลองใช้หลักสูตร เก็บรวบรวมจากผู้เข้ารับการทดลอง ผู้สังเกตและผู้วิจัย ส่วนการประเมินผลหลังการทดลองใช้หลักสูตร เก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้เข้ารับการทดลอง และผู้สังเกต

กฤษณีย์ อุทุมพร (2541) วิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการสร้างเครื่องมือสอบมาตรฐานฝีมือนักเรียน หลักสูตร ปวช. 2538 ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐานสำหรับการวางแผนสร้างหลักสูตร จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งประกอบด้วย เอกสารหลักสูตร ปวช. 2538 โครงการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี การประเมินผลการเรียน ความจำเป็นในการจัดสร้างเครื่องมือประเมินมาตรฐานฝีมือนักเรียน การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม และการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างหลักสูตร รวบรวมผลที่ได้จากการศึกษาข้อมูลพื้นฐานมาร่างหลักสูตร แล้วนำโครงร่างให้ผู้เชี่ยวชาญ 8 คน ตรวจสอบความเหมาะสม

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้หลักสูตร เพื่อปรับปรุงหลักสูตรให้มีคุณภาพ

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินผลหลักสูตร นำหลักสูตรไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างจริง โดยการประเมินจากความคิดเห็นของครู อาจารย์ ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ผลการทดสอบความรู้ก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

สิทธิชัย เทวธีระรัตน์ (2543) วิจัยเรื่อง รูปแบบหลักสูตรนิเทศศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารจัดการสื่อสารในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน โดยมีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ขั้นสำรวจ ดำเนินการเก็บข้อมูลภาคสนาม 3 ประเภท คือ ความต้องการหลักสูตรนิเทศศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารจัดการสื่อสารของผู้บริหาร กิจกรรมวิชาชีพนิเทศศาสตร์ ผู้บริหารในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน และหัวหน้าสาขาวิชาและอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน

ขั้นตอนที่ 2 ขั้นพัฒนารูปแบบจำลองหลักสูตรนิเทศศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารจัดการสื่อสารในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน โดยอาศัยข้อมูลที่ได้จากการสำรวจในขั้นตอนที่ 1

ขั้นตอนที่ 3 ขั้นประเมินผลและปรับปรุงรูปแบบ โดยอาศัยความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญตามกระบวนการวิจัยแบบเทคนิคเดลฟาย จำนวน 3 รอบ

ขั้นตอนที่ 4 ขั้นรับรองรูปแบบ โดยนำผลจากขั้นตอนที่ 3 ไปให้ผู้บริหาร หัวหน้าสาขาวิชา ลงความเห็นอีกครั้ง จากนั้นนำไปสร้างเป็นรูปแบบหลักสูตร

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตร พบว่า ขั้นตอนการพัฒนารูปแบบหลักสูตร กระทำได้ด้วยการวิเคราะห์และสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง หรือสังเคราะห์จากเอกสาร รวมทั้งเก็บข้อมูลเพิ่มเติมด้วยการสอบถาม สัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้อง ส่วนในขั้นตอนการตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบที่พัฒนาขึ้น กระทำได้ด้วยการให้ผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้พิจารณาหรือนำรูปแบบที่พัฒนาขึ้นไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างจริง แล้วตรวจสอบผลที่เกิดขึ้นจากการนำรูปแบบไปใช้ ในการวิจัยครั้งนี้เลือกใช้การพัฒนารูปแบบจากการวิเคราะห์และสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ร่วมกับความคิดเห็นที่ได้จากผู้ปฏิบัติคือครู ในสถานศึกษาชั้นพื้นฐานและผู้เชี่ยวชาญ หลังจากนั้นจึงนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างจริง เพื่อประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบและให้ครูในสถานศึกษาชั้นพื้นฐานรับรองรูปแบบ ว่ามีความเหมาะสมก่อนนำไปขยายผลต่อไป

10. กรอบแนวคิดในการวิจัย

รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนที่ดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์หลักคือ ต้องการพัฒนารูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนที่สถานศึกษาชั้นพื้นฐานสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาหลักสูตรด้วยตนเองได้ ตามบทบาทหน้าที่ที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 27 วรรคหนึ่ง ที่ให้คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองดีของชาติ การดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ ตลอดจนการศึกษาต่อ และในวรรคสอง ให้สถานศึกษาชั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสาระหลักสูตรตามวัตถุประสงค์ในวรรคหนึ่งในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ซึ่งแนวทางที่กำหนดไว้ในมาตรา 27 วรรคสองนี้ สอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน (School-based curriculum development) ที่ทำให้โรงเรียนเป็นผู้ตัดสินใจเกี่ยวกับหลักสูตร เนื่องจากโรงเรียนรู้จักผู้เรียน ชุมชน การจัดการเรียนการสอนสามารถตอบสนองทั้งความต้องการของผู้เรียนและชุมชนได้ ซึ่งที่ผ่านมาได้กำหนดไว้เป็นแนวทางปฏิบัติไว้ในคู่มือหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. มปป. : 60) ที่ให้โรงเรียนสร้างหลักสูตรระดับท้องถิ่น ด้วยการจัดทำแผนการสอนทุกกลุ่มประสบการณ์ให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น เพื่อให้ผู้เรียนนำความรู้และประสบการณ์จากชั้นเรียนไปใช้ให้เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวัน แต่ในทางปฏิบัติจริงปรากฏว่า มีสถานศึกษาจำนวนเพียงร้อยละ 27 เท่านั้น ที่มีการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2543 : 294) นั่นก็แสดงว่ามีสถานศึกษาอีกร้อยละ 73 ที่ยังไม่มีการพัฒนาหลักสูตร เพื่อใช้การจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน มีการใช้หลักสูตรแกนกลางเป็นหลัก เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้ เป็นสิ่งที่สถานศึกษาทั้งหลายดำเนินการมาตลอด เพราะสะดวก มีแบบเรียน พร้อมทั้งคู่มือประกอบการสอน ครูทำหน้าที่เป็นผู้ถ่ายทอดสิ่งที่อยู่ในตำราให้นักเรียนได้รับทราบ และทำการประเมินผลตามแนวทางที่กำหนดไว้ ครูจึงเป็นเพียงผู้ใช้ (User) หลักสูตร ส่งผลให้นักเรียนได้เรียนรู้ในสิ่งที่เกี่ยวข้องกับตัวเองและสังคมที่ตัวเองอาศัยอยู่น้อยหรืออาจไม่เกี่ยวข้องเลย ทำให้การเรียนรู้เป็นเรื่องไม่สนุก เพราะเห็นประโยชน์ในการนำไปใช้ในชีวิตประจำวันมีไม่มาก เป็นการแยกชีวิตในโรงเรียนออกจากชีวิตนอกโรงเรียน การจัดการศึกษาที่ดีต้องพัฒนาทั้งตัวบุคคลและชุมชนโดยส่วนรวม การจัดการศึกษาต้องให้สิ่งที่จำเป็นพื้นฐานในการเรียนรู้ ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ. 2542 : 41) 1) ส่วนที่เป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับการเรียนรู้ เช่น การรู้หนังสือ การแสดงออก

ด้วยการพูด การคิดคำนวณ และการแก้ปัญหา 2) ส่วนที่เป็นเนื้อหาพื้นฐานของการเรียนรู้ เช่น ความรู้ ทักษะ ค่านิยมและเจตคติ ซึ่งเป็นสิ่งที่มนุษย์จำเป็นต้องมีเพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ รวมทั้งให้สามารถ พัฒนาได้เต็มขีดความสามารถ ใช้ชีวิตและประกอบกรงานอาชีพอย่างมีศักดิ์ศรี มีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ในการ พัฒนา ปรับปรุงคุณภาพชีวิตของตนให้ดียิ่งขึ้น สามารถตัดสินใจจากข้อมูลที่ได้รับและศึกษาหาความรู้ต่อไป ซึ่งแนวทางการพัฒนาคนในศตวรรษที่ 21 ที่ต้องเผชิญหน้ากับความขัดแย้งต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้ ได้แก่ ความขัดแย้งระหว่างความเป็นสมาชิกของโลกกับการเป็นคนของท้องถิ่น ทำอย่างไรจึงเป็นสมาชิกของโลก โดยไม่สูญเสียรากเหง้าพื้นฐานเดิมของตน ความขัดแย้งระหว่างความเป็นสากลกับความเป็นปัจเจกบุคคล ทำอย่างไรจึงสามารถเลือกอนาคตของตนเองและพัฒนาให้เต็มศักยภาพ ภายในกรอบแห่งวัฒนธรรมประเพณี และความขัดแย้งอีกประการหนึ่งคือ ความขัดแย้งระหว่างประเพณีดั้งเดิมกับความทันสมัย ทำอย่างไรจึง สามารถปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ โดยไม่ต้องหันหลังให้กับความเป็นมาในอดีต (กรมการศึกษา นอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ. 2542 : 37) จากความขัดแย้งต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้ดังที่กล่าวมาแล้ว การเตรียมคน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ต้องให้ทั้งความรู้พื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการ เรียนรู้ รวมทั้งค่านิยม เจตคติ ที่มนุษย์ทุกคนต้องมีเพื่อการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของตนให้ดียิ่งขึ้น สามารถ ตัดสินใจจากข้อมูลที่ได้รับ ดังนั้น ครูที่เป็นบุคลากรหลักจำเป็นต้องฝึกฝนให้ผู้เรียนที่เป็นเยาวชนของชาติได้ รับสิ่งที่เป็นความรู้ ค่านิยม เจตคติ เพื่อพัฒนาศักยภาพของตนเองอย่างเต็มที่ ได้เรียนรู้ในสิ่งที่ป็นรากเหง้า ของวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี การดำรงชีวิต ภายใต้ท้องถิ่นและชุมชนของตนเอง ขณะเดียวกัน ก็สามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งที่ทันสมัยได้ โรงเรียนในฐานะตัวแทนของรัฐทำหน้าที่จัดการศึกษาต้องสามารถ พัฒนาหลักสูตรภายใต้บริบทของโรงเรียนและชุมชนที่อาศัยอยู่ เพื่อใช้จัดการศึกษาให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากสิ่ง ที่อยู่ใกล้ตัว ให้ผู้เรียนเกิดความรัก ความเข้าใจ และเห็นคุณค่าของชุมชนที่อาศัยอยู่ อีกทั้งยังสอดคล้องกับ ทฤษฎีการเรียนรู้ เช่น ทฤษฎีการเรียนรู้ปัญญานิยม ที่นักการศึกษาคนสำคัญคือ เพียเจท์ ที่เชื่อว่าการเรียนรู้ เกิดจากการที่ผู้เรียนเป็นผู้ริเริ่ม เป็นผู้กระทำที่มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งเร้า ผู้เรียนเป็นผู้ลงมือกระทำ เมื่อเกิดการ เรียนรู้ก็เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในโครงสร้างสติปัญญาของผู้เรียน ผู้สอนมีหน้าที่จัดสิ่งแวดล้อมให้เอื้อต่อการ เรียนรู้ให้โอกาสผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม และในการสอนควรเริ่มจากประสบการณ์ที่ผู้เรียนคุ้นเคย หรือประสบการณ์ใกล้ตัวไปยังประสบการณ์ที่ไกลตัว เช่นเดียวกับแนวคิดของบรูเนอร์ (Bruner. 1971) เชื่อว่า การเรียนรู้เกิดขึ้นเมื่อผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมและสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งใหม่กับประสบ การณ์เดิม ทำให้เกิดความหมายใหม่ สอดคล้องกับแนวคิดของออสซูเบล ที่มองว่าการเรียนรู้ที่มีความหมายคือ การเรียนรู้ที่สามารถเชื่อมโยงความรู้ใหม่เข้ากับความรู้เดิมที่มีอยู่ในโครงสร้างทางปัญญา นอกจากนั้น แนวคิด ของกลุ่มคอนสตรัคติวิซึม (Constructivism) ที่มองว่าการเรียนรู้ของแต่ละบุคคลเกิดขึ้นจากการที่บุคคลได้ สร้างความหมายที่มีต่อโลกด้วยตัวเอง ดังนั้น บุคคลควรเป็นผู้สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ไม่ใช่เป็นความรู้ ที่ตนใดคนหนึ่งเป็นผู้สร้างให้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2540 : 134)

การจัดการศึกษาเท่าที่ผ่านมา จากรายงานของคณะกรรมการปฏิรูประบบบริหารการศึกษาใน กระทรวงศึกษาธิการ (2542 : 26) ที่กล่าวถึงปัญหาในด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ว่ามีการ ควบคุมจากส่วนกลางสูงมาก แม้มีการมอบอำนาจไปยังระดับจังหวัด และสถานศึกษา ส่วนใหญ่เป็นเรื่องของ การบริหารงานตามระเบียบแบบแผน การบริหารการเงิน และการบริหารงานบุคคล ส่วนเรื่องหลักสูตรและ การจัดการเรียนการสอน แม้มีความพยายามให้สถานศึกษาและหน่วยงานในพื้นที่พัฒนาหลักสูตรระดับ ท้องถิ่นแต่ก็ไม่เกิดผลเท่าที่ควร เนื่องจากกรอบหลักสูตรและการประเมินผลเป็นสาเหตุสำคัญในการสกัดกั้น การตัดสินใจ อีกทั้งรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่ยังยึดครูเป็นศูนย์กลาง ระบบรวมศูนย์ในเรื่องการจัดสร

ทรัพยากรเพื่อการเรียนการสอนเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้สถานศึกษาไม่อาจจัดรายวิชาที่สนองความต้องการของนักเรียนและความต้องการของชุมชนได้ และจากการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ (2544 : 1) พบว่า การกำหนดหลักสูตรจากส่วนกลางไม่สะท้อนสภาพความต้องการที่แท้จริงของสถานศึกษาและท้องถิ่น สอดคล้องกับการศึกษาของกรมวิชาการ (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. 2543? : 89 อ้างอิงจาก พัทธี ประพันธ์. 2537 และขจรจิต ไหลสกุล. 2538) ที่พบว่าปัญหาในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นก็คือ การขาดบุคลากรดำเนินการ ขาดความร่วมมือและสนับสนุน ขาดวิทยากร ขาดความรู้ ขาดการรวบรวมข้อมูลให้เป็นปัจจุบัน ครูไม่ปรับหลักสูตรสอนตามหลักสูตรแกนกลาง ไม่ปรับปรุงสื่อ เอกสารการปรับหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นมีไม่เพียงพอ ครูไม่มีความรู้และขาดทักษะในการดำเนินการ

จากสภาพดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยพิจารณาเห็นว่าการวิจัยและพัฒนารูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับประถมศึกษามีความสำคัญและจำเป็น เพราะโรงเรียนระดับประถมศึกษาทำหน้าที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้ความรู้ทักษะที่จำเป็นแก่เยาวชนสำหรับการดำรงชีวิตอยู่ในชุมชนและสังคม บทบาทหน้าที่ ที่โรงเรียนต้องดำเนินการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของชุมชน โรงเรียนต้องเป็นผู้ตัดสินใจเกี่ยวกับหลักสูตรที่นำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน การที่โรงเรียนต้องเป็นผู้พัฒนาหลักสูตรด้วยตนเองจำเป็นต้องมีรูปแบบดำเนินการ เพื่อเป็นแนวทางสำหรับโรงเรียนได้นำไปปฏิบัติในการพัฒนาหลักสูตร แนวความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนก็คือ เป็นการพัฒนาจากบุคคลภายในสถานนั้นเอง ไม่ใช่สิ่งที่กำหนดจากภายนอก (Skilbeck. 1984 : 2) เป็นสิ่งที่ปฏิบัติได้จริงและมีผลเกิดขึ้นกับบุคคลที่เกี่ยวข้องจริง หลักสูตรต้องได้รับการพัฒนาต่อไปเรื่อย ๆ เพื่อให้ได้หลักสูตรที่สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของผู้เรียนมากขึ้น (Marsh and others. 1990 : 48 ; citing Harrison. 1981) รวมทั้งต้องมีการวางแผน ทดลองใช้ และประเมินผลร่วมกัน มีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรต่าง ๆ ในโรงเรียน เช่น บุคลากร อาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ อย่างมีแผน สะท้อนให้เห็นประโยชน์และพันธกิจร่วมกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ครูได้แสดงศักยภาพอย่างเต็มที่และที่สำคัญคือเป็นหลักสูตรที่โรงเรียนได้รับประโยชน์ และโรงเรียนเองเป็นผู้ทำให้เกิดสัมฤทธิ์ผลมากกว่าเป็นเพียงเจ้าของหลักสูตร (Eggleston. 1980 : 7) ซึ่งแนวคิดสำคัญที่ทำให้มีการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนเกิดขึ้นก็คือ โรงเรียนในแต่ละแห่งมีความแตกต่างกันไปตามสภาพทางภูมิศาสตร์ สิ่งแวดล้อม ชุมชน รวมทั้งตัวนักเรียนเองด้วย ดังนั้น การใช้หลักสูตรแกนกลางเพียงรูปแบบเดียวจึงไม่สอดคล้องกับสภาพจริง จำเป็นที่โรงเรียนต้องพัฒนาหลักสูตรเองภายใต้กรอบทิศทางกว้าง ๆ ที่รัฐบาลกลางเป็นผู้กำหนด (Curriculum Development Council. 2000 : 12) ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ที่กำหนดไว้ในมาตรา 27 วรรคหนึ่ง ว่าให้คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ การดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อ และในวรรคสอง กำหนดให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรตามวัตถุประสงค์ในวรรคหนึ่ง ในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ

จากการศึกษารูปแบบที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน พบว่ามีผู้นำเสนอในรูปแบบต่าง ๆ กัน เช่น ไทเลอร์ได้นำเสนอรูปแบบที่เป็นหลักการและเหตุผลว่าการพัฒนาหลักสูตรต้องตอบคำถามพื้นฐานที่สำคัญ 4 ประการ คือ (วิชัย วงษ์ใหญ่. 2537 : 10-11) (1) จุดมุ่งหมายอะไรบ้างที่โรงเรียนต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ (2) ประสบการณ์ทางการศึกษาอะไรบ้างที่โรงเรียนต้องจัดให้เพื่อช่วยให้นักเรียนบรรลุจุดมุ่งหมาย (3) จะจัดประสบการณ์ทางการศึกษาอย่างไรจึงทำให้การสอนมีประสิทธิภาพ (4) ประเมินประสิทธิภาพ

ทางการจัดประสบการณ์การเรียนรู้อย่างไรจึงทราบได้ว่าผู้เรียนได้บรรลุจุดมุ่งหมายทางการศึกษา ในส่วนของ ทาบา (Taba. 1962 : 456-459) เป็นแนวคิดการพัฒนาหลักสูตรแบบรากหญ้า (Grass-root approach) เชื่อว่าหลักสูตรควรได้รับการออกแบบโดยครูผู้สอนมากกว่าพัฒนาจากองค์กรที่อยู่สูงขึ้น ทาบาให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์ความต้องการ ความจำเป็นของผู้เรียนและสังคม แล้วจึงมากำหนดเป็นจุดมุ่งหมาย คล้ายกับ รูปแบบหลักสูตรของไทเลอร์ ส่วน เชย์เลอร์ อเล็กซานเดอร์ และเลวิส (อ้างอิงจากใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์. 2539 : 20-22) ได้เสนอรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรที่ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ (1) วัตถุประสงค์ของหลักสูตร (2) การออกแบบหลักสูตร (3) การนำหลักสูตรไปใช้ (4) การประเมินผลหลักสูตร สำหรับโอลิวา ได้กล่าวถึงรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรว่าประกอบด้วย 12 ขั้นตอน รูปแบบของโอลิวา มีลักษณะคล้ายกับของ ทาบา แต่มีขั้นตอนมากกว่าคือ ทาบามี 7 ขั้นตอน โอลิวามี 12 ขั้นตอน ส่วนรูปแบบหลักสูตรของสกีลเบ็ก (Skilbeck" 1984 : 230-239) ใช้แนวคิดของการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน (School-based curriculum development) ที่เริ่มจากการวิเคราะห์สถานการณ์ด้วยการวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลาง วิเคราะห์ข้อมูลสภาพ โรงเรียน นักเรียน ครู ความเคลื่อนไหวทางสังคม ค่านิยม ปัญหาชุมชน โดยมีขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร 5 ขั้นตอน คือ (1) การวิเคราะห์สถานการณ์ (2) การกำหนดวัตถุประสงค์ (3) การออกแบบการจัดการเรียน การสอน (4) การนำหลักสูตรไปใช้ (5) การประเมินการเรียนรู้และการประเมินผลหลักสูตร สำหรับ วอลด์เกอร์ (สิทธิชัย เทวธีระรัตน์. 2543 : 39-40 ; อ้างอิงจาก Walker. 1971. *Curriculum Theory Network*. p. 58-59) มีการพัฒนาหลักสูตรโดยใช้วิธีการศึกษาแบบประจักษ์นิยมในการแสวงหาข้อเท็จจริงจากปรากฏ การณ์ทางสังคม และผ่านกระบวนการพิจารณาไตร่ตรองอย่างเหมาะสมก่อนการตัดสินใจออกแบบหลักสูตร

จากรูปแบบที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนตามแนวคิดตามที่มีผู้เสนอดังที่กล่าวมาข้างต้น แล้ว รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรที่กรมวิชาการและกรมการศึกษานอกโรงเรียนได้กำหนดเป็นแนวทางให้ โรงเรียนพัฒนาหลักสูตร ดังเช่น กรมวิชาการ (2543 : 4-6) กำหนดขั้นตอนสำคัญเป็น 5 ขั้นตอน คือ (1) การศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน (2) การศึกษาวิเคราะห์หลักสูตร (3) การวางแผนและจัดทำหลักสูตร (4) กำหนดแนวทางจัดการเรียนรู้ (5) จัดทำแผนการสอน ส่วนกรมการศึกษานอกโรงเรียน (2541 : 29) กำหนดให้โรงเรียนพัฒนาหลักสูตรตามขั้นตอน 5 ขั้นตอน คือ (1) การวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลาง (2) การจัด หมวดหมู่สภาพปัญหาและความต้องการที่ส่งผลต่อผู้เรียน (3) การเขียนแผนการสอน (4) การจัดการเรียน การสอน (5) การประเมินผลผู้เรียน นอกจากนั้น การพัฒนาหลักสูตรที่เป็นลักษณะการพัฒนารายวิชาขึ้นมาใหม่ ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539 : 124-135) ได้นำเสนอรูปแบบซึ่งมี 12 ขั้นตอนในการดำเนินงาน มีรูปแบบ คล้ายกับของกรมวิชาการและกรมการศึกษานอกโรงเรียน กล่าวได้ว่ารูปแบบที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตร โรงเรียนมีแนวคิดและขั้นตอนการดำเนินงานที่มีลักษณะหลากหลายสำหรับให้โรงเรียนนำไปปฏิบัติ ซึ่งผู้วิจัย จำเป็นต้องวิเคราะห์ สังเคราะห์ และพัฒนาเป็นรูปแบบที่โรงเรียนสามารถนำไปใช้ได้จริง และเกิดประโยชน์ สูงสุดต่อผู้เรียน

นอกจากโรงเรียนมีรูปแบบที่สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาหลักสูตรแล้ว การดำเนินการต่อไปคือ ท้าย่างไรจึงให้โรงเรียนนำรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติ ดังเช่นที่สภาพัฒนาหลักสูตรของฮ่องกง (Curriculum Development Council. 2000 : 22-23) กล่าวไว้ว่า การปฏิรูปที่สำคัญคือ ต้องสนับสนุนให้ โรงเรียนและครูก้าวสู่ความเป็นมืออาชีพ และไม่มียุทธศาสตร์ใดที่มีพลังมากที่สุด ต้องใช้หลาย ๆ ยุทธศาสตร์ ที่สำคัญคือมีการสนับสนุนด้านวัสดุอุปกรณ์ ได้แก่ แนวทางเกี่ยวกับหลักสูตร มีตัวอย่างเครื่องมือ ตำรา สิ่งพิมพ์ต่าง ๆ เพื่อใช้ศึกษา รวมทั้งมีโปรแกรมพัฒนาครูประจำการที่หลากหลาย ตามความจำเป็นของการ เปลี่ยนแปลงหลักสูตร ตามวัตถุประสงค์ ตามความต้องการของโรงเรียน และในการจัดโปรแกรมพัฒนาครู

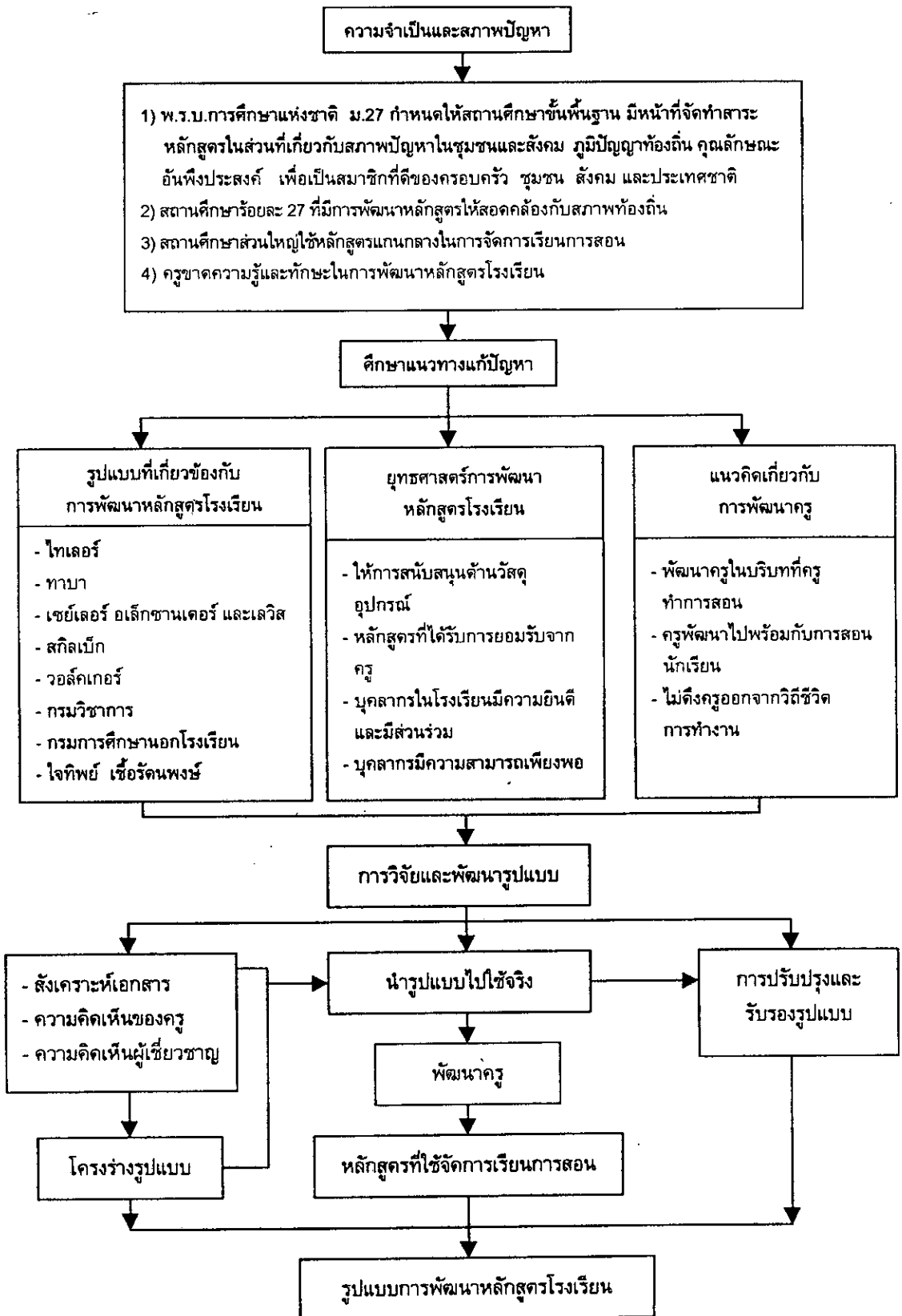
ต้องคำนึงถึงความรู้ที่จำเป็นสำหรับครู หลักสูตรฝึกอบรมที่ได้รับการรับรองและการยอมรับของครู ให้ครูมีส่วนร่วมในการทำวิจัยและพัฒนาโครงการต่าง ๆ โดยมีผู้เชี่ยวชาญในระดับท้องถิ่นและระดับชาติให้คำแนะนำ

ปัญหาที่เกิดจากการนำหลักสูตรโรงเรียนไปใช้ จากการวิจัยระดับลึกของประเทศไต้หวัน ซึ่ง เซ็นและซุง (Chen & Chung, 2000 : 4-7) ได้รายงานการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนของไต้หวันพบว่า ในจำนวน 12 โรงเรียนที่ทำการศึกษา ไม่มีโรงเรียนใดเลยที่มีการเปลี่ยนแปลงทั้งโรงเรียน โรงเรียนส่วนใหญ่เริ่มต้นพัฒนาหลักสูตรจากนโยบายของครูใหม่ ทั้งผู้บริหารและครูสับสนกับภาพของการพัฒนาหลักสูตรแบบใหม่ ขาดความเชื่อมั่นในความเป็นมืออาชีพของตนเอง รวมทั้งมีความกังวลใจเกี่ยวกับผลกระทบที่เกิดกับนักเรียนและผู้ปกครองว่าหลักสูตรโรงเรียนจะทำให้นักเรียนมีความสามารถต่ำลงซึ่งมีผลต่อการสอบเข้ามหาวิทยาลัย ทำให้เป็นการยากที่ผู้ปกครองจะเข้าใจและยอมรับ นอกจากนี้ โคอเอ็น (สุริยา เหมตะศิลป์, 2537 : 9 อ้างอิงจาก Cohen, 1985 : *The International Encyclopedia of Education*, p. 1158) ได้กล่าวถึงยุทธศาสตร์ที่ทำให้โรงเรียนประสบความสำเร็จในการพัฒนาหลักสูตร ที่สำคัญคือ บุคลากรในโรงเรียนมีความยินดีและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับหลักสูตรของโรงเรียน บุคลากรมีความสามารถเพียงพอและรับผิดชอบการตัดสินใจเกี่ยวกับหลักสูตร

จากยุทธศาสตร์และปัญหาการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนดังที่กล่าวมาข้างต้น แสดงให้เห็นว่าการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนจะประสบความสำเร็จได้ขึ้นอยู่กับบุคลากรภายในโรงเรียนต้องให้ความร่วมมือ และมีความสามารถเพียงพอในการตัดสินใจเกี่ยวกับหลักสูตร ดังนั้น การพัฒนาบุคลากรในโรงเรียนซึ่งได้แก่ผู้บริหารและครู จึงมีความจำเป็น สำหรับแนวคิดในการพัฒนาครูคือต้องให้ครูมีความรู้ ทักษะ และเจตคติเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการปฏิบัติงาน และการพัฒนาครูที่ผ่านมาโดยการให้ครูฝึกอบรมซึ่งดำเนินการในช่วง 3-5 วัน ในสถานที่ที่ผู้ฝึกอบรมกำหนดขึ้น แม้ว่าทำให้ครูได้เปลี่ยนบรรยากาศที่จำเจจากงานปกติและได้รับวิธีการใหม่ ๆ ทางการศึกษา แต่ปัญหาที่พบคือ ครูต้องทั้งการสอนในโรงเรียน นักเรียนไม่ได้รับการสอนจากครูเต็มตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรในระดับชั้นนั้นๆ ดังนั้น การพัฒนาครูในบริบทของโรงเรียนที่ครูทำการสอนอยู่จึงเป็นแนวคิดที่ พลสันท์ โพธิ์ศรีทอง (2541 : 11-14) กล่าวว่า ว่าเป็นการพัฒนาที่ครูได้พัฒนาไปพร้อม ๆ กับที่ครูได้ปฏิบัติหน้าที่ครูในการสอนนักเรียนด้วย และผลของการพัฒนายังส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ของครูโดยตรง และที่สำคัญคือ ไม่ได้ดึงครูออกไปจากวิถีชีวิตการทำงานของครู ซึ่งยุทธศาสตร์ที่สำคัญประการหนึ่งคือ ครูได้เรียนรู้และร่วมทำงานกับผู้เชี่ยวชาญ ครูได้พัฒนาตนเองด้วยเครือข่ายบุคคลหรือองค์กร ดัชนีชี้วัดความสำเร็จในการพัฒนาครูคือ ครูสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างดีในการจัดการเรียนการสอน นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รวมทั้งโรงเรียนได้รับการพัฒนาในภาพรวมเป็นที่ยอมรับของผู้ปกครอง ชุมชน และสังคม

จากแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน ยุทธศาสตร์การพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนและการพัฒนาครูดังที่กล่าวมาข้างต้นเป็นแนวทางในการวิจัยและพัฒนา รูปแบบหลักสูตรโรงเรียนในครั้งนี้ คือ จากรูปแบบที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนที่มีผู้นำเสนอมานานหลายรูปแบบที่มีประสิทธิภาพและสามารถนำไปใช้ได้จริงเป็นอย่างไร ซึ่งจากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตร พบว่าขั้นตอนการพัฒนา รูปแบบสามารถกระทำได้ด้วยការวิเคราะห์และสังเคราะห์เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องร่วมกับการสอบถาม สัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้อง ในการวิจัยครั้งนี้ได้ใช้วิธีการพัฒนาโครงสร้างของรูปแบบจากการสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดเป็นโครงสร้างเบื้องต้น แล้วจึงนำไปสอบถามความคิดเห็นครูในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน และสอบถามความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร เพื่อนำมาปรับปรุงโครงสร้างของรูปแบบ หลังจากนั้นจึงนำไปใช้ในสถานการณ์จริง เพื่อประเมินประสิทธิภาพ

ของรูปแบบว่าสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้ ในขั้นตอนนี้จำเป็นต้องมีการพัฒนาครูซึ่งเป็นผู้นำรูปแบบไปใช้ ให้มีความรู้ ทักษะ มีความสามารถเพียงพอในการปฏิบัติการพัฒนาหลักสูตร ซึ่ง เอ็กเกิลสตัน (Eggleston, 1980 : 6-7) ได้กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรและการพัฒนาครูเป็นเรื่องที่ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ การวิจัยครั้งนี้ใช้แนวคิดการพัฒนาครูในบริบทที่ครูทำการสอนอยู่จริง (พลสันท์ โพธิ์ศรีทอง, 2541 : 12-14) โดยนำภารกิจที่ครูปฏิบัติในโรงเรียนเป็นฐานของการพัฒนา เป็นการพัฒนาที่ไม่นำครูออกจากวิถีชีวิต วัฒนธรรม การปฏิบัติงานของครู ให้ครูได้มีส่วนร่วมคิดวิเคราะห์ ลงมือปฏิบัติจริง เห็นคุณค่าของการดำเนินการ แนวคิดนี้ นอกจากครูได้รับการพัฒนาแล้ว ยังส่งผลถึงการเรียนรู้ของนักเรียนและเกิดผลกระทบในทางบวกต่อโรงเรียน และชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่ด้วย สอดคล้องกับแนวคิดที่ได้จากการสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ที่พบว่าแนวคิดการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนต้องเกิดขึ้นจากการพัฒนาของบุคคลภายในสถาบันนั่นเอง ไม่ใช่สิ่งที่กำหนดจากภายนอก (Skillbeck, 1984 : 2) เป็นสิ่งที่ปฏิบัติได้จริง และมีผลเกิดขึ้นกับบุคคลที่เกี่ยวข้องจริง หลักสูตรต้องได้รับการพัฒนาไปเรื่อย ๆ เพื่อให้ได้หลักสูตรที่สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของผู้เรียนมากขึ้น (Marsh and others, 1990 : 48 ; citing Harrison, 1981. *Reconceptualizing School-Based Curriculum Development.*) รวมทั้งต้องมีการวางแผน ทดลองใช้ และประเมินผลร่วมกัน มีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรต่าง ๆ ในโรงเรียน เช่น บุคลากร อาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ อย่างมีแผน ครูได้แสดงศักยภาพอย่างเต็มที่ และที่สำคัญคือ เป็นหลักสูตรที่โรงเรียนได้รับประโยชน์ และโรงเรียนเองเป็นผู้ทำให้เกิดสัมฤทธิ์ผลมากกว่าเป็นเพียงเจ้าของหลักสูตร (Eggleston, 1980 : 7) นอกจากการนำรูปแบบไปใช้ในสถานการณ์จริงเพื่อประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบแล้ว ผลที่ได้ก็นำมาสู่การปรับปรุงรูปแบบ แล้วนำไปสอบถามความคิดเห็นจากครูในสถานศึกษาชั้นพื้นฐานอื่น ๆ เพื่อให้การรับรองรูปแบบว่าสามารถนำไปปฏิบัติได้ ซึ่งการวิจัยครั้งนี้นอกจากได้รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนแล้ว ยังทำให้ครูในโรงเรียนมีความรู้ ทักษะ สามารถปฏิบัติการพัฒนาหลักสูตร ในขณะที่โรงเรียนก็ได้หลักสูตรโรงเรียนสำหรับใช้ในการจัดการเรียนการสอน ส่งผลถึงการเรียนรู้ของนักเรียน นับเป็นการวิจัยที่มีประโยชน์ต่อทุกฝ่ายที่มีส่วนร่วมในการวิจัยครั้งนี้ ดังภาพประกอบ 12

ภาพประกอบ 12 กรอบแนวคิดในการวิจัยรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน

บทที่ 3
วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน วิธีดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาและพัฒนาโครงสร้างรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน ขั้นตอนที่ 2 ประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบด้วยการนำไปใช้ในสถานการณ์จริง ขั้นตอนที่ 3 ปรับปรุงรูปแบบและรับรองรูปแบบ ซึ่งทั้ง 3 ขั้นตอนดังกล่าวมีวัตถุประสงค์ในการศึกษา คำถามทางการวิจัย วิธีการศึกษา และผู้ดำเนินการ/กลุ่มตัวอย่างในแต่ละขั้นตอน ดังตาราง 5 ดังนี้

ตาราง 5 แสดงขั้นตอนการศึกษาวิจัยตามวัตถุประสงค์และคำถามการวิจัย

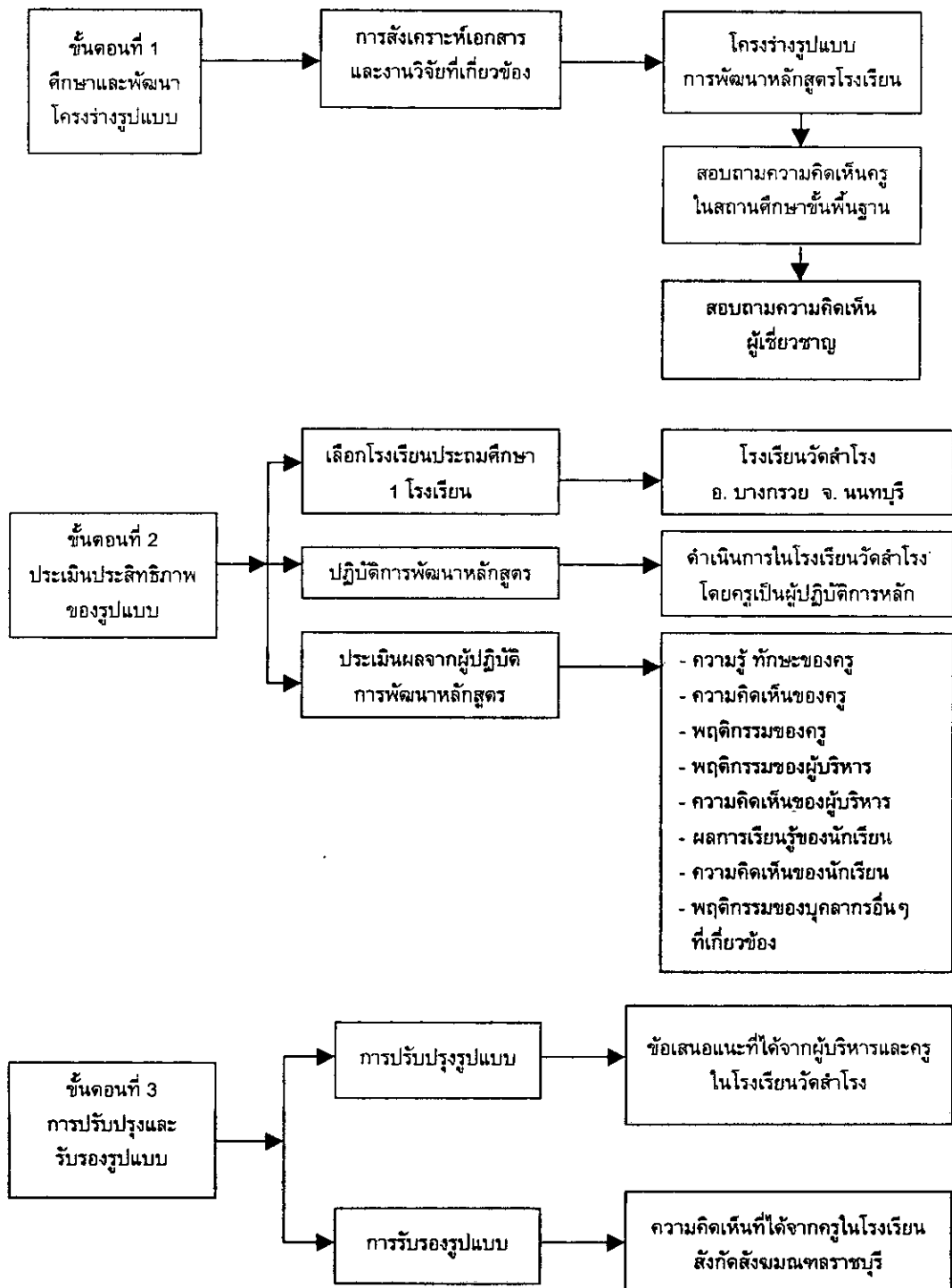
ขั้นตอนการวิจัย	วัตถุประสงค์การวิจัย	คำถามการวิจัย	วิธีการศึกษา	ผู้ดำเนินการ/กลุ่มตัวอย่าง
ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาและพัฒนาโครงสร้างรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน	เพื่อศึกษาและพัฒนาโครงสร้างรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน	1. จากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยได้เสนอสาระ แนวทาง การพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนไว้อย่างไร 2. การพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนตามแนวคิดของต่างประเทศและของไทยมีองค์ประกอบที่สำคัญและจำเป็นอะไรบ้าง 3. การพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนมีรูปแบบและวิธีการนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างไร 4. ครูที่เป็นผู้ปฏิบัติมีความคิดเห็นต่อโครงสร้างรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนอย่างไร 5. ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นต่อโครงสร้างรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนอย่างไร	- วิเคราะห์ สังเคราะห์เอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง - สอบถามความคิดเห็นของผู้ปฏิบัติและผู้เชี่ยวชาญ	- นักวิจัย - ครู - ผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร
ขั้นตอนที่ 2 ประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบของรูปแบบ	เพื่อประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบด้วยการนำไปใช้ในสถานการณ์จริง	รูปแบบที่พัฒนามีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพเพียงใด โดยพิจารณาจาก 1. ครูมีความรู้และทักษะในการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนเพียงใด	วิเคราะห์ข้อมูลจาก 1. แบบประเมินตนเองของครู 2. แบบประเมินความคิดเห็นครูและผู้บริหาร 3. แบบสังเกตพฤติกรรมครูและผู้บริหาร	- ผู้บริหารโรงเรียนวัดสำโรง - ครูโรงเรียนวัดสำโรง - นักเรียนโรงเรียนวัดสำโรง - บุคคลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

ตาราง 5 (ต่อ)

ขั้นตอน การวิจัย	วัตถุประสงค์ การวิจัย	คำถามการวิจัย	วิธีการศึกษา	ผู้ดำเนินการ/ กลุ่มตัวอย่าง
		2. ครูมีความคิดเห็นเกี่ยวกับ รูปแบบอย่างไร 3. ครูมีส่วนร่วมในการพัฒนา หลักสูตรโรงเรียนอย่างไร 4. ผู้บริหารมีส่วนร่วมในการ พัฒนาหลักสูตรโรงเรียนอย่างไร 5. บุคคลอื่น ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง มีทัศนคติและมีส่วนร่วมต่อการ พัฒนาหลักสูตรโรงเรียนอย่างไร 6. นักเรียนมีผลการเรียนรู้ ที่เกิดจากการนำหลักสูตร ไปใช้เพียงใด 7. นักเรียนมีทัศนคติต่อหลักสูตร ที่ครูนำไปใช้ในการจัด การเรียนการสอนอย่างไร	4. แบบสังเกตพฤติกรรมของ บุคคลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง 5. ผลการเรียนรู้ของนักเรียน ที่ได้จากการจัดการเรียน การสอน 6. ความคิดเห็นของนักเรียน ต่อหลักสูตรที่ใช้ในการจัด การเรียนการสอน	
ขั้นตอนที่ 3 ปรับปรุงรูปแบบ และรับรอง รูปแบบ	เพื่อประเมินผล ที่ได้จากการนำ รูปแบบไปใช้ มาปรับปรุงแก้ไข รูปแบบให้เหมาะสม	1. ในแต่ละขั้นตอนของรูปแบบ ที่พัฒนาขึ้น มีความเหมาะสม หรือไม่ มีปัญหา อุปสรรค ในการปฏิบัติอย่างไร 2. ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ ของครู ผู้บริหารโรงเรียน ที่นำรูปแบบไปใช้ 3. ครูในโรงเรียนอื่น ๆ มีความ คิดเห็นต่อรูปแบบอย่างไร	นำผลที่ได้จากการประเมิน ประสิทธิภาพของรูปแบบ มาพิจารณาร่วมกับ 1. ข้อดี และปัญหา อุปสรรค การดำเนินงานที่เกิดขึ้น ในแต่ละขั้นตอน 2. ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ ที่ได้จากครู ผู้บริหาร โรงเรียนวัดสำโรง 3. สอบถามความคิดเห็นของ ครูจากโรงเรียนในสังกัด สังฆมณฑลราชบุรี	- ครูโรงเรียนวัดสำโรง - ครูโรงเรียนสังกัด สังฆมณฑลราชบุรี

วิธีการศึกษา

ได้ดำเนินการวิจัยออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังภาพประกอบ 13 ดังนี้

ภาพประกอบ 13 แสดงขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

รายละเอียดแต่ละขั้นตอนมีดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาและพัฒนาโครงสร้างรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน ประกอบด้วย
ดำเนินการ 3 ส่วน คือ

1.1 การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน โดยนำสาระ
ที่เกี่ยวข้องและสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ในมาตรา 27 วรรคสอง รวมทั้ง
แนวทางการดำเนินงานในการพัฒนาหลักสูตรที่บุคคลและหน่วยงานต่าง ๆ นำเสนอในรูปแบบต่าง ๆ กัน
เพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์เป็นโครงสร้างของรูปแบบเบื้องต้น ซึ่งประกอบด้วย (1) การศึกษาและวิเคราะห์
ข้อมูลพื้นฐาน (2) การร่างหลักสูตร (3) การตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตร (4) การนำหลักสูตรไปใช้ (5)
การประเมินผลหลักสูตร โดยนำเสนอให้เห็นรายละเอียดในแต่ละขั้นตอนของรูปแบบ

1.2 การศึกษาความคิดเห็นของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

1.2.1 วิธีดำเนินการ

- 1) ประชุมอบรมให้ความรู้ตามโครงสร้างของรูปแบบที่ได้จากขั้นตอนที่ 1.1
- 2) ผู้เข้าอบรมตอบแบบสอบถามเมื่อสิ้นสุดการอบรม

กำหนดการอบรมการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน

วันที่ 20 พฤษภาคม 2544

ณ ห้องประชุมอนุบาลลำปาง อ. เมือง จ. ลำปาง

08.00 – 09.00 น.	ลงทะเบียน
09.00 – 09.30 น.	บรรยาย “เหตุผลความจำเป็นของการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน”
09.30 – 09.45 น.	พัก
09.45 – 11.45 น.	ขั้นตอนการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน
11.45 – 12.00 น.	อภิปราย – ชักถาม
12.00 น.	ปิดการอบรม

1.2.2 กลุ่มตัวอย่าง ครูที่ทำการสอนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 170 คน โดยการสุ่ม
แบบเจาะจง (Purposive sampling) เนื่องจากต้องการบุคลากรที่ทำการสอน และทำงานที่เกี่ยวข้องกับการ
ศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีความสนใจและยินดีเข้าร่วมรับการอบรมกระบวนการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน ในวัน เวลา
และสถานที่ที่กำหนด

1.2.3 เครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูล

แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนซึ่งประกอบด้วย 3 ส่วน
คือ (ก) ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบ (ข) ความคิดเห็นเกี่ยวกับขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร ใช้มาตราส่วนประมาณ
ค่า 5 ระดับ ตั้งแต่เห็นด้วยมากที่สุด เห็นด้วยมาก เห็นด้วยปานกลาง เห็นด้วยน้อย เห็นด้วยน้อยที่สุด
ในประเด็นเกี่ยวกับขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน คือการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน การร่าง
หลักสูตร การตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ และการประเมินผลหลักสูตร โดยกำหนด
ค่าน้ำหนักและการแปลความหมายของค่าเฉลี่ยน้ำหนัก ดังนี้

คะแนน 5 หมายถึง เห็นด้วยมากที่สุด

คะแนน 4 หมายถึง เห็นด้วยมาก

คะแนน 3 หมายถึง เห็นด้วยปานกลาง

คะแนน 2 หมายถึง เห็นด้วยน้อย

คะแนน 1 หมายถึง เห็นด้วยน้อยที่สุด

การแปลความหมายของค่าเฉลี่ยน้ำหนักความคิดเห็น เป็นดังนี้

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 4.51 – 5.00 หมายความว่า เห็นด้วยมากที่สุด

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.51 – 4.50 หมายความว่า เห็นด้วยมาก

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 2.51 – 3.50 หมายความว่า เห็นด้วยปานกลาง

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 1.51 – 2.50 หมายความว่า เห็นด้วยน้อย

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 1.00 – 1.50 หมายความว่า เห็นด้วยน้อยที่สุด

(ค) ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร โดยสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรว่าสามารถนำไปปฏิบัติได้หรือไม่ และขั้นตอนใดไม่จำเป็นในการพัฒนาหลักสูตร รวมทั้งข้อเสนอแนะและความคิดเห็นอื่น ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการนำรูปแบบไปใช้

1.2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล หาค่าเฉลี่ยคะแนนความคิดเห็นที่มีต่อรูปแบบ

1.2.5 เกณฑ์การพิจารณา คะแนนที่ได้จากการความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบ มีค่ามากกว่า 3.50 ถือว่าเห็นด้วยกับโครงสร้างรูปแบบ

1.3 การศึกษาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร

1.3.1 วิธีดำเนินการ นำโครงสร้างรูปแบบไปสอบถามความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร จำนวน 6 คน ได้แก่

1. รองศาสตราจารย์ ดร. วิชัย วงษ์ใหญ่	จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
2. ดร. มนัส บุญประกอบ	จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
3. ดร. วิเชียร เกตุสิงห์	จากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ
4. รองศาสตราจารย์ ดร. มานี ไชยธีรานุวัตร	จากมหาวิทยาลัยมหิดล
5. รองศาสตราจารย์ ดร. กัญจนวาลินทรทัศนศิริกุล	จากมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
6. รองศาสตราจารย์ ดร. ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์	จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1.3.2 เครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูล

แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ (ก) ความคิดเห็นเกี่ยวกับขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร ใช้มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตั้งแต่เห็นด้วยมากที่สุด เห็นด้วยมาก เห็นด้วยปานกลาง เห็นด้วยน้อย เห็นด้วยน้อยที่สุดในประเด็นเกี่ยวกับขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน คือการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน การร่างหลักสูตร การตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ และการประเมินผลหลักสูตร โดยกำหนดค่าน้ำหนักและการแปลความหมายของค่าเฉลี่ยน้ำหนัก ดังนี้

คะแนน 5 หมายถึง เห็นด้วยมากที่สุด

คะแนน 4 หมายถึง เห็นด้วยมาก

คะแนน 3 หมายถึง เห็นด้วยปานกลาง

คะแนน 2 หมายถึง เห็นด้วยน้อย

คะแนน 1 หมายถึง เห็นด้วยน้อยที่สุด

การแปลความหมายของค่าเฉลี่ยน้ำหนักความคิดเห็น เป็นดังนี้

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 4.51 – 5.00 หมายถึง เห็นด้วยมากที่สุด

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.51 – 4.50 หมายถึง เห็นด้วยมาก

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 2.51 – 3.50 หมายถึง เห็นด้วยปานกลาง

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 1.51 – 2.50 หมายถึง เห็นด้วยน้อย

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 1.00 – 1.50 หมายถึง เห็นด้วยน้อยที่สุด

(ข) ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร โดยสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรว่าสามารถนำไปปฏิบัติได้หรือไม่ และขั้นตอนใดไม่จำเป็นในการพัฒนาหลักสูตร รวมทั้งข้อเสนอแนะและความคิดอื่น ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการนำรูปแบบไปใช้

1.3.3 การวิเคราะห์ข้อมูล หากค่าเฉลี่ยคะแนนความคิดเห็นที่มีต่อรูปแบบ

1.3.4 เกณฑ์การพิจารณา คะแนนที่ได้จากความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบมีค่ามากกว่า 3.50 ถือว่าเห็นด้วยกับรูปแบบ

ขั้นตอนที่ 2 การประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบด้วยการนำไปใช้ในสถานการณ์จริง ประกอบด้วยการดำเนินการดังนี้

2.1 การเลือกโรงเรียน การเลือกโรงเรียนสำหรับนำรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน ไปสู่การปฏิบัติ เกณฑ์ในการเลือกโรงเรียน ประกอบด้วย

(1) เป็นโรงเรียนที่ผู้บริหารโรงเรียนเห็นความสำคัญ และยินดีให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่ ตลอดช่วงเวลาของการทดลอง

(2) ครูในโรงเรียนมีความตั้งใจและพร้อมให้ความร่วมมือในการทดลอง

โรงเรียนปฏิบัติการพัฒนาหลักสูตร

โรงเรียนวัดลำโรง อ. บางกรวย จ. นนทบุรี

สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

2.2 ปฏิบัติการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนในสถานการณ์จริง

2.2.1 วิธีดำเนินการ

(1) ประชุมร่วมกันระหว่างผู้บริหาร ครู และนักวิจัย กำหนดช่วงเวลาปฏิบัติงานในการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน

(2) ครูทั้งโรงเรียนเป็นผู้ปฏิบัติการหลักในการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน

(3) ผู้วิจัยเป็นผู้สังเกตพฤติกรรมในการปฏิบัติการพัฒนาหลักสูตรของครู และสังเกตพฤติกรรม การมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรของผู้บริหาร และบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

(4) ผู้วิจัยติดตามผลการปฏิบัติงาน

การปฏิบัติการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน ประกอบด้วย กิจกรรมต่าง ๆ ดังตาราง 6 ดังนี้

ตาราง 6 กำหนดการปฏิบัติการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน

วัน/เดือน/ปี	กิจกรรม
มี.ค. – เม.ย. 2544	สร้างความคุ้นเคย 1. นักวิจัยสนทนากับผู้บริหาร ทั้งทางโทรศัพท์และพบปะกัน 2. นักวิจัยประชุมสนทนากับครูทั้งโรงเรียนอย่างไม่เป็นทางการ
3 พ.ค. 2544	ชี้แจงขั้นตอนการดำเนินงาน 1. นักวิจัยประชุมร่วมกับผู้บริหารและครู เพื่อชี้แจงให้เห็นขั้นตอนการดำเนินการ 2. กำหนดช่วงเวลาปฏิบัติการ
2 – 8 มิ.ย. 2544	ชี้แจงภาพรวมของรูปแบบและการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน ประชุมปฏิบัติการร่วมกันระหว่าง ผู้บริหาร ครู และนักวิจัย ในประเด็นเกี่ยวกับ 1. ความจำเป็นของการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน 2. ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน 3. แนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน 4. ภาพรวมของรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน 5. การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสภาพและความต้องการของชุมชน 6. การวิเคราะห์ศักยภาพของโรงเรียน
9 – 15 มิ.ย. 2544	การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน ประชุมปฏิบัติการร่วมกันระหว่าง ผู้บริหาร ครู และนักวิจัย ในประเด็นเกี่ยวกับ 1. การสังเคราะห์สภาพและความต้องการของชุมชน เพื่อกำหนดหัวเรื่องที่นำมาจัดการเรียนการสอน 2. การวิเคราะห์ศักยภาพของโรงเรียน 3. การวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลาง หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)
16 – 25 มิ.ย. 2544	การวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลาง ประชุมปฏิบัติการร่วมกันระหว่างผู้บริหาร ครู และนักวิจัย เพื่อพิจารณาจุดประสงค์รายวิชาในหลักสูตรแกนกลางของแต่ละชั้นเรียนที่บูรณาการเข้ากับหัวเรื่องที่กำหนด
26 – 30 มิ.ย. 2544	การร่างหลักสูตร ครูแต่ละระดับชั้นเรียนร่างหลักสูตรโดยใช้ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน

ตาราง 6 (ต่อ)

วัน/เดือน/ปี	กิจกรรม
1 – 7 ก.ค. 2544	การร่างหลักสูตรและตรวจสอบคุณภาพหลักสูตร ประชุมปฏิบัติการพิจารณา 1. ร่างหลักสูตรของแต่ละระดับชั้นว่ามีความเหมาะสมกับวัยและพัฒนาการของ ของผู้เรียนหรือไม่ เพียงใด 2. การนำจุดประสงค์ของรายวิชาต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลางของ แต่ละระดับชั้นเรียน มากำหนดเป็นจุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหาสาระ กิจกรรม และการประเมินผลสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้เพียงใด 3. แผนการจัดการเรียนการสอนของแต่ละระดับชั้น สอดคล้องกับวัยและ พัฒนาการของผู้เรียนหรือไม่
8 – 11 ก.ค. 2544	การนำหลักสูตรไปใช้ 1. ครูเตรียมความพร้อมเพื่อทดลองจัดการเรียนการสอน โดยการจัดทำใบงาน เตรียมสื่อการเรียนรู้ต่าง ๆ
12 ก.ค. 2544	2. ครูทดลองสอนในทุกๆระดับชั้นเรียน โดยรวมห้องเรียนดังนี้ - อนุบาล 1-2 และ ป. 5-6 เรียนด้วยกัน - ป. 1-2 เรียนด้วยกัน - ป. 3-4 เรียนด้วยกัน
13 ก.ค./2544	3. ประชุมพิจารณาผลการจัดการเรียนการสอนที่ได้จากการทดลองสอน เมื่อวันที่ 12 ก.ค. 2544
14 – 23 ก.ค. 2544	4. ครูจัดทำแผนการจัดการเรียนการสอน จัดเตรียมสื่อการเรียนรู้ในทุกๆระดับชั้นเรียน
24 ก.ค.– 28 ก.ย. 2544	5. ประชุมร่วมกันพิจารณาแผนการจัดการเรียนการสอน ซึ่งประกอบด้วย จุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหา กิจกรรม และการวัดประเมินผลผู้เรียนของ แต่ละระดับชั้นเรียน 6. ครูนำหลักสูตรไปสู่การจัดการเรียนการสอนตามระยะเวลาและแผนการจัด การเรียนการสอนที่กำหนด 7. นักวิจัยติดตามผลการดำเนินงาน
1 – 5 ต.ค. 2544	ประเมินผลหลักสูตร 1. ประชุมร่วมกันพิจารณาผลการจัดการเรียนการสอนในแต่ละระดับชั้นเรียน 2. ระดมสมองเพื่อพิจารณาข้อดี ปัญหาอุปสรรคของการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน

เอกสารหลักที่ใช้ในการปฏิบัติการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน

1. คู่มือการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนที่ผู้วิจัยจัดทำขึ้นโดยผ่านความเห็นชอบของผู้เชี่ยวชาญจำนวน 6 คน คือ รองศาสตราจารย์ ดร. วิชัย วงษ์ใหญ่ ดร. มนัส บุญประกอบ ดร. วิเชียร เกตุสิงห์ รองศาสตราจารย์ ดร. มาณี ไชยธีรานุวัฒน์ศิริ รองศาสตราจารย์ ดร. กัญจนา สันทรรัตนศิริกุล รองศาสตราจารย์ ดร. ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์

2. หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)

2.2.2 เครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูล ประกอบด้วย แบบประเมิน แบบสอบถาม และแบบสังเกต รวม 5 ฉบับ คือ

(1) แบบประเมินตนเองของครูเกี่ยวกับความสามารถในการปฏิบัติงานในมาตราส่วน ประมาณค่า 5 ระดับ ตั้งแต่ความสามารถในการปฏิบัติงานมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด โดยประเมินตนเองเกี่ยวกับขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรตั้งแต่การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน การร่างหลักสูตร การตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้และการประเมินผลหลักสูตร โดยกำหนดค่าน้ำหนักและการแปลความหมายของค่าเฉลี่ยน้ำหนัก ดังนี้

คะแนน 5 หมายถึง ความสามารถในการปฏิบัติงาน มากที่สุด

คะแนน 4 หมายถึง ความสามารถในการปฏิบัติงาน มาก

คะแนน 3 หมายถึง ความสามารถในการปฏิบัติงาน ปานกลาง

คะแนน 2 หมายถึง ความสามารถในการปฏิบัติงาน น้อย

คะแนน 1 หมายถึง ความสามารถในการปฏิบัติงาน น้อยที่สุด

การแปลความหมายของค่าเฉลี่ยน้ำหนักความคิดเห็น เป็นดังนี้

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 4.51 - 5.00 หมายความว่า มีความสามารถในการปฏิบัติงานมากที่สุด

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.51 - 4.50 หมายความว่า มีความสามารถในการปฏิบัติงานมาก

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 2.51 - 3.50 หมายความว่า มีความสามารถในการปฏิบัติงานปานกลาง

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 1.51 - 2.50 หมายความว่า มีความสามารถในการปฏิบัติงานน้อย

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 1.00 - 1.50 หมายความว่า มีความสามารถในการปฏิบัติงานน้อยที่สุด

นอกจากนั้น ยังมีคำถามปลายเปิดให้ครูเสนอแนะแนวทางการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน รวมทั้งปัญหาอุปสรรคที่เกิดจากการพัฒนาหลักสูตร

(2) แบบสอบถามความคิดเห็นของครูและผู้บริหารต่อการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน ซึ่งประกอบด้วยความคิดเห็นที่มีต่อรูปแบบ ใช้มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตั้งแต่เห็นด้วยมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด ในประเด็นเกี่ยวกับความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน ศักยภาพของบุคลากรในโรงเรียน ศักยภาพของโรงเรียน ความสำเร็จในการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน รวมทั้งผลที่ได้รับจากการพัฒนาหลักสูตร กำหนดค่าน้ำหนักคะแนนดังนี้

คะแนน 5 หมายถึง เห็นด้วยมากที่สุด

คะแนน 4 หมายถึง เห็นด้วยมาก

คะแนน 3 หมายถึง เห็นด้วยปานกลาง

คะแนน 2 หมายถึง เห็นด้วยน้อย

คะแนน 1 หมายถึง เห็นด้วยน้อยที่สุด

การแปลความหมายของค่าเฉลี่ยน้ำหนักความคิดเห็น เป็นดังนี้

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 4.51 – 5.00 หมายความว่า เห็นด้วยมากที่สุด

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.51 – 4.50 หมายความว่า เห็นด้วยมาก

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 2.51 – 3.50 หมายความว่า เห็นด้วยปานกลาง

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 1.51 – 2.50 หมายความว่า เห็นด้วยน้อย

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 1.00 – 1.50 หมายความว่า เห็นด้วยน้อยที่สุด

นอกจากนั้น ยังมีคำถามปลายเปิดเพื่อให้ครูและผู้บริหารได้แสดงความคิดเห็น และข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน

(3) แบบสอบถามความคิดเห็นของครูต่อรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน ซึ่งประกอบด้วยความคิดเห็นที่มีต่อรูปแบบ ใช้มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตั้งแต่เห็นด้วยมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด ในประเด็นเกี่ยวกับขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน คือ การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน การร่างหลักสูตร การตรวจสอบคุณภาพหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ และการประเมินผลหลักสูตร โดยกำหนดค่าน้ำหนักและการแปลความหมายของค่าเฉลี่ยน้ำหนัก ดังนี้

คะแนน 5 หมายถึง เห็นด้วยมากที่สุด

คะแนน 4 หมายถึง เห็นด้วยมาก

คะแนน 3 หมายถึง เห็นด้วยปานกลาง

คะแนน 2 หมายถึง เห็นด้วยน้อย

คะแนน 1 หมายถึง เห็นด้วยน้อยที่สุด

การแปลความหมายของค่าเฉลี่ยน้ำหนักความคิดเห็น เป็นดังนี้

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 4.51 – 5.00 หมายความว่า เห็นด้วยมากที่สุด

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.51 – 4.50 หมายความว่า เห็นด้วยมาก

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 2.51 – 3.50 หมายความว่า เห็นด้วยปานกลาง

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 1.51 – 2.50 หมายความว่า เห็นด้วยน้อย

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 1.00 – 1.50 หมายความว่า เห็นด้วยน้อยที่สุด

นอกจากนั้น ยังมีคำถามปลายเปิดให้แสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรว่าสามารถนำไปปฏิบัติได้หรือไม่ และขั้นตอนใดไม่จำเป็นในการพัฒนาหลักสูตร รวมทั้งข้อเสนอแนะอื่น ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการนำรูปแบบไปใช้

(4) แบบสังเกตพฤติกรรมกรรมการปฏิบัติงานของครู ผู้บริหารในการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน ในแต่ละขั้นตอน เป็นแบบสังเกตที่ผู้วิจัยเป็นผู้บันทึกพฤติกรรมของครู ผู้บริหาร ในระหว่างการปฏิบัติการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนในสถานการณ์จริง บรรยายให้เห็นบทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบของครู ผู้บริหาร ในแต่ละขั้นตอนของการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน ได้แก่ การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน การร่างหลักสูตร การตรวจสอบคุณภาพหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ และการประเมินผลหลักสูตร

(5) แบบสังเกตพฤติกรรมของบุคคลอื่น ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ผู้วิจัยเป็นผู้บันทึกพฤติกรรมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในลักษณะการบรรยาย ในประเด็นเกี่ยวกับ ผู้เกี่ยวข้องเป็นใคร มีส่วนร่วมในขั้นตอนใดของการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน รวมทั้งข้อมูลที่ได้จากการเข้ามามีส่วนร่วม

2.2.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

(1) ข้อมูลที่ได้จากแบบประเมินและแบบทดสอบ นำมาหาค่าเฉลี่ยของคะแนน

(2) ข้อมูลที่ได้จากแบบสังเกตพฤติกรรมนำมาเขียนในลักษณะการบรรยายให้เห็นพฤติกรรมของบุคคลในการพัฒนาหลักสูตร

2.3 การประเมินผลจากผู้ปฏิบัติการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน

2.3.1 ความรู้ ทักษะของครูเมื่อสิ้นสุดการปฏิบัติงาน พิจารณาจากผลการประเมินตนเองของครูในประเด็นเกี่ยวกับความสามารถในการปฏิบัติงาน ใช้มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตั้งแต่ความสามารถในการปฏิบัติงานมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด ในแต่ละขั้นตอน ได้แก่ การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน การร่างหลักสูตร การตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ และการประเมินผลหลักสูตร รวมทั้งข้อเสนอแนะและปัญหาอุปสรรคในการพัฒนาหลักสูตร

2.3.2 ความคิดเห็นของครูที่มีต่อรูปแบบ พิจารณาจากคะแนนที่ได้จากการสอบถามความคิดเห็นของครูที่มีต่อรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน ซึ่งเป็นความคิดเห็นเกี่ยวกับขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร ใช้มาตราส่วนประมาณ 5 ระดับ ตั้งแต่เห็นด้วยมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด นำคะแนนที่ได้จากแบบสอบถามมาพิจารณาว่าครูมีความคิดเห็นต่อรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรอยู่ในระดับใด

เกณฑ์การพิจารณาประสิทธิภาพของรูปแบบ เกณฑ์การพิจารณาประสิทธิภาพของรูปแบบ มีดังนี้

(1) ความรู้ ทักษะของครู เกณฑ์คือคะแนนความสามารถในการปฏิบัติการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน ที่ได้จากแบบประเมินตนเองของครูสูงกว่าระดับ 3.50 (ระดับดีขึ้นไป)

(2) ความคิดเห็นของครูที่มีต่อรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน เกณฑ์คือคะแนนที่ได้จากแบบประเมินความคิดเห็นของครูที่มีต่อรูปแบบสูงกว่าระดับ 3.50 (เห็นด้วยมากขึ้นไป)

สำหรับผลการสอบถามและการสังเกตพฤติกรรมของบุคคลต่าง ๆ ที่ได้จากการวิจัย ถือว่ามีความสำคัญและมีส่วนอธิบายประสิทธิภาพของรูปแบบ ได้แก่

(1) ผลจากครู พิจารณาจาก

1.1 พฤติกรรมการปฏิบัติงานของครู ในการพัฒนาหลักสูตรแต่ละขั้นตอน ครูดำเนินการและมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการอย่างไร จึงทำให้ได้หลักสูตรโรงเรียนสำหรับใช้ในการจัดการเรียนการสอน

1.2 ผลการสอบถามความคิดเห็นของครู ในประเด็นเกี่ยวกับความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน ศักยภาพของบุคลากรในโรงเรียน ศักยภาพของโรงเรียน ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน นำคะแนนที่ได้จากแบบสอบถามความคิดเห็นของครูมาพิจารณา ว่าครูมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนอยู่ในระดับใด

(2) ผลจากผู้บริหาร พิจารณาจาก

2.1 พฤติกรรมของผู้บริหาร พิจารณาจากแบบบันทึกพฤติกรรมของผู้บริหาร ในประเด็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน การให้ความสำคัญ การอำนวยความสะดวกในการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน

2.2 ความคิดเห็นของผู้บริหาร พิจารณาจากผลการสอบถามความคิดเห็นของผู้บริหารในประเด็นเกี่ยวกับความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน ศักยภาพของบุคลากรในโรงเรียน ศักยภาพของโรงเรียน ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จในการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน เพื่อพิจารณาว่าผู้บริหารมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนอยู่ในระดับใด

(3) ผลจากนักเรียน พิจารณาจาก

3.1 ผลการเรียนรู้ของนักเรียน ซึ่งได้จากการประเมินของครูและผู้บริหาร ว่านักเรียนมีผลการเรียนรู้บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้หรือไม่

3.2 ความคิดเห็นของนักเรียน ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนโดยใช้หลักสูตรโรงเรียน

(4) ผลจากบุคคลอื่น ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง พิจารณาจากการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจากแบบสังเกตพฤติกรรมการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ในประเด็นเกี่ยวกับผู้เกี่ยวข้องเป็นใคร มีส่วนร่วมในขั้นตอนใดของการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน บทบาทของการมีส่วนร่วมเป็นอย่างไร

ผลที่ได้จากการวิจัยดังกล่าวข้างต้น ร่วมอธิบายให้เห็นประสิทธิภาพของรูปแบบของการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน และแสดงให้เห็นถึงสิ่งที่เป็นข้อดี สิ่งที่เป็นปัญหา อุปสรรคในการนำรูปแบบไปใช้ รวมทั้งความคิดเห็น ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์จากบุคคลที่มีส่วนร่วมในการวิจัย นำไปสู่การปรับปรุงรูปแบบต่อไป

ขั้นตอนที่ 3 การปรับปรุงรูปแบบและรับรองรูปแบบ การดำเนินการดังนี้

3.1 การปรับปรุงรูปแบบ ได้จากความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของครูและผู้บริหารในโรงเรียนทดลอง เมื่อสิ้นสุดการปฏิบัติการว่าในแต่ละขั้นตอนมีความเหมาะสมในการนำไปใช้หรือไม่ เพียงใด รวมทั้งผลที่ได้จากการสังเกตพฤติกรรมการทำงาน of ครูและผู้บริหารตลอดช่วงเวลาของการพัฒนาหลักสูตรซึ่งผู้วิจัยบันทึกไว้ นำไปสู่การปรับปรุงรูปแบบ

3.2 การรับรองรูปแบบ

3.2.1 วิธีดำเนินการ

(1) อบรมเชิงปฏิบัติการให้ความรู้ครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามรูปแบบที่ได้รับการปรับปรุงตามขั้นตอนที่ 3.1 จำนวน 3 วัน

(2) ผู้วิจัย ผู้บริหาร และครูในโรงเรียนวัดสำโรง เป็นวิทยากรบรรยายเกี่ยวกับขั้นตอนการดำเนินงานตามรูปแบบ รวมทั้งผลการดำเนินงานที่ได้จากโรงเรียนวัดสำโรง

(3) ผู้เข้าอบรมฝึกปฏิบัติการตามขั้นตอนที่กำหนด

(4) เมื่อสิ้นสุดการฝึกอบรม ผู้เข้ารับการอบรมตอบแบบสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน

กำหนดการอบรมเชิงปฏิบัติการ “การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา”

โรงเรียนในสังกัดสภมณฑลราชบุรี

วันที่ 8-10 ตุลาคม 2544

ณ หอประชุมโรงเรียนดรุณาราชบุรี อ. เมือง จ. ราชบุรี

วันที่ 8 ตุลาคม 2544

8.00 – 9.00 น.	ลงทะเบียน
9.00 – 10.00 น.	บรรยาย “กรอบหลักสูตรตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542”
10.00 – 10.20 น.	พัก
10.20 – 12.00 น.	บรรยาย – อภิปราย “ความจำเป็นของการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา”
12.00 – 13.00 น.	พักรับประทานอาหารกลางวัน
13.00 – 15.00 น.	บรรยาย – อภิปราย “กระบวนการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา”
15.00 – 15.15 น.	พัก
15.15 – 16.30 น.	บรรยาย - อภิปราย “กรณีศึกษาโรงเรียนวัดสำโรง ในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา”

วันที่ 9 ตุลาคม 2544

9.00 – 10.00 น.	แบ่งกลุ่มจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา (แบ่งตามโรงเรียนที่สังกัด)
10.00 – 10.15 น.	พัก
10.15 – 12.00 น.	แบ่งกลุ่มจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา (ต่อ)
12.00 – 13.00 น.	พักรับประทานอาหารกลางวัน
13.00 – 15.00 น.	บรรยาย – อภิปราย “กระบวนการนำหลักสูตรไปใช้”
15.00 – 15.15 น.	พัก
15.15 – 16.30 น.	ฝึกออกแบบการสอน/การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และการประเมินผลหลักสูตร

วันที่ 10 ตุลาคม 2544

9.00 – 10.00 น.	นำเสนอผลการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาของแต่ละกลุ่ม อภิปราย ชักถาม แก้ไขปรับปรุงงาน
10.00 – 10.15 น.	พัก
10.15 – 12.00 น.	นำเสนอผลงาน อภิปราย ชักถาม (ต่อ)
12.00 – 13.00 น.	พักรับประทานอาหารกลางวัน
13.00 – 16.30 น.	ตรวจสอบ แก้ไข ปรับปรุงผลงานของแต่ละกลุ่ม
16.30 น.	ปิดการอบรม

เอกสารที่ใช้ในการอบรมเชิงปฏิบัติการ

1. คู่มือการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนที่ผู้วิจัยจัดทำและผ่านความเห็นชอบของผู้เชี่ยวชาญ
2. การพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนวัดสำโรง อ. บางกรวย จ. นนทบุรี
3. ร่างหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

3.2.2 กลุ่มตัวอย่าง ครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี จำนวน 120 คน จาก 16 โรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ได้แก่

- (1) โรงเรียนตรุนาราชบุรี อ. เมือง จ. ราชบุรี
- (2) โรงเรียนตรุนานุเคราะห์ อ. บางคนที จ. สมุทรสงคราม
- (3) โรงเรียนตรุนานุกุล อ. เมือง จ. ราชบุรี
- (4) โรงเรียนธีรศาสตร์ อ. บ้านโป่ง จ. ราชบุรี
- (5) โรงเรียนวีรศิลป์ อ. ท่าม่วง จ. กาญจนบุรี
- (6) โรงเรียนเรืองวิทย์พระหฤทัย อ. วัดเพลง จ. ราชบุรี
- (7) โรงเรียนคำเนนวิทยา อ. คำเนนสะดวก จ. ราชบุรี
- (8) โรงเรียนวันทามาริอา อ. คำเนนสะดวก จ. ราชบุรี
- (9) โรงเรียนวังตาลวิทยา อ. บ้านโป่ง จ. ราชบุรี
- (10) โรงเรียนเทพวิทยา อ. บ้านโป่ง จ. ราชบุรี
- (11) โรงเรียนเทพินทร์พิทยา อ. บ้านโป่ง จ. ราชบุรี
- (12) โรงเรียนนารีวุฒิ อ. บ้านโป่ง จ. ราชบุรี
- (13) โรงเรียนมานะศึกษา อ. เมือง จ. ยะลา
- (14) โรงเรียนนารีวัฒนา อ. บางคนที จ. สมุทรสงคราม
- (15) โรงเรียนครุณราชบุรีแผนก 2 ภาษา อ. เมือง จ. ราชบุรี
- (16) โรงเรียนดอนบอสโกหัวโป่ง อ. บ้านโป่ง จ. ราชบุรี

3.2.3 เครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูล

แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน ประกอบด้วย 3 ส่วนคือ (ก) ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบ (ข) ความคิดเห็นเกี่ยวกับขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร ใช้มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตั้งแต่เห็นด้วยมากที่สุด เห็นด้วยมาก เห็นด้วยปานกลาง เห็นด้วยน้อย เห็นด้วยน้อยที่สุดในประเด็นเกี่ยวกับขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน คือ การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน การร่างหลักสูตร การตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ และการประเมินผลหลักสูตร โดยกำหนดค่าน้ำหนักและการแปลความหมายของค่าเฉลี่ยน้ำหนัก ดังนี้

คะแนน 5 หมายถึง เห็นด้วยมากที่สุด

คะแนน 4 หมายถึง เห็นด้วยมาก

คะแนน 3 หมายถึง เห็นด้วยปานกลาง

คะแนน 2 หมายถึง เห็นด้วยน้อย

คะแนน 1 หมายถึง เห็นด้วยน้อยที่สุด

การแปลความหมายของค่าเฉลี่ยน้ำหนักความคิดเห็น เป็นดังนี้

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 4.51 – 5.00 หมายความว่า เห็นด้วยมากที่สุด

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.51 – 4.50 หมายความว่า เห็นด้วยมาก

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 2.51 – 3.50 หมายความว่า เห็นด้วยปานกลาง

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 1.51 – 2.50 หมายความว่า เห็นด้วยน้อย

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 1.00 – 1.50 หมายความว่า เห็นด้วยน้อยที่สุด

(ค) ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร โดยสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรว่าสามารถนำไปปฏิบัติได้หรือไม่ และขั้นตอนใดไม่จำเป็นในการพัฒนาหลักสูตร รวมทั้งข้อเสนอแนะและความคิดอื่น ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการนำรูปแบบไปใช้

3.2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล หากค่าเฉลี่ยคะแนนความคิดเห็นที่มีต่อรูปแบบ

3.2.5 เกณฑ์การพิจารณารับรองรูปแบบ คะแนนที่ได้จากแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบ มีค่ามากกว่า 3.50 ถือว่าให้การรับรองรูปแบบ

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอเป็น 3 ตอน คือ

- 1. ผลการศึกษาและพัฒนาโครงสร้างรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน
- 2. ผลการประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบด้วยการนำไปใช้ในสถานการณ์จริง
- 3. ผลการปรับปรุงรูปแบบและรับรองรูปแบบ

รายละเอียดในแต่ละตอนเป็นดังนี้

1. ผลการศึกษาและพัฒนาโครงสร้างรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน

1.1 ผลจากการวิเคราะห์และสังเคราะห์เอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ที่มีผู้นำเสนอสาระซึ่งนำมาเป็นขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร ดังนี้

ผู้นำเสนอ	สาระที่นำเสนอ	ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร
สกลเบก	การพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนต้องเกิดจากการพัฒนาของบุคลากรในโรงเรียน	แนวคิด
มาร์ช และคณะ	หลักสูตรต้องได้รับการพัฒนาไปเรื่อย ๆ เพื่อให้ได้หลักสูตรที่สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของผู้เรียน	
เอ็กเกิลสตัน	เป็นหลักสูตรที่โรงเรียนได้รับประโยชน์ และโรงเรียนเป็นผู้ทำให้เกิดสัมฤทธิ์ผลมากกว่าเป็นเพียงเจ้าของหลักสูตร	
พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542	มาตรา 27 วรรคสอง กำหนดให้สถานศึกษาชั้นพื้นฐาน มีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลาง ในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ	
ทาบา	หลักสูตรควรได้รับการออกแบบโดยครูผู้สอนมากกว่าพัฒนาจากองค์กรที่อยู่สูงขึ้นไป	
สกลเบก	การวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลาง การวิเคราะห์ข้อมูลสภาพโรงเรียน นักเรียน ครู ความเคลื่อนไหวทางสังคม ค่านิยม ปัญหาชุมชน	การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน

ผู้นำเสนอ	สาระที่นำเสนอ	ขั้นตอนการพัฒนา หลักสูตร
กรมวิชาการ การศึกษานอกโรงเรียน ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์	การวิเคราะห์สภาพและความต้องการของชุมชน ผู้เรียน การวิเคราะห์ศักยภาพของโรงเรียน การวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลาง	
วอลด์เกอร์	การนำข้อมูลพื้นฐานทั่วไปที่ได้จากการวิเคราะห์ปัญหา ต่าง ๆ มาปรึกษาหารือ อภิปราย วิพากษ์วิจารณ์ เพื่อพิจารณาทางเลือกที่ดีที่สุด	
ไทเลอร์	การพัฒนาหลักสูตรต้องตอบคำถามพื้นฐานที่สำคัญ 4 ประการ คือ จุดมุ่งหมายที่โรงเรียนต้องการให้ผู้เรียนเรียนรู้ ประสบ- การณ์ที่โรงเรียนต้องการให้ผู้เรียนเรียนรู้ จัดประสบการณ์ อย่างไร และประเมินอย่างไร จึงทราบว่าผู้เรียนบรรลุ จุดมุ่งหมาย	การร่างหลักสูตร
สเกลเบิร์ก	การออกแบบการจัดการเรียนการสอนต้องสอดคล้องกับ วัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษา	
ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์	การตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรและวัสดุหลักสูตรต่าง ๆ เพื่อนำผลมาปรับปรุงข้อบกพร่องก่อนนำไปใช้จริง ซึ่งอาจ อยู่ในรูปของคณะกรรมการประชุมร่วมกันหรือให้ผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบ	การตรวจสอบคุณภาพ ของหลักสูตร
เชย์เลอร์ อเล็กซานเดอร์ และเลวิส	ครูต้องวางแผนเพื่อนำรูปแบบการจัดการเรียนการสอน แบบต่าง ๆ มาใช้ รวมทั้งจัดทำสื่อการเรียนการสอน เช่น ตำรา แบบเรียน วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ	การนำหลักสูตรไปใช้
โอลิวา	ครูเลือกยุทธวิธีในการสอนให้เหมาะสมกับผู้เรียน	
เชย์เลอร์ อเล็กซานเดอร์ และเลวิส โอลิวา ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์	ครูและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องร่วมกันตัดสินใจเพื่อเลือก วิธีการประเมินผลที่สามารถประเมินได้ว่าหลักสูตร ที่พัฒนาขึ้นได้ผลตามวัตถุประสงค์	การประเมินผล หลักสูตร

ผลจากการศึกษาเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์เป็นโครงร่างเบื้องต้นของรูปแบบ ซึ่งประกอบด้วย การดำเนินการ 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน ประกอบด้วย

1.1 การศึกษาสภาพและความต้องการของชุมชน เพื่อให้หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมีความทันสมัย และเหมาะสมกับความเปลี่ยนแปลงของชุมชน ซึ่งในการศึกษาสภาพและความต้องการของชุมชน ประกอบด้วย การศึกษาสาธารณูปโภค สิ่งแวดล้อม การประกอบอาชีพ ขนบธรรมเนียมประเพณี ทรัพยากรและปัญหาของชุมชน ซึ่งศึกษาจากการสำรวจ สอบถาม สัมภาษณ์บุคคลในชุมชน ศึกษาจากเอกสาร รายงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

1.2 การวิเคราะห์ศักยภาพของโรงเรียน เป็นการศึกษาเพื่อนำไปสู่การตัดสินใจเกี่ยวกับหลักสูตร เช่น บุคลากร งบประมาณ อุปกรณ์ สื่อการเรียนการสอน อาคารสถานที่ ห้องเรียน ความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ซึ่งการวิเคราะห์ศักยภาพของโรงเรียนศึกษาได้จากเอกสาร รายงาน สถิติต่าง ๆ ของโรงเรียน รายงานการประเมินคุณภาพของโรงเรียน เป็นต้น

1.3 การวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลาง เพื่อให้หลักสูตรที่โรงเรียนดำเนินการสอดคล้องและเป็นไปตามเป้าหมาย ทิศทางของการจัดการศึกษาของประเทศ ซึ่งพิจารณาจากจุดมุ่งหมายของหลักสูตร จุดประสงค์รายวิชา เนื้อหาสาระ กิจกรรมการจัดการเรียนการสอน และการประเมินผลการเรียนรู้ ที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลางของแต่ละระดับการศึกษา

ขั้นที่ 2 การร่างหลักสูตร เป็นแผนการจัดประสบการณ์หรือการกำหนดแนวทางการจัดการเรียนการสอนให้แก่ผู้เรียน ประกอบด้วย จุดประสงค์ เนื้อหาสาระ กิจกรรมและวิธีวัดและประเมินผลผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ ทักษะ และทัศนคติตามที่กำหนดไว้ ซึ่งในการร่างหลักสูตรให้นำข้อมูลที่ได้จากขั้นที่ 1 มาเป็นสิ่งที่กำหนดคือ

2.1 การกำหนดจุดประสงค์ของหลักสูตร คือ เป้าหมายหรือสิ่งที่มุ่งหวังให้เกิดกับผู้เรียน หลังจากที่ได้เรียนรู้ในเรื่องนั้น ๆ แล้ว ทั้งนี้ต้องให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลาง

2.2 การกำหนดเนื้อหาสาระ เพื่อเป็นเครื่องมือหรือสื่อกลางที่ทำให้ผู้เรียนบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยเนื้อหาสาระที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ควรมีความทันสมัย น่าสนใจ เป็นสิ่งที่เรียนรู้ได้ มีความยากง่ายเหมาะสมกับวัยหรือลำดับขั้นของการพัฒนาการทั้งทางร่างกายและจิตใจ รวมทั้งประสบการณ์เดิมของผู้เรียน มีประโยชน์ต่อผู้เรียนที่จะนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน นอกจากนั้น ควรพิจารณาถึงความพร้อมศักยภาพของโรงเรียน บุคลากรที่เป็นผู้สอน วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ด้วย

2.3 การจัดการเรียนการสอน กิจกรรมและสื่อการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนการสอนคือ กิจกรรมที่ทั้งผู้เรียนเป็นผู้กระทำ และกิจกรรมที่ผู้สอนเป็นผู้กระทำ มีการใช้สื่อการเรียนการสอนต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้กิจกรรมในการจัดการเรียนการสอน การบรรยาย การสาธิต ผู้เรียนมีการซักถาม ได้ตอบ การลงมือปฏิบัติ ซึ่งต้องสอดคล้องกับจุดประสงค์และเนื้อหาสาระที่กำหนดขึ้น การกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอนต้องสอดคล้องกับพื้นฐานและประสบการณ์เดิมของผู้เรียน ซึ่งอาจมีการนำสื่อทั้งในด้านวัสดุอุปกรณ์ และบุคคล สถานที่ที่อยู่ในชุมชน เข้ามำกำหนดเป็นกิจกรรมที่เป็นรูปธรรม เพื่อให้การเรียนรู้เชื่อมโยงกับชุมชน ส่งผลต่อการเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้เรียนอันเนื่องมาจากการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ได้

2.4 การกำหนดวิธีวัดและประเมินผู้เรียน เนื่องจากการพัฒนาหลักสูตร มีจุดประสงค์ชัดเจน ที่กำหนดความคาดหวังในคุณลักษณะต่าง ๆ ที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน รวมทั้งวิธีดำเนินการเพื่อให้บรรลุ

จุดประสงค์ที่กำหนดไว้ การที่ผู้ใช้หลักสูตรหรือครูทราบว่าผลที่เกิดจากการจัดการเรียนการสอนเป็นอย่างไร มีสิ่งใดที่ต้องปรับปรุง แก้ไข ผู้เรียนได้บรรลุตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่ เพียงใดนั้น ต้องมีวิธีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน รวมทั้งเครื่องมือที่ใช้วัดและประเมินผล ซึ่งการวัดและประเมินผู้เรียนมีประโยชน์ต่อผู้เรียนที่ทำให้ทราบความสามารถของตนเอง รู้สิ่งบกพร่องที่ควรแก้ไข เป็นประโยชน์ต่อผู้สอนที่ช่วยแก้ไขข้อบกพร่องของผู้เรียน รวมทั้งตัวผู้สอนเองช่วยให้ผู้สอนทราบคุณภาพการจัดการเรียนการสอน ซึ่งรวมถึงคุณภาพของหลักสูตร นำไปสู่การปรับปรุงหลักสูตรให้เหมาะสมยิ่งขึ้น ซึ่งการวัดและประเมินผลผู้เรียนมีทั้งก่อนการจัดการเรียนการสอน ระหว่างและสิ้นสุดการจัดการเรียนการสอน แล้วแต่ความเหมาะสม

ขั้นที่ 3 การตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตร เมื่อร่างหลักสูตรเรียบร้อยแล้ว ก่อนที่จะนำไปใช้กับนักเรียน จำเป็นต้องมีการตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรก่อน เพื่อหาข้อบกพร่องและปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมและสมบูรณ์ที่สุด สิ่งที่ต้องพิจารณาในการตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรคือ ความสอดคล้องขององค์ประกอบต่าง ๆ ได้แก่ จุดประสงค์ เนื้อหาสาระ การจัดการเรียนการสอน กิจกรรมและสื่อการเรียนรู้ วิธีวัดและประเมินผู้เรียน ซึ่งวิธีการตรวจสอบกระทำได้โดย

3.1 คณะทำงานร่างหลักสูตร เป็นกลุ่มบุคคลที่พัฒนาหลักสูตรขึ้นมา เช่น คณะครู ผู้บริหาร ผู้ปกครอง คนในชุมชน เป็นผู้ให้ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

3.2 ผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งอาจเป็นผู้เชี่ยวชาญในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านเนื้อหาสาระ ด้านสื่อการเรียนรู้ ด้านหลักสูตรและการสอน เป็นผู้ให้ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

3.3 การรับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ซึ่งอาจจะอยู่ในลักษณะของการจัดประชุม / สัมมนา เพื่อรับฟังข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงหลักสูตร

ขั้นที่ 4 การนำหลักสูตรไปใช้ หลังจากที่มีการตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรและปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรที่ร่างขึ้นมาเรียบร้อยแล้ว ขั้นต่อไปคือ การนำหลักสูตรไปใช้ ซึ่งเป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญมาก ครูที่เป็นผู้ปฏิบัติกรหลักในการพัฒนาหลักสูตรเป็นผู้นำหลักสูตรไปใช้วางแผนจัดการเรียนการสอนในรูปแบบต่าง ๆ กำหนดรายละเอียดกิจกรรมในแต่ละคาบ พร้อมทั้งจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ การประสานงานกับบุคคลที่จะเข้ามาช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ รวมทั้งการจัดเตรียมสื่อการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับสภาพของชุมชน

ขั้นที่ 5 การประเมินผลหลักสูตร เป็นการตัดสินคุณค่าของหลักสูตรที่พัฒนาขึ้น โดยผลจากการรวบรวมข้อมูลในแง่มุมต่าง ๆ เพื่อหาคำตอบว่าหลักสูตรมีผลสัมฤทธิ์ตามที่กำหนดไว้หรือไม่ เพียงใด มีสิ่งใดที่ควรต้องทำการปรับปรุงเพื่อให้หลักสูตรดียิ่งขึ้น

การประเมินหลักสูตร ให้ครูประเมินจากสิ่งต่าง ๆ ต่อไปนี้

5.1 ผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียน ได้แก่ ความรู้ ทักษะ เจตคติ และค่านิยมต่าง ๆ มีการประเมินออกเป็น 2 ระยะ คือ

5.1.1 ประเมินระหว่างการจัดการเรียนการสอน เป็นการประเมินตามจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมที่กำหนดไว้ในแต่ละคาบของการจัดการเรียนการสอน

5.1.2 ประเมินเมื่อสิ้นสุดการจัดการเรียนการสอน ตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตรว่านักเรียนมีผลสัมฤทธิ์เป็นไปตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ในหลักสูตรหรือไม่ อย่างไร

5.2 ประเมินการจัดการเรียนการสอน เพื่อตรวจสอบว่าเมื่อนำหลักสูตรไปใช้จัดการเรียนการสอน ในสถานการณ์จริงแล้วเป็นอย่างไร มีปัญหา/อุปสรรคอย่างไร การประเมินการจัดการเรียนการสอนให้คำนึง ถึงการประเมินสิ่งต่าง ๆ ต่อไปนี้คือ

5.2.1 การประเมินเนื้อหาสาระที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน เหมาะสมและสอดคล้องกับ พัฒนาการของผู้เรียน ผู้เรียนสนใจในเนื้อหาสาระเรื่องราวที่นำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนหรือไม่ อย่างไร

5.2.2 ประเมินสื่อที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนว่าเหมาะสม ชัดเจน เข้าใจง่าย และดึงดูด ความสนใจของผู้เรียนเพียงใด

5.2.3 ประเมินกิจกรรมการจัดการเรียนการสอน ว่าเป็นไปตามลำดับจากง่ายไปยากหรือไม่ ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และมีทักษะตามที่กำหนดไว้ในแผนการสอนหรือไม่ อย่างไร

5.2.4 ประเมินการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น ครู ผู้บริหาร ผู้ปกครอง คนในชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมเพียงใด

(รายละเอียดปรากฏในภาคผนวก ข)

1.2 ผลการศึกษาความคิดเห็นของครูในสถานศึกษาชั้นพื้นฐานที่มีต่อรูปแบบ ปรากฏดัง ตาราง 7 ดังนี้

ตาราง 7 ความคิดเห็นของครูที่มีต่อรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน

ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร	$\bar{X}$ (N = 170)	S.D.	การแปลความหมาย
1. การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน	(4.48)	(0.60)	เห็นด้วยมาก
1.1 ศึกษาสภาพและความต้องการของชุมชน	4.53	0.59	เห็นด้วยมากที่สุด
1.2 การวิเคราะห์ศักยภาพของโรงเรียน	4.49	0.62	เห็นด้วยมาก
1.3 วิเคราะห์หลักสูตรแกนกลาง	4.42	0.60	เห็นด้วยมาก
2. การร่างหลักสูตร	(4.49)	(0.59)	เห็นด้วยมาก
2.1 การกำหนดวัตถุประสงค์ของหลักสูตร	4.54	0.59	เห็นด้วยมากที่สุด
2.2 การกำหนดเนื้อหาสาระ	4.47	0.59	เห็นด้วยมาก
2.3 การจัดการเรียนการสอน / กิจกรรม และสื่อต่าง ๆ	4.54	0.56	เห็นด้วยมากที่สุด
2.4 การกำหนดวิธีการวัดผลและประเมินผลผู้เรียน	4.42	0.64	เห็นด้วยมาก
3. การตรวจสอบคุณภาพหลักสูตร	4.45	0.60	เห็นด้วยมาก
4. การนำหลักสูตรไปใช้	4.53	0.56	เห็นด้วยมากที่สุด
5. การประเมินผลหลักสูตร	4.53	0.58	เห็นด้วยมากที่สุด
รวม	4.50	0.59	เห็นด้วยมาก

จากข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบจำนวน 170 คน พบว่าเป็นหญิง ร้อยละ 77.65 เป็นชาย ร้อยละ 22.35 อายุโดยเฉลี่ย 44 ปี มีตำแหน่งเป็นครูผู้สอน ร้อยละ 85.88 ผู้บริหาร ร้อยละ 12.94 ศึกษานิเทศก์ ร้อยละ 1.18 ส่วนใหญ่ร้อยละ 80 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (สพช.) ทำหน้าที่เป็นครูผู้สอน มีประสบการณ์ในการทำงาน ประมาณ 21.58 ปี มีประสบการณ์ในการสอน เฉลี่ย 20.09 ปี นอกจากนั้น ยังพบว่า ร้อยละ 54.71 เคยพัฒนาหลักสูตรด้วยตนเอง และร้อยละ 54.12 มีความรู้ในการพัฒนาหลักสูตรระดับปานกลาง ร้อยละ 38.23 มีความรู้ในการพัฒนาหลักสูตรน้อย ส่วนร้อยละ 3.53 บอกว่าไม่มีความรู้ในการพัฒนาหลักสูตรเลย

สำหรับความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน จากตาราง 7 พบว่า โดยภาพรวมครูเห็นด้วยกับรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนในระดับมาก ($\bar{X} = 4.50$) และเมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยความคิดเห็นในแต่ละขั้นตอนพบว่า ที่เห็นด้วยมากที่สุด ($\bar{X}$ มากกว่า 4.51 ขึ้นไป) ได้แก่ขั้นตอนที่ 1.1 การศึกษาสภาพและความต้องการของชุมชน ($\bar{X} = 4.53$) 2.1 การกำหนดวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ($\bar{X} = 4.54$) 2.3 การจัดการเรียนการสอน/กิจกรรมและสื่อต่าง ๆ ($\bar{X} = 4.54$) 4. การนำหลักสูตรไปใช้ ($\bar{X} = 4.53$) และ 5. การประเมินผลหลักสูตร ($\bar{X} = 4.53$) นอกนั้นขั้นตอนที่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.51-4.50) ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1.2 การวิเคราะห์ศักยภาพของโรงเรียน ($\bar{X} = 4.49$) 1.3 การวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลาง ($\bar{X} = 4.42$) 2.2 การกำหนดเนื้อหาสาระ ($\bar{X} = 4.47$) 2.4 การกำหนดวิธีการวัดและประเมินผลผู้เรียน ($\bar{X} = 4.42$) และ 3. การตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตร ($\bar{X} = 4.45$)

1.3 ผลการศึกษาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ที่มีต่อรูปแบบ ปรากฏดังตาราง 8 ดังนี้

ตาราง 8 ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน

ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร	$\bar{X}$ (N = 6)	S.D.	การแปลความหมาย
1. การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน	(4.80)	(0.41)	เห็นด้วยมากที่สุด
1.1 ศึกษาสภาพและความต้องการของชุมชน	5.00	0	เห็นด้วยมากที่สุด
1.2 การวิเคราะห์ศักยภาพของโรงเรียน	4.60	0.55	เห็นด้วยมากที่สุด
1.3 วิเคราะห์หลักสูตรแกนกลาง	4.80	0.45	เห็นด้วยมากที่สุด
2. การร่างหลักสูตร	(4.90)	(0.40)	เห็นด้วยมากที่สุด
2.1 การกำหนดวัตถุประสงค์ของหลักสูตร	5.00	0	เห็นด้วยมากที่สุด
2.2 การกำหนดเนื้อหาสาระ	4.80	0.45	เห็นด้วยมากที่สุด
2.3 การจัดการเรียนการสอน / กิจกรรม และสื่อต่าง ๆ	4.80	0.45	เห็นด้วยมากที่สุด
2.4 การกำหนดวิธีการวัดผลและประเมินผล ผู้เรียน	5.00	0	เห็นด้วยมากที่สุด

ตาราง 8 (ต่อ)

ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร	$\bar{X}$ (N = 6)	S.D.	การแปลความหมาย
3. การตรวจสอบคุณภาพหลักสูตร	5.00	0	เห็นด้วยมากที่สุด
4. การนำหลักสูตรไปใช้	5.00	0	เห็นด้วยมากที่สุด
5. การประเมินผลหลักสูตร	5.00	0	เห็นด้วยมากที่สุด
รวม	4.94	0.43	เห็นด้วยมากที่สุด

จากตาราง 8 พบว่าโดยภาพรวมของผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยกับรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.94$) เมื่อพิจารณาความคิดเห็นในแต่ละขั้นตอน พบว่าทุกขั้นตอนผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยความคิดเห็นอยู่ระหว่าง 4.60 – 5.00

ผลการศึกษาและพัฒนาโครงสร้างรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนที่ได้จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ร่วมกับการศึกษาความคิดเห็นของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และการศึกษาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร พบว่า โครงร่างของรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนประกอบด้วยขั้นตอนต่าง ๆ 5 ขั้นตอน คือ (1) การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน (2) การร่างหลักสูตร (3) การตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตร (4) การนำหลักสูตรไปใช้ (5) การประเมินผลหลักสูตร (รายละเอียดดังที่กล่าวมาแล้วในข้อ 1.1)

2. ผลการประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนด้วยการนำไปใช้ในสถานการณ์จริง

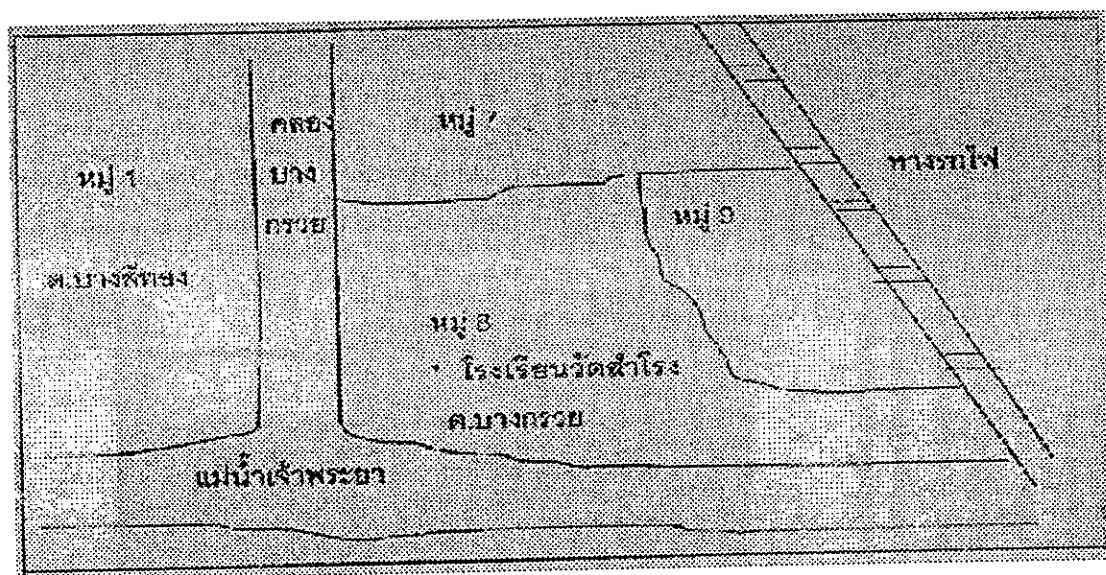
นำเสนอเป็น 3 ส่วนคือ

- 2.1 สภาพสถานการณ์จริงของโรงเรียนที่ปฏิบัติการพัฒนาหลักสูตร
- 2.2 บทบาทของผู้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติการพัฒนาหลักสูตร
- 2.3 การประเมินผลจากผู้ปฏิบัติการพัฒนาหลักสูตร

2.1 สภาพสถานการณ์จริงของโรงเรียนที่ปฏิบัติการพัฒนาหลักสูตร

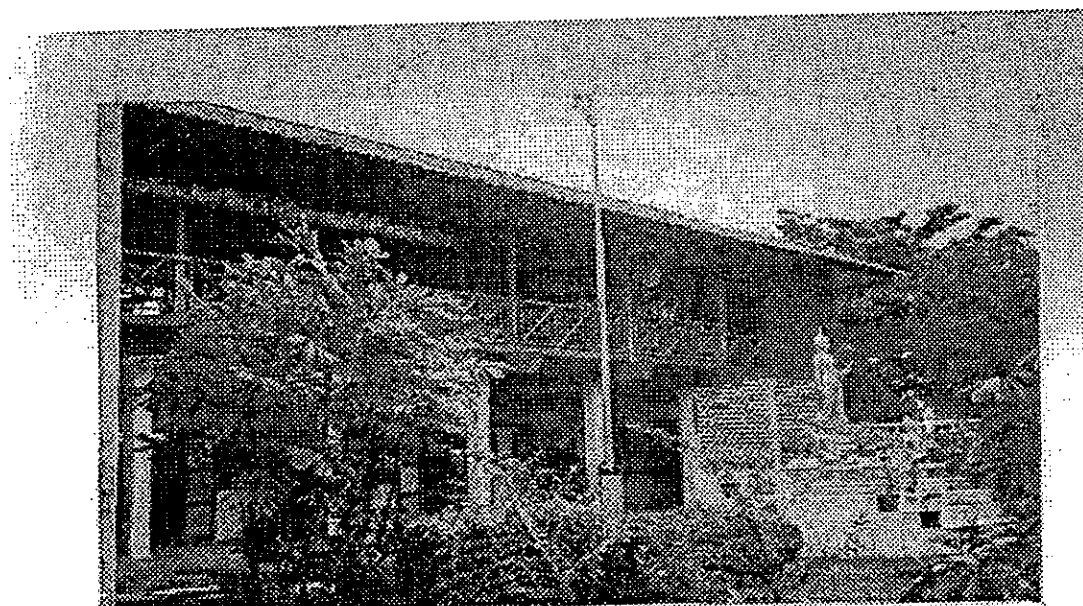
สภาพของโรงเรียน โรงเรียนวัดลำโรงเป็นโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เปิดสอนตั้งแต่ชั้นอนุบาล 1 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีสภาพโรงเรียนโดยสังเขปดังนี้

1. ที่ตั้ง อยู่ใกล้วัดลำโรง หมู่ 8 ต. บางกรวย อ. บางกรวย จ. นนทบุรี มีเนื้อที่ 1 ไร่ 2 งาน พื้นที่เขตบริการของโรงเรียนมีอยู่ด้วยกัน 3 หมู่ คือ หมู่ 1 ตำบลบางสีทอง หมู่ 7 และหมู่ 8 ตำบลบางกรวย อ. บางกรวย จ. นนทบุรี ดังแสดงในภาพประกอบดังนี้

ภาพประกอบ 14 เขตพื้นที่บริการของโรงเรียนวัดสำโรง

2. สิ่งก่อสร้าง ประกอบด้วยอาคาร 2 หลัง คือ อาคาร 1 แบบ 017 สร้างเมื่อ พ.ศ. 2515 และอาคาร 2 แบบ 017 สร้างเมื่อ พ.ศ. 2520 ทั้ง 2 หลังเป็นอาคารไม้ มี 2 ชั้น สภาพค่อนข้างเก่า แต่ได้รับการปรับปรุงภายในให้ดีขึ้น มีส้วมจำนวน 6 ที่ ห้องอาบน้ำ 1 ที่ สร้างขึ้นในปี 2518 ถึงเก็บน้ำฝน แบบ ฝ 33 จำนวน 2 ถึง สร้างเมื่อ พ.ศ. 2531 มีบ้านพักครู จำนวน 3 หลัง อยู่หลังอาคาร 2

ภาพประกอบ 15 อาคาร 2 โรงเรียนวัดสำโรง

50 ปี ประสบการณ์ในการสอนประมาณ 27 ปี และยังมีบุคลากรอื่น ๆ ซึ่งเป็นผู้ได้รับการฝึกงานครู ทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยครูจำนวน 3 คน คือ ช่วยสอนชั้นอนุบาล ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 และชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ชั้นละ 1 คน นอกจากนั้นยังมีผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความสัมพันธ์ที่ดีกับโรงเรียนมาช่วยสอนนักเรียนในด้านต่างๆ อีก 3 คน คือ ช่วยสอนงานฝีมือนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3-6 และสอนภาษาอังกฤษชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

6. จำนวนนักเรียน จำนวนนักเรียนทั้งหมด (จากข้อมูลเมื่อวันที่ 10 มิถุนายน 2544) 124 คน ในจำนวนนี้เป็นนักเรียนในระดับชั้นต่าง ๆ ดังนี้

ระดับชั้น	ชาย	หญิง	รวม
อนุบาล 1	14	14	28
อนุบาล 2	15	11	26
รวมอนุบาล	29	28	54
ประถมศึกษาปีที่ 1	9	7	16
ประถมศึกษาปีที่ 2	5	9	14
ประถมศึกษาปีที่ 3	7	2	9
ประถมศึกษาปีที่ 4	7	8	15
ประถมศึกษาปีที่ 5	10	2	12
ประถมศึกษาปีที่ 6	1	3	4
รวมประถมศึกษา	39	31	70
รวมทั้งหมด	68	56	124

7. อาชีพผู้ปกครองนักเรียน ผู้ปกครองร้อยละ 70 มีอาชีพรับจ้าง รองลงมาเป็นอาชีพค้าขาย ร้อยละ 21 นอกนั้นเป็นอาชีพอื่น ๆ รวมกัน ประมาณร้อยละ 9 ผู้ปกครองส่วนใหญ่มีฐานะยากจน มีปัญหาครอบครัว ซึ่งเป็นภาระที่โรงเรียนจะต้องให้ความช่วยเหลือนักเรียนทั้งด้านเสื้อผ้า รองเท้า หนังสือ อุปกรณ์การเรียน และอาหารกลางวัน (จากข้อสรุปของคณะทำงานโรงเรียนวัดสำโรง เมื่อ 4 กุมภาพันธ์ 2544)

8. ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน จากบันทึกการประชุมคณะกรรมการโรงเรียนวัดสำโรง เมื่อวันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2543 ได้สรุปสภาพปัญหาของโรงเรียนเกี่ยวกับความสัมพันธ์กับชุมชนว่า "ขาดการประสานสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน" ทำให้จำนวนนักเรียนลดลงอย่างมาก ผู้ปกครองขาดความเชื่อถือไว้วางใจ ทำให้ไม่ส่งบุตรหลานเข้าเรียน ทั้ง ๆ ที่โรงเรียนอยู่ใกล้บ้าน เมื่อคณะกรรมการโรงเรียนทราบปัญหาของโรงเรียน ประกอบกับมีการเปลี่ยนผู้บริหารโรงเรียน ซึ่งเป็นผู้บริหารโรงเรียนคนปัจจุบัน จึงได้เข้ามาแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นด้วยการจัดทำเอกสารขนาด A4 พับครึ่ง มีจำนวน 10 หน้า (กระดาษ A4 จำนวน 5 แผ่น) เพื่อสร้างความเข้าใจระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ใช้ชื่อเอกสารว่า "สำโรงร่มไทร" ในเอกสารประกอบด้วยคำแนะนำโรงเรียน เกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียนในด้านจำนวนนักเรียน จำนวนครู วัสดุครู เป้าหมายของการพัฒนาการศึกษา ซึ่งในเอกสารฉบับที่ 1 ปีที่ 1 ประจำเดือนกรกฎาคม 2543 หน้า 9 ระบุจุดมุ่งหมายของเอกสารว่า "เพื่อสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน รายงานผลการปฏิบัติงานของโรงเรียนให้ชุมชนทราบ และขอให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน" และในเอกสาร "สำโรงร่มไทร" ฉบับที่ 2 ปีที่ 1 ประจำเดือนมีนาคม 2544 ได้รายงานผลการดำเนินงานของโรงเรียนร่วมกับชุมชน ในหน้า 2 ดังนี้

"โรงเรียนได้สร้างรั้วของโรงเรียนด้วยงบจากการทอดผ้าป่า เป็นเงิน 303,600 บาท นอกจากนั้น ยังได้นำเงินจากการทอดผ้าป่ามาพัฒนาโรงเรียนในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. จัดทำราวระเบียงอาคาร 1 เพื่อป้องกันอุบัติเหตุให้กับนักเรียน
2. จัดทำหลังคากันแดดบริเวณที่ล้างจาน ขนาด 3 x 6 เมตร

3. ปรับปรุงฐานพระพุทธรูปให้กว้างและมั่นคงกว่าเดิม
4. ปรับพื้นที่และสร้างที่นั่งพักใต้ร่มไม้
5. จัดซื้อที่นอน เครื่องใช้ ปูพื้นห้องเรียนนอนนุบาลทั้งสามห้อง
6. ปรับพื้นที่สวนหย่อม ตกแต่งด้วยไม้ดอก ไม้ประดับ
7. จัดซื้อเครื่องเล่นสนามเพิ่มอีก 2 ชิ้น

ต่อมาได้ทำการทาสีรั้วทั้ง 2 ด้าน โดยมีครูและภารโรงเป็นผู้จัดทำในช่วงปิดเรียนภาคแรก ปีการศึกษา 2543 และได้จัดกิจกรรม “แต้มสีสันทันทีกับเพื่อนร่วมรั้ว” โดยมีชุมชน ผู้ปกครอง ครู นักเรียน ร่วมระบายนสี

นอกจากนั้น ในเอกสารฉบับนี้ได้กล่าวขอบพระคุณหลวงพ่อดำวัดสำโรง คณะตำรวจอำเภอบางกรวย รายชื่อบุคคลและบริษัทห้างร้านที่มีส่วนช่วยเหลือในกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน รวมทั้งภาพกิจกรรมต่าง ๆ ที่โรงเรียนจัดขึ้นร่วมกับชุมชน เช่น กิจกรรมที่โรงเรียนได้ให้ความช่วยเหลือผู้ปกครองของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ซึ่งเป็นคนพิการตาบอดทั้งสองข้าง โดยได้ติดต่อขอความช่วยเหลือจากบุคคลหลายฝ่าย เช่น หลวงพ่อดำวัดสำโรง ผู้ช่วยผู้ว่าการฝ่ายกิจการพิเศษ การไฟฟ้าฝ่ายผลิต นายอำเภอบางกรวย กษัตริย์จังหวัดนนทบุรี ประชาสงเคราะห์จังหวัดนนทบุรี รวมทั้งบุคคลอื่น ๆ และคณะครูของโรงเรียนช่วยกันให้ความช่วยเหลือ

การออกเอกสารที่เป็นสื่อระหว่างโรงเรียนกับชุมชนสร้างความเข้าใจให้กับชุมชน เกี่ยวกับการดำเนินงานของโรงเรียน ทำให้สามารถดึงคนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนทุกกิจกรรม ตั้งแต่การเลี้ยงอาหารกลางวันนักเรียน โดยที่บุคคลภายนอกจัดหาอาหารมาเลี้ยงเนื่องในวันเกิดหรือวันสำคัญต่าง ๆ ทางโรงเรียนก็เขียนรายชื่อของผู้นำอาหารมาเลี้ยง หรือจะบริจาคเป็นเงินและให้ทางโรงเรียนจัดให้ โรงเรียนให้ความสำคัญกับทุกกิจกรรมที่มีบุคคลภายนอกมาร่วมกับทางโรงเรียน สามารถดึงชุมชนเข้ามามีบทบาทร่วมพัฒนาโรงเรียนในวงกว้างขึ้น

นอกจากการออกเอกสารที่สร้างความเข้าใจระหว่างโรงเรียนกับชุมชนแล้ว ทางโรงเรียนยังได้ดำเนินการจัดตั้งคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งทางโรงเรียนได้กำหนดหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ไว้ดังนี้ (สำโรงร่มไม้ 2543 : 6-7)

1. กำหนดนโยบายและแผนพัฒนาของสถานศึกษา
2. ให้ความเห็นชอบแผนปฏิบัติการประจำปี
3. เห็นชอบในหลักสูตรสถานศึกษา
4. กำกับติดตามการดำเนินงานให้เป็นไปตามแผนฯ
5. ส่งเสริม สนับสนุนให้เด็กได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง มีคุณภาพ
6. พิจารณาสวัสดิภาพเด็กทุกคนให้ได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพ
7. เสนอแนวทางร่วมบริหารงานต่าง ๆ ของโรงเรียน
8. ระดมทรัพยากรเพื่อพัฒนาการศึกษา รักษาศิลปวัฒนธรรม
9. สร้างความสัมพันธ์เพื่อให้โรงเรียนมีส่วนพัฒนาชุมชน

10. เห็นชอบในผลการดำเนินงานและรายงานต่อสาธารณชน
11. แต่งตั้งที่ปรึกษาเพื่อดำเนินงานตามระเบียบ
12. ปฏิบัติการอื่นตามที่ได้รับมอบหมายจากหน่วยงานต้นสังกัด

คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย

1. ผู้แทนผู้ปกครอง	จำนวนไม่เกิน 2 คน
2. ผู้แทนครู	จำนวนไม่เกิน 2 คน
3. ผู้แทนองค์กรชุมชน	จำนวนไม่เกิน 2 คน
4. ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	จำนวนไม่เกิน 2 คน
5. ผู้แทนศิษย์เก่า	จำนวนไม่เกิน 2 คน
6. ผู้ทรงคุณวุฒิ	จำนวนไม่เกิน 4 คน

โดยมีสตรีไม่น้อยกว่า 1 ใน 3 ของทั้งหมด

คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนวัดลำโรง มีจำนวนทั้งหมด 15 คน โดยมีคนในชุมชนซึ่งเป็นทหารยศพันเอก (พิเศษ) ทำหน้าที่เป็นประธาน อาจารย์ใหญ่ ทำหน้าที่เป็นกรรมการและเลขานุการ นอกจากนี้คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแล้ว โรงเรียนยังได้แต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนาโรงเรียน จำนวน 20 คน ประกอบด้วย หลวงพ่อวัดลำโรงเป็นประธาน บุคคลในชุมชนเป็นรองประธาน และกรรมการ โดยไม่มีครูที่เป็นข้าราชการร่วมอยู่ด้วย เพื่อให้การดำเนินการเป็นไปตามความต้องการของคณะกรรมการพัฒนาโรงเรียนอย่างแท้จริง โดยที่คณะกรรมการพัฒนาโรงเรียนทำหน้าที่จัดทำงบประมาณและดูแลให้การใช้งบประมาณเป็นไปตามที่เห็นสมควร เพื่อให้เกิดความโปร่งใสเกี่ยวกับการใช้งบประมาณของโรงเรียน ตามเจตนารมณ์ของผู้มีจิตศรัทธาบริจาคให้ และในการดำเนินการบางเรื่องที่ติดขัดเกี่ยวกับระเบียบของราชการ ก็ให้คณะกรรมการพัฒนาโรงเรียนเป็นผู้ดำเนินการแทน ทั้งนี้ โดยมีเป้าหมายเพื่อให้นักเรียนได้รับผลประโยชน์มากที่สุด นับว่ายุทธศาสตร์ของผู้บริหารโรงเรียนที่ให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการพัฒนาโรงเรียนบรรลุเป้าหมายในการดึงชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม เพราะคณะกรรมการพัฒนาโรงเรียนเป็นบุคคลในชุมชน และมีบทบาทในการพัฒนาโรงเรียนเป็นอย่างมาก เช่น การสร้างรั้วโรงเรียน จัดทำหลังคากันแดดบริเวณที่ล้างจาน ปรับปรุงฐานพระพุทธรูปภายในบริเวณโรงเรียนหน้าอาคาร 1 ปรับพื้นที่และสร้างที่นั่งพักใต้ร่มไม้ภายในบริเวณโรงเรียน ฯลฯ และเมื่อเดือนมิถุนายน 2544 ได้จัดหาคอมพิวเตอร์จำนวน 10 เครื่อง พร้อมทั้งผู้สอนมาให้แก่นักเรียนได้เรียนรู้ เนื่องจากโรงเรียนไม่มีคอมพิวเตอร์และครูที่มีความรู้เพียงพอที่จะสอนนักเรียนได้ คณะกรรมการพัฒนาโรงเรียนจึงได้ดำเนินการให้ โดยเช่าเครื่องคอมพิวเตอร์จากบริษัทมาให้แก่นักเรียนได้เรียนรู้ ซึ่งทุกวันนี้ นักเรียนสามารถใช้เครื่องเป็น และที่น่าภูมิใจก็คือ หลังจากที่นักเรียนเรียนรู้ได้เพียง 1 เดือน คือในราวเดือนกรกฎาคม 2544 ตัวแทนนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3-6 ที่โรงเรียนส่งเข้าประกวดการใช้คอมพิวเตอร์ที่สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดฉะเชิงเทราจัดขึ้น ปรากฏว่านักเรียนทุกคนได้รางวัลชนะเลิศ สร้างความภาคภูมิใจให้กับคณะกรรมการพัฒนาโรงเรียน คณะครูและผู้บริหารโรงเรียน เป็นอย่างมาก

9. การจัดการเรียนการสอนของโรงเรียน โรงเรียนจัดการเรียนการสอนโดยใช้ตำราเรียนแบบเรียนที่ทางกระทรวงศึกษาธิการกำหนด ในระยะปี 2543 ครูทุกคนในโรงเรียนได้รับการอบรมเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญที่จัดโดยสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาอำเภอ ทำให้ทราบถึงแนวทางการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งทำให้ครูได้นำมาปรับใช้กับนักเรียน

ในระยะแรกของการดำเนินการโรงเรียนได้จัดให้มีการจัดทำประวัตินักเรียนแต่ละคน โดยครูทุกคนไปเยี่ยมบ้านนักเรียนในระดับชั้นที่ตัวเองรับผิดชอบ เพื่อให้เห็นสภาพความเป็นอยู่ของนักเรียน การพูดคุยกับผู้ปกครองเกี่ยวกับความคาดหวังที่มีต่อตัวนักเรียน และปัญหา/อุปสรรคที่เกิดขึ้นกับครอบครัว เพื่อทางโรงเรียนจะได้นำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับใช้ในการจัดการเรียนการสอนที่สนองตอบต่อความต้องการของผู้ปกครองและชุมชนต่อไป

สิ่งที่เป็นความพยายามของโรงเรียน โดยเฉพาะผู้บริหารโรงเรียนก็คือ พยายามดึงชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน เห็นได้จากการเชิญบุคคลในชุมชนที่มีความรู้ความสามารถในด้านต่าง ๆ เช่น การเชิญวิทยากรภายนอกมาสอนเกี่ยวกับการงานพื้นฐานอาชีพ การจัดทำดอกไม้ประดิษฐ์ การสอนภาษาอังกฤษสำหรับมัตคุเทศก์รุ่นเยาว์ให้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 เพื่อให้สามารถแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญในจังหวัดนนทบุรี ให้กับนักท่องเที่ยวต่างชาติได้ เป็นการช่วยให้นักเรียนสามารถมีรายได้ในระหว่างการเรียนรู้ และแบ่งเบาภาระของผู้ปกครองเนื่องจากส่วนใหญ่มีฐานะยากจนได้บ้าง

จากการสอบถามผู้บริหารและคณะครู ทราบว่าที่ผ่านมา (ในปีการศึกษา 2543) โรงเรียนมีครูไม่ครบชั้น คือ มีครู 5 คน (รวมอาจารย์ใหญ่) มีนักเรียนทั้งหมด 8 ห้องเรียน คือ อนุบาล 2 ห้องเรียน ประถมศึกษาปีที่ 1-6 อย่างละ 1 ห้องเรียน รวม 6 ห้องเรียน ทำให้ต้องมีการยุบรวมห้องเรียนเข้าด้วยกัน คือชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 นอกนั้นก็ใช้วิธีจ้างผู้ช่วยครู ซึ่งมีวุฒิปวส. และต่ำกว่า เข้ามาช่วยสอนในบางวิชา ทำให้แบ่งเบาภาระของครูได้บ้าง สิ่งเหล่านี้เป็นภาระที่ครูต้องรับผิดชอบมาก ขาดขวัญกำลังใจในการทำงาน ทำการสอนไปตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ไม่ค่อยได้รับการส่งเสริมและพัฒนาเทคนิควิธีการสอนหรือรับทราบความเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับการปฏิรูปการศึกษาเท่าที่ควร ครูบางคนบอกว่าที่ทำการสอนอยู่ได้เพราะโรงเรียนอยู่ใกล้บ้านพัก และเห็นแก่เด็กนักเรียนที่เป็นลูกศิษย์ ทำให้ต้องอดทนสอนต่อไป นอกจากนั้นจากรายงานการประชุมคณะกรรมการโรงเรียน เมื่อวันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2543 ได้สรุปปัญหาเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนและบุคลากรของโรงเรียนว่า เนื่องจากมีครูไม่ครบชั้นเรียนทำให้ผู้ปกครองขาดความเชื่อถือไว้วางใจจึงไม่นำบุตรหลานมาเข้าเรียน แม้ว่าจะมีบ้านพักอยู่ใกล้โรงเรียนก็ตาม นักเรียนที่มาเข้าเรียนส่วนใหญ่จึงเป็นนักเรียนที่ผู้ปกครองมีฐานะยากจน มีปัญหาครอบครัว ซึ่งเป็นภาระที่โรงเรียนต้องให้ความช่วยเหลือ ดังนั้นภารกิจที่โรงเรียนดำเนินการจึงต้องทำควบคู่กันไปทั้งการจัดการเรียนการสอนให้เป็นไปตามหลักสูตรแกนกลาง ใช้ตำราแบบเรียนตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด กับการแก้ไขปัญหาที่เกิดจากปัญหาครอบครัวของผู้เรียน ผู้บริหารเองก็กล่าวให้ฟังถึงปัญหาเหล่านี้ จากคำพูดว่า “นี่ ๆ ก็เหนื่อยใจ ที่นักเรียนของโรงเรียนเป็นนักเรียนที่มีปัญหามากมาย จะหาเด็กนักเรียนสักคนที่ไม่มีปัญหาเลย ยากมาก” แต่ถึงแม้พบกับปัญหา/อุปสรรคมากมาย ผู้บริหารกล่าวเสมอว่าไม่เคยท้อแท้ พยายามทำให้ดีที่สุดเท่าที่ศักยภาพของตนเองจะทำได้ ซึ่งนำมาสู่การปรับปรุง เปลี่ยนแปลงบทบาทครู โดยให้ครูเข้าร่วมอบรมการจัดการเรียนการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ และพยายามนำสิ่งที่ได้จากการอบรมมาทดลองใช้กับนักเรียน ทำให้ครูเริ่มเปลี่ยนบทบาทอย่างค่อยเป็นค่อยไป แต่เนื่องจากครูเคยชินกับสภาพการจัดการเรียนการสอนแบบเดิม ทำให้ครูรู้สึกว่าเป็นภาระงานที่เพิ่มขึ้น แต่เมื่อเป็นนโยบายของผู้บริหาร ครูก็ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี

10. งบประมาณของโรงเรียน จากรายงานการประชุมคณะกรรมการโรงเรียน เมื่อวันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2543 ได้สรุปงบประมาณ การเงิน งานธุรการ และพัสดุของโรงเรียนว่า การที่โรงเรียนมีนักเรียนน้อย ทำให้ได้รับงบประมาณน้อยมาก ไม่เพียงพอกับการดำเนินงาน จึงเป็นสาเหตุที่ทำให้โรงเรียนจำเป็นต้องหาเงินเพิ่มขึ้นด้วยการจัดโครงการอาหารเช้าเพื่อสุขภาพ มีการขายน้ำเต้าหู้ ขนมปังทาเนย ข้าวต้ม ให้แก่นักเรียน ผู้ปกครอง และคนในชุมชนในช่วงเช้าของทุกวันจันทร์ถึงวันศุกร์ จัดทำโครงการผลิตอิฐปูพื้นเพื่อ

ใช้ในการปรับปรุงอาคารสถานที่ของโรงเรียน โดยมีคณะครูและนักเรียนเป็นผู้ดำเนินการ รายได้จากการดำเนินการช่วยให้โรงเรียนสามารถจ้างผู้ช่วยครูจำนวน 3 คน ในภาคการศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2543 ซึ่งผู้ช่วยครูทั้ง 3 คน ยังปฏิบัติงานอยู่ที่โรงเรียนจนถึงทุกวันนี้ นอกจากนั้น ยังใช้งบประมาณส่วนนี้จัดโครงการอาหารกลางวันให้นักเรียนได้รับประทานทุกคน นับว่าโรงเรียนต้องรับภาระในการหางบประมาณสำหรับบริหารเพื่อความอยู่รอดของโรงเรียนอย่างมาก

สภาพของชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่

โรงเรียนวัดสำโรงตั้งอยู่ที่ ต. บางกรวย อ. บางกรวย จ. นนทบุรี ซึ่งสภาพของชุมชนในที่นี่นำเสนอเฉพาะสภาพของอำเภอบางกรวยโดยสังเขป ดังนี้

1. อาณาเขต อำเภอบางกรวยแบ่งการปกครองออกเป็น 9 ตำบล 41 หมู่บ้าน พื้นที่บางส่วนเป็นเขตการปกครองส่วนท้องถิ่นจำนวน 7 ตำบล คือ ตำบลบางศรีทอง ตำบลบางขุนนุ่น ตำบลบางขุนทอง ตำบลมหาสวัสดิ์ ตำบลคูเวียง ตำบลปลายบาง ตำบลศาลากลาง ส่วนพื้นที่ตำบลวัดชลอและตำบลบางกรวยเป็นพื้นที่ในเขตปกครองของเทศบาลตำบลบางกรวย

อาณาเขตของอำเภอบางกรวย

ทิศเหนือ	ติดต่อกับอำเภอบางใหญ่และอำเภอเมืองนนทบุรี
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับอำเภอเมืองนนทบุรี
ทิศใต้	ติดต่อกับเขตบางกอกน้อย และเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับอำเภอนครชัยศรีและอำเภอพุทธมณฑล

จังหวัดนครปฐม

อำเภอบางกรวย ในอดีตมีชื่อเดิมว่าอำเภอบางใหญ่ จัดตั้งเมื่อ พ.ศ. 2447 ตั้งที่ว่าการอำเภอบางกรวยที่บริเวณวัดชลอ ในส่วนของสามเหลี่ยมปากคลองบางกรวยกับคลองบางกอกน้อย เมื่อได้แยกพื้นที่ส่วนหนึ่งไปจัดตั้งเป็นกิ่งอำเภอบางแม่นางแล้ว จึงได้เปลี่ยนชื่อจากอำเภอบางใหญ่เป็นอำเภอบางกรวย ต่อมาได้ย้ายที่ตั้งที่ว่าการอำเภอจากที่ดินของวัดชลอไปตั้งในที่แห่งใหม่ ซึ่งเป็นที่ดินของทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ บริเวณฝั่งตะวันตกของคลองบางกอกน้อย ติดถนนบางกรวย-จตุรพักตรพิมาน ในอดีตอำเภอบางกรวยเคยมีความเจริญรุ่งเรืองมาก มีวัดโบราณมากมาย ปัจจุบันวัดส่วนหนึ่งเป็นวัดร้าง จำนวน 13 วัด และเป็นวัดที่มีพระสงฆ์ จำนวน 46 วัด เป็นแหล่งสวนไม้ดอกไม้ประดับ และไม้ตัดที่มีชื่อเสียงมาก

2. แหล่งน้ำ อำเภอบางกรวยตั้งอยู่บนฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา มีลำคลองเป็นทางสัญจรในอดีต จึงมีคลองมาก มีปริมาณน้ำมาก มีน้ำใช้ตลอดทั้งปี จึงสามารถทำการเกษตรได้ดี แต่มีปัญหาเรื่องน้ำท่วมทุกปีจึงเป็นปัญหาที่ต้องได้รับการแก้ไข

3. ทรัพยากร

ดิน จังหวัดนนทบุรีมีพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มน้ำท่วมถึง มีโคลนตะกอนทับถม ส่วนใหญ่เป็นดินเหนียวที่ยังไม่มีการชะล้างแร่ธาตุในดิน แต่พื้นที่บางส่วนดินมีสภาพเป็นกรดสูง คือเป็นดินเปรี้ยว

ลักษณะตามคุณภาพของดิน ดินของอำเภอบางกรวยมีลักษณะดังนี้ (1) ดินชุดบางกอก (2) ดินชุดบางเขน (3) ดินชุดธนบุรี (4) ดินชุดเสนา (5) ดินชุดองครักษ์ (6) ดินชุดรังสิต (7) ดินชุดบางเลน ทำให้เหมาะสมในการปลูกพืชสวน ผลผลิตมีคุณภาพ บางกรวยจึงเป็นแหล่งสวนผลไม้ที่มีชื่อมาตั้งแต่อดีต ไม่ว่าจะเป็นทุเรียน กระท้อน มะปราง มังคุด และลิ้นจี่

น้ำ บางกรวยมีแหล่งน้ำชลประทานจากโครงการชลประทานพระพิมล จึงทำให้มีน้ำกิน น้ำใช้ที่อุดมสมบูรณ์ แต่เมื่อถึงฤดูฝนมีฝนตกมากในทางภาคเหนือ ไหลลงสู่แม่น้ำเจ้าพระยา และไหลลงสู่ที่ราบ ภาคกลาง ทำให้จังหวัดนนทบุรีมีปริมาณน้ำมากตามไปด้วย ประกอบกับเมื่อมีน้ำทะเลหนุนตามภาวะการ ขึ้นลงของน้ำทะเล ยังผลให้น้ำไหลเอ่อท่วมสองฟากแม่น้ำเจ้าพระยา ลำคลองสายต่าง ๆ ซึ่งเป็นที่อยู่อาศัย และพื้นที่ทางเกษตรกรรม เกิดความเดือดร้อน ผลผลิตทางการเกษตรได้รับความเสียหาย และในฤดูร้อน น้ำทะเลหนุนรุกเข้ามามีแม่น้ำเจ้าพระยาและลำคลอง เนื่องจากปริมาณน้ำจืดที่ปล่อยมาจากเขื่อน เจ้าพระยามีปริมาณน้อย ไม่เพียงพอที่จะผลักดันน้ำเค็มไม่ให้ไหลย้อนเข้ามาได้ ทำให้แม่น้ำเจ้าพระยา บางช่วงและลำคลองบางสายมีระดับความเค็มสูง เกิดความเสียหายแก่พืชผลทางการเกษตร ภาชนะน้ำเสีย อันเนื่องมาจากการทิ้งขยะมูลฝอย การระบายน้ำทิ้งจากบ้านเรือนที่อยู่อาศัย เรือกสวนไร่นา สถานประกอบการ ภัตตาคาร ร้านอาหาร โรงงานอุตสาหกรรม และจากท่าเรือ แม่น้ำเจ้าพระยาจึงมีทั้งขยะมูลฝอย คราบน้ำมัน จากเรือโดยสาร สารตะกั่ว สารพิษอื่น ๆ ปนเปื้อนอยู่กับน้ำ ทางจังหวัดต้องรณรงค์จัดให้มีโครงการคืน ความสะอาดให้กับแม่น้ำเจ้าพระยา เป็นประจำทุกปี

แร่ธาตุ จังหวัดนนทบุรีเป็นที่ราบลุ่ม ไม่มีพื้นที่ส่วนที่เป็นภูเขา ดังนั้น แร่ธาตุที่ประกอบด้วย หินจึงไม่มี สำหรับแร่ธาตุที่พอจะพบเห็นได้ก็คือ หอย ซึ่งมีทั้งหอยบก หอยแม่น้ำ ซึ่งเป็นแหล่งวัตถุดิบที่สำคัญ สำหรับการท่องเที่ยว นอกจากนี้ ยังมีดินเหนียวที่ใช้ในอุตสาหกรรมประจำท้องถิ่นคือ การปั้นหม้อดินเผาที่ เกาะเกร็ด

4. อาชีพ

1. การทำสวนผลไม้ ผลไม้ที่มีชื่อเสียงได้แก่ ทุเรียน กระท้อน มะปราง มังคุด ลิ้นจี่ กล้วย มะม่วง ส้มโอ มะละกอ และหมาก
2. การทำสวนพืชผัก และสวนไม้ดอกไม้ประดับ
3. การทำอุตสาหกรรมหัตถกรรม มีจำนวนมากว่าอำเภออื่น ๆ ในจังหวัดนนทบุรี
4. อุตสาหกรรมที่สำคัญคือ อุตสาหกรรมจากไม้ ประกอบและผลิตเครื่องใช้ไฟฟ้า สิ่งทอ
5. การค้าขายทั่วไป

5. สังคมวัฒนธรรม

การนับถือศาสนา	ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ
ขนบธรรมเนียมประเพณี	เป็นประเพณีตั้งแต่เกิดจนตายของชาวพุทธทั่ว ๆ ไป ประเพณีการแห่เทียนเข้าพรรษาทางเรือ
การละเล่น	ตะกร้อลอดห่วง เป็นการละเล่นที่นิยมมาก ในอำเภอนี้

6. การศึกษา

โรงเรียนมัธยมศึกษา	1 โรงเรียน
โรงเรียนการศึกษาพิเศษ	1 โรงเรียน
โรงเรียนประถมศึกษา สังกัด สปช.	25 โรงเรียน
โรงเรียนเอกชนในระดับก่อนประถมและประถมศึกษา	10 โรงเรียน

แหล่งวิทยากร ส่วนใหญ่เป็นบุคคลที่มีความชำนาญการในแต่ละเรื่อง ซึ่งมีเป็นจำนวนมาก เพียงแต่ว่าวิทยากรพร้อมที่จะให้ความอนุเคราะห์หรือไม่

7. ประชากร จำนวนประชากรในเขตเทศบาลตำบลบางกรวย มี 43,022 คน (ปี 2543) มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น และมีแรงงานจำนวนมากเพราะมีการอพยพย้ายถิ่นมาจากต่างจังหวัด มีคนว่างงานเป็นจำนวนมาก

8. สาธารณูปโภค / สื่อสาร / คมนาคม

น้ำประปา ไฟฟ้า โทรศัพท์ สามารถใช้ได้ในทุกพื้นที่ การคมนาคมทางน้ำลดความนิยม เพราะมีถนน แต่คลองยังสามารถใช้ประโยชน์ได้ ส่วนการคมนาคมทางบก มีถนนสายบางกรวย - ไทรน้อย เป็นถนนสายหลักสายในอำเภอ เชื่อมต่อกับถนนสายหลักมากมาย ทำให้สะดวกในการเดินทาง แต่สภาพถนนแคบ ไม่เรียบเท่าที่ควร ทำให้เกิดอุบัติเหตุ และเกิดปัญหารถติดทุกวัน

เนื่องจากตำบลบางกรวยมีอาณาเขตติดต่อกับเขตบางพลัด จังหวัดกรุงเทพมหานคร ความเจริญจึงมาก ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพในเขตกรุงเทพมหานคร ความเป็นอยู่จึงมีสภาพเป็นสังคมเมือง ท้องที่ที่เป็นสวนผลไม้จึงค่อย ๆ ถูกขาย เปลี่ยนสภาพเป็นโรงงาน บ้านจัดสรร เป็นส่วนใหญ่ ลักษณะการดำเนินชีวิตของประชาชนเห็นได้ว่า ในช่วงเช้ารถติดด้านหน้าและด้านข้างโรงเรียน เนื่องจากโรงเรียนอยู่ติดถนนในซอย 2 ด้าน ทุกคนรีบออกจากบ้านแต่เช้ามืดเพื่อไปทำงาน ไปส่งบุตรหลานเข้าเรียน หนังสือในโรงเรียนใหญ่ๆ ในกรุงเทพฯ กลางวันมีเฉพาะคนเฝ้าบ้านและคนแก่ ตอนเย็นกลับมาดักจึกอีกครั้ง ทุกคนขับรถกลับบ้าน รถเริ่มติดด้านหน้าและด้านข้างโรงเรียนอีกครั้ง

9. ความต้องการของท้องถิ่น เรียงตามลำดับความสำคัญ / จำเป็น มีดังนี้

- 1 การศึกษาเพิ่มเติม
- 2 งานอาชีพ
- 3 การสื่อสารด้านภาษา
- 4 การท่องเที่ยว
- 5 การดำเนินการธุรกิจ

2.2 บทบาทของผู้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติการพัฒนาหลักสูตร

2.2.1 บทบาทของผู้บริหารในการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน

ผู้บริหารมีตำแหน่งเป็นอาจารย์ใหญ่เป็นเพศหญิงอายุ 50 ปี จบการศึกษาระดับปริญญาโท จากสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ สาขาศิลปศาสตร์ (พัฒนาสังคม) เมื่อเดือนตุลาคม 2543 เพิ่งมาดำรงตำแหน่งอาจารย์ใหญ่ที่โรงเรียนวัดลำโรง เมื่อเดือนมกราคม 2543 เหตุผลที่ย้ายจากโรงเรียนเดิมมาอยู่โรงเรียนนี้ เนื่องจากผู้บริหารคนเก่าเกษียณอายุ และโรงเรียนนี้อยู่ใกล้กับบ้านพัก ทำให้ประหยัดเวลาในการเดินทางมาทำงาน ในการปฏิบัติการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนครั้งนี้ ผู้บริหารมีบทบาทและมีส่วนร่วมที่สำคัญ ดังนี้

1. การให้ความสำคัญกับการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน

ผู้บริหารให้ความสำคัญกับการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนมาก เห็นได้จากเมื่อผู้วิจัยได้ติดต่อผู้บริหารโรงเรียนเพื่อให้เป็นโรงเรียนปฏิบัติการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน โดยได้สรุปให้เห็นถึงขั้นตอนการดำเนินงานตลอดช่วงของการปฏิบัติการว่าต้องใช้เวลา ความร่วมมือทั้งของผู้บริหาร ครูทั้งโรงเรียน และผู้มีส่วนร่วมอื่น ๆ รวมทั้งต้องทำงานในวันหยุดเสาร์-อาทิตย์ ตลอดช่วงของการปฏิบัติการ เพื่อมิให้รบกวนเวลาเรียนของนักเรียน การพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนตามขั้นตอนที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นต้องใช้เวลาและการมีส่วนร่วมจากผู้บริหารและครูทุกคน ผู้บริหารเองเห็นประโยชน์ที่ได้รับจากการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน แต่ยังไม่มั่นใจ

ว่าสามารถทำได้ อีกทั้งในช่วงที่ผ่านมาโรงเรียนประสบปัญหาครูไม่ครบชั้น โรงเรียนได้รับงบประมาณน้อย ทำให้ครูในโรงเรียนต้องทำงานหนักในช่วงเย็นหลังเลิกเรียน ที่ต้องเตรียมอาหารต่าง ๆ เช่น น้ำเต้าหู้ ข้าวต้ม เพื่อขายในตอนเช้าวันรุ่งขึ้น หารายได้ให้กับโรงเรียนนำมาใช้จ่ายในกิจกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนซึ่งเป็นภาระงานที่เพิ่มขึ้นของครู ผู้บริหารเองเห็นใจครู แต่ก็เห็นความสำคัญและประโยชน์ที่เกิดกับโรงเรียนในการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนเพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอนอันเป็นผลดีกับนักเรียน ซึ่งผู้บริหารมองว่าโรงเรียนที่อยู่เป็นโรงเรียนขนาดเล็ก อยู่ในข่ายที่ต้องถูกยุบเลิก ได้มีความพยายามในอดีตที่จะยุบโรงเรียน แต่ก็ยังยุบไม่ได้เนื่องจากคนในชุมชนไม่ยินยอม ดังนั้น เพื่อให้โรงเรียนสามารถดำรงอยู่ได้ต้องทำให้คุณภาพของนักเรียนดีขึ้น อาจมีนักเรียนมาเข้าเรียนเพิ่มขึ้น การพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนทำให้โรงเรียนสามารถใช้สื่อ เนื้อหา ที่สอดคล้องกับความจำเป็นและความต้องการของชุมชน เป็นการดึงชุมชนให้เห็นความสำคัญของโรงเรียนและมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน ที่สำคัญคือจะทำให้คนในชุมชนส่งบุตรหลานมาเข้าโรงเรียนเพิ่มขึ้นส่งผลให้โรงเรียนไม่ถูกยุบ ทั้งหมดนี้คือส่วนหนึ่งที่ผู้บริหารโรงเรียนอยากจะเห็น อีกประการหนึ่งคือ ผู้บริหารเห็นว่าจากข้อกำหนดในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ในมาตรา 29 วรรคสอง ที่กำหนดภารกิจของสถานศึกษาให้จัดทำสาระของหลักสูตรในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ซึ่งเป็นข้อกำหนดที่สถานศึกษาทุกแห่งต้องดำเนินการ ดังนั้น การปฏิบัติการครั้งนี้จะช่วยให้ครูในโรงเรียนมีความเข้าใจและสามารถพัฒนาหลักสูตรได้ ภายใต้ความช่วยเหลือจากนักวิจัย ไม่ว่าจะเป็นองค์ความรู้ในด้านของรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน รวมทั้งเอกสารประกอบ ทำให้ครูเข้าใจและสามารถพัฒนาหลักสูตรได้ตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 27 วรรคสอง

ถึงแม้ว่าผู้บริหารเห็นความสำคัญของการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนว่าเป็นภารกิจที่โรงเรียนต้องดำเนินการตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ก็ตาม แต่ผู้บริหารก็ไม่ได้ตัดสินใจเพียงลำพังคนเดียวในการเป็นโรงเรียนทดลองรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน โดยผู้บริหารขอเวลาไปศึกษาเอกสารคู่มือการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน ที่ผู้วิจัยจัดทำขึ้น และขอไปประชุมปรึกษาหารือกับครูในโรงเรียนก่อนว่าครูมีความพร้อมเพียงใดในการเป็นโรงเรียนทดลองรูปแบบ จนกระทั่งในที่สุดผู้บริหารก็ได้นัดประชุมครูทั้งโรงเรียน เพื่อให้ผู้วิจัยชี้แจง ทำความเข้าใจกับครูในโรงเรียนโดยตรงเกี่ยวกับขั้นตอนการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน รวมทั้งช่วงเวลาที่ใช้ในการดำเนินการทั้งหมด ข้อดีและประโยชน์ที่ได้รับจากการพัฒนาหลักสูตร ซึ่งครูทั้งหมดก็เห็นด้วยและเต็มใจให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่ โดยยินดีใช้เวลาในวันหยุดเสาร์-อาทิตย์ มาประชุมปฏิบัติการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน ซึ่งผู้บริหารถือว่าครูก็เห็นความสำคัญ และได้ตอบตกลงและยินดีร่วมมือในการดำเนินการอย่างเต็มที่ด้วยตนเอง ผู้บริหารพูดอยู่เสมอว่า “อาจารย์ใหญ่คนเดียวคงไม่สามารถทำอะไรได้ ถ้าครูไม่ให้ความร่วมมือ” ดังนั้น เมื่อผู้บริหารเห็นความสำคัญของการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนจึงได้นำความคิดมานำเสนอให้ครู และครูก็เห็นดีด้วย และในระหว่างการพัฒนาหลักสูตรก็ได้อำนวยความสะดวกทั้งสถานที่ อุปกรณ์ เอกสารต่าง ๆ เพื่อให้การพัฒนาหลักสูตรประสบความสำเร็จ

2. การมีส่วนร่วมของผู้บริหารในการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน

เนื่องจากผู้บริหารเห็นความสำคัญและประโยชน์ที่ได้รับจากการปฏิบัติการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน ดังนั้น ผู้บริหารจึงเป็นตัวจักรสำคัญทำหน้าที่ประสานงานระหว่างครูกับนักวิจัยตลอดเวลา รวมทั้งเป็นผู้ร่วมฟัง ร่วมคิด และทำหน้าที่เป็นผู้พัฒนาหลักสูตรในภาพรวมของโรงเรียน โดยผู้บริหารกล่าวเสมอ ๆ ว่า “ผู้บริหารต้องรับทราบทุกเรื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องวิชาการ เพื่อจะได้อธิบายให้ครูเข้าใจ ถ้าผู้บริหาร

ยังไม่เข้าใจหรือไม่ทราบก็ไม่สามารถแนะนำครูได้ ผู้บริหารต้องทำให้ได้ก่อนจึงจะให้ครูทำตามได้" ด้วยเหตุนี้ผู้บริหารจึงเข้าร่วมการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน ซึ่งในแต่ละขั้นตอนผู้บริหารมีส่วนร่วม ดังนี้

1) การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน

1.1 การศึกษาสภาพและความต้องการของชุมชน ผู้บริหารมีส่วนร่วมในการศึกษาสภาพและความต้องการของชุมชน ด้วยการแสดงความคิดเห็นและจัดเก็บข้อมูลเกี่ยวกับสภาพและความต้องการของชุมชนซึ่งทางโรงเรียนได้เก็บรวบรวมไว้เมื่อปี 2543 ซึ่งประกอบด้วย สภาพของชุมชนในด้านกายภาพ ทรัพยากร สถานที่สำคัญ ๆ อาชีพของคนในชุมชน รวมทั้งการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียนเป็นรายบุคคลในทุกชั้นเรียน มีการเยี่ยมเยียนบ้านนักเรียน การพบปะพูดคุยกับผู้ปกครองนักเรียน มีทั้งรูปภาพและบันทึกของครูเกี่ยวกับสภาพครอบครัวนักเรียน รวมทั้งความต้องการของผู้ปกครองในแต่ละครอบครัวด้วย จากข้อมูลที่ผู้บริหารนำมาให้ที่ประชุมพิจารณา นำไปสู่การระดมความคิดในการประชุมว่าประเด็นใดที่โรงเรียนยังไม่ได้เก็บข้อมูล หรือโรงเรียนมีข้อมูลไม่เพียงพอ เพื่อนำไปสู่การเก็บข้อมูลเพิ่มเติมในส่วนที่ยังขาดอยู่ ผู้บริหารมีส่วนร่วมให้ข้อมูล และแสดงความคิดเห็น รวมทั้งช่วยออกแบบตารางในการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับสภาพและความต้องการของชุมชน เพื่อให้ครูช่วยกันเก็บข้อมูลในส่วนที่ยังขาดอยู่

1.2 การวิเคราะห์ศักยภาพของโรงเรียน ผู้บริหารมีส่วนอย่างมากในการวิเคราะห์ศักยภาพของโรงเรียน เป็นบุคคลหลักที่ทำหน้าที่เป็นผู้วิเคราะห์ศักยภาพของโรงเรียน เริ่มตั้งแต่ผู้บริหารให้ภาพรวมของโรงเรียนเกี่ยวกับการบริหารจัดการ ทั้งด้านวิชาการและธุรการ รวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ซึ่งผู้บริหารเป็นตัวละครสำคัญที่ดึงชุมชนเข้ามาร่วมกับโรงเรียนในกิจกรรมต่าง ๆ ที่โรงเรียนจัดขึ้น ผู้บริหารทราบเป็นอย่างดีว่าควรขอความร่วมมือจากใครในชุมชน ผู้บริหารมีรายชื่อบุคคลสำคัญที่ให้ความช่วยเหลือในกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนมาโดยตลอด เป็นเครือข่ายที่สำคัญของโรงเรียนในกิจกรรมเกือบทุกอย่างของโรงเรียน ผู้บริหารดึงชุมชนเข้ามาร่วมด้วยเสมอ เพราะมองเห็นความสำคัญของชุมชน ผู้บริหารกล่าวอยู่เสมอว่า "โรงเรียนเราอยู่ได้เพราะชุมชน" เนื่องจากงบประมาณที่ได้รับจากทางราชการไม่เพียงพอที่นำมาใช้ในการจัดการศึกษาสำหรับโรงเรียนจึงต้องพึ่งพาชุมชน เช่น วัด คณะกรรมการโรงเรียน คนที่อาศัยในชุมชนที่อยู่ใกล้โรงเรียน ผู้ปกครองนักเรียนบางคนช่วยเหลือในด้านอุปกรณ์การศึกษา เงินบริจาค ซึ่งได้จากกิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้น เช่น วันพัฒนาโรงเรียน กิจกรรมอาหารเข้าเพื่อสุขภาพ ซึ่งคณะครูในโรงเรียนจัดทำอาหารขายคนที่อาศัยในชุมชนเพื่อหารายได้ให้กับโรงเรียน งานทอดผ้าป่าการศึกษาเพื่อหาเงินสร้างรั้วให้กับโรงเรียน (ซึ่งแต่เดิมโรงเรียนไม่มีรั้ว) เพิ่งจะสร้างรั้วได้เพียง 1 ปี ดังนั้นจะเห็นได้ว่าผู้บริหารได้พยายามดึงชุมชนเข้ามาร่วมกับโรงเรียนในทุกเรื่อง เพื่อให้นักเรียนได้รับการสนับสนุนในด้านอุปกรณ์การศึกษา เสื้อผ้า หนังสือเรียน รวมทั้งได้รายงานความก้าวหน้าในการพัฒนาโรงเรียน นักเรียน ครู ให้กับชุมชนทราบเป็นระยะ ๆ โดยการออกเอกสารของโรงเรียน ภายใต้ชื่อสำโรงร่มไทร เป็นเอกสารขนาดกระดาษ A4 พับครึ่งรวม 10 หน้า สิ่งเหล่านี้เป็นนโยบายของผู้บริหารและกระทำต่อเนื่องมาตลอดเวลาที่อยู่โรงเรียนนี้

การวิเคราะห์ศักยภาพของโรงเรียนซึ่งผู้บริหารมีส่วนให้ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานของโรงเรียนดังที่กล่าวมาข้างต้น นำมาสู่การอภิปรายในการประชุมการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนว่าในช่วงของเทอมแรกปีการศึกษา 2544 นี้ โรงเรียนต้องการให้ผู้เรียนเรียนรู้ในเรื่องอะไรที่โรงเรียนสามารถจัดได้ภายใต้ศักยภาพของโรงเรียน มีการอภิปรายกันอย่างกว้างขวาง ซึ่งผู้บริหารโรงเรียนได้ร่วมอภิปรายและชี้ให้เห็นว่า ในหัวข้อเรื่องต่าง ๆ ตามที่ที่ประชุมเสนอภายใต้ข้อมูลที่โรงเรียนมีอยู่เกี่ยวกับสภาพและความต้องการของชุมชนแล้ว โรงเรียนสามารถหรือไม่สามารถดำเนินการได้ เพราะเหตุใด นำมาสู่ข้อสรุปที่ทุกคนเห็นตรงกันว่า ให้ใช้ขนมอบเป็นหัวเรื่อง (Theme) ในปีการศึกษา 2544 ได้เลย เพราะโรงเรียนมีอุปกรณ์

บุคลากร พร้อมทั้งจะจัดหลักสูตรให้นักเรียนได้เรียนรู้ได้ ซึ่งในส่วนนี้ผู้บริหารเป็นผู้ตัดสินใจหลัก แต่ก็ได้รับความเห็นชอบจากคณะครูทั้งหมด และเมื่อผู้บริหารและคณะครูร่วมกันตัดสินใจจะใช้ “ขนมอบ” เป็นหัวเรื่อง ให้เด็กได้เรียนรู้แล้ว ผู้บริหารได้ประสานงานกับคณะกรรมการโรงเรียนเพื่อรายงานผลการดำเนินงานว่า ในเทอมต้นของปีการศึกษา 2544 โรงเรียนใช้ “ขนมอบ” เป็นหัวเรื่องในการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้และฝึกปฏิบัติจริง โดยบูรณาการรายวิชาต่าง ๆ ในทุกระดับชั้นเรียน ซึ่งคณะกรรมการโรงเรียนเห็นชอบด้วยและยินดีให้การสนับสนุนในกรณีที่โรงเรียนต้องการความช่วยเหลือ

1.3 การวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลาง ผู้บริหารมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลางร่วมกับคณะครู โดยเป็นผู้จัดหาเอกสารหลักสูตรประถมศึกษา ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533 ให้ครบจำนวนผู้เข้าร่วมประชุมทุกคน ซึ่งโรงเรียนได้รับเอกสารเหล่านี้จากกรมวิชาการ และเก็บไว้ในห้องสมุดของโรงเรียน แต่ไม่เคยนำมาใช้ศึกษาเพื่อเป็นแนวทางจัดการเรียนการสอนให้นักเรียน เนื่องจากโรงเรียนใช้ตำราของกรมวิชาการเป็นหลักจึงไม่มีความจำเป็นต้องวิเคราะห์หลักสูตรเอง นอกจากนั้น ยังมีเอกสารร่างหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 25.. ซึ่งจัดพิมพ์โดยกรมวิชาการในปี 2544 ซึ่งผู้บริหารได้ถ่ายเอกสารให้ครูครบทุกคนเพื่อใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลาง

ในการวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลางผู้บริหารมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการกำหนดจุดประสงค์ของหลักสูตร เป็นผู้นำการอภิปราย มีการนำเอกสารหลักสูตรประถมศึกษา ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533 มาเป็นหลักในการกำหนดจุดประสงค์ของหลักสูตร ผู้บริหารทำหน้าที่เขียนกระดานโดยครูนำเสนอความคิดเห็นว่าโรงเรียนสามารถจัดการเรียนการสอนในวิชาใดได้บ้างในแต่ละชั้นเรียน เริ่มตั้งแต่ชั้นอนุบาลจนถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยเริ่มจากชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 เนื่องจากผู้สอนเป็นคนเดียวกันและมีการรวมชั้นเรียน (ป.5-6) เรียนด้วยกัน เพราะจำนวนนักเรียนมีน้อย (ป.5 มีจำนวน 12 คน ป.6 มีจำนวน 4 คน) และครูที่สอน ป.5-6 ได้รับการยอมรับจากเพื่อนครูว่าเป็นผู้ที่มีความสามารถ เป็นผู้นำด้านวิชาการ ดังนั้นการเริ่มต้นจากระดับประถมศึกษาปีที่ 5-6 เป็นตัวอย่างให้ระดับชั้นอื่น ๆ ได้นำแนวทางไปวิเคราะห์ให้เหมาะสมกับระดับชั้นที่รับผิดชอบต่อไป

ผู้บริหารและครูให้ความสำคัญกับขั้นตอนการวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลางมากกว่าขั้นตอนอื่น ๆ คำถามหลักที่ผู้บริหารและครูถามกันเสมอคือ “ทำแบบนี้ถูกต้องหรือไม่” เพราะไม่เคยวิเคราะห์หลักสูตร และไม่เห็นประโยชน์การวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลาง รวมทั้งมองว่าเป็นการเพิ่มภาระงานที่ทำอยู่ก่อนแล้ว แต่เมื่อทราบว่าการวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลางเป็นเสมือนพิมพ์เขียวที่ช่วยชี้แนะการจัดการศึกษาในแต่ละระดับต้องการให้บังเกิดผลในผู้เรียนอย่างไร การวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลางทำให้โรงเรียนมั่นใจได้ว่าจะสามารถจัดการศึกษาได้ตรงกับจุดประสงค์ เป้าหมายในระดับชาติ ดังนั้นผู้บริหารและครูจึงได้ช่วยกันระดมสมองเพื่อนำไปสู่การตัดสินใจของครูในแต่ละระดับชั้นว่าสามารถบูรณาการเรื่องขนมอบเข้ากับรายวิชาต่าง ๆ อย่างไร ซึ่งขั้นตอนนี้ผู้บริหารได้แนะนำครูและช่วยเหลือครูจนทำให้ครูทุกคนสามารถจัดทำแผนการบูรณาการในรายวิชาต่าง ๆ นำเสนอให้ผู้บริหารพิจารณาได้ ซึ่งผู้บริหารได้พิจารณาเป็นรายระดับชั้น มีการแสดงความคิดเห็นและร่วมกันตัดสินใจระหว่างผู้บริหารและครู

2) การร่างหลักสูตร ผู้บริหารมีส่วนร่วมในการร่างหลักสูตรมาก เพราะได้ศึกษาเอกสารคู่มือการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนว่าการร่างหลักสูตรต้องดำเนินการอย่างไร รวมทั้งความรู้ที่ได้จากการประชุมอบรมก่อนดำเนินการ ผู้บริหารเป็นผู้นำการร่างหลักสูตร ว่ากำหนดจุดประสงค์อย่างไร มีการแสดงความคิดเห็นและเสนอแนะแนวทางที่หลากหลาย เนื่องจากหลักสูตรที่ดำเนินการในครั้งนี้ไม่ใช่หลักสูตรรายวิชา แต่เป็นหลักสูตรในเชิงบูรณาการรายวิชาต่าง ๆ ดังนั้นการร่างหลักสูตรจึงเป็นเรื่องที่ผู้บริหารและครูต้องใช้

เวลาในการอภิปรายและแสดงความคิดเห็นกันอย่างกว้างขวาง เกี่ยวกับการนำจุดประสงค์รายวิชา เนื้อหาสาระ กิจกรรม และการประเมินผู้เรียนมากำหนดเป็นรายละเอียดในแต่ละระดับชั้น ซึ่งครูแต่ละระดับชั้นได้จัดทำ นำเสนอผู้บริหาร รวมทั้งนำมาอภิปรายในการประชุมปฏิบัติการ นับว่าผู้บริหารเอาใจจริงเอาใจและสามารถ ดำเนินการสานต่อแนวคิดต่าง ๆ ให้เป็นรูปธรรม เพื่อให้ครูสามารถนำไปใช้ได้เหมาะสมต่อไป

3) การตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตร ผู้บริหารให้ความสำคัญกับการตรวจสอบ คุณภาพของหลักสูตร เห็นได้จากการที่ผู้บริหารมีคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน ซึ่ง ประกอบด้วยคณะครูทุกคน ตามคำสั่งลงวันที่ 15 มิถุนายน 2544 เพื่อให้ทุกคนได้มีโอกาสศึกษา ชักถาม เสนอแนะ ถือว่าเป็นความรับผิดชอบของผู้บริหารและครูทุกคนที่ทำให้หลักสูตรมีคุณภาพ นอกจากนั้น ยังได้ ให้คณะกรรมการสถานศึกษา หลวงพ่อวัดลำโรง วิทยากรพิเศษของโรงเรียน และหัวหน้าการประถมศึกษา อำเภอบางกรวย ร่วมให้คำปรึกษาและให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ เพื่อนำมาปรับปรุงหลักสูตรให้มีความ เหมาะสมยิ่งขึ้น รวมทั้งยังรับฟังความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องอื่น ๆ เช่น ผู้บริหารต่างสถานศึกษา ศึกษาในเทศก์ ผู้ปกครอง และผู้เข้าชมชนวัดลำโรง หลังจากที่ได้รับความคิดเห็นของทุกคนดังกล่าวข้างต้นได้นำ ข้อมูลทั้งหมดมาประชุมร่วมกับครู เพื่อตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้ง โดยได้พิจารณารายละเอียดร่วมกันใน แต่ละระดับชั้นเรียน ทั้งนี้ครูแต่ละระดับชั้นได้นำร่างหลักสูตรในระดับชั้นที่รับผิดชอบมานำเสนอให้ที่ประชุม ได้รับทราบ โดยได้อธิบายรายละเอียดของการร่างหลักสูตรว่ามีจุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหาสาระ วิธีการจัด การเรียนการสอน กิจกรรมและสื่อต่าง ๆ วิธีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในร่างหลักสูตร ที่เป็นการบูรณาการรายวิชาต่าง ๆ ที่กำหนดไว้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางอย่างไร ซึ่งผู้บริหารได้ร่วม แสดงความคิดเห็น ให้ข้อเสนอแนะร่วมกับครูทุกคน พร้อมทั้งให้กำลังใจครูว่าได้ทำดีที่สุดแล้ว เพราะการ ดำเนินการทุกขั้นตอนเป็นไปตามขั้นตอนของการพัฒนาหลักสูตร ครูทุกคนได้ร่วมมือร่วมใจ ให้ความสำคัญกับ การศึกษาเอกสาร เก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ สังเคราะห์ จนสามารถจัดทำเป็นเอกสารร่างหลักสูตร รวมทั้งแผน การจัดการเรียนการสอน และได้ผ่านความเห็นชอบร่วมกันจากที่ประชุม ซึ่งมีทั้งผู้บริหารและครูทุกคน ถือว่า ทุกคนมีส่วนร่วมตรวจสอบคุณภาพหลักสูตรโรงเรียนร่วมกัน

4) การนำหลักสูตรไปใช้ แม้ว่าผู้บริหารโรงเรียนไม่ได้เป็นผู้นำหลักสูตรไปใช้ในการ จัดการเรียนการสอนด้วยตนเองก็ตาม แต่ผู้บริหารได้ให้แนวทางการปฏิบัติกับครูทุกคนเกี่ยวกับการนำแผน การสอนแบบบูรณาการไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน โดยให้กำหนดรายละเอียดการจัดกิจกรรมในแต่ละคาบเรียน มีการจัดประชุมครูเพื่อเตรียมการเกี่ยวกับการเรียนการสอน เช่น วัสดุ อุปกรณ์ต่างๆ ประสานงานกับบุคคลที่ เข้ามาช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ รวมทั้งช่วยพิจารณาใบงานของแต่ละระดับชั้น ซึ่งผู้บริหารได้ให้ข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการจัดทำแบบบันทึกเพื่อประเมินผลผู้เรียนว่าให้มีความคิดเห็นของผู้บริหารและบันทึกหลังการสอน ของครูผู้สอนหลังจากการจัดการเรียนการสอนของแต่ละระดับชั้น สำหรับเป็นข้อมูลสำหรับการประเมินผล หลักสูตรเพื่อนำมาปรับปรุงหลักสูตรให้ดีขึ้น ซึ่งคณะครูก็ได้ดำเนินการตาม และในระหว่างที่คณะครูจัดการ เรียนการสอน ผู้บริหารได้ติดตามผลการนำหลักสูตรไปใช้ สังเกตพฤติกรรมการจัดการเรียนการสอนของครู และพฤติกรรมของนักเรียน นอกจากนั้น ผู้บริหารทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานระหว่างครูในระดับชั้นต่าง ๆ ในการจัดการเรียนการสอน เช่น จัดการรวมชั้นเรียนในระหว่างนักเรียนชั้นอนุบาลให้เรียนร่วมกับนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 เนื่องจากผู้บริหารมองเห็นว่าการเรียนร่วมกันทำให้นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 ได้ช่วยดูแลนักเรียนชั้นอนุบาล นักเรียนได้ช่วยเหลือกัน ซึ่งแนวคิดของผู้บริหารได้รับการตอบรับจากครูผู้สอน เป็นอย่างดี

5) การประเมินผลหลักสูตร ผู้บริหารให้ความสำคัญกับขั้นตอนการประเมินผลหลักสูตรมาก โดยได้ศึกษาเอกสารคู่มือการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนเพื่อเป็นแนวทางสำหรับโรงเรียนนำไปปฏิบัติและได้ดำเนินการประเมินผลหลักสูตรในภาพรวมทั้งหมด เริ่มจากความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน การร่างหลักสูตร การตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ของแต่ละระดับชั้น ร่วมกับการปฏิบัติงานร่วมกันตลอดเวลาระหว่างผู้บริหาร ครู นักวิจัย และผู้เกี่ยวข้องอื่น ๆ จากการนิเทศก่ติดตามผลการจัดการเรียนการสอนของผู้บริหาร ผู้บริหาร ครู ร่วมกันประเมินผลหลักสูตรซึ่งปรากฏในรายงานที่ผู้บริหารเป็นผู้จัดทำเกี่ยวกับการประเมินผลหลักสูตร ซึ่งประกอบด้วยผลของการนำหลักสูตรไปใช้และเกิดผลกับผู้เรียนว่าเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ ซึ่งผู้บริหารก็ได้ร่วมกับครูประเมินผลในส่วนนี้ (รายละเอียดในภาคผนวก ค)

3. การขยายผลรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน ถึงแม้ว่าการวิจัยครั้งนี้ไม่ได้มีวัตถุประสงค์เพื่อขยายรูปแบบการพัฒนาหลักสูตร แต่เนื่องจากผู้บริหารมองเห็นว่าการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนเป็นเรื่องที่สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่กำหนดไว้ในมาตรา 27 วรรคสอง ที่กำหนดให้สถานศึกษาพัฒนาหลักสูตรที่สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลาง และจัดทำสาระของหลักสูตรในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ดังนั้น เมื่อโรงเรียนวัดสำโรงได้พัฒนาหลักสูตรและนำไปใช้จัดการเรียนการสอน นักเรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรง บรรลุตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลาง ผู้บริหารจึงมีแนวคิดอยากให้โรงเรียนอื่น ๆ นำรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนที่โรงเรียนวัดสำโรงนำมาใช้ได้ผลเป็นอย่างดีไปยังโรงเรียนอื่น ๆ บ้าง เพราะก่อนที่จะมีการพัฒนาหลักสูตร ผู้บริหารและครูเคยมีปัญหาและความไม่แน่ใจมาก่อนว่าสามารถพัฒนาหลักสูตรและนำมาใช้ได้จริงหรือไม่ เมื่อโรงเรียนสามารถดำเนินการเห็นผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียน จึงอยากให้โรงเรียนอื่น ๆ ที่มีความสนใจและต้องการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนสามารถนำไปใช้ได้จริง ซึ่งในการขยายผลรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรดำเนินการใน 4 ครั้ง คือ

ครั้งที่ 1 ระหว่างวันที่ 17-19 สิงหาคม 2544 ณ ศูนย์การประชุมแห่งชาติสิริกิติ์ เป็นการจัดงาน “ปฏิรูปการศึกษา ก้าวหน้าสู่ปีที่ 3” ซึ่งทางโรงเรียนได้รับเชิญจากคณะผู้จัดงาน ซึ่งประกอบด้วย กระทรวงศึกษาธิการ ทบวงมหาวิทยาลัย สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักบริหารการศึกษาท้องถิ่น สำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร สำนักงานปฏิรูปการศึกษา สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา สมาคม มูลนิธิ องค์กรเอกชน และประชาชน โดยวัตถุประสงค์ของการจัดงานคือ เพื่อรายงานผลการดำเนินงานเกี่ยวกับการปฏิรูปการศึกษาในรอบสองปีที่ผ่านมาต่อประชาชน และเปิดโอกาสให้บุคคล หน่วยงานด้านการศึกษาและที่เกี่ยวข้องได้มีโอกาสมาประสบการณ์มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แม้ว่าในขณะที่มีการจัดงานนั้น โรงเรียนได้นำหลักสูตรไปใช้จัดการเรียนการสอนให้นักเรียนได้ครบทุกชั้นเรียน แต่ยังไม่สิ้นสุดการจัดการเรียนการสอนที่กำหนดไว้ในแผนการสอนก็ตาม แต่ผู้บริหารพิจารณาเห็นว่าสามารถประเมินผลของการใช้หลักสูตรเท่าที่ผ่านมาได้ว่าเป็นประโยชน์กับนักเรียนในทุกระดับชั้น และโรงเรียนมีเอกสารที่เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนทุกขั้นตอน สามารถให้ผู้สนใจได้ศึกษาและเรียนรู้ได้ ผู้บริหารจึงได้วางแผนร่วมกับครูในโรงเรียนจัดนิทรรศการและนำผลงานที่เกิดจากการพัฒนาหลักสูตรทั้งหมดทุกระดับชั้นแสดงที่ศูนย์การประชุมแห่งชาติสิริกิติ์ ได้รับความสนใจจากครูและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเป็นจำนวนมาก ตลอด 3 วันของการจัดงาน ผู้บริหารเป็นผู้วางแผนรูปแบบการจัดนิทรรศการ เป็นวิทยากรอธิบายให้ผู้สนใจฟังในภาพรวมของงานพัฒนาหลักสูตร รวมทั้งกรณีที่มีผู้สนใจขอเอกสาร ผู้บริหารก็ให้ผู้สนใจจดชื่อ ที่อยู่ไว้ พร้อมทั้งจัดส่งไปให้

ปรากฏว่ามีผู้ให้ความสนใจขอเอกสารการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนจำนวน 161 คน จาก 40 จังหวัดทั่วประเทศ ซึ่งผู้บริหารได้ถ่ายเอกสารและจัดส่งไปให้ภายหลัง และก่อนการจัดงานผู้บริหารได้จัดประชุมครู ชักชวนความเข้าใจถึงขั้นตอนต่าง ๆ ของการพัฒนาหลักสูตร รวมทั้งวิธีการอธิบายให้ผู้เข้าชมได้เข้าใจถึงกระบวนการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน เพื่อให้ครูเกิดความมั่นใจว่าสามารถอธิบายให้ความรู้กับผู้สนใจได้เกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน นับว่าผู้บริหารเป็นผู้นำทางด้านวิชาการและสามารถวางแผนจัดการให้การดำเนินการขยายผลรูปแบบครั้งนี้ประสบความสำเร็จอย่างมาก

ครั้งที่ 2 ระหว่างวันที่ 8-10 ตุลาคม 2544 ณ โรงเรียนดรุณาราชบุรี อ.เมือง จ.ราชบุรี เป็นการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่อง กระบวนการจัดทำ พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา โดยมีโรงเรียนในสังกัดสังฆมณฑลราชบุรี จำนวน 16 โรงเรียน และครูที่เป็นผู้ช่วยฝ่ายวิชาการของแต่ละโรงเรียน จำนวน 120 คน มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ครูในโรงเรียนเหล่านี้สามารถพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนได้ ซึ่งผู้บริหารโรงเรียนวัดลำโรงได้รับเชิญไปบรรยายถึงขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนตามที่ได้ปฏิบัติจริง พร้อมทั้งปัญหา/อุปสรรคที่เกิดขึ้นในการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน ซึ่งผู้บริหารสามารถบรรยายและเป็นวิทยากรประจำกลุ่ม โดยมีเอกสารการพัฒนาหลักสูตรของโรงเรียนวัดลำโรงเป็นกรณีศึกษา เพื่อให้ครูจากโรงเรียนในสังกัดสังฆมณฑลราชบุรีมีความรู้ความเข้าใจและสามารถพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนได้

ครั้งที่ 3 ระหว่างวันที่ 11-12 ตุลาคม 2544 ณ โรงเรียนวัดลำโรง อ.บางกรวย จ.นนทบุรี เป็นการขยายผลรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนซึ่งผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้คิดดำเนินการ เนื่องจากผู้บริหารพิจารณาเห็นว่า การนำผลงานการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนที่นำไปจัดแสดงที่ศูนย์การประชุมแห่งชาติสิริกิติ์ ในระหว่างวันที่ 17-19 กันยายน 2544 มีผู้สนใจเข้าชมผลงานของโรงเรียนจำนวนมาก และแสดงความประสงค์มาศึกษาดูงานที่โรงเรียนวัดลำโรง ผู้บริหารจึงได้จัดงานนี้ขึ้นเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในระหว่างเพื่อนครู โดยให้ชื่องานครั้งนี้ว่า “คุยกันฉันท์เพื่อนครู” และได้ทำจดหมายเชิญชวนผู้สนใจที่ได้ให้ชื่อ ที่อยู่ ไว้เมื่อครั้งมาชมนิทรรศการผลงานของโรงเรียนวัดลำโรงที่จัดแสดงที่ศูนย์การประชุมแห่งชาติสิริกิติ์ ในการจัดงาน “คุยกันฉันท์เพื่อนครู” ครั้งนี้ มีผู้สนใจเข้าชมงานประมาณ 300 คน ผู้บริหารทำหน้าที่อธิบายขั้นตอนต่าง ๆ ของการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนให้กับผู้สนใจเข้าฟังเป็นรอบ รอบละประมาณ 20-40 คน ใช้เวลารอบละประมาณ 45 นาที นอกจากนั้น ผู้บริหารยังทำหน้าที่ประสานงานระหว่างหน่วยงานที่เป็นต้นสังกัด เช่น สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอบางกรวย สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนนทบุรี เพื่อให้เข้ามาร่วมกิจกรรมในครั้งนี้ ซึ่งต้นสังกัดก็ให้ความร่วมมือเข้ามาให้คำแนะนำการดำเนินการทำให้การจัดงานดำเนินการลุล่วงไปด้วยดี และผู้บริหารได้วางแผนไว้ว่า ในต้นเดือนเมษายนของทุกปี จะมีการนำผลงานของครูโรงเรียนวัดลำโรงและโรงเรียนอื่น ๆ มาจัดแสดงเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันในระหว่างครูโรงเรียนต่าง ๆ จัดแสดงต่อเนื่องกันไปทุกปี

ครั้งที่ 4 วันที่ 16 ตุลาคม 2544 ณ โรงเรียนเฉลิมมณีนาย อ. บางบ่อ จ. สมุทรปราการ เป็นโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เป็นโรงเรียนขนาดเล็ก มีนักเรียนตั้งแต่ชั้นอนุบาลถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีนักเรียนรวม 85 คน ครู 7 คน (รวมผู้บริหาร) เป็นโรงเรียนที่สนใจและต้องการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน โดยได้แนวคิดจากการไปดูงานการพัฒนาหลักสูตรของโรงเรียนวัดลำโรงที่ศูนย์การประชุมแห่งชาติสิริกิติ์ ในระหว่างวันที่ 17-19 สิงหาคม 2544 ผู้บริหารโรงเรียนวัดลำโรงจึงได้นำคณะครูโรงเรียนวัดลำโรงทุกคน พร้อมทั้งเอกสารเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนในทุกระดับชั้นไปอธิบายและให้ครูโรงเรียนเฉลิมมณีนายดูเป็นตัวอย่าง พร้อมทั้งฝึกปฏิบัติการตามขั้นตอนต่าง ๆ ซึ่งการขยายรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรให้กับโรงเรียนเฉลิมมณีนายในครั้งนี้ ผู้บริหารโรงเรียนวัดลำโรงได้พูดคุยและอธิบายให้ผู้บริหารโรงเรียนเฉลิมมณีนายได้เข้าใจและเห็นความสำคัญของการพัฒนาหลักสูตร และการนำหลักสูตร

มาใช้จัดการเรียนการสอน พร้อมทั้งให้แนวคิดเกี่ยวกับหัวข้อและเนื้อหาสาระที่โรงเรียนเฉลิมมณีนีถสามารถนำมาใช้จัดการเรียนการสอนได้

จากบทบาทการมีส่วนร่วมในการขยายผลรูปแบบของผู้บริหาร พบว่า ผู้บริหารเป็นผู้วางแผนและดำเนินการให้มีการขยายผลรูปแบบ โดยเป็นผู้นำทั้งด้านวิชาการ คือสามารถอธิบายให้ผู้อื่นเข้าใจและนำไปดำเนินการได้ ขณะเดียวกันก็สามารถบริหารจัดการ ทำให้การขยายผลรูปแบบมีผลในทางปฏิบัติได้เป็นอย่างดี

2.2.2 บทบาทของครูในการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน

ปัจจุบันโรงเรียนวัดสำโรงมีครู 7 คน (ไม่รวมผู้บริหาร) ซึ่งในขณะที่ยังไม่เริ่มทำการวิจัยมีครูเพียง 5 คน ในจำนวน 5 คนนี้ 4 คนมีวุฒิปริญญาตรี และอีก 1 คน ต่ำกว่าปริญญาตรี มีอายุระหว่าง 48-55 ปี เป็นชาย 1 คน หญิง 4 คน รับผิดชอบชั้นเรียนคือ ระดับอนุบาล 1 คน ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-2 1 คน ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 1 คน ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 1 คน ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 1 คน เห็นได้ว่าครูบางคนรับผิดชอบ 2 ชั้นเรียน คือ ครูในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-2 และระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 ทั้งนี้เป็นเพราะมีจำนวนครูน้อย ไม่ครบชั้นเรียน และบางชั้นเรียนมีจำนวนนักเรียนน้อยจึงนำนักเรียนมาเรียนรวมกัน โดยครูทุกคนรับผิดชอบการจัดการเรียนการสอนทุกกลุ่มวิชาในระดับชั้นที่ตนเองเป็นครูประจำชั้น นอกจากนั้น ยังต้องรับผิดชอบในงานอื่น ๆ ที่โรงเรียนมอบหมาย เช่น การทำอาหารขายเพื่อหารายได้เข้าโรงเรียน สำหรับเป็นค่าใช้จ่ายในการจ้างครูช่วยสอนซึ่งมีจำนวน 3 คน รวมทั้งงานธุรการอื่น ๆ ทำให้ครูทุกคนแทบไม่มีเวลาว่างเลย เพราะต้องสอนทุกชั่วโมงในระดับชั้นที่รับผิดชอบ ถ้าวันใดมีครูขาดเนื่องจากมีกิจธุระหรือป่วย ครูที่เหลืออยู่ต้องรับภาระงานหนักเพิ่มขึ้นในการดูแลนักเรียนแทนครูที่ขาดไป ทำให้ครูเหนื่อยมาก เวลาในการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมไม่มี คงทำหน้าที่สอนไปตามเนื้อหาสาระที่ปรากฏในตำรา เอกสารที่ทางกระทรวงศึกษาธิการอนุญาตให้ใช้เป็นแบบเรียนในโรงเรียนได้ ครูที่สอนอยู่ในโรงเรียนเป็นครูที่มีบ้านพักอยู่ใกล้โรงเรียน ประกอบกับอายุมากแล้วคิดว่าไม่นานก็เกษียณอายุจึงไม่ได้ขอย้ายไปอยู่โรงเรียนอื่น คงทำหน้าที่สอนไปตามภารกิจที่ได้รับมอบหมาย

เนื่องจากการปฏิบัติการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนครั้งนี้เป็นการปรับเปลี่ยนบทบาทครูจากเดิมที่เป็นเพียงผู้ใช้หลักสูตรมาเป็นผู้พัฒนาหลักสูตรด้วยตนเอง ดังนั้น บทบาทครูในฐานะเป็นผู้พัฒนาหลักสูตรตามรูปแบบหรือขั้นตอนที่กำหนดไว้จึงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง ที่บ่งบอกถึงประสิทธิภาพของหลักสูตรและความสำเร็จในการพัฒนาหลักสูตรได้เป็นอย่างดี สำหรับบทบาทของครูในการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน มีดังนี้

1. การเห็นความสำคัญและยินดีให้ความร่วมมือในการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน

การพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนเป็นเรื่องใหม่สำหรับครู แม้ว่าครูหลายคนเคยได้รับการฝึกอบรมการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นมาแล้วก็ตาม แต่ไม่เคยนำไปสู่การปฏิบัติจริง เพราะไม่แน่ใจและขาดผู้ที่คอยแนะนำให้คำปรึกษาอย่างใกล้ชิด ประกอบกับมีตำราแบบเรียนที่กระทรวงศึกษาธิการอนุญาตให้ใช้จัดการเรียนการสอนได้อยู่แล้ว จึงไม่มีความจำเป็นที่ครูต้องพัฒนาหลักสูตรด้วยตัวเองอันเป็นภาระงานที่เพิ่มขึ้นมา นอกจากนั้น ครูยังมองว่าตัวเองทำงานอยู่ในโรงเรียนเล็ก ๆ ไม่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักของคนทั่วไป โรงเรียนก็มีนักเรียนน้อย คือมีเพียง 124 คน อยู่ในชุมชนที่ผู้ปกครองนักเรียนส่วนใหญ่ยากจน และมองว่าอีกไม่นานโรงเรียนคงจะถูกยุบตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการที่ต้องการยุบรวมโรงเรียนขนาดเล็ก ครูที่อยู่ในโรงเรียนจึงขาดขวัญและกำลังใจ ที่ยังคงทำการสอนอยู่ทุกวันนี้เนื่องจากมีบ้านพักอยู่ใกล้โรงเรียน สะดวกในการเดินทาง รวมทั้งมีอายุมาก และถึงแม้ว่าครูมีสภาพดังที่กล่าวมาแล้ว แต่เมื่อทราบว่าเป็นโรงเรียนทดลอง

รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนในช่วงแรกครูทุกคนบอกว่า ไม่แน่ใจว่าจะทำได้เนื่องจากไม่มีความรู้ ไม่เคยรับทราบความเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนในช่วงการปฏิรูปการศึกษาตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 อาจทำให้การวิจัยครั้งนี้ไม่ประสบความสำเร็จก็เป็นได้ แต่เมื่อได้มีการประชุมชี้แจงทำความเข้าใจ ซึ่งให้เห็นกระบวนการดำเนินการตลอดช่วงเวลาที่ทดลองรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนครูทุกคนก็มองเห็นความสำคัญของการดำเนินการครั้งนี้ และยินดีให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่ โดยช่วยกันกำหนดช่วงเวลาปฏิบัติการพัฒนาหลักสูตรซึ่งใช้เวลาวันหยุดเสาร์-อาทิตย์ และช่วงเวลาตอนเย็นในวันทำการหลังเลิกเรียนแล้ว มาประชุมและฝึกปฏิบัติตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ ทั้งนี้เพื่อมิให้มีผลกระทบต่อการจัดการเรียนการสอนในเวลาปกติ เนื่องจากครูทุกคนเป็นครูประจำชั้นและต้องสอนทุกวิชาในทุกวัน ดังนั้นถ้าใช้เวลาทำการจะส่งผลกระทบต่อการจัดการเรียนการสอน นับว่าครูทุกคนเข้าใจ ยินดีสละเวลาในช่วงวันหยุดมาฝึกปฏิบัติการพัฒนาหลักสูตรร่วมกันทุกคน และขณะที่มีการประชุมปฏิบัติการครูทุกคนมาเข้าร่วมทุกครั้ง ไม่มีครูคนใดขาดประชุมแม้แต่ครั้งเดียว และมาประชุมตรงต่อเวลาทุกคนทำให้มีความเข้าใจที่ต่อเนื่องตลอดช่วงเวลาการพัฒนาหลักสูตร

พฤติกรรมที่แสดงถึงการให้ความสำคัญและยินดีให้ความร่วมมือในการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนของครูอีกประการหนึ่งก็คือ การให้ความสนใจและเอาใจใส่ในทุกขั้นตอนของการดำเนินการพัฒนาหลักสูตร มีการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องล่วงหน้า เช่น เอกสารที่เกี่ยวกับหลักสูตรซึ่งมีทั้งหลักสูตรประถมศึกษา ฉบับปรับปรุงพุทธศักราช 2533 และร่างหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช... ที่จัดพิมพ์โดยกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ เมื่อเดือนมีนาคม 2544 รวมทั้งเอกสารอื่น ๆ เช่น การจัดการเรียนการสอนที่ผู้เรียนเป็นสำคัญ การวัดและประเมินผลผู้เรียน เป็นต้น และได้นำความรู้ที่ได้จากเอกสารต่าง ๆ มาประชุมอภิปรายและเสนอแนะสำหรับนำมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตร มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในระหว่างครูด้วยกัน ระหว่างครูกับผู้บริหารและนักวิจัย ซึ่งในตอนเริ่มต้นที่มีการประชุมปฏิบัติการครูไม่ค่อยกล้าแสดงความคิดเห็น แต่เมื่อมีการประชุมปฏิบัติการกันทุกอาทิตย์ทำให้ครูเริ่มแสดงออก มีการอภิปราย ชักถามถึงสิ่งที่สงสัย และช่วยกันค้นคว้าหาคำตอบ มีการนำข้อมูลของแต่ละคนมาอภิปรายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ บรรยากาศของการประชุมปฏิบัติการจึงเป็นไปในทางสร้างสรรค์ ช่วยให้ครูทุกคนปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพภายใต้การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

2. การมีส่วนร่วมของครูในการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน

ครูมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน เนื่องจากครูเป็นผู้ปฏิบัติการหลักที่นำหลักสูตรไปใช้ แม้ว่าที่ผ่านมาครูไม่เคยพัฒนาหลักสูตรด้วยตนเอง แต่จากข้อกำหนดในมาตรา 27 วรรคสอง ที่กำหนดให้สถานศึกษาพัฒนาหลักสูตรเอง ดังนั้นครูจึงต้องทำหน้าที่เป็นผู้พัฒนาหลักสูตร ทั้งนี้ต้องสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางด้วย บทบาทของครูในฐานะผู้พัฒนาหลักสูตรจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง บทบาทและการมีส่วนร่วมของครูในการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนในแต่ละขั้นตอนมีดังนี้

1) การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานประกอบด้วย 3 ส่วน คือ การศึกษาสภาพและความต้องการของชุมชน การวิเคราะห์ศักยภาพของโรงเรียน และการวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลาง ซึ่งในแต่ละส่วนครูมีบทบาทและมีส่วนร่วมดังต่อไปนี้

1.1 การศึกษาสภาพและความต้องการของชุมชน การศึกษาสภาพและความต้องการของชุมชนเป็นขั้นตอนที่สำคัญ เพื่อให้ได้มาซึ่งหัวข้อสำหรับนำมาใช้จัดการเรียนการสอนให้นักเรียนได้เรียนรู้ ซึ่งบางส่วนครูในแต่ละชั้นเรียนได้รวบรวมและเก็บข้อมูลในส่วนนี้ไว้บ้างแล้ว เช่น ข้อมูล

เกี่ยวกับสภาพของนักเรียน เป็นการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียนรายบุคคลซึ่งครูทุกคนต้องไปเยี่ยมบ้านนักเรียนทุกคน เนื่องจากโรงเรียนมีนักเรียนน้อย ครูแต่ละคนรับผิดชอบนักเรียนไม่มาก คือนักเรียนอนุบาลประมาณ 26-28 คน นักเรียนประถมศึกษาปีที่ 1-6 โดยเฉลี่ยประมาณชั้นเรียนละ 12 คน ซึ่งในการเยี่ยมบ้านนักเรียนแต่ละคนครูไม่ได้นัดหมายผู้ปกครองนักเรียนล่วงหน้า ครูมีแบบบันทึกการเยี่ยมบ้านนักเรียน ซึ่งประกอบด้วยชื่อผู้ปกครอง ที่อยู่ จำนวนคนที่อาศัยอยู่ในบ้าน รายได้ อาชีพ ความคาดหวังที่มีต่อบุตรหลาน และข้อเสนอแนะที่มีต่อการปฏิบัติงานของโรงเรียน ซึ่งครูที่ไปเยี่ยมบ้านนักเรียนจดบันทึกไว้ พร้อมทั้งถ่ายรูปร่วมกับนักเรียนและผู้ปกครองไว้ด้วย

นอกจากครูได้ศึกษาสภาพและความต้องการของผู้เรียนรายบุคคลในทุกระดับชั้นเรียนแล้ว ยังได้ร่วมกันศึกษาสภาพและความต้องการของท้องถิ่น โดยการศึกษาจากเอกสาร โดยเฉพาะหนังสือจังหวัดนนทบุรีและหนังสือวัฒนธรรมพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญาจังหวัดนนทบุรีของคณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ ในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 6 รอบ 5 ธันวาคม 2542 ซึ่งในเอกสารมีข้อมูลทั่วไปของจังหวัดนนทบุรี ประกอบด้วย ที่ตั้งและอาณาเขต พื้นที่ ลักษณะภูมิประเทศ ลักษณะภูมิอากาศ นอกจากนั้น ยังได้ศึกษาเฉพาะอำเภอบางกรวยซึ่งเป็นอำเภอที่โรงเรียนตั้งอยู่โดยศึกษาเกี่ยวกับอาณาเขต สถานที่สำคัญ แหล่งน้ำ ทรัพยากร อาชีพที่สำคัญ สังคม วัฒนธรรม การศึกษา ประชากร สาธารณูปโภค สื่อสารคมนาคม แนวโน้มของการพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งมีทั้งจุดเด่นจุดด้อย รวมทั้งร่วมสำรวจความต้องการของท้องถิ่นเรียงตามลำดับความสำคัญ / จำเป็น

เมื่อครูได้ข้อมูลจากการศึกษาสภาพและความต้องการของผู้เรียนรายบุคคล รวมทั้งการศึกษาสภาพและความต้องการของชุมชนดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น มีการประชุม อภิปรายแสดงความคิดเห็น นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เพื่อสรุปเป็นหัวเรื่อง หรือเนื้อหาสาระที่ต้องการนำมาให้นักเรียนได้เรียนรู้ สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของชุมชนในบริบทที่โรงเรียนตั้งอยู่ซึ่งมีอยู่ด้วยกันหลายหัวเรื่อง เช่น ชนมอบ มัคคุเทศก์รุ่นเยาว์ การผลิตไฟฟ้า เหล่านี้เป็นต้น ซึ่งในแต่ละหัวเรื่องได้นำไปสู่การอภิปรายว่าจะสามารถนำไปจัดการเรียนการสอนในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2544 ได้ทุกหัวเรื่องหรือไม่ โดยให้แต่ละระดับชั้นนำไปจัดการเรียนการสอน ไม่จำเป็นต้องเป็นเรื่องเดียวกันในทุกระดับชั้น เช่น ระดับชั้นอนุบาลเรียนรู้เรื่องชนมอบ ระดับประถมศึกษาปีที่ 5-6 เรียนรู้เรื่องมัคคุเทศก์รุ่นเยาว์ ระดับประถมศึกษาปีที่ 3-4 เรียนรู้เรื่องการผลิตไฟฟ้า เป็นต้น นำไปสู่การเรียนรู้ที่หลากหลายหัวเรื่อง ปรากฏว่าที่ประชุมซึ่งประกอบด้วยผู้บริหารและครูทุกคน ได้แสดงความคิดเห็นว่า ในขณะที่ครูยังไม่พร้อม ขาดความมั่นใจในความรู้ ทักษะความสามารถในการพัฒนาหลักสูตร และเนื่องจากเป็นช่วงของการฝึกปฏิบัติการ ดังนั้น การกำหนดหัวเรื่องเดียวกันในทุกระดับชั้น ทำให้ครูสามารถปรึกษาหารือ ร่วมกันจัดทำหลักสูตรได้ต่อเนื่อง และสามารถระดมครูทั้งโรงเรียนซึ่งมีอยู่จำนวนน้อย (7 คน) ให้ช่วยกันดูแลนักเรียนในขณะจัดการเรียนการสอนได้ทั่วถึง และประการสำคัญคือ นโยบายของผู้บริหารที่ต้องการทุกระดับชั้นจัดการเรียนการสอนในหัวเรื่องเดียวกัน ด้วยเหตุผลก็คือ โรงเรียนมีนักเรียนในแต่ละระดับชั้นจำนวนน้อย (โดยเฉลี่ยห้องเรียนละ 12 คน) ดังนั้น ถ้าจัดเรื่องเดียวกันเป็นการประหยัดงบประมาณ (ถ้าต้องมีการเชิญวิทยากรจากภายนอกเข้ามาช่วย) ที่สำคัญคือผู้บริหารมีเวลาให้คำปรึกษาหารือ และพิจารณาแผนการสอนของครูได้อย่างต่อเนื่องทุกระดับชั้น ครูทุกระดับชั้นก็พอใจและยินดี ซึ่งนำไปสู่การวิเคราะห์ในขั้นต่อไป คือ การวิเคราะห์ศักยภาพของโรงเรียน

1.2 การวิเคราะห์ศักยภาพของโรงเรียน การวิเคราะห์ศักยภาพของโรงเรียน นำมาสู่การตัดสินใจว่าโรงเรียนจะนำเรื่องใดมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งครูได้ช่วยกันวิเคราะห์ศักยภาพ

ของโรงเรียนในแต่ละด้าน โดยนำหัวเรื่องมาเป็นตัวตั้งว่าในแต่ละเรื่องโรงเรียนมีความพร้อมนำมาจัดการเรียนการสอนหรือไม่ ซึ่งพิจารณาตั้งแต่ศักยภาพและความพร้อมของครูในโรงเรียนว่ามีความรู้ความสามารถสอนในแต่ละเรื่องได้เพียงใด จำเป็นพึ่งพาวิทยากรภายนอกหรือไม่ และวิทยากรภายนอกที่เชิญมาสอนมีความยินดีและให้ความร่วมมือมากน้อยเพียงใด ซึ่งการวิเคราะห์ศักยภาพของโรงเรียนพบว่าถ้ามีการจัดการเรียนการสอนเรื่อง “ขนมอบ” โรงเรียนมีความพร้อมมากที่สุด สามารถนำมาใช้จัดการเรียนการสอนได้ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2544 ซึ่งข้อมูลเกี่ยวกับศักยภาพของโรงเรียนมีดังนี้

บุคลากร วิทยากรจากภายนอก ได้แก่ คุณอัปสร ยิ่งเจริญ สามารถทำการสอนได้ในเวลาเรียนตามปกติ และ คุณอารมณ ทองสงค์ อาจารย์ 2 ระดับ 7 โรงเรียนวัดกลางเกร็ด ปากเกร็ด นนทบุรี มาสอนได้นอกเวลาเรียน วิทยากรภายในโรงเรียน ได้แก่ อาจารย์จิราพัชร ชันทอง อาจารย์อุทัยวรรณ การะนุต และอาจารย์ทุกคน

สถานที่ ใช้ชั้นล่างอาคาร 2 ซึ่งเป็นโรงอาหารของโรงเรียน และในการขายใช้โต๊ะไม้บริเวณหน้าโรงเรียน

เครื่องมือ เตาอบแก๊สชนิดปิด เปิดจากสวิทช์ คุณภาพดี ปลอดภัย สะดวกในการใช้

งบประมาณ

30,000 บาท จากเงินบริจาค 24,150 บาท ค่าวัสดุฝึก 5,850 บาท

กลุ่มเป้าหมาย

- นักเรียนทุกคนของโรงเรียน	ประมาณ 120 คน
- นักเรียนอนุบาล 3 ขวบ ที่ชุมชนจัดขึ้นจำนวน	18 คน
- บุคลากรในโรงเรียน	11 คน
- ผู้ปกครองนักเรียน	20 คน
- ประชาชนทั่วไป	20 คน
รวม	289 คน

นอกจากนั้น ยังมีร้านค้าของผู้ปกครองรับนำไปจำหน่ายด้วยความเต็มใจ สำนักงานประถมศึกษาอำเภอบางกรวยรับนำไปจัดเลี้ยงเมื่อต้องจัดประชุมสัมมนา และคณะกรรมการวัดให้นำมาจำหน่ายในทุกวันพระ

สำหรับเรื่องมัลติเทคก์รูนเียร์ ซึ่งเป็นหัวเรื่องที่สามารถนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 ปรากฏว่า เมื่อวิเคราะห์ศักยภาพของโรงเรียนแล้ว พบว่ายังไม่สามารถดำเนินการได้ เนื่องจากวิทยากรซึ่งคาดหวังว่าจะมาช่วยสอนภาษาอังกฤษให้นักเรียนสามารถใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยว นำชมสถานที่ต่าง ๆ ในจังหวัดนนทบุรียังไม่พร้อม ประกอบกับเอกสารที่จะให้นักเรียนใช้เป็นแบบเรียนที่วิทยากรจัดทำขึ้นยังไม่แล้วเสร็จ ดังนั้น จึงไม่สามารถดำเนินการได้ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2544 ส่วนเรื่องการผลิตไฟฟ้า ซึ่งโรงเรียนต้องการให้นักเรียนได้เรียนรู้เรื่องการผลิตไฟฟ้าจากการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ซึ่งตั้งอยู่ใกล้กับโรงเรียนและถ้ามีการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนต้องนำนักเรียนไปดูสถานที่จริง และจำเป็นต้องใช้งบประมาณเพื่อนำนักเรียนไปทัศนศึกษา เป็นการไม่สะดวกเนื่องจากโรงเรียนไม่มีงบประมาณและผู้ปกครองส่วนใหญ่ยากจน รวมทั้งต้องจัดการดูแลความปลอดภัยให้กับ

นักเรียนซึ่งยังเด็กอยู่ เกรงจะเกิดอันตราย และต้องขออนุญาตจากต้นสังกัดเพื่อนำนักเรียนออกไปทัศนศึกษา ผู้บริหารและครูพิจารณาเห็นว่าเป็นภาระงานมากเกินไป และต้องใช้เวลาในการประสานงาน และติดต่อกับการไฟฟ้าฝ่ายผลิต ซึ่งอาจไม่ทันต่อการนำมาจัดการเรียนการสอนในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2544 นี้

จากการวิเคราะห์ศักยภาพของโรงเรียนดังกล่าวข้างต้น นำมาสู่การตัดสินใจร่วมกันว่าในภาคเรียนที่ 1 ของปีการศึกษา 2544 โรงเรียนสามารถใช้ “ขนมอบ” เป็นหัวเรื่องในการจัดการเรียนการสอน

1.3 การวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลาง การวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลางเป็นเป้าหมายสำคัญที่บอกว่าการพัฒนาหลักสูตรมีเป้าหมายหรือจุดประสงค์ที่สำคัญต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อะไรบ้าง จุดประสงค์ของการเรียนรู้จึงต้องวิเคราะห์จากหลักสูตรแกนกลาง ซึ่งขณะที่ทำการวิจัยเป็นระยะของการเปลี่ยนแปลงจากการใช้หลักสูตรประถมศึกษาฉบับปรับปรุงพุทธศักราช 2533 มาเป็นหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานที่จะมีการประกาศใช้ในปี พุทธศักราช 2545 ดังนั้น การวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลางในที่นี้จึงใช้จุดประสงค์ของหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) มากำหนดเป็นจุดประสงค์การเรียนรู้ ครูแต่ละคนก็ได้วิเคราะห์หลักสูตรแกนกลางแล้วนำมาจัดทำเป็นแผนภาพ ว่าจากจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลาง จะนำ “ขนมอบ” เป็นหัวเรื่องในการเรียนรู้ได้อย่างไร มีการวิเคราะห์เป็นระดับช่วงชั้นคือ ป.1-2, ป.3-4 และ ป.5-6 แต่เนื่องจากโรงเรียนจัดการเรียนการสอนในระดับชั้นอนุบาล 1-2 ด้วย ดังนั้น จึงได้วิเคราะห์หลักสูตรแกนกลางตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาล จนถึงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ดังนี้

1. ระดับอนุบาล 1-2 ได้นำ “ขนมอบ” เป็นหัวเรื่องในการจัดการเรียนการสอน ในกิจกรรมต่าง ๆ คือ กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ กิจกรรมสร้างสรรค์ กิจกรรมเสรี (เล่นตามมุม) กิจกรรมในวงกลม เกมการศึกษา กิจกรรมกลางแจ้ง

2. ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-2 ได้นำ “ขนมอบ” เป็นหัวเรื่องในการจัดการเรียนการสอนในวิชาต่าง ๆ 5 วิชา คือ การงานพื้นฐานอาชีพ (กพอ.) ภาษาไทย เสริมสร้างลักษณะนิสัย (สสน.) คณิตศาสตร์ และเสริมสร้างประสบการณ์ชีวิต (สพข.)

3. ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3-4 ได้นำ “ขนมอบ” เป็นหัวเรื่องในการจัดการเรียนการสอนในวิชาต่าง ๆ 5 วิชา คือ งานบ้าน ภาษาไทย เสริมสร้างลักษณะนิสัย (สสน.) คณิตศาสตร์ และเสริมสร้างประสบการณ์ชีวิต (สพข.)

4. ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 ได้นำ “ขนมอบ” เป็นหัวเรื่องในการจัดการเรียนการสอนในวิชาต่าง ๆ 6 วิชา คือ เสริมสร้างลักษณะนิสัย ภาษาอังกฤษ การงานพื้นฐานอาชีพ เสริมสร้างประสบการณ์ชีวิต และคณิตศาสตร์

(รายละเอียดของการวิเคราะห์หลักสูตรอยู่ในภาคผนวก ค.)

เห็นได้ว่า โรงเรียนใช้ “ขนมอบ” เป็นหัวเรื่อง เพื่อให้ให้นักเรียนทุกคนในโรงเรียนได้เรียนรู้ แต่การเรียนรู้ในแต่ละระดับชั้นไม่เท่ากันแตกต่างกันไปตามวัยและวุฒิภาวะของนักเรียน เช่น นักเรียนระดับชั้นอนุบาลก็เรียนรู้เพียงแต่การสัมผัส การเปลี่ยนแปลงของสีขนมอบที่เปลี่ยนแปลงไปในขณะก่อนอบและหลังอบ การนับจำนวน การร้องเพลงขนมอบ เป็นต้น ในขณะที่นักเรียนที่มีวัยเพิ่มขึ้นคือ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-2 และประถมศึกษาปีที่ 3-4 ใช้ขนมอบในการเรียนรู้ในรายวิชาต่าง ๆ 5 วิชา คือ การงานพื้นฐานอาชีพ ภาษาไทย เสริมสร้างลักษณะนิสัย คณิตศาสตร์ และเสริมสร้างประสบการณ์ชีวิต มีระดับความยากมากกว่าในระดับอนุบาล สำหรับในระดับประถมศึกษาปีที่ 5-6 ใช้ขนมอบในการเรียนรู้ในทุกวิชา รวม 6 วิชา คือ เพิ่มวิชาภาษาอังกฤษเข้าไปด้วย ดังนั้นเห็นได้ว่าแม้ใช้หัวเรื่องในเรื่องเดียวกัน แต่การจัดการเรียนรู้

สามารถจัดได้หลากหลาย และจัดได้ในทุกระดับชั้นเรียน และทุกอย่างดำเนินการภายใต้กรอบที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลาง

2) การร่างหลักสูตร การร่างหลักสูตรเป็นเสมือนพิมพ์เขียวที่ครูใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งในร่างหลักสูตรประกอบด้วยจุดประสงค์ของหลักสูตร การกำหนดเนื้อหาสาระ การจัดการเรียนการสอน รวมทั้งกิจกรรมการกำหนดวิธีวัดและประเมินผู้เรียน ซึ่งครูทุกระดับชั้นได้นำมายกร่างเป็นหลักสูตรในแต่ละระดับชั้นเรียน โดยบูรณาการรายวิชาต่าง ๆ เข้าด้วยกัน เพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอน ร่างหลักสูตรที่เป็นรายละเอียดของแต่ละรายวิชา มีการกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหาสาระ กิจกรรมการเรียนการสอน การวัดและประเมินผลผู้เรียน ทั้งนี้ครูผู้สอนแต่ละคนสามารถร่างหลักสูตรได้โดยใช้วิธีการประชุม อภิปราย ปรัชญาหรือ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน นอกจากนั้น ยังได้จัดทำแผนการจัดการเรียนการสอนซึ่งกำหนดรายละเอียดของแต่ละรายวิชา ประกอบด้วย จุดประสงค์ เนื้อหาสาระ กิจกรรมที่ครูกระทำ และกิจกรรมที่นักเรียนกระทำ สื่อ และวิธีการประเมินผล (รายละเอียดอยู่ในภาคผนวก ก)

3) การตรวจสอบคุณภาพหลักสูตร การตรวจสอบคุณภาพหลักสูตรเป็นการดำเนินการเพื่อให้แน่ใจว่าหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นได้รับการยอมรับและมีความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ กระบวนการตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรได้ดำเนินการมาในทุกขั้นตอนตั้งแต่เริ่มจัดทำอยู่แล้ว เพราะในทุกขั้นตอนไม่ได้เกิดจากการดำเนินการโดยผู้บริหารหรือครูคนใดคนหนึ่ง แต่เป็นการดำเนินการร่วมกันทั้งหมดตั้งแต่เริ่มต้น แต่เพื่อให้แน่ใจว่าหลักสูตรที่ได้ดำเนินการมา มีความถูกต้องและเป็นไปได้ที่จะนำไปใช้จัดการเรียนการสอนให้นักเรียนในการตรวจสอบคุณภาพหลักสูตรได้ดำเนินการดังนี้

3.1 มีการแต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน โดยเป็นผู้บริหารและครูทุกคนเพื่อให้ทุกคนได้มีโอกาสเรียนรู้กระบวนการพัฒนาหลักสูตร รวมทั้งมีส่วนรับผิดชอบในการตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรด้วย ตามคำสั่งโรงเรียนวัดสำโรง ที่ 12/2544 เรื่องแต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน ที่ประกอบด้วย ผู้บริหารเป็นประธาน ครูทุกคนเป็นกรรมการ ทั้งนี้ตั้งแต่วันที่ 18 มิถุนายน 2544 เป็นต้นไป (ตามเอกสารคำสั่งที่ปรากฏในภาคผนวก ค) ดังนั้นกรรมการทุกคนจึงช่วยกันตรวจสอบคุณภาพหลักสูตรในแต่ละระดับชั้น มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์นำมาสู่การปรับปรุงหลักสูตรและแผนการจัดการเรียนการสอนก่อนนำมาใช้จริง

3.2 บุคคลที่อยู่ในชุมชนเข้ามาร่วมให้คำปรึกษาแนะนำที่เป็นประโยชน์ เพื่อนำมาสู่การปรับปรุงและทำให้หลักสูตรมีคุณภาพก่อนที่จะนำไปใช้จริง ซึ่งบุคคลเหล่านี้ได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษา หลวงพ่อวัดสำโรง วิทยากรพิเศษของโรงเรียน หัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอบางกรวย เป็นต้น

3.3 นักวิจัยให้ข้อเสนอแนะและเป็นที่ปรึกษา รวมทั้งสนับสนุนองค์ความรู้ต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตร

ครูได้ใช้ข้อมูลต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาข้างต้นนำมาปรับปรุงหลักสูตรให้มีคุณภาพก่อนนำไปใช้จัดการเรียนการสอนให้นักเรียน

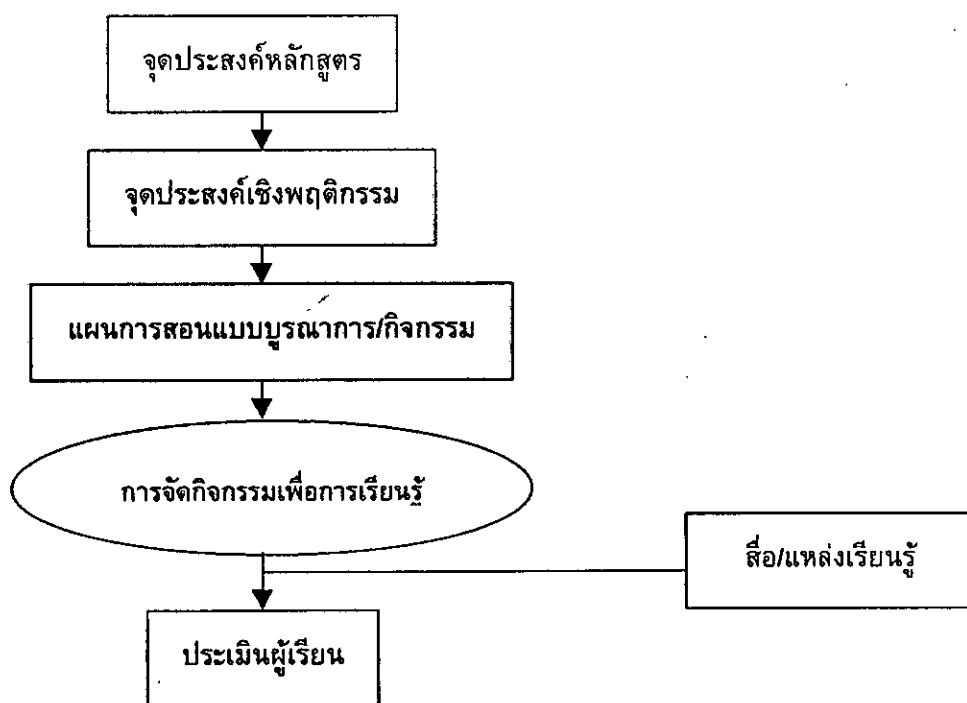
4) การนำหลักสูตรไปใช้ เมื่อครูตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรและแผนการจัดการเรียนการสอนในระดับชั้นที่รับผิดชอบเรียบร้อยแล้ว ครูได้นำหลักสูตรไปใช้จัดการเรียนการสอนให้นักเรียน ซึ่งก่อนที่ครูนำหลักสูตรไปจัดการเรียนการสอนได้มีการเตรียมการออกเป็น 2 ส่วนคือ

4.1 ส่วนที่เป็นการเตรียมการของครูแต่ละคนกำหนดไว้ในแผนการจัดการเรียนการสอน เนื่องจากครูแต่ละคนรับผิดชอบในทุกวิชาของแต่ละระดับชั้นเรียน ดังนั้น การนำหลักสูตรไปใช้ใน

ส่วนนี้ครูนำแผนการสอนในรายวิชาตามจุดประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ไปสู่การปฏิบัติ ซึ่งประกอบด้วยสื่อต่าง ๆ เช่น ใบงานในวิชาต่าง ๆ มีทั้งให้ความรู้ในการทำขนมอบ บางใบงานเป็นคำสั่งให้ปฏิบัติตาม รวมทั้งนำผลที่ได้เติมลงในช่องว่างที่กำหนดไว้ เช่น ในวิชาคณิตศาสตร์ เป็นต้น

4.2 ส่วนที่เป็นการประสานงานในการจัดการเรียนการสอนร่วมกัน เนื่องจาก การจัดการเรียนการสอนเกิดขึ้นในทุกระดับชั้นเรียน ต่างกันเพียงจุดประสงค์การเรียนรู้ที่ต้องการให้เกิดขึ้น กับผู้เรียนเท่านั้น ดังนั้นในการจัดการเรียนการสอนครูในแต่ละระดับชั้นจึงได้มาประชุมร่วมกัน เพื่อกำหนด ช่วงเวลาให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติโดยการทำขนมอบจริง ซึ่งมีความเป็นไปได้ในการให้นักเรียนหลายระดับ ชั้นเรียนมาเรียนร่วมกัน เป็นไปตามแผนการจัดการเรียนการสอนของรายวิชาและจุดประสงค์การเรียนรู้ ที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน ทำให้ครูต้องประชุมประสานงานทำความเข้าใจว่าในช่วงเวลาใดที่นักเรียน ในระดับชั้นใดเรียนจากการปฏิบัติจริง และเรียนร่วมกับชั้นใดบ้าง แล้วนำมากำหนดเป็นแผนการจัดการเรียน การสอนของระดับชั้นที่ตัวเองรับผิดชอบ

นอกจากการเตรียมการดังที่กล่าวมาข้างต้น ครูมีการเตรียมการวัดและประเมินผล ผู้เรียน โดยมีทั้งแบบสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนในแต่ละคาบเรียน เป็นรายบุคคล มีการจัดเตรียม วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ประสานงานกับบุคคล/ครู ที่จะเข้ามาช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ รวมทั้งจัดเตรียมสื่อ การเรียนการสอนให้เหมาะสม ดังภาพสรุปดังนี้

ในการนำหลักสูตรไปใช้ พบว่าครูทุกคนได้มีการเตรียมการเพื่อนำแผนการจัด การเรียนการสอนไปสู่การปฏิบัติ มีการจัดทำสื่อการเรียนรู้ การจัดเตรียมอุปกรณ์ต่าง ๆ รวมทั้งมีการ ประสานงานกันระหว่างครูต่างระดับชั้นเรียนเป็นอย่างดี เพื่อจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้ปฏิบัติจริง มีการเรียน ร่วมกันระหว่างนักเรียนต่างระดับชั้นเรียน เช่น นักเรียนชั้นอนุบาล 1-2 เรียนร่วมกับนักเรียนชั้นประถมศึกษา ปีที่ 5-6 ทั้ง ๆ ที่จุดประสงค์การเรียนรู้ต่างกัน แต่ก็เรียนในคาบเรียนการฝึกปฏิบัติร่วมกันได้ ตัวอย่างเช่น

นักเรียนอนุบาล 1-2 จุดประสงค์การเรียนรู้คือ

1. ต้องการฝึกการใช้กล้ามเนื้อของนักเรียน
2. ต้องการให้นักเรียนนับเลข 1-5 และ 1-10 ได้ถูกต้อง

กิจกรรมการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้บรรลุจุดประสงค์ข้อ 1 ครูดำเนินการ

ดังนี้

1. ให้นักเรียนนั่งโต๊ะยาวในห้องอาหารเป็นกลุ่ม ๆ ละ 6 คน รวม 10 กลุ่ม
2. ครูจัดเตรียมอุปกรณ์ในการทำขนมอบให้กลุ่มละ 1 ชุด ประกอบด้วยจานใส่ขนมปังซึ่งตัดเป็นชิ้นเล็ก ๆ 6 ชิ้น เนยก้อน น้ำตาล ช้อนสำหรับตักเนย
3. ให้นักเรียนทุกคนนำขนมปังมาทาเนยและโรยหน้าด้วยน้ำตาล
4. ครูสังเกตพฤติกรรมนักเรียน

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้บรรลุจุดประสงค์ข้อ 2 ครูดำเนินการ

ดังนี้

1. นำขนมปังแผ่นเล็กที่อบเรียบร้อยแล้วมาใส่จานจำนวนหนึ่ง
2. แจกถุงพลาสติกคนละถุง
3. บอกให้นักเรียนอนุบาล 1 นับขนมใส่ถุงคนละ 5 ชิ้น และให้นักเรียนอนุบาล 2

นับขนมใส่ถุงคนละ 10 ชิ้น

4. ครูสังเกตพฤติกรรมนักเรียนและตรวจสอบว่ามีนักเรียนคนใดนับไม่ถูกต้อง

นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 จุดประสงค์การเรียนรู้คือ

ให้มีความรู้ ความเข้าใจ ในเรื่องรูปทรงเรขาคณิต และสามารถหาพื้นที่ของรูปสี่เหลี่ยม สี่เหลี่ยมผืนผ้า และสี่เหลี่ยมจัตุรัสได้

กิจกรรมการจัดการเรียนการสอน

1. แบ่งนักเรียนเป็นกลุ่ม ๆ ละ 5 คน
2. จัดให้แต่ละกลุ่มได้รับขนมปังคนละ 1 แถว เนยบรรจุในถังขนาดเล็ก 1 ถัง น้ำ

ตาล 1 ถ้วย ถาดสำหรับวางขนมปัง 1 ถาด

3. ครูแจกใบงานให้นักเรียนกลุ่มละ 1 ใบ
4. เมื่อนักเรียนดำเนินการเสร็จให้รายงานผลให้กลุ่มอื่น ๆ ได้รับทราบตามเอกสาร

ใบงาน ดังนี้

ใบงานเรื่องที่ 1
รูปร่าง รูปทรงเรขาคณิต การหาพื้นที่ของรูปสี่เหลี่ยม

กิจกรรมปฏิบัติ

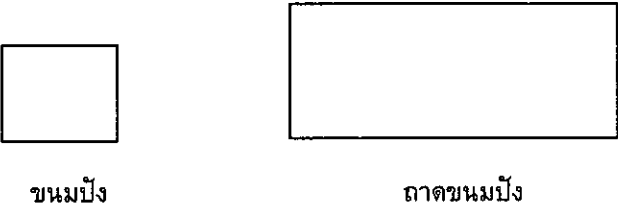
ให้นักเรียนระดมความคิดเกี่ยวกับการหาพื้นที่ของรูปสี่เหลี่ยมจากแนวความคิดต่อไปนี้

อุปกรณ์

- ถาดขนมปัง
- ขนมปังแผ่น

แนวคิด

1. ให้นักเรียนสังเกตรูปร่างของถาดขนมอบ และรูปร่างของขนมปังแผ่น ว่ามีรูปทรงอย่างไร

2. สังเกตมุมทั้ง 4 มุม เรียกว่ามุม
3. ถ้าใช้เส้นทแยงมุมแบ่งครึ่ง ☐ จะได้รูป.....จำนวน.....รูป
4. ให้นักเรียนวัดความกว้าง-ยาว ของขนมปังแล้วหาพื้นที่ได้.....ตารางหน่วย
5. ให้นักเรียนวัดขนาดความกว้าง-ยาว ของถาดขนมอบแล้วหาพื้นที่ว่ามีพื้นที่.....ตารางหน่วย
6. ให้นำขนมปังแผ่นมาวางที่ถาดขนมอบ ดูว่าจะใช้จำนวนขนมปังกี่แผ่น จึงจะวางได้เต็มถาด และส่วนที่ขาดเหลือพื้นที่เท่าไร นักเรียนมีวิธีการอย่างไรให้เขียนเป็นโจทย์ แสดงวิธีทำ และหาคำตอบด้วย

.....

.....

.....

.....

จากการสังเกตของผู้วิจัย พบว่า นักเรียนทุกคนมีความสนใจในกิจกรรมที่ครูจัดให้ เพราะทุกคนได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง เมื่อสอบถามนักเรียนทั้งระดับชั้นอนุบาลและระดับประถมศึกษาปีที่ 5-6 พบว่านักเรียนชอบการเรียนรู้การสอนลักษณะเช่นนี้ และอยากให้ครูจัดกิจกรรมในลักษณะที่นักเรียนได้ปฏิบัติด้วยตนเองบ่อย ๆ เพราะเข้าใจดีกว่าการที่ครูสอนในชั้นเรียนทำให้อยากมาโรงเรียน ครูจัดการเรียนการสอนสนุกที่สำคัญคือได้เปลี่ยนบรรยากาศจากห้องเรียนมาเป็นห้องอาหาร ซึ่งใช้เป็นห้องปฏิบัติการการฝึกทำขนมอบ เนื่องจากเขาอบอยู่ที่ห้องอาหาร นักเรียนได้แสดงออก ได้ร่วมกันทำงาน และแบ่งงานกันทำในขณะทำกิจกรรม ครูคอยสังเกตพฤติกรรมกรรมการปฏิบัติงานนักเรียน

5) การประเมินผลหลักสูตร การประเมินผลหลักสูตรเป็นการดำเนินการเพื่อติดตามและตรวจสอบ เพื่อนำไปสู่การตัดสินใจคุณค่าของหลักสูตรว่าเป็นอย่างไร ให้ผลตรงตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ ต้องปรับปรุงแก้ไขในส่วนใดเพื่อให้หลักสูตรมีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ผู้บริหารและครูได้วางแผนร่วมกันว่าประเมินผลหลักสูตรในเรื่องใดบ้าง โดยผู้บริหารเป็นผู้ประเมินผลหลักสูตรในภาพรวมทั้งหมด และครูประเมินผลหลักสูตรในระดับชั้นที่ตัวเองรับผิดชอบ โดยพิจารณาจากผลสัมฤทธิ์ที่เกิดขึ้นกับนักเรียนว่าบรรลุตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในแต่ละรายวิชาหรือไม่ ซึ่งผลการประเมินหลักสูตรโดยครู พบว่านักเรียนมีความรู้และทักษะในเรื่องขมอมบ รวมทั้งบรรลุจุดประสงค์ในการเรียนรู้วิชาต่าง ๆ โดยกิจกรรมการเรียนการสอนที่ครูกำหนดขึ้นส่งผลต่อนักเรียนดังนี้ (รายละเอียดในภาคผนวก ค)

(1) นักเรียนมีความสุขในการเรียน ช่วยกันในการปฏิบัติงานให้ประสบความสำเร็จ ไม่เกียจงาน

(2) สื่อที่ใช้ในการเรียนรู้เป็นสื่อของจริงที่ให้ความรู้ลึก ให้ประสบการณ์ตรงแก่นักเรียนได้ดีมาก ทำให้เข้าใจง่าย เป็นการเรียนรู้ที่ยั่งยืนเป็นประโยชน์

(3) มีคุณธรรมในการทำงาน

(4) นักเรียนมีความรู้ มีทักษะในการปฏิบัติงานตามที่กำหนด

(5) สามารถเรียนรู้หลากหลายวิชาในเวลาเดียวกัน เชื่อมโยงความรู้ในวิชาต่าง ๆ ได้

(6) นักเรียนกล้าแสดงออก มีทักษะในการพูดและเขียนดีขึ้น

(7) สร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครู นักเรียน และผู้ปกครอง

นอกจากนั้นยังพบว่าตัวครูเองมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ดังผลการประเมินที่ผู้บริหารโรงเรียนประเมินครูไว้ดังนี้ (รายละเอียดในภาคผนวก ค)

(1) ครูมีความกระตือรือร้นในการทำงาน ใฝ่หาความรู้

(2) ครูมีความรัก ความสามัคคีกันมากยิ่งขึ้น คนที่มีความสามารถมากจะช่วยคนที่ด้อยกว่า คนที่ด้อยกว่าจะใฝ่หาความรู้ ชักถาม ศึกษาเพิ่มเติมอย่างน่าชื่นใจ จะช่วยเหลือกันในการจัดทำหลักสูตร เขียนแผนการสอน ใบความรู้ ใบงาน และแบบประเมินผลงาน

(3) ครูอ่านหนังสือเพิ่มขึ้น หนังสือที่อ่านเป็นหนังสือที่เกี่ยวกับการศึกษา

(4) บรรยายกาตการทำงานในโรงเรียนดีมาก มีลักษณะถ้อยทีถ้อยอาศัย ช่วยกันทำงาน และทำงานตามความถนัด เติบโตตามศักยภาพของแต่ละบุคคลที่มีอยู่

(5) ครูเตรียมตัวในการสอน

(6) ครูคิดถึงเด็กแต่ละคนที่ตนเองรับผิดชอบ การสอนจึงเป็นไปตามความสามารถของนักเรียน นักเรียนจึงเรียนอย่างมีความสุข

(7) ครูติดตาม กำกับ ดูแล ในขณะที่ทำกิจกรรม

(8) ครูสังเกตและประเมินผลนักเรียน ในขณะที่นักเรียนปฏิบัติกิจกรรม

(9) ครูช่วยเหลือ และสรุปความรู้ที่นักเรียนได้รับ

(10) การประเมินผลเป็นไปตามสภาพจริง เป็นการประเมินผลจากการปฏิบัติจริงตามขั้นตอนอย่างถูกต้อง ที่สำคัญที่สุด ทำให้ครูได้มีโอกาสสังเกตพฤติกรรมของนักเรียน ได้ทราบถึงคุณลักษณะพฤติกรรมที่แสดงถึงความมีคุณธรรมในด้านต่าง ๆ ของนักเรียน

(11) ครูสามารถนำนักเรียนหลายชั้นเรียนรวมกันได้ เช่น นักเรียนชั้นอนุบาลเรียนทำขนมมอบร่วมกับปี ๕ และ ๖ ได้อย่างสนุกสนาน ได้ความรู้ตรงตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ เป็นการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนครูได้เป็นอย่างดี

สำหรับปัญหาอุปสรรคในการจัดการเรียนการสอน จากข้อมูลการประเมินผลหลักสูตรที่ได้จากผู้บริหาร พบว่าครูมีปัญหาในการพัฒนาหลักสูตร ดังนี้

- (1) ขาดทักษะในการเขียนใบงาน แบบประเมินผล ทำให้มีใบงานน้อย ไม่หลากหลาย
- (2) คาบเวลาคลาดเคลื่อน ทั้งจากการกำหนดเองและจากการที่นักเรียนทำงานช้า ทำให้เป็นปัญหาในการเตรียมการสอนและประสานงานกับผู้ร่วมงาน
- (3) ภาระงานอื่น ๆ (โดยเฉพาะนโยบายเร่งด่วน) มีมาก ครูมีจำนวนน้อย ทำให้ครูไม่สามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามที่ตั้งใจได้

จากบทบาทการมีส่วนร่วมของครูในแต่ละขั้นตอนของการพัฒนาหลักสูตร พบว่าครูให้ความร่วมมือและมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ คือ ตั้งใจปฏิบัติงาน ศึกษาหาความรู้ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ ที่สำคัญคือสามารถนำหลักสูตรไปใช้จัดการเรียนการสอนให้เกิดผลกับนักเรียนในทุกระดับชั้นได้ นักเรียนมีเจตคติที่ดีและมีส่วนร่วมในการปฏิบัติที่สอดคล้องกับพัฒนาการ วัย และความสนใจ ส่งผลให้การเรียนรู้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้

3. การขยายผลรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน การขยายผลรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนเป็นการดำเนินการเพื่อให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานอื่น ๆ ที่มีความสนใจและประสงค์ที่จะพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาหรือหลักสูตรโรงเรียนได้มีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถนำรูปแบบไปใช้ได้ ซึ่งมีการดำเนินการขยายรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนจำนวน 4 ครั้ง แต่ละครั้งครูมีบทบาทดังนี้

ครั้งที่ 1 ระหว่างวันที่ 17-19 สิงหาคม 2544 ณ ศูนย์การประชุมแห่งชาติสิริกิติ์ ครูทุกคนได้นำเอกสารการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนในระดับชั้นที่รับผิดชอบ ซึ่งประกอบด้วย ขั้นตอนต่าง ๆ 5 ขั้นตอน คือ การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน การร่างหลักสูตร การตรวจสอบคุณภาพหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ การประเมินผลหลักสูตร รวมทั้งแผนการสอน สื่อต่าง ๆ ที่ใช้ในการเรียนการสอน มาจัดแสดงให้ผู้สนใจเข้าชมและตอบคำถาม อธิบายให้กับผู้สนใจฟัง และได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับครูจากโรงเรียนต่าง ๆ ที่เคยมีประสบการณ์พัฒนาหลักสูตรโรงเรียน

ครั้งที่ 2 ระหว่างวันที่ 8-10 ตุลาคม 2544 ณ โรงเรียนนครนราธิวาส อ.เมือง จ.ราชบุรี ซึ่งโรงเรียนที่เข้าประชุมมีจำนวน 16 โรงเรียน เป็นโรงเรียนในสังกัดสังฆมณฑลราชบุรี ผู้เข้าร่วมประชุมเป็นผู้ช่วยฝ่ายวิชาการ จำนวน 120 คน โดยครูโรงเรียนวัดลำโรงทำหน้าที่เป็นวิทยากรประจำกลุ่ม คอยตอบคำถามและอธิบายให้ผู้เข้าร่วมประชุมฟังเกี่ยวกับขั้นตอนในการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน ซึ่งสามารถอธิบายให้ผู้เข้าประชุมเข้าใจและดำเนินการตามได้เป็นอย่างดี

ครั้งที่ 3 ระหว่างวันที่ 11-12 ตุลาคม 2544 ณ โรงเรียนวัดลำโรง อ.บางกรวย จ.นนทบุรี เป็นการขยายผลรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน ซึ่งทางโรงเรียนวัดลำโรงได้ดำเนินการ สืบเนื่องจากการที่โรงเรียนได้นำผลงานการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนไปจัดแสดงที่ศูนย์การประชุมแห่งชาติสิริกิติ์ ในวันที่ 17-19 กันยายน 2544 มีผู้สนใจเข้าชมผลงานของโรงเรียนเป็นจำนวนมากแต่เวลาในการอธิบายมีน้อย ทำให้มีผู้แสดงความจำนงว่าอยากมาดูงานที่โรงเรียน แต่โรงเรียนไม่สะดวกในการให้มาดูงานในเวลาราชการ เพราะเป็นการรบกวนเวลาเรียนของนักเรียนและการจัดการเรียนการสอนของครู จึงได้จัดแสดงผลงานอีกครั้งในช่วงปิดเทอม คือระหว่างวันที่ 11-12 ตุลาคม 2544 โดยโรงเรียนได้ส่งจดหมายเชิญไปยังผู้ที่สนใจ และแจ้ง

ความจำนงไว้เมื่อไปดูผลงานโรงเรียนที่ศูนย์การประชุมแห่งชาติสิริกิติ์ ซึ่งการจัดงานที่โรงเรียนในครั้งนี้ ครูทำหน้าที่อธิบายขั้นตอนต่าง ๆ ของการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน นอกจากนั้นยังนำผลงานที่เป็นเอกสารในแต่ละระดับชั้นให้ผู้เข้าชมงานได้ศึกษาตลอดทั้ง 2 วัน

ครั้งที่ 4 วันที่ 16 ตุลาคม 2544 ณ โรงเรียนเฉลิมมณีนาย อ. บางบ่อ จ. สมุทรปราการ เป็นโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เป็นโรงเรียนขนาดเล็ก มีนักเรียนตั้งแต่ชั้นอนุบาลถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีนักเรียนรวม 85 คน ครู 7 คน (รวมผู้บริหาร) เป็นโรงเรียนที่สนใจและประสงค์จะพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน โดยได้แนวคิดมาจากการไปดูงานการพัฒนาหลักสูตรของโรงเรียนวัดสำโรงที่ศูนย์การประชุมแห่งชาติสิริกิติ์ ในระหว่างวันที่ 17-19 สิงหาคม 2544 ซึ่งครูโรงเรียนวัดสำโรงได้นำเอกสารเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนในแต่ละระดับชั้นไปให้ครูโรงเรียนเฉลิมมณีนายได้ศึกษาและช่วยอธิบายขั้นตอนต่าง ๆ ตามรูปแบบการพัฒนาหลักสูตร โรงเรียนเฉลิมมณีนายต้องการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนในทุกระดับชั้นเช่นเดียวกับโรงเรียนวัดสำโรง โดยผู้บริหารโรงเรียนซึ่งมีตำแหน่งเป็นครูใหญ่ได้ให้ความสนใจและตั้งใจให้โรงเรียนพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน และนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2544 ซึ่งครูโรงเรียนวัดสำโรงทำหน้าที่อธิบาย ตอบคำถาม ให้ความรู้ ตลอดเวลาของการประชุมปฏิบัติการ

เห็นได้ว่าครูทุกคนมีบทบาทและมีส่วนช่วยให้การขยายผลรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนไปยังโรงเรียนและครูที่ให้ความสนใจ นำรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนไปใช้ได้ถูกต้องและบังเกิดผลในทางปฏิบัติได้เป็นอย่างดี รวมทั้งครูได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับครูในโรงเรียนอื่น ๆ ที่มีประสบการณ์การพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน อันทำให้ครูได้มีความรู้และประสบการณ์เพิ่มขึ้น

2.2.3 บทบาทของชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน

เนื่องจากการปฏิบัติการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนเป็นเรื่องใหม่ที่ผู้บริหารและครูยังไม่มั่นใจในศักยภาพของตัวเองว่าสามารถทำได้หรือไม่ ดังนั้น การดำเนินการวิจัยครั้งนี้จึงมีเป้าหมายสำคัญให้ผู้บริหารและครูมีความรู้ ความเข้าใจ มีทักษะในการพัฒนาหลักสูตร มีความเชื่อมั่นในศักยภาพของตนเองว่าสามารถดำเนินการได้ ประกอบกับโรงเรียนเห็นวาทะของชุมชนที่มีต่อโรงเรียนเป็นไปในลักษณะการให้ความร่วมมือ ช่วยเหลือ สนับสนุนโรงเรียนในด้านวัสดุอุปกรณ์ งบประมาณ มากกว่าเป็นการเข้ามามีส่วนร่วมจัดการเรียนการสอน โรงเรียนเป็นผู้ดำเนินการหลักในการตัดสินใจเกี่ยวกับหลักสูตร เนื้อหาสาระ การจัดการเรียนการสอน การประเมินผล ดังนั้น ควรให้บุคลากรของโรงเรียนมีความรู้ ทักษะเป็นอย่างดี ก่อนที่จะดึงชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม เพื่อกำหนดได้ถูกต้องว่าชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนใดบ้าง และใครควรเข้ามามีส่วนร่วม ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมดังนี้

1. ผู้บังคับบัญชาระดับจังหวัดและระดับอำเภอคือ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ ได้รับทราบถึงการดำเนินงานเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน ซึ่งสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอได้เข้ามามีส่วนร่วมในการติดตามผลขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรไปใช้ โดยศึกษานิเทศก์เข้าร่วมให้คำแนะนำ เป็นที่ปรึกษา และนิเทศก์ในขณะที่มีการจัดการเรียนการสอน รวมทั้งให้คำแนะนำในการจัดนิทรรศการเพื่อขยายรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน

2. คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน รับทราบและยินดีที่โรงเรียนดำเนินการพัฒนาหลักสูตรด้วยบุคลากรของโรงเรียน ซึ่งผู้บริหารเป็นผู้แจ้งให้คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานทราบ

3. วิทยากรภายนอกชุมชนซึ่งเข้าร่วมให้ความรู้ คำแนะนำแก่ผู้บริหารและครูในการทำขนมอบต่าง ๆ ในวันหยุด เช่น เด็กกล้วยหอม เพื่อให้ครูนำความรู้ไปใช้สอนนักเรียน รวมทั้งมาให้ความรู้แก่นักเรียนโดยตรงในทุกวันพุธ

4. ศิษยานุศิษย์จากจังหวัดปราจีนบุรี 2 คน ซึ่งสนใจการพัฒนาหลักสูตรของโรงเรียนเข้าร่วมติดตามผลการนำหลักสูตรไปใช้ และให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ รวมทั้งให้กำลังใจผู้บริหารครู และนักเรียน สร้างความภูมิใจให้กับโรงเรียนอย่างยิ่ง

เห็นได้ว่า แม้ชุมชนไม่ได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรตั้งแต่เริ่มต้น แต่ก็ได้เข้ามามีส่วนร่วมในบางขั้นตอนของหลักสูตร ซึ่งผู้บริหารและครูได้เห็นแนวทางในการดึงชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนต่าง ๆ ของหลักสูตรได้ ผู้บริหารกล่าวว่า “การจะดึงชุมชนเข้ามาร่วม ตัวเราเองต้องพร้อม คือต้องมีความรู้ความเข้าใจ และสามารถทำได้ก่อน จึงไปชวนคนอื่นเข้ามาร่วมด้วย”

2.3 การประเมินผลจากผู้ปฏิบัติการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน

2.3.1 ผลการประเมินตนเองของครูเกี่ยวกับความรู้ ทักษะ หรือความสามารถในการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน เมื่อสิ้นสุดการทดลองรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน ครูได้ประเมินตนเองเกี่ยวกับความสามารถในการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนตามขั้นตอนต่าง ๆ ซึ่งผลการประเมินตนเองของครูเกี่ยวกับความสามารถในการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน ดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 9 ผลการประเมินตนเองของครูเกี่ยวกับความสามารถในการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน

ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร	$\bar{X}$ (N=6)	S.D.	การแปลความหมาย
1. การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน	(4.56)	(0.51)	ความสามารถในการปฏิบัติงานมากที่สุด
1.1 การศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับสภาพและความต้องการของชุมชน	4.67	0.52	ความสามารถในการปฏิบัติงานมากที่สุด
1.2 การวิเคราะห์ศักยภาพของโรงเรียน	4.50	0.55	ความสามารถในการปฏิบัติงานมาก
1.3 การวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลาง	4.50	0.55	ความสามารถในการปฏิบัติงานมาก
2. การร่างหลักสูตร	(4.46)	(0.51)	ความสามารถในการปฏิบัติงานมาก
2.1 การกำหนดจุดประสงค์ของหลักสูตร	4.50	0.55	ความสามารถในการปฏิบัติงานมาก
2.2 การกำหนดเนื้อหาสาระ	4.50	0.55	ความสามารถในการปฏิบัติงานมาก
2.3 การจัดการเรียนการสอนกิจกรรมและสื่อต่าง ๆ	4.33	0.52	ความสามารถในการปฏิบัติงานมาก
2.4 การกำหนดเกณฑ์การวัดและประเมินผลการเรียนรู้	4.50	0.55	ความสามารถในการปฏิบัติงานมาก
3. การตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตร	4.33	0.52	ความสามารถในการปฏิบัติงานมาก
4. การนำหลักสูตรไปใช้	4.50	0.55	ความสามารถในการปฏิบัติงานมาก
5. การประเมินผลหลักสูตร	4.50	0.55	ความสามารถในการปฏิบัติงานมาก
รวม	4.48	0.50	ความสามารถในการปฏิบัติงานมาก

จากตาราง 9 พบว่า ในภาพรวมครูประเมินตนเองเกี่ยวกับความสามารถในการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนตามขั้นตอนต่าง ๆ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.48$) และเมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละขั้นตอนพบว่า

1. ครูประเมินตนเองเกี่ยวกับความสามารถในการศึกษา และวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.56$) และเมื่อพิจารณาในแต่ละขั้นตอนพบว่าในขั้นตอนการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับสภาพและความต้องการของชุมชน ครูมีความสามารถในการปฏิบัติงานมากที่สุด ($\bar{X} = 4.67$) ส่วนความสามารถในการวิเคราะห์ศักยภาพของโรงเรียนและความสามารถในการวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลาง อยู่ในระดับเดียวกันคือระดับมาก ($\bar{X} = 4.50$)

2. ครูประเมินตนเองเกี่ยวกับความสามารถในการร่างหลักสูตรอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.46$) และเมื่อพิจารณาในแต่ละขั้นตอนของการร่างหลักสูตรพบว่า ครูมีความสามารถในการกำหนดจุดประสงค์ของหลักสูตรในระดับมาก ($\bar{X} = 4.50$) ความสามารถในการกำหนดเนื้อหาสาระในระดับมาก ($\bar{X} = 4.50$) ความสามารถในการจัดการเรียนการสอน/กิจกรรมและสื่อต่าง ๆ ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.33$) และความสามารถในการกำหนดเกณฑ์การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.50$)

3. ครูประเมินตนเองเกี่ยวกับความสามารถในการตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรในระดับมาก ($\bar{X} = 4.33$)

4. ครูประเมินตนเองเกี่ยวกับความสามารถในการนำหลักสูตรไปใช้ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.50$)

5. ครูประเมินตนเองเกี่ยวกับความสามารถในการประเมินผลหลักสูตรในระดับมาก ($\bar{X} = 4.50$)

2.3.2 ผลการประเมินความคิดเห็นของครูที่มีต่อรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน

ความคิดเห็นของครู (รวมผู้บริหาร) ที่มีต่อรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน เมื่อสิ้นสุดทดลองรูปแบบ ซึ่งเป็นความคิดเห็นที่มีต่อขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน ผลการประเมินความคิดเห็นของครูปรากฏในตารางดังนี้

ตาราง 10 ความคิดเห็นของครูที่มีต่อรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน

ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร	$\bar{X}$ (N=7)	S.D.	การแปล ความหมาย
1. การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน	(4.81)	(0.50)	เห็นด้วยมากที่สุด
1.1 ศึกษาสภาพและความต้องการของชุมชน	4.57	0.79	เห็นด้วยมากที่สุด
1.2 วิเคราะห์ศักยภาพของโรงเรียน	4.86	0.38	เห็นด้วยมากที่สุด
1.3 วิเคราะห์หลักสูตรแกนกลาง	5.00	0	เห็นด้วยมากที่สุด
2. การร่างหลักสูตร	(5.00)	(0)	เห็นด้วยมากที่สุด
2.1 การกำหนดวัตถุประสงค์ของหลักสูตร	5.00	0	เห็นด้วยมากที่สุด
2.2 การกำหนดเนื้อหาสาระ	5.00	0	เห็นด้วยมากที่สุด
2.3 การจัดการเรียนการสอน/กิจกรรมและสื่อต่าง ๆ	5.00	0	เห็นด้วยมากที่สุด
2.4 การกำหนดวิธีการวัดและประเมินผลผู้เรียน	5.00	0	เห็นด้วยมากที่สุด

ตาราง 10 (ต่อ)

ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร	$\bar{X}$ (N=7)	S.D.	การแปล ความหมาย
3. การตรวจสอบคุณภาพหลักสูตร	4.86	0.38	เห็นด้วยมากที่สุด
4. การนำหลักสูตรไปใช้	5.00	0	เห็นด้วยมากที่สุด
5. การประเมินผลหลักสูตร	5.00	0	เห็นด้วยมากที่สุด
รวม	4.93	0.31	เห็นด้วยมากที่สุด

จากตาราง 10 พบว่าในภาพรวมครูเห็นด้วยกับรูปแบบมากที่สุด ($\bar{X} = 4.93$) และเมื่อพิจารณาในแต่ละขั้นตอนพบว่าครูเห็นด้วยในระดับมากที่สุดทุกขั้นตอน คือ การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน ($\bar{X} = 4.81$) การร่างหลักสูตร ($\bar{X} = 5.00$) การตรวจสอบคุณภาพหลักสูตร ($\bar{X} = 4.86$) การนำหลักสูตรไปใช้ ($\bar{X} = 5.00$) และการประเมินผลหลักสูตร ($\bar{X} = 5.00$)

เกณฑ์การพิจารณาประสิทธิภาพของรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน เกณฑ์การพิจารณาประสิทธิภาพของรูปแบบครั้งนี้พิจารณาจาก

1. ความรู้ ทักษะของครู ซึ่งจากการประเมินตนเองของครูเกี่ยวกับความสามารถในการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน พบว่าในภาพรวมอยู่ในระดับมาก คือมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.48 (เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้คือ มีค่าสูงกว่า 3.50) และเมื่อพิจารณาแต่ละขั้นตอนพบว่าครูประเมินความสามารถของตนเองเกี่ยวกับการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.56$) นอกนั้นมีความสามารถในระดับมาก คือ การร่างหลักสูตร ($\bar{X} = 4.46$) การตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตร ($\bar{X} = 4.33$) การนำหลักสูตรไปใช้ ($\bar{X} = 4.50$) การประเมินผลหลักสูตร ($\bar{X} = 4.50$)

2. ความคิดเห็นของครูที่มีต่อรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน จากการประเมินความคิดเห็นของครูที่มีต่อรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน พบว่าในภาพรวมครูเห็นด้วยในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.93$) ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือค่าคะแนนที่ได้มากกว่าระดับ 3.50 (ระดับมากขึ้นไป) และเมื่อพิจารณาแต่ละขั้นตอนพบว่าครูเห็นด้วยในระดับมากที่สุดในทุกขั้นตอน คือการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน ($\bar{X} = 4.81$) การร่างหลักสูตร ($\bar{X} = 5.00$) การตรวจสอบคุณภาพหลักสูตร ($\bar{X} = 4.86$) การนำหลักสูตรไปใช้ ($\bar{X} = 5.00$) และการประเมินผลหลักสูตร ($\bar{X} = 5.00$)

ดังนั้น รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด

นอกจากการประเมินความรู้ ทักษะของครู และความคิดเห็นของครูที่มีต่อรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนดังที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว ผลการประเมินและการสังเกตพฤติกรรมของบุคคลต่าง ๆ ที่ได้จากการวิจัย ถือว่ามีความสำคัญและมีส่วนอธิบายประสิทธิภาพของรูปแบบ ได้แก่

1. ผลจากครู

1.1 ผลจากการสังเกตพฤติกรรมของครู จากการสังเกตพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนของครู ปรากฏในรายละเอียดข้อ 2.2.2 ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว สรุปบทบาทของครูและพฤติกรรมบ่งชี้การพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนได้ดังนี้

ตาราง 11 บทบาทของครูและพฤติกรรมบ่งชี้ในการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน

บทบาทของครู	พฤติกรรมบ่งชี้
1. การเห็นความสำคัญและยินดีให้ความร่วมมือในการการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน	- ร่วมกำหนดเวลาปฏิบัติการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน - ครูทุกคนมาประชุมปฏิบัติการในช่วงวันหยุดราชการ - ครูทุกคนใช้เวลาหลังเลิกเรียนประชุมปฏิบัติงานตามขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน - มาประชุมตรงต่อเวลาทุกครั้ง - ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตร - นำความรู้ที่ได้จากการศึกษาเอกสารมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตร - แลกเปลี่ยนเรียนรู้ในระหว่างเพื่อนครู ผู้บริหาร และนักวิจัย - ร่วมอภิปราย ชักถาม ร่วมกันปฏิบัติงาน
2. การมีส่วนร่วมของครูในการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน	
2.1 การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน	
- การศึกษาสภาพและ	- เก็บรวบรวมข้อมูลสภาพของนักเรียนเป็นรายบุคคล
ความต้องการของชุมชน	- ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับสภาพและความต้องการชุมชน - สำรวจความต้องการของชุมชนเรียงตามลำดับความสำคัญ/จำเป็น - ร่วมประชุม อภิปราย วิเคราะห์ เพื่อนำไปสู่ข้อสรุปเป็นหัวเรื่องเพื่อนำมาจัดการเรียนการสอน
- การวิเคราะห์ศักยภาพของโรงเรียน	- ร่วมให้ข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนนักเรียน ครู และความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน - อภิปรายแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการวิเคราะห์ศักยภาพของโรงเรียน - ร่วมวิเคราะห์ศักยภาพของโรงเรียน

ตาราง 11 (ต่อ)

บทบาทของครู	พฤติกรรมบ่งชี้
- การวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลาง	- อภิปรายแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการนำจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลางมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน - นำจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลางมากำหนดเป็นจุดประสงค์หลักสูตรโรงเรียนในระดับชั้นที่รับผิดชอบ - นำจุดประสงค์รายวิชาต่างๆ ที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลางมาบูรณาการเข้ากับหัวเรื่องที่กำหนด
2.2 การร่างหลักสูตร	- มีความรู้และเข้าใจกระบวนการร่างหลักสูตรในลักษณะการบูรณาการรายวิชาต่าง ๆ - ประชุม อภิปราย ระดมความคิดเกี่ยวกับการร่างหลักสูตรในเชิงบูรณาการรายวิชาต่าง ๆ - ร่างหลักสูตรในระดับชั้นที่รับผิดชอบได้
2.3 การตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตร	- ประชุม อภิปราย ระดมความคิดเพื่อตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรในแต่ละระดับชั้นเรียน - มีความรู้และเข้าใจกระบวนการตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตร
2.4 การนำหลักสูตรไปใช้	- สามารถแปลงหลักสูตรไปสู่การจัดการเรียนการสอนแต่ละรายวิชาได้ - จัดกิจกรรมการเรียนรู้สอดคล้องกับจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ - มีการจัดทำใบงาน จัดสื่อการเรียนรู้ รวมทั้งการวัดและประเมินผลในระหว่างจัดการเรียนการสอนแต่ละคาบเรียน - มีการประสานงานระหว่างครูระดับชั้นต่าง ๆ เพื่อร่วมกันจัดการเรียนการสอนในเนื้อหาเดียวกัน แต่จุดประสงค์การเรียนรู้ต่างกัน
2.5 การประเมินผลหลักสูตร	- มีการวางแผนร่วมกันในการประเมินผลหลักสูตร - สามารถประเมินผลหลักสูตรในระดับชั้นที่รับผิดชอบได้ คือสามารถบอกถึงข้อดี ปัญหาอุปสรรคได้
3. การขยายผลรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน	- มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน และสามารถอธิบายให้ผู้อื่นเข้าใจได้ - มีส่วนร่วมในการขยายผลรูปแบบโดยนำเสนอที่เป็นผลงานการพัฒนาหลักสูตรในระดับชั้นที่รับผิดชอบไปแสดงให้ผู้สนใจชม

จากตาราง 11 พบว่า ครูมีบทบาทและมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรทุกขั้นตอน มีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ ให้ข้อเสนอแนะ และเป็นผู้นำหลักสูตรไปใช้ให้เกิดผลกับผู้เรียนโดยตรง นอกจากนั้น ครูยังมีความรู้ ทักษะ เพียงพอในการนำรูปแบบไปขยายผลให้กับบุคคลทั่วไปที่สนใจได้

1.2 ผลการสอบถามความคิดเห็นของครู เกี่ยวกับความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน ตักยภาพของบุคลากรในโรงเรียน ตักยภาพของโรงเรียน ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน ซึ่งผลการประเมินปรากฏในตารางดังนี้

ตาราง 12 ความคิดเห็นของครู (ไม่รวมผู้บริหาร) เกี่ยวกับความจำเป็นและปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน

ความคิดเห็นของครู	$\bar{X}$ (N=6)	S.D.	การแปล ความหมาย
1. โรงเรียนจำเป็นต้องมีหลักสูตรโรงเรียน	4.86	0.38	เห็นด้วยมากที่สุด
2. โรงเรียนต้องพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนด้วยบุคลากร ของโรงเรียนเอง	4.71	0.76	เห็นด้วยมากที่สุด
3. การใช้หลักสูตรโรงเรียนมาจัดการเรียนการสอน ทำให้ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนต่ำกว่าเดิม	1.71	1.50	เห็นด้วยน้อย
4. ครูในโรงเรียนส่วนใหญ่สามารถพัฒนาหลักสูตรได้ ไม่จำเป็นต้องรับการอบรม	1.43	0.79	เห็นด้วยน้อยที่สุด
5. โรงเรียนมีความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน	5.00	0	เห็นด้วยน้อยที่สุด
6. โรงเรียนมีอุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เพียงพอในการจัดการเรียนการสอน	3.71	1.11	เห็นด้วยมาก
7. ผู้บริหารเห็นความสำคัญในการพัฒนาหลักสูตร โรงเรียน	4.86	0.38	เห็นด้วยมากที่สุด
8. ผู้บริหารให้การสนับสนุนครูในการพัฒนาหลักสูตร โรงเรียน	5.00	0	เห็นด้วยมากที่สุด
9. การพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนประสบความสำเร็จ เนื่องจากผู้บริหารให้การสนับสนุนและมีส่วนร่วม	5.00	0	เห็นด้วยมากที่สุด
10. ท่านคิดว่าสามารถใช้ความรู้ที่ได้รับมาพัฒนา หลักสูตรโรงเรียนได้	4.86	0.38	เห็นด้วยมากที่สุด

จากการสอบถามความความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับความจำเป็นและปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน ตามตาราง 12 พบว่า

1. ครูเห็นด้วยมากที่สุดเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน ว่าโรงเรียนจำเป็นต้องมีหลักสูตรโรงเรียนและต้องพัฒนาหลักสูตรด้วยบุคลากรของโรงเรียนเอง นอกจากนั้นเห็นด้วยในระดับน้อยเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรโรงเรียนทำให้ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนต่ำลง และเห็นด้วยน้อยที่สุดในประเด็นว่าครูไม่จำเป็นต้องได้รับการอบรมก่อนการพัฒนาหลักสูตร

2. ครูเห็นด้วยในระดับมากที่สุด ในประเด็นเกี่ยวกับผู้บริหารเห็นความสำคัญให้การสนับสนุนและมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนครั้งนี้

3. ครูเห็นด้วยในระดับมากที่สุด ว่าสามารถใช้ความรู้ที่ได้รับมาพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนได้

ผลจากการประเมินตนเองของครูเกี่ยวกับความรู้ ทักษะในการพัฒนาหลักสูตร ความคิดเห็นของครูที่มีต่อรูปแบบ พฤติกรรมการปฏิบัติงานของครู และความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับความจำเป็นและปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน พบว่า

1. ความรู้ ทักษะ (ความสามารถในการปฏิบัติงาน) ในการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนของครู พบว่าในภาพรวมครูประเมินตนเองเกี่ยวกับความสามารถในการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาในแต่ละขั้นตอนของการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนพบว่าครูประเมินตนเองเกี่ยวกับความสามารถในการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนความสามารถในการร่างหลักสูตร การตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ และการประเมินผลหลักสูตร มีความสามารถอยู่ในระดับมาก

2. ความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน พบว่าครูเห็นด้วยกับรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนในภาพรวมในระดับมากที่สุด และเห็นด้วยกับขั้นตอนต่าง ๆ ของการพัฒนาหลักสูตร คือ การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน การร่างหลักสูตร การตรวจสอบคุณภาพหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ และการประเมินผลหลักสูตร ครูเห็นด้วยในระดับมากที่สุดทุกขั้นตอน

3. พฤติกรรมของครูในการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน พบว่า ครูเห็นความสำคัญและยินดีให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่ในการพัฒนาหลักสูตรตลอดช่วงเวลาของการทดลองรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน โดยครูทุกคนเข้าร่วมประชุมปฏิบัติการทุกครั้ง มีการแสดงความคิดเห็น อภิปราย ชักถาม รวมทั้งศึกษาเอกสารคู่มือการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนและเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตร มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในระหว่างเพื่อนครู ผู้บริหาร และผู้วิจัย เป็นผู้ปฏิบัติการหลักในการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน เริ่มตั้งแต่การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน โดยครูเป็นผู้เก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสภาพของนักเรียนเป็นรายบุคคล สืบหาความต้องการของชุมชน ร่วมประชุม อภิปราย วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำไปสู่ข้อสรุปที่เป็นหัวเรื่องที่นำมาจัดการเรียนการสอน หลังจากนั้นครูร่วมวิเคราะห์ศักยภาพของโรงเรียนและร่วมวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลาง นำมาสู่การกำหนดจุดประสงค์ซึ่งอยู่ในลักษณะการบูรณาการรายวิชาต่าง ๆ และในขั้นตอนต่อไปคือ การร่างหลักสูตร การตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตร ครูเป็นผู้ปฏิบัติการหลักในระดับชั้นที่ตัวเองรับผิดชอบ ในขั้นตอนการนำหลักสูตรไปใช้ครูก็สามารถแปลงหลักสูตรไปสู่การจัดการเรียนการสอนและจัดกิจกรรมการเรียนรู้สอดคล้องกับจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ รวมทั้งมีการประสานงานในระหว่างครูระดับชั้นอื่น ๆ เพื่อร่วมกันจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และในขั้นตอนการประเมินผลหลักสูตรครูสามารถประเมินผลได้ว่าหลักสูตรในระดับชั้นที่รับผิดชอบมีข้อดี ปัญหา/อุปสรรค อย่างไรบ้าง เพื่อนำมาปรับปรุงหลักสูตรให้ดีขึ้นต่อไป นอกจากนั้น ครูมีส่วนร่วมในการนำรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรไปขยายผลให้กับครูในโรงเรียนอื่น ๆ ที่สนใจพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน โดยเป็นวิทยากรให้ความรู้ นำผลงานที่เกิดจากการดำเนินการไปจัดแสดงให้กับผู้สนใจได้ศึกษาด้วย

4. ความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับความจำเป็นและปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน พบว่าครูเห็นด้วยว่าโรงเรียนต้องมีหลักสูตรโรงเรียนและบุคลากรภายในโรงเรียนต้องเป็นผู้พัฒนาหลักสูตรเอง และเห็นว่าการนำหลักสูตรโรงเรียนมาใช้จัดการเรียนการสอนไม่ทำให้ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนต่ำลง และครูมีความจำเป็นต้องรับการอบรมก่อนการพัฒนาหลักสูตร นอกจากนั้น ครูมีความคิดเห็นว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาหลักสูตรขึ้นอยู่กับผู้บริหารต้องให้การสนับสนุนและมีส่วนร่วมด้วย รวมทั้งครูทุกคนต้องยินดีและให้ความร่วมมือทำให้การดำเนินการเป็นผลสำเร็จ

2. ผลจากผู้บริหาร

2.1 การมีส่วนร่วมของผู้บริหาร จากการสังเกตพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนของผู้บริหาร ปรากฏในรายละเอียดข้อ 2.2.1 ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว สรุปได้ดังนี้

ตาราง 13 บทบาทของผู้บริหารและพฤติกรรมบ่งชี้ในการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน

บทบาทของผู้บริหาร	พฤติกรรมบ่งชี้
1. การให้ความสำคัญกับการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน	- ยินดีเป็นโรงเรียนทดลองรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน - ศึกษาเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนก่อนเริ่มดำเนินการ - ประชุมปรึกษาหารือกับครูในโรงเรียนเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนก่อนเริ่มดำเนินการ - อำนาจความสะดวกเกี่ยวกับสถานที่ อุปกรณ์ เอกสารต่าง ๆ ที่จำเป็น ตลอดระยะเวลาการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน
2. การมีส่วนร่วมของผู้บริหารในขั้นตอนต่าง ๆ ของการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน	
2.1 การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน	
- การศึกษาสภาพและ	- เข้าร่วมประชุมทุกครั้ง
ความต้องการของชุมชน	- ร่วมแสดงความคิดเห็น
	- ช่วยสนับสนุนข้อมูลในส่วนที่เกี่ยวข้องที่โรงเรียนได้จัดทำไว้
	- ช่วยให้การดำเนินการได้รวดเร็วขึ้น
	- ช่วยออกแบบตารางการเก็บข้อมูล
- การวิเคราะห์ศักยภาพของ	- ร่วมวิเคราะห์ศักยภาพของโรงเรียน
โรงเรียน	- ให้ข้อมูลเกี่ยวกับบุคคลสำคัญในชุมชนที่มีส่วนร่วม
	ในกิจกรรมของโรงเรียน
	- ให้ข้อมูลเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

ตาราง 13 (ต่อ)

บทบาทของผู้บริหาร	พฤติกรรมบ่งชี้
- การวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลาง	- ร่วมอภิปรายและแสดงความคิดเห็นในการกำหนดหัวเรื่อง - ประสานงานและรายงานผลการดำเนินงานในการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนให้คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนวัดสำโรงได้รับทราบ - จัดเตรียมเอกสารหลักสูตรแกนกลางให้กับครูทุกคน - ร่วมแสดงความคิดเห็น อภิปรายนำ - เป็นผู้รวบรวมความคิดเห็นของครู และนำมาเขียนบนกระดานในขณะประชุมปฏิบัติการ - ให้คำแนะนำและพิจารณาการนำวิชาต่าง ๆ จากหลักสูตรแกนกลางมาบูรณาการกับหัวเรื่องที่กำหนด - ตัดสินใจร่วมกับครูในการนำรายวิชาต่าง ๆ ในหลักสูตรแกนกลาง มาบูรณาการหัวเรื่องที่กำหนด
2.2 การร่างหลักสูตร	- ศึกษาเอกสารวิธีการร่างหลักสูตร - ร่วมแสดงความคิดเห็น อภิปราย และนำไปสู่ข้อสรุปการร่างหลักสูตร - ให้ข้อเสนอแนะร่างหลักสูตรของแต่ละระดับชั้น - ร่วมพิจารณาร่างหลักสูตรที่ครูในแต่ละระดับชั้นจัดทำขึ้น
2.3 การตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตร	- รับฟังความคิดเห็นจากผู้เกี่ยวข้อง เช่น ผู้บริหารต่างสถานศึกษา ศึกษาพิเศษ ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน - ร่วมแสดงความคิดเห็นในการร่างหลักสูตรของแต่ละระดับชั้น
2.4 การนำหลักสูตรไปใช้	- วางแนวทางให้ครูปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดกิจกรรม - ร่วมเตรียมการกับครูในการจัดการเรียนการสอน เช่น วัสดุอุปกรณ์ที่จะใช้ - ประสานงานกับบุคคลที่เกี่ยวข้อง - ร่วมพิจารณาใบงานที่ครูจัดทำขึ้นเพื่อใช้ในการเรียนการสอน - ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดทำแบบบันทึกหลังสอนให้ครูและผู้บริหารได้แสดงความคิดเห็น เป็นการประเมินผลการสอนในแต่ละคาบเรียน - ประสานงานระหว่างครูระดับชั้นต่าง ๆ เพื่อให้มีการเรียนร่วมกันในชั้นต่าง ๆ - นิเทศติดตามผลการนำหลักสูตรไปใช้ทุกระดับชั้น

ตาราง 13 (ต่อ)

บทบาทของผู้บริหาร	พฤติกรรมบ่งชี้
2.5 การประเมินผลหลักสูตร	- ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับวิธีการประเมินผลหลักสูตร - เป็นผู้ประเมินผลหลักสูตรในภาพรวมของทุกระดับชั้น - รวบรวมปัญหาที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาหลักสูตรจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง - ร่วมกับครูในการประเมินผลผู้เรียน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการประเมินผลหลักสูตร
3. การขยายผลรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน ครั้งที่ 1 ระหว่างวันที่ 17-19 สิงหาคม 2544 ณ ศูนย์การประชุมแห่งชาติสิริกิติ์	- นำผลงานการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนจัดนิทรรศการให้ผู้สนใจเข้าร่วมศึกษา - วางแผน การนำเสนอ และรูปแบบการจัดนิทรรศการร่วมกับครู - ร่วมเป็นวิทยากรให้ความรู้แก่ผู้สนใจเข้าชมงาน - จัดทำเอกสารสำหรับแจกผู้เข้าชมงานเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน
ครั้งที่ 2 ระหว่างวันที่ 8-10 ตุลาคม 2544 ณ โรงเรียนตรุณราชบุรี	- เป็นวิทยากรให้ความรู้การพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนจากประสบการณ์การปฏิบัติจริง - เป็นวิทยากรประจำกลุ่มคอยให้คำแนะนำเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน
ครั้งที่ 3 ระหว่างวันที่ 11-12 ตุลาคม 2544 ณ โรงเรียนวัดสำโรง อ.บางกรวย จ.นนทบุรี	- เป็นผู้คิดวางแผนนำผลงานครูเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนมาจัดแสดง - ออกจดหมายเชิญผู้เกี่ยวข้องมาร่วมงาน - ประสานงานกับผู้เกี่ยวข้อง เช่น ผู้บริหารระดับสูง ผู้บริหารต่างสถานศึกษาให้นำผลงานมาร่วมจัดแสดง - เป็นวิทยากรอธิบายขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนให้ผู้สนใจฟัง
ครั้งที่ 4 วันที่ 16 ตุลาคม 2544 ณ โรงเรียนเฉลิมมณีนาย อ.บางบ่อ จ.สมุทรปราการ	- จัดเตรียมเอกสารที่เกี่ยวข้องไปจัดแสดงให้ครูโรงเรียนเฉลิมมณีนายได้ศึกษา - ร่วมเป็นวิทยากรให้ความรู้ - ทำความเข้าใจกับผู้บริหารโรงเรียนเฉลิมมณีนาย เกี่ยวกับบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนในการพัฒนาหลักสูตร - เป็นหัวหน้าคณะนำครูไปให้ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน เพื่อขยายผลรูปแบบ

จากตาราง 13 พบว่าผู้บริหารมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมให้ข้อเสนอแนะ รวมทั้งอำนวยความสะดวกด้านอาคาร สถานที่ วัสดุ อุปกรณ์ เอกสารต่าง ๆ เป็นผู้นำด้านวิชาการ การบริหารจัดการ มีความรู้ ทักษะในการพัฒนาหลักสูตรเป็นอย่างดี จนสามารถนำไปขยายผลให้กับบุคคลอื่น ๆ ที่สนใจได้

2.2 ผลการสอบถามความคิดเห็นของผู้บริหาร จากการสอบถามความคิดเห็นของผู้บริหาร เมื่อสิ้นสุดการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน ซึ่งในแบบสอบถามประกอบด้วยข้อคำถามเกี่ยวกับแนวคิด ความจำเป็น ศักยภาพของโรงเรียน การสนับสนุนของผู้บริหารในการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน รวมทั้งแนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยความสำเร็จในการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน ซึ่งผลการประเมินความคิดเห็นของผู้บริหาร ปรากฏในตารางดังนี้

ตาราง 14 ความคิดเห็นของผู้บริหารเกี่ยวกับความจำเป็นและความสำคัญของการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน

ความคิดเห็นของผู้บริหาร	ระดับความคิดเห็น
1. โรงเรียนจำเป็นต้องมีหลักสูตรโรงเรียน	เห็นด้วยมากที่สุด
2. โรงเรียนต้องพัฒนาหลักสูตรด้วยบุคลากรของโรงเรียนเอง	เห็นด้วยมากที่สุด
3. การใช้หลักสูตรโรงเรียนมาจัดการเรียนการสอน ทำให้ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนต่ำลงกว่าเดิม	เห็นด้วยน้อย
4. ครูในโรงเรียนส่วนใหญ่สามารถพัฒนาหลักสูตรได้ ไม่จำเป็นต้องรับการอบรม	เห็นด้วยน้อยที่สุด
5. โรงเรียนมีความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน	เห็นด้วยมากที่สุด
6. โรงเรียนมีอุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เพียงพอในการจัดการเรียนการสอน	เห็นด้วยมาก
7. ผู้บริหารเห็นความสำคัญในการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน	เห็นด้วยมากที่สุด
8. ผู้บริหารให้การสนับสนุนครูในการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน	เห็นด้วยมากที่สุด
9. การพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนประสบความสำเร็จเนื่องจากผู้บริหารให้การสนับสนุนและมีส่วนร่วม	เห็นด้วยมากที่สุด
10. ท่านคิดว่าสามารถใช้ความรู้ที่ได้รับมาพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนได้	เห็นด้วยมากที่สุด

จากตาราง 14 ความคิดเห็นของผู้บริหารเกี่ยวกับความจำเป็นและความสำคัญของการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน พบว่าผู้บริหารเห็นว่ามี ความจำเป็นที่ต้องมีหลักสูตรโรงเรียนและโรงเรียนต้องพัฒนาหลักสูตรด้วยบุคลากรของโรงเรียนเอง และเห็นด้วยน้อยว่าการใช้หลักสูตรโรงเรียนทำให้ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนต่ำลงกว่าเดิม นอกจากนี้ยังเห็นว่ามี ความจำเป็นที่ครูต้องรับการอบรมก่อนการพัฒนาหลักสูตร และเห็นด้วยในระดับมากที่สุดว่าโรงเรียนมีความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน สำหรับการประเมินตนเองของผู้บริหาร พบว่าผู้บริหารเห็นด้วยมากที่สุดในประเด็นที่ว่า ผู้บริหารเห็นความสำคัญ ให้การสนับสนุนครู ความสำเร็จของการพัฒนา

หลักสูตรขึ้นอยู่กับผู้บริหารให้การสนับสนุนและมีส่วนร่วม รวมทั้งยังสามารถใช้ความรู้ที่ได้รับมาพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนได้มากที่สุด

ผลจากการสังเกตพฤติกรรมผู้บริหาร และผลจากการสอบถามความความคิดเห็นของผู้บริหาร พบว่าผู้บริหารให้ความสำคัญกับการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนมาก และมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการดำเนินการคือ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมประเมินผลตลอดช่วงเวลาของการปฏิบัติการ รวมทั้งการนำรูปแบบไปขยายผลสู่สถานศึกษาขั้นพื้นฐานอื่น ๆ

3. ผลจากนักเรียน

3.1 ผลการเรียนรู้ของนักเรียนที่ได้จากการประเมินของครูและผู้บริหาร (รายละเอียดปรากฏในภาคผนวก ค) ดังนี้

(1) ผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียนในด้านเนื้อหาสาระ พบว่า ในระดับก่อนประถมศึกษา นักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับขนมอบ สามารถบอกลักษณะได้อย่างถูกต้อง และในระดับประถมศึกษา นักเรียนมีความรู้ทักษะในการทำขนมอบ และสามารถจำหน่ายขนมอบได้ นอกจากนั้น นักเรียนทั้งระดับก่อนประถมศึกษาและระดับประถมศึกษาบรรลุจุดประสงค์ที่กำหนดไว้คือ นักเรียนระดับก่อนประถมศึกษา มีความพร้อมในการเรียนรู้ มีความสามารถในการคิด การตัดสินใจ การรู้จักสังเกต และสามารถชักล้ามนื้อในการปฏิบัติงานได้ ส่วนนักเรียนระดับประถมศึกษาบรรลุตามจุดประสงค์รายวิชาที่นำมาบูรณาการตามที่กำหนดไว้

(2) ผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียนซึ่งมาจากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน พบว่า นักเรียนมีความสุขในการเรียน ช่วยกันปฏิบัติงานให้สำเร็จโดยไม่เกี่ยงงาน นักเรียนได้เรียนรู้จากสื่อของจริงที่ให้ประสบการณ์ตรงทำให้นักเรียนเข้าใจง่าย เป็นการเรียนรู้ที่ยั่งยืนและเป็นประโยชน์ นักเรียนมีคุณธรรมในการทำงาน มีความรู้และทักษะในการปฏิบัติงานตามที่กำหนด สามารถเรียนรู้หลากหลายวิชาในเวลาเดียว เชื่อมโยงความรู้ในวิชาต่าง ๆ ได้ กล้าแสดงออก มีทักษะในการพูดและเขียนดีขึ้น รวมทั้งสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครู นักเรียน และผู้ปกครอง นอกจากนั้น พฤติกรรมของนักเรียนในการเรียนรู้เปลี่ยนไปคือนักเรียนมีความสุขกับการเรียน ได้เปลี่ยนอิริยาบถ ได้ร่วมกลุ่มงานที่น่าสนใจ ได้เปลี่ยนบทบาทจากการเรียนตามที่สอนมาเป็นผู้ทำงานเพื่อให้ได้ผลงานตามที่ต้องการ มีความสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนมากขึ้น มีความภาคภูมิใจกับผลงานตัวเอง

ตัวอย่างผลการเรียนรู้ในแต่ละระดับชั้น ดังนี้

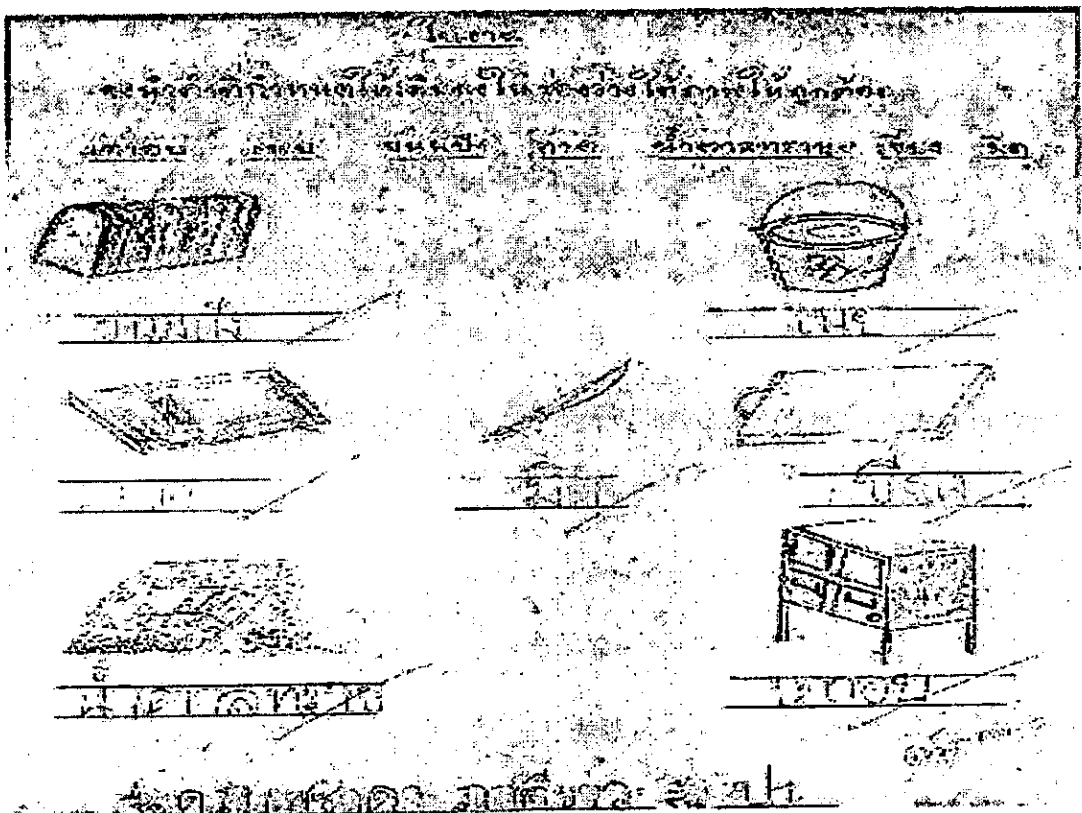
ระดับชั้นอนุบาล 1-2 เนื่องจากในระดับชั้นอนุบาล 1-2 ได้นำ “ขนมอบ” ไปใช้จัดกิจกรรมให้นักเรียนได้เตรียมความพร้อมในด้านต่าง ๆ เช่น กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ กิจกรรมสร้างสรรค์ กิจกรรมในวงกลม เกมการศึกษา กิจกรรมกลางแจ้ง และกิจกรรมเสรี (รายละเอียดปรากฏในภาคผนวก ค) ซึ่งการนำขนมอบมาเป็นสื่อในการเรียนรู้ทำให้นักเรียนได้ฝึกทักษะ ได้แสดงออก นักเรียนสนุกสนาน มีชีวิตชีวา ดังภาพ

รูปที่ 17 เด็กอนุบาลร้องเพลง "ขนมอบ"

ภาพประกอบ 17 เด็กอนุบาลร้องเพลง "ขนมอบ"

ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-2 ครูได้ใช้ "ขนมอบ" ในการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาต่าง ๆ 5 วิชา ได้แก่ เสริมสร้างประสบการณ์ชีวิต (สพช.) คณิตศาสตร์ การงานพื้นฐานอาชีพ (กพอ.) ภาษาไทย และเสริมสร้างลักษณะนิสัย (สสน.) ผลการเรียนรู้ของนักเรียนบางส่วนปรากฏอยู่ในใบงาน ที่ครูจัดทำขึ้น ดังนี้

ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3-4 ครูในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3-4 ใช้แบบสอบถามในการเรียนรู้ โดยบูรณาการรายวิชาต่าง ๆ 5 วิชา คือ งานบ้าน ภาษาไทย เสริมสร้างลักษณะนิสัย (สสน.) คณิตศาสตร์ และ เสริมสร้างประสบการณ์ชีวิต (สปช.) ผลการเรียนรู้ของนักเรียนบางส่วนอยู่ในใบงานที่ครูจัดทำขึ้น ดังนี้

ใบงาน ป.3 - ป.4

ฝึกปะ

1. ให้นักเรียนนับขนมใส่ซองๆละ 8 ชิ้น คูณผลคูณให้สวยงาม 5 รูปแบบใบคำขวัญ
2. นำขนมที่ผูกมัดใส่ซองแล้วไปให้ครู หัวหน้าชั้นทุกชั้นหรือคนอื่นๆ ไม่น้อยกว่า 20 คน ดูว่าชอบ ของไหนมากที่สุด
3. สรุปสถิติว่าของไหนมีใครชอบกี่คน

จุดที่	คนชอบ	รวม	หมายเหตุ
1.	11	5	คนที่ซื้อ 2 ซอง
2.	11	5	ซื้อ 5 ซอง และ 1 ซอง
3.	11	5	คนที่ซื้อ 1 ซอง
4.	1	1	คนที่ซื้อ 1 ซอง
5.	11	11	คนที่ซื้อ 1 ซอง
รวม	29	29	

4. ระบุความถี่ที่ได้ไว้ว่าทำไมคนจึงชอบมากที่สุด

คนที่ชอบที่นำขนมไปได้ 5 ซอง

5. กราฟวงกลมที่นักเรียนชอบที่จะกิน

ตารางเป็นวงที่ร่ายรำได้มากที่สุด

สมาชิกกลุ่ม 3

1. ด.ญ. ชัยวรรณ สว่าง ประธาน
2. ด.ญ. ชะพส พรหมมา กรรมการ
3. ด.ญ. พิชิต ไทยอยู่ กรรมการ
4. ด.ญ. วรวิญญู สมนิต กรรมการ
5. ด.ญ. อธิษณา บ่ออิงขง กรรมการและเลข

ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 ครูในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 ใช้ชมชอบในการเรียนรู้โดยบูรณาการรายวิชาต่าง ๆ 6 วิชา คือ เสริมสร้างลักษณะนิสัย (สสน.) ภาษาอังกฤษ ภาษาไทย การงานพื้นฐานอาชีพ (กพอ.) เสริมสร้างประสบการณ์ชีวิต (สพช.) และคณิตศาสตร์ ผลการเรียนรู้ของนักเรียนบางส่วนซึ่งบ่งบอกถึงการใช้กิจกรรมชมชอบเป็นสื่อในการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี ดังเช่นที่ จ.ช. ขวัญชัย ตั้งวงศ์เกษม นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เขียนบรรยายถึงความรู้สึกที่มีต่อการทำขนมป๊อปปิ้ง ดังนี้ "ผมประทับใจมากที่ได้มาทำขนมป๊อปปิ้งรอบ เพราะผมได้รวมกิจกรรมกับเพื่อน ๆ และมีคุณครูจากหลายโรงเรียนมาดูแลงาน จึงทำให้ผมอยากทำและมีความตั้งใจ จากการทำขนมป๊อปปิ้งผมได้นำไปเรียนเกี่ยวกับหลาย ๆ วิชา เช่น เขียนคำศัพท์ภาษาอังกฤษ เรียนคณิตศาสตร์ และเรียนภาษาไทยด้วย ทำให้ผมไม่เบื่อการเรียนและสนุกสนานด้วย" ดังตัวอย่าง

ใบพิกาน
เรื่องที่ 1.

1. ให้นักเรียนเขียนบรรยาย สถานที่ที่นักเรียนได้ไปทำขนมป๊อปปิ้ง
ในต้นการทึนและต้นการดีดคันทัน

ผมประทับใจมากที่ได้มาทำขนมป๊อปปิ้งรอบ เพราะผมได้รวม
กิจกรรมกับเพื่อน ๆ และมีคุณครูจากหลายโรงเรียนมาดูแล
งาน จึงทำให้ผมอยากทำและมีความตั้งใจ
จากการทำขนมป๊อปปิ้งผมได้นำไปเรียนเกี่ยวกับ
หลาย ๆ วิชา เช่น เขียนคำศัพท์ภาษาอังกฤษ
เรียนคณิตศาสตร์ และเรียนภาษาไทยด้วย
ทำให้ผมไม่เบื่อการเรียนและสนุกสนานด้วย

2. ให้นักเรียนการเขียนเรื่องสั้นในชั้นเรียน และทำคันทันคันทัน
ตามลักษณะ

3. ข้อ 1

ข้อ 2 ผมได้รวมกิจกรรมกับเพื่อน ๆ และคันทัน
ไปทำขนมป๊อปปิ้ง

ข้อ 3 ผมได้รวมกิจกรรมกับเพื่อน ๆ และคันทัน

10

ใบพิกาน เรื่อง การทำขนมป๊อปปิ้ง
สอนโดย ในชั้นเรียน

3.2 ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนการสอน

จากการที่ครูได้นำหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นไปใช้จัดการเรียนการสอนทุกระดับชั้น เมื่อสิ้นสุดการจัดการเรียนการสอน ได้ให้นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 เขียนบรรยายความรู้สึกที่มีต่อการจัดการเรียนการสอน ซึ่งนักเรียนทุกระดับชั้นมีเจตคติที่ดีต่อการจัดการเรียนการสอน ดังข้อเขียนของนักเรียนในแต่ละระดับชั้นดังนี้

ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-2 บอกว่าชอบเรียนเรื่องขนมอบ เพราะทำไม่ยาก รับประทานก็อร่อย สามารถนับเลข และแต่งโจทย์ปัญหาการบวก ลบ ได้ สนุกกับการร้องเพลงขนมปังอบได้ รู้จักเครื่องใช้ในการทำขนมอบ นอกจากนั้นยังช่วยขายขนมอบ ทำให้มีรายได้จากการช่วยงานด้วย ดังตัวอย่างข้อเขียนของ ด.ญ. อัมพาพร อันคำ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 และ ด.ญ. อลิศา ยศยิ่งยง นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ดังนี้

ตัวอย่าง ข้อเขียนของ ด.ญ. อัมพาพร อันคำ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1
แสดงความรู้สึกที่มีต่อการจัดการเรียนการสอน ดังนี้

ฉันชอบเรียนทำขนมปังอบ เพราะทำได้
ก็อร่อย สามารถนับเลขได้ และแต่งโจทย์
ปัญหาการบวก ลบ ได้ สนุกกับการร้องเพลง
ขนมปังอบได้ นอกจากนั้นยังช่วยขายขนม
อบได้ ทำให้มีรายได้จากการช่วยงานด้วย
ฉันมีความสุขที่ได้เรียนทำขนมปังอบ และได้
ช่วยขายขนมปังอบด้วย

ด.ญ. อัมพาพร อันคำ ป.1

ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3-4 มีความประทับใจที่ได้ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ และได้ทำงานร่วมกับผู้อื่น ดังข้อเขียนของ ด.ญ. อัญชนา ยศยิ่งยง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ด.ญ. ชฎาภรณ์ สว่าง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่เขียนถึงข้อคิดจากการทำขนมบิงอกรอบว่าได้ทั้งรายได้และวิชาความรู้ ดังตัวอย่าง ดังนี้

ตัวอย่าง

ข้อเขียนของ ด.ญ. อัญชนา ยศยิ่งยง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3
เกี่ยวกับความประทับใจในการเรียนการสอน ดังนี้

ข้าพเจ้าเรียน โรงเรียนศรีสวัสดิการท่ามแม่สุขบแสง
มีความรู้สึกและมีความสุขประทับใจเป็นอย่างยิ่ง
1 ความรู้สึก หายไปใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์
2 ประทับใจ เห็นประทับใจที่ท่านได้ทำงานร่วมกับผู้อื่น
ด.ญ. อัญชนา ยศยิ่งยง ชั้น ป.3

ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 มีความรู้จากการเรียน เพราะได้ลงมือปฏิบัติจริง และ
 เกี่ยวพันกับวิชาอื่น ๆ เช่น คณิตศาสตร์ ภาษาไทย เป็นต้น และสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้
 ดังข้อเขียนของ ด.ช. ภาคภูมิ ประเสริฐ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และ ด.ญ. ทิพวรรณ จันบังวัน ชั้นประถมศึกษา
 ปีที่ 6 ที่เขียนถึงความประทับใจว่าได้ปฏิบัติจริง ได้ช่วยเหลือครูในการทำขนม ได้เรียนวิชาคณิตศาสตร์
 สปช. และ กพอ. รวมทั้งสามารถนำมาประกอบอาชีพได้

ตัวอย่าง

ข้อเขียนของ ด.ช. ภาคภูมิ ประเสริฐ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

	<u>ความรู้ที่ได้จากการเรียน ของผม</u> <u>สิ่งที่ประทับใจ</u> ในการเรียนเรื่องขนมที่ทำในเล่มได้เรียนจากทาง เรียนเรื่องขนมชนิดที่มีส่วนผสมนั้นได้เรียนมาเพราะได้ ลงมือปฏิบัติจริงได้รู้ถึงการทำขนมชนิดใดว่าดีกับ ภาชนะทำในเล่มได้เรียนได้เรียนและทำใน ได้เรียนจาก กับวิชาต่าง ๆ เช่นวิชาคณิตศาสตร์ ได้เรียนกับกันการเม ขนมนั้น ตัวอย่างเช่น ส่วนและ ร้อยละ ซึ่งงานนี้ได้ได้เรียน ได้มีทั้ง การพูด การฟัง การอ่าน การเขียน งานนี้ไปใช้ ในการนำไปใช้กับขนมชนิดนั้น เช่น ถ้าไปใช้ในชีวิต ประจำวัน หรือจะนำไปขายก็ได้ไปเพื่อจะได้ให้มันได้ มาตามใจกัน /s/ ด.ช. ภาคภูมิ ประเสริฐ ชั้น ป.5 เลขที่ 2
--	---

ผลการประเมินการจัดการเรียนการสอน พบว่านักเรียนในทุกระดับชั้นมีเจตคติที่ดีต่อการจัดการเรียนการสอน เนื่องจากได้ลงมือปฏิบัติจริง สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ นอกจากนั้น ยังได้เรียนรู้วิชาต่าง ๆ ได้รับความรู้และสนุกสนานกับการเรียน

4. ผลจากบุคคลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ถึงแม้ว่าการปฏิบัติการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนครั้งนี้ไม่ได้ดึงบุคลากรภายนอกโรงเรียนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรในทุกขั้นตอน แต่บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโรงเรียนก็ได้รับทราบถึงการดำเนินการของโรงเรียนตลอดเวลา ซึ่งบทบาทและการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนของบุคคลต่าง ๆ มีดังนี้

1. สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอบางกรวย โดยหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอได้ให้การสนับสนุนและรับทราบการดำเนินการของโรงเรียนตั้งแต่เริ่มต้นโครงการ ซึ่งผู้วิจัยได้ทำหนังสือขออนุญาตเพื่อปฏิบัติการ ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี และจากการพูดคุยกับหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอบางกรวย พบว่าให้ความสนใจกับการดำเนินงานของโรงเรียนมาก เห็นได้จากการเข้าร่วมกับกิจกรรมของโรงเรียนที่โรงเรียนจัดงานเพื่อขยายผลรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนที่ศูนย์การประชุมแห่งชาติสิริกิติ์ และที่โรงเรียนวัดลำโรง หัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอบางกรวยก็ได้ให้คำแนะนำในการจัดนิทรรศการ ไปเยี่ยมชมงานตลอดเวลาที่โรงเรียนจัดผลงานไปแสดง นอกจากนั้น ยังสนับสนุนให้ศึกษานิเทศก์ของสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอบางกรวย ติดตามผลการนำหลักสูตรไปใช้ ซึ่งศึกษานิเทศก์ได้ร่วมให้คำแนะนำ เป็นที่ปรึกษา และนิเทศก์ ขณะที่มีการจัดการเรียนการสอน เป็นกำลังใจที่ดีให้กับผู้บริหารและครูโรงเรียนวัดลำโรงเป็นอย่างดี

2. คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน แม้ว่าไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานแต่ละขั้นตอน แต่ก็ได้รับทราบและยินดีให้การสนับสนุน รวมทั้งชื่นชมกับผลงานของโรงเรียน เมื่อโรงเรียนประสบความสำเร็จกับการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน มีการขยายผลรูปแบบ ทำให้โรงเรียนมีชื่อเสียงมากขึ้น

3. วิทยากรภายนอกชุมชนร่วมให้ความรู้ คำแนะนำแก่ผู้บริหารและครูในการทำนวมอบในวันหยุด เพื่อให้ครูนำความรู้ไปใช้สอนนักเรียน รวมทั้งให้ความรู้กับนักเรียนโดยตรงในทุกวันพุธ

4. ศึกษานิเทศก์จากสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดปทุมธานี 2 คน เข้าร่วมติดตามผลการนำหลักสูตรไปใช้ และให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์กับผู้บริหาร ครู และนักเรียน สำหรับใช้ในการจัดการเรียนการสอน

ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับโรงเรียนดังกล่าวมาข้างต้น แม้ว่าไม่ได้เกี่ยวข้องในทุกขั้นตอนของการพัฒนาหลักสูตรแต่ก็ให้การสนับสนุน ทำให้โรงเรียนมีแนวคิดในการดึงชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนต่าง ๆ เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนเกิดผลดีกับนักเรียนมากที่สุด

3. ผลการปรับปรุงรูปแบบและรับรองรูปแบบ

3.1 ผลการปรับปรุงรูปแบบ

ผลจากการระดมความคิดเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนที่ได้จากผู้บริหารและครู ซึ่งได้นำไปใช้ในสถานการณ์จริง เมื่อสิ้นสุดการปฏิบัติการพบว่าความคิดเห็นในแต่ละขั้นตอนมีดังนี้

3.1.1 ผู้บริหารและครูเห็นด้วยกับรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนที่ประกอบด้วยขั้นตอนต่าง ๆ 5 ขั้นตอน คือ (1) การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน ซึ่งประกอบด้วย การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพ

การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ วิธีการวัดและประเมินผลผู้เรียนตามสภาพจริง เพื่อนำแนวคิดมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และออกแบบวิธีวัดประเมินผลผู้เรียน ทั้งนี้ระยะเวลาของการนำหลักสูตรไปใช้ในแต่ละระดับชั้นไม่เท่ากันขึ้นอยู่กับกำหนดคาบเวลาการจัดการเรียนการสอนของครูแต่ละคนที่รับผิดชอบในระดับชั้นนั้น ว่าใช้เวลานานเพียงใดในการนำหลักสูตรไปใช้

3.1.6 ผู้บริหารและครูเห็นด้วยกับขั้นตอนการประเมินผลหลักสูตร เพราะเป็นตัวบ่งชี้ว่าหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นได้ผลตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้เพียงใด มีปัญหา/อุปสรรคหรือไม่ เพื่อนำมาเป็นข้อมูลสำหรับการปรับปรุงหลักสูตรให้ดีขึ้น ซึ่งในขั้นตอนนี้ผู้บริหารและครูมีการประชุม อภิปราย แลกเปลี่ยนเรียนรู้ถึงข้อดี ปัญหาอุปสรรคของการพัฒนาหลักสูตรตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดการนำหลักสูตรไปใช้ในแต่ละระดับชั้น เพื่อนำมาประมวลผลเป็นภาพรวมของผลที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาหลักสูตร นำมาสู่การปรับปรุงหลักสูตรก่อนนำไปใช้ต่อไป

ผลจากการระดมความคิดเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนที่ได้จากผู้บริหารและครู ซึ่งนำไปใช้ในสถานการณ์จริง พบว่าผู้บริหารและครูเห็นด้วยกับรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนต่าง ๆ 5 ขั้นตอน คือ (1) การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน (2) การร่างหลักสูตร (3) การตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตร (4) การนำหลักสูตรไปใช้ (5) การประเมินผลหลักสูตร โดยผู้บริหารและครูพิจารณาเห็นว่าทุกขั้นตอนล้วนมีความสำคัญต่อเนื่องกันไปทำให้ได้หลักสูตรที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพ ส่งผลต่อผู้เรียนอย่างแท้จริง โรงเรียนมีความมั่นใจเพราะสามารถบอกและตรวจสอบได้ว่าโรงเรียนดำเนินการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนอย่างไร หลักสูตรที่ใช้ส่งผลต่อผู้เรียนเพียงใด มีส่วนใดที่ต้องปรับปรุงแก้ไข ทั้งนี้ขั้นตอนต่าง ๆ ของการดำเนินการ ช่วยให้ครูมีข้อมูลที่ถูกต้องและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียน

3.2 การรับรองรูปแบบ ดำเนินการโดยนำผลที่ได้จากการระดมความคิดเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนในขั้นตอน 3.1 มาตรวจสอบเพื่อรับรองรูปแบบ โดยการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้กับครูในโรงเรียนสังกัดสภามณฑลราชบุรี จำนวน 16 โรงเรียน รวม 120 คน ที่สอนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานตั้งแต่เวลา 9.00-16.30 น. ทุกวันรวม 3 วัน ทั้งนี้โดยนำรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนต่าง ๆ 5 ขั้นตอน มาบรรยายและให้ผู้เข้าอบรมปฏิบัติการตามขั้นตอนต่าง ๆ รวมทั้งกรณีศึกษาที่ได้จากการนำรูปแบบไปปฏิบัติในสถานการณ์จริง ซึ่งผู้บริหารและครูโรงเรียนวัดสำโรงที่เป็นโรงเรียนทดลองได้ร่วมบรรยายถึงขั้นตอนการดำเนินการจนได้หลักสูตรโรงเรียนด้วย และเมื่อสิ้นสุดการอบรมเชิงปฏิบัติการผู้เข้าอบรมได้ตอบแบบประเมินความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน ซึ่งผู้เข้ารับการอบรมจำนวน 120 คน เป็นเพศชาย 17 คน (ร้อยละ 14.17) หญิง 103 คน (ร้อยละ 85.83) อายุเฉลี่ย 36 ปี เป็นครูผู้สอน 104 คน (ร้อยละ 86.67) ผู้ช่วยครูใหญ่ 16 คน (ร้อยละ 13.33) ทั้งหมดสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน มีประสบการณ์ในการทำงานเฉลี่ย 12.31 ปี ประสบการณ์ในการสอน 12.07 ปี ส่วนใหญ่ไม่เคยพัฒนาหลักสูตรด้วยตนเอง (ร้อยละ 73.33) และมีความรู้ในการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนในระดับปานกลาง (ร้อยละ 49.17) รองลงมามีความรู้น้อย (ร้อยละ 36.67) และไม่มีความรู้ในการพัฒนาหลักสูตรเลยร้อยละ 11.67 ส่วนผู้ที่ตอบว่ามีความรู้ในการพัฒนาหลักสูตรมากมีเพียงร้อยละ 2.50 นอกจากนั้นร้อยละ 78.33 ตอบว่าถ้าไม่มีการอบรมการพัฒนาหลักสูตรจะไม่สามารถพัฒนาหลักสูตรได้

ความคิดเห็นที่มีต่อรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนต่าง ๆ
ปรากฏผลดังตาราง 15 ดังนี้

ตาราง 15 ความคิดเห็นของผู้เข้ารับการอบรมเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน

ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร	$\bar{X}$ (N=120)	S.D.	การแปลความหมาย
1. การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน	(4.35)	(0.62)	เห็นด้วยมาก
1.1 ศึกษาสภาพและความต้องการของชุมชน	4.32	0.66	เห็นด้วยมาก
1.2 วิเคราะห์ศักยภาพของโรงเรียน	4.38	0.60	เห็นด้วยมาก
1.3 วิเคราะห์หลักสูตรแกนกลาง	4.36	0.59	เห็นด้วยมาก
2. การร่างหลักสูตร	(4.35)	(0.63)	เห็นด้วยมาก
2.1 การกำหนดวัตถุประสงค์ของหลักสูตร	4.33	0.61	เห็นด้วยมาก
2.2 การกำหนดเนื้อหาสาระ	4.35	0.63	เห็นด้วยมาก
2.3 การจัดการเรียนการสอน/กิจกรรม และสื่อต่าง ๆ	4.36	0.67	เห็นด้วยมาก
2.4 การกำหนดวิธีการวัดและประเมินผลผู้เรียน	4.36	0.61	เห็นด้วยมาก
3. การตรวจสอบคุณภาพหลักสูตร	4.39	0.63	เห็นด้วยมาก
4. การนำหลักสูตรไปใช้	4.33	0.61	เห็นด้วยมาก
5. การประเมินผลหลักสูตร	4.35	0.61	เห็นด้วยมาก
รวม	4.35	0.62	เห็นด้วยมาก

จากตาราง 15 พบว่าความคิดเห็นของผู้เข้ารับการอบรมเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน พบว่าในภาพรวมผู้เข้ารับการอบรมเห็นด้วยกับรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนในระดับมาก ($\bar{X} = 4.35$) และเมื่อพิจารณาแต่ละขั้นตอนพบว่าการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน การร่างหลักสูตร การตรวจสอบคุณภาพหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ และการประเมินผลหลักสูตร เห็นด้วยในระดับมาก ($\bar{X} = 4.35, 4.35, 4.39, 4.35$ และ 4.35 ตามลำดับ)

เกณฑ์การพิจารณารับรองรูปแบบ ค่าเฉลี่ยความคิดเห็นมากกว่า 3.50 แสดงว่าให้การรับรองรูปแบบ

ผลจากการระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนที่ได้จากผู้บริหารและครูโรงเรียนวัดลำโรง ซึ่งนำไปใช้ในสถานการณ์จริงและผลที่ได้จากความคิดเห็นของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามุกดาหาร จำนวน 16 โรงเรียน รวม 120 คน เพื่อรับรองรูปแบบ พบว่าเห็นด้วยกับรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนต่าง ๆ 5 ขั้นตอน คือ (1) การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน ประกอบด้วย

การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพและความต้องการของชุมชน การวิเคราะห์ศักยภาพของโรงเรียน การวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลาง (2) การร่างหลักสูตร ประกอบด้วย การกำหนดจุดประสงค์ของหลักสูตร การกำหนดเนื้อหาสาระ การจัดการเรียนการสอน กิจกรรมและสื่อต่าง ๆ การกำหนดวิธีวัดและประเมินผลผู้เรียน (3) การตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตร (4) การนำหลักสูตรไปใช้ (5) การประเมินผลหลักสูตร

บทที่ 5

สรุปผล อภิปราย และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน มีความมุ่งหมายในการวิจัย การดำเนินการวิจัย สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ดังนี้

ความมุ่งหมายในการวิจัย

เพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน โดยมีความมุ่งหมายย่อย 3 ประการคือ

1. เพื่อศึกษาและพัฒนาโครงร่างรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน
2. เพื่อประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบด้วยการนำไปใช้ในสถานการณ์จริง
3. เพื่อปรับปรุงรูปแบบและรับรองรูปแบบ

การดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาและพัฒนาโครงร่างรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน โดยการศึกษา วิเคราะห์และสังเคราะห์เอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งของไทยและต่างประเทศ เพื่อกำหนดเป็นโครงร่างของรูปแบบ หลังจากนั้นจึงนำโครงร่างที่ได้ไปสอบถามความคิดเห็นของครูที่ทำการสอนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 170 คน และสอบถามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร จำนวน 6 คน โดยใช้แบบสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อรูปแบบเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ คือ เห็นด้วยมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด นำผลที่ได้ทั้งหมดมาเป็นแนวทางปรับปรุงโครงร่างรูปแบบก่อนนำไปใช้จริง

ขั้นตอนที่ 2 ประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบด้วยการนำไปใช้ในสถานการณ์จริง โดยนำรูปแบบที่ได้จากขั้นตอนที่ 1 ไปใช้ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ จำนวน 1 โรงเรียน ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2544 เพื่อประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบ โดยประเมินจากความรู้ ทักษะของครูที่ได้จากการประเมินตนเองเมื่อสิ้นสุดการปฏิบัติการ และความคิดเห็นของครูที่มีต่อรูปแบบ รวมทั้งความคิดเห็นของครูและผู้บริหารเกี่ยวกับความจำเป็นและปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน การมีส่วนร่วมของผู้บริหารและครูในการพัฒนาหลักสูตร ผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียน ได้แก่ ความรู้ และเจตคติของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนโดยใช้หลักสูตรโรงเรียน เพื่อพิจารณาว่ารูปแบบมีประสิทธิภาพและเหมาะสมหรือไม่ เพียงใด เพื่อนำไปปรับปรุงรูปแบบ

ขั้นตอนที่ 3 ปรับปรุงรูปแบบและรับรองรูปแบบ การปรับปรุงรูปแบบดำเนินการโดยนำผลที่ได้จากขั้นตอนที่ 2 และผลจากการระดมความคิดเห็นที่ได้จากผู้บริหารและครูซึ่งได้นำรูปแบบไปใช้ในสถานการณ์จริง เมื่อสิ้นสุดการปฏิบัติการนำผลที่ได้ข้างต้นมาปรับปรุงรูปแบบ หลังจากนั้นมีการตรวจสอบรูปแบบที่ปรับปรุงว่ามีความเหมาะสมหรือไม่ ด้วยการฝึกอบรมครูในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนสังกัดสังฆมณฑลราชบุรี จำนวน 120 คน ระยะเวลาอบรม 3 วัน เพื่อให้ความรู้และฝึกปฏิบัติเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนตามรูปแบบที่ได้รับการปรับปรุง โดยผู้บริหารและครูโรงเรียนที่นำรูปแบบไปใช้ปฏิบัติจริงร่วมเป็นวิทยากร

บรรยายถึงขั้นตอนการดำเนินงานจนได้หลักสูตรโรงเรียน เมื่อสิ้นสุดการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการได้สอบถามความคิดเห็นผู้เข้ารับการอบรมเกี่ยวกับรูปแบบที่นำมาใช้ โดยใช้แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบที่มีมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ คือ เห็นด้วยมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด เพื่อนำผลที่ได้มาปรับปรุงและรับรองรูปแบบต่อไป

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาและพัฒนาโครงสร้างรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน โดยการวิเคราะห์ สังเคราะห์ เอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่าโครงสร้างรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนประกอบด้วยขั้นตอนการดำเนินการที่สำคัญ 5 ขั้นตอนคือ 1) การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน ประกอบด้วย (1.1) สภาพและความต้องการของชุมชน เป็นการศึกษาเพื่อเป็นข้อมูลสำหรับนำมาพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องและเหมาะสมกับสภาพของชุมชน เช่น ข้อมูลด้านการศึกษา สาธารณูปโภค สิ่งแวดล้อม การประกอบอาชีพ ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม ค่านิยม ทรัพยากรและปัญหาต่าง ๆ ของชุมชน รวมทั้งสภาพความต้องการและการพัฒนาของผู้เรียน (1.2) การวิเคราะห์ศักยภาพของโรงเรียน เป็นการศึกษาสภาพทั่วไปของโรงเรียน เช่น บุคลากร งบประมาณ อุปกรณ์ สื่อต่าง ๆ อาคารสถานที่ ห้องเรียน ความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เพื่อช่วยให้โรงเรียนตัดสินใจเลือกแนวทางการพัฒนาหลักสูตรให้เหมาะสมกับศักยภาพของโรงเรียน (1.3) การวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลาง เป็นการนำจุดประสงค์การเรียนรู้ในแต่ละรายวิชาที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลางมากำหนดเป็นจุดประสงค์การเรียนรู้ในหลักสูตรที่โรงเรียนจัดทำขึ้น 2) การร่างหลักสูตร เป็นการกำหนดแผนการจัดประสบการณ์ โดยนำข้อมูลที่ได้จากขั้นที่ 1 มากำหนดเป็น (2.1) จุดประสงค์ของหลักสูตร คือ เป้าหมายหรือสิ่งที่มุ่งหวังให้เกิดกับผู้เรียน หลังจากที่ได้เรียนรู้แล้ว ซึ่งต้องสอดคล้องกับจุดประสงค์ในหลักสูตรแกนกลาง (2.2) การกำหนดเนื้อหาสาระ เป็นเนื้อหาสาระที่เกี่ยวกับชุมชน มีความทันสมัย น่าสนใจ เป็นสิ่งที่เรียนรู้ได้ มีความยากง่ายเหมาะสมกับวัย มีประโยชน์ต่อผู้เรียนที่จะนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน (2.3) การจัดกระบวนการเรียนการสอน กิจกรรมและสื่อการเรียนรู้ คือ กิจกรรมที่ผู้สอนและผู้เรียนเป็นผู้กระทำ สอดคล้องกับจุดประสงค์และเนื้อหาสาระที่กำหนดไว้ รวมทั้งการจัดทำสื่อต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนบรรลุจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ (2.4) การกำหนดวิธีวัดและประเมินผลผู้เรียน เพื่อให้ผู้สอนและผู้เรียนทราบว่าการจัดการเรียนการสอนเป็นอย่างไร มีสิ่งใดต้องปรับปรุงแก้ไข ทั้งตัวผู้สอนและผู้เรียน และนำไปสู่การปรับปรุงหลักสูตรให้เหมาะสมยิ่งขึ้น การวัดและประเมินผลผู้เรียนมีทั้งก่อนการจัดการเรียนการสอน ระหว่าง และสิ้นสุดการจัดการเรียนการสอน 3) การตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตร เพื่อปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมก่อนนำไปใช้ สิ่งที่ต้องตรวจสอบคือ ความสอดคล้องขององค์ประกอบต่าง ๆ ได้แก่ จุดประสงค์ เนื้อหาสาระ การจัดการเรียนการสอน กิจกรรมและสื่อการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลผู้เรียน 4) การนำหลักสูตรไปใช้ เป็นการแปลงหลักสูตรไปสู่กิจกรรมการจัดการเรียนการสอน โดยกำหนดกิจกรรมในแต่ละคาบ จัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ สื่อการเรียนรู้ ประสานงานกับบุคคลที่เข้ามาช่วยจัดการเรียนการสอน 5) การประเมินผลหลักสูตร เป็นการตัดสินใจคุณค่าของหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นโดยประเมินจากผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียน ได้แก่ ความรู้ ทักษะ เจตคติ และค่านิยมต่าง ๆ และประเมินการจัดการเรียนการสอน โดยประเมินจากเนื้อหาสาระ สื่อ กิจกรรม การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อนำมาปรับปรุงหลักสูตรให้มีความเหมาะสมต่อไป

จากการศึกษาความคิดเห็นของครูที่ทำการสอนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่าเห็นด้วยกับรูปแบบในภาพรวมในระดับมาก โดยค่าเฉลี่ยความคิดเห็นเท่ากับ 4.50 และเห็นด้วยในระดับมากที่สุด ได้แก่ ขั้นตอนที่ (1.1) การศึกษาสภาพและความต้องการของชุมชน (2.1) การกำหนดจุดประสงค์ของ

หลักสูตร (2.3) การจัดการเรียนการสอน กิจกรรมและสื่อต่าง ๆ (4) การนำหลักสูตรไปใช้ และ (5) การประเมินผลหลักสูตร นอกนั้นขั้นตอนอื่น ๆ เห็นด้วยในระดับมาก ส่วนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัยและพัฒนาหลักสูตรเกี่ยวกับรูปแบบ พบว่า ผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยกับรูปแบบในภาพรวมในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นเท่ากับ 4.94 และเห็นด้วยในระดับมากที่สุดในทุกขั้นตอนของรูปแบบ แสดงว่าทั้งครูและผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยกับโครงสร้างรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนว่ามีความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ในสถานการณ์จริง

2. ผลการประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบด้วยการนำไปใช้ในสถานการณ์จริง พบว่าเมื่อนำรูปแบบที่ได้ไปใช้ปฏิบัติการจริงในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ผลที่ได้มีดังนี้

2.1 จากการประเมินตนเองของครูในด้านความรู้และทักษะเกี่ยวกับขั้นตอนต่าง ๆ ของการพัฒนาหลักสูตร พบว่าในภาพรวมครูประเมินความรู้ ทักษะ ได้แก่ ความสามารถในการปฏิบัติงานของตนเอง อยู่ในระดับมาก โดยค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.48 และเมื่อพิจารณาในแต่ละขั้นตอนพบว่าครูประเมินตนเองเกี่ยวกับความสามารถในการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานในระดับมากที่สุด ส่วนความสามารถในการร่างหลักสูตร การตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ และการประเมินผลหลักสูตร ครูประเมินตนเองอยู่ในระดับมาก สำหรับความคิดเห็นของครูที่มีต่อรูปแบบ พบว่าครูเห็นด้วยกับรูปแบบในภาพรวมในระดับมากที่สุด คือค่าเฉลี่ยความคิดเห็นเท่ากับ 4.93 และเห็นด้วยในระดับมากที่สุดในทุกขั้นตอนของรูปแบบ สำหรับพฤติกรรมมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรของครู พบว่าครูทุกคนเห็นความสำคัญและยินดีให้ความร่วมมือในการพัฒนาหลักสูตร โดยครูทุกคนร่วมประชุมปฏิบัติการทุกครั้ง ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง นำความรู้ที่ได้มาใช้ในการพัฒนาหลักสูตร ร่วมแสดงความคิดเห็น อภิปราย ชักถาม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน มีการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียนเป็นรายบุคคล วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพและความต้องการของชุมชน วิเคราะห์ศักยภาพของโรงเรียน นำจุดประสงค์รายวิชาที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลางมาบูรณาการเข้ากับหัวเรื่องที่กำหนด สามารถร่างหลักสูตรในระดับชั้นที่รับผิดชอบ เข้าใจกระบวนการตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตร สามารถแปลงหลักสูตรไปสู่แผนการสอนในระดับชั้นที่รับผิดชอบได้ สามารถประเมินผลหลักสูตรได้ โดยบอกข้อดี ปัญหา อุปสรรคของการใช้หลักสูตรได้ นอกจากนั้นยังพบว่าครูเห็นด้วยในระดับมากที่สุด ว่าโรงเรียนจำเป็นต้องมีหลักสูตรโรงเรียนและต้องพัฒนาหลักสูตรด้วยบุคลากรของโรงเรียนเอง และการใช้หลักสูตรโรงเรียนไม่ทำให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำลง รวมทั้งผู้บริหารเห็นความสำคัญให้การสนับสนุนและมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรมากที่สุด

2.2 ผู้บริหารมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรมากที่สุด โดยมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนตั้งแต่การเก็บข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล ศึกษาเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เข้าร่วมประชุมปฏิบัติการทุกครั้งแสดงความคิดเห็น อำนวยความสะดวกเกี่ยวกับสถานที่ อุปกรณ์ เอกสารต่าง ๆ ที่จำเป็น สนับสนุนข้อมูลที่เกี่ยวข้องและจำเป็นต้องใช้ในการจัดทำหลักสูตร เป็นผู้นำทางวิชาการโดยให้คำแนะนำแก่ครูในการออกแบบตารางการวิเคราะห์หลักสูตร ร่วมติดตามผลการนำหลักสูตรไปใช้ และประเมินผลหลักสูตร รวมทั้งการนำรูปแบบไปขยายผลให้กับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานอื่น ๆ ได้นำรูปแบบไปใช้ เป็นบุคลากรหลักที่ทำให้การทดลองครั้งนี้ประสบความสำเร็จ นอกจากนั้น จากการประเมินความคิดเห็นของครูสอดคล้องกับการประเมินตัวเองของผู้บริหารที่พบว่าผู้บริหารให้ความสำคัญและมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรในระดับมากที่สุด

2.3 ผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียน ได้แก่ ความรู้ เจตคติของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนการสอน จากการประเมินนักเรียนโดยผู้บริหารและครู พบว่านักเรียนบรรลุจุดประสงค์ของการจัดการเรียนการสอนทั้ง

ด้านความรู้ ทักษะในรายวิชาต่าง ๆ ที่นำมาบูรณาการในการจัดการเรียนการสอน ส่วนเจตคติของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนการสอน พบว่านักเรียนมีเจตคติที่ดี เห็นประโยชน์ของการเรียนรู้อย่างสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

3. ผลการปรับปรุงรูปแบบและรับรองรูปแบบ

3.1 ผลการปรับปรุงรูปแบบ การปรับปรุงรูปแบบโดยการระดมความคิดจากผู้บริหารและครูเมื่อสิ้นสุดการทดลอง โดยผู้บริหารและครูเห็นด้วยกับรูปแบบที่ประกอบด้วยขั้นตอนต่าง ๆ 5 ขั้นตอน คือ 1) การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน ประกอบด้วย (1.1) การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานในด้านการศึกษาศาธารณูปโภค สิ่งแวดล้อม ขนบธรรมเนียมประเพณี ปัญหาของชุมชน เพื่อให้หลักสูตรมีความทันสมัยและเหมาะสมกับความเปลี่ยนแปลงของชุมชน (1.2) การวิเคราะห์ศักยภาพของโรงเรียน ในด้านบุคลากร งบประมาณ อุปกรณ์ สื่อ อาคารสถานที่ เพื่อนำไปสู่การตัดสินใจเกี่ยวกับหลักสูตร(1.3) การวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลาง เพื่อให้หลักสูตรที่โรงเรียนดำเนินการสอดคล้องกับเป้าหมายของการจัดการศึกษาของประเทศ 2) การร่างหลักสูตร เป็นแผนการจัดประสบการณ์ให้กับผู้เรียน ประกอบด้วย (2.1) จุดประสงค์ ต้องสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลาง (2.2) เนื้อหาสาระ มีความทันสมัย น่าสนใจ ยากง่ายเหมาะสมกับวัย (2.3) การจัดการเรียนการสอน กิจกรรมและสื่อต่าง ๆ มีความสอดคล้องกับจุดประสงค์และเนื้อหาสาระที่กำหนด ใช้สื่อที่มีอยู่ในชุมชน (2.4) การวัดและประเมินผลผู้เรียน เพื่อให้ทราบว่าจัดการเรียนการสอนบรรลุตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่เพียงใด นำไปสู่การปรับปรุงผู้เรียนและผู้สอน ซึ่งกระทำได้ทั้งก่อนการจัดการเรียนการสอนระหว่าง และสิ้นสุดการจัดการเรียนการสอน 3) การตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตร เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงหลักสูตรก่อนนำไปใช้จริง โดยตรวจสอบความสอดคล้องของจุดประสงค์ เนื้อหาสาระ การจัดการเรียนการสอน กิจกรรมและสื่อการเรียนรู้ วิธีวัดและประเมินผู้เรียน ซึ่งตรวจสอบโดยคณะทำงานร่างหลักสูตรผู้เชี่ยวชาญ และการรับฟังความคิดเห็นจากผู้เกี่ยวข้อง 4) การนำหลักสูตรไปใช้ ครูแปลงหลักสูตรไปสู่การจัดการเรียนการสอน ใช้วิธีการสอนแบบต่าง ๆ กำหนดกิจกรรมในแต่ละคาบ จัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์สื่อให้พร้อม 5) การประเมินผลหลักสูตร เพื่อตัดสินคุณค่าของหลักสูตร นำมาปรับปรุงหลักสูตรให้ดียิ่งขึ้น ประเมินจากผลที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนประเมินการจัดการเรียนการสอน สื่อที่ใช้ โดยผู้บริหารและครูเห็นว่าทุกขั้นตอนมีความสำคัญและจำเป็นที่ทำให้ได้หลักสูตรที่มีคุณภาพ ประสิทธิภาพ สอดคล้องกับสภาพและบริบทของชุมชน ความต้องการของผู้เรียน โรงเรียนสามารถวางแผน ออกแบบ นำไปใช้ ประเมินผลการจัดการศึกษาได้อย่างเหมาะสม และเกิดผลดีต่อนักเรียนทั้งในด้านผลการเรียนรู้และเจตคติที่มีต่อการจัดการเรียนการสอน

3.2 ผลการรับรองรูปแบบ การรับรองรูปแบบโดยครูที่สอนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งได้รับการอบรมเชิงปฏิบัติการตามรูปแบบในข้อ 3.1 รวมจำนวน 3 วัน เมื่อสิ้นสุดการอบรมเชิงปฏิบัติการพบว่าความคิดเห็นของผู้เข้ารับการอบรมที่มีต่อรูปแบบในภาพรวม เห็นด้วยกับรูปแบบในระดับมาก ($\bar{X} = 4.35$) และเมื่อพิจารณาแต่ละขั้นตอนพบว่าเห็นด้วยในระดับมากในทุกขั้นตอน คือ (1) การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน ($\bar{X} = 4.35$) (2) การร่างหลักสูตร ($\bar{X} = 4.35$) (3) การตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตร ($\bar{X} = 4.39$) (4) การนำหลักสูตรไปใช้ ($\bar{X} = 4.35$) (5) การประเมินผลหลักสูตร ($\bar{X} = 4.35$) แสดงว่ารับรองรูปแบบ

อภิปรายผล

1. การศึกษาและพัฒนาโครงร่างรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน เป็นการนำแนวคิดที่ได้จากการสังเคราะห์เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการพัฒนาหลักสูตร ร่วมกับข้อกำหนดในมาตรา 27 วรรคสอง ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ที่กำหนดให้สถานศึกษาชั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ซึ่งจากการสังเคราะห์รูปแบบที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตร พบว่าขั้นตอนการดำเนินการที่เป็นหลักใหญ่ ๆ เหมือนกัน แตกต่างกันในส่วนที่เป็นรายละเอียดเท่านั้น การพัฒนาโครงร่างรูปแบบสำหรับการวิจัยครั้งนี้ได้นำส่วนที่เป็นจุดเด่นของแต่ละรูปแบบมาใช้ ซึ่งโครงร่างรูปแบบที่พัฒนาได้แนวคิดจากสกีลเบ็ก (Skilbeck, 1984) ที่กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนต้องเกิดจากการพัฒนาของบุคลากรในโรงเรียน มาร์ชและคณะ (Marsh and others, 1990) ที่พบว่าหลักสูตรต้องได้รับการพัฒนาไปเรื่อย ๆ เพื่อให้ได้หลักสูตรที่สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของผู้เรียน เอ็กเกิลสตัน (Eggleston, 1980) ซึ่งกล่าวว่า เป็นหลักสูตรที่โรงเรียนได้รับประโยชน์และโรงเรียนเป็นผู้ทำให้เกิดสัมฤทธิ์ผลมากกว่าเป็นเพียงเจ้าของหลักสูตร และทาบ (Taba, 1962) กล่าวว่าหลักสูตรควรได้รับการออกแบบโดยครูผู้สอนมากกว่าพัฒนาจากองค์กรที่อยู่สูงขึ้น จากแนวคิดดังกล่าวมาข้างต้น ประกอบกับการสังเคราะห์รูปแบบที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตร พบว่าขั้นตอนการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานเป็นสิ่งจำเป็นที่นำมากำหนดหลักสูตรเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ซึ่งสกีลเบ็ก (Skilbeck, 1984) กรมวิชาการ (2543) กรมการศึกษานอกโรงเรียน (2541) ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539) ได้กล่าวถึง การวิเคราะห์สภาพและความต้องการของชุมชน ผู้เรียน การวิเคราะห์ศักยภาพของโรงเรียน และการวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลางเพื่อนำเป็นข้อมูลพื้นฐานในการจัดทำหลักสูตร สำหรับในส่วนของการร่างหลักสูตร ไทเลอร์ (Tyler, 1949) ได้กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรต้องตอบคำถามที่สำคัญ 4 ประการคือ จุดมุ่งหมายที่ต้องการให้ผู้เรียนเรียนรู้ ประสบการณ์ที่ต้องการให้ผู้เรียนเรียนรู้ จัดประสบการณ์อย่างไร และประเมินอย่างไรจึงทำให้ทราบว่าผู้เรียนบรรลุจุดมุ่งหมาย นอกจากนั้น ยังมีขั้นตอนการตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรที่ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539) ได้นำเสนอไว้เป็นขั้นตอนหนึ่งของการพัฒนาหลักสูตร เพื่อปรับปรุงข้อบกพร่องก่อนนำไปใช้จริง และในขั้นตอนการนำหลักสูตรไปใช้ เชย์เลอร์ อเล็กซานเดอร์และเลวิส (ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์, 2539 : 20-22 อ้างอิงจาก Saylor and Alexander, 1974 ; Saylor Alexander and Lewis, 1981) ได้กล่าวไว้ว่า ครูต้องวางแผนเพื่อนำรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบต่าง ๆ มาใช้ รวมทั้งจัดทำสื่อการเรียนการสอน ส่วนขั้นตอนการประเมินผลหลักสูตร เชย์เลอร์ อเล็กซานเดอร์และเลวิส โอлива (สุนีย์ เหมะประสิทธิ์, 2537 : 55 ; อ้างอิงจาก Oliva, 1992. *Developing the Curriculum*. p. 172) ที่กำหนดให้ครูและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องร่วมกันตัดสินใจเลือกวิธีการประเมินที่สามารถประเมินได้ว่าหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นได้ผลตามวัตถุประสงค์

เมื่อได้โครงร่างรูปแบบไปสอบถามความคิดเห็นของผู้ปฏิบัติคือครูในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน และความคิดเห็นที่ได้จากผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร พบว่าเป็นไปในทิศทางเดียวกันคือ เห็นด้วยกับโครงร่างรูปแบบในระดับมากและมากที่สุด ตามลำดับ โดยครูเห็นว่าโครงร่างรูปแบบมีความเหมาะสม เพราะในทุกขั้นตอนทำให้ได้หลักสูตรที่มีคุณภาพ ซึ่งข้อเสนอแนะที่ได้จากการสอบถามโครงร่างรูปแบบจากครู คือ แม้ว่ารูปแบบจะมีความเหมาะสมเพียงใดก็ตาม แต่ถ้าผู้ปฏิบัติไม่มีความรู้และทักษะเพียงพอ ก็ไม่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้จริง ดังนั้นจึงมีข้อเสนอแนะว่า ในการอบรมการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนไม่ควรใช้วิธีบรรยายให้ความรู้เพียง 2-3 วัน แต่ควรปฏิบัติจริงในสถานศึกษา และให้ผู้เชี่ยวชาญคอยดูแลเป็นที่ปรึกษาตลอด

ช่วงระยะเวลาของการปฏิบัติการ เพราะที่ผ่านมาครูเคยได้รับการฝึกอบรมในการพัฒนาหลักสูตรหลายครั้ง แต่ไม่เคยนำไปปฏิบัติจริง เพราะไม่มีความมั่นใจว่าสามารถทำได้ ดังนั้นถ้าจะให้ครูปฏิบัติได้จริงต้องฝึกปฏิบัติ ในสถานศึกษาที่ครูทำการสอนจริง เป็นลักษณะการอบรมขณะปฏิบัติงาน (On the job training) ซึ่งผู้วิจัยได้นำ ข้อเสนอแนะที่ได้มาใช้ในการปฏิบัติการโรงเรียนที่เป็นกรณีศึกษา โดยให้ครูปฏิบัติการพัฒนาหลักสูตรตาม รูปแบบที่พัฒนาขึ้นภายใต้สถานการณ์จริงของโรงเรียนที่ครูปฏิบัติหน้าที่อยู่ และคอยให้คำแนะนำ ชี้แนะ ตลอดช่วงเวลาของการทดลอง สอดคล้องกับแนวคิดของมาร์ชและคณะ (Marsh and others. 1990 : 43) ที่กล่าวว่า กระบวนการพัฒนาหลักสูตรเป็นกิจกรรมที่มีความต่อเนื่อง ใช้เวลาและเกิดจากการปฏิบัติในชั้นเรียน ดังนั้น การพัฒนาหลักสูตรต้องดำเนินไปในลักษณะเป็นกระบวนการที่ครบวงจร และครูต้องยอมรับบทบาทของ นักพัฒนาหลักสูตรว่าเป็นงานที่เป็นวิชาชีพของตัวเอง ไม่ใช่งานที่เพิ่มขึ้นมา นอกจากนั้น ยังสอดคล้องกับ แนวคิดของสกีลเบ็ก (Skilbeck. 1984 : 230-239) ที่กล่าวถึงการพัฒนาหลักสูตรว่า ต้องมีการวิเคราะห์สถานการณ์ ที่ส่งผลถึงโรงเรียนให้มีการพัฒนาหลักสูตร และนำไปปฏิบัติได้จริงและบังเกิดผลให้นักเรียนได้เรียนรู้ ซึ่งปัจจัย สำคัญที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงประการหนึ่งก็คือ ปัจจัยภายในโรงเรียน ซึ่งได้แก่ ความสามารถ ทักษะ และ ประสบการณ์ของครู ดังนั้น ครูจึงเป็นบุคลากรหลักที่ทำให้เกิดผลในทางปฏิบัติอย่างแท้จริง

2. การนำรูปแบบไปใช้ในสถานการณ์จริงเพื่อประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบ พบว่าในแต่ละขั้นตอน ของการดำเนินการตามรูปแบบสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างแท้จริง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับผู้บริหารและครูมีส่วนร่วมและยินดีให้ความร่วมมือ ซึ่งตลอดเวลาของการปฏิบัติการ ผู้บริหารและครูปฏิบัติการอย่างเต็มที่ในทุก ขั้นตอน คือ 1) การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน ประกอบด้วย (1.1) การศึกษาสภาพและความต้องการ ของชุมชน เป็นการศึกษาเพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับนำมาพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องและเหมาะสมกับ สภาพของชุมชน เช่น ข้อมูลด้านการศึกษา สาธารณูปโภค สิ่งแวดล้อม การประกอบอาชีพ ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม ทรัพยากรและปัญหาของชุมชน ครูได้ร่วมกันวางแผนเก็บข้อมูลซึ่งมีทั้งเป็นข้อมูลที่มี อยู่แล้ว แต่ยังไม่ได้จัดกระทำ เช่น ข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียนแต่ละคนที่ได้จากการออกไปเยี่ยมบ้านนักเรียน และ สัมภาษณ์ผู้ปกครอง รวมทั้งข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสภาพชุมชนในเอกสารรายงานต่าง ๆ สิ่งเหล่านี้ครูได้ร่วมกัน ศึกษาและแบ่งงานกันทำ และนำผลของการศึกษามารายงานต่อที่ประชุม นำไปสู่การอภิปรายและแสดงความคิดเห็น การประชุมปฏิบัติการทุกครั้งกระทำกันในวันหยุดเสาร์อาทิตย์ และวันธรรมดานอกเวลาทำการ ซึ่ง การดำเนินการเช่นนี้มีลักษณะเกี่ยวข้องกับยุทธศาสตร์ที่สภาพพัฒนาหลักสูตรของฮ่องกง (Curriculum Development Council. 2000 : 74-75) นำมาใช้ในการทดลองเพื่อนำไปสู่การพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนของ ฮ่องกง เมื่อปี 2543-2544 คือให้วันศุกร์บ่ายจัดไว้สำหรับพัฒนาครู ให้ครูพบปะกันเพื่อวางแผนร่วมกัน (1.2) การวิเคราะห์ศักยภาพของโรงเรียน เพื่อนำไปสู่การตัดสินใจเกี่ยวกับหลักสูตร ในขั้นตอนนี้ครูได้นำข้อมูล เกี่ยวกับรายงาน สถิติต่าง ๆ ของโรงเรียน เช่น ด้านบุคลากร งบประมาณ จำนวนห้องเรียน อาคารสถานที่ บุคลากรในชุมชนที่มีความรู้ ความสามารถ และยินดีมาช่วยโรงเรียนจัดการเรียนการสอน โดยได้นำข้อมูล เหล่านี้มาปรึกษาหารือ อภิปราย ลักษณะเช่นนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ วอล์คเกอร์ (สิทธิชัย เทวธีระรัตน์. 2543 : 39-40 ; อ้างอิงจาก Walker. 1971. *Curriculum Theory Network*. p. 58-59) ที่กล่าวว่า การนำข้อมูลที่ ได้จากการศึกษามาสู่กระบวนการปรึกษาหารือ อภิปราย เพื่อพิจารณาทางเลือกต่าง ๆ ในด้านการลงทุน ค่าใช้จ่าย และประโยชน์ที่ได้รับ ทั้งนี้เพื่อให้แน่ใจว่าเป็นทางเลือกที่ดีที่สุดก่อนนำไปสู่การออกแบบหลักสูตร ต่อไป (1.3) การวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลาง เป็นขั้นตอนที่ต้องใช้เวลามากในการทำความเข้าใจ เพื่อนำ จุดประสงค์ที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลางของแต่ละรายวิชามากำหนดเป็นจุดประสงค์การเรียนรู้ในวิชา ต่าง ๆ เนื่องจากที่ผ่านมาครูไม่เคยนำหลักสูตรแกนกลางมาเป็นแนวทางเพื่อใช้จัดการเรียนการสอน คงใช้

ตำรา เอกสารที่ทางกระทรวงศึกษาธิการอนุญาตให้ใช้ในโรงเรียนมาจัดการเรียนการสอน ดังนั้น การวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลางในครั้งนี้จึงทำให้ครูต้องมาศึกษารายละเอียดของแต่ละรายวิชา และนำมากำหนดเป็นจุดประสงค์การเรียนรู้ ช่วงแรก ๆ ครูไม่เข้าใจ แต่เมื่อมีการซักถาม อภิปราย และร่วมกันดำเนินการเป็นตัวอย่างเป็นระดับชั้น ป.5-6 ครูช่วยกันออกความคิดเห็นและพิจารณาเอกสารหลักสูตรแกนกลางควบคู่กันไป ในที่สุดครูทุกระดับชั้นก็สามารถดำเนินการในระดับชั้นที่รับผิดชอบได้ การนำหลักสูตรแกนกลางมาเป็นสิ่งกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 27 วรรคสอง ที่กำหนดให้สถานศึกษาจัดหลักสูตรโรงเรียนให้มีความสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลาง 2) การร่างหลักสูตรเป็นขั้นตอนที่สำคัญซึ่งครูทุกคนร่วมกันอภิปรายว่าจะกำหนดจุดประสงค์ เนื้อหาสาระ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การวัดและประเมินผลอย่างไร เนื่องจากมีการจัดการเรียนการสอนในหลายวิชา นำไปสู่การร่างหลักสูตรที่ประกอบด้วย จุดประสงค์รายวิชา และจุดประสงค์การเรียนรู้ที่ต้องการให้ผู้เรียนได้บรรลุรวมทั้ง เนื้อหาสาระ กิจกรรม วิธีวัดและประเมินผลผู้เรียน สิ่งเหล่านี้สอดคล้องกับแนวคิดของไทเลอร์ (Tyler, 1949) ที่กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรต้องตอบคำถามพื้นฐานสำคัญ 4 ประการ คือ จุดมุ่งหมายทางการศึกษาอะไรบ้างที่โรงเรียนต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ประสพการณ์ทางการศึกษาอะไรบ้างที่โรงเรียนต้องจัดให้ จะจัดประสพการณ์อย่างไรจึงจะทราบได้ว่าผู้เรียนบรรลุจุดมุ่งหมาย 3) การตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตร เป็นอีกขั้นตอนหนึ่งที่โรงเรียนดำเนินการ โดยใช้การประชุม อภิปราย การตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรเป็นขั้นตอนหนึ่งที่ทำให้ครูมั่นใจว่าสิ่งที่ดำเนินการได้รับการยอมรับจากเพื่อนครูด้วยกัน ผู้บริหารและผู้วิจัย ว่าสามารถนำไปใช้จัดการเรียนการสอนได้ สิ่งที่ยกพร่องก็นำมาปรับปรุงแก้ไขเสียก่อนการนำหลักสูตรไปใช้ สิ่งเหล่านี้สอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาหลักสูตรที่ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539 : 131) นำเสนอไว้ว่า การตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรก็เพื่อนำผลมาปรับปรุงข้อบกพร่องก่อนนำไปใช้จริง ซึ่งสามารถดำเนินการได้โดยประชุมคณะทำงานพิจารณาร่วมกัน หรือให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบว่าองค์ประกอบต่าง ๆ ของหลักสูตร เช่น จุดประสงค์ เนื้อหา กิจกรรม การวัดและประเมินผล สอดคล้องกันหรือไม่ อย่างไร 4) การนำหลักสูตรไปใช้เป็นอีกขั้นตอนหนึ่งที่ครูต้องใช้เวลาเตรียมการนาน เนื่องจากที่ผ่านมาครูใช้แบบเรียนที่กระทรวงศึกษาธิการอนุญาตให้ใช้ในโรงเรียนเป็นสื่อในการจัดการเรียนการสอน แต่เมื่อต้องมาจัดทำสื่อการเรียนการสอนด้วยตนเอง เช่น การจัดทำใบงาน จัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนได้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ในร่างหลักสูตร จำเป็นที่ครูต้องเตรียมการ ทำให้ครูต้องศึกษาเอกสารเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ รวมทั้ง วิธีวัดและประเมินผลผู้เรียนในระหว่างการจัดการเรียนการสอน ครูบอกว่าเป็นภาระงานที่หนักมาก แต่ก็สามารถจัดทำแผนการสอน สื่อการเรียนรู้ กิจกรรมต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม นักเรียนเรียนรู้อย่างสนุก สนใจ และให้ความเอาใจใส่ มีเจตคติที่ดีต่อการจัดการเรียนการสอน สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่าหลักสูตรที่ครูพัฒนาขึ้นและนำไปใช้จัดการเรียนการสอน สามารถทำให้นักเรียนบรรลุเป้าหมายที่กำหนด สิ่งใดที่เป็นข้อบกพร่องก็นำมาเป็นข้อมูลเพื่อการแก้ไขต่อไป ไม่ว่าจะเป็นสื่อ วัสดุอุปกรณ์ เอกสารต่าง ๆ สิ่งเหล่านี้ เชย์เลอร์ อเล็กซานเดอร์ และเลวิส (ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์, 2539: 22 ; อ้างอิงจาก Saylor and Alexander, 1974. *Planning Curriculum for Schools.*, Saylor, Alexander and Lewis, 1981. *Curriculum Planning for Better Teaching and Learning.*) กล่าวไว้ว่า ครูผู้สอนควรวางแผนและจัดทำแผนการสอนในรูปแบบต่าง ๆ และเลือกวิธีการสอนและวัสดุ สื่อการเรียนการสอนที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามที่กำหนดไว้ ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้พบว่าครูสามารถนำหลักสูตรไปใช้จัดการเรียนการสอนให้บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ 5) การประเมินผลหลักสูตร เพื่อนำไปสู่การตัดสินใจคุณค่าของหลักสูตรว่าเป็นอย่างไร มีสิ่งต้องปรับปรุงแก้ไขหรือไม่เพื่อให้หลักสูตรมีประสิทธิภาพมากขึ้น ในการวิจัยครั้งนี้ครูได้วางแผนร่วมกันว่าประเมินหลักสูตรในเรื่องใด

บ้าง โดยครูประเมินหลักสูตรในระดับชั้นที่รับผิดชอบ พิจารณาจากผลสัมฤทธิ์ที่เกิดขึ้นกับนักเรียนทั้งด้านความรู้ ทักษะ เจตคติที่มีต่อการจัดการเรียนการสอน ส่วนผู้บริหารประเมินผลในภาพรวมทุกระดับชั้น ซึ่งรวมถึงผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง นักเรียน เพื่อสรุปเป็นข้อมูลสำหรับการปรับปรุงหลักสูตรต่อไป ทั้งครูและผู้บริหารสามารถบอกได้ว่าจุดบกพร่องของหลักสูตรอยู่ที่ใด ส่วนใหญ่อยู่ที่ครูยังขาดทักษะในการเตรียมสื่อการเรียนการสอน เนื่องจากครูมีภาระงานมากทำให้ขาดการเตรียมการที่ดี ซึ่งครูบอกว่าถ้าได้มีการเตรียมการในช่วงปิดเทอมจะช่วยให้การเตรียมตัวดียิ่งขึ้น 6) การขยายผลรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน แม้ว่าการวิจัยครั้งนี้ไม่ได้มีจุดมุ่งหมายเพื่อขยายรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน แต่จากการนำรูปแบบไปใช้ปฏิบัติจริงในโรงเรียนวัดสำโรงแล้ว พบว่าผู้บริหารและครูเห็นว่าเป็นประโยชน์ และสามารถนำไปใช้ได้จริง อยากให้โรงเรียนอื่น ๆ ที่มีความสนใจได้นำรูปแบบไปใช้ จึงได้มีการขยายผลรูปแบบ และพบว่าครูในโรงเรียนอื่น ๆ ให้ความสนใจ ศึกษาผลการดำเนินงานจากโรงเรียนวัดสำโรง ทั้ง ๆ ที่โรงเรียนวัดสำโรงเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก ไม่มีชื่อเสียง แต่การปฏิบัติการวิจัยในครั้งนี้ช่วยให้โรงเรียนมีรูปแบบการดำเนินการพัฒนาหลักสูตร ครูมีความรู้ ทักษะเป็นอย่างดี สามารถถ่ายทอดความรู้ให้กับคนอื่น ๆ ที่มีความสนใจได้นำไปปฏิบัติ นับว่าการวิจัยครั้งนี้ช่วยให้โรงเรียนวัดสำโรงเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างเครือข่ายที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียนอื่น ๆ ในอนาคต

2.1 เงื่อนไขสำคัญที่ทำให้การพัฒนาหลักสูตรประสบความสำเร็จ

จากการนำรูปแบบไปใช้ในสถานการณ์จริงพบว่าเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้การพัฒนาหลักสูตรประสบความสำเร็จก็คือ

2.1.1 การที่ผู้บริหารและครูตระหนักเห็นความสำคัญและมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร โดยผู้บริหารให้ความร่วมมือสนับสนุนการดำเนินงานทั้งด้านวิชาการและด้านอาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ รวมทั้งการประสานกับชุมชน ติดตามผลการดำเนินงาน เข้าร่วมประชุมปฏิบัติการทุกครั้งร่วมกับครู นับว่าผู้บริหารเป็นทั้งผู้นำด้านวิชาการและการบริหารจัดการที่ดี นอกจากผู้บริหารมีส่วนร่วมแล้วครูทุกคนในโรงเรียนให้ความร่วมมือ สนับสนุนการดำเนินงานอย่างเต็มที่ เต็มใจปฏิบัติการพัฒนาหลักสูตรตามรูปแบบที่กำหนด โดยการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำความรู้มาใช้ในการดำเนินงาน ร่วมอภิปราย เสนอแนะ แสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่ จนทำให้ได้หลักสูตรที่นำไปใช้จัดการเรียนการสอน ส่งผลต่อการเรียนรู้ของนักเรียน และเนื่องจากการปฏิบัติการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนในครั้งนี้ดำเนินการทั้งโรงเรียน คือดำเนินการในทุกระดับชั้นของโรงเรียน ดังนั้นถ้าไม่ได้รับความร่วมมือจากผู้บริหารและครูทุกคนในโรงเรียนแล้ว การดำเนินการครั้งนี้คงไม่ประสบความสำเร็จ สอดคล้องกับแนวคิดของโคเฮิน (สุริยา เหมตะศิลป์, 2537 : 9 ; อ้างอิงจาก Cohen, 1985. *The International Encyclopedia of Education*. p. 1158) ที่กล่าวถึงเงื่อนไขที่ทำให้การจัดทำหลักสูตรโรงเรียนประสบความสำเร็จก็คือ บุคลากรในโรงเรียนมีความยินดีในการมีส่วนร่วมตัดสินใจเกี่ยวกับหลักสูตร รวมทั้งมีความสามารถเพียงพอในการรับผิดชอบงาน ซึ่งการปฏิบัติการครั้งนี้สอดคล้องกับแนวคิดของโคเฮิน ดังคำกล่าวข้างต้นได้เป็นอย่างดี นอกจากนั้น ยังพบว่าผู้บริหารและครูได้ปรับเปลี่ยนบทบาทจากผู้ให้ (User) มาเป็นผู้พัฒนาหลักสูตร (Curriculum developer) และเนื่องจากหลักสูตรโรงเรียนไม่ใช่หลักสูตรของคนใดคนหนึ่ง ดังนั้น บุคลากรทุกคนภายในโรงเรียนต้องมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน และการนำแนวคิดการมีส่วนร่วมมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้อยู่บนพื้นฐานของหลักการเบื้องต้นที่สำคัญคือการตัดสินใจใด ๆ ก็ตามที่ส่งผลกระทบต่อบุคคลใด บุคคลนั้นควรเป็นผู้มีส่วนในการตัดสินใจนั้น เพราะบุคคลแต่ละคนย่อมทราบดีว่าตนต้องการอะไร และอะไรบ้างที่จะเกิดขึ้นกับตนเอง การพัฒนาโดยการมีส่วนร่วมต้องเน้นให้ผู้เกี่ยวข้องทั้งหมดร่วมกันค้นหาปัญหา วิธีการแก้ปัญหา การวางแผน การตัดสินใจ

และลงมือปฏิบัติ (ศิริกาญจน์ โกสุมภ์, 2543 : 14-15) เนื่องจากเจ้าของหลักสูตรและผู้ใช้หลักสูตรเป็นผู้บริหาร และครูในโรงเรียน ดังนั้น การมีส่วนร่วมโดยผู้เป็นเจ้าของและผู้ใช้หลักสูตรจึงเป็นเรื่องสำคัญเพราะผู้วิจัยไม่ใช่เจ้าของหลักสูตร ผู้วิจัยเป็นเพียงผู้สนับสนุนให้มีการพัฒนาหลักสูตร จึงต้องให้ผู้บริหารและครูมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน เริ่มตั้งแต่การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน การร่างหลักสูตร การตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ และการประเมินผลหลักสูตร ซึ่งผลการวิจัยพบว่า เมื่อผู้บริหารและครูมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร คือมีส่วนร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ดังนั้น การนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติจึงส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพของผู้เรียน เพราะครูทราบดีว่าผู้เรียนเป็นอย่างไร จัดการเรียนการสอนอย่างไรจึงทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพหรือเป้าหมายที่กำหนดไว้

2.1.2 วิธีการพัฒนาครู จากการปฏิบัติการครั้งนี้พบว่าเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้การพัฒนาหลักสูตรประสบความสำเร็จก็คือ วิธีการพัฒนาครูซึ่งอยู่ในลักษณะการฝึกอบรมในระหว่างการปฏิบัติงาน (On the job training) เนื่องจากการดำเนินการเช่นนี้ทำให้ครูได้ฝึกปฏิบัติที่เชื่อมโยงกับวิถีชีวิตการทำงานของครูจริง เห็นคุณค่าของผลการปฏิบัติว่าสามารถนำไปใช้จัดการเรียนการสอนในระดับชั้นที่รับผิดชอบได้จริง มีผู้คอยชี้แนะ ติดตามผลการดำเนินการตลอดช่วงเวลาของการปฏิบัติการ สอดคล้องกับแนวคิดของพลสันต์ โพธิ์ศรีทอง (2541 : 11-14) ที่กล่าวว่าการฝึกอบรมครูในระยะสั้น ๆ เพียง 3 วันถึง 1 เดือน มีประโยชน์ในแง่ของการที่ทำให้ครูได้รับรู้วิธีการใหม่ ๆ ทางการศึกษา ได้เปลี่ยนบรรยากาศที่จำเจ แต่ปัญหาที่พบก็คือ การที่ครูมาเข้ารับการอบรมทำให้ครูต้องละทิ้งการสอนในชั้นเรียน นักเรียนไม่ได้รับการสอนจากครูเต็มตามจุดมุ่งหมาย นอกจากนั้นยังเป็นการดึงครูออกจากวิถีการทำงานของครูมาเข้าสู่ระบบใหม่ กระบวนการใหม่ที่มีผู้ฝึกอบรมกำหนดขึ้น ซึ่งเป็นแบบที่ไม่เชื่อมโยงหรือสัมพันธ์กับชีวิตจริงในการปฏิบัติงานของครู ทำให้การฝึกอบรมเพื่อพัฒนาครูไม่ได้ผลตามที่หวังไว้ การพัฒนาครูในครั้งนี้จึงใช้แนวคิดการฝึกอบรมในระหว่างการปฏิบัติงาน นับว่าได้ผลดีเพราะได้ฝึกปฏิบัติจริง โดยนำข้อมูลที่เป็นบริบทของโรงเรียนมาใช้ สอดคล้องกับวิถีการทำงาน ของครูจึงทำให้ครูเกิดการเรียนรู้ได้ง่าย สอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ของเพียเจท์ (Piaget, 1977) ที่เชื่อว่า การเรียนรู้เกิดจากการที่ผู้เรียนเป็นผู้ริเริ่ม เป็นผู้กระทำที่มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งเร้าหรือสิ่งที่ต้องเรียนรู้ ผู้เรียนต้องเป็นผู้ลงมือกระทำ เช่นเดียวกับแนวคิดของบรูเนอร์ (Bruner, 1971) ที่เชื่อว่าการเรียนรู้เกิดขึ้นก็ต่อเมื่อผู้เรียน มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ซึ่งแนวคิดทั้งหมดสอดคล้องกับแนวคิดของคอนสตรัคติวิซึม (Constructivism) ที่พัฒนามาจากแนวคิดของเพียเจท์ (Piaget, 1977) เคลลี (Kelly, 1991) ที่มองว่าการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล เกิดขึ้นจากการที่บุคคลได้สร้างความหมายที่มีต่อโลกด้วยตนเอง โลกไม่ได้สร้างความหมายขึ้นมา ดังนั้น บุคคลควรเป็นผู้สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ไม่ใช่เป็นความรู้ที่คนใดคนหนึ่งเป็นผู้สร้างให้ การเรียนรู้ที่ดีที่สุด คือการเรียนรู้ในสิ่งที่เกี่ยวข้องและสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา แห่งชาติ, 2540 : 134) และจากแนวคิดของเฉิน (Chen, H.L.S. 2000 : 3) ที่มองว่าโรงเรียนเป็นที่ที่ดีที่สุดใน การออกแบบหลักสูตร เนื่องจากเป็นสถานที่ที่ผู้เรียนและครูมีปฏิสัมพันธ์กัน

จากแนวคิดเกี่ยวกับการฝึกอบรมครูที่กล่าวมาข้างต้น ชี้ให้เห็นข้อดีถึงการอบรมครูซึ่งเป็นการฝึกอบรมระหว่างการทำงานที่ไม่ดึงครูออกไปจากวิถีการทำงานและบริบทของครู จากการวิจัยครั้งนี้ ได้ข้อสรุปที่สอดคล้องกับแนวคิดข้างต้นว่า การฝึกอบรมในโรงเรียนที่ครูปฏิบัติงานอยู่สามารถกระทำได้ โดยเลือกใช้เวลาปฏิบัติการที่เหมาะสม คือในระหว่างวันหยุดหรือตอนเย็นที่โรงเรียนเลิกแล้ว ทำให้การฝึกอบรม มีประสิทธิภาพ ผู้บริหารและครูมีความรู้ ความเข้าใจ มีทักษะ และสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง แต่ทั้งนี้ นักวิจัย ต้องเป็นผู้สนับสนุนทางด้านวิชาการให้กับผู้บริหารและครู ประโยชน์ที่ได้จากการฝึกอบรมวิธีนี้ทำให้ผู้บริหาร ครู นักเรียน รวมทั้งชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริง แม้ว่าต้องใช้เวลาที่ยาวนานกว่าการฝึกอบรม

ทั่วไปแต่เป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน เพราะถึงแม้ผู้วิจัยถอนตัวออกจากโรงเรียนแล้วครูก็สามารถดำเนินการต่อไปได้ นับว่าเป็นการฝึกอบรมที่ให้ประโยชน์อย่างแท้จริง แนวคิดการฝึกอบรมครูดังกล่าวข้างต้น มีลักษณะเช่นเดียวกับยุทธศาสตร์ที่สภาพัฒนาหลักสูตรของฮ่องกง (Curriculum Development Council, 2000 : 22-23) ได้นำมาใช้ โดยกำหนดเป็นแผนงานในปี 2543-2548 ที่สนับสนุนโรงเรียนและครูก้าวสู่ความเป็นมืออาชีพ ด้วยการจัดหลักสูตรฝึกอบรมที่ได้รับการรับรองและการยอมรับของครู เพื่อให้ครูมีส่วนร่วมในการทำวิจัยและพัฒนาโครงการต่าง ๆ มีการฝึกอบรมที่เข้มข้นสำหรับผู้บริหารและหัวหน้าหมวดวิชาในเนื้อหาเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน รวมทั้งกำหนดให้ผู้เชี่ยวชาญระดับชาติและระดับนานาชาติให้คำแนะนำ เพื่อให้โรงเรียนและครูนำรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติได้

2.1.3 การสนับสนุนด้านองค์ความรู้ การวิจัยครั้งนี้พบว่านอกจากผู้บริหารและครูจำเป็นต้องได้รับความรู้เกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนแล้ว การสนับสนุนด้านองค์ความรู้อื่น ๆ เช่น องค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีตัวอย่างที่เป็นกรณีศึกษาที่นำไปใช้ได้จริงจากโรงเรียนต่าง ๆ ตัวอย่างเครื่องมือวัดและประเมินผลผู้เรียน รวมทั้งสิ่งพิมพ์อื่น ๆ ที่แสดงให้เห็นถึงข่าวความเคลื่อนไหวของการปฏิรูปการศึกษาในสถานที่ต่าง ๆ เพื่อเป็นการกระตุ้นให้ผู้บริหารและครูปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนในส่วนที่มีหน้าที่รับผิดชอบ และการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องทำให้มีความรู้เพิ่มขึ้นสามารถนำประโยชน์จากเอกสารเหล่านั้นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ นับเป็นการพัฒนาตัวเองได้เป็นอย่างดี การใช้ยุทธศาสตร์การสนับสนุนด้านองค์ความรู้ในการวิจัยครั้งนี้ สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ที่สภาพัฒนาหลักสูตรของฮ่องกง (Curriculum Development Council, 2000 : 20-23) ที่กล่าวไว้ว่ายุทธศาสตร์ที่สำคัญในการสนับสนุนให้โรงเรียนและครูก้าวสู่ความเป็นมืออาชีพคือ การสนับสนุนทางด้านวัสดุอุปกรณ์ ซึ่งประกอบด้วย (1) มีแนวทางเกี่ยวกับหลักสูตรในแต่ละวิชาที่จำเป็น (2) มีตัวอย่างเครื่องมือสำหรับวางแผนพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน (3) มีตำราที่ใช้ศึกษา (4) มีสิ่งพิมพ์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งได้แก่ผลงานวิจัยและจดหมายข่าว

สิ่งที่กล่าวมาข้างต้นแสดงให้เห็นว่าเงื่อนไขที่เป็นยุทธศาสตร์ นำมาสู่ความสำเร็จของการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน ทำให้ผู้บริหาร ครู สามารถนำรูปแบบที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นไปสู่การปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม ส่งผลต่อการเรียนรู้ของนักเรียน ทั้งนี้เนื่องจากครูมีความรู้ ความเข้าใจได้จากการศึกษาเอกสาร การวิเคราะห์อภิปรายกับเพื่อนครู ผู้บริหาร และผู้วิจัย ทำให้ครูเกิดความมั่นใจ มีความเชื่อมั่นในตัวเองเพิ่มขึ้น นับว่าการสนับสนุนทางด้านเอกสารที่เป็นองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผลผู้เรียน เป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญที่ทำให้ผู้บริหารและครูมีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถนำไปใช้ได้ครบขั้นตอนการดำเนินการ

2.2 ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับโรงเรียนที่ปฏิบัติการพัฒนาหลักสูตร

จากการนำรูปแบบไปใช้ในสถานการณ์จริงที่เป็นโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติที่เป็นโรงเรียนขนาดเล็ก ในขณะที่เริ่มดำเนินการวิจัยมีครู รวมทั้งผู้บริหาร 6 คน และเพิ่มเป็น 8 คน เมื่อสิ้นสุดการวิจัย เดิมมีนักเรียน 124 คน เมื่อสิ้นสุดการวิจัยมีนักเรียน 137 คน ครูมีอายุค่อนข้างมากโดยเฉลี่ย 50 ปี ผู้ปกครองนักเรียนส่วนใหญ่มีฐานะยากจน แต่ด้วยความร่วมมือจากผู้บริหารและครู ซึ่งเป็นบุคลากรหลักในการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน ทำให้การวิจัยครั้งนี้ประสบความสำเร็จ คือผู้บริหาร ครู มีความรู้ ความเข้าใจ มีทักษะในการพัฒนาหลักสูตร และนักเรียนได้เรียนรู้จากการจัดการเรียนการสอนของครู นอกจากนั้น การวิจัยครั้งนี้ยังส่งผลกระทบต่อโรงเรียนและบุคลากรในโรงเรียน ดังนี้

2.2.1 โรงเรียน การวิจัยครั้งนี้ทำให้โรงเรียนซึ่งเดิมไม่มีใครรู้จักและให้ความสนใจ เนื่องจากเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก ผู้ปกครองมีฐานะยากจน โรงเรียนอยู่ในชายฝั่งที่ต้องถูกยุบตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการที่ต้องการยุบรวมโรงเรียนขนาดเล็ก แต่เมื่อโรงเรียนสามารถดำเนินการพัฒนาหลักสูตรด้วยบุคลากรของโรงเรียน และนำไปจัดการเรียนการสอนให้นักเรียนเรียนรู้และเป็นประโยชน์ต่อการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ทำให้โรงเรียนได้รับการคัดเลือกจากสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนนทบุรี ให้เป็นโรงเรียนคุณภาพเมื่อเดือนพฤศจิกายน 2544 และเตรียมรับการประกันคุณภาพภายนอกในปีพุทธศักราช 2545 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าโรงเรียนได้รับการยอมรับจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องว่าโรงเรียนสามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีคุณภาพ เทียบเท่ากับโรงเรียนอื่น ๆ ในขณะที่เดียวกันก็มีผู้รู้จักโรงเรียนมากขึ้นจากการนำรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนไปขยายผลใน 4 ครั้ง คือ (1) ศูนย์การประชุมแห่งชาติสิริกิติ์ ระหว่างวันที่ 17-19 สิงหาคม 2544 (2) โรงเรียนครุณราชบุรี อ.เมือง จ.ราชบุรี ระหว่างวันที่ 8-10 ตุลาคม 2544 เป็นการอบรมเชิงปฏิบัติการการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้กับผู้บริหารและครู จำนวน 120 คน ในโรงเรียนสังกัดสังฆมณฑลราชบุรี จำนวน 16 โรงเรียน (3) โรงเรียนวัดสำโรง อ.บางกรวย จ.นนทบุรี ระหว่างวันที่ 11-12 ตุลาคม 2544 เป็นการจัดงาน “คุยกันฉันท์เพื่อนครู” เพื่อให้ความรู้กับครูและผู้สนใจเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน มีผู้สนใจเข้าร่วมฟังประมาณ 300 คน (4) โรงเรียนเฉลิมมณีนาย อ.บางบ่อ จ.สมุทรปราการ ในวันที่ 16 ตุลาคม 2544 เป็นการฝึกอบรมให้ความรู้ผู้บริหารและครูโรงเรียนเฉลิมมณีนาย จำนวน 7 คน เกี่ยวกับขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน

นอกจากการนำรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนไปขยายผลใน 4 ครั้งดังกล่าวมาข้างต้นแล้ว ปรากฏว่ามีสถานศึกษาและผู้สนใจอื่น ๆ ติดต่อมายังโรงเรียนโดยตรง เพื่อขอศึกษาการดำเนินงานของโรงเรียนในการจัดทำหลักสูตร ซึ่งโรงเรียนก็จัดให้เป็นระยะ ๆ ในช่วงวันหยุด นับว่าขณะนี้โรงเรียนเป็นแกนนำในการพัฒนาหลักสูตร เป็นที่รู้จักของคนทั่วไปเพิ่มขึ้น นอกจากนั้นยังมีนิตยสารแม่บ้าน ซึ่งได้ไปดูผลงานของโรงเรียนที่จัดแสดงที่ศูนย์การประชุมแห่งชาติสิริกิติ์ ได้ติดตามมาถ่ายทำการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียน และจัดพิมพ์เผยแพร่ในเอกสารแม่บ้าน ปีที่ 26 ฉบับที่ 390 เดือนพฤศจิกายน 2544

2.2.2 ผู้บริหาร แม้ว่าผู้บริหารโรงเรียนซึ่งมีตำแหน่งเป็นอาจารย์ใหญ่จะย้ายมาอยู่ที่โรงเรียนได้เพียงประมาณ 2 ปี แต่จากการที่มีภาวะผู้นำทางวิชาการ การบริหารจัดการให้ความร่วมมือและมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรอย่างเต็มที่ สามารถนำรูปแบบไปขยายผลในวงกว้างได้ ทำให้ได้รับการยอมรับจากผู้บังคับบัญชาทั้งในระดับอำเภอ ระดับจังหวัด และระดับชาติ ได้รับรางวัลจากสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เมื่อวันที่ 7 กันยายน 2544 ให้เป็นบุคลากรต้นแบบการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ นอกจากนั้นยังได้รับเชิญจากสถานศึกษาชั้นพื้นฐานอีกหลายแห่งให้เป็นวิทยากรให้ความรู้เรื่องกระบวนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา รวมทั้งได้รับรางวัลในฐานะผู้บริหารดีเด่นของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนนทบุรี สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงศักยภาพของผู้บริหารโรงเรียนเป็นอย่างดี

2.2.3 ครู จากเดิมที่ครูมองตัวเองว่าเป็นครูโรงเรียนเล็ก ๆ ไม่มีชื่อเสียง ไม่มั่นใจในศักยภาพของตัวเอง แต่เมื่อปฏิบัติการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนจนได้รับการยอมรับจากบุคคลและสถาบันต่าง ๆ ทำให้ครูภาคภูมิใจ มั่นใจในความรู้ ทักษะ สามารถนำรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรไปขยายผลให้ผู้สนใจได้ มีความภาคภูมิใจที่ได้อยู่โรงเรียนวัดสำโรง แม้เป็นโรงเรียนเล็กก็สามารถทำได้ถ้าทุกคนร่วมมือกัน ครูทุกคนในโรงเรียนได้รับรางวัลจากสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ เมื่อวันที่ 7 กันยายน 2544 ให้เป็นบุคลากรต้นแบบการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งเป็นโรงเรียนเดียวในจังหวัดนนทบุรี ที่ครูทุกคนรวมทั้งผู้บริหารได้รับรางวัลสร้างความยินดีและภาคภูมิใจเป็นอย่างมาก

2.2.4 นักเรียน รู้สึกภาคภูมิใจที่เป็นนักเรียนของโรงเรียน เพราะมีผู้สนใจติดตามการจัด การเรียนการสอนของโรงเรียน รวมทั้งนักเรียนได้ร่วมนำผลงานไปจัดแสดงในสถานที่ต่าง ๆ อยู่เสมอ นับว่า ได้เรียนรู้จากการปฏิบัติจริง รักการเรียนมากขึ้น

2.2.5 ชุมชน ได้รับทราบผลการปฏิบัติงานของโรงเรียน สนใจกิจกรรมของโรงเรียนมากขึ้น ทั้งผู้บังคับบัญชา ผู้ปกครอง ประชาชน กรรมการโรงเรียน เมื่อใดที่โรงเรียนจัดกิจกรรมก็ให้ความร่วมมือเสมอ

ผลกระทบที่เกิดจากการวิจัยปฏิบัติการพัฒนาหลักสูตรที่เกิดขึ้นกับโรงเรียน ผู้บริหาร ครู นักเรียน ชุมชน ดังที่กล่าวมาข้างต้น สอดคล้องกับแนวคิดของพลสันต์ โพธิ์ศรีทอง (2541 : 12-14) ที่กล่าวถึงดัชนีชี้วัด ความสำเร็จของการพัฒนาครูที่สำคัญอย่างหนึ่งคือ โรงเรียนต้องได้รับการพัฒนาในภาพรวม เป็นที่ยอมรับ ของผู้ปกครอง ชุมชนและสังคม ซึ่งการวิจัยครั้งนี้ทำให้โรงเรียนที่นำรูปแบบไปใช้ได้รับการยอมรับจากบุคคล ที่มีส่วนเกี่ยวข้องและบุคคลทั่วไป ว่าเป็นโรงเรียนต้นแบบการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน ครูก็เป็นครูต้นแบบ มีผู้สนใจขอศึกษาดูงานอยู่เสมอ เป็นเครือข่ายองค์กรที่ทำหน้าที่ขยายผลรูปแบบการดำเนินงาน นับว่าการวิจัย ครั้งนี้ให้ประโยชน์ต่อครูในสถานศึกษาชั้นพื้นฐานอื่น ๆ ด้วย

3. การปรับปรุงรูปแบบและการรับรองรูปแบบ รูปแบบที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้เป็นรูปแบบที่ สามารถนำไปใช้ปฏิบัติให้เกิดผลได้จริง เห็นได้จากการนำไปใช้ปฏิบัติในโรงเรียน ส่งผลให้ได้หลักสูตรที่ สามารถนำไปใช้จัดการเรียนการสอนให้เกิดผลกับนักเรียนตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ แต่ทั้งนี้ผู้บริหาร ครู ในโรงเรียนต้องตระหนักเห็นความสำคัญและมีส่วนร่วมในการคิด การตัดสินใจ และนำไปใช้ด้วยตนเอง อย่างไรก็ตาม การปรับปรุงรูปแบบหลังจากทดลองและการระดมความคิดของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง พบว่าเป็นรูปแบบที่ สามารถนำไปปฏิบัติให้เกิดผลกับผู้เรียนได้จริง และเมื่อนำรูปแบบที่ได้รับการปรับปรุงไปสอบถามความคิดเห็น จากครูผู้ปฏิบัติเพื่อรับรองรูปแบบ พบว่าครูเห็นด้วยในระดับมาก แต่ทั้งนี้ก็มีข้อเสนอแนะว่าในการนำรูปแบบ ไปใช้ควรจัดให้มีการฝึกอบรมครูระยะยาว คือให้มีการฝึกอบรมในระหว่างปฏิบัติงาน (On the job training) เนื่องจากการอบรมในระหว่างปฏิบัติงานทำให้ครูได้มีโอกาสฝึกปฏิบัติตามบริบทที่ครูทำหน้าที่อยู่จริง เมื่อ เกิดปัญหาก็สามารถสอบถาม ขอคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ให้การอบรมได้ และผลจากการปฏิบัติสามารถ นำไปใช้จัดการเรียนการสอนให้เกิดผลกับผู้เรียนได้จริง ไม่ใช่เป็นเพียงแบบฝึกหัดขณะฝึกอบรมที่ใช้ระยะเวลา สั้น ๆ เพียง 2-3 วันเท่านั้น ข้อเสนอแนะที่ได้จากผู้บริหารและครูที่เป็นโรงเรียนทดลอง และข้อเสนอแนะที่ได้ จากครูผู้ปฏิบัติในการรับรองรูปแบบ พบว่าให้ข้อเสนอแนะที่เป็นไปในทิศทางเดียวกันคือการนำรูปแบบไปใช้ ต้องใช้ระยะเวลาในการฝึกอบรมระยะยาว และต้องดำเนินไปจนครบขั้นตอนตามที่กำหนดไว้ในรูปแบบ ทำให้ ครูมีความรู้ ทักษะ ความสามารถในการปฏิบัติงานได้ สอดคล้องกับข้อค้นพบที่ได้จากขั้นตอนที่ 2 คือการนำ รูปแบบไปใช้ในสถานการณ์จริง พบว่าครูต้องการให้มีการฝึกอบรมในระหว่างปฏิบัติงานมากกว่าการอบรม ระยะสั้น เพราะการอบรมระยะสั้นครูได้เพียงความรู้เกี่ยวกับขั้นตอนปฏิบัติงานที่ไม่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติ จริง ดังนั้น รูปแบบที่มีประสิทธิภาพต้องดำเนินการควบคู่ไปกับการฝึกอบรมที่ส่งผลต่อการนำรูปแบบไปใช้ด้วย คือการฝึกอบรมในระหว่างปฏิบัติงาน แสดงให้เห็นว่าการพัฒนาหลักสูตรกับการพัฒนาครู เป็นกระบวนการ ที่มีความเชื่อมโยงเกี่ยวเนื่องกัน ข้อเสนอแนะที่ได้จากครูสอดคล้องกับผลการวิจัยที่นำเสนอโดยสภาพัฒนา หลักสูตรของฮ่องกง (Curriculum Development Council. 2000 : 74-75) กล่าวถึงความเปลี่ยนแปลง การพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนระดับประถมศึกษาของฮ่องกง กระบวนการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญมากคือ การพัฒนา ครูเพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงหลักสูตร โดยมีข้อสังเกตว่าระยะการเปลี่ยนแปลงต้องมีการพัฒนาครู ซึ่งต้องม ีการประสานความร่วมมือระหว่างอาจารย์ใหญ่ ครู และผู้ประสานงานหลักสูตร (Curriculum coordinators) ต้องใช้เวลาและยุทธศาสตร์การวางแผนระยะยาวจึงสะท้อนให้เห็นการเปลี่ยนแปลงในโรงเรียนทั่วไปได้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. จากการวิจัยครั้งนี้พบว่า เงื่อนไขสำคัญที่ทำให้การพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนประสบความสำเร็จ คือ ผู้บริหารต้องตระหนักเห็นความสำคัญและมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร รวมทั้งเป็นผู้นำทางด้านวิชาการ การบริหารจัดการ ดังนั้นควรมีการอบรมผู้บริหารสถานศึกษาให้เห็นความสำคัญ ความจำเป็นของการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน ตระหนักถึงบทบาทและการมีส่วนร่วมของผู้บริหารในการพัฒนาหลักสูตร ทั้งนี้เพื่อให้ดำเนินการตามรูปแบบมีประสิทธิภาพ ส่งผลต่อการจัดการเรียนอย่างแท้จริง

2. การฝึกอบรมครูเพื่อนำรูปแบบไปปฏิบัติ ควรดำเนินการในลักษณะของการฝึกอบรมในระหว่าง การปฏิบัติงาน (On the job training) และมีผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัยและพัฒนาหลักสูตรเป็นที่ปรึกษา ให้คำชี้แนะ ตลอดช่วงการดำเนินการ ทั้งนี้เพื่อให้ครูได้นำผลจากการปฏิบัติที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตการทำงานของ ครุมาใช้ในการเรียนการสอนให้เกิดผลกับผู้เรียนได้จริง และในการฝึกอบรมครูควรดำเนินการในช่วงปิดเทอม หรือช่วงวันหยุด ซึ่งทำให้ครูไม่ต้องละทิ้งห้องเรียน การเตรียมการในช่วงปิดเทอมจะทำให้มีการวางแผนระยะยาว สามารถจัดทำหลักสูตรที่จะใช้จัดการเรียนการสอนในเทอมต่อไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. ควรสนับสนุนและส่งเสริมให้มีการสร้างเครือข่าย (Network) ในการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน โดยให้โรงเรียนที่สามารถดำเนินการพัฒนาหลักสูตรได้อย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพ ครูมีความรู้ ทักษะ สามารถปฏิบัติการได้ครบทุกขั้นตอน ให้โรงเรียนเหล่านี้เป็นแกนนำทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษา คอยชี้แนะ เพื่อ ขยายผลการดำเนินงานให้กับโรงเรียนอื่น ๆ นำไปปฏิบัติต่อไป

4. การสนับสนุนด้านองค์ความรู้ จากการวิจัยครั้งนี้พบว่า การสนับสนุนด้านองค์ความรู้เป็นสิ่งจำเป็น เนื่องจากการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนนอกจากครูต้องมีความรู้ ความเข้าใจในขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรแล้ว ครูต้องมีความรู้เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การวัดและประเมินผลผู้เรียนตาม สภาพจริงเพื่อให้การนำหลักสูตรไปใช้ของครูมีความสอดคล้องกับจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ ดังนั้นควรมีการพัฒนา ชุดขององค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ รวมทั้งวิธีการวัดและประเมินผล ผู้เรียนตามสภาพจริง เพื่ออบรมครูให้สามารถนำความรู้ไปใช้ในขั้นตอนของการนำหลักสูตรไปใช้ได้อย่าง เหมาะสม

5. ควรสนับสนุน ส่งเสริมให้มีการเผยแพร่ผลการพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษาต่าง ๆ เพื่อให้ สถานศึกษาอื่น ๆ และผู้สนใจได้ศึกษาและนำไปใช้ประโยชน์ได้

6. ควรสนับสนุนและส่งเสริมให้โรงเรียนขนาดเล็กที่มีครูและทรัพยากรไม่เพียงพอ พัฒนาเป็น หลักสูตรกลุ่มโรงเรียนและใช้ร่วมกันได้ ไม่จำเป็นต้องทำเฉพาะของโรงเรียนเดียว

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัย

1. ควรมีการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมผู้บริหารเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน เพื่อให้ผู้บริหาร ตระหนักเห็นความสำคัญ และมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร รวมทั้งสามารถเป็นผู้นำด้านวิชาการและ การบริหารจัดการในการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ควรมีการศึกษารูปแบบการขยายเครือข่ายการดำเนินงานการพัฒนาหลักสูตร โดยมีโรงเรียน ที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาหลักสูตรซึ่งประกอบด้วย บุคลากรที่มีความรู้ และทักษะ เป็นโรงเรียน

แกนนำทำหน้าที่ให้คำแนะนำ เป็นที่ปรึกษา และติดตามผลเป็นระยะ ๆ การขยายเครือข่ายลักษณะนี้ส่งผลกระทบท่อโรงเรียนหรือไม่ เพียงใด

3. ควรศึกษาวิจัยบทบาทการมีส่วนร่วมของสังคมตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งได้แก่ บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น เกี่ยวกับบทบาทของการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนเพื่อให้การจัดการศึกษาสอดคล้องและเป็นไปในทิศทางที่สังคมปรารถนา

4. ควรมีการศึกษาวิจัยผลกระทบของการจัดการศึกษาโดยใช้หลักสูตรโรงเรียน เพื่อดูผลกระทบที่เกิดขึ้นกับชุมชน โรงเรียน ผู้บริหาร ครู และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอื่น ๆ ว่าเป็นไปในทิศทางที่พึงประสงค์หรือไม่ อย่างไร

5. ควรพัฒนาหลักสูตรอบรมครูในลักษณะการฝึกอบรมระหว่างการปฏิบัติงาน เพื่อให้ครูมีความรู้ และทักษะในการใช้กระบวนการวิจัยเพื่อพัฒนาหลักสูตร ทั้งนี้โดยมีเป้าหมายให้ครูนำผลที่ได้จากการวิจัยมาปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตร เพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กมล สุดประเสริฐ. (2541). รายงานการวิจัยประกอบร่างพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.
ประเด็นการศึกษาขั้นพื้นฐาน. โดยการสนับสนุนของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- กรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ. (2541). คู่มือการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นสำหรับการ
การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนการศึกษานอกโรงเรียน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมชนสหกรณ์
การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- _____. (2541). เทคนิคการสอนแนวใหม่. กรุงเทพฯ : กรมการศึกษานอกโรงเรียน.
- _____. (2542). ปริทัศน์นันททัศนะทางการศึกษาสำหรับศตวรรษที่ 21. เอกสารวิชาการลำดับที่
1/2542. โครงการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับกลุ่มเป้าหมายการศึกษา
นอกโรงเรียน.
- กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. (2541). หลักสูตรใหม่. (เอกสารแนะนำหลักสูตร ฉบับปรับปรุง)
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรมการศาสนา.
- _____. (2539). ท้องถิ่นกับการพัฒนาหลักสูตร. กรุงเทพฯ : กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.
- _____. (2544). ร่างหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 25..... กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา
กรมการศาสนา.
- _____. (2544). หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์องค์การ
รับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.)
- _____. (2543). โครงการส่งเสริมสนับสนุนให้สถานศึกษา มีความเข้มแข็งทางวิชาการ เอกสารประกอบ
การอบรม เรื่องแนวทางการพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษาและการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียน
สำคัญที่สุด. เอกสารประกอบการประชุมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง การนำกิจกรรมพัฒนาคุณภาพ
การศึกษาสู่การปฏิบัติให้สถานศึกษา มีความเข้มแข็งทางวิชาการ ระหว่างวันที่ 4-8 กันยายน 2543
ณ โรงแรมอมรินทร์ลากูน อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก. เอกสารอัดสำเนา.
- _____. (ม.ป.ป.). คู่มือหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533).
- _____. (2543?). รายงานการสังเคราะห์เอกสาร เรื่อง กระบวนการจัดการและการนำหลักสูตรการศึกษา
ขั้นพื้นฐานไปใช้.
- กรมวิชาการ และคณะกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้ ในคณะกรรมการปฏิรูปการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.
(2543). การปฏิรูปการเรียนรู้ที่เน้นนักเรียนสำคัญที่สุด : แนวทางสู่การปฏิบัติ. เอกสารอัดสำเนา.
- กระทรวงการศึกษาและการจ้างงานของสหราชอาณาจักร. (2543). การปฏิรูปหลักสูตรตาม พ.ร.บ.
การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 : ข้อคิดจากการปฏิรูปหลักสูตรของสหราชอาณาจักร.
กมล สุดประเสริฐ แปล. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

- กฤษณีย์ อุทุมพร. (2541). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการสร้างเครื่องมือสอบมาตรฐานฝีมือนักเรียน หลักสูตรประกาศียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2538 ระบบทวิภาคี. ปรินูญานินพนธ์ กศ.ด. (การวิจัยและพัฒนาหลักสูตร). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- กอบกิจ ตันต์เจริญรัตน์. (2536). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมบุคลากรทางสุขภาพเพื่อเสริมสร้างสุขภาพผู้สูงอายุ. ปรินูญานินพนธ์ กศ.ม. (การอุดมศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- คณะกรรมการปฏิรูประบบบริหารการศึกษาในกระทรวงศึกษาธิการ. (2542). รายงานการปฏิรูประบบบริหารบริหารการศึกษาในกระทรวงศึกษาธิการ. กรุงเทพฯ : บริษัทเซเว่น พรินต์ติ้งกรุ๊ป จำกัด.
- ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์. (2539). การพัฒนาหลักสูตร: หลักการและแนวปฏิบัติ. ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชาติรี มณีโกศล. (2539). การพัฒนาหลักสูตรการวิจัยปฏิบัติการสำหรับครูประถมศึกษา. ปรินูญานินพนธ์ กศ.ด. (การวิจัยและพัฒนาหลักสูตร). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ชูชาติ พ่วงสมจิตร. (2540). การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียนประถมศึกษาในเขตปริมณฑล กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ ค.ด. (บริหารการศึกษา) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- ธำรง บัวศรี. (2531). ทฤษฎีหลักสูตร: การออกแบบและการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร : เอร่าวันการพิมพ์.
- นภาพร หะวานนท์. (2540). เอกสารคำสอนวิชาสังคมวิทยาสำหรับการพัฒนาประเทศ (พล 710). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- นิลมณี พิทักษ์ และ ปิยะวรรณ ศรีสุรักษ์. (2540). การพัฒนารูปแบบและแนวทางการสอนที่มุ่งพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษา กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต (สังคมศึกษา) โดยใช้แหล่งความรู้ในชุมชน. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- แนะนำโรงเรียนวัดสำโรง. (2543). ถ่ายเอกสาร.
- ประเวศ วะสี. (2541). ปฏิรูปการศึกษา ยกเครื่องทางปัญญาทางรอดจากความหายนะ. มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์.
- พลสันต์ โพธิ์ศรีทอง. (2541, มิถุนายน-กรกฎาคม). "การพัฒนาครูประจำการที่ใช้โรงเรียนเป็นฐาน," วารสารข้าราชการครู. 18 (5) : 11-14.
- ยุพิน ศรีสุวรรณ. (2537). สภาพและปัญหาการใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-2 ตามทรรศนะของผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพิจิตร. ปรินูญานินพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- รัตนะ บัวสนธ์. (2535). การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น : กรณีศึกษาชุมชนแห่งหนึ่งในเขตภาคกลางตอนล่าง. ปรินูญานินพนธ์ กศ.ด. (การวิจัยและพัฒนาหลักสูตร). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

วิจิตร ศรีสอ้าน. (ม.ป.ป.). "อนาคตการศึกษาไทยในสองทศวรรษหน้า," เมืองไทยในปี 2560 :

อนาคตเมืองไทยในสองทศวรรษหน้า. เอกสารอัดสำเนา.

วิชัย วงษ์ใหญ่. (2537). กระบวนการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนภาคปฏิบัติ. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.

_____. (2542). กระบวนทัศน์ใหม่ : การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาศักยภาพของบุคคล. กรุงเทพฯ.

_____. (2542). พลัสการเรียนรู้ : ในกระบวนการทัศน์ใหม่. กรุงเทพฯ

วิทยากร เชียงกูร. (2541). รายงานสภาวะการศึกษาไทย ปี 2540. ได้รับเงินสนับสนุนของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. กรุงเทพฯ : บริษัทอมรินทร์ พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง จำกัด.

_____. (2542). รายงานสภาวะการศึกษาไทย ปี 2541 : วิฤตและโอกาสในการปฏิรูปการศึกษาและสังคมไทย. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ จัดพิมพ์เผยแพร่. กรุงเทพฯ : บริษัทอมรินทร์ พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง จำกัด.

ศรีสุภาภรณ์ บิณฑประสิทธิ์. (2540). ผลการใช้สัญญาการเรียนต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษาพยาบาล. ปรียญานิพนธ์ วท.ม. (การพยาบาลศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.

ศิริกัญจน์ โกสุมภ์. (2542). การมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนเพื่อการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน. ปรียญานิพนธ์ กศ.ด. (พัฒนศึกษาศาสตร์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. (2538). โครงการ "ยุทธศาสตร์การพัฒนากำลังคนทางเทคโนโลยี เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและความสามารถในการแข่งขัน," เสนอกระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม.

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ และคณะ. (2542). รายงานการวิจัยเอกสาร เรื่อง ไมออนุญาตประกอบวิชาชีพครู. งานวิจัยโดยเงินทุนสนับสนุนของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์บริษัท ที.พี. พริน จำกัด.

สมหวัง คุรุรัตน์. (2535). นวัตกรรมทางการสอน : หลักสูตรและแนวการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียน. ภาควิชาเทคโนโลยีทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

สิทธิชัย เทวธีระรัตน์. (2543). รูปแบบหลักสูตรนิเทศศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารจัดการ การสื่อสารในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน. ปรียญานิพนธ์ กศ.ด. (การอุดมศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

สุนัย เหมะประสิทธิ์. (2537). เอกสารประกอบการสอน วิชา ปก.511 การพัฒนาหลักสูตรและการสอน ในระดับประถมศึกษา. กรุงเทพฯ : ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

สุริยา เหมะเคลือบ. (2537). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพในการพัฒนาหลักสูตร แบบมีฐานมาจากระดับโรงเรียน สำหรับครูมัธยมศึกษา. ปรียญานิพนธ์ กศ.ด. (การวิจัยและพัฒนาหลักสูตร). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

- สันต์ สิงห์ภักดี และ สันติสุข โสภณศิริ แปล. (2537). *ที่นี่ไม่มีโรงเรียน ไอวาน อิลลิช Deschooling Society Ivan Illich*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มูลนิธิเด็ก.
- เสน่ห์ จามริก. (2533). *แนวทางการพัฒนาการศึกษาไทย บทวิเคราะห์เบื้องต้น*. กรุงเทพฯ : มูลนิธิชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.
- สำโรงรัมย์ไทร. (2543, กรกฎาคม). 1 (1) : 2-7. ถ่ายเอกสาร.
- _____. (2544, มีนาคม). 2 (1) : 2-6. ถ่ายเอกสาร.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2535). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2535*. กรุงเทพฯ : พันนี้ พับลิชชิ่ง.
- _____. (2539). *การศึกษาในวิถีของชุมชน : รูปแบบและการปฏิบัติ*.
- _____. (2539). *สถิติการศึกษา ปีการศึกษา 2539*.
- _____. (2540). *การปฏิรูปการศึกษาของประเทศออสเตรเลีย*. / กาญจนา คุณารักษ์ และ ประกอบ คุณารักษ์. บริษัท ที.พี. พรินท์ จำกัด.
- _____. (2540). *ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนากระบวนการคิดค้นแบบการเรียนรู้ทางด้านหลักทฤษฎีและแนวปฏิบัติ*. เอกสารอัดสำเนา.
- _____. (2540). *รายงานการปฏิรูปการศึกษาของประเทศญี่ปุ่น*. โดย ฉันทนา จันทร์บรรจง. กรุงเทพฯ.
- _____. (2540). *สภาพการรับนักเรียน นักศึกษา ปีการศึกษา 2540*. กรุงเทพฯ.
- _____. (2541). *แนวทางส่งเสริมภูมิปัญญาไทยในการจัดการศึกษา*. กรุงเทพฯ : บริษัทพิมพ์ดี จำกัด.
- _____. (2541). *เอกสารประกอบการสัมมนาเพื่อกำหนดนโยบายและแนวทางการดำเนินงานการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี*. เอกสารเย็บเล่มอัดสำเนา.
- _____. (2542). "บูรณาการ : วิถีการจัดการเรียนรู้ของครูยุค 2000," ใน *เอกสารเจาะลึกการจัดกิจกรรมการเรียนรู้*. เอกสารการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ ลำดับที่ 15. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว
- _____. (2543). *การจัดการและการพัฒนาวิชาชีพครู The Utilization and Professional Development of Teachers : Issues and Strategies*. สุรศักดิ์ หลาบมาลา แปล. กรุงเทพฯ.
- _____. (2543). *การปฏิรูปวิทยาศาสตร์ศึกษาของประเทศสหรัฐอเมริกา*. / พงษ์จันทร์ จันทยศ. กรุงเทพฯ : กลุ่มงานพัฒนานโยบาย วิทยาศาสตร์ศึกษา สกศ. อมรินทร์พรินต์ติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง จำกัด.
- _____. (2543). *มาตรฐานการศึกษาเพื่อประเมินคุณภาพภายนอก : ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด บางกอกบล็อก.
- _____. (2543). *รายงานการวิจัย เรื่องการประเมินการเรียนรู้ : ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย*. โดย ศิริชัย กาญจนวาสี. กรุงเทพฯ.
- _____. (2543). *รายงานการวิจัย เรื่องการวิจัยและพัฒนาระบบการประเมินผลภายในสถานศึกษา*. โดย สุวิมล ว่องวานิช. กรุงเทพฯ : บริษัท พิมพ์ดี จำกัด.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2543). รายงานการศึกษาแนวทางการบริหารและการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในรูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (*School-Based Management*). / อุทัย บุญประเสริฐ. กรุงเทพฯ.

_____. (2542). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ : บริษัทพริกหวาน กราฟฟิค จำกัด.

_____. (2541). เอกสารแปล Learning : The Treasure Within Report to Unesco of The International Commission on Education for the Twenty-First Century. Unesco 1996. การเรียนรู้ : ขุมทรัพย์ในดิน. โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

สำนักบริการวิชาการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2539). โครงการการจัดทำแผนหลักด้านการพัฒนากำลังคนด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม กระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม.

อมรวิทย์ นาคทรรพ. (2541). ความจริงของแผ่นดิน. ในโครงการ "การศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัตน์," กรุงเทพฯ : บริษัท เจ.ฟิล์ม โปรเซส จำกัด.

อรุณ รักธรรม. (2540). การพัฒนาและการฝึกอบรมบุคคล : ศึกษาเชิงพฤติกรรม. โครงการเอกสารและตำรา คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

อาภรณ์ ใจเที่ยง. (2540). หลักการสอน. นครปฐม : ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏนครปฐม.

A Holistic Review of the Hong Kong School Curriculum Proposed Reform. (2000). (on line).

Available : <http://www.cdc.org.hk/holistic/eng/holistic.htm>.

Angelo, T.A. & Cross, K.P. (2000). *Classroom Assessment Techniques : A Handbook for College Teachers.* (on-line). Available : <http://www.hce.hawaii.edu/intranet/committees/FacDevCom/guide bk/teachtip/assess-1.htm>.

Beauchamp, George A. (1981). *Curriculum Theory.* 4th.ed., Illinois : F.E. Peacock Publishers, Inc.

Brady, Laurie. (1987). *Curriculum Development.* Sydney : Prentice Hall.

Butroyd, Bob. (1995). "Competence in Initial Teacher Training : Technical or Professional?" in *Competence and Accountability in Education.* Printed and bound in Great Britain by Hartnolls Limited, Bodmin, Cornwall.

Chen., Hsiao-Lan Sharon & Chung, Jing. (2000). *School Improvement in Taiwan : Problems and Possibilities.* The Implementation of School-Based Curriculum Development. Paper Presented at the Thirteenth Annual Conference of the Improvement January 4-8, 2000 Hong Kong. (on line). Available : <http://www.ied.edu.hk/cric/apjted>.

Cheng, Y.C. & Tam, W.M. (1997). Multi-Model of Quality in Education. *Quality Assurance in Education.* 5(1). (on line). Available : <http://www.ied.edu.hk/cric/apjted>.

- Cheng, Y.C. (1990). Conception of School Effectiveness and Models of School Evaluation : A Dynamic Perspective. *Education Journal*. 18(1). (on line). Available : <http://www.ied.edu.hk/cric/apjted>.
- _____. (1994b). Teacher Leadership Style : A Classroom-Level Study. *Journal of Educational Administration*. 32(3). (on line). Available : <http://www.ied.edu.hk/cric/apjted>.
- _____. (1998). The Pursuit of a New Knowledge Base for Teacher Education and Development in New Century. *Asia – Pacific Journal of Teacher Education and Development*. (on line). Available : <http://www.ied.edu.hk/cric/apjted>.
- Curriculum Development Council. (2000). *Learning To Learn The Way Forward in Curriculum Development Consultation Document*. Hong Kong Special Administrative Region of The People's Republic of China November. (on line). Available : <http://www.ied.edu.hk/cric/apjted>.
- Department for International Development. (2000). *Developing a Global Dimension in The School Curriculum*. Available : <http://www.dfee.gov.uk/circulars/MS-OO/Globald.pdf>.
- Eggleston, John. (1980). *School-Based Curriculum Development in Britain*. London : Routledge & Kegan Paul.
- Good, C.V. (1973). *Dictionary of Education*. 3rd.ed. New York : McGraw-Hill.
- Guba E. G. and Lincoln, Y.S. (1989). *Fourth Generation Evaluation*. California, Sage Publications, Inc.
- Harper, Barry ; Hedberg, John. (2000). *Creating Motivating Interactive Learning Environments : A Constructivist View*. Graduate School of Education. Faculty of Education. Australia. (on line).
- Joyce, Bruce and Weil M. (1996). *Models of Teaching*. 5th ed. Boston : A Simon and Schuster Company.
- Marsh, Colin and others. (1990). *Reconceptualizing School-Based Curriculum Development*. London : The Falmer Press.
- Mc. Combs, Barga L., Whisler, Jo Sue. (1997). *The Learner Centered Classroom and School : Strategies for Increasing Student Motivation and Achievement*. Jossey-Bass Publishers. San Francisco.
- Neagley, Ross L, and N. Dean Evans. (1967). *Handbook for Effective Curriculum Development*. Englewood Cliffo, New Jersey, Prentice-Hall.
- Saylor, Galen J, Alexander William M. and Arthur J. Lewis. (1981). *Curriculum Planning for Better Teachers and Learning*. 4th.ed. New York : Holt Rinehart and Winston.
- Skilbeck, Malcolm. (1984). *School-Based Curriculum Development*. London : Harper & Row, Publishers.

- Taba, Hilda. (1962). *Curriculum Development : Theory and Practice*. New York : Harcourt Brace and World Inc.
- Tuckman, Bruce W. (1985). *Evaluating Instructional Programs*. (second edition). Allyn and Bacon, Inc. Massachusetts.
- Tyler, Ralph. (1949). *Basic Principle of Curriculum and Instruction*. University of Chicago Press.
- Wade, Rahima C. (1997). *Community Service Learning : Collaborative With the Community as a Context for Authentic Learning*. The University of Iowa.
- Wart, Montgomery Van ; Cayer N. Joseph, Cook Steve. (1993). *Handbook of Training and Development for the Public Sector. A Comprehensive Resource*. Jossey-Bass Publishers. San Francisco.
- Wheeler, D.K. (1974). *Curriculum Process*. London : University of London, Press Ltd.
- Williams, Jeremy B. (2000). *Flexible Assessment for Flexible Delivery : On-line Examination that Beat the Cheats*. Brisbane Graduate School of Business Queensland University of Technology (on line). Available : [http://www.scu.edu.au/school/sawd/mo conf./mocpapers/moc33.pdf](http://www.scu.edu.au/school/sawd/mo%20conf./mocpapers/moc33.pdf).
- Wohlsletter, Priscilla. (1995, September). "Getting School-Based Management Right," *Phi Delta Kappan*. 77(1) : 22-25.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน (ครู)

โปรดทำเครื่องหมาย ✓ หรือเติมข้อความในช่องว่างที่ต้องการ

ก. ข้อมูลส่วนตัว

1. เพศ ☐ ชาย ☐ หญิง
2. อายุ.....ปี
3. ตำแหน่ง.....
4. สังกัด/หน่วยงาน.....
5. ปัจจุบันทำหน้าที่ ☐ ผู้บริหาร ☐ ผู้สอน ☐ อื่น ๆ (ระบุ).....
6. ประสบการณ์ในการทำงาน.....ปี
7. ประสบการณ์ในการสอน.....ปี
8. ท่านเคยพัฒนาหลักสูตรสำหรับใช้จัดการเรียนการสอนด้วยตัวเองหรือไม่
☐ เคย ☐ ไม่เคย ☐ อื่น ๆ (ระบุ).....
 เหตุผล.....
9. ที่ผ่านมามีความรู้ ทักษะในการพัฒนาหลักสูตรเพียงใด
☐ มาก ☐ ปานกลาง ☐ น้อย ☐ ไม่มีเลย
☐ อื่น ๆ (ระบุ).....
10. ถ้าไม่มีกรณีกรอบมเกี่ยวกับขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร ท่านคิดว่าจะสามารถพัฒนาหลักสูตร
 ได้เองหรือไม่
☐ ได้ ☐ ไม่ได้ ☐ อื่น ๆ (ระบุ).....
 เหตุผล.....

ข. ความคิดเห็นเกี่ยวกับขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร

โปรดทำเครื่องหมาย ✓ หรือเติมข้อความในช่องว่างที่ต้องการ

ขั้นตอน	เห็นด้วย มากที่สุด	เห็นด้วย มาก	เห็นด้วย ปานกลาง	เห็นด้วย น้อย	เห็นด้วย น้อยที่สุด
1. การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน					
1.1 ศึกษาสภาพและความต้องการ ของชุมชน					
1.2 วิเคราะห์ศักยภาพของโรงเรียน					
1.3 วิเคราะห์หลักสูตรแกนกลาง					

ขั้นตอน	เห็นด้วยมากที่สุด	เห็นด้วยมาก	เห็นด้วยปานกลาง	เห็นด้วยน้อย	เห็นด้วยน้อยที่สุด
2. การร่างหลักสูตร					
2.1 การกำหนดวัตถุประสงค์ของหลักสูตร					
2.2 การกำหนดเนื้อหาสาระ					
2.3 การจัดการเรียนการสอน/กิจกรรมและสื่อต่าง ๆ					
2.4 การกำหนดวิธีการวัดและประเมินผลผู้เรียน					
3. การตรวจสอบคุณภาพหลักสูตร					
4. การนำหลักสูตรไปใช้					
5. การประเมินผลหลักสูตร					

ค. ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร

1. ท่านคิดว่าขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรที่กล่าวมาสามารถนำไปปฏิบัติได้หรือไม่
- ☐ ได้ ☐ ไม่แน่ใจ ☐ ไม่ได้ ☐ อื่น ๆ (ระบุ).....
2. ท่านคิดว่าขั้นตอนใดไม่จำเป็นต้องมีในการพัฒนาหลักสูตร
- ☐ ขั้นตอนที่.....
- ☐ เหตุผล.....
- ☐ จำเป็นต้องมีทุกขั้นตอน
- ☐ เหตุผล.....
3. ข้อเสนอแนะ/ความคิดเห็นอื่น ๆ
-
-
-
-
-
-

ขอขอบคุณในความร่วมมือ
ทุกคำตอบของท่านมีส่วนช่วยปฏิรูปการศึกษาของชาติ

ข. ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร

- 1. ท่านคิดว่าขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรที่กล่าวมาสามารถนำไปปฏิบัติได้หรือไม่
☐ ได้ ☐ ไม่แน่ใจ ☐ ไม่ได้ ☐ อื่น ๆ (ระบุ).....

- 2. ท่านคิดว่าขั้นตอนใดไม่จำเป็นต้องมีในการพัฒนาหลักสูตร
☐ ขั้นตอนที่.....
☐ เหตุผล.....
☐ จำเป็นต้องมีทุกขั้นตอน
☐ เหตุผล.....

- 3. ข้อเสนอแนะ/ความคิดเห็นอื่น ๆ
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

ส่วนที่ 2 ให้เขียนข้อความที่ต้องการลงในช่องว่าง ตั้งแต่ข้อ 6-7

6. ข้อเสนอแนะสำหรับการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน

.....

.....

.....

.....

.....

.....

7. ปัญหา / อุปสรรคในการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน

.....

.....

.....

.....

.....

.....

แบบสอบถามความคิดเห็นของครู/ผู้บริหาร

วัน / เดือน / ปี ที่ประเมิน

ชื่อผู้ประเมิน

ตำแหน่ง

ส่วนที่ 1 ให้ผู้ประเมินทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับความคิดเห็นที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

ความคิดเห็น	เห็นด้วยมากที่สุด	เห็นด้วยมาก	เห็นด้วยปานกลาง	เห็นด้วยน้อย	เห็นด้วยน้อยที่สุด
1. โรงเรียนจำเป็นต้องมีหลักสูตรโรงเรียน					
2. โรงเรียนต้องพัฒนาหลักสูตรด้วยบุคลากรของโรงเรียนเอง					
3. การใช้หลักสูตรโรงเรียนมาจัดการเรียนการสอน ทำให้ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนต่ำลงกว่าเดิม					
4. ครูในโรงเรียนส่วนใหญ่สามารถพัฒนาหลักสูตรได้ ไม่จำเป็นต้องรับการอบรม					
5. โรงเรียนมีความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน					
6. โรงเรียนมีอุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เพียงพอในการจัดการเรียนการสอน					
7. ผู้บริหารเห็นความสำคัญในการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน					
8. ผู้บริหารให้การสนับสนุนครูในการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน					
9. การพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนประสบความสำเร็จ เนื่องจากผู้บริหารให้การสนับสนุนและมีส่วนร่วม					
10. ท่านคิดว่าสามารถใช้ความรู้ที่ได้รับมาพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนได้					

ส่วนที่ 2 ให้ทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน ☐ และเขียนข้อความที่ต้องการลงในช่องว่าง
ตั้งแต่ข้อ 11-15

11.

ท่านคิดว่าโรงเรียนที่ท่านปฏิบัติหน้าที่อยู่มีความจำเป็นต้องพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนหรือไม่
เพราะเหตุใด

☐ จำเป็น

☐ ไม่จำเป็น

เพราะ

.....

.....

.....

.....
12.

ท่านคิดว่าจำเป็นต้องทำการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนหรือไม่ เพราะเหตุใด

☐ จำเป็น

☐ ไม่จำเป็น

เพราะ

.....

.....

.....

.....
13.

ท่านคิดว่าจำเป็นต้องมีการตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรก่อนนำหลักสูตรไปใช้หรือไม่

☐ จำเป็น

☐ ไม่จำเป็น

เพราะ

.....

.....

.....

.....
14.

ท่านคิดว่าความสำเร็จของการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนในครั้งนี้นั้นขึ้นอยู่กับอะไรบ้าง
เพราะเหตุใด

.....

.....

.....

.....

.....

15. ข้อเสนอนั้นอื่น ๆ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

แบบสังเกตพฤติกรรมการปฏิบัติงานของครู/ผู้บริหาร

ชื่อผู้ถูกสังเกต

ตำแหน่งของผู้ถูกสังเกต

ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร	พฤติกรรมที่แสดงออก	วัน/เดือน/ปี ที่สังเกต
1. การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน		
1.1 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพและความต้องการ ของชุมชน		
1.2 การวิเคราะห์ศักยภาพของโรงเรียน		
1.3 การวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลาง		
2. การร่างหลักสูตร		
2.1 การกำหนดวัตถุประสงค์ของหลักสูตร		
2.2 การกำหนดเนื้อหาสาระ		
2.3 การกำหนดกิจกรรมและสื่อในการจัด การเรียนการสอน		
2.4 การกำหนดเกณฑ์การวัดและ ประเมินผล		
3. การตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตร		
4. การนำหลักสูตรไปใช้		
5. การประเมินผลหลักสูตร		

แบบสังเกตพฤติกรรมผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

ชื่อผู้ถูกสังเกต

ตำแหน่งของผู้ถูกสังเกต

วัน / เดือน / ปี ที่สังเกต

ขั้นตอนที่เข้ามามีส่วนร่วม/พฤติกรรมที่แสดงออก

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

สิ่งที่ได้จากการเข้ามามีส่วนร่วม

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ภาคผนวก ข
คู่มือการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน

**คู่มือ
การพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน**

**โดย
นางอุมพร หล่อสมฤดี**

พฤษภาคม 2544

คำนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ในมาตรา 27 วรรคสอง ได้กำหนดให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลาง ในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ ซึ่งนับตามมาตรา 27 วรรคสองนี้ สถานศึกษาขั้นพื้นฐานต้องทำหน้าที่พัฒนาหลักสูตรเพื่อนำไปใช้จัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน ทั้งนี้ เพื่อให้เยาวชนไทยมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่กำหนดไว้

คู่มือการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนฉบับนี้จัดทำขึ้นด้วยการรวบรวมแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยจากนักคิด และผู้ปฏิบัติงานด้านการวิจัย ด้านหลักสูตรและการสอน นำมาสังเคราะห์เป็นคู่มือสำหรับใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน ซึ่งประกอบด้วย ความจำเป็นของการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน ความหมาย แนวคิด และที่สำคัญคือขั้นตอนต่าง ๆ ในการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน เพื่อให้ครู ผู้บริหาร และผู้เกี่ยวข้องได้ใช้เป็นแนวทางประกอบการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนที่สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ในมาตรา 27 วรรคสองต่อไป

อุมพร หล่อสมฤดี
ผู้รวบรวมและจัดทำ

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	
ความจำเป็นของการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน	1
ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน	3
แนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน	4
ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน	6
ขั้นที่ 1 การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน	7
ขั้นที่ 2 การร่างหลักสูตร	11
ขั้นที่ 3 การตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตร	13
ขั้นที่ 4 การนำหลักสูตรไปใช้	14
ขั้นที่ 5 การประเมินผลหลักสูตร	18
สรุป	19
ภาคผนวก	23
บรรณานุกรม	28

การพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน

1. ความจำเป็นของการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน

จากการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดแนวทางการจัดการศึกษา ในมาตรา 22 ว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ และในมาตรา 23 กำหนดว่า การจัดการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษา ในเรื่องต่อไปนี้ (1) ความรู้เรื่องเกี่ยวกับตนเอง และความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคม ได้แก่ ครอบครัว ชุมชน ชาติ และสังคมโลก รวมถึงความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความเป็นมาของสังคมไทยและระบบการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (2) ความรู้และทักษะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมทั้งความรู้ความเข้าใจและประสบการณ์เรื่องการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลยั่งยืน (3) ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทย และการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา (4) ความรู้และทักษะด้านคณิตศาสตร์ และด้านภาษา เน้นการใช้ภาษาไทยอย่างถูกต้อง (5) ความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข นอกจากนั้น ยังกำหนดให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดกระบวนการเรียนรู้ ดังมาตรา 24 ดังนี้คือ (1) จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล (2) ฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา (3) จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติ ให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่าน และเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง (4) จัดการเรียนการสอน โดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา (5) ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศสภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียนการสอน และแหล่งวิทยาการประเภทต่าง ๆ (6) จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลาทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดา มารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

จากข้อกำหนดในมาตรา 22, 23, 24 ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 นำมาสู่การกำหนดคุณภาพมาตรฐานของผู้จบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2544 : 4) กำหนดไว้ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ดังนี้คือ

1. เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยในตนเอง ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระ-พุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ มีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมอันพึงประสงค์

2. มีความคิดสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน รักการอ่าน รักการเขียน และรักการค้นคว้า

3. มีความรู้อันเป็นสากล รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงและความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการ มีทักษะและศักยภาพในการจัดการ การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยี ปรับวิธีการคิด วิธีการทำงานได้เหมาะสมกับสถานการณ์

4. มีทักษะและกระบวนการ โดยเฉพาะทางคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ทักษะการคิด การสร้างปัญญา และทักษะในการดำเนินชีวิต

5. รักการออกกำลังกาย ดูแลตนเองให้มีสุขภาพและบุคลิกภาพที่ดี

6. มีประสิทธิภาพในการผลิตและการบริโภค มีค่านิยมเป็นผู้ผลิตมากกว่าเป็นผู้บริโภค

7. เข้าใจในประวัติศาสตร์ของชาติไทย ภูมิใจในความเป็นไทย เป็นพลเมืองดี ยึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

8. มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภาษาไทย ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี กีฬา ภูมิปัญญาไทย ทรัพยากรธรรมชาติและพัฒนาสิ่งแวดล้อม

9. รักประเทศชาติและท้องถิ่น มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามให้สังคม

จุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เป็นไปตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ในมาตรา 27 ที่กำหนดให้ “คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ การดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อ และในวรรคสอง กำหนดให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรตามวัตถุประสงค์ในวรรคหนึ่ง ในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ” เห็นได้ว่าจุดมุ่งหมายในส่วนของหลักสูตรแกนกลางที่จัดทำโดยกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ เป็นไปอย่างกว้าง ๆ เพื่อเป็นแนวทางสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจะได้นำไปจัดทำสาระของหลักสูตรในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม สำหรับใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษานั้น ๆ ต่อไป ซึ่งเป็นข้อกฎหมายที่สถานศึกษาต้องนำไปดำเนินการ

การให้สถานศึกษาหรือโรงเรียนสามารถพัฒนาหลักสูตรได้เองภายใต้กรอบของหลักสูตรแกนกลาง เป็นเรื่องที่จะต้องมีการเตรียมการให้พร้อม สืบเนื่องจากการจัดการศึกษาเท่าที่ผ่านมา โรงเรียนส่วนใหญ่ใช้ตำรา เอกสาร รวมทั้งสื่อต่าง ๆ ที่จัดพิมพ์จากหน่วยงานกลางเป็นหลักในการจัดการเรียนการสอน ถึงแม้ว่าสภาพบริบทแวดล้อมโรงเรียนจะแตกต่างกัน แต่เนื้อหาสาระในการจัดการเรียนการสอนกลับเหมือนกันทั่วประเทศ อย่างไรก็ตาม ได้มีความพยายามให้โรงเรียนพัฒนาหลักสูตรดังที่กำหนดไว้ในคู่มือหลักสูตรประถมศึกษา ฉบับปรับปรุงปี 2533 เปิดโอกาสให้โรงเรียนสามารถพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่นได้ แต่มีโรงเรียนเพียงร้อยละ 27 เท่านั้น ที่มีการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543 : 296) ทั้งนี้เนื่องจากขาดความรู้ความเข้าใจ รวมทั้งทักษะในการพัฒนาหลักสูตร และที่สำคัญก็คือ การขาดการสนับสนุนจากผู้บริหารและขาดการมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่น การจัดการเรียนการสอนส่วนใหญ่เน้นครูเป็นศูนย์กลาง นักเรียนเรียนตามทีครูปอก เน้นการท่องจำมากกว่าการปฏิบัติจริง ดังนั้น การเปลี่ยนบทบาทของโรงเรียนจากการเป็นผู้ใช้หลักสูตรที่มีผู้จัดทำให้

มาเป็นการพัฒนาหลักสูตรด้วยตนเอง จำเป็นต้องมีการฝึกอบรมให้บุคลากรในโรงเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ครูให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับขั้นตอนหรือรูปแบบการพัฒนาหลักสูตร และมีความสามารถเพียงพอที่จะ นำความรู้ไปใช้พัฒนาหลักสูตรด้วยตนเองได้ ทั้งนี้ โดยหวังว่าหลักสูตรที่โรงเรียนพัฒนาขึ้น จะทำให้นักเรียน ได้เรียนรู้เรื่องราวที่อยู่ใกล้ตัวตามสภาพที่เป็นจริง สามารถนำความรู้ที่ได้รับจากโรงเรียนมาใช้ประโยชน์ใน ชีวิตประจำวัน เล็งเห็นความเชื่อมโยงระหว่างการเรียนรู้กับการนำไปใช้ ก่อให้เกิดความรัก ผูกพันกับชุมชน ที่อยู่อาศัย นอกจากนั้น ยังเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีของความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับโรงเรียน เนื่องจากหลักสำคัญ ของการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนก็คือ การให้บุคลากรในโรงเรียนและชุมชนร่วมกันตัดสินใจเกี่ยวกับหลักสูตร มีทั้งการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมประเมินผล เพื่อให้การศึกษาของเยาวชนเป็นไปตามความต้องการของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ สมดังเจตนารมณ์ของการจัดการศึกษาดังที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น

2. ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน

สกิลเบ็ก (Skilbeck. 1984 : 2) ให้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน ว่าหมายถึง การวางแผน การออกแบบ การนำไปใช้ และการประเมินผล การกำหนดการเรียนรู้ของนักเรียนดำเนินการโดย สถานศึกษา เน้นการตัดสินใจร่วมกันระหว่างบุคลากร ภายในสถานศึกษา ไม่ใช่กำหนดจากบุคคลภายนอก

แอริสัน (Marsh and others. 1990 : 48 ; citing Harrison. 1981) ให้ความหมายการพัฒนาหลักสูตร โรงเรียนว่า (1) เป็นแผนงานที่สามารถปรับเปลี่ยนได้ (2) เป็นสิ่งที่นำไปปฏิบัติได้จริงและมีผลเกิดขึ้นกับ บุคคลที่เกี่ยวข้องจริง (3) เป็นประสบการณ์ที่ผู้เกี่ยวข้องได้รับทราบ ทั้ง 3 ข้อมีความเกี่ยวข้องกัน เพื่อให้ หลักสูตรได้รับการพัฒนาให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของผู้เรียนมากขึ้น

เอ็กเกิลสตัน (Eggleston. 1980 : 7) ได้ให้ความหมายการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนว่า เป็นการพัฒนา หลักสูตรให้มีความสอดคล้องกับสภาพและความต้องการของนักเรียนในแต่ละโรงเรียน โดยมีการวางแผน นำไป ใช้ และประเมินผลร่วมกัน มีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรของโรงเรียน เช่น บุคลากร อาคารสถานที่ วัสดุ อุปกรณ์ต่าง ๆ เป็นพันธกิจร่วมกันระหว่างโรงเรียนและชุมชน ครูได้แสดงศักยภาพอย่างเต็มที่ เป็นหลักสูตร ที่โรงเรียนได้รับประโยชน์ โรงเรียนเป็นผู้ทำให้เกิดสัมฤทธิ์ผลมากกว่าเป็นเพียงเจ้าของหลักสูตร

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2544 : 28-29) ได้กล่าวถึงการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน ว่าคือ พันธกิจหรือภาระหน้าที่ที่สถานศึกษาและชุมชนร่วมกันในการพัฒนาผู้เรียนให้เหมาะสมกับยุคสมัย โดยกำหนด เป็นวิสัยทัศน์ เป้าหมาย มาตรฐานการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ และผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง เพื่อให้ครูทุกคน นำไปออกแบบการเรียนการสอน มีการวางแผนร่วมกันทั้งสถานศึกษา เป็นหลักสูตรที่ครอบคลุมภาระงาน การจัดการศึกษาทุกด้านของสถานศึกษา

สรุป การพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนในความหมายต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า การพัฒนา หลักสูตรโรงเรียน คือ แผนประสบการณ์หรือแผนการจัดการเรียนการสอนที่เกิดจากการตัดสินใจร่วมกันระหว่าง บุคลากรของโรงเรียน เพื่อกำหนดการเรียนรู้ของนักเรียน มีการวางแผนนำไปใช้และประเมินผลร่วมกัน

3. แนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน เป็นแนวคิดภายใต้พื้นฐานของการบริหารงานที่ใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School-based management – SBM) ซึ่งเป็นแนวคิดที่มุ่งให้สถานศึกษามีอิสระและมีความคล่องตัวในการบริหารงานด้านวิชาการ ด้านการเงิน ด้านการบริหารงานบุคคลและการบริหารทั่วไป เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ โดยมีความเชื่อว่าการตัดสินใจที่ดีที่สุดเกิดจากการตัดสินใจของคณะบุคคลที่อยู่ใกล้ชิด และมีส่วนเกี่ยวข้องกับนักเรียนมากที่สุด (Wohlsletter. 1995 : 22-25) แนวคิดนี้เริ่มในประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งมีแบบของการบริหารจัดการแตกต่างกันไปตามมลรัฐ และในระหว่างปี พ.ศ. 2503-2522 วงการศึกษาของสหรัฐอเมริกาได้มีการปรับปรุงการดำเนินงานทางการศึกษาเพื่อให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยนำความคิดจากความสำเร็จของการพัฒนาองค์การทางอุตสาหกรรมที่ท่วงศ์การให้มีประสิทธิภาพในการทำงาน ส่งผลให้การปฏิบัติงานมีคุณภาพ สร้างผลกำไร และสร้างความพึงพอใจแก่ลูกค้าและผู้เกี่ยวข้อง ดังนั้น แนวทางที่จะทำให้อุณหภูมิการศึกษาดีขึ้น ต้องปรับปรุงและพัฒนาองค์การการบริหารโรงเรียนเสียใหม่ มีการกระจายอำนาจบริหารและการจัดการศึกษาไปยังโรงเรียนให้มากขึ้น มีการนำวิธีการบริหารงบประมาณด้วยตนเอง (Self-budgeting school) การพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน (School-based curriculum development) การพัฒนาบุคลากรโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School-based staff development) และการให้คำปรึกษานักเรียนโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School-based student counseling) เข้ามาใช้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2543 : 12 ; อ้างอิงจาก Passmore. 1988)

เฉิน (Chen, H.L.S. 2000 : 3) กล่าวว่า โดยพื้นฐานแล้วความคิดในการจัดทำหลักสูตรโรงเรียนก็คือ โรงเรียนเป็นที่ที่ดีที่สุดในการออกแบบหลักสูตร เพราะเป็นสถานที่ผู้เรียนและครูมีปฏิสัมพันธ์กัน เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงการกระทำและมีผลโดยตรงต่อโรงเรียน และมีส่วนร่วมในการนำนวัตกรรมใหม่ ๆ มาใช้ในการศึกษา เพราะเป็นที่ประจักษ์แล้วว่าการใช้หลักสูตรแกนกลางเป็นสิ่งที่เป็นการนามธรรม เพราะไม่ได้คำนึงถึงความแตกต่างของโรงเรียน นโยบายที่จะให้โรงเรียนพัฒนาหลักสูตร เป็นการเปลี่ยนจากการสั่งการจากหน่วยงานกลางมายังหน่วยปฏิบัติ (Top-down) มาเป็นการจัดทำจากหน่วยปฏิบัติขึ้นไป (Bottom-up) ซึ่งเป็นความคิดเช่นเดียวกับการให้โรงเรียนบริหารจัดการเอง (School-based management) และเป็นความคิดที่นำมาจากประเทศทางตะวันตก ดังนั้น การนำมาใช้จะต้องนำมาปรับให้เหมาะสม ด้วยหวังว่าทุกโรงเรียนจะเป็นแกนในการปฏิรูปการศึกษา ครูทุกคนเป็นนักออกแบบหลักสูตร (Curriculum designer) และทุกห้องเรียนเป็นห้องปฏิบัติการเกี่ยวกับหลักสูตรใหม่ ๆ

สำหรับประเทศไทยเอง แนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนคือ ต้องการกระจายอำนาจให้กับโรงเรียนสามารถตัดสินใจเกี่ยวกับหลักสูตรได้เอง เพราะเท่าที่ผ่านมามีปัญหาเกิดขึ้นจากการรวมอำนาจการบริหารการศึกษาไว้ที่ส่วนกลาง คือที่กระทรวงศึกษาธิการ ดังที่คณะกรรมการปฏิรูประบบบริหารการศึกษาในกระทรวงศึกษาธิการกล่าวไว้ว่า ลักษณะเช่นนี้ก่อให้เกิดปัญหาดังนี้

1. ปัญหาการรวมอำนาจไว้ที่ส่วนกลาง

1. ก่อให้เกิดความล่าช้าในการอนุมัติ อนุญาต
2. ขาดความเป็นอิสระในการคิด การตัดสินใจในระดับล่าง และระดับปฏิบัติของหน่วยงานในพื้นที่และสถานศึกษา

3. การบริหารและตัดสินใจของหน่วยงานระดับล่างไม่อาจทำได้ ไม่สอดคล้องกับความจำเป็นและความเร่งด่วนในการแก้ปัญหา และตอบสนองตามความต้องการของนักเรียนและประชาชน หรือชุมชนในพื้นที่ได้อย่างเหมาะสม

4. ทำให้สิ้นเปลืองงบประมาณและทรัพยากร เนื่องจากการจัดสรรที่ไม่สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการที่แท้จริง

การมอบอำนาจหรือแบ่งอำนาจ ส่วนใหญ่เป็นเรื่องของการบริหารงานตามระเบียบ แบบแผน การบริหารการเงิน และการบริหารงานบุคคล ส่วนการมอบอำนาจในเรื่องของนโยบาย แผนงาน และวิชาการ มีเป็นส่วนน้อย คือเพียงร้อยละ 0.4 ของลักษณะงานที่มอบอำนาจไปทั้งหมด

2. ปัญหาด้านหลักสูตรและการเรียนการสอน ก็มีการกำหนดและควบคุมจากส่วนกลางสูงมาก แม้มีความพยายามให้สถานศึกษาและหน่วยงานในพื้นที่พัฒนาหลักสูตรในท้องถิ่น ก็ไม่เกิดผลเท่าที่ควร ทั้งนี้เนื่องจาก

1. กรอบหลักสูตรและการประเมินผล เป็นสาเหตุสำคัญในการสกัดกั้นการตัดสินใจเกี่ยวกับหลักสูตร

2. ความวิตกกังวลของสถานศึกษาและครูผู้สอน ที่เกรงว่าจะไม่สามารถดำเนินการได้ครบตามระเบียบและกฎเกณฑ์ดังกล่าว

3. รูปแบบการจัดการเรียนการสอนของครูที่ยังยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง ไม่ส่งเสริมศักยภาพและความแตกต่างระหว่างบุคคลของนักเรียน

4. ระบบรวมศูนย์ในเรื่องการจัดสรรทรัพยากรเพื่อการเรียนการสอน รวมทั้งการควบคุม จัดสรร และกำหนดคุณลักษณะจากส่วนกลางก็เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้สถานศึกษามีอาจจรรยาวิชาที่สนองความต้องการของนักเรียนและความต้องการของชุมชนได้

3. ปัญหาจากการใช้หลักสูตรเดียวกันทั่วประเทศ ก่อให้เกิดผลต่อผู้ปฏิบัติตามหลักสูตร เช่น

1. ผู้บริหารโรงเรียนบางส่วนขาดความรู้ ความเข้าใจในหลักสูตร

2. ครูไม่เข้าใจหลักการ จุดมุ่งหมายของหลักสูตร

3. เนื้อหาวิชามีความยาก ไม่สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น

4. ครูไม่เข้าใจวิธีการจัดการเรียนการสอน จึงจัดการเรียนการสอนที่ยึดครูเป็นศูนย์กลาง

5. การจัดส่งเอกสารประกอบหลักสูตรไปยังโรงเรียนมีความล่าช้า ไม่ทันเปิดภาคการศึกษา จำนวนที่จัดส่งไปให้ไม่เพียงพอ

4. ปัญหาในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ก็คือ

- การขาดบุคลากรดำเนินการ

- ขาดความร่วมมือและสนับสนุน

- ขาดวิทยากร

- ขาดความรู้

- ขาดการเก็บรวบรวมข้อมูลให้เป็นปัจจุบัน

- ครูไม่ปรับหลักสูตรสอนตามหลักสูตรแกนกลาง

- ไม่ปรับปรุงสื่อ เอกสาร

- ครูไม่มีความรู้และขาดทักษะในการดำเนินการ

จากรายงานการวิจัยและพัฒนาระบบการประเมินผลภายในของสถานศึกษา พบว่าสถานศึกษาที่มีหลักสูตรและเนื้อหาสาระที่เหมาะสมกับท้องถิ่นและผู้เรียน มีเพียงร้อยละ 27 เท่านั้น ผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียนก็คือ

1. นักเรียนได้เรียนรู้ในสิ่งที่เกี่ยวข้องกับตัวเองและชุมชนที่ตัวเองอาศัยอยู่น้อย หรืออาจไม่เกี่ยวข้อง
2. ทำให้การเรียนรู้เป็นเรื่องไม่สนุก เพราะประโยชน์ในการนำไปใช้ในชีวิตประจำวันมีไม่มาก ไม่สอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ เช่น ทฤษฎีการเรียนรู้โดยนิยาม ที่เชื่อว่าการเรียนรู้เกิดจากการที่ผู้เรียนเป็นผู้ริเริ่ม เป็นผู้กระทำที่มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งเร้า ผู้เรียนต้องเป็นผู้ลงมือกระทำ

การพัฒนาหลักสูตรระดับชาติ เป็นหน้าที่ของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ส่วนการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน เป็นหน้าที่ของโรงเรียนที่ต้องดำเนินการ

เงื่อนไขสำคัญที่ทำให้การจัดทำหลักสูตรโรงเรียนประสบความสำเร็จ มีดังนี้ (สุริยา เหมตะศิลป์. 2537 : 9 ; อ้างอิงจาก Cohen. 1985 : The International Encyclopedia of Education. p. 1158)

1. ต้องมีการมอบอำนาจจากส่วนกลางไปยังระดับโรงเรียนในท้องถิ่น ในลักษณะการกระจายอำนาจ
2. บุคลากรในโรงเรียนมีความยินดีในการมีส่วนร่วมตัดสินใจเกี่ยวกับหลักสูตรโรงเรียน และบุคคลเหล่านั้นมีทักษะในการวินิจฉัยความจำเป็นของนักเรียน

3. บุคลากรมีความสามารถเพียงพอในการรับผิดชอบงาน การตัดสินใจเกี่ยวกับหลักสูตร

เงื่อนไขดังกล่าวสอดคล้องกับแนวทางการปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ที่กำหนดให้มีการกระจายอำนาจการบริหารไปยังสถานศึกษา ให้สถานศึกษามีอำนาจในการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ได้เอง ซึ่งแนวทางที่กำหนดไว้มีดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2543 : 3 ; อ้างอิงจาก กระทรวงศึกษาธิการ. 2539)

1. ปิดโรงเรียนเป็นศูนย์กลางในการตัดสินใจ (School – based decision making) เป็นแนวคิดที่มุ่งให้โรงเรียนมีอิสระในการตัดสินใจด้วยตนเอง โดยยึดประโยชน์ที่จะเกิดกับนักเรียนเป็นสำคัญ

2. การมีส่วนร่วมและการร่วมคิดร่วมทำ (Participation and collaboration) การศึกษาเป็นเรื่องของสาธารณะชน มิใช่การรับผิดชอบของใครแต่ฝ่ายเดียวอีกต่อไป

3. การกระจายอำนาจ (Decentralization) เป็นการคืนอำนาจการจัดการศึกษาให้กับผู้ใกล้ชิดเด็ก ได้แก่ โรงเรียน ผู้บริหารการศึกษา ครูและชุมชน เป็นความเชื่อว่ามีส่วนได้เสียต่อการศึกษาหรือผู้ที่อยู่ใกล้ชิดเด็กสามารถจัดการศึกษาได้ดีที่สุด ตรงตามความต้องการของผู้เรียนและชุมชน อำนาจการตัดสินใจควรอยู่ในระดับปฏิบัติ คือ สถานศึกษา

4. การกิจที่ตรวจสอบได้ (Accountability) ต้องมีการกำหนดหน้าที่ ความรับผิดชอบและการกิจของผู้บริหาร ครู อาจารย์ บุคลากรทางการศึกษาและชุมชนอย่างชัดเจน และการกิจเหล่านี้ต้องสามารถตรวจสอบความสำเร็จได้ เพื่อเป็นหลักประกันคุณภาพการศึกษาให้เกิดขึ้นอย่างแท้จริง

4. ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน

ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนที่นำมาใช้ดำเนินการในครั้งนี้ นำแนวคิดและรูปแบบจากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ในมาตรา 27 วรรคสอง ที่กำหนดให้สถานศึกษาขึ้นพื้นฐาน มีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรที่สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและ

สังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ รวมทั้งแนวคิดและรูปแบบของนักพัฒนาหลักสูตร เช่น ไทเลอร์ ทาบา เชย์เลอร์ อเล็กซานเดอร์ และเลวิส โอิลวา สกิลเบ็ก มาร์ช และคณะ เอ็กเกิลสตัน วอล์คเกอร์ และรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของไทย เช่น กรมวิชาการ กรมการศึกษานอกโรงเรียน และจิตพิสัย เชื้อรัตนพงษ์ มากำหนดเป็นกรอบแนวทางการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน

ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนที่กำหนดขึ้นในครั้งนี้ เป็นการพัฒนาหลักสูตรครบวงจร คือ เริ่มตั้งแต่การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน การร่างหลักสูตร การตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ในสถานการณ์จริง รวมทั้งการประเมินผลหลักสูตร โดยหวังว่าขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรที่สมบูรณ์ทำให้ได้หลักสูตรที่มีประสิทธิภาพ กล่าวโดยสรุป ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน ประกอบด้วย ขั้นตอนที่สำคัญ 5 ขั้นตอน ดังนี้คือ

ขั้นที่ 1 การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานในด้านต่าง ๆ ได้แก่

- 1.1 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพและความต้องการของชุมชน
- 1.2 การวิเคราะห์ศักยภาพของโรงเรียน
- 1.3 การวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลาง

ขั้นที่ 2 การร่างหลักสูตร

- 2.1 การกำหนดจุดประสงค์ของหลักสูตร
- 2.2 การกำหนดเนื้อหาสาระ
- 2.3 การจัดการเรียนการสอน กิจกรรมและสื่อต่าง ๆ
- 2.4 การกำหนดวิธีวัดและประเมินผลผู้เรียน

ขั้นที่ 3 การตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตร

ขั้นที่ 4 การนำหลักสูตรไปใช้

ขั้นที่ 5 การประเมินผลหลักสูตร

รายละเอียดในแต่ละขั้นตอนมีดังนี้

ขั้นที่ 1 การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน ในการพัฒนาหลักสูตรจำเป็นต้องศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานในด้านต่าง ๆ เพื่อใช้ในการกำหนดองค์ประกอบต่าง ๆ ของหลักสูตร ซึ่งได้แก่ วัตถุประสงค์ของหลักสูตร เนื้อหาสาระ กิจกรรมในการจัดการเรียนการสอน/สื่อ การวัดและประเมินผลผู้เรียน ซึ่งข้อมูลพื้นฐานที่ได้จากการศึกษาช่วยในการกำหนดวัตถุประสงค์หรือการกำหนดสิ่งที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ วัตถุประสงค์จะเป็นตัวกำหนดเนื้อหาสาระที่ควรจัดให้ผู้เรียน ซึ่งอยู่ในลักษณะรายวิชา หลังจากนั้นจึงนำมากำหนดกิจกรรมในการจัดการเรียนการสอน สื่อการเรียนรู้ต่าง ๆ รวมทั้งการกำหนดวิธีการวัดและประเมินผลผู้เรียนว่าจะใช้วิธีการอย่างไร การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรครั้งนี้ประกอบด้วย

1.1 การศึกษาสภาพและความต้องการของชุมชน เนื่องจากโรงเรียนมีหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ ทักษะ และวัฒนธรรมของชุมชน ช่วยเตรียมคนให้กับชุมชนและสังคม ดังนั้น การพัฒนาหลักสูตรเพื่อให้ผู้เรียนเป็นผู้มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ คิดเป็นทำเป็น และ

เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม จำเป็นต้องทราบข้อมูลเกี่ยวกับสภาพและความต้องการของชุมชนหรือสังคมที่โรงเรียนตั้งอยู่ เพื่อให้หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมีความทันสมัยและเหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงของชุมชน การศึกษา สภาพและความต้องการของชุมชนมีการศึกษาในหลายด้าน เช่น การศึกษา สาธารณูปโภค สิ่งแวดล้อม การประกอบอาชีพในปัจจุบันและแนวโน้มของอาชีพในอนาคต สุขภาพอนามัย ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม ค่านิยม ทรัพยากรต่าง ๆ ปัญหาของชุมชน ข้อมูลเกี่ยวกับชุมชนอาจศึกษาจากการสำรวจ สอบถาม สัมภาษณ์บุคคลในชุมชน และศึกษาจากเอกสาร รายงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดแนวทางในการตอบสนองความต้องการของชุมชนในพื้นที่ได้

ข้อมูลของชุมชนที่สำคัญมีดังต่อไปนี้

1.1.1 ข้อมูลสภาพทั่วไปของชุมชน แผนที่ชุมชน แสดงที่ตั้งของสถานที่ต่าง ๆ เช่น สิ่งสำคัญภายในชุมชน เช่น วัด โรงเรียน เทศบาล ธนาคาร ฯลฯ รวมทั้งลักษณะการตั้งบ้านเรือนภายในชุมชน ประวัติความเป็นมาและสภาพของชุมชน จำนวนประชากร จำแนกตามเพศ อายุ จำนวนครัวเรือน ศาสนา สถานที่ท่องเที่ยว เป็นต้น

1.1.2 ข้อมูลด้านการศึกษา จำนวนผู้จบการศึกษาในระดับต่าง ๆ จำนวนนักเรียนในระดับต่าง ๆ เช่น ประถม มัธยม ฯลฯ จำนวนครูที่สอนระดับต่าง ๆ จำนวนผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษา เช่น ศึกษานิเทศก์ ศึกษานิเทศก์ ฯลฯ

1.1.3 ข้อมูลศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีของชุมชน ภาษาท้องถิ่น โบราณสถาน โบราณวัตถุ ภายในชุมชนดนตรี เพลง การแสดงพื้นบ้านของชุมชน วรรณกรรม ตำนานพื้นบ้านของชุมชน

1.1.4 ข้อมูลพื้นฐานทางเศรษฐกิจ อาชีพ/รายได้ของคนในชุมชน ปฏิทินการปฏิบัติงานของชุมชน เช่น ช่วงเดือนการเก็บเกี่ยวข้าว ช่วงเวลาการเก็บเงาะ การตัดยาง เป็นต้น รวมทั้งทรัพยากรที่มีในชุมชน เช่น ป่าไม้ แร่ธาตุ แหล่งน้ำ และพืชเศรษฐกิจหลักของชุมชน

1.1.5 ภูมิปัญญาท้องถิ่น ทำเนียบชื่อ ที่อยู่ ความรู้ความสามารถ ความชำนาญของแต่ละบุคคล

1.1.6 ปัญหาชุมชน ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน เช่น ยาเสพติด พืชผลราคาตก ใจผู้รัย ชุกชุม

นอกจากการศึกษาและสำรวจสภาพและความต้องการของชุมชน รวมทั้งข้อมูลที่สำคัญของชุมชนแล้ว ต้องมีการสำรวจสภาพและความต้องการของผู้เรียนด้วย ทั้งนี้เพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับการร่างหลักสูตรให้สอดคล้องกับความสนใจ และพัฒนาการของผู้เรียน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม ซึ่งข้อมูลเหล่านี้สามารถศึกษาได้จากครูในโรงเรียน ผู้ปกครอง และตัวนักเรียนเอง

วิธีการศึกษาชุมชน ดำเนินการดังนี้

1. ศึกษาจากเอกสารต่าง ๆ จัดเป็นข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) ซึ่งเป็นข้อมูลที่มีผู้จัดพิมพ์ หรือรวบรวมไว้อยู่ในรูปเอกสารสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ เอกสารเหล่านี้สามารถค้นคว้า ศึกษาได้จากห้องสมุดจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่รวบรวมจัดเก็บไว้

2. ศึกษาจากการสำรวจชุมชน จัดเป็นข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) ซึ่งผู้ต้องการใช้ข้อมูลเป็นผู้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยตรงจากชุมชน ทำให้ได้เห็นสภาพที่แท้จริงและสร้างความสัมพันธ์อันดีกับชุมชนด้วย ซึ่งการสำรวจชุมชนต้องใช้วิธีการต่าง ๆ กัน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง ตรงกับความเป็นจริง วิธีการต่าง ๆ ได้แก่ การสัมภาษณ์ การสอบถาม และการสังเกต เป็นต้น

จากการศึกษาสภาพและความต้องการของชุมชน นำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาจัดลำดับความสำคัญ โดยกำหนดเป็นหัวเรื่องที่ต้องการให้นักเรียนได้เรียนรู้ เช่น ในชุมชนมีปัญหาเสพติด สิ่งแวดล้อมเป็นพิษ มีการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ ฯลฯ เหล่านี้เป็นต้น หรืออาจเป็นเรื่องที่ชุมชนต้องการถ่ายทอดวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนให้กับนักเรียนได้เรียนรู้ สิ่งเหล่านี้จัดแยกเป็นหมวดหมู่ให้ชัดเจนว่าอะไรเป็นปัญหาเร่งด่วนที่ต้องการแก้ไข หรืออะไรเป็นสิ่งที่ต้องการให้นักเรียนได้เรียนรู้เพื่อสืบทอดวัฒนธรรมของชุมชน

ในการดำเนินงานขั้นตอนนี้มีความสำคัญที่ต้องให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับชุมชน เช่น ผู้ปกครอง กรรมการโรงเรียน คนในชุมชน รวมทั้งนักเรียนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นร่วมกับครู ผู้บริหารโรงเรียน เพื่อนำไปสู่ข้อสรุปของการจัดลำดับความสำคัญของปัญหา หรือเรื่องราวที่ต้องการให้นักเรียนได้เรียนรู้

1.2 การวิเคราะห์ศักยภาพของโรงเรียน การวิเคราะห์ศักยภาพของโรงเรียนเป็นการศึกษาสภาพทั่วไปของโรงเรียนในด้านต่าง ๆ เช่น บุคลากร งบประมาณ อุปกรณ์ และสื่อต่าง ๆ อาคารสถานที่ ห้องเรียน ปัญหาที่เกิดจากการใช้หลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน ความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ข้อมูลเหล่านี้จะช่วยให้ในการพิจารณาว่าโรงเรียนมีความพร้อมหรือไม่ มีผลต่อการตัดสินใจว่าจะเลือกแนวทางการพัฒนาหลักสูตรอย่างไรจึงจะเหมาะสมกับศักยภาพของโรงเรียนมากที่สุด ข้อมูลต่าง ๆ เหล่านี้ศึกษาได้จาก เอกสาร รายงานต่าง ๆ เช่น สถิติของโรงเรียน รายงานการประเมินคุณภาพของโรงเรียน การสำรวจภายในโรงเรียน เป็นต้น (ดูตารางแบบสำรวจต่าง ๆ ในภาคผนวก)

1.3 การวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลาง เนื่องจากระยะเวลาทำการวิจัยเป็นช่วงการปรับเปลี่ยนระหว่างหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) เป็นหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ซึ่งยังไม่ได้นำมาใช้ในโรงเรียนประถมศึกษา จะเริ่มนำมาใช้จริงในปีการศึกษา 2546 โดยใช้ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1, 4 และมัธยมศึกษาปีที่ 1, 4 และทยอยการใช้จนครบทุกชั้นเรียนในปีการศึกษา 2548 ดังนั้น การวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลางมีแนวทางการวิเคราะห์ ดังนี้

1) หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ให้พิจารณาจาก

- จุดมุ่งหมายของหลักสูตร
- จุดประสงค์รายวิชา (ความมุ่งหวังที่ต้องการให้เกิดกับผู้เรียน)
- เนื้อหาสาระ (โครงสร้างหลักสูตร)
- กิจกรรมการจัดการเรียนการสอนและการประเมินผลการเรียนรู้

2) หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ให้พิจารณาจาก

- มาตรฐานการเรียนรู้ของหลักสูตร
- สาระและมาตรฐานการเรียนรู้แต่ละช่วงชั้น
 - 8 กลุ่มวิชา
 - กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

- การจัดการเรียนรู้
- การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

จากการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานที่ประกอบด้วย การศึกษาสภาพและความต้องการของชุมชน การวิเคราะห์ศักยภาพของโรงเรียน และการวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลาง สรุปได้ดังนี้

1.1 การศึกษาสภาพและความต้องการของชุมชน

- สภาพทั่วไปของชุมชน - การศึกษา - ศิลปวัฒนธรรม - เศรษฐกิจ - ภูมิปัญหาท้องถิ่น - ปัญหาของชุมชน	- หัวเรื่อง - จัดลำดับ ความสำคัญ

1.2 การวิเคราะห์ศักยภาพของโรงเรียน

- บุคลากร - งบประมาณ - อุปกรณ์ / สื่อต่าง ๆ - อาคารสถานที่ - ความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชน	การตัดสินใจที่จะ
พัฒนาหลักสูตร
ในเรื่องใด |
|---|---|

1.3 การวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลาง

1) หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521

(ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ให้พิจารณาจาก

- จุดมุ่งหมายของหลักสูตร
- จุดประสงค์รายวิชา (ความมุ่งหวังที่ต้องการให้เกิดกับผู้เรียน)
- เนื้อหาสาระ (โครงสร้างหลักสูตร)
- กิจกรรมการจัดการเรียนการสอนและการประเมินผลการเรียนรู้

ข้อกำหนด
ในการร่าง
หลักสูตร

2) หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

ให้พิจารณาจาก

- มาตรฐานการเรียนรู้ของหลักสูตร
- สาระและมาตรฐานการเรียนรู้แต่ละช่วงชั้น
 - 8 กลุ่มวิชา
 - กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
- การจัดการเรียนรู้
- การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

ขั้นที่ 2 การร่างหลักสูตร เป็นการกำหนดแผนการจัดประสบการณ์ หรือการกำหนดแนวทางการจัดการเรียนการสอนให้แก่ผู้เรียน ซึ่งประกอบด้วย จุดประสงค์ เนื้อหาสาระ กิจกรรมและวิธีวัดและประเมินผลผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ ทักษะ และทัศนคติตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

ในการร่างหลักสูตรต้องนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาในขั้นที่ 1 คือ ข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็น ได้แก่ สภาพและความต้องการของชุมชน ศักยภาพของโรงเรียน หลักสูตรแกนกลางที่กำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ รายวิชาที่ต้องการพัฒนา ประกอบด้วยขั้นตอนต่าง ๆ คือ

2.1 การกำหนดจุดประสงค์ของหลักสูตร ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ

1) จุดประสงค์ทั่วไป หมายถึง เป้าหมายหรือสิ่งที่มุ่งหวังให้เกิดกับผู้เรียนหลังจากที่ผู้เรียนได้เรียนรู้เรื่องนั้นๆ แล้ว ต้องนำข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมในขั้นที่ 1 มากำหนดเป็นจุดประสงค์ทั่วไป ต้องพิจารณาให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลาง การกำหนดจุดประสงค์ต้องเขียนด้วยภาษาที่ชัดเจน เข้าใจง่าย และสามารถนำไปปฏิบัติได้จริงภายใต้ศักยภาพของโรงเรียน

ตัวอย่าง การกำหนดจุดประสงค์ทั่วไปของหลักสูตร “การทำผลไม้แปรรูป” คือ “ให้นักเรียนมีความรู้และทักษะในการทำผลไม้แปรรูป”

2) จุดประสงค์การเรียนรู้

- บอกความหมายของ “ผลไม้แปรรูป” ได้
- สามารถทำผลไม้แปรรูปได้
- มีเจตคติที่ดีต่ออาชีพการทำผลไม้แปรรูป
- สามารถบรรจุหีบห่อที่สวยงามได้
- สามารถตั้งราคาขายที่เหมาะสมได้

ฯลฯ

2.2 การกำหนดเนื้อหาสาระ เนื้อหาสาระเป็นองค์ประกอบสำคัญในการพัฒนาหลักสูตร ทั้งนี้เนื่องจากเนื้อหาสาระเป็นเครื่องมือหรือสื่อกลางที่จะพาผู้เรียนไปยังวัตถุประสงค์ที่วางไว้ การพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนใช้เนื้อหาสาระที่เกี่ยวข้องกับชุมชนที่เป็นบริบทของโรงเรียนให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ เนื้อหาที่นำมาเป็นสื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ต้องมีความถูกต้อง ทันสมัย มีความน่าสนใจ เป็นสิ่งที่เรียนรู้ได้ คือมีความยากง่ายสอดคล้องเหมาะสมกับวัยหรือลำดับขั้นของการพัฒนาการทั้งทางร่างกายและจิตใจ รวมทั้งประสบการณ์เดิมของผู้เรียน มีประโยชน์ต่อผู้เรียนที่จะนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน เนื้อหาที่เลือกมาสามารถจัดให้ผู้เรียนได้โดยพิจารณาถึงความพร้อม ศักยภาพของโรงเรียน บุคลากรที่เป็นผู้สอน วัสดุ อุปกรณ์ต่าง ๆ ตัวอย่างการพัฒนาหลักสูตร “การทำผลไม้แปรรูป” ประกอบด้วยเนื้อหาสาระดังนี้

- ลักษณะและชนิดของผลไม้ที่นำมาแปรรูป
- ขั้นตอนการทำผลไม้แปรรูป
- การทำความสะอาดเครื่องใช้
- การบรรจุหีบห่อ
- การตั้งราคาขาย

ฯลฯ

2.3 การจัดการเรียนการสอน กิจกรรมและสื่อการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนการสอน คือ กิจกรรมที่ทั้งผู้เรียนเป็นผู้กระทำ และกิจกรรมที่ผู้สอนเป็นผู้กระทำ มีการใช้สื่อการเรียนการสอนต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้กิจกรรมในการจัดการเรียนการสอน การบรรยาย การสาธิต ผู้เรียนมีการซักถามโต้ตอบ การลงมือปฏิบัติ ซึ่งต้องสอดคล้องกับจุดประสงค์และเนื้อหาสาระที่กำหนดขึ้น ครูต้องคำนึงถึงพื้นฐานและประสบการณ์เดิมของผู้เรียน การกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอนต้องสอดคล้องกับประสบการณ์เดิมของผู้เรียน ซึ่งอาจมีการนำสื่อทั้งในด้านวัสดุอุปกรณ์ และบุคคล สถานที่ที่อยู่ในชุมชน เข้ามามีกำหนดเป็นกิจกรรมที่เป็นรูปธรรม เพื่อให้การเรียนรู้เชื่อมโยงกับชุมชน ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียน อันเนื่องมาจากการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ได้

กิจกรรมการเรียนการสอน ได้แก่ กิจกรรมในลักษณะต่อไปนี้คือ ศึกษา ทดลอง สำรวจ ฝึกปฏิบัติ วิเคราะห์ อภิปราย สัมมนา ระดมความคิด ฯลฯ ตัวอย่างกิจกรรม "ศึกษา" ได้แก่ (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. 2539 : 9)

- ฟังคำอธิบายจากครู
- ค้นคว้าจากห้องสมุดของโรงเรียน
- ค้นคว้าจากแหล่งวิทยาการอื่น ๆ
- เชิญผู้ทรงคุณวุฒิในท้องถิ่นมาบรรยาย
- ออกไปสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เกี่ยวข้องในท้องถิ่น
- ออกไปสำรวจดูสภาพจริงในพื้นที่
- สังเกตสิ่งแวดล้อมรอบข้าง
- ออกไปทัศนศึกษา
- รวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ
- นำหรือพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้

ฯลฯ

นอกจากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแล้ว ครูยังสามารถจัดทำสื่อการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนบรรลุจุดประสงค์ที่กำหนดไว้โดยการจัดทำสื่อต่าง ๆ เพื่อใช้ประกอบการจัดการเรียนการสอนได้ ดังนี้ (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. 2539 : 17-18)

1. หนังสือเรียน เป็นหนังสือที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดให้ใช้สำหรับการเรียน มีสาระตรงตามที่จะบ่งไว้ในหลักสูตรอย่างถูกต้อง อาจมีลักษณะเป็นเล่ม เป็นแผ่น หรือเป็นชุดก็ได้
2. คู่มือครู แผนการสอน แนวการสอน หรือเอกสารอื่น ๆ ที่จัดทำขึ้นเพื่อช่วยครูในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแต่ละรายวิชาให้เป็นไปตามจุดประสงค์ของหลักสูตร
3. หนังสือเสริมประสบการณ์ เป็นหนังสือที่จัดทำขึ้นโดยคำนึงถึงประโยชน์ในด้านการศึกษาค้นคว้าความรู้ของตนเอง ความสนุกสนานเพลิดเพลิน ความซาบซึ้งในคุณค่าของภาษา การเสริมสร้างทักษะและนิสัยรักการอ่าน การเพิ่มพูนความรู้ ความเข้าใจในสิ่งที่เรียนรู้ตามหลักสูตรให้กว้างขวางขึ้น หนังสือประเภทนี้โรงเรียนควรจัดหาไว้บริการครูและนักเรียนในโรงเรียน หนังสือเสริมประสบการณ์จำแนกออกเป็น 4 ประเภท คือ

3.1 หนังสืออ่านนอกเวลา เป็นหนังสือที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดให้ใช้ในการเรียนวิชาใดวิชาหนึ่งตามหลักสูตรนอกเหนือจากหนังสือเรียนสำหรับให้นักเรียนอ่านนอกเวลาเรียน โดยถือว่ากิจกรรมการเรียนเกี่ยวกับหนังสือนี้เป็นส่วนหนึ่งของการเรียนตามหลักสูตร

3.2 หนังสืออ่านเพิ่มเติม เป็นหนังสือที่มีสาระอิงหลักสูตร สำหรับให้นักเรียนอ่านเพื่อศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมด้วยตนเอง ตามความเหมาะสมกับวัยและความสามารถในการอ่านของแต่ละบุคคล หนังสือประเภทนี้เคยเรียกว่าหนังสืออ่านประกอบ

3.3 หนังสืออุเทศ เป็นหนังสือสำหรับใช้ค้นคว้าอ้างอิงเกี่ยวกับเรียน โดยมีการเรียบเรียงเชิงวิชาการ

3.4 หนังสือส่งเสริมการอ่าน เป็นหนังสือที่จัดทำขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เน้นไปในทางส่งเสริมให้ผู้อ่านเกิดทักษะในการอ่าน และมีนิสัยรักการอ่านมากยิ่งขึ้น อาจเป็นหนังสือสารคดี นวนิยาย นิทาน ฯลฯ ที่มีลักษณะไม่ขัดต่อวัฒนธรรม ประเพณีและศีลธรรมอันดีงาม ให้ความรู้ มีคติและสาระประโยชน์

4. แบบฝึกหัด เป็นสื่อการเรียนสำหรับให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติ เพื่อช่วยเสริมให้เกิดทักษะและความแตกฉานในบทเรียน

5. สื่อการเรียนการสอนอื่น ๆ เช่น สื่อประสม วีดิทัศน์ แถบบันทึกเสียง ภาพพลิก แผ่นภาพ เป็นต้น

สื่อการเรียนการสอนดังกล่าวข้างต้น โรงเรียนสามารถเลือกใช้ ปรับปรุง หรือจัดทำขึ้นเพื่อใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้ตามความเหมาะสม

2.4 การกำหนดวิธีวัดและประเมินผลผู้เรียน เนื่องจากการพัฒนาหลักสูตร มีจุดประสงค์ชัดเจน ที่กำหนดความคาดหวังในคุณลักษณะต่าง ๆ ที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน รวมทั้งวิธีดำเนินการเพื่อให้บรรลุจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ การที่ใช้หลักสูตรหรือครูทราบว่าจะเกิดจากการจัดการเรียนการสอนเป็นอย่างไร มีสิ่งใดที่ต้องปรับปรุง แก้ไข ผู้เรียนได้บรรลุตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่ เพียงใดนั้น ต้องมีวิธีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน รวมทั้งเครื่องมือที่ใช้วัดและประเมินผล ซึ่งการวัดและประเมินผู้เรียนมีประโยชน์ต่อผู้เรียนที่ทำให้ทราบความสามารถของตนเอง รู้สิ่งบกพร่องที่ควรแก้ไข เป็นประโยชน์ต่อผู้สอนที่ช่วยแก้ไขข้อบกพร่องของผู้เรียน รวมทั้งตัวผู้สอนเองช่วยให้ผู้สอนทราบคุณภาพการจัดการเรียนการสอน ซึ่งรวมถึงคุณภาพของหลักสูตร นำไปสู่การปรับปรุงหลักสูตรให้เหมาะสมยิ่งขึ้น ซึ่งการวัดและประเมินผลผู้เรียนมีทั้งก่อนการจัดการเรียนการสอน ระหว่างและสิ้นสุดการจัดการเรียนการสอน แล้วแต่ความเหมาะสม

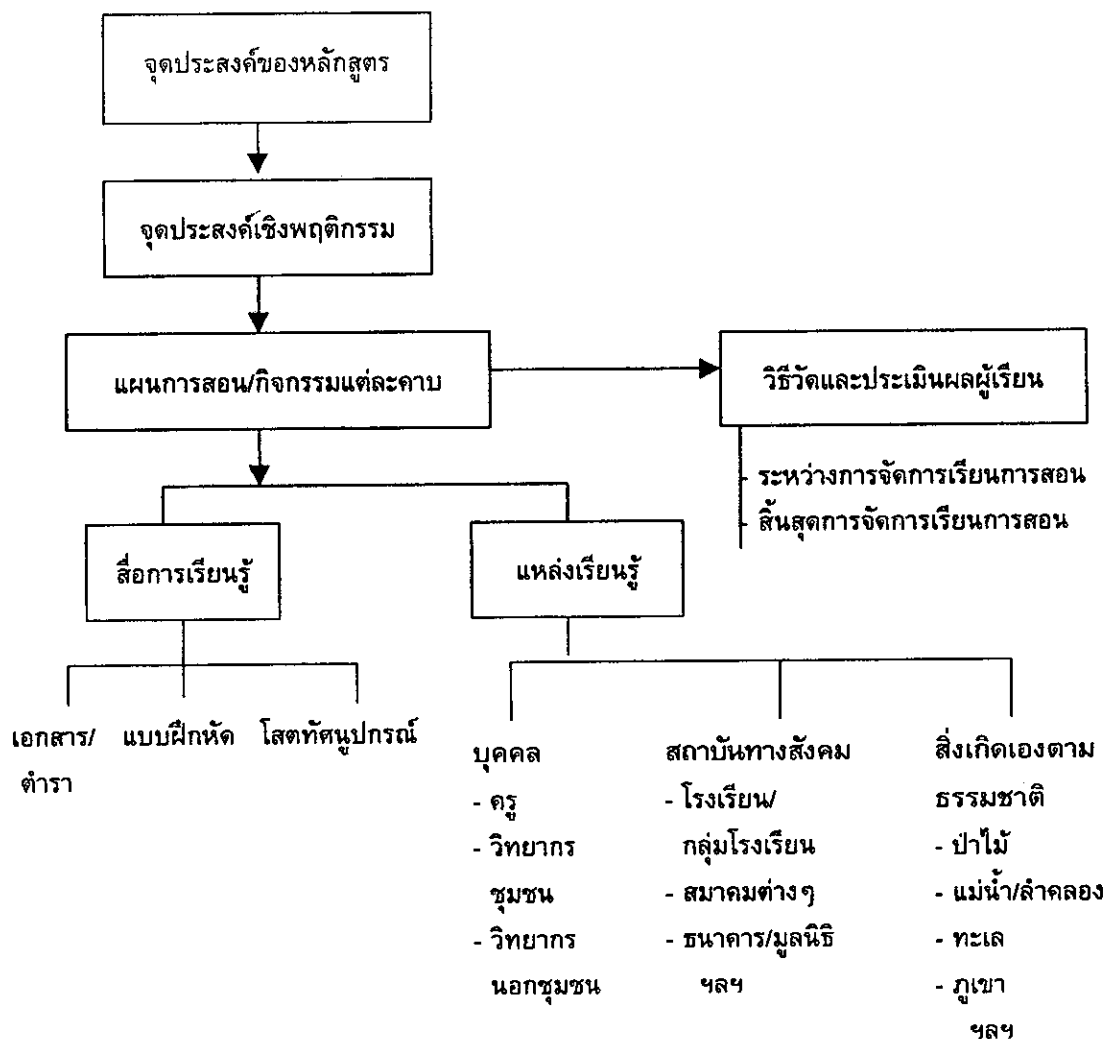
ขั้นที่ 3 การตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตร เมื่อร่างหลักสูตรเรียบร้อยแล้ว ก่อนที่จะนำไปใช้กับนักเรียน จำเป็นต้องมีการตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรก่อน เพื่อหาข้อบกพร่องและปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมและสมบูรณ์ที่สุด สิ่งที่ต้องพิจารณาในการตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรคือ ความสอดคล้องขององค์ประกอบต่าง ๆ ได้แก่ จุดประสงค์ เนื้อหาสาระ การจัดการเรียนการสอน กิจกรรมและสื่อการเรียนรู้ วิธีวัดและประเมินผลผู้เรียน ซึ่งวิธีการตรวจสอบกระทำโดย

1. คณะทำงานร่างหลักสูตร เป็นกลุ่มบุคคลที่พัฒนาหลักสูตรขึ้นมา เช่น คณะครู ผู้บริหาร ผู้ปกครอง คนในชุมชน เป็นผู้ให้ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

2. ผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งอาจเป็นผู้เชี่ยวชาญในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านเนื้อหาสาระ ด้านสื่อการเรียนรู้ ด้านหลักสูตรและการสอน เป็นผู้ให้ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

3. การรับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ซึ่งอาจจะอยู่ในลักษณะของการจัดประชุม/ สัมมนา เพื่อรับฟังข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงหลักสูตร

ขั้นที่ 4 การนำหลักสูตรไปใช้ หลังจากที่มีการตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรและปรับปรุงแก้ไข หลักสูตรที่ร่างขึ้นมาเรียบร้อยแล้ว ขั้นต่อไปคือ การนำหลักสูตรไปใช้ ซึ่งเป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญมาก ครูที่เป็นผู้ปฏิบัติการหลักในการพัฒนาหลักสูตรเป็นผู้นำหลักสูตรไปใช้ ด้วยการแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน ครูกำหนดวิธีการจัดการเรียนการสอน กำหนดรายละเอียดกิจกรรมในแต่ละคาบ พร้อมทั้งจัดเตรียมวัสดุ อุปกรณ์ต่าง ๆ การประสานงานกับบุคคลที่จะเข้ามาช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ รวมทั้งการจัดเตรียมสื่อ การเรียนการสอนให้สอดคล้องกับสภาพของชุมชน ดังภาพสรุปดังนี้

จากภาพสรุปข้างต้น พบว่าการนำหลักสูตรไปใช้ สิ่งที่ต้องการคำนึงถึงสิ่งแรกคือจุดประสงค์ของหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมากำหนดไว้ว่าอย่างไร หลังจากนั้นจึงพิจารณาจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน นำมาสู่การจัดการเรียนการสอน/กิจกรรมในแต่ละคาบ และในการจัดกิจกรรมจำเป็นต้องคำนึงถึงสื่อที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ซึ่งสื่อการเรียนรู้ได้แก่ เอกสาร/ตำรา แบบฝึกหัด โสตทัศนูปกรณ์ต่าง ๆ นอกจากนั้น ยังสามารถเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ เช่น จากบุคคล ได้แก่ ครู วิทยากรในและนอกชุมชน สถาบันทางสังคม ได้แก่ โรงเรียน กลุ่มโรงเรียน สมาคมต่าง ๆ ธนาคาร/มูลนิธิ ฯลฯ หรือเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่ตามธรรมชาติ ได้แก่ ป่าไม้ แม่น้ำ ลำคลอง ทะเลภูเขา เหล่านี้เป็นต้น

เพื่อให้สอดคล้องกับแนวทางการจัดการเรียนการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ตามมาตรา 22 ซึ่งบัญญัติไว้ว่า “การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ” การนำหลักสูตรไปใช้จัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ซึ่งในที่นี้ การเรียนรู้ หมายถึง การปรับเปลี่ยนทัศนคติ แนวคิด และพฤติกรรมอันเนื่องมาจากการได้รับประโยชน์ ซึ่งควรเป็นการปรับเปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2542 : 7) การจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ตามนัยแห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ มีดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2542 : 9-15)

1. การเรียนรู้โดยการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง หมายถึง การเรียนรู้ที่เป็นกระบวนการสร้างประสบการณ์และสิ่งต่าง ๆ ให้มีความหมายต่อตนเองจากปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม โดยใช้กระบวนการคิดและแสวงหาความรู้ควบคู่ไปกับการปฏิบัติจริง ให้ผู้เรียนค้นพบข้อความรู้และประสบการณ์ด้วยตนเอง ครูเป็นผู้อำนวยความสะดวก จัดโอกาส จัดบรรยากาศสิ่งแวดล้อมและแหล่งวิทยาการ ให้เอื้อต่อการสร้างแรงจูงใจให้เกิดการเรียนรู้

ขอบเขตเนื้อหาของการเรียนรู้โดยการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง คือ การฝึกทักษะกระบวนการคิดวิเคราะห์ การสร้างแรงจูงใจให้เกิดการเรียนรู้ ใฝ่เรียน

กลยุทธ์และเครื่องมือการเรียนรู้ เช่น การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Participatory learning : PL) กระบวนการทางปัญญา 10 ขั้น ของ ศ.นพ. ประเวศ วะสี ซึ่งได้แก่ การสังเกต การบันทึก การนำเสนอ การฟัง การถาม-ตอบ การตั้งสมมติฐาน การค้นหาคำตอบ การวิจัย การเชื่อมโยงบูรณาการ การเรียบเรียง

2. การเรียนรู้เรื่องของตนเอง ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม หมายถึง การเรียนรู้เพื่อเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างร่างกายและจิตใจของตนเอง การรับรู้และตระหนักในตนเอง สามารถปรับเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรมให้สอดคล้องกับค่านิยมที่ดีงาม ยึดมั่นในคุณธรรม จริยธรรม มีความเพียรพยายามในการทำความดี การเสริมสร้างลักษณะนิสัย และสุนทรียภาพความดีงามในตนเอง การเรียนรู้เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างสอดคล้องเหมาะสมกับสภาวะแวดล้อม การตระหนักถึงคุณค่า และพัฒนาคุณภาพของธรรมชาติสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

ขอบเขตเนื้อหา ได้แก่ การเรียนรู้เรื่องตนเองทั้งด้านร่างกาย และจิตใจ การเรียนรู้เกี่ยวกับธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และเรื่องศิลปวัฒนธรรม

กลยุทธ์และเครื่องมือการเรียนรู้ เช่น การเรียนรู้ในสถานการณ์จริง การฝึกปฏิบัติ (Learning by doing) การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม การฝึกทักษะกระบวนการคิด

3. การเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาทักษะการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ

3.1 การเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาทักษะการดำรงชีวิต หมายถึง การเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนมีทักษะชีวิตที่สำคัญและจำเป็น คือ การรู้จักคิดวิเคราะห์วิจารณ์ มีความคิดสร้างสรรค์ มีความตระหนักรู้ในตนเอง มีความเห็นใจผู้อื่น มีความภูมิใจในตนเอง มีความรับผิดชอบต่อสังคม รู้จักการสร้างสัมพันธภาพและการสื่อสาร รู้จักตัดสินใจและแก้ปัญหา รู้จักการจัดการกับอารมณ์และความเครียด

ขอบเขตเนื้อหาประกอบด้วยทักษะชีวิตที่สำคัญและจำเป็นข้างต้น รวมทั้งการเรียนรู้เรื่องเพศศึกษา การเลือกบริโภคสื่อ ยาเสพติดศึกษา ทักษะการเป็นผู้นำ ผู้ตาม การเรียนรู้เรื่องความแตกต่างระหว่างเพศ การแก้ไขความขัดแย้งและความรุนแรงในครอบครัวและสังคม

กลยุทธ์และเครื่องมือการเรียนรู้ เช่น การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม การบูรณาการ (Integration) การฝึกปฏิบัติจริง การสาธิต (Demonstration) การฝึกฝนสมาธิ และการปฏิบัติตามหลักศาสนา

3.2 การเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาทักษะการประกอบอาชีพ หมายถึง การเรียนรู้เพื่อค้นพบและใช้ศักยภาพของตนเพื่อเตรียมตัวประกอบอาชีพให้เหมาะสมกับตนเอง รู้จักวิธีเลือกประกอบอาชีพที่สุจริตเหมาะสม สามารถพึ่งตนเองและเลี้ยงตนเองได้อย่างพอเพียงแก่อัตภาพ

ขอบเขตเนื้อหาประกอบด้วยทักษะเกี่ยวกับการสร้างนิสัยรักการทำงาน มีความขยันหมั่นเพียร มีคุณธรรม 4 ประการ คือ ความอดทน ความซื่อสัตย์ รู้จักเสียสละ และความรับผิดชอบต่อตนเองและส่วนรวม รู้จักแก้ปัญหา รวมทั้งมีทักษะในการจัดการ

กลยุทธ์และเครื่องมือการเรียนรู้ เช่น การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม การฝึกปฏิบัติจริง การสาธิต การทดลอง (Experimentation)

4. การเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนากระบวนการคิด การแก้ปัญหาโดยเน้นประสบการณ์และการฝึกปฏิบัติ

หมายถึง การใช้ทักษะการคิดเพื่อค้นหาคำตอบในสถานการณ์ต่าง ๆ โดยอาศัยประสบการณ์และการฝึกปฏิบัติจริง เพื่อให้สามารถเผชิญและผจญกับปัญหาและจัดการกับภาวะต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสมเป็นประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม

ขอบเขตเนื้อหาของการเรียนรู้ที่พัฒนากระบวนการคิด การแก้ปัญหาจากประสบการณ์และการฝึกปฏิบัติ โดยการสังเกต การเปรียบเทียบ ตั้งคำถาม แปลความหมาย ตีความ ขยายความ อ้างอิง คาดคะเน การสรุปความคิดสร้างสรรค์ และกระบวนการคิดวิเคราะห์

กลยุทธ์และเครื่องมือการเรียนรู้ เช่น การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม การใช้กระบวนการแก้ปัญหา กระบวนการกลุ่ม (Group process) กระบวนการทางปัญญาของ ศ.นพ. ประเวศ วะสี

5. การเรียนรู้โดยผสมผสานความรู้ คุณธรรม ค่านิยม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์

หมายถึง การเรียนรู้ที่มุ่งให้มีความรู้ในศาสตร์ต่าง ๆ ควบคู่กับการพัฒนาตนเองทางด้านจิตใจ บุคลิกภาพ และลักษณะนิสัย

ขอบเขตเนื้อหา คือ ความรู้ในศาสตร์ต่าง ๆ เช่น วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ สังคมศาสตร์ ภาษาศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ ตลอดจนการเรียนรู้เกี่ยวกับมารยาท วิธีปฏิบัติตนทางกาย วาจา ใจ ความมีสติสัมปชัญญะ การมีคุณธรรมสำคัญ ความรักในเพื่อนมนุษย์ ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การพัฒนาจิตใจ บุคลิกภาพและลักษณะนิสัย

กลยุทธ์และเครื่องมือการเรียนรู้ เช่น การบูรณาการ การฝึกปฏิบัติจริง การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

6. การเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาประชาธิปไตย หมายถึง การเรียนรู้ในเรื่องสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาคและการปฏิบัติตามหน้าที่ของตน การเคารพในสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น โดยคำนึงถึงความคิดเห็นและผลประโยชน์ของส่วนรวมเป็นหลัก

ขอบเขตเนื้อหา คือ ความรู้ความเข้าใจ ความศรัทธาในการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ความรักและหวงแหนสิทธิเสรีภาพของตน การเคารพในสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น ความเป็นพลเมืองดี การรักษาประโยชน์ส่วนรวม

กลยุทธ์และเครื่องมือการเรียนรู้ เช่น การฝึกปฏิบัติจริง การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม การฝึกกระบวนการคิดวิเคราะห์ การเรียนจากสถานการณ์จำลอง (Simulation)

7. การเรียนรู้เรื่องภูมิปัญญาและศิลปวัฒนธรรม หมายถึง การเรียนรู้เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ และความตระหนักในคุณค่าของความรู้ต่าง ๆ ที่ได้คิดค้นและสั่งสมประสบการณ์โดยภูมิปัญญาไทย ตลอดจนมีความรัก ชื่นชมและหวงแหนในคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมไทย สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตและสืบสานให้ยั่งยืน ตลอดจนเชื่อมโยงสู่สากล

ขอบเขตเนื้อหา เกี่ยวข้องกับศาสตร์สาขาต่าง ๆ ได้แก่ เกษตรกรรม อุตสาหกรรมและหัตถกรรม แพทย์แผนโบราณ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ธุรกิจชุมชน สวัสดิการ ศิลปกรรม การจัดการองค์กร ภาษาและวรรณกรรม ศาสนาและประเพณี การศึกษา กีฬาและนันทนาการ

กลยุทธ์และเครื่องมือการเรียนรู้ เช่น การเรียนรู้จากครอบครัว ชุมชน หอถิ่น ภูมิปัญญาและปราชญ์ชาวบ้าน การเรียนรู้โดยการปฏิบัติจริง การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม กระบวนการคิดวิเคราะห์

8. การวิจัยเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ หมายถึง การศึกษารวบรวมข้อมูลเพื่อนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ สรุปผล เพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของสถานศึกษา

ขอบเขตเนื้อหา เกี่ยวข้องกับระเบียบวิธีวิจัยแบบต่าง ๆ การมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

กลยุทธ์และเครื่องมือการวิจัยในสถานศึกษา เช่น ระบบบริหารของสถานศึกษา องค์ความรู้เรื่องการวิจัยของผู้บริหารและครูอาจารย์ การสร้างแรงจูงใจ การจัดสรรงบประมาณสนับสนุน การประเมินคุณภาพ

9. การเรียนรู้โดยความร่วมมือของครอบครัวและชุมชน หมายถึง การที่ครอบครัว ชุมชน และสถานศึกษามีบทบาทร่วมกันในการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน เพื่อให้เรียนรู้ได้อย่างเต็มตามศักยภาพ

ขอบเขตเนื้อหา เกี่ยวข้องกับบทบาทของครอบครัวและชุมชนในการร่วมจัดทำหลักสูตร การสนับสนุนทรัพยากรทางการศึกษา การประเมินคุณภาพทางการศึกษา

กลยุทธ์และเครื่องมือสำคัญที่ทำให้สถานศึกษาได้รับความร่วมมือจากชุมชน เช่น เทคนิคการบริหารอย่างมีส่วนร่วม การกระจายอำนาจความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

10. การประเมินผลผู้เรียน หมายถึง กระบวนการพิจารณาตัดสินคุณภาพ คุณลักษณะและพฤติกรรมของผู้เรียนว่าเป็นไปตามจุดประสงค์การเรียนรู้หรือไม่ อย่างไร

ขอบเขตเนื้อหา เกี่ยวข้องกับวิธีประเมินผล เครื่องมือในการประเมินผล องค์ความรู้ในการประเมินผล การมีส่วนร่วมในการประเมินผลของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

กลยุทธ์และเครื่องมือสำคัญในการประเมินผลผู้เรียน เช่น การประเมินผลตามสภาพจริง แฟ้มสะสมงาน การสังเกต การสัมภาษณ์ การจัดนิทรรศการแสดงผลงาน

ขั้นที่ 5 การประเมินผลหลักสูตร เป็นการตัดสินคุณค่าของหลักสูตรที่พัฒนาขึ้น โดยใช้ผลจากการรวบรวมข้อมูลในแง่มุมต่าง ๆ เพื่อหาคำตอบว่าหลักสูตรมีผลสัมฤทธิ์ตามที่กำหนดไว้หรือไม่ เพียงใด มีสิ่งใดที่ควรต้องทำการปรับปรุงเพื่อให้หลักสูตรดียิ่งขึ้น

การประเมินหลักสูตร ให้ครูประเมินจากสิ่งต่าง ๆ ต่อไปนี้

1. ผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียน ได้แก่ ความรู้ ทักษะ เจตคติ และค่านิยมต่าง ๆ มีการประเมินออกเป็น 2 ระยะ คือ

1.1 ประเมินระหว่างการจัดการเรียนการสอน เป็นการประเมินตามจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมที่กำหนดไว้ในแต่ละคาบของการจัดการเรียนการสอน

1.2 ประเมินเมื่อสิ้นสุดการจัดการเรียนการสอน ตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตร ว่านักเรียนมีผลสัมฤทธิ์เป็นไปตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ในหลักสูตรหรือไม่ อย่างไร

2. ประเมินการจัดการเรียนการสอน เพื่อตรวจสอบว่าเมื่อนำหลักสูตรไปใช้จัดการเรียนการสอนในสถานการณ์จริงแล้วเป็นอย่างไร มีปัญหา/อุปสรรคอย่างไร การประเมินการจัดการเรียนการสอนให้คำนึงถึงการประเมินสิ่งต่าง ๆ ต่อไปนี้ คือ

- การประเมินเนื้อหาสาระที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน เหมาะสมและสอดคล้องกับพัฒนาการของผู้เรียน ผู้เรียนสนใจในเนื้อหาสาระเรื่องราวที่นำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนหรือไม่ อย่างไร

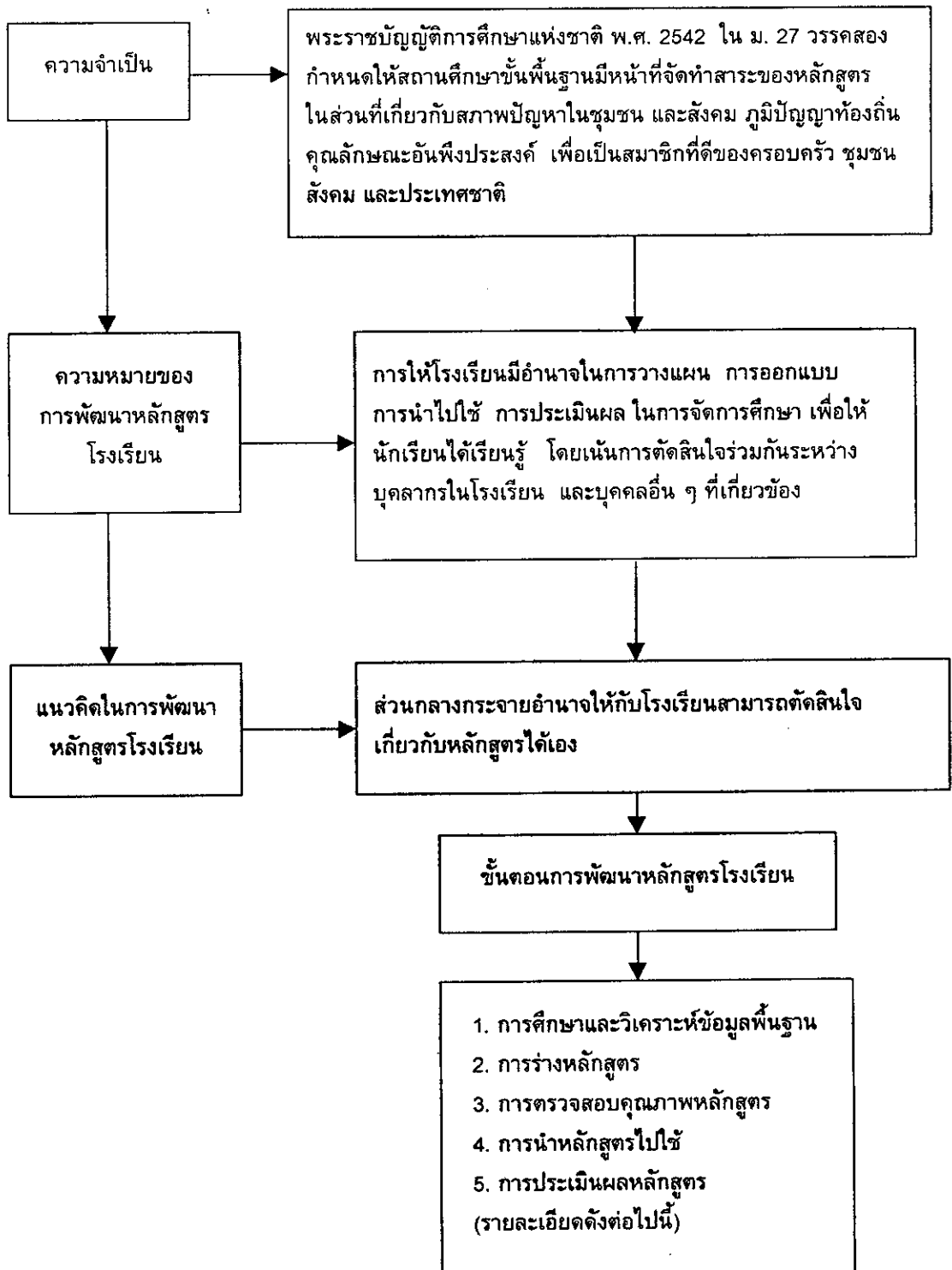
- ประเมินสื่อที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน ว่าเหมาะสม ชัดเจน เข้าใจง่าย และดึงดูดความสนใจของผู้เรียนเพียงใด

- ประเมินกิจกรรมการจัดการเรียนการสอน ว่าเป็นไปตามลำดับจากง่ายไปยากหรือไม่ ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และมีทักษะตามที่กำหนดไว้ในแผนการสอนหรือไม่ อย่างไร

- ประเมินการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น ครู ผู้บริหาร ผู้ปกครอง คนในชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมเพียงใด

จากความจำเป็นและขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ดังนี้

สรุป ความจำเป็นและขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน

ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน

ขั้นตอน	สิ่งที่ศึกษา	วิธีการศึกษา/แหล่งข้อมูล	เป้าหมาย
1. การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน 1.1 สภาพและความต้องการของชุมชน 1.2 ศักยภาพของโรงเรียน 1.3 วิเคราะห์หลักสูตรแกนกลาง	- สภาพทั่วไปของชุมชน - การศึกษา - สิ่งแวดล้อม - การประกอบอาชีพ - สุขภาพอนามัย - ขนบธรรมเนียมประเพณี - ทรัพยากร - ปัญหาชุมชน - สภาพทั่วไปของโรงเรียน - บุคลากร - งบประมาณ - อุปกรณ์ - สื่อการจัดการเรียนการสอน - อาคารสถานที่ - ห้องเรียน - ความร่วมมือระหว่างชุมชนกับโรงเรียน - จุดหมาย (มาตรฐานหลักสูตร) - จุดประสงค์รายวิชา (มาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มวิชา) - เนื้อหาสาระ (สาระการเรียนรู้แต่ละช่วงชั้น) - การจัดการเรียนการสอนและการประเมินผล	- เอกสาร - การสำรวจชุมชนด้วยการสัมภาษณ์ สอบถาม สังเกต - โรงเรียนประชุมร่วมกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น ผู้ปกครอง กรรมการคนในชุมชน นักเรียน ฯลฯ - เอกสาร - รายงาน - การสำรวจโรงเรียน - ประชุมร่วมกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง - เอกสารหลักสูตรแกนกลาง	กำหนดหัวเรื่องที่จะนำมาเรียนรู้ เรียงตามลำดับความสำคัญ ตัดสินใจเกี่ยวกับหัวเรื่องที่จะนำมาเรียนรู้ - กำหนดจุดประสงค์ทั่วไป - กำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้(เชิงพฤติกรรม) - กำหนดเนื้อหาสาระ - กำหนดการจัดกิจกรรม - กำหนดการวัดและประเมินผล
2. การร่างหลักสูตร 2.1 การกำหนดจุดประสงค์ของหลักสูตร	- หัวเรื่องที่จะนำมาเรียนรู้ - จุดประสงค์การเรียนรู้ในหลักสูตรแกนกลาง	- ข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลางในขั้นตอนที่ 1 มากำหนดเป็นจุดประสงค์ของการเรียนรู้	- กำหนดจุดประสงค์ทั่วไป - กำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้

ขั้นตอน	สิ่งที่ศึกษา	วิธีการศึกษา/แหล่งข้อมูล	เป้าหมาย
2.2 การกำหนดเนื้อหาสาระ	เนื้อหาสาระที่จะนำมากำหนดการเรียนรู้ - สอดคล้องกับจุดประสงค์ - เกี่ยวข้องกับสภาพความต้องการของชุมชน - ทันสมัย น่าสนใจ - ยากง่าย สอดคล้องกับวัยของผู้เรียน - มีประโยชน์นำไปใช้ในชีวิตประจำวัน - โรงเรียนมีศักยภาพในการจัดการเรียนการสอนได้	- ข้อมูลที่ได้จากขั้นตอนที่ 1 - ประชุมร่วมกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง	กำหนดเนื้อหาสาระได้สอดคล้องกับจุดประสงค์และสภาพความต้องการของชุมชน
2.3 การจัด การเรียน การสอน กิจกรรมและ สื่อการเรียนรู้	- กระบวนการจัดการเรียนการสอน - กิจกรรมที่ผู้เรียนกระทำ - กิจกรรมที่ผู้สอนกระทำ - ประสบการณ์เดิมของผู้เรียน - สื่อการเรียนรู้ที่จะนำมาใช้	- เอกสาร ตำราจากห้องสมุด หน่วยงานต่าง ๆ - ประสบการณ์ตรงของครูผู้สอน - ประชุมร่วมกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง	แนวทางการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาที่พัฒนาขึ้น
2.4 การกำหนด วิธีวัดและ ประเมินผล ผู้เรียน	- วิธีวัดและประเมินผลผู้เรียนตามสภาพจริง - คุณลักษณะต่าง ๆ ที่ต้องการให้เกิดกับผู้เรียนในรายวิชาที่พัฒนาขึ้น - เครื่องมือที่ใช้ในการวัดและประเมินผลผู้เรียน	- เอกสาร ตำราจากห้องสมุดและหน่วยงานต่าง ๆ - ประสบการณ์ตรงของครูผู้สอน - ประชุมร่วมกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง	วิธีวัดและประเมินผลผู้เรียนที่สอดคล้องกับจุดประสงค์ของหลักสูตร
3. การตรวจสอบ คุณภาพของ หลักสูตร	- วิธีการตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตร	- ประชุมระดมความคิดเห็นจากคณะทำงานร่างหลักสูตร - ความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ - ประชุมรับฟังความคิดเห็นจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง	ประสิทธิภาพของหลักสูตรก่อนนำไปใช้จริง

ขั้นตอน	สิ่งที่ศึกษา	วิธีการศึกษา/แหล่งข้อมูล	เป้าหมาย
4. การนำหลักสูตรไปใช้	- วิธีการแปลงหลักสูตรไปสู่การจัดการเรียนการสอน - การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ	- เอกสาร ตำราจากห้องสมุด และหน่วยงานต่าง ๆ - ประสบการณ์ตรงของครูผู้สอน - ประสานกับชุมชนเพื่อใช้สื่อ บุคลากร แหล่งเรียนรู้ในการจัดการเรียนการสอน	- ให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรงในการจัดการเรียนการสอน - ให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามที่กำหนดไว้ในจุดประสงค์การเรียนรู้
5. การประเมินผลหลักสูตร	- ผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียนในการจัดการเรียนการสอน - กระบวนการจัดการเรียนการสอน	- ประเมินผลนักเรียนในระหว่างการจัดการเรียนการสอน - ประเมินผลนักเรียนเมื่อสิ้นสุดการจัดการเรียนการสอน - ประเมินเนื้อหาสาระ สื่อ กิจกรรมการจัดการเรียนการสอน - ประเมินการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง	- การตัดสินคุณค่าของหลักสูตรที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน - การปรับปรุงหลักสูตรให้ดียิ่งขึ้น

ภาคผนวก

แบบสำรวจ ชุดที่ 1
แบบสำรวจข้อมูลทั่วไปของโรงเรียน

- 1. ชื่อโรงเรียน
- 2. สังกัด
- 3. ที่ตั้ง
แผนที่แสดงที่ตั้งของโรงเรียน
- 4. ประวัติของโรงเรียน(บรรยาย)
.....
- 5. ลักษณะของชุมชน ซึ่งเป็นที่ตั้งของโรงเรียน
 - 5.1 ประวัติชุมชน
 - 5.2 สภาพภูมิศาสตร์
 - 5.3 การคมนาคมติดต่อกับชุมชนอื่น
 - 5.4 อาชีพของคนในชุมชน
 - 5.5 ทรัพยากรในชุมชน
 - 5.6 ภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - 5.7 แหล่งเรียนรู้ที่สำคัญของชุมชน (เช่น วัด/ศาสนสถาน ห้างสมุด พิพิธภัณฑ์
โบราณสถาน โบราณวัตถุ ฯลฯ)
 - 5.8 อาชีพของผู้ปกครอง
- 6. การมีส่วนร่วมระหว่างชุมชนกับโรงเรียน
 - 6.1 คณะกรรมการโรงเรียน ประกอบด้วย
จัดตั้งในปี มีหน้าที่
 - 6.2 ผู้ปกครองนักเรียนมีส่วนร่วมกับโรงเรียนในเรื่องใดบ้าง
.....
 - 6.3 วัดมีบทบาทและมีส่วนร่วมกับโรงเรียนอย่างไร
.....
 - 6.4 ผู้นำชุมชนมีบทบาทและมีส่วนร่วมกับโรงเรียนอย่างไร
.....
 - 6.5 บุคลากรอื่น ๆ ที่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียนมีใครบ้าง
และมีส่วนร่วมอย่างไร

แบบสำรวจ ชุดที่ 2
แบบสำรวจอาคารสถานที่ของโรงเรียน

1. จำนวนพื้นที่ของโรงเรียน ไร่ ตารางวา
2. จำนวนอาคารเรียน หลัง
 อาคารตึก หลัง
 อาคารไม้ หลัง
 อาคารชั่วคราว หลัง
3. จำนวนห้องเรียนและห้องต่าง ๆ รวม ห้อง
 - 3.1 ห้องเรียนอนุบาล ห้อง
 - 3.2 ห้องเรียน ป. 1 ห้อง
 - 3.3 ห้องเรียน ป. 2 ห้อง
 - 3.4 ห้องเรียน ป. 3 ห้อง
 - 3.5 ห้องเรียน ป. 4 ห้อง
 - 3.6 ห้องเรียน ป. 5 ห้อง
 - 3.7 ห้องสมุด ห้อง
 - 3.8 ห้องพักครู ห้อง
 - 3.9 ห้องน้ำชาย ห้อง
 - 3.10 ห้องน้ำหญิง ห้อง
 - 3.11 โรงอาหาร ห้อง
 - 3.12 ห้องประชุม ห้อง
 - 3.13 ห้องครัว ห้อง
 - 3.14 ห้องอื่น ๆ ห้อง
4. พื้นที่สนามเด็กเล่น ตารางวา มีของเล่นอะไรบ้าง เช่น ชิงช้า กระดานลื่น ม้าหมุน ฯลฯ
5. พื้นที่ว่างที่ให้นักเรียนวิ่งเล่น ตารางวา

แบบสำรวจ ชุดที่ 4
แบบสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียน

1. จำนวนนักเรียน ปีการศึกษา 2544

ชั้น	ชาย	หญิง	รวม
เด็กเล็ก			
อนุบาล 1			
อนุบาล 2			
อนุบาล 3			
ป. 1			
ป. 2			
ป. 3			
ป. 4			
ป. 5			
ป. 6			

2. นักเรียนที่จบ ป.6 ในปีการศึกษา 2543 มีจำนวน คน เรียนต่อ คน
ไม่เรียนต่อ คน

บรรณานุกรม

- กรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). *ปฏิศันนนาทศณะทางการศึกษาสำหรับศตวรรษที่ 21*. เอกสารวิชาการลำดับที่ 1/2542. โครงการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับกลุ่มเป้าหมายการศึกษานอกโรงเรียน.
- กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. (2539). *ท้องถิ่นกับการพัฒนาหลักสูตร*. กรุงเทพฯ : กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.
- _____. (2544). *ร่างหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 25.....*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา กรมการศาสนา.
- _____. (2543). *โครงการส่งเสริมสนับสนุนให้สถานศึกษา มีความเข้มแข็งทางวิชาการ เอกสารประกอบการอบรม เรื่องแนวทางการพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษาและการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด. เอกสารประกอบการประชุมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง การนำกิจกรรมพัฒนาคุณภาพ การศึกษาสู่การปฏิบัติให้สถานศึกษา มีความเข้มแข็งทางวิชาการ ระหว่างวันที่ 4-8 กันยายน 2543 ณ โรงแรมมรินทร์ราฎน อำเภอมือง จังหวัดพิษณุโลก. เอกสารอัดสำเนา.*
- _____. (ม.ป.ป.). *คู่มือหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533).*
- _____. (2543?). *รายงานการสังเคราะห์เอกสาร เรื่อง กระบวนการจัดการและการนำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานไปใช้.*
- คณะกรรมการปฏิรูประบบบริหารการศึกษาในกระทรวงศึกษาธิการ. (2542). *รายงานการปฏิรูประบบบริหาร การบริหารการศึกษาในกระทรวงศึกษาธิการ*. กรุงเทพฯ : บริษัทเซเว่น พรินต์ติ้งกรุ๊ป จำกัด.
- ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์. (2539). *การพัฒนาหลักสูตร : หลักการและแนวปฏิบัติ*. ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นิลฉณ พัทธกิจ และ ปิยะวรรณ ศรีสุรักษ์. (2540). *การพัฒนารูปแบบและแนวทางการสอนที่มุ่งพัฒนา ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษา กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต (สังคมศึกษา) โดยใช้แหล่งความรู้ในชุมชน*. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- วิชัย วงษ์ใหญ่. (2537). *กระบวนการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนภาคปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.
- สุนีย์ เหมาะประสิทธิ์. (2537). *เอกสารประกอบการสอน วิชา ปก.511 การพัฒนาหลักสูตรและการสอน ในระดับประถมศึกษา*. กรุงเทพฯ : ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- สุริยา เหมตะศิลป. (2537). *การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพในการพัฒนาหลักสูตร แบบมีฐานมาจากระดับโรงเรียน สำหรับครูมัธยมศึกษา*. ปรินญานินพนธ์ กศ.ด. (การวิจัยและพัฒนาหลักสูตร). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2542). *แนวการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษา แห่งชาติ พ.ศ. 2542*. สถาบันแห่งชาติเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา แห่งชาติ จัดพิมพ์เผยแพร่.

- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2543). *มาตรฐานการศึกษาเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอก : ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด บางกอกบลิ๊ก.
- _____. (2543). *รายงานการวิจัย เรื่องการวิจัยและพัฒนาระบบการประเมินผลภายในสถานศึกษา*. โดย สุวิมล ว่องวาณิช. กรุงเทพฯ : บริษัท พิมพ์ดี จำกัด.
- _____. (2543). *รายงานการศึกษาแนวทางการบริหารและการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในรูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School-Based Management)*. / อุทัย บุญประเสริฐ. กรุงเทพฯ.
- _____. (2542). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542*. กรุงเทพฯ : บริษัทพริกหวาน กราฟฟิค จำกัด.
- Brady, Laurie. (1987). *Curriculum Development*. Sydney : Prentice Hall.
- Chen., Hsiao-Lan Sharon & Chung, Jing. (2000). *School Improvement in Taiwan : Problems and Possibilities*. The Implementation of School-Based Curriculum Development. Paper Presented at the Thirteenth Annual Conference of the Improvement January 4-8, 2000 Hong Kong. (on line). Available : <http://www.ied.edu.hk/cric/apjted>.
- Curriculum Development Council. (2000). *Learning To Learn The Way Forward in Curriculum Development Consultation Document*. Hong Kong Special Administrative Region of The People's Republic of China November. (on line). Available : <http://www.ied.edu.hk/cric/apjted>.
- Department for International Development. (2000). *Developing a Global Dimension in The School Curriculum*. Available : <http://www.dfee.gov.uk/circulars/MS-OO/Globald.pdf>.
- Eggleston, John. (1980). *School-Based Curriculum Development in Britain*. London : Routledge & Kegan Paul.
- Marsh, Colin and others. (1990). *Reconceptualizing School-Based Curriculum Development*. London : The Falmer Press.
- Skilbeck, Malcolm. (1984). *School-Based Curriculum Development*. London : Harper & Row, Publishers.
- Taba, Hilda. (1962). *Curriculum Development : Theory and Practice*. New York : Harcourt Brace and World Inc.
- Tuckman, Bruce W. (1985). *Evaluating Instructional Programs*. (second edition). Allyn and Bacon, Inc. Massachusetts.
- Tyler, Ralph. (1949). *Basic Principle of Curriculum and Instruction*. University of Chicago Press.
- Wohisletter, Priscilla. (1995, September). Getting School-Based Management Right. *Phi Delta Kappan*. 77(1) : 22-25.

ภาคผนวก ค
การพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนวัดสำโรง

การพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนวัดสำโรง

ผู้ดำเนินการ : คณะครูโรงเรียนวัดสำโรง

อ. บางกรวย จ. นนทบุรี

ความจำเป็น

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ในมาตรา 27 วรรคสอง ได้กำหนดให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลาง ในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ซึ่งนัยตามมาตรา 27 วรรคสองนี้ สถานศึกษาขั้นพื้นฐานต้องทำหน้าที่พัฒนาหลักสูตรเพื่อนำไปใช้จัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน เพื่อให้เยาวชนไทยมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่กำหนดไว้

โรงเรียนวัดสำโรงเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้ตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นของการพัฒนาหลักสูตรที่ให้โรงเรียนเป็นผู้ดำเนินการ ซึ่งคณะครูโรงเรียนวัดสำโรงพิจารณาเห็นว่า การพัฒนาหลักสูตรเป็นเรื่องที่ต้องดำเนินการทั้งโรงเรียน โดยครู ผู้บริหาร และชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ประกอบกับได้รับการสนับสนุนด้านองค์ความรู้จากนักวิจัยเกี่ยวกับขั้นตอนการดำเนินงานในการพัฒนาหลักสูตร จึงได้ร่วมกันปฏิบัติการจัดทำหลักสูตรเพื่อใช้จัดการเรียนการสอนในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2544 เพื่อเป็นการเตรียมครูให้มีความรู้ ทักษะในการพัฒนาหลักสูตรสำหรับการดำเนินการต่อไปในอนาคต

ขั้นตอนในการพัฒนาหลักสูตร การพัฒนาหลักสูตรครั้งนี้ดำเนินการตามขั้นตอนต่าง ๆ คือ

ขั้นที่ 1 การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานในด้านต่าง ๆ ได้แก่

- 1.1 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพและความต้องการของชุมชน
- 1.2 การวิเคราะห์ศักยภาพของโรงเรียน
- 1.3 การวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลาง

ขั้นที่ 2 การร่างหลักสูตร

- 2.1 การกำหนดจุดประสงค์ของหลักสูตร
- 2.2 การกำหนดเนื้อหาสาระ
- 2.3 การจัดการเรียนการสอน กิจกรรมและสื่อต่าง ๆ
- 2.4 การกำหนดวิธีวัดและประเมินผลผู้เรียน

ขั้นที่ 3 การตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตร

ขั้นที่ 4 การนำหลักสูตรไปใช้

ขั้นที่ 5 การประเมินผลหลักสูตร

รายละเอียดของแต่ละขั้นตอนมีดังต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานในด้านต่าง ๆ

1.1 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพและความต้องการของชุมชน

๑๑

1.1 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพและความต้องการของชุมชน

สภาพของท้องถิ่น

จากการศึกษาจากเอกสาร โดยเฉพาะหนังสือจังหวัดนนทบุรี และหนังสือวัฒนธรรมพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์ และภูมิปัญญา จังหวัดนนทบุรี ของคณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ ในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จัดพิมพ์เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 6 รอบ 5 ธันวาคม 2542 ซึ่งโรงพิมพ์คุรุสภาเป็นผู้ดำเนินการจัดพิมพ์ เมื่อปี พ.ศ. 2543 นั้น ทำให้ได้ทราบถึงประวัติความเป็นมา ตลอดจนสภาพปัจจุบันปัญหา ดังนี้

ข้อมูลทั่วไป

จังหวัดนนทบุรี

ที่ตั้งและอาณาเขต

นนทบุรีเป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่ในภาคกลาง (ภาคกลางตอนล่าง) ของประเทศ อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานครไปทางทิศเหนือประมาณ 20 กิโลเมตร เป็นจังหวัด 1 ใน 5 จังหวัดปริมณฑล (นนทบุรี ปทุมธานี นครปฐม สมุทรปราการ และสมุทรสาคร) ของกรุงเทพมหานคร

ที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ อยู่ระหว่างละติจูด 13 องศา 47 ลิปดาเหนือ ถึง 14 องศา 04 ลิปดาเหนือ และลองจิจูด 100 องศา 15 ลิปดาตะวันออก ถึง 100 องศา 34 ลิปดาตะวันออก

อาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ จังหวัดปทุมธานี และจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
ทิศใต้	ติดต่อกับ กรุงเทพมหานคร
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ กรุงเทพมหานคร และจังหวัดปทุมธานี
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ จังหวัดนครปฐม

ขนาด มีพื้นที่ 622.303 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 388.939 ไร่ มีขนาดเล็กเป็นอันดับที่ 2 ของภาค (ขนาดเล็กที่สุดของภาคคือจังหวัดสมุทรสงคราม)

รูปร่าง พื้นที่ตั้งจังหวัดนนทบุรีมีรูปร่างคล้าย ลูกเปิด ลำตัวใหญ่ ประกอบด้วย อำเภอต่าง ๆ ทั้ง 6 อำเภอ และส่วนคอดยาวสูงขึ้น เป็นส่วนหนึ่งของอำเภอไทรน้อย

ลักษณะภูมิประเทศ

โครงสร้างทางธรณีวิทยาจังหวัดนนทบุรี เป็นที่ราบลุ่มดินดอนสามเหลี่ยมปากแม่น้ำเจ้าพระยา (ทุ่งราบเจ้าพระยา) ไม่มีพื้นที่ส่วนที่เป็นภูเขา ดังนั้นกลุ่มหิน ชั้นหินและหินปูนจึงไม่มี ส่วนมากจะเป็นทราย มีทั้งทรายบกและทรายแม่น้ำ ซึ่งเป็นแหล่งวัตถุดิบสำหรับใช้ในการก่อสร้าง นอกจากนี้ ยังมีดินเหนียวที่ใช้ในการทำอุตสาหกรรมเครื่องปั้นดินเผาที่ขึ้นชื่อของจังหวัดนนทบุรี

ลักษณะภูมิอากาศ

จังหวัดนนทบุรีมีลักษณะอากาศแบบร้อนชื้น สภาพภูมิอากาศมีลักษณะสม่ำเสมอตลอดพื้นที่ เนื่องจากบริเวณที่ตั้งของจังหวัดอยู่ในแนวร่องมรสุม จึงได้รับอิทธิพลของลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ระหว่างเดือนพฤษภาคม - ตุลาคม พัดมาจากบริเวณมหาสมุทรอินเดียทำให้เกิดฝนตก และลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ ระหว่างเดือนพฤศจิกายน - มีนาคม พัดมาจากบริเวณแผ่นดินในทวีปเอเชีย นำความหนาวเย็นและแห้งแล้งมาให้

อำเภอบางกรวย

อาณาเขต

จัดแบ่งการปกครองออกเป็น 9 ตำบล 41 หมู่บ้าน และแบ่งพื้นที่บางส่วนเป็นเขตการปกครองส่วนท้องถิ่นจำนวน 7 ตำบล คือ ตำบลบางศรีทอง ตำบลบางขุน ตำบลบางขุนทอง ตำบลมหาสวัสดิ์ ตำบลคูเวียง ตำบลปลายบาง ตำบลศาลากลาง

ส่วนพื้นที่ตำบลวัดชลอและตำบลบางกรวย เป็นพื้นที่ในเขตปกครองของเทศบาลตำบลบางกรวย

อาณาเขตของอำเภอบางกรวย

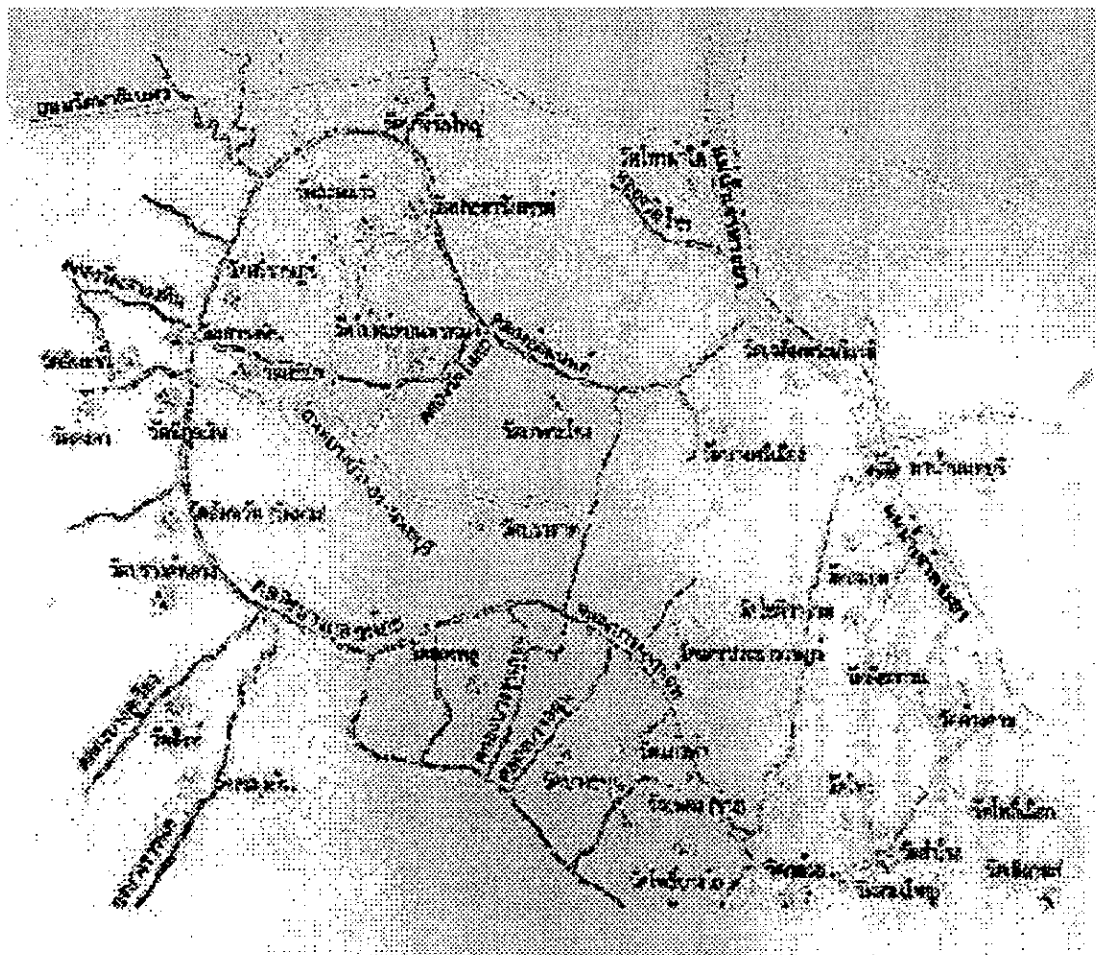
ทิศเหนือ	ติดต่อกับอำเภอบางใหญ่ และอำเภอเมืองนนทบุรี
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับอำเภอเมืองนนทบุรี
ทิศใต้	ติดต่อกับเขตบางกอกน้อย และเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับอำเภอนครชัยศรีและอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

อำเภอบางกรวย ในอดีตมีชื่อเดิมว่าอำเภอบางใหญ่ จัดตั้งเมื่อ พ.ศ. 2447 ตั้งที่ว่าการอำเภอทางทิศเหนือในบริเวณวัดชลอ ในส่วนของสามเหลี่ยมปากคลองบางกรวย กับคลองบางกอกน้อย เมื่อได้แยกพื้นที่ส่วนหนึ่งไปจัดตั้งเป็นกิ่งอำเภอบางแม่นางแล้ว จึงได้เปลี่ยนชื่อจากอำเภอบางใหญ่เป็นอำเภอบางกรวย ต่อมาได้ย้ายที่ตั้งที่ว่าการอำเภอจากที่ดินของวัดชลอไปตั้งในที่แห่งใหม่ ซึ่งเป็นที่ดินของทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ บริเวณฝั่งตะวันตกของคลองบางกอกน้อย ติดถนนบางกรวย - จองถนน

ในอดีตอำเภอบางกรวยเคยมีความเจริญรุ่งเรืองมาก มีวัดโบราณมากมาย ปัจจุบันวัดส่วนหนึ่งเป็นวัดร้าง จำนวน 13 วัด และเป็นวัดที่มีพระสงฆ์ จำนวน 46 วัด เป็นแหล่งสวนไม้ดอกไม้ประดับและไม้ดัดที่มีชื่อเสียงมาก

แหล่งน้ำ

อำเภอบางกรวยตั้งอยู่บนฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา มีลำคลองเป็นทางสัญจรในอดีตจึงมีคลองมาก มีปริมาณน้ำมาก มีน้ำใช้ตลอดทั้งปี จึงสามารถทำการเกษตรได้ดี แต่มีปัญหาเรื่องน้ำท่วมทุกปี จึงเป็นปัญหาที่ต้องได้รับการแก้ไข

ทรัพยากร

ดิน จังหวัดนนทบุรีมีพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มน้ำท่วมถึง มีโคลนตะกอนทับถม ส่วนใหญ่เป็นดินเหนียวที่ยังไม่มีการชะล้างแร่ธาตุในดิน แต่พื้นที่บางส่วน ดินมีสภาพเป็นกรดสูงคือ เป็นดินเปรี้ยว

ลักษณะตามคุณภาพของดิน ดินของอำเภอบางกรวย มีลักษณะดังนี้

1. ดินชุดบางกอก
2. ดินชุดบางเขน
3. ดินชุดธนบุรี
4. ดินชุดเสนา

5. ดินชุดองครักษ์
6. ดินชุดรังสิต
7. ดินชุดบางเลน

ทำให้เหมาะสมในการปลูกพืชสวน ผลผลิตมีคุณภาพ บางกรวยจึงเป็นแหล่งสวนผลไม้ที่มีชื่อมาตั้งแต่อดีต ไม่ว่าจะเป็น ทุเรียน กระท้อน มะปราง มังคุด และลิ้นจี่

น้ำ บางกรวยมีแหล่งน้ำชลประทานจากโครงการชลประทานพระพิมล จึงทำให้มีน้ำกินน้ำใช้ที่อุดมสมบูรณ์

ปัญหาของน้ำ

ในฤดูฝนมีฝนตกมากในทางภาคเหนือ ไหลลงสู่แม่น้ำเจ้าพระยา และไหลลงสู่ที่ราบภาคกลาง ทำให้จังหวัดนนทบุรีมีปริมาณน้ำมากตามไปด้วย ประกอบกับเมื่อมีน้ำทะเลหนุนตามภาวะการขึ้นลงของน้ำทะเล ยังผลให้น้ำไหลเอ่อท่วมสองฟากน้ำแม่น้ำเจ้าพระยา ลำคลองสายต่าง ๆ ซึ่งเป็นที่อยู่อาศัย และพื้นที่ทางเกษตรกรรม เกิดความเดือดร้อน ผลผลิตทางการเกษตรได้รับความเสียหาย

ในฤดูแล้ง น้ำทะเลหนุนรุกเข้ามาในแม่น้ำเจ้าพระยาและลำคลอง เนื่องจากปริมาณน้ำจืดที่ปล่อยมาจากเขื่อนเจ้าพระยามีปริมาณน้อย ไม่เพียงพอที่จะผลักดันน้ำเค็มไม่ให้ไหลย้อนเข้ามาได้ ทำให้แม่น้ำเจ้าพระยาบางช่วง และลำคลองบางสาย มีระดับความเค็มสูง เกิดความเสียหายแก่พืชผลทางการเกษตร

ภาวะน้ำเสียอันเนื่องมาจากการทิ้งขยะมูลฝอย การระบายน้ำทิ้งจาก บ้านเรือนที่อยู่อาศัย เรือกสวนไร่นา สถานประกอบการ ภัตตาคาร ร้านอาหาร โรงงานอุตสาหกรรม และจากท่าเรือ แม่น้ำเจ้าพระยาจึงมีทั้งขยะมูลฝอย คราบน้ำมันจาก เรือโดยสาร สารตะกั่ว สารพิษอื่น ๆ ปนเปื้อนอยู่กับน้ำทางจังหวัดต้องรณรงค์จัดให้มีโครงการทำความสะอาดให้กับแม่น้ำเจ้าพระยาเป็นประจำทุกปี

แร่ธาตุ จังหวัดนนทบุรีเป็นที่ราบลุ่ม ไม่มีพื้นที่ส่วนที่เป็นภูเขา ดังนั้น แร่ธาตุที่ประกอบด้วยหิน จึงไม่มี สำหรับแร่ธาตุที่พอจะพบเห็นได้ ก็คือ หินทราย ซึ่งมีทั้งทรายบก ทรายแม่น้ำ ซึ่งเป็นแหล่งวัตถุดิบที่สำคัญสำหรับการก่อสร้าง นอกจากนี้ยังมีดินเหนียวที่ใช้ในอุตสาหกรรมประจำท้องถิ่น คือ การปั้นหม้อดินเผาที่เกาะเกร็ด

อาชีพ

1. การทำสวนผลไม้

ผลไม้ที่มีชื่อเสียงได้แก่ ทุเรียน กระท้อน มะปราง มังคุด ลิ้นจี่ กล้วย มะม่วง ส้มโอ มะละกอ และหมาก

2. การทำสวนพืชผัก และสวนไม้ดอกไม้ประดับ

3. การทำอู่ซ่อม ทำสิบลยนต์ มีจำนวนอู่มากกว่าอำเภออื่น ๆ ในจังหวัดนนทบุรี

4. อุตสาหกรรมที่สำคัญคือ อุตสาหกรรมจากไม้, ประกอบและผลิตเครื่องใช้ไฟฟ้า, สิ่งทอ

5. การค้าขายทั่วไป

ด้านสังคมวัฒนธรรม

การนับถือศาสนา	ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ
ขนบธรรมเนียมประเพณี	เป็นประเพณีตั้งแต่เกิดจนตายของชาวพุทธทั่ว ๆ ไป ประเพณีการแห่เทียนเข้าพรรษาทางเรือ
การละเล่น	ตะกร้อลอดห่วงเป็นการละเล่นที่นิยมมากในอำเภอนี้

ด้านการศึกษา

โรงเรียนมัธยมศึกษา	1 โรงเรียน
โรงเรียนการศึกษาพิเศษ	1 โรงเรียน
โรงเรียนประถมศึกษา สังกัด สปช.	25 โรงเรียน
โรงเรียนเอกชนในระดับก่อนประถมและประถมศึกษา	10 โรงเรียน

แหล่งวิทยากร ส่วนใหญ่เป็นบุคคลที่มีความชำนาญการในแต่ละเรื่อง ซึ่งมีเป็นจำนวนมาก เพียงแต่ว่าวิทยากรพร้อมที่จะให้ความอนุเคราะห์หรือไม่

ด้านประชากร

- จำนวนประชากรในเขตเทศบาลตำบลบางกรวย 43,022 คน (ปี 2543)

จำนวนประชากรในเขตอำเภอบางกรวย 38,921 คน

- มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น

- แรงงาน มีจำนวนแรงงานเป็นจำนวนมาก มีคนว่างงานมากมาย เพราะมีการอพยพย้ายถิ่นฐานจากต่างจังหวัดเข้ามาทำงานในเมือง

- ตลาดแรงงาน มีน้อยกว่าจำนวนแรงงาน จึงทำให้เกิดการว่างงาน

- สุขภาพอนามัย

อำเภอบางกรวยมีโรงพยาบาลของรัฐ 1 แห่ง เอกชนจำนวน 1 แห่ง สาธารณสุขประจำแต่ละอำเภอ และหมู่บ้าน

การเจ็บป่วย ส่วนใหญ่เป็นโรคเกี่ยวกับระบบหายใจ รองลงมาเป็นโรคระบบย่อยอาหาร ผู้ป่วยที่มีจำนวนมาก คือ ผู้ป่วยจากอุบัติเหตุ

ด้านสาธารณูปโภค/สื่อสาร/คมนาคม

- น้ำประปา ไฟฟ้า โทรศัพท์ สามารถใช้ได้ในทุกพื้นที่

- คมนาคมทางน้ำลดความนิยม เพราะมีถนน แต่คลองยังสามารถใช้ประโยชน์ได้

- คมนาคมทางบก มีถนนสายบางกรวย - ไทรน้อย เป็นถนนสายหลักสายในอำเภอ เชื่อมต่อกับถนนสายหลักมากมาย ทำให้สะดวกในการเดินทาง แต่สภาพถนนแคบ ไม่เรียบเท่าที่ควร ทำให้เกิดอุบัติเหตุและเกิดปัญหารถติดทุกวัน

แนวโน้มของการพัฒนาท้องถิ่น

แนวโน้ม	จุดเด่น	จุดด้อย
ด้านเศรษฐกิจ	ผลผลิตทางการเกษตร สวนผลไม้ ยังให้ราคาที่ดี	มีจำนวนลดลงและกลายเป็นที่อยู่อาศัยมากขึ้น
สังคม วัฒนธรรม	กึ่งเมือง กึ่งชนบท	ขาดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน
การศึกษา	มีทุกระดับ	ระดับมัธยมศึกษามีเพียง 1 โรงเรียน
ประชากร	มีการศึกษา มีความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย	มีการย้ายถิ่นฐานจากต่างจังหวัดมากขึ้น คนว่างงานเพิ่มขึ้น
สิ่งแวดล้อม	เป็นธรรมชาติปราศจากมลพิษ	
การสื่อสาร/คมนาคม	การสื่อสารครอบคลุมทั่วถึง การคมนาคมพอใช้ทางบกทางน้ำ	ถนนแคบ มีสายหลักเพียง 2 สาย ไม่สามารถขยายได้ ทำให้รถติด

สรุปแนวโน้มพัฒนาของท้องถิ่น โอกาสและข้อจำกัดของท้องถิ่น

แนวโน้มการพัฒนาของท้องถิ่น

เนื่องจากตำบลบางกรวยมีอาณาเขตติดกับเขตบางพลัด จังหวัดกรุงเทพมหานคร ความเจริญจึงมีมาก ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพในเขตกรุงเทพมหานคร ความเป็นอยู่จึงมีสภาพเป็นสังคมเมือง ท้องที่เป็นสวนผลไม้จึงค่อยๆถูกขายเปลี่ยนสภาพเป็นโรงงาน บ้านจัดสรร เป็นส่วนใหญ่ ลักษณะการดำเนินชีวิตของประชาชนจะเห็นได้ว่า ช่วงเช้า รถจะติด ทุกคนจะรีบออกจากบ้านแต่เช้ามืด เพื่อไปทำงาน ไปส่งบุตรหลาน เข้าเรียนหนังสือในโรงเรียนใหญ่ ๆ ในกรุงเทพฯ กลางวันจะมีเฉพาะคนเฝ้าบ้านและคนแก่ ตอนเย็นจะกลับมาตักผักอีกครั้ง ทุกคนจะขับรถกลับบ้าน รถเริ่มติดอีกครั้ง

โอกาส

- พัฒนาสู่ความเป็นเมืองใหญ่ที่เจริญด้วยเทคโนโลยี เศรษฐกิจ และคงความเป็นสังคมเรียบง่ายช่วยตนเอง
- การช่วยตนเองด้วยอาชีพอิสระ

ข้อจำกัด

- ความแออัด
 - การย้ายถิ่นฐาน
 - การศึกษาของผู้ย้ายถิ่นฐาน
 - การแย่งการทำมาหากิน
 - ปัญหาด้านสุขภาพของผู้ที่ย้ายถิ่นฐาน
 - ปัญหาจราจร
 - ปัญหาน้ำท่วม
 - ปัญหาด้านสาธารณสุข

ความต้องการของชุมชน

จากข้อมูลปัจจุบันของชุมชน พบว่าจำนวนประชากรมีจำนวนเพิ่มขึ้นจากการอพยพย้ายถิ่นของประชาชนในต่างจังหวัดเข้ามาทำงานในกรุงเทพ มีคนว่างงานจำนวนมาก ทุกคนพยายามหางานทำเพื่อเสริมรายได้ให้กับครอบครัว ส่วนประชากรในท้องถิ่นเดิมมีอาชีพทำสวนผลไม้ สวนพืชผัก อยู่ซ่อมรถ อุตสาหกรรมและค้าขายทั่วไป นอกจากนี้ ยังมีประชากรอีกส่วนหนึ่งที่รับราชการ หรือทำงานที่ดีมีหลักฐานมั่นคงมาซื้อบ้านอยู่ในเขตชุมชนนี้ ประกอบกับถนนสายหลักของอำเภอมีไม่มากนักและคับแคบ ทำให้การจราจรติดขัดทุกคนจึงจำเป็นต้องออกจากบ้านแต่เช้าเพื่อหลีกเลี่ยงสถานการณ์นี้

ตาราง แสดงข้อมูลของผู้ปกครองนักเรียน ปีการศึกษา 2544

ชั้น	จำนวน	อาชีพผู้ปกครองที่เป็นหลักของครอบครัว					
		รับราชการ	รัฐวิสาหกิจ	ค้าขาย	บริษัทเอกชน	รับจ้างทั่วไป	ว่างงาน
อนุบาล 1	29	-	-	4	-	25	-
อนุบาล 2	25	-	1	7	-	16	1 *
ป.1	16	-	1	1	-	14	-
ป.2	13	-	1	3	-	9	-
ป.3	10	1	1	5	1	2	-
ป.4	15	2	-	3	1	9	-
ป.5	12	-	-	3	1	8	-
ป.6	4	-	-	-	-	4	-
รวม	124	3	4	26	3	87	1

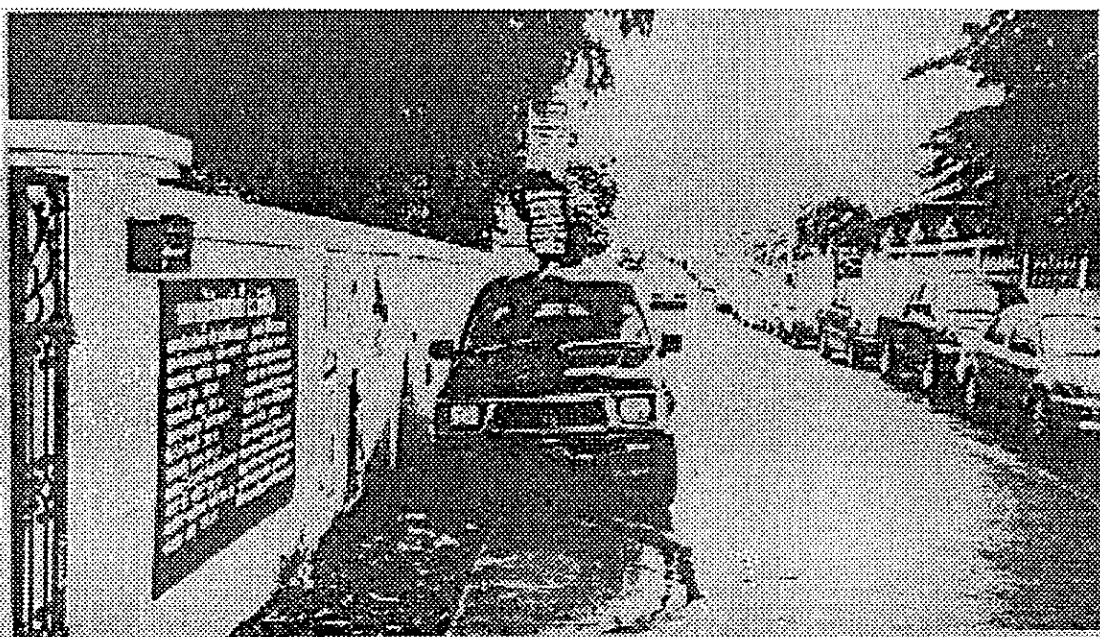
หมายเหตุ * หมายถึง พ่อแม่ไม่ทำงานป้าจึงต้องดูแลแทน

ผลการศึกษาเกี่ยวกับสภาพและความต้องการของชุมชน

จากการนำผลการศึกษาสภาพและความต้องการของชุมชนมาร่วมกันพิจารณาในระหว่างผู้บริหารและครู พบว่ามีหัวเรื่อง (Theme) ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งโรงเรียนสามารถนำมาจัดการเรียนการสอนเพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้ เช่น การทำขนมขายที่เป็นขนมอบต่าง ๆ การฝึกนักเรียนให้เป็นมัคคุเทศก์เพื่อการท่องเที่ยว การศึกษาเรื่องการผลิตไฟฟ้าของโรงไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย และในแต่ละเรื่องนำไปสู่การจัดลำดับความสำคัญ ว่าเรื่องใดสามารถนำมาจัดการเรียนการสอนในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2544 ซึ่งนำไปสู่การวิเคราะห์ศักยภาพของโรงเรียนต่อไป

สภาพการคมนาคม

- ถนนแคบ
- ประชาชนไปทำงานไกลบ้าน
- การจราจรติดขัดอย่างมาก ทุกวัน

สภาพการจราจรบริเวณถนนแคบ ด้านหน้าและด้านข้างของโรงเรียน

ส่วนหนึ่งของบ้านผู้ปกครองนักเรียน

ข้อมูลที่ได้รับจากการเชื่อมบ้านนักเรียน

1.2 การวิเคราะห์ศักยภาพของโรงเรียน

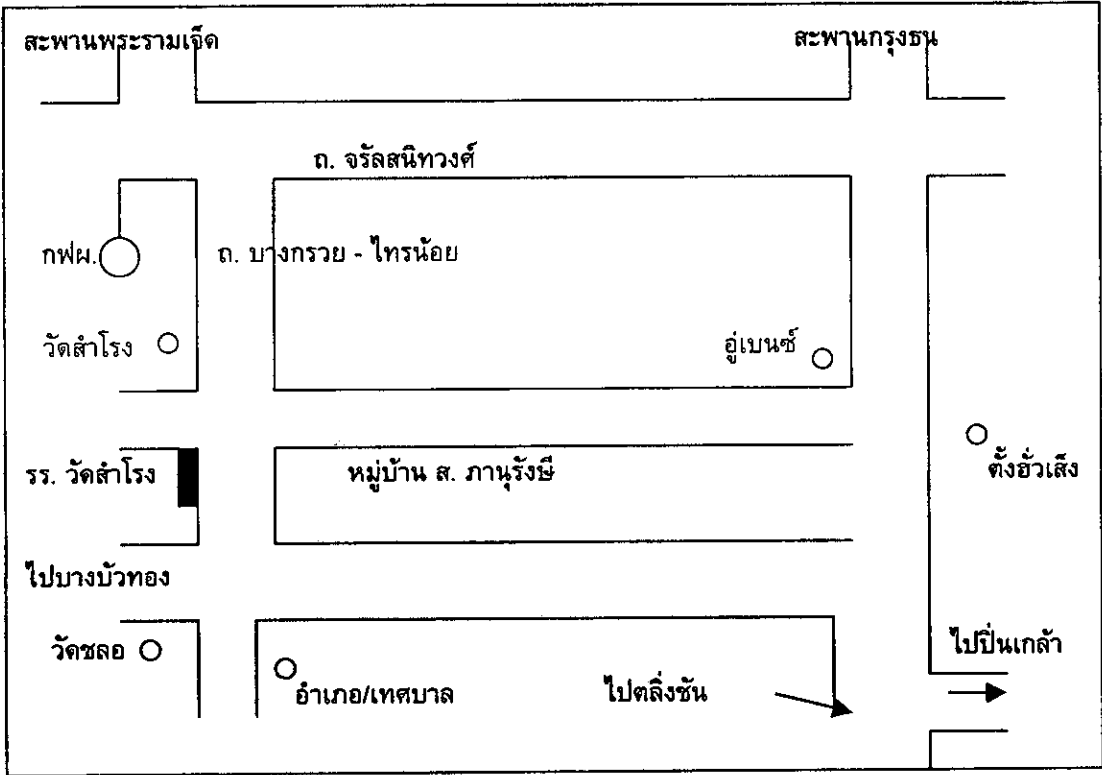
1.2 การวิเคราะห์ศักยภาพของโรงเรียน

ชื่อโรงเรียน โรงเรียนวัดสำโรง

สังกัด สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

ที่ตั้ง หมู่ 8 ถนนบางกรวย – ไทรน้อย ตำบลบางกรวย อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี

แผนที่แสดงที่ตั้งของโรงเรียน

โรงเรียนวัดสำโรง
สปอ.บางกรวย สปจ. นนทบุรี

ประวัติ

โรงเรียนวัดสำโรงได้ทำพิธีเปิดเมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม 2482 โดยมี ร้อยตรีเภา เสวกเสรณี นายอำเภอบางกรวยในขณะนั้นเป็นประธาน โรงเรียนใช้ศาลาการเปรียญของวัดสำโรง เป็นอาคารเรียน มี นายเสนาะ ดาวพราย เป็นครูใหญ่ มีครู 2 คน นักเรียนทั้งหมด 43 คน

24 มิถุนายน 2486 พระอธิการจำรัสร่วมกับประชาชนจัดสร้างอาคารเรียน ขนาดกว้าง 7.50 เมตร ยาว 15 เมตร สูงจากพื้นดิน 1 เมตร มีบันไดขึ้นลงสองข้าง

7 มิถุนายน 2505 พระอธิการเงิน จิตาโก เจ้าอาวาสวัดสำโรงได้มอบที่ดินเนื้อที่ประมาณ 1 ไร่เศษ ติดกับถนนบางกรวย - ไทรน้อย และติดถนนเฉลิมศักดิ์ เพื่อสร้างอาคารเรียนหลังใหม่ แทนหลังเก่าที่ชำรุดมาก แบบของอาคารเรียนคล้ายแบบ 017 มีจำนวน 4 ห้องเรียน (ซึ่งเป็นอาคาร 1 ในปัจจุบัน)

พ.ศ. 2509 ได้งบประมาณต่อเติมอาคารเรียนอีก 2 ห้องเรียน

พ.ศ. 2520 ได้รับงบประมาณจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดนนทบุรี สร้าง อาคารเรียนแบบ 017 จำนวน 1 หลัง

2 พฤษภาคม 2542 คณะกรรมการโรงเรียนร่วมประชุมเพื่อพิจารณาการยุบรวมโรงเรียน ซึ่งมีมติว่า ไม่ยุบรวม แม้ว่าจะได้รับการจัดสรรงบประมาณค่าพาหนะให้แก่นักเรียน

3 กุมภาพันธ์ 2543 เปิดทำการสอนตั้งแต่ชั้นอนุบาล 3 ขวบ ถึง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 9 ห้องเรียน มีนักเรียน 66 คน มีครูรวมทั้งผู้บริหาร 5 คน ครูจ้างสอน 1 คน

ข้อมูลทั่วไปของโรงเรียน

1. ข้อมูลโรงเรียน

1.1 โรงเรียนวัดสำโรง กลุ่มโรงเรียนบางกรวย ตั้งอยู่ที่วัดสำโรง หมู่ 8 ตำบลบางกรวย อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี 11130

1.2 เนื้อที่ 1 ไร่ 2 งาน

1.3 พื้นที่เขตบริการของโรงเรียน คือ หมู่ 1 ตำบลบางสีทอง หมู่ 7 และ หมู่ 8 ตำบลบางกรวย อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี

1.4 จัดการศึกษา ตั้งแต่ชั้นอนุบาล 1 (4 ขวบ) ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

2. อาคารเรียน

2.1 อาคารเรียน 2 หลัง

อาคาร 1 แบบ 017 สร้างเอง เมื่อ พ.ศ. 2515

อาคาร 2 แบบ 017 สร้างด้วยเงินงบประมาณ เมื่อ พ.ศ. 2520

3. บ้านพักครู

บ้านพักครู (แบบองค์การ) จำนวน 3 หลัง สร้างเมื่อ พ.ศ. 2516, พ.ศ. 2518 และ พ.ศ. 2520

4. ส้วม

ส้วม (สร้างเอง) เมื่อ พ.ศ. 2518 จำนวน 6 ที่ ห้องอาบน้ำ 1 ที่

5. โต๊ะเก็บน้ำฝน แบบ ฝ 33 จำนวน 2 ชุด สร้างเมื่อ 2531

6. สนามกีฬาบอลเลย์บอล 1 สนาม สร้างเมื่อ พ.ศ. 2533

7. จำนวนห้องเรียนและห้องต่าง ๆ รวม 18 ห้อง

7.1 ห้องเรียนอนุบาล	2 ห้อง
7.2 ห้องเรียน ป.1	1 ห้อง
7.3 ห้องเรียน ป.2	1 ห้อง
7.4 ห้องเรียน ป.3	1 ห้อง
7.5 ห้องเรียน ป.4	1 ห้อง
7.6 ห้องเรียน ป.5	1 ห้อง
7.7 ห้องเรียน ป.6	1 ห้อง
7.8 ห้องสมุด	2 ห้อง
7.9 ห้องอาหาร	2 ห้อง
7.10 ห้องประชุม	1 ห้อง
7.11 ห้องคอมพิวเตอร์	1 ห้อง
7.12 ห้องพยาบาล, สหกรณ์	1 ห้อง
7.13 ห้องผู้บริหาร	1 ห้อง
7.14 ห้องธุรการ	1 ห้อง
7.14 ห้องพัสดุ แผนงาน	1 ห้อง

8. บริเวณโดยรอบเป็นสนาม

- สนามเด็กเล่น 50 ตารางวา มีเครื่องเล่นประเภทป็นปาย โหน ชิงช้า ม้าหมุน กระดานลื่น
- พื้นที่วิ่งเล่น 300 ตารางวา

ข้อมูลบุคลากร (ก.ค. 2544)

ชื่อ-นามสกุล	ตำแหน่ง	วุฒิ	ชั้นที่สอน	จำนวน ชม. ที่สอน
1. นางทิพย์วิภา เทศวิตาล	อาจารย์ใหญ่	ศศ.ม.	ป.1 – ป.6	5
2. นางอุทัยวรรณ การะนุต	อ.2 ระดับ 7	ป.ป.	อนุบาล 1	30
3. นางสาวจิราพัชร ชันทอง	อ.2 ระดับ 7	ค.บ.	ป.1 – ป.2	28
4. นางวนิดา ไชยจันทร์	อ.2 ระดับ 7	กศ.บ.	ป.4	28
5. นางสมเพชร กิจบุญชู	อ.2 ระดับ 7	ค.บ.	ป.5 – ป.6	28
6. นายเสรี เรืองอ่อน	อ.2 ระดับ 7	ค.บ.	ป.3	28
7. นางวิญญา วงศ์ศิริวัฒน์ (ช่วยราชการ)	อ.3 ระดับ 8	ค.บ.	ป.5 – ป.6	18

ข้อมูลนักเรียน ปีการศึกษา 2544 (10 มิ.ย. 2544)

ชั้น	ชาย	หญิง	รวม
อนุบาล 1	14	14	28
อนุบาล 2	15	11	26
รวมก่อนประถม	29	25	54
ป.1	9	7	16
ป.2	5	9	14
ป.3	7	2	9
ป.4	7	8	15
ป.5	10	2	12
ป.6	1	3	4
รวมประถม	39	31	70
รวมทั้งสิ้น	68	56	124

ศักยภาพของโรงเรียน

1. เรื่องขนมอบ สามารถนำไปใช้จัดการเรียนการสอนได้ทุกระดับชั้น

บุคลากร

- วิทยากรจากภายนอก

1. คุณอัปสร ยิ่งเจริญ สามารถทำการสอนได้ในเวลาเรียนตามปกติ
2. คุณอารมณ ทองสงค์ อาจารย์ 2 ระดับ 7 โรงเรียนวัดกลางเกร็ด ปากเกร็ด นนทบุรี มาสอนได้นอกเวลาเรียน

- วิทยากรภายใน

1. อาจารย์จิราพัชร ชันทอง
2. อาจารย์อุทัยวรรณ การะนุต
3. อาจารย์ทุกคน

สถานที่

- ในการจัดทำใช้ชั้นล่างอาคาร 2 ซึ่งเป็นโรงอาหารของโรงเรียน
- ในการขายใช้ได้ริมไม้บริเวณหน้าโรงเรียน

เครื่องมือ

- เตายอบแก๊ส ชนิดปิด เปิด จากสวิตช์ คุณภาพดี ปลอดภัย สะดวกในการใช้

งบประมาณ

- 30,000 บาท จากเงินบริจาค 24,150 บาท
- ค่าวัสดุฝึก 5,850 บาท

กลุ่มเป้าหมาย

- นักเรียนทุกคนของโรงเรียน ประมาณ 120 คน
- นักเรียนอนุบาล 3 ขวบ ของเทศบาล จำนวน 18 คน
- บุคลากรในโรงเรียน 11 คน
- ผู้ปกครองนักเรียน 20 คน
- ประชาชนทั่วไป 20 คน

รวม

289 คน

- นอกจากนั้น
1. ร้านค้าของผู้ปกครองรับนำไปจำหน่ายด้วยความเต็มใจ
 2. สำนักงานประถมศึกษาอำเภอบางกรวย รับนำไปจัดเลี้ยง เมื่อต้องจัดประชุมสัมมนา
 3. คณะกรรมการวัดให้นำมาจำหน่ายในทุกวันพระ
2. เรื่องมัคคุเทศก์รุ่นเยาว์ สามารถนำมาใช้จัดการเรียนการสอนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 ได้
- วิทยาการ - ที่คาดว่าจะมาช่วยสอนภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยวยังไม่พร้อม เนื่องจากติดภารกิจส่วนตัว
- เอกสาร - ที่วิทยาการจัดทำขึ้น เพื่อเป็นคู่มือให้นักเรียนได้ศึกษายังไม่เสร็จสมบูรณ์
3. เรื่องการผลิตไฟฟ้า สามารถให้นักเรียนได้เรียนรู้ในทุกระดับชั้นได้
- ขาดงบประมาณ - สำหรับที่จะให้นักเรียนออกไปเรียนรู้ยังสถานที่จริง ที่การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย
- ความปลอดภัย - นักเรียนยังเล็ก ไม่สามารถดูแลตัวเองได้ ครูมีจำนวนน้อย เกรงจะเกิดอันตราย

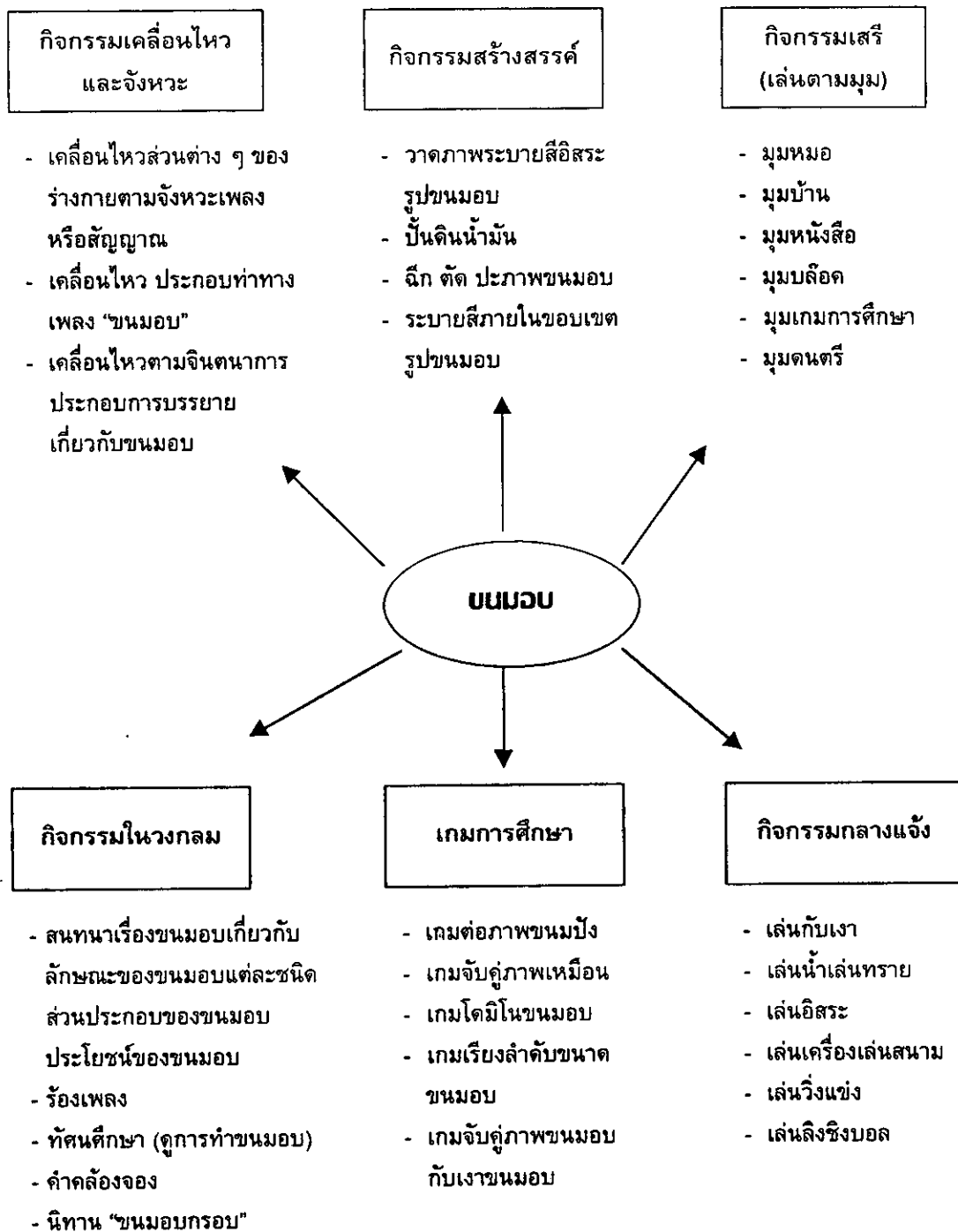
จากข้อมูลเบื้องต้น ทำให้คณะครูตัดสินใจที่จะนำ “ขนมอบ” มาเป็นหัวเรื่องในการจัดการเรียนการสอน ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2544

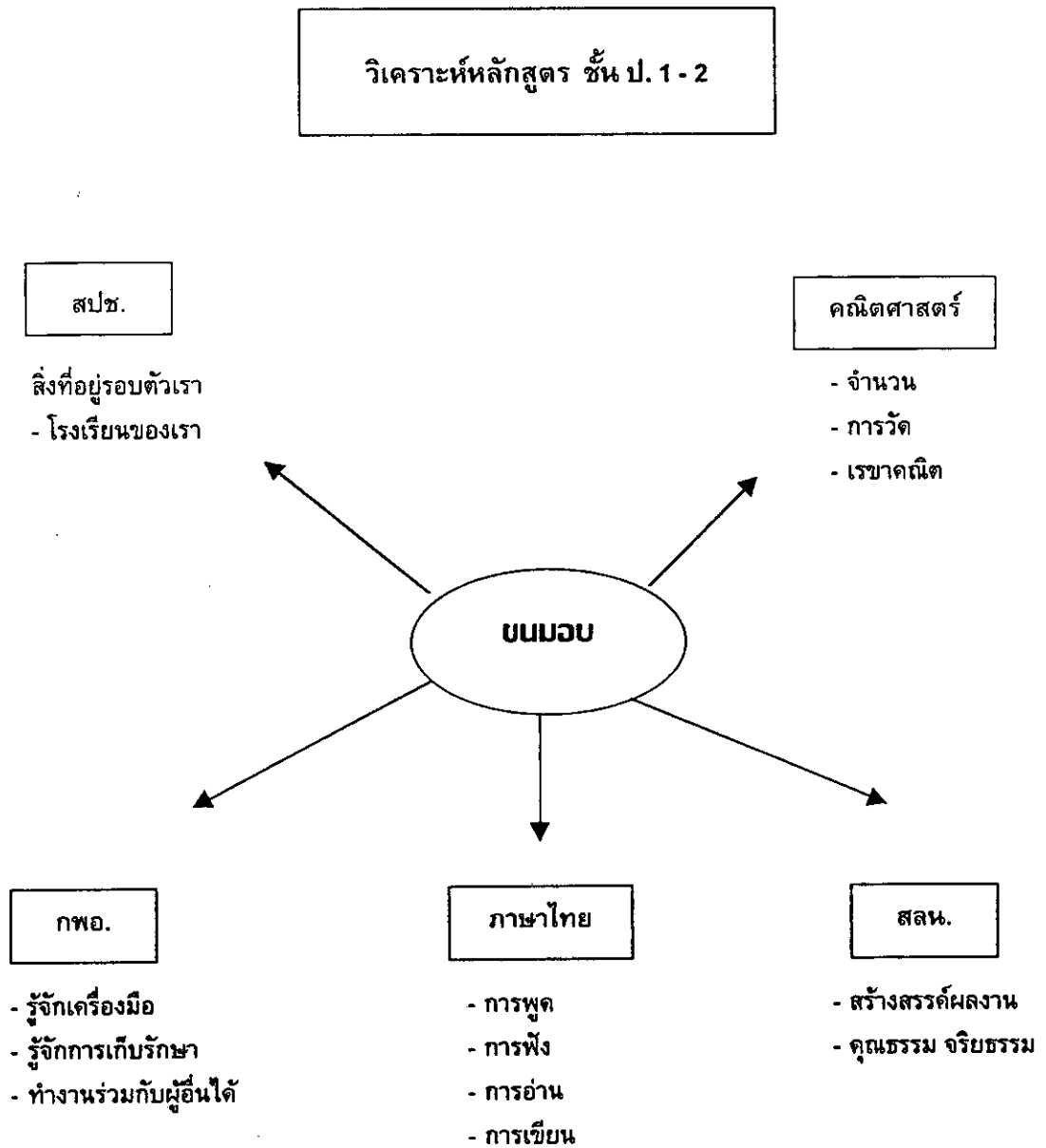
1.3 การวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลาง

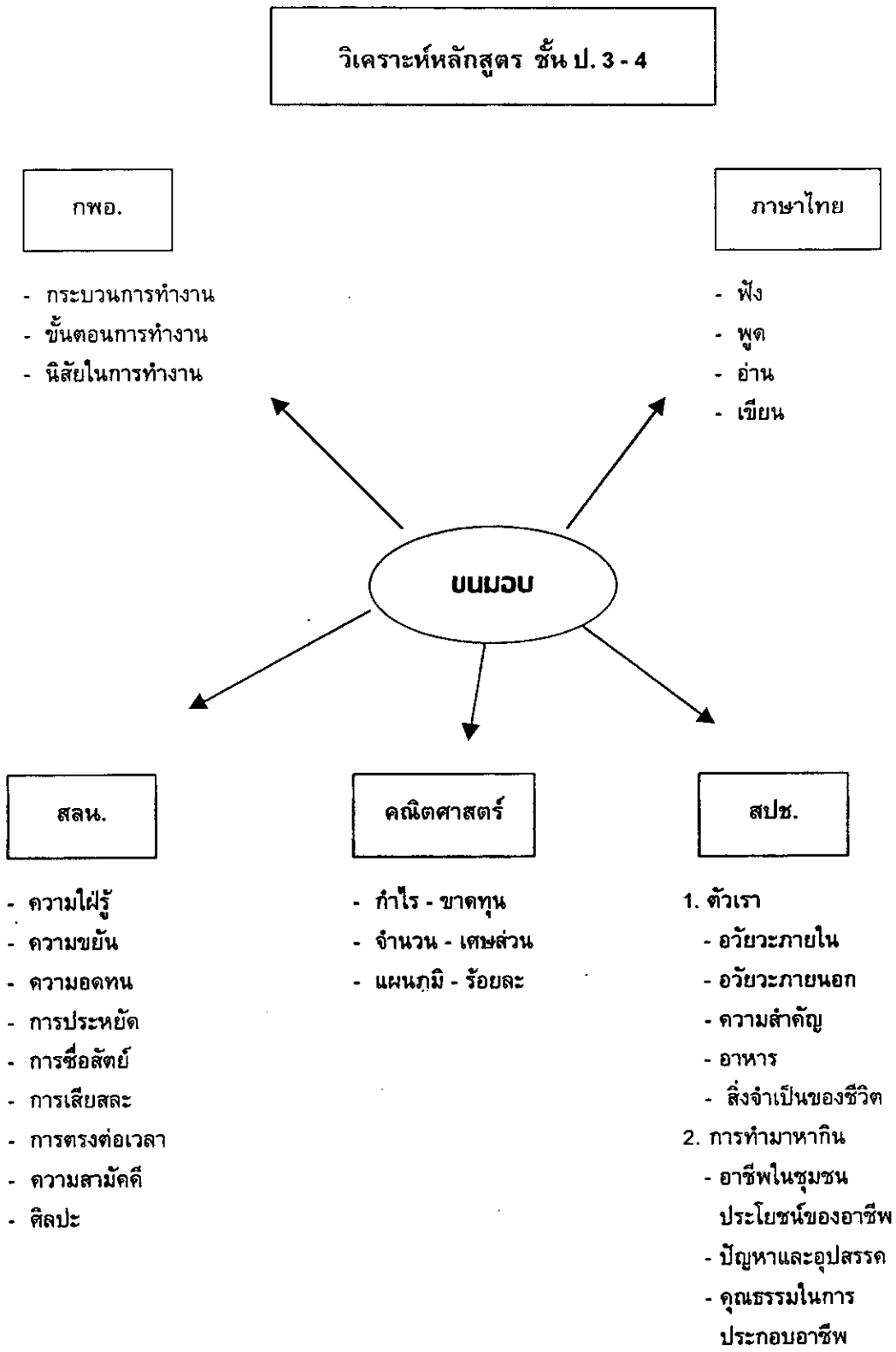
1.3 การวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลาง

เนื่องจากโรงเรียนวัดสำโรงเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก มีครูเพียง 7 คน แต่ละคนมีภาระงานมาก ดังนั้น การกำหนดหัวเรื่องในการจัดการเรียนการสอนทำให้ช่วยลดเวลาในการจัดการเรียนการสอน ครูได้วางแผนร่วมกัน จึงได้มีการออกแบบการบูรณาการเข้าไปในกลุ่มประสบการณ์ต่าง ๆ ของหลักสูตรแกนกลาง ซึ่งในที่นี้คือหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) รายละเอียดการวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลางของแต่ละระดับชั้นมีดังนี้

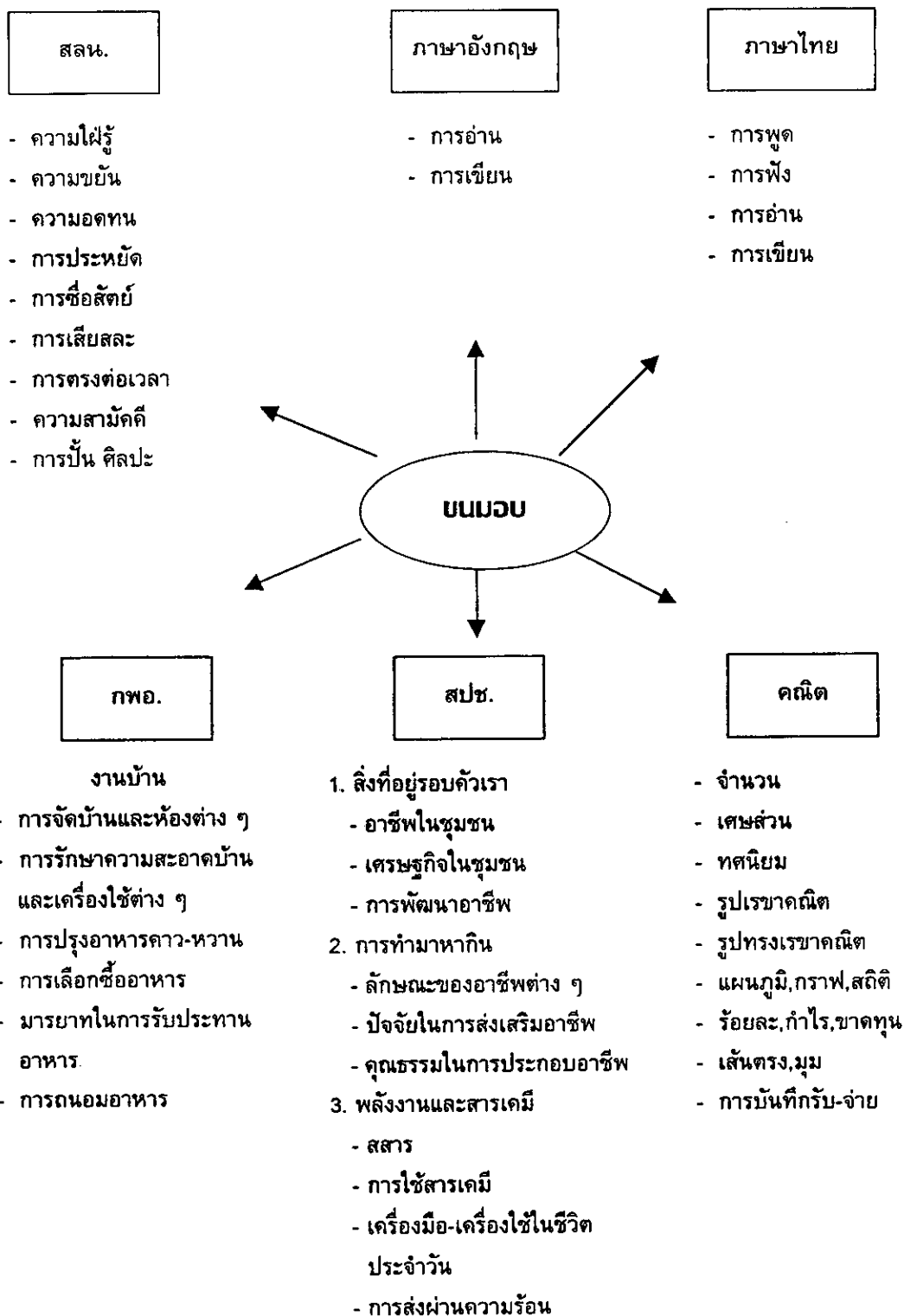
วิเคราะห์หลักสูตร ชั้นอนุบาล 1 - 2

วิเคราะห์หลักสูตร ชั้น ป. 5 - 6

ชั้นที่ 2 การร่างหลักสูตร

ขั้นที่ 2 การร่างหลักสูตร

จากการศึกษาที่ได้ในขั้นตอนการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับสภาพและความต้องการของชุมชน การวิเคราะห์ศักยภาพของโรงเรียนและการวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลางมาเป็นองค์ประกอบที่สำคัญสำหรับครูและผู้บริหารร่วมกันกำหนดหัวเรื่อง (Theme) เพียงตัวอย่างเดียว เนื่องจากโรงเรียนวัดลำโรงเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก การกำหนดหัวเรื่องเดียวทำให้ช่วยลดเวลาในการจัดการเรียนการสอน ครูได้วางแผนร่วมกันในการออกแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ชุมชน และโรงเรียน จึงได้ออกแบบการบูรณาการเข้าไปในกลุ่มประสบการณ์ต่าง ๆ ของหลักสูตรแกนกลาง ซึ่งในที่นี้คือหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) โดยกำหนดเป็นจุดประสงค์ เนื้อหาสาระ กิจกรรมการจัดการเรียนการสอน การประเมินผล ดังตารางต่อไปนี้

ร่างหลักสูตร
ชั้นอนุบาล 1 และอนุบาล 2

จุดประสงค์		เนื้อหาสาระ	กิจกรรม	ประเมินผล
รายวิชา	การเรียนรู้			
- มีสุขภาพดี เจริญเติบโตตามวัยและมีพฤติกรรมอนามัยที่เหมาะสม - ใช้กล้ามเนื้อใหญ่กล้ามเนื้อเล็กได้อย่างคล่องแคล่วและประสานสัมพันธ์กัน - ร่าเริง แจ่มใส มีความสุข และมีความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น - มีคุณธรรมและจริยธรรม มีวินัยในตนเอง และมีความรับผิดชอบ - ช่วยเหลือตนเองได้เหมาะสมกับสภาพและวัย - อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขและเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมในระบบ - ประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข - รักษาระชาชาติสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมในท้องถิ่นและความเป็นไทย - ใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารได้เหมาะสมกับวัย	เพื่อให้เด็ก - ได้รู้ถึงรูปลักษณะ สี กลิ่น และรสชาติของขนม - รู้จักอาหารที่ปรุงมาจากแป้ง และข้าว - รู้ประโยชน์ อาหารประเภทแป้ง - เล่าความรู้สึกในการดูการทำขนม - เล่าเรื่องราวให้ผู้อื่นเข้าใจได้ - สนุกกับการฟังนิทานขนม และพูดคำคล้องจอง "ขนม" - ปฏิบัติตามคำสั่งและข้อตกลง - เล่นและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ - เคลื่อนไหวร่างกายตามจังหวะและจินตนาการตาม เพลง "ขนม" - ทำท่าทางประกอบเพลงได้ - ร่วมกิจกรรมด้วยความสนใจและสนุกสนาน - สังเกต และจำแนกความเหมือน - ความต่าง	- การจัดกิจกรรมโดยใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 - การมอง มดม สีขนมก่อนสุกและหลังสุก - การฟัง ฟังคำบรรยายจากครู - การสัมผัส (จับ) ขนม - การดมกลิ่น - การชิมรส - การใช้ภาษาโดยการเรียกชื่อขนมอบชนิดนั้น ๆ ได้ถูกต้อง - มีการถ่ายทอดการเย็บขนม - ร้องเพลงขนมอบประกอบทำทางตามจินตนาการ	- ร่วมสนทนาเกี่ยวกับ ขนมอบแต่ละชนิด - ประโยชน์ของขนมอบ - ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการสัมผัสทั้งห้า	- ร่วมสนทนาแสดงความคิดเห็น - สนใจร่วมกัน - ปฏิบัติได้ถูกต้อง - ตอบคำถามต่างๆ ได้ - ฟังนิทาน พูดคำคล้องจอง - วาดภาพอิสระเกี่ยวกับขนมอบ - ระบายสีขนมอบภายในขอบเขต - การปั้นดินน้ำมันเป็นรูปขนมอบแต่ละชนิดอย่างอิสระ - การเล่นเกม - ร่วมกันร้องเพลง

ร่างหลักสูตร
ชั้นอนุบาล 1 และอนุบาล 2 (ต่อ)

จุดประสงค์		เนื้อหาสาระ	กิจกรรม	ประเมินผล
รายวิชา	การเรียนรู้			
9. มีความสามารถในการคิดการแก้ปัญหาได้เหมาะสมกับวัยและมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ 10. มีจินตนาการและความคิดริเริ่มสร้างสรรค์	13. สังเกตจำนวนที่เพิ่มขึ้น – ลดลง 14. รู้จักรูปเรขาคณิต 15. จำแนกและเปรียบเทียบขนาดใหญ่ เล็ก 16. เปรียบเทียบปริมาณมากน้อย 17. นับปากเปล่า (1 – 10) . (1 – 20) 18. รู้ค่าจำนวน (1 – 5) . (1 – 10)	- การนับ นับจำนวนขึ้นการเรียงลำดับ การเปรียบเทียบความแตกต่าง โดยใช้หมอบเป็นสื่อในการเรียนรู้		ประเมินผล - ตรวจความถูกต้องในการนับ - สังเกตความเอื้อเฟื้อช่วยเหลือกัน

ร่างหลักสูตร
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 2

จุดประสงค์		เนื้อหาสาระ	กิจกรรม	ประเมินผล
รายวิชา	การเรียนรู้			
สปช. 1. เข้าใจเรื่องการประกอบอาชีพของชุมชน 2. รู้และเข้าใจสภาพปัญหา 3. เสนอแนวทางแก้ปัญหาตามที่เรียนรู้ 4. เลือกวิธีแก้ปัญหาตามที่เรียนรู้ 5. แก้ปัญหาตามคำแนะนำ 6. ปรับปรุงการแก้ปัญหาตามคำแนะนำ 7. เข้าใจประโยชน์ของการทำงานกลุ่ม 8. ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ตามขั้นตอน ที่การทำงานกลุ่มกำหนด กพอ.	สปช. 1. เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโรงเรียน 2. สามารถรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ จำแนกและนำเสนอ 3. มีระเบียบวินัย 4. รักและภูมิใจในโรงเรียนของตนเอง 5. ปฏิบัติตนเพื่อส่วนรวม กพอ.	สปช. สิ่งที่อยู่รอบตัวเรา - โรงเรียนของเรา กพอ. การทำขนมปังทาเนยอบกรอบ - เครื่องมือ - การเก็บรักษา	สปช. 1. ศึกษาเรื่องทั่วไปของโรงเรียนวัดลำโรง 2. ค้นคว้าประวัติของโรงเรียน 3. เขียนแผนผังที่ตั้งอย่างง่าย 4. สำรวจแหล่งบริการภายในโรงเรียน 5. ความสำคัญของแหล่งบริการภายในโรงเรียน กพอ. 1. แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการทำขนมปังทาเนยอบกรอบ 2. ฝึกปฏิบัติทาเนยขนมปังตามคำแนะนำ 3. ครูนำขนมปังเข้าเตาอบ 4. สังเกตการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น 5. สรุปผลจากการปฏิบัติ 6. ชื่นชมในผลการปฏิบัติงาน	- สังเกตความสนใจ - ตรวจใบงาน - ตรวจความถูกต้อง - สังเกตการประชมกลุ่ม - สังเกตการทำงานร่วมกัน - ร่วมแสดงความคิดเห็น - ประเมินพฤติกรรม - ความถูกต้องของการรายงาน

ร่างหลักสูตร
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-2 (ต่อ)

จุดประสงค์		เนื้อหาสาระ	กิจกรรม	ประเมินผล
รายวิชา	การเรียนรู้			
คณิตศาสตร์ 1. มีความรู้ความเข้าใจคณิตศาสตร์พื้นฐาน 2. มีทักษะการคิดคำนวณ 3. มีความสามารถในการจำแนก 5. มีความสามารถในการหาความสัมพันธ์ 6. มีความสามารถสร้างข้อสรุปที่มีเหตุผล 7. มีความตั้งใจเรียนคณิตศาสตร์ 8. มองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างคณิตศาสตร์กับชีวิตประจำวัน	คณิตศาสตร์ 1. สามารถบอกจำนวนของขนมมอบและเขียนเป็นตัวเลขได้ 2. สามารถบวกเลขลบเลขได้ 3. ตั้งโจทย์ปัญหาอย่างง่ายได้ 4. วัดขนาดเปรียบเทียบความแตกต่างได้ 5. จำแนกรูปร่างต่างๆได้	คณิตศาสตร์ 1. จำนวนและตัวเลข 2. การวัด 3. รูปเรขาคณิต	คณิตศาสตร์ 1. ให้นักเรียนนับจำนวนนมใส่ถุง 2. คำนวณจำนวนขนมปังในหลายถุงได้ 3. รวบรวมความคิดในการตั้งโจทย์ปัญหาที่เกี่ยวกับการบวกหรือลบได้ 4. ให้นักเรียนเปรียบเทียบลักษณะและขนาดของถาด และขนมมอบ 5. จำแนกรูปร่างของเครื่องมือเครื่องใช้ในรูปลักษณะเรขาคณิต	- ตรวจความถูกต้อง - ตรวจความถูกต้อง - สังเกตการทำงานกลุ่ม - ตรวจความถูกต้อง - ตรวจความถูกต้อง
ภาษาไทย - มีทักษะในการ ฟัง พูด อ่าน เขียน	ภาษาไทย - มีทักษะในการ ฟัง พูด อ่าน เขียน โดยเน้นการพูดและการเขียน	ภาษาไทย - พูด และเขียนรายงาน สลน. - ใช้ศิลปะตกแต่งผลงาน - มีคุณธรรม	ภาษาไทย 1. นำเสนอที่ประชุมด้วยการรายงาน 2. ครูให้ข้อเสนอแนะ 3. ส่งรายงาน สลน. 1. ตกแต่งรายงานด้วยภาพที่เหมาะสมสวยงาม 2. มีคุณธรรมในการปฏิบัติงาน	- ประเมินพฤติกรรม - ประเมินผลงาน - ประเมินผลงาน - ประเมินพฤติกรรม

ร่างหลักสูตร
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 – 4

จุดประสงค์		เนื้อหาสาระ	กิจกรรม	ประเมินผล
รายวิชา	การเรียนรู้			
สปช. (การทำมาหากิน) 1. เข้าใจและเห็นคุณค่าของอาชีพสุจริต 2. เข้าใจและยอมรับสภาพปัญหาที่ต้องมีการแก้ไข 3. เสนอแนวทางแก้ปัญหาตามความคิดของตน 4. เลือกแนวทางแก้ปัญหาที่เหมาะสมกับความสามารถของตนและกำหนดขั้นตอนวิธีการแก้ปัญหา 5. แก้ปัญหาตามขั้นตอนที่กำหนด 6. ปรับปรุงการแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง 7. เข้าใจวิธีการทำงานกลุ่ม 8. ทำงานร่วมกับผู้อื่นตามขั้นตอนด้วยความมั่นใจ	สปช. (การทำมาหากิน) 1. เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการประกอบอาชีพ 2. บอกความสำคัญและประโยชน์ของอาชีพต่าง ๆ ของบุคคลในชุมชนได้ 3. เห็นคุณค่าของการประกอบอาชีพอิสระที่สุจริต 4. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ที่ยาวเนื่องกับประโยชน์ของอาชีพต่าง ๆ ในชุมชน	สปช. การทำมาหากิน - อาชีพที่มีชุมชนหรือท้องถิ่น - ประโยชน์ของอาชีพต่าง ๆ - ปัญหาและอุปสรรคในการประกอบอาชีพ - คุณธรรมในการประกอบอาชีพ	สปช. 1. ศึกษาข้อมูลจากสภาพจริง 2. สสำรวจอาชีพของประชาชนในชุมชน ประโยชน์และความสัมพันธ์ของอาชีพต่าง ๆ 3. สรุปประเด็นปัญหาในการประกอบอาชีพ 4. รวบรวมอาชีพของผู้ปกครอง 5. วิเคราะห์กิจกรรมส่งเสริมอาชีพของโรงเรียนว่าสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนหรือไม่ ให้เหตุผล 6. ความสนใจของนักเรียนในกิจกรรมส่งเสริมอาชีพของโรงเรียน	- สังเกตความสนใจ - ร่วมแสดงความคิดเห็น - ตรวจใบงานสำรวจอาชีพ - สังเกตการประชุมกลุ่ม - สังเกตการทำงานร่วมกัน

ร่างหลักสูตร
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 – 4 (ต่อ)

จุดประสงค์		เนื้อหาสาระ	กิจกรรม	ประเมินผล
รายวิชา	การเรียนรู้			
สปช. (ตัวเรา) 1. เปรียบเทียบพฤติกรรมที่แสดงถึงผลดีและผลเสียต่อสุขภาพและร่างกาย 2. ปฏิบัติตนในการดูแลสุขภาพด้วยความมั่นใจ 3. เข้าใจและยอมรับสภาพปัญหาที่ต้องมีการแก้ไข 4. เสนอแนวทางแก้ปัญหาตามความคิดของตน 5. เลือกแนวทางแก้ปัญหาที่เหมาะสมกับความสามารถของตนและกำหนดขั้นตอนวิธีการแก้ปัญหา 6. แก้ปัญหาตามขั้นตอนที่กำหนด 7. ปรับปรุงการแก้ปัญหาด้วยตนเอง 8. เข้าใจวิธีการทำงานกลุ่ม 9. ทำงานร่วมกับผู้อื่นตามขั้นตอนด้วยความมั่นใจ	สปช. (ตัวเรา) 1. เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องตัวเรา 2. บอกความสำคัญและประโยชน์ของอวัยวะต่าง ๆ ของตัวเราได้ 3. เห็นคุณค่าของการรับประทานอาหารที่เป็นประโยชน์	สปช. ตัวเรา - อวัยวะภายในและภายนอก - ประโยชน์ของอวัยวะต่าง ๆ - คุณค่าอาหาร - โพิษของการขาดอาหารหรือรับประทานอาหารไม่ถูกต้อง	สปช. 1. ศึกษาความรู้เกี่ยวกับตัวเรา 2. ค้นคว้าเกี่ยวกับอวัยวะภายในและภายนอก (จากห้องสมุด) 3. รายงานเกี่ยวกับอวัยวะต่าง ๆ 4. ศึกษาคุณค่าของอาหาร 5. วิเคราะห์ถึงคุณค่าทางอาหารของขนม โดยเฉพาะขนมปังทาเนยอบกรอบ 6. ศึกษาโทษของการขาดอาหารหรือรับประทานอาหารไม่ถูกต้อง 7. สรุปผลการศึกษาเรื่องของเราในส่วนที่เกี่ยวข้องกับอาหาร	- สังเกตความสนใจ - รับผิดชอบในการปฏิบัติงาน - ตรวจใบงาน - สังเกตการประชุมกลุ่ม - สังเกตการทำงานร่วมกัน - สังเกตการแสดงความคิดเห็น - ตรวจผลงาน

ร่างหลักสูตร
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 – 4 (ต่อ)

จุดประสงค์		เนื้อหาสาระ	กิจกรรม	ประเมินผล
รายวิชา	การเรียนรู้			
กพอ. 1. อธิบายข้อดี ข้อเสียและการนำงานหรือผลงานไปใช้ 2. วิเคราะห์การปฏิบัติงานตามหลักการทำงานและการปฏิบัติงาน 3. กำหนดขั้นตอนการทำงานตามลักษณะงานต่าง ๆ 4. ปฏิบัติงานด้วยตนเอง 5. ปรับปรุงแก้ไขงานด้วยตนเอง 6. ตั้งใจปฏิบัติงานและชื่นชมยินดีเมื่อปฏิบัติงานสำเร็จ 7. ทำงานอย่างจริงจังและพึ่งตนเอง จนสำเร็จ ภาษาไทย - มีทักษะในการ ฟัง พูด อ่าน เขียน	กพอ. 1. เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่อง ขนมอบ 2. บอกความสำคัญและประโยชน์ของ ขนมอบ 3. สามารถทำขนมปังทาเนยกรอบ 4. นักเรียนมีความภาคภูมิใจในผลงานของตนเอง	กพอ. 1. ความรู้เรื่องขนมอบ 2. ความสำคัญและประโยชน์ของ ขนมอบ 3. การทำขนมปังทาเนยกรอบ	กพอ. 1. ศึกษาความรู้เรื่องขนมอบชนิดต่าง ๆ 2. ศึกษาความสำคัญและประโยชน์ของ ขนมอบ 3. ศึกษาความรู้เกี่ยวกับขนมปังทาเนยอบกรอบ 4. ศึกษาเครื่องมือ วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ 5. ศึกษาจากการสาธิตของครู 6. สรุปความรู้ที่ได้รับ ข้อควรระวัง 7. ฝึกปฏิบัติงานด้วยตนเอง 8. อภิปรายผล	- สังเกตความสนใจ - ความตั้งใจในการศึกษา - ตรวจใบงาน - ความถูกต้องในการตอบคำถาม - สังเกตพฤติกรรม - สังเกตพฤติกรรมการทำงาน - ตรวจผลงาน
สสพ. - ปฏิบัติงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริต - ตั้งใจปฏิบัติงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริต - คำนึงและชื่นชมยินดีต่อผู้มีจริยธรรม คุณธรรม	ภาษาไทย - มีทักษะในการ ฟัง พูด อ่าน เขียน โดยเน้นการพูดและการเขียน	ภาษาไทย - พูดรายงาน พูดเพื่อการจำหน่าย - เขียนรายงานขั้นตอนการปฏิบัติ	ภาษาไทย 1. นำเสนอที่ประชุมด้วยการรายงาน 2. ฝึกพูดเพื่อการจำหน่าย 3. ครูให้ข้อเสนอแนะ 4. ส่งรายงาน สสพ. 1. ตกแต่งรายงานด้วยภาพที่เหมาะสมสวยงาม 2. มีมารยาทและคุณธรรมในการปฏิบัติงาน	- ประเมินพฤติกรรม - ประเมินผลงาน - ประเมินผลงาน - ประเมินผลงาน - ประเมินพฤติกรรม

ร่างหลักสูตร
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 – 4 (ต่อ)

จุดประสงค์		เนื้อหาสาระ	กิจกรรม	ประเมินผล
รายวิชา	การเรียนรู้			
คณิตศาสตร์ 1. เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ คณิตศาสตร์พื้นฐาน 2. มีทักษะการคิดคำนวณ 3. มีความสามารถในการจำแนก 4. มีความสามารถในการจัดกลุ่ม 5. มีความสามารถในการหาความสัมพันธ์ 6. มีความสามารถสร้างข้อสรุปที่มีเหตุผล 7. มองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ ความเข้าใจและทักษะทางคณิตศาสตร์ กับวิชาอื่น	คณิตศาสตร์ (กำไร ขาดทุน เศษส่วน) 1. มีความรู้ด้านคิดคำนวณ ตั้งโจทย์ ปัญหาจากขมอมบได้ 2. มีทักษะในการคำนวณ กำไร-ขาดทุน 3. มีความรู้เรื่องเศษส่วน 4. มีความรู้เรื่องเงิน การรับ – ทอนเงิน ถูกต้อง (แผนภูมิ ร้อยละ) 5. สามารถทำแผนภูมิแท่งและแผนภูมิ รูปภาพได้ 6. สามารถหาค่าร้อยละได้อย่างถูกต้อง	คณิตศาสตร์ 1. โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์ 2. กำไร – ขาดทุน 3. เศษส่วน 4. เงิน 5. แผนภูมิ 6. ร้อยละ	คณิตศาสตร์ 1. จากการทำขมอมบให้นักเรียนศึกษาถึง จำนวนเงินที่ลงทุน เงินที่ขายได้ กำไรหรือขาดทุน เป็นจำนวนเท่าไร 2. ใช้ความรู้จากการปฏิบัติตั้งโจทย์ ปัญหา 3. จากการแบ่งขมอมบปึงเป็นชิ้น ๆ ให้นักเรียนเรียนรู้เรื่องเศษส่วน 4. การรับ จ่าย ทอนเงิน 5. นำผลจากการสำรวจมานำเสนอในรูป กราฟแท่งหรือแผนภูมิรูปภาพ 6. คัดร้อยละของแต่ละอาชีพที่สำรวจได้ 7. สรุปผลที่ได้ถูกต้อง	- ตรวจสอบถูกต้อง - ตรวจสอบถูกต้อง ตรวจสอบถูกต้อง ตรวจสอบถูกต้อง - ตรวจสอบถูกต้อง นำเสนอ - ตรวจสอบถูกต้อง

ร่างหลักสูตร
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 – 6

จุดประสงค์		เนื้อหาสาระ	กิจกรรม	ประเมินผล
รายวิชา	การเรียนรู้			
สปช. 1. เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาท้องถิ่น 2. มีทักษะในการศึกษาวิเคราะห์เหตุปัจจัยที่มีผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของสังคมและชุมชน 3. ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองที่ดีของสังคม 4. ร่วมกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในโอกาสอันควร 5. รักและมีแนวความคิดในการพัฒนาชุมชน	สปช. 1. สามารถบอกสาเหตุและวิธีแก้ปัญหาเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในชุมชนได้ 2. บอกแนวทางในการปฏิบัติตนเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาคือชุมชนได้ 3. บอกความสำคัญของอาชีพต่าง ๆ และการพัฒนาอาชีพของบุคคลในชุมชนได้ 4. บอกสภาพและสาเหตุของปัญหาเกี่ยวกับอาชีพต่าง ๆ และวิธีการปรับปรุงพัฒนาอาชีพได้ 5. เห็นความสำคัญในการประกอบอาชีพเสริมรายได้ให้ตนเองและครอบครัว	สปช. สิ่งแวดล้อมทางสังคม - สิ่งที่อยู่รอบตัวเรา 1. ความสำคัญของอาชีพต่าง ๆ ในชุมชน 2. การพัฒนาอาชีพในชุมชน 3. อาชีพอิสระ(เสริมรายได้)	สปช. 1. ร่วมสนทนาแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการประกอบอาชีพ - ปัญหาความยากจน 2. สำรวจอาชีพของประชาชนในชุมชนและความต้องการในการประกอบอาชีพเสริม 3. วิเคราะห์ถึงปัจจัยในการประกอบอาชีพและการช่วยเหลือสังคม 4. สรุปประเด็นปัญหาของอาชีพเดิม 5. วิเคราะห์ความต้องการในอนาคต 6. รวบรวมอาชีพที่ประชาชนต้องการทำมากที่สุด 7. วิเคราะห์กิจกรรมส่งเสริมอาชีพของโรงเรียนว่าสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนหรือไม่ ให้เหตุผล 8. ความสนใจของนักเรียนในกิจกรรมส่งเสริมอาชีพของโรงเรียน	- สังเกตความสนใจ - ร่วมแสดงความคิดเห็น - ตรวจใบงานสำรวจอาชีพ - สังเกตการประชุมกลุ่ม - สังเกตการทำงานร่วมกัน

ร่างหลักสูตร
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 – 6 (ต่อ)

จุดประสงค์		เนื้อหาสาระ	กิจกรรม	ประเมินผล
รายวิชา	การเรียนรู้			
กพอ. - อธิบายข้อดี ข้อเสียและการทำงานหรือผลงานไปใช้ - วิจารณ์การปฏิบัติงานตามหลักการและวิธีการปฏิบัติงาน - กำหนดขั้นตอนการทำงานตามลักษณะงานต่าง ๆ - ปฏิบัติงานด้วยตนเอง - ปรับปรุงแก้ไขงานด้วยตนเอง - ตั้งใจปฏิบัติงานและชื่นชมยินดีเมื่อปฏิบัติงานสำเร็จ - ทำงานอย่างเอาใจจริงและพึงตนเองจนสำเร็จ	กพอ. - เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่อง ขนมอบ - บอกความสำคัญและประโยชน์ของ ขนมอบ - สามารถทำขนมปังทาเนยอบกรอบได้ - นักเรียนมีความภาคภูมิใจในผลงานของตนเอง	กพอ. - ความรู้เรื่องขนมอบ - ความสำคัญและประโยชน์ของ ขนมอบ - การทำขนมปังทาเนยอบกรอบ	กพอ. - ศึกษาความรู้เรื่องขนมอบชนิดต่าง ๆ - ศึกษาความสำคัญและประโยชน์ของ ขนมอบ - ศึกษาความรู้เกี่ยวกับขนมปังทาเนยอบกรอบ - ศึกษาเครื่องมือ วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ - ปฏิบัติจริงโดยศึกษาจากใบความรู้และใบงาน - สรุปความรู้ที่ได้รับ ข้อควรระวัง - อภิปรายผล	ประเมินผล - สังเกตความสนใจ - ความตั้งใจในการศึกษา - สังเกตพฤติกรรมการทำงาน - ตรวจสอบผลงาน

ร่างหลักสูตร
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 – 6 (ต่อ)

จุดประสงค์		เนื้อหาสาระ	กิจกรรม	ประเมินผล
รายวิชา	การเรียนรู้			
คณิตศาสตร์ 1. เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับคณิตศาสตร์พื้นฐาน 2. มีทักษะคณิตศาสตร์พื้นฐาน 3. เป็นเครื่องมือในการคิดวิเคราะห์และเรียนรู้มวลประสบการณ์ในการดำรงชีวิตต่อไป 4. สามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ถูกต้องเหมาะสม	คณิตศาสตร์ (โจทย์ ก้าวไกล ขาดทุน) 1. มีความรู้ด้านคิดคำนวณ ตั้งโจทย์ปัญหาจากขมอมบได้ 2. มีทักษะในการคำนวณ ก้าวไกล-ขาดทุน ร้อยละ 3. มีความรู้เรื่องเศษส่วน ทศนิยม 4. มีความรู้เรื่องเงิน การรับ – ทอนเงิน ถูกต้อง จัดทำบัญชีรับ-จ่ายได้ 5. จัดทำแผนภูมิ กราฟได้ 6. มีความรู้ในเรื่องรูปร่าง รูปทรง เรขาคณิต (แผนภูมิ ร้อยละ) 7. สามารถทำแผนภูมิแท่งและแผนภูมิรูปภาพได้ 8. สามารถหาค่าร้อยละได้อย่างถูกต้อง	คณิตศาสตร์ 1. โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์ 2. ก้าวไกล – ขาดทุน 3. เศษส่วน ทศนิยม 4. บัญชีรับ-จ่าย 5. เรขาคณิต 6. แผนภูมิ 7. ร้อยละ	คณิตศาสตร์ 1. จากการทำขมอมบให้นักเรียนศึกษาถึงจำนวนเงินที่ลงทุน เงินที่ขายได้ ก้าวไกลหรือขาดทุน เป็นจำนวนเท่าไร 2. ใช้ความรู้จากการปฏิบัติตั้งโจทย์ปัญหา 3. จากการแบ่งขมอมบเป็นเงิน ๑ ให้นักเรียนเรียนรู้เรื่องเศษส่วน 4. ศึกษาการทำบัญชีรับ-จ่ายเงิน 5. ศึกษาและปฏิบัติรูปเรขาคณิต 6. นำผลจากการสำรวจมานำเสนอในรูปภาพแท่งหรือแผนภูมิรูปภาพ 7. คัดร้อยละของแต่ละอาชีพที่สำรวจได้	- ตรวจความถูกต้อง - ตรวจความถูกต้อง - ตรวจความถูกต้อง - ตรวจความถูกต้อง - ตรวจความถูกต้อง - ตรวจความถูกต้อง - ตรวจความถูกต้อง

(ตัวอย่าง)
แผนการจัดการเรียนการสอน
ชั้นอนุบาล

จุดประสงค์	เนื้อหา	กิจกรรม		สื่อ	ประเมินผล (สิ่งที่ประเมินวิธีการ/ เครื่องมือ)
		ครู	นักเรียน		
กิจกรรมในวงกลม วันที่ 1 เพื่อให้เด็ก ① ร่วมสนทนากับครูและเพื่อนได้ ② ร่วมกิจกรรมกับครูและเพื่อนได้	① ขนมอบแต่ละชนิด - ขนบั้งทาเนยบกรอบ - ดูกี้ - ขนเม็ด	① ยกตัวอย่างขนมอบให้เด็กดู (จากของจริง) ② แจกขนมอบให้เด็กดู จับ ดมกลิ่น ชิมรส แล้วซักถามเด็กเล่น - ขนมีลักษณะอย่างไรเมื่อสัมผัส ด้วยมือ - มีกลิ่นอย่างไร - รสชาติเป็นอย่างไร	① นักเรียนช่วยกันบอกชื่อขนมอบ ที่รู้จักและชอบรับประทานมาก	① ขนของจริงและ รูปภาพขนมอบ เช่น ดูกี้	สังเกต ① การสนทนและการ ตอบคำถาม ② การร่วมกิจกรรม
เกมการศึกษา วันที่ 1 เพื่อให้เด็ก ① นำชิ้นส่วนของภาพมาต่อ ให้เป็นภาพที่สมบูรณ์ได้	① การสังเกต ภาพที่เหมือน กันหรือต่างกันเกี่ยวกับ สี, รูปร่าง, ขนาด	① แนะนำวิธีเล่นเกมตัดต่อภาพ ขนบั้ง	① เด็กเล่นเกมตัดต่อภาพขนบั้ง จำนวน 6-8 ชิ้น (และ 10 ชิ้น สำหรับอนุบาล 2)	① ภาพขนบั้ง	สังเกต ① การเล่นเกม ② การเก็บของเข้าที่

(ตัวอย่าง)
แผนการจัดการเรียนการสอน
ชั้นอนุบาล (ต่อ)

จุดประสงค์	เนื้อหา	กิจกรรม		สื่อ	ประเมินผล (สิ่งที่ประเมิน/วิธีการ/ เครื่องมือ)
		ครู	นักเรียน		
กิจกรรมเสรี วันที่ 1-5 เพื่อให้เด็ก ① พัฒนากล้ามเนื้อใหญ่-เล็ก และการประสานสัมพันธ์ ระหว่างมือกับตา ② รู้จักการเอื้อเฟื้อ การรอคอย ③ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อน กับครู ④ รู้จักสังเกตทิศทางแผน ตัดสินใจ แก้ปัญหา ⑤ รู้จักแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ⑥ เก็บของเข้าที่เมื่อเล่นเสร็จแล้วได้	เล่นมุมหมอ เครื่องมือหมอ เล่นมุมบ้าน - ภาชนะมอมบ เต้าจำลอง โดยการเล่นบทบาทสมมติการทำขนม เล่นมุมบล็อก รูปทรงต่างๆ	① แนะนำวิธีเล่น คอยสังเกตวิธีเล่นของนักเรียน ② แนะนำให้เก็บของเข้าที่ เมื่อเล่นเสร็จแล้ว	① เล่นตามมุมต่าง ๆ เช่น มุมบ้าน มุมหมอ มุมบล็อก มุมหนังสือ	① ของเล่นตามมุมต่าง ๆ ② หนังสือนิทานต่าง ๆ	สังเกต ① การเล่นเกม ② การเก็บของเข้าที่ให้เรียบร้อย

(ตัวอย่าง)
แผนการจัดการเรียนการสอน
ชั้นอนุบาล (ต่อ)

จุดประสงค์	เนื้อหา	กิจกรรม		สื่อ	ประเมินผล (สิ่งที่ประเมินวิธีการ/ เครื่องมือ)
		ครู	นักเรียน		
วันที่ 2 กิจกรรมเคลื่อนไหว เข้าจังหวะ เพื่อให้เด็ก ① เคลื่อนไหวร่างกายตามจังหวะ และจินตนาการ ② ฟังและปฏิบัติตามสัญญาณ ③ ทำท่าทางกายบริหาร ประกอบคำคล้องจอง	① การฟังและปฏิบัติตาม สัญญาณ ② การทำท่าทางประกอบ คำคล้องจอง	① เปิดเพลงพื้นฐานให้นักเรียน ② ให้นักเรียนท่องคำคล้องจอง “ขม่อม” พร้อมท่าทาง กายบริหารประกอบ	① แบ่งเด็กเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มที่ 1 ท่องคำคล้องจอง กลุ่มที่ 2 ทำท่าทางประกอบ ② ให้เด็กแต่ละกลุ่มสลับกันทำ กิจกรรมในข้อ 1 ซ้ำ 2 ครั้ง	① เครื่องให้จังหวะ - ดิ่ง - กลอง ② คำคล้องจอง	สังเกต ① การเคลื่อนไหวส่วนต่างๆ ของร่างกาย ② การปฏิบัติตามสัญญาณ ③ การทำท่าทางบริหาร ประกอบคำคล้องจอง
วันที่ 2 กิจกรรมในวงกลม เพื่อให้เด็ก ① ร่วมสนทนากับครูและเพื่อนได้ ② เรียนรู้คำศัพท์ใหม่ ๆ ③ ร่วมกิจกรรมกับครูและเพื่อน ได้	① ขม่อมแต่ละชนิด ส่วนใหญ่ที่ทำและมีส่วน ประกอบจากแป้ง น้ำตาล ไข่ เหย เป็นหลัก ② การรู้คำศัพท์ใหม่ๆ เช่น - ชื่อของขม่อม - คำว่า “ขม่อม”	① นำส่วนประกอบที่ทำขม่อม มาให้เด็กดู ② ทำบัตรคำ ขม่อมทั้งาเนย คุกกี้ ขม่อมเค้ก	① เด็กดูส่วนประกอบของขม่อม แล้วสัมผัสดมกลิ่น ② ให้เด็กพูดตามครู ตามบัตรคำ นั้น ๆ	① ส่วนประกอบ ของขม่อม ② บัตรคำ	สังเกต ① การสนทนาและตอบ คำถาม ② การร่วมกิจกรรม

(ตัวอย่าง)
แผนการจัดการเรียนการสอน
ชั้นอนุบาล (ต่อ)

จุดประสงค์	เนื้อหา	กิจกรรม		สื่อ	ประเมินผล	
		ครู	นักเรียน		(สิ่งที่ประเมิน/วิธีการ/ เครื่องมือ)	
เกมการศึกษา ① นำชิ้นส่วนโดมิโนมาต่อกัน ให้ปลายที่ติดกันเป็นภาพที่ เหมือนกันได้	① การสังเกตสิ่งที่เหมือนกัน และต่างกัน	① แนะนำวิธีเล่นเกมโดมิโน ภาพเหมือนชนมอม	① เด็กเล่นเกมโดมิโนชนมอม ② เล่นเกมที่เคยเล่นมาแล้ว ③ ช่วยกันเก็บของเข้าที่ให้เรียบร้อย เมื่อเล่นเสร็จแล้ว	① เกมโดมิโน ภาพเหมือน ② เกมที่เคยเล่น มาแล้ว	สังเกต ① การเล่นเกม ② การเก็บของเข้าที่	
วันที่ 3 กิจกรรมเคลื่อนไหว เข้าจังหวะ เพื่อให้เด็ก ① เคลื่อนไหวร่างกายตามจังหวะ และจินตนาการ ② ฟังและปฏิบัติตามสัญญาณ ③ ทำท่าทางตามจินตนาการ	① การฟังและปฏิบัติตาม สัญญาณ ② การท่าทางตาม จินตนาการ	① เปิดเพลงพื้นฐานให้เด็ก ② ครูบรรยายตามจินตนาการ ③ ครูให้จังหวะ	① เด็กท่าทางตามจินตนาการ ตามคำบรรยาย “เด็กเข้าแถว หยิบขนมออกมาดูน้ำใส่ปาก ได้ขนมมอม ทำท่ากลืนขนมมอม นำขนมมอมไปทิ้งถังขยะ ให้เด็กเข้าแถวดื่ม น้ำ แล้วมา นึ่งผัก” ② เด็กปฏิบัติตามข้อ 1 อีกครั้ง	① เครื่องให้จังหวะ - ฉิ่ง - กลอง	สังเกต ① การเคลื่อนไหวส่วนต่างๆ ของร่างกาย ② การปฏิบัติตามสัญญาณ ③ การท่าทางตาม จินตนาการ	

(ตัวอย่าง)
แผนการจัดการเรียนการสอน
ชั้นอนุบาล (ต่อ)

จุดประสงค์	เนื้อหา	กิจกรรม		สื่อ	ประเมินผล (สิ่งที่ประเมิน/วิธีการ/ เครื่องมือ)
		ครู	นักเรียน		
วันที่ 3 กิจกรรมในวงกลม เพื่อให้เด็ก ① ร่วมสนทนากับครูและเพื่อนได้ ② พูดเป็นประโยคที่ชัดเจนได้	ขนมอบทำมาจากแป้ง น้ำตาล ไข่ เนย มีรูปร่าง และลักษณะ รวมทั้งรสชาติที่แตกต่างกัน - ประโยชน์ของขนมอบที่มีต่อร่างกาย แป้ง ให้คาร์โบไฮเดรต น้ำตาล ให้พลังงาน เนย ให้พลังงาน ไข่ ให้โปรตีน - การพูดเรียงคำเป็นประโยค เช่น ฉันชอบกินขนมอบ ขนมอบทำจากแป้ง น้ำตาล ไข่ เนย - การฟังนิทาน "ขนมอบกรอบ"	① นำภาพอาหารหลัก 5 หมู่ มาให้เด็กดู ② ให้เด็กพูดเป็นประโยคตามครู - ฉันชอบกินขนมอบ - ขนมอบทำจากแป้ง น้ำตาล ไข่ เนย ③ ครูเล่านิทานขนมอบกรอบ	① ดูและสนทนาถึงประโยชน์ของอาหารหลัก 5 หมู่ ภายในรูปภาพ ② พูดประโยคตามครู ③ ฟังนิทานที่ครูเล่า	① ภาพอาหารหลัก 5 หมู่ ② คำพูดที่เป็นประโยคตามครู ③ ฟังนิทานที่ครูเล่า	สังเกต ① การสนทนาและตอบคำถาม ② การพูดเป็นประโยค ③ การฟังนิทาน

(ตัวอย่าง)
แผนการจัดการเรียนการสอน
ชั้นอนุบาล (ต่อ)

จุดประสงค์	เนื้อหา	กิจกรรม		สื่อ	ประเมินผล	
		ครู	นักเรียน		(สิ่งที่ประเมินวิธีการ/ เครื่องมือ)	
วันที่ 3 เกมการศึกษา เพื่อให้เด็ก ① นำภาพขมอมประเภทเดียวกันมาจัดเข้าพวกกันได้	สังเกตสิ่งที่เหมือนกันหรือ ต่างกัน	แนะนำวิธีเล่นเกมจับคู่ภาพเหมือน ขมอมประเภทเดียวกัน	① เด็กเล่นเกมจับคู่ภาพเหมือน ขมอม ② เล่นเกมชุดใหม่และเกมที่เคย เล่นมาแล้ว ③ เก็บของเข้าที่เมื่อเล่นเสร็จแล้ว	เกมจับคู่ภาพเหมือน ขมอมประเภท เดียวกัน	สังเกต ① การเล่นเกม ② การเก็บของเข้าที่	
วันที่ 4 กิจกรรมเคลื่อนไหว เข้าจังหวะ เพื่อให้เด็ก ① เคลื่อนไหวร่างกายตามจังหวะ และจินตนาการ ② ฟังและปฏิบัติตามสัญญาณ ③ ปฏิบัติตามข้อตกลง	การฟังและปฏิบัติตาม สัญญาณ ② ปฏิบัติตามข้อตกลง	① เปิดเพลงพื้นฐานให้เด็ก ② กำหนดข้อตกลงและบรรยาย ③ ให้เด็กทำท่าสมมติตามคำสั่ง	① ให้เด็กเคลื่อนไหวร่างกายอย่าง อิสระตามจังหวะช้าเร็ว ตามที่ครู เคาะ เมื่อได้ยินสัญญาณหยุด ให้เด็กหยุดปฏิบัติตามคำสั่งที่ ตกลงกัน เช่น - หยิบขนมปังทาเนยรอบกรอบ มาร์บประทาน	① เครื่องให้จังหวะ - ฉิ่ง - กลอง ② เทปเพลง ③ การสมมติสิ่ง ต่าง ๆ เช่น ขนมขมดุก	สังเกต ① การเคลื่อนไหวส่วนต่างๆ ของร่างกาย ② การปฏิบัติตามสัญญาณ ③ การปฏิบัติตามข้อตกลง	

(ตัวอย่าง)
แผนการจัดการเรียนการสอน
ชั้นอนุบาล (ต่อ)

จุดประสงค์	เนื้อหา	กิจกรรม		สื่อ	ประเมินผล (สิ่งที่ประเมิน/วิธีการ/ เครื่องมือ)
		ครู	นักเรียน		
			- หยิบขนมลูกก็มารับประทาน เสร็จแล้วเดินไปหยิบแก้วน้ำ มาดื่มน้ำ ② ให้เด็กปฏิบัติซ้ำข้อ 1 อีกครั้ง	- มุมแก้วน้ำดื่ม - มุมขนมปังทาเนย - อบกรอบ	
วันที่ 4 กิจกรรมในวงกลม เพื่อให้เด็ก ① ร่วมสนทนากับครูและเพื่อนได้ ② ร่วมกิจกรรมอย่างสนุกสนาน	① ขนมอบนอกจากทำเพื่อ รับประทานแล้วยัง สามารถเก็บไว้ได้นาน และนำไปขายเป็นรายได้ เสริมให้แก่ครอบครัว ② ขนมอบมีลักษณะรูปร่าง แตกต่างกันไป เช่น รูป รูป ○ รูป □ รูป ▲ รูป ★	① ให้เด็กท่องคำคล้องจอง "ขนมอบ" ② นำขนมอบชนิดต่าง ๆ มาให้เด็กดู และนำให้เด็กรู้จักชื่อขนมอบนั้น ๆ ③ ให้เด็กชิมขนมอบชนิดต่าง ๆ และ บอกความแตกต่างของลักษณะ และรสชาติ ④ ให้เด็กบอกชื่อขนมอบที่มีรูปร่าง คล้ายวงกลม สีเหลี่ยม สามเหลี่ยม และรูปร่างคล้ายดาว	① เด็กท่องคำคล้องจอง "ขนมอบ" ตามครู ② เด็กดูขนมอบและสามารถบอก รูปร่างได้ ③ เด็กชิมขนมอบและสามารถบอก รสชาติได้ ④ เด็กบอกชื่อขนมอบที่มีรูปร่าง คล้ายวงกลม รูปสี่เหลี่ยม รูปสามเหลี่ยม และรูปร่างดาวได้	① คำคล้องจอง "ขนมอบ" ② ขนมอบ	- สังเกต ① การสนทนาและตอบ คำถาม ② การร่วมกิจกรรม

(ตัวอย่าง)
แผนการจัดการเรียนการสอน
ชั้นอนุบาล (ต่อ)

จุดประสงค์	เนื้อหา	กิจกรรม		สื่อ	ประเมินผล (สิ่งที่ประเมิน/วิธีการ/ เครื่องมือ)
		ครู	นักเรียน		
วันที่ 4 เกมการศึกษา เพื่อให้เด็ก นำภาพมาเรียงลำดับตามขนาดได้	การสังเกตสิ่งที่ใหญ่ - เล็ก ต่างกัน โดยการเรียงลำดับ	① แนะนำวิธีเล่นเกมเรียงลำดับตาม ขนาดใหญ่ - เล็ก (ใหญ่ → เล็ก)	① เด็กเล่นเกมการเรียงลำดับตาม ขนาดใหญ่ - เล็ก (เล็ก → ใหญ่)	เกมเรียงลำดับภาพ ขนมอบ	สังเกต ① การเล่นเกม ② การเก็บของเข้าที่
วันที่ 5 กิจกรรมเคลื่อนไหว เข้าจังหวะ เพื่อให้เด็ก ① เคลื่อนไหวร่างกายตามจังหวะ และจินตนาการ ② ฟังและปฏิบัติตามสัญญาณ ③ เคลื่อนไหวร่างกายตาม จินตนาการประกอบเพลงได้	① การฟังและปฏิบัติตาม สัญญาณ ② การฟังและปฏิบัติตาม ข้อตกลง ③ การเคลื่อนไหวร่างกาย ประกอบเพลง "ขนมอบ"	① เปิดเพลงพื้นฐานให้เด็ก ② ครูร้องเพลงขนมอบให้เด็กฟังก่อน แล้วให้เด็กร้องตามทีละวรรค	① เด็กและครูร่วมกันร้องเพลง ขนมอบ ② เด็กเคลื่อนไหวร่างกายตาม จินตนาการประกอบเพลงขนมอบ ③ ให้เด็กปฏิบัติตามกิจกรรมซ้ำอีก	① เครื่องให้จังหวะ - จิ้ง - กลอง ② เพลงขนมอบ	สังเกต ① การเคลื่อนไหวร่างกาย ② การปฏิบัติตามสัญญาณ ③ การเคลื่อนไหวร่างกาย ประกอบเพลง

(ตัวอย่าง)
แผนการจัดการเรียนการสอน
ชั้นอนุบาล (ต่อ)

จุดประสงค์	เนื้อหา	กิจกรรม		สื่อ	ประเมินผล (สิ่งที่ประเมิน/วิธีการ/ เครื่องมือ)
		ครู	นักเรียน		
วันที่ 5 กิจกรรมในวงกลม เพื่อให้เด็ก ① ร่วมสนทนากับครูได้ ② รู้ความหมายเล็ก – ใหญ่ ③ ร่วมกิจกรรมได้	① ความหมายเล็ก – ใหญ่ ของขนมอบแต่ละชนิด ② การมีเจตคติที่ดีในการ รับประทานอาหารขนมอบ	① นำขนมอบ รูปภาพของขนมอบ มาให้เด็กดู แล้วถามว่าเป็นขนมอะไร ② ให้เด็กร้องเพลงขนมอบ ③ ให้เด็กเล่าถึงความรู้สึกที่ได้ รับประทานอาหารขนมอบและมารยาท ในการรับประทาน	① เด็กดูรูปภาพขนมอบแล้วตอบ คำถามครู ② เด็กและครูร่วมกันร้องเพลง ขนมอบ ③ เด็กเล่าถึงความรู้สึกในขณะที่ รับประทานอาหารขนมอบ	① ขนมอบ ② รูปภาพขนมอบ ③ เพลง	สังเกต ① การสนทนาและตอบ คำถาม ② การร่วมกิจกรรม
วันที่ 5 เกมการศึกษา เพื่อให้เด็ก นำภาพขนมอบกับเงาของรูป ขนมอบที่เหมือนกันมาจัดเข้าคู่ กันได้	การสังเกตความเหมือน ความแตกต่างของรูปร่าง และเงาได้	① แนะนำการเล่นจับคู่ภาพขนมอบ กับเงาขนมอบ ② เมื่อเลืกละเล่นแล้วให้เด็กช่วยกันเก็บ ของเข้าที่ให้เรียบร้อย	① เล่นเกมจับคู่ภาพขนมอบกับเงา ขนมอบ ② เล่นเกมที่เคยเล่นมาแล้ว เก็บของเข้าที่ให้เรียบร้อย	① เกมจับคู่ภาพ ขนมอบกับเงา ขนมอบ ② เกมที่เคยเล่น มาแล้ว	สังเกต ① การเล่นเกม ② การเก็บของเข้าที่

บันทึกหลังสอน

(ตัวอย่าง)
แผนการจัดการเรียนการสอน
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-2
(ภาษาไทย)

จุดประสงค์	เนื้อหา	กิจกรรม		สื่อ	ประเมินผล (สิ่งที่ประเมิน/วิธีการ/ เครื่องมือ)
		ครู	นักเรียน		
1. มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีทำขนมปังอบกรอบ 2. สามารถบอกเครื่องมือในการทำขนมปังอบกรอบได้ถูกต้อง 3. สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยความเต็มใจ	ขนมปังอบกรอบ - เครื่องมือในการทำ - การเก็บรักษาเครื่องมือในการทำ	1. สทนากับนักเรียนถึงส่วนประกอบที่ใช้ทำขนมปังอบกรอบและเครื่องมือที่ใช้ 2. ครูสาธิตการทำให้ดูตามขั้นตอน 3. ครูนำขนมปังที่ทำให้นักเรียนช่วยกันทำเข้าเตาอบ รอเวลาจนสุก 4. นำขนมปังที่อบเสร็จออกใส่ภาชนะที่เตรียม	1. นักเรียนช่วยกันแสดงความคิดเห็นและตอบข้อซักถาม 2. นักเรียนดูการสาธิตและทดลองปฏิบัติจริงจนเสร็จขั้นตอนแรก 3. ให้นักเรียนช่วยกันเก็บกวาดทำความสะอาดเครื่องใช้ สถานที่ 4. สังเกตและร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับ สี สัน รสชาติ	- ขนมปัง - เนย - น้ำตาลทราย - ไข่ - เตาอบ	1. สังเกตการตอบข้อซักถาม 2. สังเกตการร่วมกิจกรรม
เพื่อให้ให้นักเรียนสามารถอภิปรายแสดงความคิดเห็น เรื่องการทำขนมปังอบกรอบที่ดี	ขนมปังอบกรอบ - อภิปราย	1. ครูให้นักเรียนร้องเพลงขนมปังอบกรอบพร้อม ๆ กัน ครูบอกวิธีนี้ครูจะให้ให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการทำขนมปังอบกรอบที่ดี 2. ครูจัดแผนภูมิการทำขนมปังอบกรอบบนกระดานให้นักเรียนอ่าน 3. ครูเขียนข้อความว่าการทำงานแบ่งอบกรอบที่ได้จะทำอย่างไร 4. ครูและนักเรียนช่วยกันสรุปการทำงานขนมปังอบกรอบที่ดีอีกครั้ง	1. ร้องเพลงขนมปังอบกรอบพร้อมกันและปรบมือประกอบจังหวะ 2. นักเรียนอ่านแผนภูมิพร้อมกันและอ่านเป็นรายบุคคล 3. นักเรียนช่วยกันอภิปรายและสรุป 4. นักเรียนช่วยกันแสดงความคิดเห็นและสรุป	- เพลง	1. สังเกตการร่วมกิจกรรม 2. สังเกตการแสดงความคิดเห็น

(ตัวอย่าง)
แผนการจัดการเรียนการสอน
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-2 (ต่อ)
(ภาษาไทย)

จุดประสงค์	เนื้อหา	กิจกรรม		สื่อ	ประเมินผล (สิ่งที่ประเมินวิธีการ/ เครื่องมือ)
		ครู	นักเรียน		
เพื่อให้ นักเรียนคิดและเขียน คำใหม่ได้ถูกต้อง	การทำขมบึงอบกรอบ - เขียนสะกดคำ	1. ครูนำบัตรคำมาติดบนกระดาน 2. ครูให้นักเรียนคัดคำใหม่ลงสมุดให้ สวยงาม 3. ให้นักเรียนเขียนตามคำบอก บนกระดาน โดยให้สะกดปากเปล่า 4. ตรวจสอบผลงาน 5. แจกใบงานให้นักเรียน	1. นักเรียนอ่านบัตรคำที่ติด พร้อมกัน และอ่านเป็นรายบุคคล 2. นักเรียนเตรียมอุปกรณ์ในการ ทำงาน พร้อมทั้งปฏิบัติตามความ ตั้งใจ 3. นักเรียนสะกดคำตามที่ครูบอก แล้วเขียนลงกระดาน 4. ให้นักเรียนอ่านบัตรคำใหม่อีกครั้ง พร้อม ๆ กัน 5. ทำใบงานที่ครูแจก	- บัตรคำใหม่ - ใบงาน	1. สังเกตจากการคัดลายมือ จากบัตรคำ 2. สังเกตจากการเขียนตาม คำบอกของครูว่าเขียนได้ หรือไม่
นักเรียนสามารถอ่านออกเสียง เรื่อง การทำขมบึงอบกรอบได้ อย่างถูกต้อง	การทำขมบึงอบกรอบ - อ่านออกเสียง	1. ครูชูบัตรคำให้นักเรียนอ่าน 2. ครูติดแผนภูมิบนกระดาน 3. ครูอ่านออกเสียงให้นักเรียนอ่านตาม 4. ให้นักเรียนอ่านแผนภูมิคนละบรรทัด หรือกลุ่มละบรรทัด 5. แจกแบบฝึกหัดที่เตรียมมาให้ทำ 6. ตรวจสอบความถูกต้อง	1. นักเรียนอ่านบัตรคำที่ครูพร้อมกัน 2. ให้นักเรียนจับคู่อ่านแผนภูมิกับเพื่อน 3. นักเรียนอ่านออกเสียงตามครู พร้อมกันทุกคน 4. นักเรียนออกมาอ่านแผนภูมิ บนกระดานทีละคน และเป็นกลุ่ม 5. ทำแบบฝึกหัดที่ครูแจกให้ 6. ให้นักเรียนอ่านแผนภูมิ	- บัตรคำใหม่ - แผนภูมิ - แบบฝึกหัด	1. สังเกตจากการอ่านของ นักเรียน 2. ตรวจสอบแบบฝึกหัด

(ตัวอย่าง)
แผนการจัดการเรียนการสอน
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-2 (ต่อ)
(ภาษาไทย)

จุดประสงค์	เนื้อหา	กิจกรรม		สื่อ	ประเมินผล (สิ่งที่ประเมิน/วิธีการ/ เครื่องมือ)
		ครู	นักเรียน		
เพื่อฝึกการอ่านคำและจำคำได้ แม่นยำ	ขนมปังอบกรอบ - อ่านคำ	1. สนทนากับนักเรียนถึงสิ่งที่นำมาทำ ขนมปังอบกรอบว่ามีอะไรบ้าง 2. แบ่งกลุ่มนักเรียนออกมาพูด ประสบการณ์ 3. ครูเขียนประสบการณ์ที่นักเรียนเล่า บนกระดาน ช่วยแก้ไข และอ่านนำ 4. ให้นักเรียนร้องเพลง 5. ให้นักเรียนอ่านบัตรคำที่เตรียมมา 6. แจกกระดาษให้นักเรียน	1. นักเรียนร่วมแสดงความคิดเห็น และตอบข้อซักถามของครู 2. แต่ละกลุ่มส่งตัวแทนออกมาเล่า ประสบการณ์การทำขนมปัง อบกรอบ 3. อ่านข้อความตามครู และฝึกอ่าน เองจนคล่อง 4. ร่วมกันร้องเพลงขนมปังอบกรอบ พร้อมปรบมือประกอบจังหวะ 5. นักเรียนฝึกอ่านเป็นการเพิ่มคำ ใหม่จากที่มีในหนังสือเรียน ซึ่งเป็นคำใหม่จากการเรียนจาก ประสบการณ์ 6. เขียนคำแล้ววาดภาพประกอบ เพื่อฝึกอ่านในชั้นพร้อมทาสี	- บัตรคำ - กระดาษ - สี	1. สังเกตจากการอ่านคำ 2. ตรวจสอบผลงาน

บันทึกหลังสอน

.....

.....

(ตัวอย่าง)
แผนการจัดการเรียนการสอน
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3-4
(ภาษาไทย)

จุดประสงค์	เนื้อหา	กิจกรรม		สื่อ	ประเมินผล (สิ่งที่ประเมิน/วิธีการ/ เครื่องมือ)
		ครู	นักเรียน		
1. เพื่อให้นักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับการทำขนมปัง 2. นักเรียนสามารถการทำขนมปังได้ 3. นักเรียนมีความภูมิใจในผลงานของตนเอง	การทำขนมปัง	1. ครูสนทนากับนักเรียนเกี่ยวกับการทำขนมปัง ในด้านอุปกรณ์ และวัสดุต่าง ๆ ที่ใช้ ในการทำขนมปัง 2.พานักเรียนไปสำรวจเครื่องมือและ อุปกรณ์ต่าง ๆ ในการทำขนม 3. ครูให้คำแนะนำ 4. ครูสาธิตวิธีการทำขนมปัง ให้นักเรียนดูก่อน เพื่อให้ให้นักเรียนฝึก ปฏิบัติทุกคนจากใบงาน	1. สนทนาและแสดงความความคิดเห็น เกี่ยวกับการทำขนมปัง 2. นักเรียนจดบันทึกอุปกรณ์ในการ ทำขนมปัง 3. นำมาอภิปรายในห้องเพื่อให้รู้ถึง วิธีการใช้และขั้นตอนการทำ 4. ดูการสาธิตการทำขนมปังและ แบ่งกลุ่มกันเพื่อเตรียมพร้อม สำหรับกลุ่มฝึกปฏิบัติจริง ตามใบงานที่ครูแจกให้ 5. นำเสนอผลงานการปฏิบัติในด้าน ต่าง ๆ ดังนี้ - ขั้นตอนการทำ - ผลที่ได้รับ - ความประทับใจ 6. สรุป จัดบันทึกการทำขนมปัง ลงในสมุดงาน	เครื่องมือต่าง ๆ - เตาอบ - มีด - ถาด - คีมเหล็ก - เนย - ขนมอบ - น้ำตาล - อุปกรณ์พลาสติก ต้มรา การทำขนมปัง	- สังเกตการสนทนา แสดง ความคิดเห็นของนักเรียน - การปฏิบัติงาน - การใช้อุปกรณ์ - ความสามัคคี - ความสะอาด

(ตัวอย่าง)
แผนการจัดการเรียนการสอน
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3-4 (ต่อ)
(ภาษาไทย)

จุดประสงค์	เนื้อหา	กิจกรรม			สื่อ	ประเมินผล (สิ่งที่ประเมิน/วิธีการ/ เครื่องมือ)
		ครู	นักเรียน			
1. เพื่อให้นักเรียนเขียนรายงานเรื่อง การทำขนมปังกรอบได้ 2. สามารถลำดับเหตุการณ์ เรื่องที่เขียนได้ 3. สามารถนำการเขียนรายงานไปใช้ในชีวิตประจำวันได้	การเขียนรายงานเรื่องขนมปังกรอบ	1. ครูสนทนากับนักเรียนในเรื่องรูปแบบการเขียนรายงาน การทำปกรายงาน 2. ให้นักเรียนฝึกปฏิบัติเกี่ยวกับการเขียนรายงานเรื่องขนมปังกรอบตามหัวข้อต่อไปนี้ - ความหมายและลักษณะของขนมปังกรอบ - ประเภทของขนมอบ - ขั้นตอนการทำขนมปังกรอบ 3. สันทนาพร้อมแนะนำแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ 4. ให้นักเรียนแต่ละกลุ่มส่งผลงานและร่วมสรุปถึงขั้นตอนและอุปสรรคต่าง ๆ	1. ให้นักเรียนศึกษาใบความรู้เกี่ยวกับเรื่องขนมปังกรอบ 2. เขียนรายงานตามหัวข้อที่ครูกำหนดให้ (แบ่งกลุ่ม) แล้วให้แต่ละกลุ่มส่งตัวแทนนำเสนอผลงาน 3. นักเรียนร่วมกับครูอภิปรายและแสดงความคิดเห็น 4. ตกแต่งระบายสีภาพให้สวยงาม 5. นักเรียนส่งตัวแทนมานำเสนอผลงานหน้าชั้น พร้อมทั้งอุปสรรคและปัญหาในการทำ 6. แสดงผลงานการทำไว้นำชั้น	ใบงาน เรื่อง การทำขนมปังกรอบ	1. สังเกตการปฏิบัติงานของนักเรียน 2. ตรวจสอบผลการรายงาน	
				กระดาษ กาว สีน้ำ เศษขนมปังป่น	1. สังเกตจากหัวข้อต่อไปนี้ - ขั้นตอนการทำ - การเก็บอุปกรณ์และการทำความสะอาด การทำความสะอาดสถานที่ - ความพร้อมเพียงในกลุ่ม 2. ตรวจสอบผลงาน	

(ตัวอย่าง)
แผนการจัดการเรียนการสอน
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3-4 (ต่อ)
(คณิตศาสตร์)

จุดประสงค์	เนื้อหา	กิจกรรม		สื่อ	ประเมินผล (สิ่งที่ประเมิน/วิธีการ/ เครื่องมือ)
		ครู	นักเรียน		
1. เพื่อให้ให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องเศษส่วน 2. นักเรียนสามารถแบ่งขนมปังเป็นส่วนเท่า ๆ กัน 3. สามารถบอกความหมายของเศษส่วนจากการทำขนมปังได้	- เศษส่วน - การเปรียบเทียบเศษส่วน	1. ทบทวนความหมายของเศษส่วนแล้วแจกใบงานให้นักเรียน 2. นักเรียนช่วยกันเปรียบเทียบเศษส่วนที่เท่ากันและไม่เท่ากันจากขนมปังที่แบ่ง	1. นักเรียนทุกคนสังเกตขนมปังที่แบ่งออกเป็นส่วน ๆ แล้วให้เขียนจำนวนเลขเป็นเศษส่วนลงในใบงาน 2. นักเรียนพิจารณาขนมปังที่แบ่งเป็นส่วน ๆ แล้วหาคำตอบร่วมกันดังนี้ - ขนมปังแต่ละชิ้นแบ่งออกเป็นกี่ส่วน - แต่ละส่วนเท่ากันหรือไม่ - ส่วนที่ตัดออกมีกี่ส่วน - ส่วนที่ตัดออกมาเป็นกี่ส่วนของรูป	- ขนมปัง	ตรวจสอบผลงานการปฏิบัติงานของนักเรียน
		3. ร่วมกันอภิปรายถึงความหมายของเศษ และความหมายของส่วน	3. ให้นักเรียนช่วยกันเขียนเปรียบเทียบเศษส่วนที่เท่ากัน และ ไม่เท่ากันให้ได้มากที่สุด		

(ตัวอย่าง)
แผนการจัดการเรียนการสอน
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6
(ภาษาไทย)

จุดประสงค์	เนื้อหา	กิจกรรม		สื่อ	ประเมินผล (สิ่งที่ประเมินวิธีการ/ เครื่องมือ)
		ครู	นักเรียน		
1. เพื่อให้มีทักษะในการเขียนและ สื่อความได้ 2. สามารถคิดลำดับเหตุการณ์ เกี่ยวกับเรื่องที่เขียน 3. เขียนแสดงความนึกคิดอย่าง เสรีและเขียนเชิงสร้างสรรค์ได้ 4. สามารถเขียนคำคล้องจอง เกี่ยวกับเรื่องที่ชอบได้ 5. อธิบายลักษณะการสัมผัสของ คำได้ 6. สามารถเขียนคำโฆษณาสินค้า แบบง่าย ๆ ได้ 7. มีความชื่นชมในผลงานของ ตนเองในเรื่องการสอนได้ 8. สามารถแต่งกลอนชนมอมง่าย ๆ ได้ 9. นำการเขียนไปใช้ในชีวิต ประจำวัน	ภาษาไทย - การเขียนรายงาน - การเขียนคำสัมผัสคล้องจอง - การเขียนโฆษณาสินค้า	1. นำสนทนาเกี่ยวกับเรื่องชนมอม พร้อมทั้งซักถาม ให้เด็กแสดงความคิดเห็น 2. แบ่งกลุ่มศึกษาค้นคว้าเรื่องชนมอม และให้เขียนรายงานส่ง 3. แนะนำวิธีการเขียนรายงานและ นำเสนอผลงานที่ค้นคว้า 4. รวบรวมปราชญ์และสรุปเกี่ยวกับ การเขียนรายงานที่ดีควรมีลักษณะ อย่างไร 5. สนทนาเกี่ยวกับคำคล้องจองที่ นักเรียนเคยเรียนมา 6. ครูซักถามเกี่ยวกับการแต่งกลอน และการใช้คำคล้องจองที่เคยเรียนมา และให้แต่งกลอนชนมอมกลุ่มละ 1 บท	1. ร่วมสนทนาเกี่ยวกับชนมอมและ เสนอข้อคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะ และชนิดของชนมอม 2. ไปศึกษาเรื่องชนมอม - ลักษณะของชนมอม - ชนิดของชนมอม 3. เสนอผลงานให้ครูตรวจดูความ ถูกต้อง เพื่อจะนำเสนอรายงาน ในชั้นเรียน 4. นำผลงานการรายงานเพื่อตรวจ ความถูกต้อง 5. ร่วมสนทนาและยกตัวอย่างคำ คล้องจองมาคณะ 1 ประโยค 6. นำคำคล้องจองที่ร่วมกันแต่ง มาร่วมแต่งกลอนชนมอมง่าย ๆ กลุ่มละ 1 บท	- เอกสารเรื่องชนมอม - ไปความรู้ - ของจริง (ชนมอม) - ตัวอย่างคำ คล้องจอง - ตัวอย่างบทกลอน - ชนมอม - แผ่นโฆษณาสินค้า ต่าง ๆ	- สังเกตการทำกิจกรรม - ตรวจผลงานการค้นคว้า - ตรวจผลงานการแต่งกลอน ชนมอม - ตรวจป้ายนิเทศ - ตรวจการเขียนป้ายโฆษณา ชนมอม

(ตัวอย่าง)
แผนการจัดการเรียนการสอน
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 (ต่อ)
(ภาษาไทย)

จุดประสงค์	เนื้อหา	กิจกรรม		สื่อ	ประเมินผล (สิ่งที่ประเมินวิธีการ/ เครื่องมือ)
		ครู	นักเรียน		
		7. ให้แต่ละกลุ่มนำเสนอบทกลอน ชมมอบ และร่วมเสนอแนะ ปรับปรุง แก้ไข	7. เสนอกลอนชมมอบ และร่วมกัน แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับกลอน ชมมอบ	ภาพโฆษณาต่าง ๆ	
		8. ให้นำผลงานไปจัดป้ายนิเทศชมมอบ	8. ร่วมกันจัดป้ายนิเทศชมมอบ ในชั้นเรียน		
		9. ให้นักเรียนเผยแพร่ความรู้ เรื่อง ชมมอบ	9. เชิญชวนนักเรียนชั้นอื่นมาชม ผลงานทั้งการปฏิบัติจริงและ การจัดป้ายนิเทศผลงานชมมอบ		
		10. สนทนากับนักเรียนเกี่ยวกับ การโฆษณาขายสินค้าจากภาพ โฆษณาต่าง ๆ และให้ฝึกการเขียน โฆษณาชมมอบ	10. ช่วยกันออกแบบป้ายโฆษณา สินค้าคนละ 1 ชุด แล้วนำมา อภิปรายเปรียบเทียบแสดง ความคิดเห็นจากภาพต่าง ๆ		
		11. ให้นำเสนอผลงานไว้ในชั้นเรียน	11. นำผลงานไปจัดป้ายนิเทศ ในห้องเรียน		

บันทึกหลังสอน

.....

.....

(ตัวอย่าง)
แผนการจัดการเรียนการสอน
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 (ต่อ)
(คณิตศาสตร์)

จุดประสงค์	เนื้อหา	กิจกรรม			สื่อ	ประเมินผล (สิ่งที่ประเมิน/วิธีการ/ เครื่องมือ)
		ครู	นักเรียน			
1. เพื่อให้นักเรียนมีความเข้าใจ และ มีทักษะคณิตศาสตร์พื้นฐาน 2. สามารถนำไปใช้ในชีวิต ประจำวันได้ 3. ใช้เป็นเครื่องมือในการคิด วิเคราะห์และเรียนรู้มวล ประสบการณ์ในการดำรงชีวิต ต่อไป	คณิตศาสตร์ - เศษส่วน - มุม - รูปร่าง, รูปทรง - การหาพื้นที่ของรูปสี่เหลี่ยม - การบันทึกรายรับรายจ่าย - แผนภูมิ - ร้อยละ กำไร ขาดทุน	1. ให้นักเรียนศึกษาและคอยแนะนำ 2. กระตุ้นให้เกิดการคิดคำนวณ 3. ให้ฝึกการแก้ปัญหาที่ถูกรวิธี	1. ศึกษาความหมาย เขียนแสดง ความหมาย และวิธีการ 2. ฝึกให้เกิดความคล่องในการคิด คำนวณ 3. ฝึกการแก้ปัญหา		- เอกสารใบความรู้ - ใบงาน - ขนมนั่งยอง	- สังเกต - การฝึกปฏิบัติ - ตรวจสอบผลงาน
1. เพื่อกำหนดเศษส่วนให้นักเรียน สามารถบอกได้ว่าเศษส่วนนั้น เป็นชนิดใด 2. นักเรียนสามารถตอบได้ว่า จำนวนใดเป็นเศษ จำนวนใด เป็นส่วน 3. เมื่อกำหนดเศษส่วนให้ สามารถเปรียบเทียบการใช้ สัญลักษณ์ $>$, $<$ หรือ $=$ ได้	คณิตศาสตร์ - เศษส่วน - ความหมายของเศษส่วน - การเปรียบเทียบเศษส่วน	1. ซักถามเกี่ยวกับเรื่องเศษส่วนที่เคย เรียนมา 2. ให้นักเรียนสังเกตขุ่นมนั่งแผ่น ที่แบ่งเป็นส่วน ๆ แล้วหาคำตอบ 3. ครูแจกแผ่นขุ่นมนั่งให้นักเรียน กลุ่มละ 1 แผ่น เพื่อนำไปแบ่งส่วน ตามที่กำหนดให้	1. ช่วยกันยกตัวอย่างที่เกี่ยวข้องกับ การใช้เศษส่วนในชีวิตประจำวัน เช่น ดูนมเปรี้ยวแสดงโมมาจำนวน $\frac{1}{2}$ ของลูก 2. หาคำตอบจากการสังเกต แล้ว ตอบลงในใบงาน 3. นักเรียนนำขุ่นมนั่งแผ่นมาแบ่ง เป็นกลุ่ม 2, 4, 8 ส่วน ตามลำดับ		- แผ่นขุ่นมนั่ง - ใบงาน	

(ตัวอย่าง)
 แผนการจัดการเรียนการสอน
 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 (ต่อ)
 (คณิตศาสตร์)

จุดประสงค์	เนื้อหา	กิจกรรม		สื่อ	ประเมินผล	
		ครู	นักเรียน		(สิ่งที่ประเมิน/วิธีการ/ เครื่องมือ)	
4. มีความภูมิใจที่สามารถหาคำตอบการเปรียบเทียบเศษส่วนได้		4. ให้นักเรียนช่วยกันแบ่งขนมปังโดยนำมาเขียนเป็นเศษส่วนให้มากที่สุด	4. นำขนมปังมาเขียนเป็นเศษส่วนแล้วนำมาเปรียบเทียบกัน เช่น เศษส่วนมีค่าเท่ากับ = มากกว่า > น้อยกว่า <			
		5. ฝึกการเขียนโจทย์ปัญหาบวก ลบ เศษส่วน	5. ช่วยกันสร้างโจทย์ปัญหาการบวก ลบ คูณ หาร			

บันทึกหลังสอน

.....

.....

.....

ขั้นที่ 3 การตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตร

ขั้นที่ 3 การตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตร

การพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน นักวิจัยเป็นผู้มาให้ความรู้แก่ครูในโรงเรียน โดยดำเนินการจัดประชุม ระดมความคิดของครูทุกคน ให้เกิดแนวทางในการดำเนินการ และเมื่อดำเนินการแล้วเสร็จในแต่ละขั้นตอน ทุกคนจะมาประชุมในวันเสาร์ เพื่อนำเสนอผลการดำเนินงานที่ครูแต่ละคนได้ทำไป ครูทุกท่านรวมทั้งคณะ นักวิจัยได้ซักถาม เสนอแนะเพิ่มเติม แลกเปลี่ยนแนวความคิดซึ่งกันและกัน ปรับปรุงผลงานจนได้หลักสูตร ที่สามารถนำไปจัดการเรียนการสอน

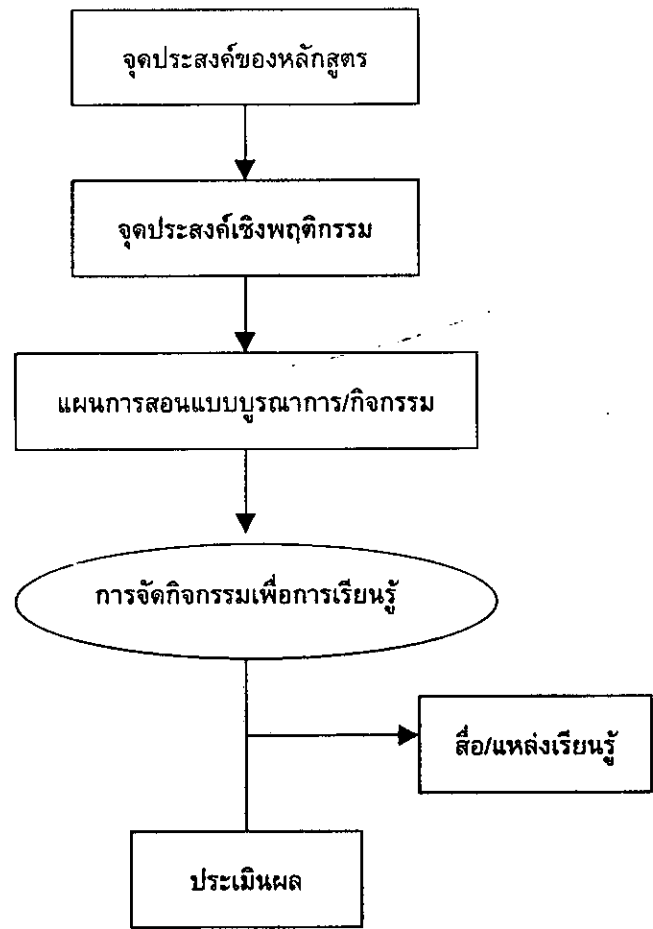
จากนั้นได้ดำเนินการตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตร ดังนี้

1. แต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรของโรงเรียนจากคณะครูทุกคน เพื่อให้ทุกคนได้มีโอกาส ศึกษา ซักถาม เสนอแนะ และปรับปรุงหลักสูตรให้มีคุณภาพ
2. คณะกรรมการสถานศึกษา หลวงพ่อวัดลำโรง วิทยากรพิเศษของโรงเรียน คือ คุณอัปสร ยิ่งเจริญ คุณสมพร พูนขำ คุณสุกานดา ไชยพันธ์ รวมทั้ง คุณชลิตา ศรีทอง หัวหน้าการประถมศึกษา อำเภอบางกรวย ร่วมให้คำปรึกษาคำแนะนำที่เป็นประโยชน์
3. ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ คุณอุมาพร หล่อสมฤดี และคณะ เป็นที่ปรึกษาดูแลอย่างใกล้ชิด
4. นอกจากนั้นยังได้รับฟังความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องอื่น ๆ เช่น ผู้บริหารต่างสถานศึกษา ศิษยานุศิษย์ ผู้ปกครอง และผู้นำชุมชนวัดลำโรง

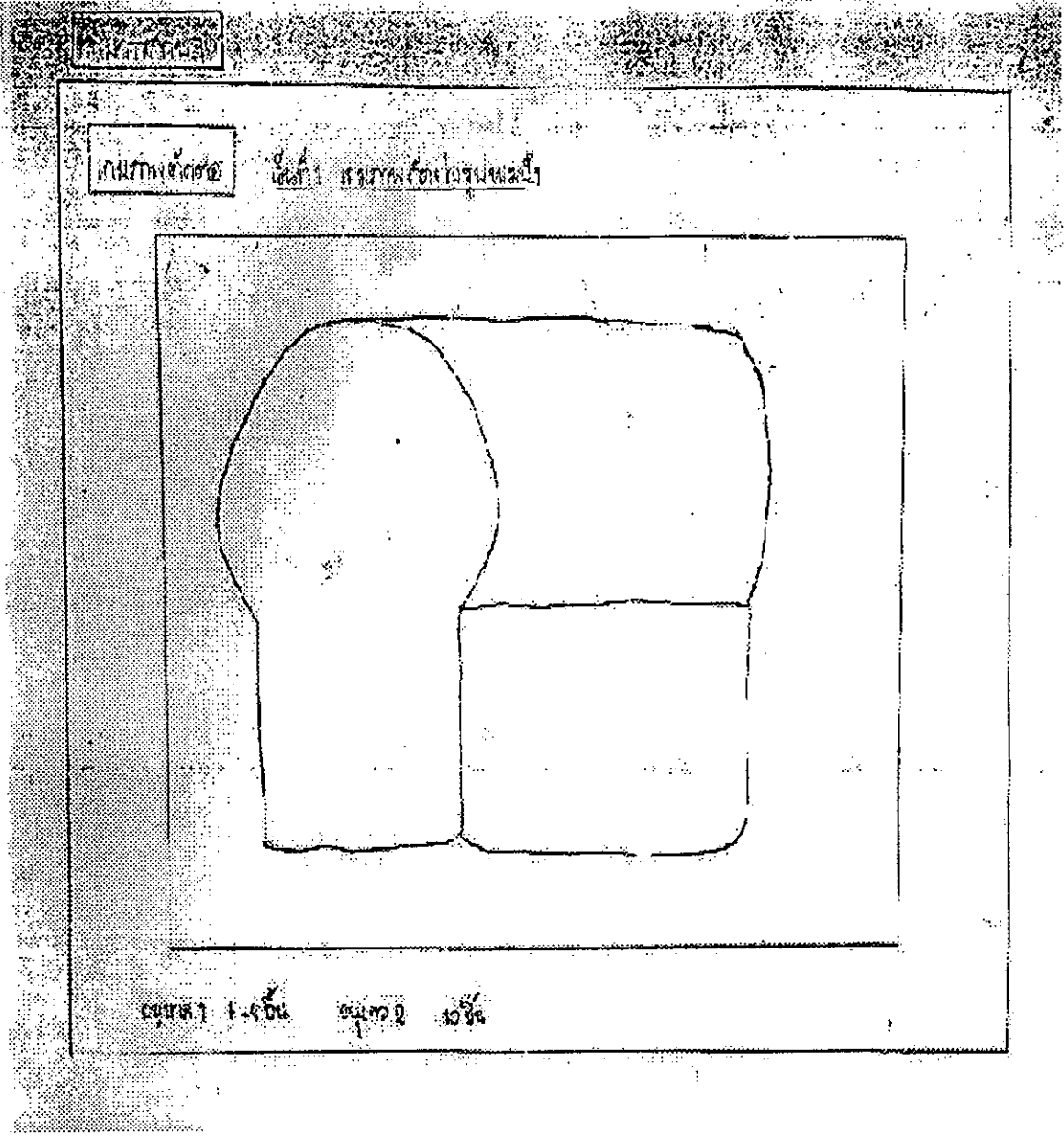
ชั้นที่ 4 การนำหลักสูตรไปใช้

ขั้นที่ 4 การนำหลักสูตรไปใช้

เมื่อมีการตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรและปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรที่ร่างขึ้นมาเรียบร้อยแล้ว
 ขั้นต่อไป คือ การนำหลักสูตรไปใช้ ซึ่งเป็นขั้นตอนที่สำคัญมาก ครูผู้สอนเป็นผู้นำหลักสูตรไปใช้ กำหนด
 รายละเอียดกิจกรรม พร้อมทั้งจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ประสานงานกับบุคคลที่จะเข้ามาช่วยให้ผู้เรียน
 เกิดการเรียนรู้ รวมทั้งจัดเตรียมสื่อการเรียนการสอนให้เหมาะสม ดังภาพสรุป ดังนี้

- 4.1 จากหลักสูตร คุณครูได้จัดทำกำหนดการสอนเพื่อให้สามารถจัดการสอนได้ครอบคลุมทุกวิชาที่กำหนด กำหนดคาบเวลาที่จะดำเนินการในแต่ละครั้ง กำหนดเนื้อหาที่จะต้องสอน
 - 4.2 จัดทำแผนการสอนแบบบูรณาการที่สามารถเชื่อมโยงวิชาต่าง ๆ เข้าด้วยกัน
 - 4.3 จัดทำแผนการสอนวิชาต่าง ๆ
 - 4.4 จัดหา และจัดทำสื่อ ใบความรู้ ใบงาน เพื่อให้การเรียนการสอนเป็นไปตามวัตถุประสงค์
 - 4.5 จัดทำแบบบันทึก เพื่อใช้ในการประเมินผล
 - 4.6 ดำเนินการสอน วัดและประเมินผลตามสภาพจริง
- สื่อการเรียนรู ใบงาน แบบบันทึกเพื่อใช้ในการประเมินผล ดังตัวอย่างต่อไปนี้

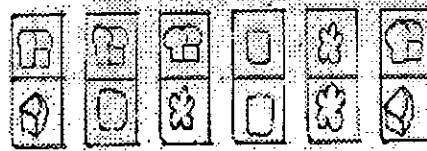
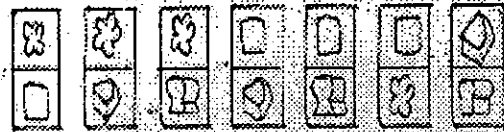

ข้อที่ 2. เกมจับคู่รูปภาพ [จำนวน 20 ข้อ]

ชื่อเล่น นามสกุล
 จำนวน ข้อ

ภาพนี้เป็นการจับคู่ภาพ และ ความหมายภาพ 1 x 2 ข้อ จับคู่ภาพและเสียง

จำนวน

- ภาพนี้เป็นการจับคู่ภาพ และ ความหมายภาพ

= ดอกไม้

= เพชร

= หน้าต่าง

= บ้าน

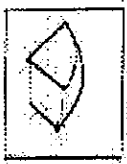
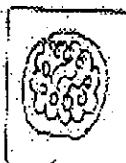
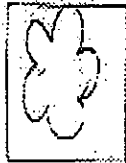
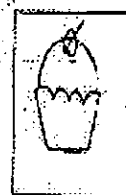
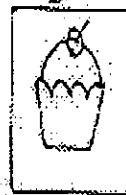
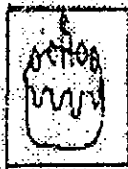
ခန်း ၂ အသံပြုစာလုံး

မ

အသံပြုစာလုံး

အသံ ၂၀ ခု

အသံပြုစာလုံး အသံ ၂၀ ခု အသံပြုစာလုံး

ข้อที่ 4 เกมเติมวงเล็บภาพดอกไม้

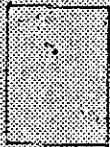
1.5

เติมวงเล็บดอกไม้ 6 ดอก

ในวง 3 ชั้น

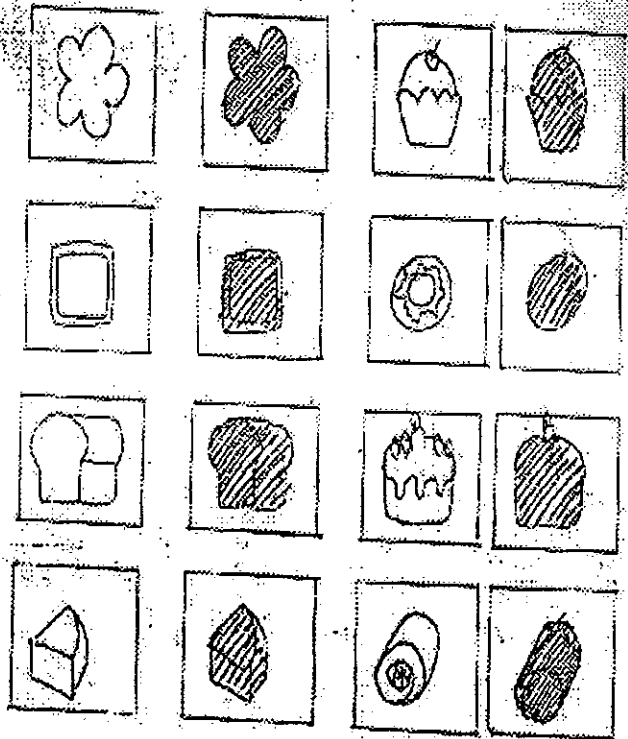

แบบที่ 5 การจำแนกตามลักษณะ

การจำแนกตามลักษณะ

แบบที่ 5

การจำแนกตามลักษณะจะมีความแตกต่าง 6 อย่าง ตามภาพที่เห็น

ใบงาน

เรื่องที่ 1

รูปร่าง รูปทรงเรขาคณิต การหาพื้นที่ของรูปสี่เหลี่ยม

กิจกรรมปฏิบัติ

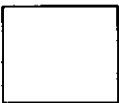
ให้นักเรียนระดมความคิดเกี่ยวกับการหาพื้นที่ของรูปสี่เหลี่ยมจากแนวความคิดต่อไปนี้

อุปกรณ์

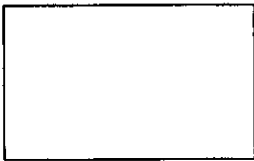
- ภาดขนมปัง
- ขนมปังแผ่น

แนวคิด

1. ให้นักเรียนสังเกตรูปร่างของภาดขนมอบ และรูปร่างของขนมปังแผ่น ว่ามีรูปทรงอย่างไร

ขนมปัง

ภาดขนมปัง

2. สังเกตมุมทั้ง 4 มุม เรียกว่ามุม.....
3. ถ้าใช้เส้นทแยงมุมแบ่งครึ่ง ☐ จะได้รูป.....จำนวน.....รูป
4. ให้นักเรียนวัดความกว้าง-ยาว ของขนมปัง แล้วหาพื้นที่ได้.....ตารางหน่วย
5. ให้นักเรียนวัดขนาดความกว้าง-ยาว ของภาดขนมอบแล้วหาพื้นที่ว่ามีพื้นที่.....ตารางหน่วย
6. ให้นำขนมปังแผ่นมาวางเรียงที่ภาดขนมอบ ดูว่าจะใช้จำนวนขนมปังกี่แผ่นจึงจะวางได้เต็มภาด และส่วนที่ขาดเหลือพื้นที่เท่าไร นักเรียนมีวิธีคิดอย่างไร ให้เขียนเป็นโจทย์ แสดงวิธีทำ และหาคำตอบด้วย

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ใบงาน
เรื่องที่ 2
การเรียนรู้เรื่องเศษส่วน

กิจกรรมปฏิบัติ

ให้นักเรียนระดมความคิดและปฏิบัติจริง เพื่อหาคำตอบจากแนวความคิดต่อไปนี้

อุปกรณ์

ขนมปังแผ่น

แนวคิด

1. ให้แต่ละกลุ่มนำขนมปังแผ่นมาลุ่มละ 4 แผ่น เราจะมีวิธีการแบ่งได้กี่แบบให้แต่ละส่วนเท่ากัน

2. ให้นักเรียนเขียนเศษส่วนตามขนาดที่แบ่งทั้ง 4 แผ่น

3. ให้นักเรียนช่วยกันเขียนเป็นเศษส่วนที่มีค่าเท่ากันให้มากที่สุด

.....

.....

.....

4. ให้แต่ละกลุ่มเปรียบเทียบเศษส่วนที่มีค่า $>$, $<$ และ $=$

.....

.....

.....

5. ให้นักเรียนเขียนโจทย์ปัญหาการบวก, ลบ เศษส่วน มากลุ่มละ 2 ข้อ พร้อมทั้งเขียนประโยคสัญลักษณ์และหาคำตอบ

1.....

.....

.....

.....

2.....

.....

.....

.....

ในงาน
เรื่องที่ 3
ค่าใช้จ่ายในการทำนมบึงอบกรอบ

กิจกรรมปฏิบัติ

ให้นักเรียนระดมความคิดเพื่อคิดวิธีการหาคำตอบจากแนวคิดต่อไปนี้

อุปกรณ์

เตาอบแก๊ส, ขนมห้าง, เนย, น้ำตาลทราย

แนวคิด

1. การทำขนมปังอบกรอบใช้เครื่องมีอะไรบ้าง
.....
2. ในการอบขนมปังอบกรอบแต่ละครั้งใช้อุณหภูมิ.....องศา C และใช้เวลานาน.....นาที
3. ขนมปังที่อบใช้จำนวน.....ห่อ ๆ ละ.....แผ่น
4. นำไปบรรจุใส่ถุง ๆ ละ.....ชิ้น ได้จำนวน.....ถุง
5. นำไปจำหน่ายราคาห่อละ.....บาท ขายได้เงินทั้งหมด.....บาท
6. ซื้อขนมมาราคาห่อละ.....บาท ใช้ไปจำนวน.....ห่อ
คิดเป็นเงิน.....บาท

ช่วยกันบันทึกทรายรับ – จ่าย ในการทำขนมปังกรอบ ดังนี้

[illegible]

แบบประเมินพฤติกรรมการทำงาน

แผนการสอน.....เรื่อง.....ชั้น.....

เลขที่	ชื่อ-นามสกุล	สนใจ ใฝ่รู้	ขยัน	อดทน	ประหยัด	ซื่อสัตย์	เอื้อเฟื้อ เสียสละ	ตรงเวลา	สามัคคี ช่วยเหลือ	รวม
1										
2										
3										
4										
5										
6										
7										
8										
9										
10										
11										
12										
13										
14										
15										
16										
17										
18										
19										
20										
21										
22										

.....

.....

.....

.....

.....

.....

แบบประเมินพฤติกรรมการทำงาน

แผนการสอน.....เรื่อง.....ชั้น.....

เลขที่	ชื่อ - นามสกุล	ความพร้อม	สมาชิกมีส่วนร่วม	ความคิดที่มีเหตุผล	บรรลุเป้าหมาย	ประณีตเรียบร้อย	การพัฒนาตนเอง	รวม
1								
2								
3								
4								
5								
6								
7								
8								
9								
10								
11								
12								
13								
14								
15								
16								
17								
18								
19								
20								
21								
22								

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ขั้นที่ 5 การประเมินผลหลักสูตร

ขั้นที่ 5 การประเมินผลหลักสูตร

5.1 ผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียน

5.1.1 ด้านเนื้อหาสาระ

ระดับก่อนประถมศึกษา

นักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับขนมอบ สามารถบอกลักษณะได้อย่างถูกต้อง

ระดับประถมศึกษา

- 1) นักเรียนมีความรู้ และทักษะ ในการทำขนมอบ
- 2) นักเรียนสามารถจำหน่ายขนมอบได้

5.1.2 ด้านจุดประสงค์ / มาตรฐาน

ระดับก่อนประถมศึกษา

นักเรียนมีความพร้อมในการเรียนรู้ มีความสามารถคิด ตัดสินใจ รู้จักการสังเกต และใช้กล้ามเนื้อมือในการปฏิบัติงานได้

ระดับประถมศึกษา

นักเรียนบรรลุตามจุดประสงค์ / มาตรฐานที่กำหนด

5.2 ผลที่เกิดจากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

- 1) นักเรียนมีความสุขในการเรียน ช่วยกันในการปฏิบัติงานให้ประสบความสำเร็จ ไม่เกียจงาน
- 2) สื่อที่ใช้ในการเรียนรู้เป็นสื่อของจริงที่ให้ความรู้ลึก ให้ประสบการณ์ตรงแก่นักเรียนได้ดีมาก ทำให้เข้าใจง่าย เป็นการเรียนรู้ที่ยั่งยืนเป็นประโยชน์

3) มีคุณธรรมในการทำงาน

- 4) นักเรียนมีความรู้ มีทักษะในการปฏิบัติงานตามที่กำหนด
- 5) สามารถเรียนรู้หลากหลายวิชาในเวลาเดียวกัน เชื่อมโยงความรู้ในวิชาต่าง ๆ ได้
- 6) นักเรียนกล้าแสดงออก มีทักษะในการพูด และเขียนดีขึ้น
- 7) สร้างความสัมพันธ์ที่ดี ระหว่างครู นักเรียน และผู้ปกครอง

5.2.1 พฤติกรรมของครูเปลี่ยนไป ดังนี้

- 1) ครูมีความกระตือรือร้นในการทำงาน ใฝ่หาความรู้
- 2) ครูมีความรัก ความสามัคคีกันมากยิ่งขึ้น คนที่มีความสามารถมากจะช่วยคนที่ด้อยกว่า คนที่ด้อยกว่าจะใฝ่หาความรู้ ชักถาม ศึกษา เพิ่มเติมอย่างน่าชื่นใจ จะช่วยเหลือกันในการจัดทำหลักสูตร เขียนแผนการสอน ใบความรู้ ใบงาน และแบบประเมินผลงาน
- 3) ครูอ่านหนังสือเพิ่มขึ้น หนังสือที่อ่านเป็นหนังสือที่เกี่ยวกับการศึกษา
- 4) บรรยายกาการทำงานในโรงเรียนดีมาก มีลักษณะถ้อยทีถ้อยอาศัย ช่วยกันทำงาน และทำงานตามความถนัด เติบโตตามศักยภาพของแต่ละบุคคลที่มีอยู่
- 5) ครูเตรียมตัวในการสอน
- 6) ครูคิดถึงเด็กแต่ละคน ที่ตนเองรับผิดชอบ การสอนจึงเป็นไปตามความสามารถของนักเรียน นักเรียนจึงเรียนอย่างมีความสุข

- 7) ครู ติดตาม กำกับ ดูแล ในขณะที่ทำกิจกรรม
- 8) ครูสังเกต และประเมินผลนักเรียน ในขณะที่นักเรียนปฏิบัติกิจกรรม
- 9) ครู ช่วยเหลือ และสรุปความรู้ที่นักเรียนได้รับ
- 10) การประเมินผล เป็นไปตามสภาพจริง เป็นการประเมินผลจากการปฏิบัติจริงตามขั้นตอนอย่างถูกต้อง ที่สำคัญที่สุดทำให้ครูได้มีโอกาสสังเกตพฤติกรรมของนักเรียน ได้ทราบถึงคุณลักษณะพฤติกรรมที่แสดงถึงคุณธรรมในด้านต่าง ๆ ของนักเรียน
- 11) ครูสามารถนำนักเรียนหลายชั้นเรียนรวมกันได้ เช่น นักเรียนชั้นอนุบาลเรียนทำขนมอบร่วมกับพี่ ป.5 และ ป.6 ได้อย่างสนุกสนาน ได้ความรู้ ตรงตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ เป็นการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนครูได้เป็นอย่างดี
- 12) เนื้อหาเดียวกัน แต่ได้ความรู้ในหลากหลายวิชา ทำให้น่าสนใจ น่าเรียนรู้

5.2.2 พฤติกรรมของนักเรียนเปลี่ยนไป ดังนี้

- 1) นักเรียนมีความสุขในการเรียน ได้เปลี่ยนอิริยาบถ ได้เข้าร่วมกลุ่มทำงานที่น่าสนใจ
- 2) นักเรียนได้เปลี่ยนบทบาทจากผู้นั่งเรียนมาเป็นผู้ทำงาน เพื่อให้ได้ผลงานตามที่ต้องการ
- 3) นักเรียนมีความสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนมากขึ้น ทุกคนต้องพึ่งพากันช่วยเหลือกันทำงาน สร้างทีมงานที่ดี ไม่มีการเลียงหรือเกี่ยงงาน
- 4) นักเรียนกล้าแสดงออก
- 5) นักเรียนมีโอกาสได้ฝึกทักษะการฟัง พูด อ่าน เขียน
- 6) สร้างความรู้สึก ภาคภูมิใจ ในผลงานของตนให้กับนักเรียนได้
- 7) ผู้ปกครองได้รับรู้ถึงพัฒนาการของบุตรหลานได้ง่ายขึ้น สร้างความเข้าใจที่ดีต่อกัน ทำให้ครอบครัวเกิดความอบอุ่น
- 8) ทำให้นักเรียนรักการเรียน ใฝ่รู้ และมีคุณธรรมในการประพฤติปฏิบัติ

5.2.3 พฤติกรรมของผู้บริหารเปลี่ยนไป ดังนี้

- 1) ต้องเป็นผู้นำทางด้านวิชาการ ใฝ่รู้ ขยันศึกษาเอกสาร บทความที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา งานวิจัย สามารถให้คำแนะนำที่ถูกต้องแก่ครูได้
- 2) เป็นตัวอย่างที่ดี มีกิริยาท่าทางเหมาะสม เป็นที่ศรัทธาของทุกคน
- 3) มีแนวความคิดที่ก้าวไกล เป็นประโยชน์ต่อนักเรียนทุกคน
- 4) รับฟังความคิดเห็นของครู นักเรียนและบุคคลที่เกี่ยวข้อง ชื่นชมในผลงานที่ถูกต้องดีงาม
- 5) สร้างทีมงานที่ดี เอาใจใส่ นิเทศงานอย่างคนในครอบครัวเดียวกัน
- 6) ชื่นชมในทุกงาน และให้คำแนะนำเพิ่มเติมเมื่อต้องการให้ปรับปรุง
- 7) พัฒนาคูตามศักยภาพของแต่ละบุคคลที่ไม่เหมือนกัน ให้สามารถเป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้ของนักเรียน
- 8) สามารถนำชุมชน เอกชน หน่วยงานอื่น เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียนได้อย่างยั่งยืน

5.2.4 พฤติกรรมของผู้ปกครองและชุมชนที่เกี่ยวข้อง

- 1) รับรู้ในพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีของบุตรหลาน ชื่นชม และทำให้สนใจในกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนเพิ่มขึ้น
 - 2) เอาใจใส่บุตรหลานเพิ่มขึ้น
 - 3) ให้ความสนับสนุนในกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน
 - 4) เข้าร่วมในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนด้วยตนเอง
 - 5) ทักทาย สร้างความสัมพันธ์ที่ดีทั้งกับผู้บริหารและครู
 - 6) ให้คำแนะนำ ข้อเสนอแนะต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียน
- โดยส่วนรวม

5.3 ปัญหา

5.3.1 เกี่ยวกับนักเรียน

- 1) ทำงานช้า ทำให้งานไม่เสร็จตามกำหนดเวลา
- 2) ขาดทักษะทางการเขียน ทำให้การเขียนรายงานไม่สมบูรณ์ ถ้อยคำที่ใช้ไม่สละสลวย
- 3) ขาดการสลับหน้าที่ ทำให้นักเรียนบางคนไม่ได้รับการฝึกครบทุกขั้นตอน

5.3.2 เกี่ยวกับครู

- 1) ขาดทักษะในการเขียนใบงาน แบบประเมินผล ทำให้มีใบงานน้อย ไม่หลากหลาย
- 2) คาบเวลาลาดเคลื่อน ทั้งจากการกำหนดเองและจากการที่นักเรียนทำงานช้า ทำให้เป็นปัญหาในการเตรียมการสอนและประสานงานผู้ร่วมงาน
- 3) ภาระงานอื่น ๆ (โดยเฉพาะนโยบายเร่งด่วน) มีมาก ครูมีจำนวนน้อย ทำให้ครูไม่สามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามที่ตั้งใจได้

5.3.3 เกี่ยวกับผู้บริหาร

- 1) งานธุรการ งานเอกสาร งานจัดซื้อจัดจ้าง เป็นงานที่ผู้บริหาร โรงเรียน (ขนาดเล็ก) ต้องทำเอง เมื่อมีมาก ทำให้เวลาในการบริหารงานวิชาการน้อยลง
- 2) ขณะนี้อยู่ในช่วงเวลาของการเปลี่ยนแปลง ทำให้ความเข้าใจเมื่อได้รับความรู้ใหม่ในแต่ละเรื่องค่อนข้างสับสน จึงจำเป็นต้องศึกษาเอกสารต่าง ๆ ให้มากขึ้น

5.4 ข้อเสนอแนะ

- 1) ศึกษาด้วยตนเองเพิ่มขึ้น เพื่อให้ทราบถึงแนวทางในการปฏิบัติที่ถูกต้อง เหมาะสมกับสภาพของตน
- 2) ฝึกทักษะด้วยการปฏิบัติให้บ่อยครั้ง จะช่วยให้เกิดความชำนาญและเกิดแนวคิดใหม่ในการปฏิบัติงาน
- 3) แบ่งเวลา และจัดลำดับความสำคัญของงานให้เป็นระบบ จะช่วยให้การทำงานประสบความสำเร็จได้ครบถ้วน

คำสั่งโรงเรียนวัดสำโรง

ที่ 12/2544

เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน

เพื่อให้การจัดทำหลักสูตรโรงเรียน ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ของโรงเรียนวัดสำโรง เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ถูกต้อง สามารถนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงขอ แต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน ดังนี้

1. นางทิพย์วิภา เทศวิศาล	ประธานกรรมการ
2. นางวนิดา ไชยจันทร์	รองประธานกรรมการ
3. นางอุทัยวรรณ การะนุด	กรรมการ
4. นางสาวจิราพัชร ชันทอง	กรรมการ
5. นายเสรี เรืองอ่อน	กรรมการ
6. นางวิญญา วงศ์ศิริวัฒน์	กรรมการ
7. นางสมเพชร กิจบุญชู	กรรมการและเลขานุการ

ให้ผู้ที่ได้รับแต่งตั้งปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มกำลังความสามารถเพื่อพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน ให้มีประสิทธิภาพเป็นประโยชน์แก่นักเรียนทุกคน

ทั้งนี้ ตั้งแต่วันที่ 18 มิถุนายน 2544

สั่ง ณ วันที่ 15 มิถุนายน 2544

(นางทิพย์วิภา เทศวิศาล)
อาจารย์ใหญ่โรงเรียนวัดสำโรง

รายชื่อคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนวัดสำโรง

1. พันเอก (พิเศษ) ชัน โพธิ์วิเชียร	ประธานกรรมการ
2. นางสาวรัญจวน บัวเอี่ยม	รองประธานกรรมการ
3. นายประเสริฐ หุ่นนาค	กรรมการ
4. นางสมพร พูนขำ	กรรมการ
5. นางสุนันทา สุภาพวานิช	กรรมการ
6. นายดำรงศักดิ์ แดดภู	กรรมการ
7. นายสุพจน์ ตั้งวงศ์เกษม	กรรมการ
8. นางวนิดา ไชยจันทร์	กรรมการ
9. นางสมเพชร กิจบุญชู	กรรมการ
10. นายอาวุธ ฉิมคล้าย	กรรมการ
11. นายแกม ปิ่นเสม	กรรมการ
12. นางสาวสุชาดา ดิษนิล	กรรมการ
13. ร้อยตำรวจตรีบุญรอด บางกรวย	กรรมการ
14. นายวีระ ประถมศาสน์	กรรมการ
15. นางทิพย์วิภา เทศวิตาล	กรรมการและเลขานุการ

คณะกรรมการพัฒนาโรงเรียนวัดสำโรง

1. หลวงพ่อพระครูปัญญาวชิราวุธ	ประธานกรรมการ
2. พันเอก (พิเศษ) ชัน โพธิ์วิเชียร	รองประธานกรรมการ
3. นางสาวรัฐจวน บัวเอี่ยม	รองประธานกรรมการ
4. ร้อยตำรวจตรีบุญรอด บางกรวย	กรรมการ
5. นางสมณฑา สุภาวานิช	กรรมการ
6. นางสมพร พูนขำ	กรรมการ
7. นางสาวสุชาดา ดิษนิล	กรรมการ
8. นายดำรงศักดิ์ แดดภู	กรรมการ
9. นายสุพจน์ ตั้งวงศ์เกษม	กรรมการ
10. นายประเสริฐ หุ่นนาค	กรรมการ
11. นายวีระ ประถมศาสน์	กรรมการ
12. นายแถม ปิ่นเสมอ	กรรมการ
13. นายอาวุธ ฉิมคล้าย	กรรมการ
14. นางชนิตา หังสพฤกษ์	กรรมการ
15. นางสิริรัตน์ ทรงเผ่า	กรรมการ
16. นายบุญเลื่อน สนิทวรรณ	กรรมการ
17. นายวิจิตร สิงห์เลิศสกุล	กรรมการ
18. นายเจริญชัย ฤกษ์งามชัย	กรรมการ
19. นางวาสนา สว่าง	กรรมการ
20. นางทิพวรรณ แขวงแดง	กรรมการและเลขานุการ

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ ชื่อสกุล	นางอุมาพร หล่อสมฤดี
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	295/16 ถ. งามวงศ์วาน อ. เมือง จ. นนทบุรี 11000
ตำแหน่งหน้าที่การงานในปัจจุบัน	นักวิชาการศึกษา ระดับ 8
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานรัฐมนตรี
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2512	มัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา กรุงเทพฯ
พ.ศ. 2516	ค.บ. (มัธยมศึกษา) วิชาเอกคณิตศาสตร์ จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
พ.ศ. 2520	ค.ม. (วิจัยการศึกษา) จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
พ.ศ. 2545	กศ.ด. (การวิจัยและพัฒนาหลักสูตร) จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

375.001

๑ 8468

%3

รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน

บทคัดย่อ

ของ

อุมพร หล่อสมฤดี

- 2 ส.ค. 2545

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษาชั้นบัณฑิต สาขาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร
พฤษภาคม 2545

๒ 149138

อุมาพร หล่อสมฤติ. (2545). รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน. ปรินทิพนิพนธ์ กศ.ด. (การวิจัยและพัฒนาหลักสูตร). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. คณะกรรมการควบคุม : รองศาสตราจารย์ ดร. สมบูรณ์ ชิตพงศ์, รองศาสตราจารย์ ดร. วิชัย วงษ์ใหญ่, ดร. ชูศักดิ์ ชัมภลชีต.

การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน โดยดำเนินการวิจัยออกเป็น 3 ขั้นตอน คือ

1. ศึกษาและพัฒนาโครงร่างรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง หลังจากนั้นจึงสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อโครงร่างรูปแบบจากครูที่ทำการสอนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 170 คน และสอบถามจากผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัยและพัฒนาหลักสูตรจำนวน 6 คน โดยใช้แบบสอบถามความคิดเห็นที่มีมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ คือ เห็นด้วยมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย ถ้าค่าเฉลี่ยมากกว่า 3.50 แสดงว่าเห็นด้วยกับรูปแบบ

2. ประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบด้วยการนำไปใช้ในสถานการณ์จริง นำรูปแบบที่ได้ไปใช้ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ จำนวน 1 โรงเรียน ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2544 ให้ครูปฏิบัติการพัฒนาหลักสูตรในโรงเรียนที่ครูทำการสอน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลคือ แบบประเมินตนเองเกี่ยวกับความรู้ ทักษะของครู แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบแบบสังเกตพฤติกรรมการทำงาน of ครู/ผู้บริหาร วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย และข้อมูลในเชิงพรรณนาให้เห็นบทบาทการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาหลักสูตร เกณฑ์ในการกำหนดประสิทธิภาพของรูปแบบคือค่าเฉลี่ยที่ได้จากแบบประเมินตนเองเกี่ยวกับความรู้ ทักษะของครู และค่าที่ได้จากความคิดเห็นครูที่มีต่อรูปแบบมีค่ามากกว่า 3.50

3. ปรับปรุงรูปแบบและรับรองรูปแบบ การปรับปรุงรูปแบบดำเนินการโดยการนำผลที่ได้จากการระดมความคิดเห็นของผู้บริหาร/ครู ที่นำรูปแบบไปใช้ในสถานการณ์จริง และการรับรองรูปแบบดำเนินการโดยสอบถามความคิดเห็นของครูในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 120 คน ที่ได้รับการฝึกอบรมตามรูปแบบที่พัฒนาขึ้น ใช้แบบสอบถามความคิดเห็นที่มีมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ คือ เห็นด้วยมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย ถ้าค่าเฉลี่ยมากกว่า 3.50 แสดงว่ารับรองรูปแบบ

ผลการวิจัย

1. การศึกษาและพัฒนาโครงร่างรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน ประกอบด้วย การดำเนินงาน 5 ขั้นตอน คือ 1) การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน ประกอบด้วย (1.1) สภาพและความต้องการของชุมชน (1.2) การวิเคราะห์ศักยภาพของโรงเรียน (1.3) การวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลาง 2) การร่างหลักสูตร ประกอบด้วย (2.1) จุดประสงค์ (2.2) เนื้อหาสาระ (2.3) การจัดการเรียนการสอน (2.4) การวัดและประเมินผลผู้เรียน 3) การตรวจสอบคุณภาพหลักสูตร 4) การนำหลักสูตรไปใช้ 5) การประเมินผลหลักสูตร และจากการสอบถามความคิดเห็นที่ได้จากครู พบว่า ครูเห็นด้วยกับรูปแบบในระดับมาก โดยค่าเฉลี่ยความคิดเห็นเท่ากับ 4.50 และผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยกับรูปแบบในระดับมากที่สุด โดยค่าเฉลี่ยความคิดเห็นเท่ากับ

2. รูปแบบที่นำไปใช้พบว่ามีประสิทธิภาพ พิจารณาจากการประเมินตนเองของครูเกี่ยวกับความรู้ ทักษะในการพัฒนาหลักสูตร พบว่าอยู่ในระดับมาก คือมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.48 และความคิดเห็นของครู เกี่ยวกับรูปแบบ พบว่าเห็นด้วยในระดับมากที่สุด คือค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.93 โดยผู้บริหาร ครู มีส่วนร่วม ในการพัฒนาหลักสูตรทุกขั้นตอน นักเรียนมีเจตคติที่ดีต่อการจัดการเรียนการสอนโดยใช้หลักสูตรโรงเรียน

3. การปรับปรุงรูปแบบและรับรองรูปแบบ ผลการระดมความคิดเห็นของผู้บริหารและครู พบว่า เห็นด้วยกับรูปแบบทุกขั้นตอน ส่วนการรับรองรูปแบบพบว่าครูเห็นด้วยกับรูปแบบในระดับมาก คือ ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.35 ข้อเสนอแนะการนำรูปแบบไปใช้ คือควรให้ครูได้ฝึกปฏิบัติจริงในลักษณะการฝึกอบรมใน ระหว่างปฏิบัติงาน โดยมีผู้เชี่ยวชาญสนับสนุน เป็นที่ปรึกษา ให้คำแนะนำ จะทำให้การนำรูปแบบไปใช้ได้ อย่างมีประสิทธิภาพ

A MODEL OF SCHOOL-BASED CURRICULUM DEVELOPMENT

AN ABSTRACT
BY
UMAPORN LORSOMRUDEE

Presented in partial fulfillment of the requirements
for the Doctor of Education degree in Curriculum Research and Development
at Srinakharinwirot University
May 2002

Umaporn Lorsomrudee. (2002). *A model of school-based curriculum development*. Dissertation, Ed.D (Curriculum Research and Development). Bangkok : Graduate School, Srinakharinwirot University. Advisor Committee: Assoc. Prof. Dr. Somboon Chitpong, Assoc. Prof. Dr. Wichai Wongyai, Dr.Choosak Khampalikit.

This study serves the purpose of developing the model of school - based curriculum development through the following 3 stages :

1. Development of the model of school - based curriculum development by way of the analysis and synthesis on the related documents and researches. The possibility of the formation was checked up on afterwards, by asking opinions from 170 teachers of fundamental education level and 6 experts on curriculum research and development. An evaluation form was applied to measure their opinion towards the development, which varies from strongly agreed, agreed, undecided, disagreed and strongly disagreed. The data analysis was based on average value. If the value is more than 3.50, it means that they approve the development of the model.

2. Efficiency evaluation of the model through experimentation in authentic situations. This was carried out in a primary school in the first semester of the year 2001. The teachers were asked to develop their own school curriculum. The tools for data collection are self-evaluation on teachers' knowledge and skills, evaluation on teachers' / administrators' formation, observation on teachers' / administrators' behaviour and work performance. Data analysis bases on average value, and descriptive data to perceive the participation role of those concerned in the curriculum development. The formation efficiency is the average value of the self-evaluation on teachers' knowledge and skills and the evaluation on teachers' / administrators' formation which should be more than 3.50.

3. Adjustment and acknowledgement of the model. The adjustment of the model was made from the outcome of the teachers' / administrators' opinions who had used the model in authentic situations. And the acknowledgement of the model was acquired by asking opinions of 120 teachers in fundamental education level who had been oriented with the developed model. Opinion evaluation ranges in 5 levels of agreement degrees: strongly agreed, agreed, undecided, disagreed and strongly disagreed. The data analysis is based on average value. If the average value is more than 3.50, it means acknowledgement of the model.

Research outcomes

1. Formation on school-based curriculum development comprises 5 stages of work performances. They are:

- 1) Study and analysis of fundamental data, consisting of:
 - 1.1) state and necessity of the community
 - 1.2) analysis of school competency
 - 1.3) analysis of core curriculum

- 2) Writing down of curriculum compiled with
 - 2.1) objectives
 - 2.2) contents
 - 2.3) teaching and learning management
 - 2.4) measuring and evaluating the learners
- 3) Curriculum quality examination
- 4) Curriculum implementation
- 5) Curriculum evaluation

After examining the model possibility it is found out that the teachers agreed to the model with the 4.50 average value, and for the experts "strongly agreed" with 4.94 average value.

2. The developed model is efficient. From the self-evaluation on the teachers' knowledge and skills in curriculum development. It is found out agreeing in level with 4.48 average value, and from the teachers' opinion on the model, it shows the strongly agreed with 4.93 average value. The administrators and teachers took part in every stage of curriculum development and lastly the learners had good attitude towards teaching and learning management with school curriculum.

3. The adjustment and acknowledgement of the model have been accomplished satisfactorily. The opinion research outcome shows that administrators and teachers agreed to the model in every stage. By the formation acknowledgement, the teachers agreed to the formation with 4.35 average value. An advice for the formation application is : the teachers should be trained practically in a course of practices under experts' support and advice for efficiency of the model.